328
İnceleme

Sapkın

Peter Drucker

GAY NORMALLEŞMESİ VE QUEER ANTİKAPİTALİZM

İngilizceden Çeviren: Ege Acar

SAPKIN • Peter Drucker

1487

PETER DRUCKER

1979 yılında yüksek şeref derecesiyle Yale Üniversitesi Tarih bölümünden mezun olan, 1994 yılında Columbia Üniversitesi'nde siyasal bilimler alanında doktorasını tamamlayan Dr. Peter Drucker, 1993-1996 yılları arasında IIRE'nin (Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü) yöneticilerinden biri olarak görev yaptı. Kadrosundan ayrıldıktan sonra kurumla yakın işbirliğini sürdüren bir IIRE üyesi olarak kaldı. Akademik yılın büyük bir bölümünde IIRE'de ders vermekte, enstitüyü araştırma çalışmaları için üs olarak kullanmakta ve eğitim komitesinin aktif bir üyesi olarak enstitü müfredatının şekillendirilmesine katkı sunmaya devam etmektedir.

Peter Drucker, yıllardır çok geniş yelpazede birçok alanda ders verdiği IIRE'de, son yıllarda iki ana konuya odaklanmıştır. IIRE'nin gençlere yönelik okullarının hemen hemen hepsinde ABD ve Avrupa emperyalizmi ile yeni güç odaklarının jeopolitik rolü üzerine işlediği derslerinde özellikle Ortadoğu'daki ayaklanmalara yoğunlaşmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak kendi aktivist deneyimlerden, özellikle 1989-1992 yılları arasında New York'ta National Mobilization for Survival örgütü bünyesinde planlama koordinatörü olarak yaptığı çalışmalarının getirdiği deneyimlerden faydalanmaktadır.

Daha ileri seviyedeki öğrencilere yönelik IIRE programlarında ise cinsellik, sınıf ve ulusal/etnik/dinsel kimlikler arasındaki kesişimler ve özellikle de Avrupa ve İslam dünyası arasındaki etkileşimler üzerinde yoğunlaşmaktadır. 1998, 2000 ve 2002 yıllarında IIRE'de koordinatör olduğu sırada ve 2009 ile 2014'te düzenleyicilerinden biri olduğu IIRE LGBTIQ Strateji Seminerleri'nde ortaya koyduğu ana konulardan biri yine bu başlıklar altında toplanmıştı.

Peter Drucker, queer çalışmalarda 21. yüzyılın başta gelen Marksist bilim insanlarından biri olarak öne çıkmıştır. Sağlamış olduğu önemli katkılar arasında neoliberalizmde "homonormativite"nin kökleri, dışa bağımlı ülkelerde eşcinsel cinsellikler üzerinde neoliberal küreselleşmenin etkileri ve queer direniş ile antikapitalist direniş arasındaki bağlantılar gibi temalar yer almaktadır. Ayrıca üzerinde çalışmaya devam ettiği, hem Avrupa'da hem de Ortadoğu'da İslamofobinin cinsiyet ve cinsellik boyutları üzerine bir dizi çalışması daha bulunmaktadır. ABD ve Avrupa'da sosyalizmin tarihi üzerine uzun dönemden beri yaptığı çalışmalarını solun, feminizmin ve LGBTIQ meseleleriyle bağlantılandırarak sürdürmektedir.

Ayrıntı: *1487*
İnceleme Dizisi: 328

Sapkın
Gey Normalleşmesi ve Queer Antikapitalizm
Peter Drucker

Kitabın Özgün Adı
Warped: Gay Normality and Queer Anti-Capitalism

Dizi Editörü
Güven Gürkan Öztan

İngilizceden Çeviren
Ege Acar

Yayına Hazırlayan
Kıvanç Tanrıyar

Son Okuma
Hazal Uzuner

© 2015 by Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands

Bu kitabın Türkçe Yayım Hakları AnatoliaLit aracılığıyla alınmıştır.
Bu kitabın Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: *2021*
Baskı Adedi *1000*

ISBN 978-605-314-507-3
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci/İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayri instagram.com/ayrintiyayinlari

Peter Drucker

Sapkın

Gey Normalleşmesi ve Queer Antikapitalizm

İNCELEME DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

KUŞATILMIŞ TOPLUM
Zygmunt Bauman

KAPIMIZDAKİ YABANCILAR
Zygmunt Bauman

DEMİR KAFES
Max Weber ve Weberci Marksizm
Michael Löwy

YEMEK VE ULUSAL KİMLİK
Gündelik Yaşamdan Küresel Siyasete
Atsuko Ichijo & Ronald Ranta

KORSANLAR VE İMPARATORLAR:
ESKİLER VE YENİLER
Gerçek Dünyada Uluslararası Terörizm
Noam Chomsky

KÜRESELLEŞMENİN ÇÖKÜŞÜ
Dünyanın Yeniden Keşfi
John Ralston Saul

AVRUPA
Bitmemiş Bir Macera
Zygmunt Bauman

AKIŞKAN HAYAT
Zygmunt Bauman

KİTLE KATLİAMLARI
Cinai Bölmeler
Abram De Swaan

HAVVA'NIN SAKLI YÜZÜ
Arap Dünyasında Kadınlar
Nevâl es-Sâdevî

RADİKAL KURBAN
Terry Eagleton

EDEBİYATA ÖVGÜ
Zygmunt Bauman & Riccardo Mazzeo

PASİF DİRENİŞ
Mitin Ötesinde Bir Tarih
Domenico Losurdo

BORÇLU ZAMANLARDA
YAŞAMAK
Citlali Rovirosa-Madrazo ile Söyleşi
Zygmunt Bauman

GREV!
Jeremy Brecher

MARKSİZM, ORYANTALİZM,
KOZMOPOLİTANİZM
Gilbert Achcar

MARKSİZM VE KENT
Ira Katznelson

MİZAH
Terry Eagleton

EĞİTİM ÜZERİNE
Riccardo Mazzeo ile Söyleşi
Zygmunt Bauman

ANLATININ SÖYLEMİ
Yöntem Hakkında Bir Deneme
Gérard Genette

AHLAKİ KÖRLÜK
Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi
Zygmunt Bauman & Leonidas Donskis

KENT HAKKI
Sosyal Adalet ve
Kamusal Alan Mücadelesi
Don Mitchell

PSİKOTERAPİDE İNTERNET
BAĞIMLILIĞI
Daria J. Kuss & Mark D. Griffiths

TAHRAN 1979
Ekber'i Hatırlamak
Behrooz Ghamari

AKIŞKAN KORKU
Zygmunt Bauman

NE ADAM NE HAYVAN
Feminizm ve Hayvanların
Savunulması
Carol J. Adams

SOSYOLOJİ NE İŞE YARAR?
Zygmunt Bauman

İçindekiler

Önsöz 9
Giriş: Bu İşten Ne Kazanırız Ne Kaybederiz? 19
Eşcinsel Tarihlerini Anlamak 79

1. Kısım
Gey Normalleşmesinin Kökenleri

Prolog: Homoseksüellikten Önce 121
1. Bölüm: Emperyalizm ve Ters Çevirme *(Inversion)* *162*
2. Bölüm: Fordizm ve Eşcinsel Kimlik 253

2. Kısım
Neoliberalizmde Gey Normalleşmesi

3. Bölüm: Homonormativite ve Queer 337
4. Bölüm: Neoliberalizmin Cinsel Politikası 426

3. Kısım
Queer Antikapitalizmin Karşılaşacağı Sorunlar

5. Bölüm: Queer Bir Cinsel Politikaya Doğru 469
6. Bölüm: Hareketleri Daha Geniş Kapsamlı Biçimde Queerleştirmek 539
Kaynakça 605
Dizin 639

Duydum, beni yerleşmiş inançları yıkmaya çalışmakla suçluyorlarmış,
Ama gerçekte ben ne yerleşmiş inançlardan yanayım ne de onlara karşı (onlarla ortak n'em olabilir? ya da onların yıkılışıyla?)
Ben, sırtımı koca koca yapılara, kurallara, kayyumlara, düşüncelere dayamadan
Arkadaşlığı öveceğim, bütün yüreklere arkadaş sevgisini sokacağım, onu yerleşmiş bir inanç haline getireceğim.

WALT WHITMAN, *Çimen Yaprakları*[1]

Ben insanların nasıl savaşıp kaybettiklerini ve uğruna savaştıkları şeyin, yenilgilerine rağmen gerçekleştiğini ve aslında amaçladıkları şeyin bu olmadığının ortaya çıkmasıyla başka insanların bir başka isim altında, onların amaçladıkları şey için savaşmak zorunda kaldığını düşünürken... bütün bunları düşünürken [metinde aynen]...[2]

WILLIAM MORRIS, *John Ball'un rüyası*

Savaşanlara
Her yer ev olabilir
Oysa hiçbir yer onların evi değildir.

AUDRE LORDE, *Okul Notu*

1. Walt Whitman, *Duydum Beni Suçluyorlarmış, Çimen Yaprakları*, Çev. Memet Fuat, Adam Yayıncılık, İstanbul, 2003.
2. William Morris, *John Ball'un Rüyası*, Çev. Zeynep Aslan, Otonom Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Önsöz

Bu kitabın hem politik bir müdahale hem de ampirik ve kuramsal anlamda titiz bir akademik çalışma olması amaçlanmıştır. Lezbiyen/gey özgürleşmesi ve lezbiyen/gey çalışmalarının başlangıcının kırk yıldan fazla bir geçmişe dayalı olması dolayısıyla, bu akademik dal ona atfedilen mertebe, prestij ve entelektüel kapsam yönünden çok büyük gelişme kaydetmiştir; ancak siyaset ve bilim alanında böyle bir melezlenme, gitgide daha ender rastlanan bir şey haline gelmiştir. Bugün, queer çalışmalarında yer alan pek çok kişi, çok da akademik olmayan yazı ve konuşmalarında politik konulara girmeye çalışmakta, kimileri ise ısrarla kendi akademik çalışmalarına siyaseti katarak bunları bütünlemeye çalışmaktayken, akademik alanın ve siyasal hareketlerin çatışan gereklilikleri bu bileşimin üstesinden

gelinmesini gitgide daha güç kılmaktadır. Ben bu çabanın halen değerli ve önemli olduğunu düşünüyorum. Siyasetle uğraşmak, akademiye, birbirine rakip akademik kurumların zaman zaman gizli olan meşgalelerinden ziyade daha kapsamlı toplumsal ve beşeri çıkarlara odaklanmak suretiyle bir uyum anlayışı katabilir. Cinsel politikanın da kuram ve tarih alanlarında güvenilir bilgiye dayandırılması gerekmektedir. Aksi takdirde, bir yandan radikal politikanın değişimden umudunu keserek hırçınlaşıp tecrit olması ihtimaliyle birlikte, ana akım cinsel politika sığ, kanaatkâr, konformist bir gündemin tutsağı haline gelebilir.

Bu minvalde bu kitap, pek çok farklı insanın yapmış olduğu keşiflerin anlamını kavrama (daha önceleri, birincil kaynaklardan faydalanarak gerçekleştirilmiş olan özgün alan çalışmaları ya da araştırmaların tümünü üstlendiğimi iddia etmiyorum) ve bunlar üzerinden aktivizme ilişkin sonuçlara varma yolunda naçizane bir çabanın ürünüdür. Ne derece başarıya ulaştığını değerlendirmek okurlara düşecek. Ampirik açıdan doğru ve kuramsal açıdan tutarlı olmak adına elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışmış olsam da politik mücadeleye akademik anlamda bir dinginlik getirmek gibi bir iddiam bulunmamaktadır. Aynı şekilde, belirli herhangi bir mesele üzerine son sözü söylemek gibi bir iddiam da yoktur. Aksine, son on, yirmi yıl boyunca ihmal edilmiş olduğunu düşündüğüm meseleler üzerine diyalog ve araştırma olanaklarını artırmayı umut ediyorum: Bilhassa da kapitalizm ile heteroseksüel norm arasındaki ve sınıf ile cinsel politika arasındaki bağlantılar üzerine. Belirli noktalarda, savım, kurmaya çalıştığım bağlantılar açısından hayati önem taşıyan sosyal ve kültürel dolayımlar üzerinden birtakım cüretkâr hükümlere varıyor. Hipotezlerim üzerinde değişiklik ve düzeltmeler yapacak olsalar dahi, başkalarına, bu boşlukları doldurmak konusunda ilham vereceğimi umarım.

Bu kitap kolektif bir proje değildir ve noksanlarının tüm sorumluluğu bana ait olmakla birlikte, birçok kişinin katkısı olmasaydı yazılması ve yayımlanması asla mümkün olmazdı, dolayısıyla teşekkür etmek istediğim pek çok kişi bulunuyor.

Amsterdam'da Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü'nde (IIRE) 1998, 2000, 2002 ve 2009 yıllarında gerçekleştirilen LGBT Strateji Seminerlerinin diğer organizatörleri ve katılımcılarına zemin yarattıkları ufuk açıcı tartışmalar ve faydalı eleştiriler için, başta benim için uzun yıllardır bir yoldaş, düşüncelerimi paylaştığım bir dost olan Terry Conway olmak üzere, IIRE konuşmacıları ve görevlisi arkadaşlarıma sağladıkları çok çeşitli entelektüel ve pratiğe yönelik destekleri için ve IIRE'de yer alan (tümü aktivist olan) öğrencilere duydukları heyecan, bağlılık ile ufuk açıcı yorumları ve soruları için teşekkür ederim. IIRE ile ilişkilenen birçok kişinin –sonradan arkadaşım da olan yoldaşlar, özellikle Gilbert Achcar, Penelope Duggan ve Pierre Rousset– bu enstitüde eş yönetici ve sonrasında hoca olarak yaptığım çalışmaların bir parçası olarak cinsiyet politikası yapmam konusunda beni yüreklendirmeleri çok değerliydi. Özellikle Pierre, benim için akademinin dışından olup bilime bağlı kalmış örnek bir insan olmuştur.

Historical Materialism dergisinin editörlerine, 2011 yılında yazılmış olan makalenin ("Neoliberal Kapitalizm Döneminde Parçalanan LGBT Kimlikleri")[1] yayımlanma sürecinin sekiz yıllık maratonu boyunca onu korudukları için teşekkür ediyorum, ki bu makalenin yazılma zamanı geldiğinde bu kitap için çıkış noktası olmuştu ve halen de (gözden geçirilmiş haliyle) özellikle 3. Bölüm'ün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Tüm süreci başlatan Paul Reynolds oldu; Sebastian Budgen, Peter Thomas ve *Historical Materialism* kitap serisinin diğer editörleri beni yüreklendirdi ve sonraki aşamalarda destek oldu. O serinin hakemlerinden ismini vermeyeceğim ikisi yüreklendirici yorumlar ve faydalı önerilerde bulundular. Serinin editörü Danny Hayward, kitabın yayımlanması sürecinde karşımıza çıkan engellerin üstesinden gelinmesinde sabırla ve ısrarla yol gösterdi. Simon Mussell metni titiz ve ustalıklı biçimde yayına hazırladı.

1. Drucker, Peter 2011, "The Fracturing of LGBT Identities under Neoliberal Capitalism", *Historical Materialism*, 19(4): 3-32.

Bu kitap, olduğu diğer pek çok şeyin yanı sıra, 2011 yılına ait queer kimlikler hakkındaki bahsi geçen makaleyi, dışa bağımlı dünya ülkelerinde LGBT kimlikleri ve politikası hakkında daha önce yapılmış çalışmalarla; özellikle de 1996 yılında *New Left Review*'da çıkmış olan bir makale ile benim editör olarak katkıda bulunmuş olduğum *Different Rainbows* antolojisiyle birleştirip bütünleştirme çabasıdır. Queer çalışmalarının hâkim Avrupa merkezciliğine karşı koymaya ilişkin her girişim, yalçın kayalıklara karşı verilen bir mücadeleyi de içerir; alandaki ABD hegemonyasına karşı (bu analiz etmeye çalıştığım bir olgu), queer çalışmalarında dünyanın her bölgesini dikkate alma konusunda süregelen ilgisizliğe karşı mücadele ve elbette bir de benim yayımlanan her şeyi takip etmekte yetersiz kalışım var. Bu kitapla ortaya koyduğum çabaya ilişkin, dışa bağımlı ülkelerde yaşayan ya da bu ülkelerden gelen ve (benim yaklaşımım da dahil olmak üzere) sözümona radikal queer yaklaşımlarda dahi sıklıkla örtük de olsa varolan Avrupa merkezciliğine karşı beni uyarıp gözümü açık tutan LGBT'lerin yorum ve eleştirileri çok önemliydi. Hem *New Left Review* makalesinde hem *Different Rainbows*'ta baştan sona yol gösterici olduğu için David Fernbach'a, IIRE oturumlarının Asyalı, Afrikalı ve Latin Amerikalı katılımcılarına ve İstanbul'da 2011 yılında gerçekleştirdiğim konuşmaya katılan Lambda İstanbul üyelerine özel bir teşekkür borçluyum.

LGBT tarihi ve politikası üzerine, geçtiğimiz yirmi yıl boyunca çeşitli yayınlarda çıkmış olan birçok makalem de bu kitap için malzeme sağlamıştır. Bunların hemen hemen tümünden yararlandım; ancak çoğunu o kadar etraflıca yeniden ele aldım ki neredeyse bambaşka yazılara dönüştüler, bu nedenle kitapta onlara yalnızca alıntı ve dipnotlarla yer vermeyi uygun buldum. Her halükârda, bunların pek çoğunu yayımlayan ve 1984'ten bu yana politik ve entelektüel anlamda benim için bir merkez üs sağlayan ABD'li sosyalist dergi *Against the Current*'ın editörleridir. Çalışmalarımı başka yerlere vermek her zaman öngörülemez politik ve ideolojik engellerle karşılaşma riski

taşıdığı halde, kendimi binlerce kilometre uzakta, Hollanda'nın oldukça farklı olan toplumsal ikliminde (alıştığımdan da küçük bir çevre olan Felemenk eleştirel Marksizm'i dünyasında *Grenzeloos* dergisi benim için bir merkez üs olmuştu) bulduğum zaman bile, her zaman *ATC*'den sıcak, tanıdık ve zekice bir ses, ileti geleceğine güvenebiliyordum. *Against the Current*'ta yayımlanmış makalelerden, özellikle de 2008 tarihli "Arap Cinsellikleri" başlıklı makaleden parçalar bu kitapta kendine yer buldu.

ATC editörlerine, özellikle de beni makalelerimin gidişatı hakkında pes etmeksizin arayıp sordukları için David Finkel ile Dianne Feeley'e, bir yandan beni çalışmalarım için yüreklendirirken, kendi çalışmalarında da Marksizm'i queer çalışmalarıyla ilişkilendirmek için entelektüel çalışmalarını aralıksız sürdürmüş olan Alan Wald'a minnet borçluyum. *ATC*'nin eski yayın yönetmeni Johanna Brenner'ın bir sosyalist feminist olarak derin bilgisi ve aktivizmi her daim ilham kaynağım oldu. Ayrıca, *ATC*'de sık sık yazıları yayımlanan Charlie Post, ABD kapitalizminin toprağa dayalı kökenleri üzerine olan çalışmaları benim çalışmalarıma uzak olmakla birlikte, gerçekleştirmeye çalıştığım şey hakkında güçlü yorumlar getirmiştir.

Yararlanmış olduğum kendi makalelerimden bir diğeri olan "Aileleri ve Cemaatleri Değiştirmek: Alternatif bir Gelişim İzleğine bir LGBT Katkısı"[2] orasından burasından pasaj pasaj bölünerek alındı, ağırlıklı olarak da 6. Bölüm'de yer verildi. Bunların burada yeniden basımına izin veren *Development in Practice* editörlerine teşekkür ediyorum. Aynı şekilde, "Queer Solu Yeniden İcat Etmek"[3] başlıklı makalemden, ki ilk olarak *New Politics*'in 45.[4] ve 46.[5] sayılarında yer verilmiş olan bir

2. Drucker, Peter 2009, "Changing Families and Communities: An LGBT Contribution to an Altemative Development Patlh", *Development in Practice*, 19(7): 825-36.

3. Drucker, Peter 2009, "Reinventing a Queer Left", *New Politics*, 46, http://newpol.org/reinventingqueerleft.

4. http://newpol.org/content/symposium-gays-and-left-part-i.

5. http://newpol.org/content/symposium-gays-and-left-part-ii.

sempozyumun bir kısmı olarak yayımlanmıştı, yeniden basımına izin verdikleri için bu süreli yayının editörlerine de teşekkür ediyorum. Bu makalemden bazı pasajlar, üzerlerinde değişiklikler yapılmış haliyle yine ağırlıklı olarak 6. Bölüm'de yer alıyor.

Bu kitap dışa bağımlı dünya ülkelerini kavrama ve onlarla daha sıkı bağlar kurma çabasının yanı sıra, aynı zamanda benden bir sonraki kuşağın, cinsel kimlikleri ve politikası 1990'lardan itibaren şekillenmekte olan kuşağın endişelerini de kavrama çabasıdır. 1958 yılında ABD'de doğmuş olan ben, büyük ölçüde artan refah yılları ile Soğuk Savaş ideolojisinin bir ürünüyüm. 1969 Stonewall isyanını takip eden yıllar içerisinde (bunu yaptığım zamanlarda henüz deneyimlemekte olduğum şeyi anlamak, bilincinde olmak için çok genç olsam da) eşcinsel bir erkek olarak açıldım. 1980'lerde gey bir aktivist olarak, 1970'lerde lezbiyen/gey özgürleşmesi, daha genel olarak cinsel radikalizm, feminizm ve sosyalizm arasında kurulmuş olan bağlantıların derinleştirilip sürdürülmesine katkıda bulunmaya çabaladım ve San Francisco ve New York'ta ACT UP hareketi içerisinde yer aldım. Bununla birlikte, 1990'ların başlarında Queer Nation aktivist grubu ve trans aktivizmi ortaya çıktığı sıralarda, kimliğim büyük ölçüde şekillenmişti ve bu hareketler nezdinde onlara taraftar fakat dışarıdan eleştirel bir gözle bakan bir gözlemci olabilirdim ancak. 1993'te Hollanda'ya taşındım, ki burası eşcinsellere karşı hoşgörülü olduğu efsanesiyle meşhur olmasına rağmen (belki de o yüzden) bir queer radikalizm yuvası sayılmazdı ve burada varolan bir queer radikalizm hareketine katılma çabalarımın her zaman rast gittiği söylenemezdi. Diğer ülkelerden, bu konular üzerine beraber çalışmış olduğum genç queer yoldaşlara, başta Danimarka'da Nina Trige Andersen, Fransa'da ve Québec'te Gabriel Girard, Portekiz'de Sérgio Vitorino ve özellikle de (onu zamansız biçimde, 2005 yılında AIDS'ten kaybetmemizden öncesine değin) Kanada'da beraber çalışmış olduğumuz Torvald Patterson'a minnettarlık duymak için hayli çok sebebim var.

Benim gibi akademiden bağımsız olarak bilimle uğraşanlar, haliyle daha çok minnettarlık duyuyor. Müreffeh bir orta-sınıf ailede yetişmenin, seçkin bir eğitimin, hatta bir doktora derecesine sahip olmanın avantajlarına karşın, son 25 yılımın çoğunu akademik kariyer basamaklarını tırmanmak yerine, hareket içerisindeki işlerle geçirecek kadar sapkındım. Bu seçim bana beraberinde pek çok hediye getirdi, hiç pişmanlık duymadım. Ancak; örneğin bu kitap projesi, kesinlikle benim İngilizce konuşulan bir ülkede bulunan geniş kapsamlı herhangi bir üniversite kütüphanesine erişimim olmamasının sıkıntısını çekmiştir. Dolayısıyla, Hague Üniversitesi kütüphanesine Dutch National Library'i bana açtıklarından ötürü özel olarak teşekkür ediyorum; bu kütüphane bulunduğu ülkenin kısıtlamalardan ve entelektüellik karşıtlığından ibaret güncel iklimde desteğe ve korunmaya ihtiyacı olan kıymetli bir kamusal kaynaktır. Diğer kaynaklarımı IIRE'nin ve benim için çoğu kez elzem kitapları elinde bulunduran Hollanda sınırları içerisindeki tek kütüphane olmuş olan Atria Enstitüsü Kütüphanesi'nin Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Tarihi başlıklı bölümünde buldum; çalışanlarına teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca, Hollanda kütüphanelerinde bulunmayan kaynaklara ulaşmamda yardımlarından ötürü Gilbert Achcar'a, (bilhassa Heather Berg, Eileen Boris, Johanna Brenner, Arthur Bruls, Sebastian Budgen, Gisela Dütting, Penelope Duggan, Gabriel Girard, Dagmar Herzog, Steve Leinbach, Ghassan Makarem, David McReynolds, Paul Mepschen, Charlie Post, Catherine Sameh, David Thorstad ve Alan Wald'a) minnettarım. Aynı şekilde, çok faydalı kitapları hediye etmiş oldukları için Hanno'ya, Nancy ve Peter Beck'e, Valerie Diamond'a, Winston Leyland'e ve Joan Roe'ya teşekkür ediyorum. Tüm bu desteklere rağmen, zaman zaman ikincil kaynaklardan faydalanmak durumunda kaldığım oldu; bunların her birine ilişkin olarak, esasen dikkate almış olduğum kaynak kitap kaynakçada gösterilirken, kitabın özgün yazarının adı ya metnin içerisinde ya da dipnotta anıldı.

Johanna Brenner, Terry Conway, Dagmar Herzog, Ghassan Makarem, Paul Reynolds, Catherine Sameh ve Alan Sears yoğun programları arasında nezaket göstererek bu kitabın taslak halini tamamen ya da kısmen okuyacak zaman ayırdılar ve değerli eleştiriler, yorum ve öneriler getirdiler. Onlara tüm düşünce ve önerileri için içtenlikle müteşekkirim, kimi zaman bunları dikkate almayacak kadar sapkın olsam da. Sonuçlarından kesinlikle kendileri mesul değildir. Kendilerinden (muhtemelen akılsızlık ederek) geri bildirim talep etmemiş olmama rağmen, yine de bu kitaba ilham veren sosyalist feminist politikanın gelişimini şekillendiren etkileri nedeniyle Carolyn Magid, Nancy Wechsler ve Anne Finger'a teşekkür borçluyum.

Different Rainbows için yazdıkları bir tanıtım yazısında, bir e-postada, bir konferansta rastladığımız koridorlarda sohbet esnasında veya bir öğle ya da akşam yemeğinde çalışmam hakkında olumlu şeyler söylemiş ya da onu ne kadar ciddiye aldıklarını açıkça ortaya koymuş olan saygın akademisyenlere özellikle minnettarlık duyduğumu ifade etmek isterim. Bu, benim yaklaşımıma ille de katıldıkları ya da belirli bir son onay anlamına gelmediği hallerde en azından benim için tarif edemeyeceğim kadar çok şey ifade ediyordu. Bu yüce gönüllü şahıslar arasında Dennis Altman, Mark Blasius, Eileen Boris, Johanna Brenner, George Chauncey, John D'Emilio, Martin Dubermen, David Halperin, Rosemary Hennessy, Dagmar Herzog, Theo van der Meer ve Gloria Wekker bulunuyor. İçten ve nazik tavsiyeleri, benim için çalışmama devam etme konusunda muhtemelen onların tahmin edemeyeceği kadar önemli oldu. Ayrıca, kitabın girişindeki özdeyişlerden biri olarak yer alan Audre Lorde'un dizelerini Gloria Wekker'e borçlu olduğumu teslim etmek isterim; bu dizeler benim pek çok isyankâr sürgün ve göçmenle paylaştığım hisleri çok güçlü bir şekilde ifade eder.

Ortaya koymaya çalıştığım şey üzerine ettiğim gevezelikleri sabırla dinleyen dostlarıma da minnettarım. Sözgelimi, kitabın başlığını kısaltmama dair verdiği tavsiye için Enzo Traverso'ya teşekkür ediyorum.

Son olarak, değerli hafta sonlarımız pahasına da olsa bu kitap üzerine uzun saatler inzivaya çekilerek çalışmamda beni destekleyen Christopher Beck'e teşekkürler ve sevgiler. Kitabın hiç değilse akılda kalıcı olabilecek bir başlık taşıyor olmasından kendisi sorumludur. Her zaman olduğu gibi, benim sıkıcı yazı dilimi okunur ve anlaşılır kılmak, tüm süreci tamamlayana dek akıl sağlığımı korumamı sağlamak için mümkün olan her şeyi yaptı. 33 yıl boyunca böylesi bir şeyi paylaşmış olmanın üzerine, artık ona bir şey adamamın tam zamanıdır, bu kitap senin için Christopher.

Rotterdam, Mart 2014

Giriş:
Bu İşten Ne Kazanırız Ne Kaybederiz?

Geçtiğimiz kırk yıl boyunca, dünyanın büyük bir kısmında lezbiyen/gey/biseksüel/trans (LGBT)[1] hareketleri giderek

1. Kitabın geri kalanında, çoğu insanın gündelik hayatında kullanmadığı bazı ince ayrımlar kullanacağım. Bu ayrımların ardındaki mantık ancak argümanımın gidişatı boyunca netleşecek olmasına karşın, başlarda terminolojiye ilişkin birkaç not faydalı olabilir. "Eşcinsel" (same-sex) terimi bu kitapta en geniş anlamıyla erkek olarak tanımlanan iki kişi ya da kadın olarak tanımlanan iki insan arasındaki eğilimi ve erotik ilişkiyi ifade etmektedir. "Lezbiyen/gey" terimi eşcinsel kimliğin, 2. Bölüm'de derinlemesine ele alınan, ağırlıklı olarak II. Dünya Savaşı sonrası döneme özgü tek, tarihsel anlamda belirli bir formunu ifade etmektedir. "Homoseksüel" veya kimi zaman "lezbiyen" sözcükleri, derinlemesine 1. Bölüm'de ele alınan, en çok 19. yüzyılın sonları ile 1950'ler arası dönemde rastlanan, eşcinsel kimlik ve davranış biçiminin oldukça farklı bir formunu ifade etmektedir. "Transgender" (kısaca "trans") ister diğer cinsiyet, üçüncü veya dördüncü cinsiyet

1969 Stonewall isyanı zamanında hayal bile edilemeyecek kadar güçlendi, zaferden zafere koştu. Eşcinsel ilişkinin az sayıda ülke dışında hemen tüm ülkelerde artık yasal olduğu gerçeği, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana varolan küresel eğilimlerle uyumlu diye düşünülebilir. Ancak yalnızca birkaç on yıl gibi kısa bir süre önce ilk ayrımcılık karşıtı yasaların yol açtığı sert itirazlar göz önünde bulundurulduğunda, BM İnsan Hakları Konseyi'nin 2011'de cinsel azınlıkların haklarının korunmasını oy çokluğuyla onaylamış olması bir kilometre taşıdır. Eşcinsellerin hayat arkadaşlığının yasal olarak tanınmasının yalnızca Danimarka'da, apartheid-sonrası dönemin Güney Afrika'sında ve Arjantin'de değil Britanya'da, Iowa'da ve Nepal'de de kazanılmış ya da kazanımı hususunun değerlendirilmekte oluşu ile Birleşik Devletler'de eşcinsel ve evli çiftlerin elde etmiş olduğu eyalet bazındaki sosyal faydalar[2] elbette hemen herkesin beklentilerinin hayli ötesindeydi. John D'Emilio'nun sözleriyle eşcinsel özgürleşmesinin "çok az kişiyi ilgilendirdiği" 1960'lar ve 1970'lerle kıyaslarsak, 1990'lardan itibaren "dünya" milyonlarca LGBT'nin lehine "dönmüştü".[3]

---

ya da cinsiyetsiz olarak, ister "queer cinsiyet" olarak tanımlanmış olsunlar, algılanan biyolojik cinsiyetinden farklı bir atanmış kimliği olan veya bu kimliği benimsemiş olan kimseler için kullanılan şemsiye bir terimdir. "LGBT" terimi geniş anlamıyla, kendilerini düzcinsel olarak tanımlayan translar dahil olmak üzere tüm eşcinsel kimlikleri kapsamakla birlikte, eşcinsel arzu veya davranış biçimleri deneyimlemiş olsa da belli bir kimlik benimsememiş olanları hariç tutacak şekilde kullanılmıştır. "Queer" zaman zaman LGBT olmayanlar tarafından LGBT'ler için kullanılan bir atıf olsa da ben bu kitapta sözcüğün daha çok 1990'lardan bu yana, çoğu kez yalnızca heteroseksüellik normuna değil, aynı zamanda günümüz "gey normalleşmesi" anlayışına da karşı çıkan ve kendini queer olarak tanımlayanlara atfen kullanmaya gayret ettim; queer kimlik konusu 3. Bölüm'de derinlemesine ele alınmaktadır. Bu ayrımlar ilk başta kafa karıştırıcı gelebilir, özellikle de referans verdiğim farklı yazarlar her zaman aynı ayrımları yapmadıklarından ötürü. Ancak yine de okurların kitabı okurken bunları kullanışlı bulacağını umarım.

2. 2005 gibi yakın bir tarihte, Stephanie Coontz gibi deneyimli bir gözlemci, ABD'de eşcinsel evliliğin Hollanda, Belçika ve Kanada'da olduğu gibi resmi olarak hayata geçirilmesinin olası olmadığını yazmıştı (2005, s. 274).

3. D'Emilio 2002, s. ix.

Bu başarılara yol açan pek çok faktör bulunurken, LGBT hareketinin örgütlenmesinin etkisi de kesinlikle bunlardan biriydi. Hemen hiç kimse LGBT topluluğunun bir parçası olarak dünyaya gözlerini açmaz; bu öz-örgütlenmenin ve açık LGBT kimliklerin merkezi bir rol oynadığı güçlü hareketlerin bu topluluklardan meydana gelmiş olmasını daha da dikkate değer kılar. LGBT yürüyüşlerine katılım oranı, LGBT aktivizmine aşina olmayan ancak olumlu bakan kimselerin dahi inanamadığı düzeylere ulaştığından, bu hareketlerin ne kadar güçlendiğine ilişkin bazı rakamlar vermekte fayda var. Sözgelimi, Birleşik Devletler'de 1987, 1993, 1994 ve 2000 yıllarında ulusal çapta düzenlenen LGBT gösterilerinin her birinde toplanan kişi sayısı yarım milyon ila bir milyon arası olmuştu. 2008'de Paris'te, 2012'de ise Berlin'de yarım milyonun üzerinde katılımcı olmuştu; 2007 yılında Madrid'de Europride etkinliğinin son ayağı olarak gerçekleşen geçit alayına bir milyonun üzerinde insan katıldı. Rio de Janeiro Pride 2012'ye bir milyonun üzerinde insan katıldı; Sao Paulo 2011 organizatörleri etkinliklerine 4 milyon kişinin katıldığını açıkladı.

Her büyük politik gösteri bir dereceye kadar böylesi bir nitelik taşımakla birlikte, bunlar sadece birer apolitik geçit alayı olarak görülemez. Bu yürüyüşleri organize edenler, rakamları belirli hedefler uğruna kullanabilmek için yürüyüşlerin temalarını ve taleplerini sürekli ön plana çıkardılar. Ufukta beliren eşcinsel evlilik hak kazanımının olasılığı, son zamanlarda gerçekleşen pek çok onur yürüyüşüne katılım oranını artırmıştır. Bunun örgütlenmesi ise, diğer toplumsal hareketlere veya siyasi örgütlenmelere somut hiçbir şey borçlanmaksızın, bağımsız biçimde gerçekleştirilmiştir.

Ancak pek çok LGBT aktivisti ve sıradan/politize olmamış LGBT'ler, örülen hareketlerden ve kazanılmış olan dünyadan tümüyle mutlu olmamıştır. Kuşkusuz, eşcinsel politikanın gelişimi hiçbir zaman pürüzsüz bir süreç olmamıştır. Cinsel özgürlük hareketlerinin tarihi "tekerrür eden güçlü tepkiler"den ziyade, bir

istikrarlı süreç hikâyesidir[4]. Özellikle LGBT hareketleri, şüphesiz pek çok sert tepkiyle karşılaşmıştır; neredeyse elde edilen her kazanım sert, kimi zaman kitlesel çapta bir tepkiye yol açmıştır. Ancak şu anda hareketin karşı karşıya olduğu başlıca sorun bu değildir. Aslında, ne kadar yoğun olursa olsun, büyük tepkilerin genellikle oldukça kısa ömürlü oldukları söylenebilir; genellikle bir seçim dönemi, eşcinsel hakları karşıtlarının LGBT yükselişine rıza göstermesine ve işlerinin başına döndüklerinde de değişiklikler getiren reformları uygulamaya koymaktan vazgeçmelerine yetmektedir. Sorun elde edilen başarıların kendisine, bu başarıların aldığı şekle ve içerisine yerleştikleri bağlama dayandığı kadar dayanmamaktadır.

Bazı aktivistler belki 1968'de veya 1969'da açık gey erkeklerin bir gün Birleşik Devletler'de orduya kabul edileceklerini hayal ediyor olabilirdi; ancak Vietnam Savaşı karşıtı hareketlerin zirvede olduğu zamanları tecrübe etmekteyken, muhtemelen batı Asya'daki savaşları meşrulaştırmak için cinsel özgürlüğün olasılığına ya da cinsel özgürlük tartışmalarının faydasına ilişkin büyük bir heyecan duymuyorlardı. Bir ihtimal, eşcinsel beraberliğin yasal olarak tanınacağını öngörmüş ve bunu tam eşitliğe doğru atılmış bir adım olarak sevinçle karşılamış olsalar bile, muhtemelen, varlıklı eşcinsel çiftlerin mülk ve vergi planlamaları konusuna yüksek öncelik vermemişlerdi, ki bu konu, yoksul ve düşük gelirli LGBT'lerin aldığı sosyal yardımların çok az farkla daha az yoksul biriyle ilişkilerinin olması gerekçesiyle kesilmesini mümkün ve dolayısıyla daha az tercih edilir kılmıştır. Bu aktivistlerin siyahların ve göçmenlerin mücadelelerinden aldıkları ilham da göz önünde bulundurulduğunda, bugün Avrupa'nın birçok yerinde LGBT'lerin ve göçmenlerin karşı karşıya getirilmesinden ya da küresel ölçekte LGBT'lerin Afrikalılarla ve Araplarla karşı karşıya getirilmesinden büyük olasılıkla üzüntü duyuyor, hatta bunun karşısında dehşete düşüyorlardır.

4. Herzog 2011, s. 1.

LGBT kazanımlarının etrafını saran paradokslar kısmen diğer hareketlerin, özellikle emekçi ve yoksul halk hareketlerinin, savaş karşıtı hareketlerin ve siyasal solun aynı yıllarda uğramış oldukları yenilgilerden kaynaklanmaktadır. Şayet daha eşitlikçi ve barışçıl toplumlar içerisinde elde edilmiş olsaydı, birlikteliklerin yasal olarak tanınması gibi bir kazanım farklı biçimde şekillenebilirdi. Gerçekte LGBT kazanımları giderek daha eşitsiz, kutuplaşan ve vahşileşen bir dünyada ele edilmiş ve edilmekte olduğundan ötürü, bu kazanımlar tedirgin edici bir hale bürünmüştür. LGBT'lerin toplulukları ve hayatları bundan zarar görmektedir.

Bir bakıma, LGBT'ler bugün dünyanın pek çok yerinde eskiye nazaran daha özgür olabilir. Ancak cinsel özellikleri ne olursa olsun, yararlandıkları özgürlük ne türden olursa olsun, kapısı zengin insanlara karşı olmayanlara olduğundan çok daha açık olan bir ticari/mesleki faaliyet alanı ve piyasayla giderek daha sınırlı ve bunlara bağımlı hale gelen bir özgürlüktür bu. ABD'de insan hakları hareketleri içerisinde bulunmuş aktivistlerin bir zamanlar "sevgili cemaatimiz"* diye atıfta bulundukları şey küçük, çatışma ve anlaşmazlıklarla dolu ve kırılgan da olsa, ticari mahiyette olmayan toplanma yerleriyle, kendi müziği, edebiyatı ve ruhuyla Stonewall sonrası dönemdeki ilk LGBT toplulukları için de var olmuştu. Bugün, tüm bunların çok azı elimizde mevcut, çoğunlukla da bir bedeli var. Özellikle de cinsiyet politikası alanında özel olanın politik olmasından dolayı, LGBT ilişkiler ve hayatlar bundan ayrıca etkilenmiştir. İçine doğdukları ailenin duygusal ve pratikteki desteğine fazla güvenemeyeceklerine göre, LGBT'ler dostlarına son dereceğe bağımlı, dolayısıyla da Alan Sears'ın modern kapitalizmde "dostluğun düşüşe geçen nitelik seviyesi" olarak tanımlamış ve de belgelemiş olduğu durumdan[5] bilhassa zarar gören konumdadırlar.

* Martin Luther King'in 1957 senesine ait "Yeni bir Ulusun Doğuşu" adlı konuşmasında geçen bir tabir. (y.h.n.)

5. Sears 2006/7, s. 36-7.

Toplumsal değişim ile bireysel hayatlar arasındaki bağlantılar nadiren dolaysız veya anlaşılması kolaydır. Ancak topluluğa ve arkadaşlığa daha az bel bağlanabildiği vakit, cinsel aşka ve cinsellik odaklı birlikteliklere bel bağlama eğilimi daha çok artmaktadır ve bu da bireylere iyi gelen bir şey değildir. Dagmar Herzog'un da dikkat çekmiş olduğu gibi, "seks ve aşk arasındaki ilişkiler –bunlar arasındaki bağlantılar ve kopukluklar– belirgin değildir, hiçbir zaman da belirgin olmamıştır."[6] Şüphesiz, kapitalizm çağında insan için çatışmalardan azade bir aşk ilişkisi normuna uyan neredeyse hiçbir ilişki yoktur.

Bundan doksan yıl önce, Bolşevik hükümetinde Toplumsal Refah Komiseri (Bakanı) Alexandra Kollontay, ilk radikalleşme döneminin coşkusu sönümlenmeye başladığında, kendisinin burjuva olarak gördüğü şeyin tahakkümünün giderek artma tehlikesine dikkat çekmişti. Kollontay'a göre bu ideal "mülkiyet hakları kavramını öteki şahısların manevi ve duygusal dünyasının bütünlüğü hakkını kapsayacak" biçimde genişlerken "her şeyi kapsayan sevgi" olarak adlandırılan bir iyelik bildiriyordu. " 'Âşık' insanlar inanılmaz derecede katı olurlar" diye hatırlatmıştı. İnsanlar "yıkıcı ve sağlıksız bir biçimde 'ruh eşlerini' bulma vehmine onu... bir defalığına dahi olsa, o kaçınılmaz yalnızlık yeisini yok etmenin tek yolu olarak görüp" dört elle sarılırlar; o yalnızlığı "bağırtılar, gürültü ve insanlarla tıka basa dolu şehir merkezlerinde, yakın dostları ve çalışma arkadaşlarından oluşan bir kalabalık içerisinde dahi" duyumsamaktadırlar.[7] Umutların yıkıldığı, umutların gerçek olduğu upuzun bir yüzyıl sonrasında, Kollontay'ın sözleri güçlü ve etkili bir biçimde, bugünün her geçen gün daha da kapitalistleşen dünyasında hâlâ LGBT'lerin koşullarından (ve elbette diğer bireylerinkinden de) bahsediyor gibidir.

Bu kitabın yazılma amacı LGBT hayatın ve mücadelenin; eşcinsel aşk ilişkilerinin, beraberlik kurma eşitliği gibi LGBT

6. Herzog, Dagmar.
7. Kollontai 1978, s. 288, 242, 243, 240.

talepleri için mücadele yollarının ve queer politikanın alternatif bir vizyon/tasavvur kazanmasına katkıda bulunmaktır. Kapsamı giderek artan ticari anlayıştan, orta sınıfın asimilasyon politikasından, son on yirmi yıldır LGBT faaliyet alanlarını ve organizasyonlarını giderek artan biçimde niteler olmaya başlamış devlet projelerindeki önyargı ve karmaşadan azade, radikal bir LGBT hareketini yeniden inşa etmeye katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Bu şekilde yenilenecek bir LGBT radikalizmi, 1960'ların ve 1970'lerin ilk lezbiyen/gey özgürleşmesi hareketlerinin en iyileri ile 1990'lardan bu yana gelişmekte olan queer isyanların en çok fayda sağlamış etkilerini bir araya getirmelidir.

Yeni LGBT radikalizmine kuramsal bir temel olarak kaleme alınmış olan *Sapkın*'da sol feminizm, radikal Freudçuluk, queer kuram, transgender özgürleşme hareketi, beyaz olmayan radikal queerlerin getirdiği ırkçılık karşıtı eleştiriler gibi yaklaşımlardan ve queer çalışmalardaki ulus ötesi düşünce tarzından faydalanılmıştır. Bununla birlikte, faydalandıklarım arasında özellikle Marksist geleneği merkeze almış bulunuyorum. Böylelikle, 1980'lerin sonlarından 21. yüzyılın başlarına değin LGBT çalışmalarına hâkim olan Marksizm'i dışlama modasına uymamış oluyorum. Son birkaç yıldır yapılan queer çalışmalarda Marksizm'in yeniden değerlendirilmesi denemelerine katılırken, Marksist analizlerin, radikal queer tarafından (özellikle) neoliberalizme, kapitalizme, ırkçılığa, emperyalizme, cinsiyet baskısına ve bizzat heteronormatif düzene verilecek tepkiler açısından vazgeçilmez öneme sahip olduğunu ortaya koyabilmeyi umuyorum.

Tutarlı –merkezi olarak tarihsel materyalizm tarafından temellendirilmiş olmakla birlikte diğer yaklaşımlardan aldığı çok önemli katkıları bir araya getirip bütünleştiren– devrimci bir görüşe dair savım dar anlamıyla siyasetle sınırlandırılamaz. LGBT hayata bir bütün olarak yepyeni bir bakışı talep eder. Bundan dolayı, *Sapkın* sadece bir siyasi manifesto ya da program değildir. Aynı zamanda queer çalışmalara öncekilerden

farklı bir yaklaşımı ve eşcinselliğin tarihsel gelişim eylem, fikir ve olaylarının yeniden değerlendirilmesini öneren bir savdır. Umudum tüm bu konular üzerine bir diyalog başlatmayı sağlamasıdır. Herkesi ve her şeyi kapsayan bir eşitlik hakkının korunmasına yol açacağını beklemiyor ancak LGBT hareketinin bu tartışmadan yarar sağlayacağına inan yorum.

Kitabın Yapısı

Bu giriş bölümünde, kitapta peşine düşülecek olan sorulara ilişkin politik riskler ana hatlarıyla belirtilmekte ve kitabın bütününe ilişkin bilgi veren temel politik unsurlar ortaya konmaktadır. Burada bir yandan, LGBT'lerin son kırk yıl boyunca elde ettiği kazanımların hem gerçek hem de önemli olduğunu söylerken, bir o kadar da gerçek ve ciddi yenilgilerle içinden çıkılmaz bir umutsuzluğa düşmüş olduğunu ileri sürülmektedir. Gey topluluğun giderek ticarileşmesi, LGBT hareketlerde sağa kayılması ve solda bir alternatif üretmekte zayıf kalınması, bizi cinsel özgürlüğün nasıl tanımlanması gerektiği sorusunu yeniden gözden geçirmeye itmektedir. Bunları daha açıklayıcı şekilde ifade edebilmek için Michel Foucault'nun mikro düzeyde iktidarın anlaşılmasına katkıda bulunan çalışmalarını, Gayle Rubin'in cinsiyetin olumsuzlanması algısına karşı mücadeleye yapmış olduğu katkıları ve özellikle de Herbert Marcuse'ün artı-baskıdan kurtulmuş ve polimorf sapkınlığın erotik yük biriktirmelerinin nüfuz ettiği vizyonunu dikkate alıyorum.

Cinsel özgürlüğe dayalı görüşlerini, bu yeni ticari, ulusalcı ve ırkçı gey normalleşmesi kabulüne karşı verilecek kavganın neoliberal dünya düzenine karşı verilecek mücadeleyle birleştirilmesi gereken daha geniş bir sosyal görüşle ilişkilendiriyorum. Nihayetinde, gey normalleşmesi ile neoliberalizmi yenilgiye uğratmak ancak köklerine yapılacak bir saldırıyla mümkün olacaktır, yani; queer bir antikapitalizmle. Queer antikapitalizmin farklı sol akımların bir noktada birleşmesi ile sonuçlanması kaçınılmaz olsa da, Marksistlerin, sadece işçi sınıfı bakış açısıyla değil, aynı zamanda iktisadi ve cinsel

dönüşüm mücadelesinin küresel anlamda kavranışı hususunda Karl Kautsky'nin ve V.I. Lenin'in sınıf dışı baskıyla mücadeleye kendilerini adamalarına dayanarak ve sosyalist feministlerin kadın özgürleşmesi hareketleri ile LGBT hareketlerini antikapitalist birliğin ayrılmaz parçaları olduğu görüşünden yararlanarak özgül ve çok önemli bir katkı sağlayabileceğini iddia ediyorum. Birbirinden farklı bu anlayışların tümünün hep birlikte dönüştürücü, kesişimsel bir gökkuşağı politikası içerisinde kaynaşması gerekmektedir.

Kitabın 1. Kısmı'nda, bugün geldiğimiz noktaya nasıl ulaştığımıza ilişkin tarihsel ve toplumsal bir analiz geliştirerek, neoliberal gey normalleşmesi kabulünün kökenleri açıklanmaya çalışılmıştır. 1. Kısım'dan bir önceki kesit, tarihsel materyalizmin bu analize yapabileceği katkıları yansıtan "eşcinsel tarihleri anlamak" üzerinedir. Cinsel yönelim, biyolojik determinist açıdan bakılmasının getirdiği yanlışları ortaya koyarak, tarihsel materyalizmin pek çok temel kavramının gey normalleşmesi algısına faydalı olmaktan uzak olduğunu ileri sürüyorum: Örneğin, belli cinsellik örüntülerinin nasıl da daha büyük bir devlet, ekonomi, ırk ve cinsiyet temelli bir düzenle çepeçevre sarılmış olduğunun izahını sağlayabilecek *toplumsal bütünlük* kavramına ve hem seksin ticarileştirilmesi hem de eşcinsel/düzcinsel ikiliği konularını açıklığa kavuşturan *şeyleştirme* kavramına başvuruyorum. Bu kavramları bir "eşcinsellik formasyonu" tanımı oluşturmak amacıyla bir araya getirerek kullanıyorum: Yani, birçok farklı eşcinsellik örüntüsünü (transgender örüntü, farklı kuşaklar arası örüntü,* lezbiyen/gey örüntü gibi) kültürel açıdan egemen olan bir örüntü içerisinde ve genel bir üretim modeli (feodalizm gibi) veya kapitalist birikim rejimi (neoliberalizm gibi) içerisinde

* Tarihin belli dönemlerinde (mesela köleci antik Yunan veya feodal Japon toplumlarında) efebofil/pedofil yetişkin erkekle oğlan arasındaki aşk ilişkisine dayanan cinsel örüntü. (y.h.n.)

belirli bir yeri olan, diğerlerinden farklı bir birleşim olarak ele alıyorum. Eşcinsellik formasyonları tek tip değildir ancak; her biri, gitgide daha eşitsiz bir yer haline gelen dünyamızda bileşik ve eşitsiz bir toplumsal inşanın bir parçası olarak, farklı bölgelerde farklı biçimler alır.

Prolog ile 1. ve 2. Bölüm'ün temel argümanına göre, günümüzde dünyanın büyük kısmında yaşandığı haliyle eşcinsel/düzcinsel ikiliği insanın cinsel hayatına içkin değildir, dahası cinselliğin her zaman sadece kapitalizmde görülen bir özelliği değildir. Prolog kısmında, transgender kimliklerin, cinsellik ile akrabalık bağlamları içerisindeki yakın münasebete dayanan insanlığın cinsel tarihinin neredeyse tamamında merkezi bir konumda yer alışı ve Antik Yunan ve Roma ile ortaçağ İslam toplumlarındaki, Çin'de ve Japonya'daki medeniyetlerde farklı kuşaklar arasındaki ilişkilerin merkezi bir biçimde konumlanışı ortaya koyulmaktadır. Kapitalizmin baş gösterdiği ilk yüzyıllar içerisinde, 17. ve 18. yüzyıl İngiltere'si, Hollanda'sı ve Fransa'sından başlayarak, transgender ilişkilerin farklı, metalaştırılmış bir formunun yaygınlaştığına ilişkin kanıtlar sunuyor; bu erken burjuva toplumlarının eşcinsel rejimini "efemine-egemen" olarak tanımlıyorum. Prolog'da ayrıca, Avrupa sömürgeciliğinin, dünyanın geri kalanında cinselliğin yapılandırılması üzerindeki etkisi ile Avrupa'da ayrı ayrı erkek ve kadın dünyalarının ve romantizm içeren hemcins arkadaşlığının yükselişi tanımlanmaktadır.

1. Bölüm'de, heteroseksüellik ile homoseksüellik arasındaki ayrımın ancak sonraları belirginleşecek kapitalist birikim rejimi, klasik emperyalizm zamanında, 19. yüzyılın sonlarına doğru esas şeklini almaya başladığını öne sürüyorum. Bu dönem, devletlerin genişlemesi, sözde bilimsel ırkçılığın yükselişi, işçi sınıfına has aile ücreti diye bir kavramın icat edilmesi, heteroseksüel aşkın kutsanması, feminizmin ilk dalgası ve cinselliğin tıbbileştirilmesini de içeren bir dizi sürecin bir parçasıydı. O zamanlar dahi, homoseksüellik genellikle, geylikle olduğu kadar transgender ile de ilişkili olarak düşünülüyor ve

"cinsel ters çevirme [inversion]"* ile ilişkilendiriliyordu. Bu dönemin eşcinsellik rejimini "ters-egemen" diye tanımlıyorum. Güney Afrika'daki madencilik bölgeleri ile sömürgeleşmiş Arap bölgesi, yeni geliştirilen hetero/homo ikiliğine görece daha az tabi olan farklı modeller geliştirirken, bu "ters-egemen" rejim, küresel kapitalizme dahil olsa da doğrudan sömürgeleşmemiş Latin Amerika ve Asya ülkelerini de etkisi altına almıştı.). Avrupa'da eşcinsellik üzerinde giderek artan baskı, Almanya'daki sosyalist hareketle birleşen ve Rus Devrimi'nin öncü niteliğindeki cinsel reformlarında yansımasını bulan ilk eşcinsel hakları hareketine ivme kazandıran bir itici güç oldu. Bununla birlikte, Nazizm ve Stalinizm'in yükselişi 1950'ler boyunca emperyalist demokrasilere dahi akseden bir cinsel irticaya yol açtı.

2. Bölüm'de, eşcinsel arzunun "belli bir alt kümeyi oluşturan bireylerin doğuştan getirdiği"[8] bir şey olduğu fikrine dayalı eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin ancak 20. yüzyılda, 1970'ler itibariyle, Kuzey Amerika'da ve Batı Avrupa'da, yani Fordist birikim rejiminin olgunlaşmasının akabinde görülen halini almış olduğunu ileri sürüyorum. Bu ikiliğin hüküm sürdüğü ve transgender ile diğer örüntülerin marjinalleştirildiği eşcinsellik rejimini "gey-egemen" olarak adlandırıyorum. Bu rejim, artan ücretlere, refah devleti mefhumuna, erkeklik ve kadınlığa ilişkin eski anlayış biçimlerinden daha "performatif" bir cinsiyet tanımına geçişe, ikinci dalga feminizme ve ticari görünümle birleştirilmiş yaygın cinselleştirmeye dayalıydı. Ayrıca Fordizm de ırkı temel alan liberalizm ve sömürgecilikten el etek çekme süreci için zemin sağladı. Ancak pek çok yeni-sömürge ülke ile Sovyet bloğunda, Çin'de ve Küba'da lezbiyen/gey topluluklarının oluşumu için gerekli temel koşullar mevcut değildi. Onun yerine, heteroseksüelliğin yüceltilmesi ve homoseksüelliğin

* 19. yüzyıl sonlarında seksolog, aktivist Karl Heinrich Ulrichs'in de tabiriyle *anima muliebris virili corpore inclusa*, yani erkek bedeninde kadın ruhunu açıklayan mecaz. Bu mecazla açıklanabilecek bireylere de ters (invert) deniyordu. (y.h.n.)

8. Herzog 2011, s. 186.

baskılanması vasıtasıyla dayatılan ikilikler vardı. 1960'lar itibariyle, Batı Avrupa'da ve hem Kuzey hem de Güney Amerika'da, kısaca özetlemek gerekirse eşcinsel/düzcinsel ayrımına meydan okuduğu iddia edilebilecek, sosyalist, feminist ve emperyalizm ile ırkçılık karşıtı hareketlerle ve Nikaragua, Meksika, Brezilya ve Güney Afrika soluyla bağlantılı yeni dalga bir direniş –lezbiyen/gey özgürleşmesi– ortaya çıktı.

Kitabın 2. Kısmı'nda (3. ve 4. Bölümlerde de) çağımızdaki neoliberal dönemde gey normalleşmesi mevzuna genel bir bakış sunuluyor. 3. Bölüm'de benim vardığım sonuç, 1970'lerden bu yana, neoliberalizm sistemi içerisinde, lezbiyen/gey kimliklerin yayılmaya devam ettiği ve LGBT'lerin kendilerine bir sosyal mekân oluşturmayı sürdürdüğü; ancak böyle yapmakla gitgide daha çok "saptırılmakta" olduğu, yani gitgide parçalanmakta olan bir işçi sınıfı içerisinde, kadınlar üzerinde kurulmuş olan erkek egemenliğinin görünüşte cinsiyet ayrımı gözetmeyen kurumlar, derinleşen bir küresel hiyerarşi ve eşitsiz bir dünyaya doğru kamufle edildiği bir cinsiyet düzeni ("kamusal alanda bir ataerki") içerisinde kabul görmeye uyumlu hale getirildiğidir. Özellikle LGBT haklarının tamamen yerleşik bir hal aldığı bazı bölgelerde ve bilhassa orta sınıf içerisinde artan düzeyde gettolaşma, toplumsal cinsiyet normlarına uyma (gender conformity),* transların dışlanması ve queerlerin cinsel anlamda marjinalleştirilmesi, egemen uluslarda ırkçı ve İslamofobik bir entegrasyon şekli ve evliliğe dayalı normatif ailelerin oluşumu yeni bir gey normalleşmesi mefhumuna dönüşmüştür. Bu güncel eşcinsellik rejimini "homonormatif-egemen" diye adlandırıyorum. Neoliberalizmin yüzeysel çok kültürlülük niteliği, pek çok başka bölgelerin yanı sıra İslam dünyasında ve Afrika'da homofobik rüzgârlar körüklenirken, ırksal eşitsizliğin artışını maskelemeyi pek de başaramaz. Bu esnada düşük gelirli

* Gündelik hayatında tayin edilmiş cinsiyetine göre davranarak kadın ile erkek arasındaki eşitsizliği kısmen aşmış gibi görünürken transgenderlara karşı cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretmek. (y.h.n.)

ve isyankâr LGBT'ler, genderqueer ve diğer queerlerden oluşan muhalif bir cinsiyet alt kültürü oluşturmuştur.

1., 2. ve 3. Bölümler'in sunduğu analiz, kapitalizmin tarihi içinde yer alan eşcinsel formasyonların izini aşağıdaki şemanın gösterdiği şekilde sürmeyi mümkün kılmaktadır:

Birikim rejimleri	*Klasik emperyalizm*	*Fordizm*	*Neoliberalizm*
Küresel Düzen	Sömürgecilik/ yarı sömürgecilik	Yeni sömürgecilik	Neoliberal küreselleşme
Irkçılık	Sözde bilimsel ırkçılık	Irkı temel alan liberalizm	Neoliberal çok kültürlülük
Cinsiyet	Erkeklik/ Kadınlık	Performatif cinsiyet	"Kamusal alanda ataerki"
Eşcinsel formasyon	Ters-egemen	Gey-egemen	Homonormatif-egemen
	Rejim	Rejim	Rejim

Ancak her bir birikim rejiminin farklı seviyeleri, kesinlikle birbirleriyle kendiliğinden eşgüdümlü ya da senkronize değildir. Özellikle, ırka, toplumsal cinsiyete ve cinselliğe ilişkin değişimler eşit olmayan bir biçimde ve koşullu olarak, sıklıkla da sonuç getirecek bir sıralama içerisindeki değişimlerin çok gerisinde kalarak ilerlemektedir.

4. Bölüm, 1970'lerden itibaren dünyada ivme kazanan, 21. yüzyılın arifesinde birçok ülkede LGBT hareketlerini etkisi altına alan ve 2001 sonrası başlatılan "teröre karşı savaş"la hız kazanan sağ tandanslı trendlerin izini sürerek, gey normalleşmesinin politik boyutunu araştırıyor. Bu bölümde, homofobik ve çok kez köktenci olan sağın temelleri ve dinamiklerine, neoliberalizme coşkuyla kucak açan yeni bir gey sağa, neoliberalizmle sorunlarını büyük ölçüde çözmüş bir gey

liberal-sol merkez ve merkez-soluna ve de şimdiye değin gey normalleşmesi kavrayışına elverişli bir alternatif getirmeyi ya da queer direnişiyle birleşmeyi başaramamış olan radikal sola ilişkin analizler yer almaktadır. Bölümde ayrıca, 1990'lardan bu yana gelişmekte olan ve marjinalliğinin kalıcı olmasına katkıda bulunan, etkili bir queer antikapitalizmin gelişimine ket vuran queer radikalizmin bazı özellikleri incelenmektedir.

Özellikle 3. Kısım'ın, etkin bir queer antikapitalizmi ile küresel bir gökkuşağı politikasının geliştirilmesine bir katkı sağlaması amaçlanmaktadır. 5. Bölüm'de, 3. Bölüm'de sıralanan gey normalleşmesine ilişkin beş özellik ele alınıyor ve bunlar radikal bir queer cinsel politikasının eksenlerini gösteren bir taslak oluşturmak amacıyla tüm ayrıntılarıyla inceleniyor:

Neoliberal Gey Normalleşmesi	*Radikal Queer Cinsel Politika*
Radikal lezbiyen/gey azınlık / neoliberal getto bölgesi	Sınırları belirsizleştirmek / polimorf sapkınlık*
Cinsiyet normlarına uyma	Toplumsal cinsiyeti yıkmak / üçüncü dalga sosyalist feminizm
Genderqueerleri ve diğer queerleri dışlamak	Queeri dahil etmek: Trans ve gençlik kurtuluşu
Homo-nasyonalizm	Küresel ve ırkçılık karşıtı dayanışma
Homonormatif aileler	Mahremiyet ve ev hayatını queerleştirmek / poliamori / sevgi ile yoldaşlık kavramlarını queerleştirmek

* Peter Drucker, poliamorf kavramını Marcuse'den ödünç alıyor. Marcuse'a göre toplumdaki poliamorf çocuklukla birlikte "beden bir zevk aracı haline gelecek" ve böylece klasik çekirdek aile parçalanmaya başlayacaktı. (y.h.n.)

Cinsellik politikasının bu gündemi, üreme özgürlüğü temelli sosyalist feminist programla yakından bağlantılıdır. Özellikle, transların ve queer gençliğin başat mücadeleleri gibi mücadelelere ve İslamafobiye karşı destek kampanyalarına, yoksul ülkelere yardımların kesilmesine ve sözüm ona eşcinsel haklarını savunan bir devlet olan İsrail'in "pinkwashing"* politikasına odaklanır. Eşcinsel partnerlik konusuna radikal ancak birleştirici bir yaklaşım getirip tanımlamak için queer akrabalık ve queer anlamda "seçilmiş aile" görüşlerinden işe başlar, bunu yaparken de bir yandan ebeveynler ya da diğer bakım sağlayanları desteklemenin ve mahrem ilişki biçimlerinin esnek formlarını tesis etmenin yeni yollarını keşfederken, bakım yükümlülüğünün özelleştirilmesine ve sınıf ayrıcalığının aktarımı olmasına karşı çıkar.

6. Bölüm, bir cinsel politika olarak queerin sadece kişisel ya da kültürel proje olamayacağının, aynı zamanda LGBT'lerin tek başlarına gerçekleştirmelerinin mümkün olmadığı toplumsal bir dönüşüm gerektirdiğinin kabulüyle başlıyor. Queerlerin müttefiklere ihtiyacı var. Daha geniş, sınıf temelli ve diğer toplumsal hareketlerin etkin müttefikler olabilmeleri içinse, queer ilişkiler yaşayanların barınma ihtiyacı, queer gençliğin güvenliği ve bağımsızlığı gibi temel LGBT gereksinimlerine kendilerini adayacak denli "queerleşmesi" gerekmektedir. ACT UP'tan Güney Afrika Tedavi Eylem Kampanyası'na kadar sağlık hizmeti eksenindeki hareketler, queerleşmiş toplumsal hareketlere örnek vakalar olarak ele alınmaktadır. 6. Bölüm'de ayrıca, sendikaların/ittifakların queerleştirilmesi ile bürokrasi ve sınıf işbirliğine meydan okumalar arasında bağlantı kurarak LGBT emek eksenli aktivizm konusu incelenmekte ve küresel adalet hareketi ile antikapitalist solun queerleştirilmesi konusu ele alınmaktadır. Bölüm, neoliberal demokrasinin bugün dış-

* LGBT haklarını savunurken çeşitli pazarlama, siyasi stratejileri geliştirilmesi ve başka alanlarda yoğun ayrımcılık yaparken bunların üstünü örtüp kendi tarafını "eşcinsel dostu" olarak göstermesi. (ç.n.)

ladığı herkesi kapsayabilecek ve neoliberalizmin hayata dair demokrasi sınırlarının dışında ilan ettiği tüm alanları kucaklayan bir queerleştirici demokrasi görüşüyle kapanmaktadır.

Baskı ve Özgürlük

Yine de queer antikapitalist bir alternatif, henüz yeni yeni şekillenmeye başlamıştır. Bugün dahi, son on yirmi yıl içerisinde büründüğü şekliyle neoliberal kapitalizm düpedüz krizde iken, LGBT örgütlenmeler halen işçi hareketiyle ya da siyasal solla nadiren güçlü bağlar kurmaktadır. Ayaklanan genç Araplar ile İspanyol *indignad@s* ve Occupy hareketleri* gibi yeni aktivist akımlar mücadeleye oldukça hazır olsa dahi, sol ve emekçiler küresel olarak halen kargaşa içinde ve tarumar haldeyken bu mücadelenin başarıya ulaşması pek beklenemezdi.

Belki de cinsel haklar için mücadele veren hareketler içerisinde, "bu hareketleri toplumsal adalet için verilen evrensel mücadelelerle yeniden birbirine bağlayan"[9] alternatif bir söylem ortaya çıkmaya başlıyordur. Ancak yine de halen, yalnızca pek çok hâlâ-sağa kaymakta-olan ana akım LGBT örgütlenmeleri değil, son yirmi yılın queer aktivizmi içerisinde büyük bir kısım için de sıkıntılar mevcuttur. Cathy Cohen'in 1990'ların ortalarında üzülerek ifade ettiği gibi; oysa "gerçekten radikal veya dönüştürücü olan bir politika"[10] için halen birkaç işaret vardı. Cohen gibi ben de kökleri sola dayanan, "homojenleştirilmiş bir kimliği değil, kişinin iktidarla olan ilişkisini" ön plana alan, sömürüyü ve "iktidarın sistematik doğası"[11]nı vurgulayan, daha çok yönlü bir radikal cinsel politikayı savunuyorum. Aynı şekilde, Jasbir Puar'ın "queerlik...kendi kapsamı içerisinde, zaman zaman milliyetçiliğe ve ırkçılığa değinmekle

* indignad@s, 2011'de kurulmuş, kemer sıkma politikalarına karşı bir araya gelen hareket. 15 Mayıs'ta patlak verdiği için 15 M diye de anılıyor. Hareket Latin Amerika'dan Güneydoğu Avrupa'ya kadar uzanıyor. 2011 Occupy, Wall Street hareketi. (y.h.n.)

9. Makarem 2011, s. 98.
10. Cohen 2005, s. 22.
11. Cohen 2005, s. 22, 28.

yetinmemeli ve sürekli bir biçimde bunları bizzat nedenleriyle açıklamak zorundadır"[12] şeklindeki ısrarına da vurgulu biçimde katılıyorum. Queer politikanın cinsel ve kültürel olmanın ötesine geçebileceğinin ayırdına varılması, onu daha büyük bir potansiyeli gerçekleştirmek gibi zorlu bir göreve sevk etmektedir. Dennis Altman'ın yazmış olduğu gibi gey kurtuluşu "hiçten var olacakmışçasına ve yalnızca 'Bu şey, geyler için iyi mi?' diye sorularak kalıcı olamaz." Politikayı merkezi kılması ve "küreselleşmesi"[13] gerekmektedir.

Filistinli LGBT topluluğu Al Qaws'dan Haneen Maikey, LGBTQ ile "dostları" şeklindeki bir ayrımı reddederek, bu çok boyutlu yaklaşımı bir adım daha ileri taşımıştır. Kendisi, Al Qaws'ın hedefini "LGBTQ camiası ile toplum arasında köprüler kurmak değil, akışını hep birlikte değiştirmek üzere aynı nehirde beraber yüzmektir" şeklinde ifade etmiştir. Maikey aynı zamanda, "seçimlerimizi sınırlayan"[14] "ataerkinin kurumları ve de...salt heteroseksüellik" tarafından dayatılan kısıtlarla mücadele etme gereğinde ısrar etmiştir. Tüm kalbimle katılıyorum. Benzer şekilde, Venezuela'nın Devrimci Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Çeşitliliği İttifakı'ndan Maria Gabriela Blanco, mücadelelerini birleşik bir sisteme karşı verilen savaşın bir parçası olarak gördüklerini söyleyerek birliğin üyelerine ilişkin "bizler salt cinsel yönelimlerimiz ve cinsiyet kimliklerimizle tanımlanamayız...çünkü bizler aynı zamanda kadınız [ve de erkeğiz], Afrika kökenlileriz, yerlileriz, yoksullarız, Chavistalarız."*[15]

Tek bir sözcük –ne "queer", ne de başka bir sözcük– LGBT solun gereksinim duyduğu kapsamlı söylemi asla tam olarak karşılayamaz.[16] Ancak yine de gerçek şu ki "gey" sözcüğü gide-

12. Puar 2007, s. 221.
13. Morton 1996, s. 29.
14. Maikey 2012.
* Chavez taraftarı Venezuelalı komünistler. (y.h.n.)
15. Blanco, Spronkand Webber 2012.
16. Schulan 2012, s. 153.

rek, belki de geri dönüşü olmayacak biçimde, ana akım tarafından sahiplenilmektedir. Belki de bugünler -kendini lezbiyen ya da gey olarak tanımlamayı tercih edenleri de kötülemeyerek ve mevcut queer-tanımlı radikalizmin parametrelerini tek çıkış noktamız olarak kabul etmeksizin- "queer" sözcüğüne yeni bir yan anlam kazandırmaya çalışmak için daha doğru ve daha umut vaat eden zamanlardır. Bununla birlikte, queer sözcüğü, bir akım olarak ortaya çıktığı 1990'ların ortalarından bu yana olduğu gibi, halen başkaldırıyı ve cinsiyetin akışkanlığını ifade etmektedir. Halen, dünyanın gitgide daha çok bölgesinde sürekli takviye edilen gey konformizmini yıkmayı akla getirmektedir. Ancak esas gücü ve etkisi bir toplumsal dönüşüm politikası için saklanmak isteniyorsa queer kavramının, onu daha kapsamlı, daha küresel ve daha geniş bir LGBT kitlesini, özellikle LGBT işçiler için daha cazip kılacak şekilde yeniden tanımlanması gerekmektedir. Johanna Brenner'in ifadesiyle "cinsel politikanın radikal potansiyelini yeniden yakalamalı ve bu meseleleri diğer mücadelelerle bütünleştirmeliyiz."[17] Bunu gerçekleştirmek de Judith Butler'ın sözcükleriyle, "queer", "asla tam anlamıyla sahiplenilen değil, daima ve sadece acil ve genişletilmiş politik amaçlar doğrultusunda daha önceki kullanımından alınıp yeniden düzenlenerek, eğilip bükülerek queerleştirilen"[18] bir şeydir, bu yüzden bu en azından kısmen queer bayrağı altında mümkün olacaktır.

Bu arada, LGBT aktivizminin alacağı doğrultular, büyük ölçüde aktivistlerin bilinçli ya da gayri ihtiyari olarak cinsel özgürlüğü nasıl tanımladığına bağlı olacaktır. Cinsel özgürleşme üzerine çalışan çoğu kuramcı, özgürlük fikri ile ister psişik, ister toplumsal, ister politik olsun bastırma fikrini karşı karşıya koymuştur. Herbert Marcuse, psikolojide Sigmund Freud'un cinsel bastırma kuramını Marksist bastırma ve özgürlük anlayışıyla sentezlemeye çalışan, en çok gelecek vaat eden Freudçular'dandı. Michel Foucault, son otuz kırk yıl boyunca,

17. Brenner 2000, s. 273.
18. Butler1993a, s. 228.

tüm insan ilişkilerindeki çatlaklar içerisinde, mikro düzeydeki iktidara odaklanan yaklaşım lehine, "baskıcı varsayım" diye adlandırdığı şeyi reddederek daha etkili olagelmiştir. Haklı bir biçimde çağdaş queer kuramın anası olarak kabul edilen Gayle Rubin, cinsiyeti olumsuzlamanın yaygınlaştığının kavranması ve bununla mücadele edilmesi için özgün katkılarda bulunmuştur. Sırasıyla bu üç düşünürün çalışmalarına bakmak, hem radikal cinsel politikada özgürlüğün önemini, hem de basit bir baskı ya da özgürlük anlayışının tam olarak kavramaya yetmeyeceği dinamiklerin farkını ve önemini kavramamızı sağlayabilir.

Marcuse, yarım yüzyıl boyunca Rubin'in sözleriyle "radikal biçimde bastırılmış" olan Freud kuramının radikal çıkarımlarının hakkını vermeyi amaçladı.[19] Freud'un kuramsallaştırmış olduğu psikolojik bastırma kavramıyla Karl Marx'ın odaklanmış olduğu toplumsal ve siyasal baskı kavramı arasında bağlantı kurmak hususunda kendisinden önceki herkesten daha fazlasını söyledi. Bu ikisi gerçekten de bağlantılıdır: Freudçu anlamdaki bilinçdışı "toplumdaki ilişkiler tarafından yeniden üretilir ve sürdürülür" bir şeydir.[20] Marx'ta olduğu gibi, Freud'da da bastırma, tek bir insanın kontrolü ya da idrakinin ötesinde olan güçlerin sonucunda vücut bulur, dolayısıyla her ikisi de özgür birey kavramını getiren burjuva ideolojisinin yanlışlığını ortaya koyar.[21] Ancak Marcuse Freud'un kendi kuramsal sisteminin içinde yer alan terimlerden çıktığı yola onları tersyüz ederek devam etmesi açısından benzersizdir.

Freud'un cinsel bastırma fikrinden pek söz etmediği yönündeki popüler görüşle hassas bir dengede ilişkilenen Marcuse, Freud'a göre "içgüdülerin baskıcı biçimde düzene konulmasının, medeniyette gerçeklik ilkesinin *tüm* tarihsel formların temelini oluşturduğu[nu]" kaydetmişti. Marcuse, işler durumdaki hiçbir toplumun tüm insan güdülerini dolaysız biçimde

19. Rubin 2011, s. 47.
20. Zillah Eisenstein, Alıntı: Padgug 1989, s. 63.
21. Althusser 1971, s. 218-19.

doyurmakla bağdaşır olmadığı konusunda Freud'a katılıyordu. Ancak Freud'un bir toplumsal gereklilik olarak kendine hâkim olma olgusunu, özellikle de teknoloji bakımından gelişmiş bir ekonomide, Marcuse'ün "artı-baskı" adını verdiği şeyle karıştırdığını ileri sürer: "Toplumsal egemenliğin zorunlu kıldığı sınırlamalar" toplumun bu itibarla devamını sağlamak için yeter de artardı bile. İnsanlar "acımasız kıtlık *gerçeği*"ne yerinde bir toplumsal karşılık vermenin getireceği menfaatlere duyacakları isteği yüceltmek için bir şekilde teşvik edilmeye gereksinim duyarlarken, diye yazıyordu, şimdilerde kapitalizmin hükmü altında yabancılaşmış emeğin emrettiği "kıtlığın belirli bir şekilde *düzenlenmesi*", çok daha büyük bir yüceltim gerektirmektedir.[22]

Marcuse'a göre, günümüzdeki cinsel bastırma ediminin çoğunun görece bolluk toplumunda[23] gereksiz olduğunun paradoksal kanıtı, onun "yüceltimi bozan baskıcılık" adını verdiği şeye tekabül ediyordu. Kapitalizm öyle bir noktaya ulaşmıştı ki; en azından bir dereceye kadar arzuyu, basit doludizgin bir arzudan ziyade, kârlı üretime belirli biçimlerde olanak sağlayacak bir arzuyu canlı tutmak zorundaydı. Ancak bu yüceltimi bozma baskıcı, tatmin ise garip bir şekilde yetersizdi; çünkü kazanım ve performansın dar geçitlerine sığdırılmaya çalışılmıştı. Bu mesele, içinde bulunulan çevrenin "erotik olmaktan çıkarılması" meselesiyle de uyumluydu; zira geniş toplumsal çevrede özgürce akan erotik enerji, insanların satın almasına ya da iyi bir performans sergilemesine yol açmayacaksa, sistemik anlamda boşa harcanmış olacaktır. Kapitalizm döneminin sonucu, "libidonun yerelleşmesi ve daralması" ile erotik hazzın

22. Marcuse 1966, s. 34-6.

23. Son yirmi otuz yıldır, bolluk kavramı radikal ekolojik eleştiriye maruz kalmıştır. Ancak Marcuse, bolluğu şeylerin bitimsiz kümelenmesi olarak değil, ürün ile hizmetin mevcudiyeti arasında varolan yeterli bir ilişki ve belli bir toplumdaki insan gereksinimlerinin toplumsal olarak yapılandırılmış dizilimi olarak yorumluyordu. Bu anlamda, rasyonel, adil ve sürdürülebilir bir şekilde düzenlenmiş bir toplumda bolluk, çok daha düşük araba, bulaşık makinesi, uçak filosu vb. üretimiyle bağdaşacak şekilde gerçekleşirdi.

salt ulaşılacak orgazmların peşinden koşmaya indirgenmesi olmuştur.[24]

Oysaki, insanların gereksinimlerinin yabancılaşan emek, ödeme, satın alım ve performans döngüsü olmaksızın karşılanabileceği kapitalist olmayan bir toplumda, erotik enerjinin ya bastırılması ya da kâr getiren faaliyetlere kanalize edilmesi olgusuna çok daha az gerek duyulurdu. Baskının ve baskıcı yüceltim bozmanın çoğu, Marcuse'un "kendini-yüceltme" adını verdiği ve erotizmin, haz peşinde koşmakla "maksimum doyum arayışıyla birlikte diğer her şeyin ötesine geçen" anlamlarını barındıran kavrama dönüşebilirdi. Genital organ-takıntılı-olmayan "poliamor sapkınlık"ın özgürleşmiş erotik enerjisi, "yeni ve uzun süreli iş ilişkileri" de dahil olmak üzere insan ilişkilerinden mürekkep mükemmel bir koruyucu zırh sağlayabilirdi.[25]

Marcuse'ün çalışmasında zayıf noktalar vardır: Erotizmi "toplumsal hayatın öncesinde ya da dışında varolan evrensel bir enerji" olarak kavraması, ayrıca değişen iktisadi ve cinsiyete dayalı ilişkilerin şekillendirdiği cinsellik anlamında tarihsel olarak değişkenlik gösteren biçimler üzerine eğilmemiş olması.[26] Yalnızca sınıf egemenliğinin kısıtlarından özgürleştirilebilecek bir içgüdüsel cinselliği olumlayarak, özgürleştirilmesi gerekenin tam olarak ne olduğu sorununu çözümlenmemiş biçimde bırakmıştı. Marcuse'ün cinsellik görüşü, cinselliğin dışavurumunu şekillendirmek ve buna ilişkin hak talep etmek için bilinçli bir müdahale ihtiyacını görmeyerek, "gizli veya engellenmiş özün serbest bırakılması"nı ummaktaydı.[27]

Marcuse, yine de, gerçeklik ilkelerinin farklı tarihsel biçimler almış olduğunu (vurgulamasa da), kendisi bu belirli biçimleri inceleyememiş olsa da, açıkça onaylamıştı. Esasen, getirmiş olduğu tanım, bu biçimlerden birini, yani müreffeh Soğuk Savaş döneminde kapitalizmin cinselliği biçimlendirmesi konusunu

24. Marcuse 1964, s. 75, 73.
25. Marcuse 1966, s. 211, 155.
26. Hennessy 2000, s. 44.
27. Weeks 1981, s. 3, 10.

açıklığa kavuşturmuştu. Tanımladığı özgürleşme potansiyeli bugün daha belirsiz görünüyorsa bu, dünyadaki mutlak kıtlıkta gözle görülür artış nedeniyle değildir (en azından şimdilik; kapitalizmin üretmekte olduğu ekolojik tahribatın sonuçlarının neler olabileceğini kim bilebilir?) Neoliberalizm döneminde yabancılaşma, daha ziyade eşitsizlik ve tahakküm artışının bir sonucudur, tam gelişmiş haline hiç tanıklık etmediği bir toplumsal düzendir. Marcuse'ün, genital organı temel alan heteroseksüelliği özgürleşmiş poliamor erotizme dönüştürme amacı bugün çok daha uzak bir hedef gibi görünse de en azından erotik hayatın durmaksızın ilerleyen yabancılaştırılmasına karşı bir direnişe ilham verebilir, neoliberal kapitalizm mantığınca en "sapkın" olarak görülenlerin cinsel formasyonuna ilişkin geliştirilecek bir savunuya katkıda bulunabilir.

Marcuse'ün açıkça teşhis ettiği şey "siyasi nüfuzun...cinselliğe ilişkin yasal düzenlemelerde küçük ayrıntılarla değişiklikler yaratmakta kilit bir önem taşıyabileceği"dir.[28] Bu teşhis, yakın zamanların queer tasavvuru üzerinde etkisi çok daha fazla olan Michel Focault'nun çalışmalarında bu denli açık değildir. Diğer taraftan Foucault'nun yaklaşımı, Marcuse'ün yaklaşımının belirsiz kılma eğiliminde olduğu cinsel bastırma ve özgürlüğün çeşitli yönlerinden üstüne basa basa söz etmiş olma avantajına sahiptir. Foucault tam olarak da cinsel hayatı şekillendiren tüm dış çizgilerin politik ve ekonomik yapılardan türediğine ilişkin açıklamalara şüpheyle bakması nedeniyle, cinsellikte iktidarın mikro düzeyinin, bu iktidarın güç algılanan biçimde takas edilmesinin ve aşamalarının, bir de cinsel arzuların ve teamüllerin/deneyimlerin/davranışların çok çeşitliliğinin önemini vurguladı. Kendini politik bir tasarım olarak feminizmle özellikle özdeşleştirmiş olmamakla birlikte, feministlere, kişisel olanın politik olduğunu açığa çıkarmanın pek çok yolunu sağlayacak faydalı araçlar sundu.

28. Weeks 1981, s. 15.

Foucault ayrıca, toplumsal ve politik baskının, iktidar ilişkilerini sürdürmekte görülen menfaatler içerisinde cinsel formasyonları şekillendiren ve sınırlayan pek çok mekanizmadan sadece biri olduğu anlayışıyla benzerlerinden ayrılan bir cinsel özgürlük düşüncesi geliştirdi. Cinselliğin, aralıksız bir "bedenlerin uyarılması, zevklerin yoğunlaştırılması, konuşmaya teşvik, özel tecrübelerin meydana getirilmesi, denetim ve dirençlerin kuvvetlendirilmesi" süreciyle toplumsal olarak inşa edildiğini gördü. Böylelikle, "baskıcı varsayım" adını verdiği şeyi tartışmaya açtı. Egemen güçlerin cinsel hayatı "iktidarın poliamor yöntemleri" aracılığıyla şekillendirdiğini, cinsellik biçimlerini reddetmekle, engellemekle ve geçersiz kılmakla olduğu kadar, teşvik etmekle, yoğunlaştırmakla, yeniden tanımlamakla, kategorize etmekle ve onlara düzenleme getirmek suretiyle de şekillendirdiğini açıkça ortaya koydu.[29]

Foucault'nun sınıf ve devlet iktidarını göz ardı edişi genel olarak iktidarı kavrayış biçiminden kaynaklanıyordu, ki bunun her türlü iktisat, bilgi ya da cinsiyet formunun özünde bulunduğuna inanıyordu. "İktidar, aşağıdan yukarıya doğru işler" diye yazmıştı; yani "bağıntılarının ilkesi ve genel kalıp olarak, egemen olanlarla onlara bağımlı olanlar arasında ikili veya tüm toplumu kapsayan bir karşıtlık yoktur". İşyerleri, aileler ve diğer küçük gruplar içerisindeki iktidar ilişkilerinin "geniş yarılma etkileri"ni belirginleştirdiğini kabul eden Foucault, "başlıca tahakkümler [yalnızca] bu karşılaşmaların ayakta tutup devamını sağladığı hegemonya gerçeklikleridir"[30] der. Ona göre bu nedenle, iktidar yapılarındaki her türlü değişim ve geçiş, nihayetinde, kendi aralarındaki içsel dinamiklerin veya çöküşlerin değil, tamamen küçük çaplı çakışma ve geçişlerin birikmesinin sonucudur.

Foucault'nun iktidar düşüncesi, adeta Marcuse'ün öne sürdüğü cinsel kısıtlama ve erotik özgürleşme düşüncesini bertaraf etmek için geliştirilmiş gibidir. Marcuse'ün baskıcı yüceltim

29. Foucault 1978, s. 105-6, 111.
30. Foucault 1978, s. 94.

bozma görüşüne göre, sözgelimi porno dergisi satın alan bir erkek, içinde yaşadığı toplumun iktidar yapıları tarafından libidosunun, o dergiyi yayınlayan şirket tarafından sermaye birikimine katkı sağlamaya sevk edildiği ve derginin yeniden ürettiği oransız ilişkilerin devamlılığını sağladığı bir kalıba dökülmüş olduğu ölçüde cinsel açıdan özgür değildir. Buna karşılık Marcuse'ün tasavvur ettiği anlamda özgürleşmiş bir toplumda bu erkek, erotik enerjisini, dar sınırlar içerisinde modellerin cinsel nitelikleri veya onlarla gerçekleştireceğinin fantezisini kurduğu cinsel birleşmeler üzerine odaklamak yerine geniş çeşitlilikte sosyal ilişkilere akıtabilirdi. Foucault'ya göre ise, iktidarın aşağıdan yukarı işlediğini ileri sürdüğü için, aksine, dergide belirginleşerek şekil alan ve ancak mikro düzeydeki değişimlerin bir araya gelip eklemlenmesi suretiyle değiştirilebilecek olan toplumsal cinsiyet ve cinsellik normlarının temel sebebi bu erkek, dergide yer alan modeller ve bizatihi fotoğrafçılardır. Özgürlük kavramı ve bu paradigmadaki özgürlüğün olası işlerlik alanı, Marcuse'ünkinden çok daha sınırlı gibi görünmektedir.

Dolayısıyla Foucault'nun yaklaşımı sermayenin ve devletin iktidarının, erkeğin kadın üzerindeki ve beyazların beyaz olmayanlar üzerindeki iktidarının önemini azımsamış oluyordu.[31] Sonuç olarak, belli başlı yönlerden (daha iyiye ya da daha kötüye doğru) değiştirilebilecek olan evrensel bir baskılayan ve baskılanan arasında kuvvetler ilişkisi fikriyle hiçbir şekilde bağdaşmıyordu. Queer solun, Foucault'nun mikro düzeyi kavrayış biçimini, makroyu da yok saymaksızın benimsemesi gerekmektedir.

Gayle Rubin baskının, sapkın olarak gördüğü cinselliğin olumsuzlanması biçimini alan makro düzeyine oldukça önem vermiştir. Foucault'nun önermesinden onun baskıcı varsayımı "hatalı" olduğu için terk etmekten ziyade "yeniden cinsiyet söylemlerinin genel ekonomisi içerisine dahil etme"yi amaçladığını

31. Poulantzas 1980, s. 44.

ortaya koyacak biçimde alıntı yaparak kendi iddiasını temellendirmişti.[32] Rubin de sık sık, "Batılı" toplumlarda cinselliği inşa eden olgu olarak tanımlamış olduğu "aşırı cezalandıran bir toplumsal çerçeve"nin analitik matrisi konusuna yine ve yeniden geri dönmüştür.[33] Bu, cinsel baskının süregiden gerçekliğinin altını çizmektedir. Rubin, cinsel normallik kabulünden sapanlara karşı gerçekleşen zulümlerin listesini çıkararak cinsellik tarihçilerine büyük bir hizmet sunmuştur. Bu kitapta da onun çoğu zaman dehşete düşüren örnekleri yer almaktadır. Adına yaraşır olan her türlü cinsel radikalizm, bu türden dehşet uyandırıcı şeyleri kabul etmeli ve onlarla mücadele etmelidir.

Ancak Rubin, baskıyı merkezi konumuna iade etme konusunda aşırıya kaçmıştır, ki Foucault baskıyı o merkezi konumdan çıkarmayı amaçlamıştı. Yakın zamanın tarihçileri, son birkaç yüzyılda görülen, cinselliği olumsuzlamasıyla nam salmış pek çok toplumun aslında cinselliği nam saldıkları kadar olumsuzlamadığını ortaya koymuşlardır: Massachusettsli Püritenler, Viktoryen İngiliz toplumu, hatta Naziler.[34] Cinsellik konusundaki ihtilafları ve sapmaları kötülemek, yıldırmak veya denetim altına almak için iktidardakilerin daima emrine amade pek çok başka, daha incelikli araç mevcuttur. Foucault haklıydı: Sözün özü, baskı o kadar da sağlam ve dayanıklı bir şey değildir.

Rubin'in 1980'lerin başlarından itibaren benimsemiş olduğu yaklaşımı ise cinselliği sınıf, ırk, etnisite ya da toplumsal cinsiyet aracılığıyla kavranamayacak, "kendine içkin dinamikleri" vasıtasıyla oluşan bir "baskı rotası" olarak tanımlamak yönünde olmuştur.[35] Aslında, baskının gerçekliğini kabul etmek başlı başına tarihin belirli bir anındaki cinsel baskının rotasının yönünü ya da tarihin belirli bir anında bir cinsel hiyerarşiyi kuran mantığı tanımlamaya bizleri herhangi bir şekilde yaklaştırmaz;

32. Foucault 1978, s. 11.
33. Rubin 2011, s. 147.
34. Bkz. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 3, 5, 22-5, 27; Gay 1999; Herzog 2011, s. 67-72.
35. Rubin 2011, s. 164.

çünkü rotanın yönü ve de hiyerarşi mantığı, genellikle cinsel alanının dışında kalır. Egemen ekonomik, sosyal ve politik güçlerin menfaatlerini ve ideolojilerini yansıtırlar. Bu güçlerle mücadele etmek ise, cinsel politikanın 1970'lerden itibaren dönüşmüş olduğu gibi, "yasaklara karşı kampanyalar"dan çok daha fazlasını gerektirir.[36]

Bu nedenle Foucault, cinsellik hakkında yalnızca konuşmanın bir şekilde itaatsizce ve yıkıcı, daha iyi bir geleceği görmeyi hızlandıracak bir şey olacağı fikriyle dalga geçmişti. Cinsel arzunun özgürce ifade edilmesine odaklanmaktansa, "cinselliğin organize edilmesine karşı çeşitlilikleriyle ve direniş olanağı yaratmaları bakımından bedenlere, zevklere ve deneyimlere ilişkin taleplerle elde edilen güç kazanımlarıyla karşılık vermeyi sağlayacak bir karşı atak"ı ısrarla tavsiye etmişti.[37] Foucault'nun bu noktada, egemen güçlerin gözünde en "sapkın" kabul edilen cinsel formasyonları savunmakta Marcuse'a yakın durduğu söylenebilir.

Foucault'nun kuşkucu tutumu, geçmişe, 1970'lerin lezbiyen/gey radikalizmine yalnızca bir nostalji duygusuyla değil, aynı zamanda eleştirel anlamda gelişkin bir tarih duygusuyla bakmamızı kolaylaştırabilir. AIDS ve giderek artan muhafazakârlık nedeniyle dizginlenmeden önceki haliyle 1970'lerin deneysel ve itaatsiz ruhunu övmek için elbette çok sebep var.[38] Heteroseksüel aşk ya da aile formasyonunu olduğu gibi taklit etmeye karşı tepki vermek için günümüz, otuz, kırk yıl önce olduğundan bile daha doğru zamanlardır. Birden çok cinsel partnere, çok çeşitli cinsel deneyimlere sahip olmak zor kazanılmış haklardır, bu hakların arkasında durulmalıdır. Ne var ki geçmiş tecrübelerden edindiğimiz bilgilerle, bu hakların evlilik hayatıyla, ana akıma uygun bir kariyerle ve aşırı tüketim üzerine kurulu bir hayat tarzıyla bağdaşmasının mümkün olduğunu görebiliriz.

36. D'Emilio 2002, s. 62.
37. Foucault 1978, s. 6-7, 157.
38. Amber Hollibaugh, Alıntı: Shah 2011/2012; Altman 1982, özellikle s. 172-207.

Foucault'nun tanımlamış olduğu "bedenlere, zevklere ve deneyimlere ilişkin talepler"in, cinsel hayatlarımızı özgürce sürdürmemizi baskılanmış arzuya ilişkin haklara dair basit bir savdan çok daha iyi destekleyip desteklemediği şüphe götürür. Kişi, tıpkı Kollontay'ın yaptığı gibi, cinselliğin en radikal potansiyelinin bile onu çok daha büyük bir örgüyü temsil eden toplumsallık denen kumaşın içerisine nakşetmeye bağlı olduğunu gördüğü halde, "her şeyi kapsayan aşk"tan başka bir şeye –örneğin dostluğa, paylaşmaya ya da yoldaşlığa– dayanan bir cinsel hazzı yüceltebilir.

Daniel Bensaïd, Foucault'dan miras aldıkları görüşleri sürdüren queer kuramcıların, "baskıya karşı verilen mücadelede güçler ilişkisi kurmanın esasını oluşturan bir fark diyalektiği"ni[39] destekleyeceklerine, genellikle "tekilliklerin dalgalanan parıltısı"na methiyeler düzme sevdasına kapıldıklarından yakınmıştır. Farkın diyalektiği ve kuvvetler ilişkisi, daha büyük bir örgüyü temsil eden toplumsallık denen kumaşın bağlamını gereksinir. Ne yazık ki bu kriz ve de yerleşik hale gelmiş baskıcı yüceltim bozma zamanında, queer aktivistler, ticari eşcinsel ortama nüfuz eden ve evlilik gibi kurumlarda derin kök salmış olan muhafazakâr saiklara karşı bir mevzi savaşı vermeye kalkışıyorlar. Bu, queerlerin, güçler dengesi içerisinde kaydedilecek büyük, nitelikli bir gelişmeyi tahayyül etmelerini güçleştiriyor. Bu durum da bu kutlanacak olayı olanaklı kılması lazım gelen fark diyalektiğini oldukça soyut kılıyor.

Bu durumda, cinsel normalleştirmenin bin bir türlü mekanizmasıyla mücadele etmek ve cinsel özgürlüğü savunmak kritik önemini koruyan konulardır. Normalleştirme güçlerine direnmekte, buna maruz kalanların öz-örgütlenmesi çok önemlidir. Cinsel özgürleşmenin örgütlenme yönüne ilişkin bu açılımın çıkış noktası, öz-örgütlenmeyi ve kendini özgürleştirmeyi insanın özgürleşmesi stratejisinin ana öğeleri olarak gören ilk kişi olması bakımından Karl Marx'a dayandırılabi-

39. Bensaïd, 2001, s. 42, İngilizce çevirisi bana [Peter Drucker'a] ait.

lir. Acıklıdır ki Marx'ın kurmuş olduğu gelenek, 20. yüzyıl seyrinde, kendini özgürleştirmeyle hemen hiç ilgisi olmayan hareketlerle özdeşleşir hale geldi. Öz-örgütlenmeye ilişkin kavramların ve araçların yeniden şekillendirilmesi ile iktidarın aşağıdan yukarıya işleyişi 21. yüzyılda cinsel özgürleşmenin olmazsa olmazlarıdır.

Cinsel açıdan bastırılanların cinsel özgürlüğü öz-örgütlenme yoluyla kazanmasının öneminin yanı sıra, cinsel özgürleşme özgürlüğün esasına ilişkin getirilecek radikal bir tanımı da gerektirmektedir. Bu konuda, Marcuse, Foucault ve Rubin'den çok önemli dersler alabiliriz. Bu isimlerin en iyi çalışmaları arasından seçerek yararlanacaklarımızla, cinsel özgürlüğü, çeşitliliği tek başına özgürlüğün en önemli etkeni olarak görmeksizin, bedenlerin ve hazların çeşitliliğini kapsayacak şekilde tanımlayabiliriz; başkalarının özgürlüğünü engellemezmiş gibi görünen cinselliklerin dayattığı baskıyla sonuna kadar mücadele edecek, aynı zamanda da iktidarın cinsellikleri kışkırtmasını, manipüle etmesini ve çarpıtmasını sağlayan daha incelikli pek çok usule direnecek bir şekilde ve özgürlüğün parametrelerini kurmakta küresel iktidar yapılarının nihai belirleyici rolünü kavrayarak, kişisel ilişkilere bile nüfuz eden iktidar biçimlerini duyarlı bir şekilde tanımlayabiliriz. 5. Bölüm'de yeniden, cinsel özgürlüğün bu şekilde kavramsallaştırılmasına temel sağlayan queer cinsel politikaya radikal bir kısa tarif oluşturma çabasına girişiyorum. Ancak bu noktada analizini yapmamız gereken esas olgu, küresel iktidar yapılarının cinsel hayat üzerindeki etkisidir.

Neoliberalizm ve Gey Normalleşmesi

Ana akım LGBT, egemen kültür tarafından tanımlandığı şekliyle "özgürlük" kavramının cazip noktalarına yeterince direniş göstermemiştir, radikal queerler de güçlü ve etkili bir alternatif önermeyi henüz başarmış değildir. Ancak radikal queerlerin 21. yüzyılda giderek daha iyi kavradığı bir şey var, yani günümüzün LGBT mücadelelerinin, dünyanın yaklaşık

son otuz yıldır içerisinde bulunduğu spesifik bir kapitalizm dönemi olan neoliberalizm bağlamı içerisinde konumlandırılmak zorunda olduğu. Neoliberalizmi toplumsal cinsiyet ve cinsellik boyutlarıyla birlikte alaşağı ederek yerine bizim anladığımız anlamdaki cinsel özgürleşmeyi koymamız gerekmektedir. Cinsel arzunun, başka türden "arzu"yla, "her türlü kurtuluş tasavvurunun da merkezinde yer alan arzuyla –başka türlü bir şeye duyulan arzuyla–"[40] ilişkili bir anlayışla tutarlı olarak, LGBT politikasına yeniden ütopyacı bir boyut kazandırmak için neoliberalizmin şu an içinde olduğu krizden faydalanılabilir ve faydalanılıyor da.

Neoliberalizmin etkisi altındaki on yıllar boyunca, yasal eşitlik, Lisa Duggan'ın sözcükleriyle aktaracak olursak "dayanıklılığı artırılmış eşitsizlikleri gizleyen boş bir kabuk"[41] olmuştur. Bu gerçek, ana akım eşcinsellik ile eşcinsellere "itiraz etmeyip onları kabullenme ve uzlaşma karşılığında tüketiciler ve meslek sahipleri"[42] olarak görmek suretiyle kucak açan sermaye arasında bir tür "ateşkes anlaşması" ardına gizlenmiştir. 1990'lı yıllarda, bu ateşkes queer politika ve queer çalışmalar üzerinde bariz biçimde izlerini bırakmıştı. Kevin Floyd, "Marksist geleneğin bir zamanlar sağlıklı bir queer şüpheci yaklaşımı olan şey... katılaşarak daha otomatik, dışlayıcı, fobik bir şeye evril[di]"[43] diye yazmıştı.

Bazı queerler, örneğin Michael Warner'ın "Stonewall sonrası dönemde, kentli eşcinsel erkekler buram buram ticaret kokuyor. Bizler azgın kapitalizmin kokusunu yaymaktayız"[44] beyanında olduğu gibi, eşcinsel kimliği ile kapitalist tüketim çılgınlığı arasında bir bağın varlığını (onaylayarak veya eleştirerek olsun) doğrulamıştır. Aslında, onlarca yıl süren neoliberal özelleştirme ve serbestleşme aynı zamanda, bir dereceye kadar,

40. Lybeck 2009, s. 29.
41. Vaid, Duggan, Metzand Hollibaugh 2013.
42. Hennessy 2006, s. 389.
43. Floyd 1998, s. 171.
44. Floyd 1998, s. 187.

Sears'ın "ahlaki serbestleşme" diye adlandırdığı ve sermaye birikimine engel teşkil eden bazı cinsel kısıtlamaların ortadan kaldırıldığı zamanlar olmuştur. Bu, LGBT kulüplerin, barların, (geylere ve biseksüel erkeklere özel) hamamların, yayınların, sohbet sitelerinin ve benzeri diğer şeylerin çoğalmasına olanak sağlamıştır. Bu cinsel liberalleştirmenin cinsellik olanaklarını artırdığı inkâr edilemez. Yeni ortaya çıkan gey/lezbiyen niş pazarı, erkeklerin ve kadınların eşcinsel arzularını keşfedebilecekleri, hayata geçirebilecekleri ve açıkça yaşayabilecekleri alanların dinamik merkezi haline gelmişti. Özellikle en zengin ülkelerde yaşayan işçi sınıfı LGBT'ler, bir zamanlar zenginlere özel olan cinsel keşif ve haz imkânlarından istifa etmişti.

Ancak queer piyasasının meraklıları ne hayal ederse etsin, ahlaka getirilen neoliberal serbestleşme yalnızca cinsellik olanaklarını artırmakla kalmamış, bunun yanı sıra yeni konformizm çeşitleri de geliştirmiştir. Ticari eğlence mekânlarının yaygınlaşması ve boş zamanların ve kamusal kaynakların azalması, parıltılı olmayan, örgütlülük temelli, kâr amacı gütmeyen kimi LGBT mekânlarına yer bırakmadı. Eşcinsel erkeklerin dans etmek için New York Gey Aktivistler İttifakı'nın mekânı Firehouse'a gittiği günler artık uzakta kalmıştır. Daha çok sayıda topluluk ve gruptan oluşan taban örgütü, görece küçük yerel ya da benzeri diğer topluluklar için oldukça önemli hale gelirken, büyük kuruluş olan topluluklar, finansman ve "profesyonel" kadro sağlayabilmek için bağımlı oldukları işletmelere çoğu kez daha çok yanaşmışlardır. Sözgelimi Hollanda'da, her yıl düzenlenen onur haftası etkinliği Pembe Cumartesi, birincisinden itibaren Gay Business Derneği tarafından yürütülen Amsterdam Pride etkinliğiyle tarihleri çakıştırılarak gölgelenmiştir.

Ticari gey alemi büyük olabilir; ancak bir çeşitlilik örneği oluşturmamaktadır. LGBT niş pazarlarından elde edilecek belli bir kâr oranı bulunmakla birlikte, yanlış bedenlerde, yanlış kıyafetler içinde, yanlış cinsel deneyimlere, yanlış cinsiyete ya da yanlış ten rengine sahip bulunan insanların marka ve pazarlama çalışması için hor görüldükleri ve sürekli bunun

dışında bırakıldıkları en etkin taleplerin sahibi tüketicileri hedefleyen daha homojen alanlardan elde edilecek kâr oranları çok daha büyüktür. Böylelikle ticari faaliyet alanının gelişmesi, pek çok LGBT'nin damgalanıp marjinalleştirilmesinde artışa yol açmıştır.

Üstelik, eşitsizliğin daha büyük olduğu bir ekonomide ticari faaliyet alanına katılım, ödeme gücü olmasını gerektirir ve yalnızca belli bir ödeme gücüne sahip olanlar buna uygun görülür. Son olarak ve de paradoksal biçimde, ticari mekânlar cüretkâr, ölçüsüz veya saldırgan olarak algılanan davranış ve imgeleri için bir kaçış noktası olarak işlev gördüğünde dahi, tüketime adanmış bu mekânlar ile dış dünya arasındaki tezat cinsel cüreti "özel hayat" ile "boş zaman" alanlarına hapsetmeye yardım eder. Gece kulübünde geçen bir cumartesi gecesinde uygunsuz kaçan davranışlar, pazartesi sabahı iş yerinde, çoğu çevrede ya da şehir merkezindeki caddelerde (çok sınırlı haller dahilinde, cinsellikle ilişkilendirilen iş yerleri ya da çevreler haricinde) büyük sorunlara yol açabilir. Bununla beraber, iş yerinde ya da kamusal alanda "açık" olan bireyler bile, çoğu zaman yakın çevrelerinin dışında ancak törpülenmiş bir biçimde açığa vurdukları LGBT kimlik duygularının temelini oluşturan her tür eylem ve imgeden kendilerini tecrit ederler kendilerini. Bu, Marcuse'ün tanık olmadığı ölçekte bir baskıcı yüceltim bozmadır. Tüm bunlar şu anlama gelmektedir ki, neoliberalizm dünyanın giderek daha büyük bir bölümünde, gey normalleşmesine dair yeni bir anlayışa zemin yaratmış bulunmaktadır.

Duggan, neoliberalizmdeki bu günlük hayata uyum sağlama politikasını *"yeni homonormativite"* diye tanımlamıştır. Heteronormativite insanlar başka türlü imlenmediği takdirde herkesin düzcinsel olduğu varsayımıyla heteroseksüelliğin kurumsallaştırılması ise, homonormativite de "hâkim heteronormatif varsayımlar ve yerleşik yasalarla mücadele etmeyen, hatta onları destekleyip sürdüren"[45] bir zihniyettir. Homonormativite aynı

45. Duggan 2002, s. 179.

zamanda, "eşcinsel müşterilerin hizmet dışı bırakılmasını ve sıkı sıkıya ev içine ve tüketime bağlı kılınan özelleştirilmiş, apolitikleştirilmiş bir eşcinsellik kültürü"[46]nü getirir. Bu kimlik temelli politika "yalnızca sınıf politikasından uzak durmakla kalmaz, aynı zamanda...kapitalizmi benimser."[47]

Neoliberalizmde LGBT hayatların gerçekliğini LGBT'ler arasında gitgide artan politik ayrışmaya bağlayan dinamikler son derece karmaşıktır. 3. Bölüm'de, son elli yılda ticari gey ortamındaki istikrarlı artış ve LGBT'lerin neoliberal dünya düzeyine gitgide daha çok entegre olmaları gibi konuları daha ayrıntılı biçimde ele alıyorum. Bu kitapta analizi sunulmaya çalışılan toplumsal gruplaşma budur. Bunun politik olarak vardığı yer ise, LGBT hareketlerinin, kitabın bir alternatifinin formülleştirilmesine katkı sağlamayı amaçladığı bir çizgiye doğru "sapma"sıdır.

Son tahlilde, 1960'lardan beri LGBT hareketlerinin elde ettiği kazanımların, ileride neoliberal toplumlarda görece rahat hayatlara ulaştıran lezbiyen/gey küçük burjuva tabakaların ortaya çıkışına olanak sağlamış, dolayısıyla da heteronormatif dünyanın tolerans gösterilen bir köşesinde homonormatif ideolojilerin ve politikanın gelişmesine olanak sağlamış ol-

46. Duggan 2003, s. 50. Yazar, heteronormativite ile homonormativitenin birbirine eşdeğer olmadığı şeklindeki itirazı yazdıklarına eklemiştir: "Ne kadar muhafazakâr ya da normalleştirici olursa olsun, eşcinsel hayata ilişkin hiçbir yapı heteroseksüel birlikteliği teşvik eden ve devamlılığını sağlayan yerleşik yapılarla kıyaslanamaz" (Duggan 2003, s. 95, n.14).

47. Duggan 2003, s. 79. Duggan, "neoliberalizmin merkeziyetçi bir 'sistem' değil, aksine karmaşık, çelişkili bir kültürel ve politik proje" olduğunu belirttiğinde daha kaygan bir zeminde söz söylemeye başlamıştır (2003, s. 70). Hâkimiyeti onlarca yıldır kıtalar boyu genişlemiş olan her birikim rejiminde olduğu gibi neoliberalizm de gerçekten karmaşık ve çelişkilidir ve belli kurumsal aracılıklara gereksinim duyar. Ancak 3. Bölüm'de kendilerinden yaptığım alıntılara yer verdiğim ekonomistlerin ortaya koymuş olduğu gibi bu, 1970'lerden beri kapitalizmin başına bela olan kârlılık krizine karşılık olarak sermayenin yerleşik ve ısrarlı hamlesinin dışavurumudur. Bu gerçekliği kavramak, dünyadaki neredeyse tüm büyük politik güçlerin arasındaki neoliberal görüş birliğinin yadsınamayacak hegemonyasını anlamamızı sağlaması bakımından çok önemlidir.

duğunu ileri sürüyorum. Bununla birlikte, düşük gelirleri ve düşük ekonomik güvenliği olan işçi sınıfından ve marjinalleştirmiş genç LGBT'lerden oluşan tabakalardaki artış, yeni gey normalleşmesi anlayışına karşı bir queer isyan oluşumunda çok önemli olmuştur. Bu, son kırk yılın zafer-yenilgi paradokslarının açıklanabilmesine katkı sağlar. Şimdi bugünden geçmişe bakıldığında, 1960'ların sonlarındaki ve 1970'lerdeki lezbiyen/gey hareketi patlamasının, hem devam etmekte olan queer direnişin hem de yeni homonormativitenin tohumlarını taşıdığını anlıyoruz. Elde edilen kazanımlar tüm LGBT'ler için kısmen gerçek anlamda birer zaferdi, kısmen de bunlardan orantısız yararlar elde eden yeni türemiş bir lezbiyen/gey elitine özgü zaferlerdi. Şimdilerde, dünyanın farklı bölgelerinde farklı ritimleriyle gey normalleşmesi ile queer direnişin gündemleri –çoğu LGBT halen zihinlerinde her ikisinden unsurları birleştirseler de– birbirlerinden ayrılıyor.

Tablo, pek çok başka etkenle daha da karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Açık yaşayan bir eşcinsel küçük burjuva olasılığı, açık yaşanan lezbiyen ve gey hayatlar için mevcut bulunan alana bağlıdır, ki bu alan kıtadan kıtaya, ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye büyük değişiklikler gösterir. Orta sınıf LGBT'ler cinsellikleri hakkında güvenli bir biçimde açık olamadıkları yerlerde, muhafazakâr baskılara öyle ya da böyle yenik düşebilir; ancak uyum göstermeleri, tam anlamıyla homonormativite olarak tanımlanamaz. Diğer taraftan, LGBT haklarının nispeten yerleşik bir hal aldığı bölgelerde bile işçi sınıfından gelen, yoksul çoğu LGBT, yaşadıkları zaman ve yerin standartlarını çok da ihlal etmeyen cinsel hayat ve ilişkiler sürmektedirler. Kişilerin sol görüşle ve/veya queer bakış açısıyla özdeşleşme (özdeşleşmeme) tercihlerini birçok başka faktör –ırk, milliyet, etnik köken, din, toplumsal cinsiyet, engellilik, aile geçmişi, cinsel eğilim, entelektüel kanaat, bireysel psikoloji– etkileyebilir.

Tüm bu karmaşıklıklar, bazı radikal queer çevrelerde hâkim olan, bu kırılmayı kişisel bir etik tercih ekseni etrafında dönen

bir şey olarak gören queer gönüllülüğün tuzak noktalarını açığa çıkarır. Bu gönüllülük biçimi, çoğu kez aktivizmde aşırı yüksek bir standart belirler, tüm LGBT'lerin derhal ve tümden ırkçılık, cinsiyetçilik ve "sınıfçılık" karşıtı olmasını ister, güçlükle elde edilmiş işçi kazanımlarına onları siyasi bir atanmışlığın kanıtı olarak görerek itibar etmez ve çoğu zaman aydınlanmış olarak gördüklerinden oluşan o tılsımlı çevrenin dışındakilerle diyalog kurma veya örgütlenme konusunda pek azimli olmaz. Çoğu LGBT, en azından hayat onları kaçınılmaz tercihlerle yüz yüze getirmediği müddetçe, ideolojik açıdan kusursuz olamayacak kadar gündelik olarak hayat ve geçim derdiyle meşguldürler. Devinimi başlamış olan, yavaş işleyen bir tasnif süreci var, bu süreç üzerinde baskı oluşturulup sıkıştırılmamalıdır ancak teşvik edilip desteklenebilir. Gerçek radikalizm, çok daha geniş kapsamlı değişimlere yol açabilecek bir dinamiği harekete geçirecek şekilde, kişileri seferber edilebilecekleri doğru anda, hakkında seferber olabilecekleri doğru konulara ilişkin seferber edebilmekten oluşur.

Neyse ki neoliberalizme, bilhassa da homonormativiteye direniş sayesinde hâlâ, lezbiyen/gey sağ ve merkezin tamamen kendilerine katmadığı ve radikal queerlerle –şayet meseleyi akıllıca ele alırlarsa– uzlaşmaları gayet olası görünen pek çok LGBT mevcuttur. Sınıf ve ırk açıkça, en "normal gey" görülen bireyi bile yeni gey hakları kavrayışından ayıran en önemli iki etkendir. Çoğu LGBT (hayatını sürdürmek için bir işverene bağlı çalışmak zorunda olmak şeklindeki geniş anlamıyla) işçi sınıfındandır ve lezbiyen/gey ana akımın onlara sunması gereken politik sınırlamalar "gittikçe daha belirgin" bir hal almıştır. Mevcut lezbiyen/gey hareketin önde gelenleri "sürgit çileden çıkarıcı bir biçimde kendi sınıflarının gündemlerinin savunmasını yaparlar".[48] Bunun getirdiği bir sonuç, queerlerin diğer hareketler içerisinde çoğunlukla daha aktif yer almaları ve o hareketlere queer perspektifi getirmeleridir.

48. Hollibaughand Singh 1999, s. 85-6.

LGBT'lerin politikleşmesindeki bir diğer kilit etken emperyalizmdir. LGBT'lerin Lübnan ve Filistin gibi ülkelerde gördükleri zaman zaman yoğunlaşan baskı bile onların çoğunu, kendi uluslarına saldıran ABD, İsrail ve Avrupa "liberal" güçlerinin yanında taraf tutmaya ikna edemez. Bu, LGBT'lerin bazılarının terörle savaştaki "onlar/biz" mantığını[49] reddetmesine, hatta zaman zaman bu sahte "onlar/biz" söylemi yerine sömürüye karşı sınıf ve ilerici karşıtlık mücadelelerinin gerçek "onlar/biz"ini getirmesine yol açar.

Burada sunulduğu gibi, farklı boyutlarının her mertebesiyle gerçek bir radikal queer politika geliştirmenin güçlüğü göz korkutucudur. Yalnızca çok sayıda farklı göreve girişilmesi gerekliliğini ileri sürmek yeterli değildir. Politik aktivistlerin, herhangi bir görevi çevresel olduğu gerekçesiyle önemsememe yatkınlığından uzak kalmaları oldukça güçtür. Örneğin LGBT sendikaları, küçük queer topluluklarını marjinal, esas konunun dışında ve yararsız olarak bulup ciddiye almamaya meyledebilir. Radikal queer aktivistler sendikaları, geleneksel toplumsal hareketleri ve siyasi partileri aşırı derecede eski moda ve hetero ve/veya homonormativiteye boyun eğmiş olarak görüp ciddiye almamak konusunda aceleci davranabilir. Bu kitapta, günümüz neoliberalizminin sınıf, ırk, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet dinamiklerinin, onların kapitalizmle yapısal olarak sıkı sıkıya bağlı oluşları ve yüzyıllardır gerçekleşen tarihsel gelişimin ortaya çıkardığı formlarla karmaşık biçimde üst üste binmeleri de kapsayacak biçimde ayrıntılı olarak yorumlanmasının, bizlere queer mücadelelerin tüm o karmaşıklığını ve çeşitliliğini kabullenmekten başka seçenek bırakmadığı kanıtlarıyla ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bugün artık "heteroseksüel hegemonya"nın hem inatçı ve ısrarcı hem de aldığı şekiller itibariyle şaşırtıcı biçimde çeşitliliğe sahip olduğunu görüp anlayabiliyoruz. Antonio Gramsci'nin görmüş olduğu gibi, hegemonya daima "rıza, 'sağduyu' ve meşruiyet"e; ancak yanı sıra bir o kadar da "inkâr, susturma

49. Puar 2007, s. 215.

ve zorlama"ya dayanan bir şey olmuştur.[50] Bugün, tıpkı genel olarak kapitalist toplumlarda görülen burjuva hegemonyasında olduğu gibi, heteroseksüel hegemonya içerisinde rıza ve zorlama karışımının ne kadar değişken olabildiğini görüyoruz. Zimbabve'de zorlama halen son derece ön plandadır. Danimarka'da ise "sağduyu", eşcinsel arzuyu "gayet normal" ancak norm halini almamış bir şey olarak tanımlamak açısından bugün daha kullanışlı, yani, koruma altına alınmış olsa da daimi azınlık alanı olarak ele alınmıştır.

Neoliberalizme ve gey normalleşmesi anlayışına karşı geniş ve kapsamlı bir queer direnişin, farklı yerler ve koşullarda, farklı mücadeleler verirken büyüyüp oldukça farklı şekiller alması gerekecektir. Hiçbir kimlik, ideoloji ya da siyasi akım onun üzerinde egemenlik kuramaz, kurmamalıdır. Bu direniş, lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks[51] veya queerler için, anarşistler, yeşiller, militan sosyal demokratlar, sol görüşlü feministler, ırkçılık karşıtları ve dahası için daha çok yer açmalıdır. Leslie Feinberg bir gözlemini şöyle aktarıyordu, tıpkı nehirler gibi "hareketler pek çok siyasi akımla sürüklenirler. Belli bir süre için nehrin akışını hangi akımların belirleyeceği, hüküm süren rüzgârlar, fırtınalar, ayın o değişmez çekim gücü ile bunun sonucunda oluşan dalgalar gibi dış etkenlerden de etkilenir."[52]

Bununla birlikte, queer radikalizm, zaman ilerledikçe kendini yalnızca neoliberalizm karşıtı olarak değil, aynı zamanda da antikapitalist olarak tanımlar olmuştur. Bu, herhangi bir

50. Kinsman 1987, s. 33.

51. İnterseksler, doğumlarında veya sonradan cinsel organları ve/veya üreme organları erkek ya da kadın olarak belirlenemeyecek nitelikte olan bireylerdir, bu belirsizliği cerrahi olarak ve/veya tedaviyle "düzeltme" girişiminde bulunulmuş olsun ya da olmasın, kişi ileriki hayatında hangi cinsiyeti benimsemiş ya da hangi cinsiyet kendisine atanmış olursa olsun interseks tanımına dahildir. Günümüzde pek çok kuramcı ve aktivist LGBTİ kısaltmasını kullanarak interseks kimliğini tanıdıklarını ortaya koymaktadır. LGBT'ler şeklinde atıf yaparken transları tam anlamıyla kapsama ve tüm bağlamlar içerisinde intersekseleri de hakkıyla yansıtıp tanımlama konusunda oldukça güçlük çekiyorken, özür dileyerek "LGBT" kısaltmasını kullanmayı sürdürüyorum.

52. Feinberg 1998, s. 61.

örgütlenmenin öncülüğünü çok daha az izleyerek, sosyalist bir alternatifin herhangi bir planına dahil olmak anlamına gelmiyor. Daha ziyade, neoliberal politikaların sadece yanlış anlaşılmış ya da sağ güçlerin faydalandığı geçici bir avantajın sonucu olmadığının; daha çok, bu uzamış kriz döneminde, küresel kapitalizmin kendinde varolan, sistematik mantığının bir sonucu olduğunu delillerinin giderek artan ispat kuvvetini kabul etmeyi içermektedir. Dahası, queer antikapitalizm, queerlerin sistemin sermaye verdiği muazzam iktidara karşı direnen diğerlerine katılma kararını ifade etmektedir.

İnsan bu şekilde, Marksist olmadan antikapitalist olabilir. Hatta, siyasi yönden bir Marksist olduğunu dile getirmeksizin tarihsel materyalizmin sunduğu yararlı analitik araçlardan faydalanabilir de. Ancak ben, queer antikapitalist akımların yeni ortaya çıkan dizilimi içerisinde, queer Marksistlerin –hiçbir hizipçi gündemi ya da ayrı ayrı grup menfaatlerini dayatmaya çalışmaksızın kendilerini daha geniş alanları içerisinde çalışmaya ve bu alanları inşa etmeye adadıkları müddetçe– özel ve kilit bir katkı sağlayacaklarına inanıyorum.

Marksizmin Dönüşü mü?

Lezbiyen/gey özgürleşmesi hareketi 1960'ların Yeni Sol'undan doğdu, kaçınılmaz olarak ilk on yirmi yılında Marksizm'le sıkı bağlar kurma çabasındaydı. 1969 ile 1970'lerin ilk yılları arasında birkaç yıllığına yaygın kullanılmış olan "Eşcinsel Kurtuluş Cephesi" gibi isimler, bu bağın güçlü olduğuna işaret ediyor. Aynı zamanda da en çok bağ kurulan Marksizm türünü; işçi sınıfı sosyalizminin geleneklerinden çok anti-emperyalist gerilla mücadelelerine ve radikal milliyetçiliğe bağlı bir türünü sezdiriyor. Yine de bu bağ kurma çabası, lezbiyen/gey aktivistleri Marksist stratejinin ve kuramın meseleleriyle 1980'lere kadar cebelleşmeye sürükleyen, önemli bir uğraştı. Marksizm'in eskisi kadar rağbet görmemeye başlamasından sonra bile, radikal sol, LGBT aktivizm üzerinde önemli etkileriyle birlikte bazı Marksist referansları kullanmayı 20. yüzyılın son on yılına kadar

sürdürdü. Ancak LGBT hareketleri aynı zamanda, 20. yüzyılın başlarındaki "cinsel reformistler" ile 1968 sonrası lezbiyen/gey kurtuluşçularının pek çoğunun ayırt edici özelliği olan sol dünya görüşlerinden hızla uzaklaşarak "yoldan sapmıştır".

1990'lar boyunca çoğu ülkede LGBT örgütlerini etkisi altına alan sağa kayma eğiliminin halen; 2008'den sonra, patlak veren küresel ekonomik kriz, kapitalist "mümkün olabilecek en iyi toplum" mitini sarsıp uzun süredir ihmal edilen sınıf meselelerinin öncelikli önemini ortaya koyduğunda bile, iflahı kesilmemiş gibi görünmektedir. Fakat en azından, birkaç yıl öncesine kadar neredeyse bütünüyle kapanmış gibi görünen karşılıklı tartışmalar şimdilerde yeniden açılıyor. Sınıf meselelerini ya da Marksist tınlayan soruları ortaya atan LGBT aktivistlerin ciddiye alınmaması artık o kadar kolay mümkün olmayacak.

Toplumsal düzenleme ve siyasi uygulamadaki muazzam güçlükler göz önüne alınacak olursa, başlangıç olarak, sınıf ve kapitalizme dair akademik ve kuramsal tartışmalar için daha fazla olanak mevcut olabilir. Öteden beri, Marksizm ile queer çalışmaları birbirine bağlamak üzere yapılmış akademik çalışmalar olmuştur. Bunların arasında, Rosemary Hennessy'nin çığır açan kitabı *Profit and Pleasure* (2000) [Kâr ve Haz] da vardır; ne yazık ki akademisyenlerin, yazarın sözcükleriyle "onun temel kavramlarını... modernitenin 'büyük anlatıları'nın son kalıntıları olarak görüp küçümseyerek Marksizm'den o veya bu şekilde dörtnala koşturarak uzaklaşıyor"[53] oldukları bir dönemde yayınlanmıştır. Sonuç olarak *Profit and Pleasure*, hak ettiğinden çok daha az ilgiye erişti. Floyd'un 2010 yılında öne sürdüğü gibi, queer çalışmalarda yer alan insanların Marksizm'in "açıklayıcı gücü"ne[54] daha çok dikkat etmesi, derinleşen krizde artık bulgu niteliğindedir. Floyd'un haklı olduğu ancak bir yıl sonra, quuer çalışmalarında öncü dergilerinden *GLQ*, tamamını Karl Marx siluetinin kapladığı bir kapakla, içerisindeki makalelerin çoğu şu veya bu şekilde Marksist kavramlara

53. Hennessy 2000, s. 28.
54. Floyd 2010, s. 2.

gönderme yapan, kapitalizmin krizlerine ayrılmış özel bir sayı yayınladığında ortaya çıkmıştı.

Bu kitapla amaçlanan, durumun birkaç farklı biçimde kavranmasını sağlamaktır. Kitapta, tarihsel materyalizmin eşcinsel cinsellikler ve LGBT kimlikler üzerine yapılan araştırmalara yapabileceği katkıların çok daha derinine inerek queer çalışmalarındaki tartışmaya katılmak amaçlanmaktadır; Marksistleri, bu tartışmaları takip etmenin önemine ve acil olduğuna ikna etmeye çalışılmaktadır. Ve umuyorum ki radikal LGBT aktivistlere, hareketteki tartışmaları ve pratiği tekrar sola doğru kaydırmaları için gerekli araçları sağlayacaktır.

İşe, artık tek bir Marksist politikanın olmadığı (o da hiç olduysa) anlayışıyla başlıyorum. 1970'lerden bu yana LGBT hareketleri bölen en azılı tartışmaların neredeyse her birinde, insanlar tartıştıkları karşıt konumlarda Marksizm'in otoritesine başvurmuştur. Bu, kısmen geçtiğimiz yüzyıl boyunca varolan farklı Marksizmler arasındaki derin bölünmeleri yansıtıyor: Reform yanlıları ile devrim yanlıları arasında, taban demokrasisi taraftarları ile sözde bilimsel bilgiyle donanmış öncüler tarafından yukarıdan aşağı yönetilme taraftarları arasında, feminizm gibi hareketleri sahiplenenler ile küçük burjuvadan sapma emek yorumları harici hareketlere kuşkuyla yaklaşma eğiliminde olanlar arasında.

Marksist sol içerisindeki hâkim eğilim –sadece 1930'lardan 1950'lere kadarki Stalinist homofobinin zirvede olduğu dönem boyunca değil, onun çok daha ötesinde– heteronormatif olagelmiştir.[55] Bugün bile, aldıkları konum itibariyle LGBT özgürleşmesi emelinde kâğıt üzerinde iyi duran ve liderlerinin şahsi olarak heteroseksizme karşı duruşları net ve samimi olan pek çok Marksist örgütlenmede, örgüt üyeleri heteroseksüel addedilir ve örgüt içi kültürde heteronormativite bakidir.[56]

55. Kinsman 1987, s. 14.

56. Bir Marksist'in (benim [Peter Drucker'ın]) enternasyonel akımı tarafından bu dinamikleri anlamak ve onlarla mücadele etmek için bkz. Fourth Intenational 2003, *Part* IV: *Public Profile and Intenal Life.*

Bu nedenle, bu giriş bölümünün geri kalanında, LGBT hareketlerinin ihtiyacı olduğunu düşündüğüm belli bir Marksizm türünün kuramsal temellerinden yola çıkmaya çalışacağım. Bu Marksizm hiçbir suretle bütüncül olamaz; Bensaïd'in tanımındaki gibi, bir "ihtilaflar, varsayımlar, çürütmeler ve deneyimler takımadası"[57] olarak kalacaktır. Ancak en azından indirgemeci olmayan, Avrupa merkezci olmayan ve ekonomizm karşıtı bir türü olup, tüm ezilenlerin öz-örgütlenmesi ana şartı üzerine kurulabilir ve öyle de olmalıdır. Bu nitelikteki Marksizm'in cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli baskıyı ve fikri muhalefeti[58] anlayabilmek için bilhassa önemli ve gerekli olduğuna ve etkili olmaları isteniyorsa diğer ilerlemeci hareketlere bir cinsellik boyutunun da eklenmesi gerektiğine inanıyorum. Hennessy'nin söylediği gibi, bizim " 'proletarya'yı şeyleştirmeyen, cinselliği yasaklamayan ya da onu tali konuma itmayen kolektif bir sınıf eylemliliği düşünüp şekillendirmeye"[59] ihtiyacımız var.

Özellikle, kapitalizmin özünde toplumsal üretimin ve yeniden üretimin *cinsiyetçi* bir şekli olduğu ve buna bağlı olarak onunla mücadele edilmesi gerektiği konusunda ısrar eden sosyalist feministler lehine 1970'lerin ve 1980'lerin sosyalist feminist tartışmalarının tekrarlanmasına katkıda bulunmak istiyorum. Ayrıca, örneğin pek çok diğerlerinin arasına Marcuse'ün öncülüğünü yaptığı radikal Freudçuluk, Foucault'nun radikal özgürlükçülüğü ve bir ölçüde yeni queer kurama bağlanan queer aktivizm (özellikle ırkçılık karşıtı queer aktivizm) gibi queer politika için önemli olmuş diğer paradigmaların sunduğu temel kavrayış biçimlerinin Marksist politikayla birleştirilip bütünleştirilmesi taraftarıyım.[60]

Queer çalışmaların Marksizm'le ilişkilenmeye henüz deneme niteliğinde olan dönüşünün sınırlarının zorlanması, yalnızca bu çok dolu gündemin ana hatlarıyla belirlenmesi

57. Bensaïd 2013, s. 301.
58. "Cinsel ve cinsiyet bazlı fikri muhalefet" ifadesi Healey'den alınmıştır, 2001.
59. Hennessy 2000, s. 231.
60. Camfield (2014) de benzeri bir talepte bulunuyor.

içindir. Bazılarımız için, kimi queer akımlar arasında Marksizm tartışmalarının yeniden açılması, uzun, kimsesiz geçen yıllar boyunca beslediğimiz bir hayalin gerçekleşmesi demektir. Ancak bu coşkumuz, şimdiye dek yapılmış olan başlangıçların nasıl ve nerede sınırlı kaldıklarının farkındalığıyla dizginlenmeli. Dalgalar yükselişte olabilir; ancak öyle bile olsa, daha sahile varan yolu yarılamadık bile.

Bugün bile çoğunlukla, "cinsel kimlikler ve kapitalizm arasındaki ilişki esas itibariyle... keşfedilmeden; hatta kelimelere dökülemeden kalmıştır." Belki Marksizm tabusu sarsılmıştır. Marksizm üzerine yapılan queer tartışmaların eleştirel tonu da tamamen haklı çıkmıştır; cinsel politikaya ilişkin geleneğin zayıf olduğu inkâr edilemez. Kapitalizm ile cinsel kimlikler arasında bağlantı kurmaya *çalışmış olan* Marksistler genellikle bu ilişkinin ne kadar "karmaşık, dolaylı ve tarih boyunca değişken" olduğunu[61] görememiştir. Çoğu eleştirmen haklı olarak "toplumsal cinsiyet, ırk ve cinsellik üzerine düşünürken siyasal ekonominin ve Marksizm'in tarihsel hatalarını sorgulamıştır."[62] Bir Marksist'in bir yorumunda acı acı söylediği gibi, bazı Marksistler "adeta *Kapital* limonmuş da iyice sıkılırsa ondan toplumsal hayatın tüm kategorileri çıkartılabilirmiş gibi"[63] davranmaktadır. Bazı LGBT Marksistler dahi "akılları çelinerek geylikle ilgili meselelerin dışarıda bırakıldığı ve özünde heteroseksist olan bir düzleme çekilmişlerdir."[64]

Marksizm'in kendine özgü gücü kapitalizmin dinamiklerini ve işçi sınıfının, sermayenin iktidarına direnişte oynayabileceği (kimi zaman da gerçekten oynadığı) anahtar rolü kavrayışıdır. Ancak LGBT aktivistlerin ve kuramcıların dikkatini çekmesinin nedeni özellikle, sınıf ve sermayenin yanı sıra milliyetçilik, ırk ve cinsiyet üzerine eğilen çok boyutlu, radikal bir cinsel

61. Hennessy 2000, s. 4.
62. Rosenberg ve Villarejo 2012, s. 2.
63. Rubin 2011, s. 303.
64. Edge 1995, s. 3-4.

analiz ve politika yaratmadaki etkililiğine dayanmaktadır. Eleştirel Marksistler ise onlarca yıldır, hem de yalnızca sert yıllar olan 1970'lerde ve 1980'lerin başlarında değil, o dönemlerden bu yana geçen daha güç on yıllık dönemlerde de onun bu etkililiğini geliştirmeye çalışmaktadır. Özellikle 1980'lerden beri, işçi sınıfı örgütlenmesinin ilk yöntemlerinin giderek netlik kazanan yetersizliği, onları yerli halklar, kadınlar ve LGBT'ler gibi toplumsal dönüşümün potansiyel diğer temsillerine önem vermeye teşvik etmiştir. Bu kitap çalışması, sınıf temelli bir antikapitalist dönüşüm politikasının yeniden oluşturulmasının ancak radikal queerler gibi sınıf temelli olmayan akımlarla etkileşimle gerçekleşebileceğini kanıtlamayı amaçlamaktadır.

Tarihteki deneyimler –yalnızca 1917 Rusya'sında ve 1968 Fransa'sındaki değil, daha yakın zamanda Brezilya'dan Polonya'ya, Güney Kore'den Tunus'a ve diğer ülkelere diktatörlüklerin devrilmesinde emeğin rolü– işçi sınıfının muazzam potansiyel gücünü göstermiştir. Ancak bugün, neoliberalizmin emek hareketlerini giderek daha çok parçaladığını ve zayıflattığını görmekteyiz. Sonuç olarak, neoliberalizme direnişin en güçlü modellerinin pek çoğu sınıf temelli değildi. Sınıf dışı özdeşlikler etrafında örgütlenmiş neoliberalizm karşıtı hareketler, her zaman ilerici şekil almış değildir. Kapitalizm ve kapitalist olmayan alternatiflerinde paralel olarak giden kriz, din, ulus ve diğer kimlik temelli hareketler suretindeki "rasyonel olmayan (kimi zaman da irrasyonel olan) tepkiler"in gelişimini kolaylaştırmış oldu.[65]

Dünyanın İngilizce konuşulan kısımlarında, sol görüşlü aktivistler bu tür hareketleri bir hayli de yeren bir şekilde "kimlik siyaseti" diye tanımlarlar. Bazı Marksistler ise bunu tamamen reddederek, kimlik temelli hareketleri, "toplumsal tecrit etmelerin dünyasında kimi 'topluluklar'a ait olmaya"; vahşi dünyada bulunacak birkaç sığınağa çağıran, "belli programların taşıyıcısı olmaktan ziyade yardım isteyen" kimlikler

65. Löwy 1998, s. 63.

olarak tanımlamaktadırlar.[66] LGBT Marksistler bile bu reddedişi zaman zaman LGBT kimlik siyasetine uygular. Aslında bu, "sınıf sınırlarının ötesinde grup sadakatini" geliştirmek ve en çok da orta sınıfın önde gelenlerinden yararlanmak suretiyle, "sınıf temelli adaletsizliklerin çözülmesine bir engel" oluşturuyor bile olabilir[67] ve sonuç olarak da "daima insanların gündelik varoluşlarının gerçek sınırlarıyla karşı karşıya kalacak olan, mevcut fiziksel koşullar altında cinsel anlamda özgürleşmiş hayatları yaşamaya" çabalar.[68]

Ancak "mevcut fiziksel koşullar", yalnızca kapitalizme veya sınıf baskısına indirgenemez. Sınıf temelli olmayan kimliklerin somut biçimde, vaka temelinde, özellikle dayatılan kimliklerin özgür iradeyle tercih edilenlerden, sabit kimliklerin akışkan olanlardan, tek parçadan oluşan kimlikleri kesişimli olanlardan ayırmak suretiyle analiz edilmesi gerekmektedir. Kimliklerin güç kaynakları ve direniş alanları olarak potansiyelinin kabul edilmesi gerekir.[69] Olasılığın kimlikleri –onları yok etmeyecek, bunun yerine onlara en dinamik ve ucu açık olan ne varsa kabul edecek biçimde– uygulamaya açık tutmasına ihtiyaç vardır. Sınıf temelli olmayan kimlikleri ise, sadece tohumları kendi hâkimiyetini devam ettirmekle ilgilenen hâkim sınıf tarafından saçılmış bölünmeler olarak görüldükleri sürece, tam anlamıyla kavramak mümkün değildir. İşverenler ve sağ görüşlü siyasetçiler her türlü önyargıdan kendilerine fırsat çıkarıp faydalanıyor, faydalanabiliyor olmakla birlikte, bu, doğrudan ya da görünür egemen sınıf etkisinin yokluğunda dahi heteroseksüel normun ya da LGBT karşıtı önyargının sürekliliğinin gücünü açıklamaya yetmez.

Hennessy'nin ileri sürdüğü gibi, karşılanmayan duygusal ve cinsel gereksinimler, "kapitalizme musallat olmuş dışarıdaki canavar" olan "yasadışı ihtiyaçlar" alanı olarak görülen

66. Hobsbawm 1994, s. 342.
67. D'Emilio 2002, s. 143.
68. Wolf 2010, s. 276.
69. Crenshaw 1993, s. 1242, 1297.

çok daha büyük bir şeyin bir parçasıdır yalnızca. Dolayısıyla, kapitalizme karşı bir hareket geliştirmenin büyük bir güçlüğü, "emek ile arzunun buluştuğu" noktalarda meseleye müdahil olmaktadır.[70] Bu, "cinselliği içermeyen bir politikanın başarısızlığa ya da biçiminin tahrif edilmeye mahkûm" olduğunun farkında olunması anlamına gelir.[71]

Esasen kültür, sınıf, toplum ve arzu, daima işçi sınıfının kendi kendini örgütlemesinin anahtarı olmuştur. Ayrıca sınıf siyaseti temelde kültür ve topluma, "kolektif hayatın asli üyeleri ve paydaşları"[72] sıfatıyla işçilere ilişkindir. İşçi sınıfı hareketleri ve siyaseti üzerine yapılmış ciddi çalışmaların tümü, sınıfın "ırk ve toplumsal cinsiyet üzerinden tecrübe edildiği"[73]ni göstermiştir. Kimlik politikası çoğunlukla, insanların sınıf anlayışının yerini almaktan ziyade, onu zenginleştirmiştir. Dolayısıyla sınıf örgütlenmesinin sınıfın ırk, cinsiyet ve bilhassa cinsellik üzerinden –queer politikanın üzerinde durduğu aile hayatı gibi meseleler dahil olmak üzere– fiilen nasıl hayata geçirildiği dikkate alınmaksızın gerçekleşmesi olanaksızdır.[74] Bu kolay bir iş değildir. Bu kitabın 2. Kısmı'nın tamamı, bu güçlüğü aşmanın bazı yollarını düşünerek bulmaya ayrılmıştır. Ancak bununla yüzleşemediği takdirde solun bugün başarılı olması mümkün değildir.

Sınıf temelli olup da diğer kimliklerin bağımsızlığını görüp kabul edememek, soldaki "bir yandan karalanıp ciddiye alınmazken, sağa, neoliberalizmin kucağına doğru sürüklenen kimlik temelli siyasi oluşumlar" trendini alevlendirir: Yani "kendi kendine hareket eden, kendi kendini engelleyen ve tamamen verimsiz bir siyasi hizipleşme sarmalı"nı alevlendirir.[75] Kimlik politikasında sınıfın yok sayılması, yegâne amacı sınıfa

70. Hennessy 2006, s. 389, 391.
71. Padgug 1989, s. 55.
72. Duggan 2003, s. 83.
73. Robin D.G. Kelley, alıntı: Krupat 1999, s. 24.
74. Duggan 2003, s. 85, 83.
75. Duggan 2003, s. 71.

ve diğer iktisadi etkenlere odaklanmak olan ekonomizmin başka her şeyi yok sayma eğilimiyle benzeştir. Ekonomizm ile kimlik politikası arasındaki mücadelenin amansızlığı, bunların ikisinin de sınıf temelli hareketler ile diğer hareketlerin sentezinin sağlayabileceği radikal potansiyele kendi yöntemleriyle direnerek, reformculukta birbirine rakip iki farklı markayı pazarlıyor oldukları gerçeğini sıklıkla gizler.

Marksist olmayan queerlerin de kendilerine sorması gereken bazı zor sorular bulunmaktadır. Örneğin, şiddetlenen bir sınıf çatışmasının ortasında kalan akademinin sınıf meselesinden çekilmesinden onlarca yıl sonra şimdi, LGBT çevrelerin işçi hareketi ve sol kanattan partiler üzerine ciddi şekilde söz söylemeleri mümkün müdür? Ya da queer aktivizme işçi sınıfından bireyler ile dünya nüfusunun daha beşte dördünü oluşturan daha yoksul kesimden olanların katılımı önündeki engellerle doğrudan ve sürekli mücadele etmeleri mümkün müdür? Ya da her ne kadar hataları olsa da Lenin'in, ırkçılık karşıtlığına, ulusların özgürleşmesine ve genel olarak baskının sınıf kavramı haricindeki biçimlerine karşı verilen mücadelelere önemli katkılarda bulunduğunu ileri sürmek mümkün müdür?[76] Ya da sosyalist feminizmi ve cinsiyetlendirilmiş kapitalizmin ötesinde bir dünya ihtimalini tartışmak? Bu kitabın yayımlanmasının amacı bu sorular hakkında yapılacak açık tartışmada söz sahibi olunmasına katkı sağlamaktır. Elbette ne tür ve ne kadar sürecek bir tartışmanın ortaya çıkacağını zaman gösterecektir.

Radikal queerler arasında, bu tür tartışmalara karşı bir direnç mevcuttur. Queer çalışmaları her geçen gün daha çok bir neoliberalizm eleştirisini ön plana alan, hatta antikapitalist bir tutum takınıp Marksçı analitik kategorilere başvurduğu halde, halen sıklıkla, "siyasette yeniden yer alırken model [hatta

76. Örneğin, *GLQ*'nun kapitalizmin krizleri konusuna ayrılmış özel sayısında Lenin'e yalnızca tek bir kısa, o da olumsuz atıf yer alıyordu (Crosby vd. 2012, s. 142-Althusser'in *Lenin and Philosophy* kitabından yapılmış olan iki alıntı sayılmaz ise).

eleştirel yönden yeniden şekillendirilmiş bir model] olarak"[77] solun tarihsel geleneğinden uzak durmaktadır.

Marksistler eleştirel anlamda yeniden şekillendirilmiş bir ilişkilenme modeli sunabilseler dahi, queer radikalizm üzerinde meşru bir tekelci iddiaları olamaz. Tıpkı neoliberalizme direnişin, kendini kapitalizmi alaşağı etmeye adamış olan yığınlardan çok daha açık fikirli olduğu, olmak zorunda olduğu gibi, Marksistler de yalnızca küresel ve kitlesel sınıf bilinci taşıyan, ırkçılık karşıtı, feminist bir queer politika geliştirmeye çalışan birçokları arasında bir eğilim olarak kabul edilmeyi ummalıdır. Herkesi kendi bakış açısına ikna ederek desteğini kazanmasa da katkı sağlayacak yararlı içgörüleri bulunduğunu gösterebilirler. Bununla birlikte, Marksistler, yeni bir queer politikasında bel kemiği rolünü oluşturmayı iki şekilde deneyebilirler. Bir taraftan, Marksistler, işe işçi sınıfından LGBT'lere ulaşacak denli kapsayıcı olmanın hayati önemini idrak etmekle başlayarak, queer radikallerin alt kültüre özgü bir kendini soyutlama eğilimlerine karşı önlemler almalarında yardımcı olabilirler. Diğer taraftan, Marksistler, işe neoliberalizmin merkez-sol versiyonlarının etkili şekilde anlatılıp anlaşılır kılmak suretiyle verdikleri zararı idrak etmekle başlayarak, solcuların (cinsel kimlikleri ya da ideolojileri ne olursa olsun) uzlaşmanın daha yumuşak ve nazik bir şeklinde buluşmaya duydukları güçlü eğilime karşı önlemler almalarında yardımcı olabilirler.

Kapitalizme daha yakından dikkat etmek, " 'queer'i...son yıllarda çark etmiş olduğu politik vaatlerin bazılarına geri döndürebilir."[78] Hem kim bilir, karşı karşıya olduğumuz güçlük oldukça ciddi olmasına rağmen, belki de yeniden daha geniş ufuklara kavuşunca "haz politikası, onun olasılıklar yelpazesini genişletmenin yanı sıra, politikanın vereceği hazzı da derinleştirmeye hizmet edecektir."[79]

77. Lecklider 2012, s. 184.
78. David Eng, akt. Crosby vd. 2012, s. 136.
79. Halperin 2002, s. 103.

Irkçılığa ve İmparatorluğa Karşı

Marksist gelenek içerisinde, ikinci dalga feminizmle karşılaşmak, muhtemelen onu sınıf ve sınıf dışı baskılar ve mücadeleler arasındaki bağları açıklıkla irdelemeye en çok teşvik eden şey olmuştur. Yine de Marksizm'in yeniden canlandırılması sürecinin erken bir evresinde, 20. yüzyılın başlarında emperyalizmin yükselişi ve 1914 yılında İkinci Enternasyonal'in dağılmasıyla ortaya çıkan krize karşılık olarak, emeğin ulus çapında ve ırkçılık karşıtı olan hareketlerle ilişkisi, eşdeğer derinlikte bölünmeler kadar derin bir yeniden düşünüşü berberinde getirdi. Bugün queer çalışmaların radikal aktivizmle uğraşıyor olmasında da en merkezde yer alan politik kaygılar ırkçılığa ve emperyalizme karşı verilen mücadelelerle ilişkilidir.

Irkçılık karşıtlığı ile olan bağ bilhassa ilginçtir. Irkçılık "hangi türden olursa olsun mutlaka daima cinsellikle de ilintili olmuştur"[80] ancak tersinden düşünülecek olursa, cinselliğin onunla ilintisi söz konusu olduğunda " 'ırk' halen gözden kaçırılabilen bir şey olmaktadır."[81] Foucault'nun, 20. ve 21. yüzyılın ırkçılığının, vurgusunu kimin öleceğini belirlemekten, yaşama araçlarını bahşetmeye ya da onlardan mahrum etmeye doğru çekmiş olduğu[82] kilit niteliğindeki içgörüsü, bugün ırkçılığın doğurganlık ve sağlık gibi cinselleştirilmiş alanlarda nasıl kullanıldığını[83] açığa kavuşturmaya yardım eder. Ortaya çıkışı Soğuk Savaş sonrası dönemin ilk aylarına denk gelen queer aktivizm aynı zamanda, sözgelimi ABD'de 1991 Körfez Savaşı karşıtı gösterilerde belirgin bir rol oynamış olması gibi, varlığının başlangıcından beri aralıklarla anti-emperyalist eylemlerde yer aldı.[84]

Ancak yine de özel olarak Marksist yaklaşımların ırkçılık ve emperyalizm karşıtlığında şimdiye değin queer çevrelerde

80. Herzog 2011, s. 70.
81. Wekker 2006, s. 5.
82. Foucault 1978, s. 135-45.
83. Rey Chow, alıntı: Puar 2007, s. 200.
84. Stryker 2008, s. 135.

gerçekleşen tartışmalarda olduğu gibi hiç yer almamış olması dikkat çekicidir. Aslında, Marksizm'in queer radikallerde sahip olduğu egemen imgesi (o da böyle bir imgesinin bulunduğu iddia edilebilirse) onun, sınıf ve ekonomi üzerine yararlı içgörülerle katkıda bulunabileceği; ancak ırk, etnisite veya toplumsal cinsiyet üzerine hemen hiçbir katkı sağlayamayacağı şeklindedir. Örneğin Rubin, 1994 yılında Marx'ın unutulup artık dikkate alınmamasını "trajedi" olarak nitelendirdiği ve onun eserlerine ilginin yeniden canlanmasını umduğunu belirttiği halde, 1982 yılında sahiplendiği fikri savunmayı sürdürmüştür: "Marksizm en çok, geliştirilme amacı olan toplumsal hayata ilişkin alanlarda –kapitalizm içindeki sınıf ilişkilerinde– başarılıdır"[85] ve toplumsal hayatın diğer alanlarına ılımlı ve ölçülü yaklaşması gerektiğini ima eder. Bu imaj, 1970'lerden itibaren, büyük ölçüde radikal feminizmin ve ırkçılık karşıtlığının etkisi altında gelişmiş olan modern Marksizm'in başarılarına –hatta İkinci ve Üçüncü Enternasyonallerin klasik Marksizm'ine– dehakkını vermemektedir.

Birinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa'da İkinci Enternasyonal Marksizm'i üzerine çalışmış olan önde gelen kuramcılardan Karl Kautsky'nin eserlerinde, sosyalist politikacılar için ulus ve cinsiyet gibi sınıf dışı kimliklerin önemi hakkında birçok çarpıcı açıklama yer alır. Kautsky 1900 yılında, işçi sınıfının "baskı ve sömürüye tümden son vermek"sizin kurtulamayacağını, dolayısıyla "tüm...ezilen sınıfların, ezilen ulusların ve ezilen bir cinsiyetin savunucusu" olmak zorunda olduğunu yazmıştı. Daha sonraları, "Özgürlük ve kendi kaderini tayin etme ihtiyacı, beslenme ihtiyacı kadar doğaldır" diye yazmıştı; sosyalistler "ezilen herkesin, yalnızca işçilerin değil, kadınların, zulme uğrayan dinlerin ve ırkların, Yahudilerin, zencilerin ve Çinlilerin de özgürlüğünün hiç yorulmak bilmeyen savunucuları"[86] olmak zorundaydılar.

85. Rubin 2011, s. 303, 179.
86. Kautsky1900; Kautsky1918.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde tam bir Marksizm taraftarı ve Kautsky hayranı olan Lenin,[87] 1902 yılında bir Marksist'in "bir sendika sekreterinden ziyade, nerede ortaya çıkarsa çıksın, halkın hangi zümresini ya da sınıfını etkilerse etkilesin tiranlığın ve baskının her türlü tezahürüne tepki verebilecek yeterlikte adeta bir *halkın koruyucusu lider*"[88] olması gerektiğinde ısrar eden o ünlü satırlarını yazarken duyduğu bu itibarı aksettiriyordu. Lenin'in sınıf dışı mücadelelerin kilit önemine ilişkin ifadeleri, 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden sonra daha da etkileyici hale geldi. Dar ekonomizmi, İkinci Enternasyonal'i savaş karşısında itibarsızlaşmış veket vurulmuş kılan devrimci politikayı terk etmenin semptomlarından biri olarak tanımladı.

Sözgelimi, Lenin 1916 yılında İrlanda'daki Paskalya Ayaklanması üzerine şöyle yazdı:

> Sömürgelerdeki ve Avrupa'daki küçük uluslar ayaklanmadan, *tüm önyargılarıyla* küçük burjuvanın bir bölümünün devrimci parlamaları patlak vermeden, toprak sahiplerinin, kilisenin ve monarşinin baskısına karşı, ulusal baskıya vs. karşı politik bilinci olmayan proleter ve yarı proleter kitleler tarafından bir hareket oluşturulmaksızın toplumsal devrimin *mümkün* olduğunu hayal etmek; tüm bunları hayal etmek *toplumsal devrimi benimsememek* demektir.[89]

Bir Marksist olarak, Lenin, işçi sınıfının sosyalist bir dönüşüm içerisindeki stratejik rolünü esas görüyordu. Ancak Kautsky'nin içgörülerinden yararlanıp onları derinleştirerek, yarı proleterlerden oluşan ve proleterlerden oluşmayan hareketlerin kaçınılmaz olduğuna da ikna olmuştu.

Lenin'in ikna oluşu, 1919'da Üçüncü (Komünist) Enternasyonal'in kuruluşunun sonrasında, tüm dünyada komünistlerin ırkçılık karşıtlığını, antiemperyalizmi ve kendi kaderini tayin etme hakkını ciddiyetle ele almalarında önemli oldu. Bunun

87. Bkz.Lih, 2006.
88. Lenin, 1961.
89. Lenin, 1970.

sonuçları, örneğin ABD ve Güney Afrika'daki ırkçılık karşıtı hareketlerde ve onlarca ulusal özgürlük mücadelesinde yıllar boyunca görüldü. Komünist Enternasyonal'in zorlaması, ABD'deki Komünistlerin 1920'lerin başlarında New York'taki Afrikalı Kan Kardeşliği* örgütüne yaklaşmasına zemin sağladı.[90] Onun mirası da, yıllar sonra Güney Afrikalı komünistlerin Afrika Ulusal Kongresi'yle (ANC), 1960'ların ortasında ABD'deki Sosyalist İşçi Partisi'nin Malcolm X'le yakın olarak çalışmasına zemin sağladı.[91] Bu gerçeğin tanınması, ne Lenin'in Stalin'in tiranlığının ön koşullarına yaptığı katkılar meselesini[92] geçiştirmeyi gerektirir ne de çoğu Lenin'in ölümünden sonra üretilmiş olan farklı farklı "Leninist" ideoloji biçimlerinden herhangi birini kabul etmeyi zorunlu kılar. Bununla birlikte, Marksist yaklaşım, queer politikaya ırkçılık karşıtlığının ve anti-emperyalizmin eklemlenmesinde faydalı olabilir; üstelik, egemen ülkelerin halklarına ya da buralarda ırkı nedeniyle baskı görenlere değinen ilgi uyandırıcı bir şeyler söylemekte bugüne dek queer aktivizmin sınırlı kaldığı göz önünde bulundurulacak olursa bu yardıma duyulan ihtiyaç had safhadadır.

Queer bir ırkçılık karşıtlığı, dünya halklarının büyük çoğunluğunu ekonomik bağımlılık ve tahakküm kapanına kıstıran küresel hiyerarşiyi açıklamaya katkıda bulunan Lenin'in emperyalizm üzerine geliştirdiği kuramla daha yakından ilgilenirse bunun faydasını görecektir. Ayrıca, daha sonraları Marksistler'in iktisadi bölünmelerin rasyonelleştirilmesini açıklamaya katkıda bulunmak için kullandıkları Marx'ın "yedek sanayi ordusu" kavramıyla bilgi dağarcığını artıracaktır. Marx'a göre, işçi sınıfının büyük bir kesiminin yapısı itibariyle düşük ücretlendirildiği ve sık sık işsizlikle karşı karşıya kaldığı gerçeği, tüm sınıfın teknolojik değişim aracılığıyla "kendi kendisini

* ABB (African Blood Brotherhood): 1919 yılında ABD'li siyahların özgürleşmesi için kurulmuş gizli cemiyet. (y.h.n.)

90. Draper 1986, s. 324-31.

91. SWP (Sosyalist İşçi Partisi) ve Malcolm X hakkında bkz. Breitman 1967.

92. Bkz. Farber 1990.

nispeten gereksiz kılan araçları üretmesini" ve "[işçilerin] hak iddialarına gem vurmasını" sağladı.[93] Günümüze daha yakın zamanlarda Marksistler, bazı işçilerin daha da gereksiz kılındığı ve diğerlerine oranla onlara daha da sınırlı hak iddiasında bulunma olanağı verildiğini vurgulamıştır.

Irkçılık, orantısız ölçüde beyaz olmayan bireylerden oluşan yedek sanayi ordusunu gerekçelendirmeye ve o orduyu oluşturanların belirli bir biçimde damgalanmasına yarar. Bugün, neoliberal küreselleşmenin bir sonucu olarak, tahakküm altına alınan ülkelerden gelen göçmen işçiler, ABD ve Avrupa'daki yedek işgücü ordularına katılmış bulunmaktadır.[94] Dolayısıyla bugün, emperyalizmin en yoğun biçimde yaşandığı ülkelerde yedek işgücü ordusu, ırk itibariyle tanımlanmaktadır. "Kapitalizmde hayatın güvencesizliklerine verilecek sınıf temelli tepkiler işe yaramaz göründüğü[nde], beyaz işçiler kendilerini, ırk ayrımcılığına maruz kalan yedek işgücü ordusu tehdidi karşısında beyazlar olarak savunmayı amaçlayacakları"[95]na göre; ırkçılığın güçlü bir sebebini oluşturur bu.

Irkçılık ve imparatorluğun dinamiklerinin daha iyi kavranması, queer radikalizmin potansiyelini de sınırlarını da netliğe kavuşturabilir. Bu kitapta, benim "emperyalist"[96] olarak

93. Marx 1976, s. 781-802, özellikle 783, 792.

94. Magdoffs 2004.

95. Gönderi 2007b. Gönderide ayrıca, yedek işgücü ordusunun orantısız biçimde kadınlar ve göçmenlerden oluştuğu, böylelikle sınıf temelli tepkilerin eksikliğinde işçilerin kendilerini "erkek, söz konusu ülkede doğmuş ya da düzcinsel olanlar"la aynı tepki biçimleriyle savunabilecekleri kaydedilmişti (2007a).

96. Burada, kullanacağım terminolojiyi açıklamak adına birkaç şey söylemem gerek: Bir tarafta "emperyalist" ya da "(ekonomik açıdan) egemen" ülkeler, bir diğer tarafta "(ekonomik açıdan) tahakkûm altına alınmış" ya da "dışa bağımlı" ülkeler. Marksistlerin bile zaman zaman yaptığı gibi, dünyanın en zengin ülkelerini "gelişmiş" veya "ileri", en yoksul ülkelerini ise "az gelişmiş" olarak adlandırmak, yoksulluğun kapitalizmin tam olarak gelişimini tamamlamamış olmasından kaynaklanan bir hata olduğunu ima etmektedir, oysaki tarih, kapitalizm geliştikçe eşitsizliğin arttığını göstermektedir. Walter Rodney'in (1972) Avrupa'nın Afrika'ya yaptıklarını tanımlamak amacıyla fiil olarak kullandığı "gelişmemiş" terimi de pratikte, ona aşina olmayan pek çok kişi için "az gelişmiş" ile aynı şanssız ve yanlış çağrışımlara sahip görünmektedir. Hennessy'nin "çok

adlandıracağım ülkelerde bugün queer politikanın, oralarda giderek daha geçerli olan gey normalleşmesi algısına karşı bir tepki olarak anlaşılması gerektiği fikrini ileri sürüyorum. Ne var ki, bu dinamik farklı coğrafyalarda başka başkadır. Bünyelerindeki daha geniş çevrelerde heteronormativitenin gücü bariz bir biçimde sürse de gey normalleşmesinin net biçimde hegemonik olduğu Hollanda ve Danimarka gibi ülkeler mevcuttur; bu ülkelerde, heterenormativiteye queer bir eleştiri getirilmesi, ciddi anlamda yapılacak bir radikal LGBT politikasının ön koşuludur. Başka bazı yerlerde, örneğin Güney Afrika, Arjantin, Meksika, İspanya ve ABD'de ise, aynı cinsiyetten olanların evliliğine ilişkin yasa tasarılarının kabul edilmesiyle işaretlerini veren ve yükselen gey normalleşmesinin varlık gösterdiği alanlar, LGBT'lerin çoğunlukla ve sıklıkla savunmada oldukları geniş bölgelerle sınırlı kaldı. Diğer ülkelerde her türlü LGBT örgütlenmeye, adlı adınca öyle anılmasa da radikal olabilecekleri gözüyle bakılırken, bu ülkelerde açıkça radikal olduklarını belirten queer örgütlenmelerden yalnızca belli zaman ve mekânlarda radikal olarak söz edilebilmektedir.

---

gelişmiş" [İngilizcesi "aşırı, fazla" anlamına gelen "overdeveloped" sözcüğünün "over" öneki, cümlenin devamındaki terimlerde de aynı anlamı vermektedir ç.n.] terimi zengin ülkelerdeki israf ve aşırı tüketimi vurgulaması bakımından avantajlıdır; ancak zengin ülkelerde de varolan yoksulluğu ve bu ülkelerin, sermayenin birikimi için esas niteliğinde olan kendi işçi sınıflarını sömürüsünü dikkate almamak gibi bir dezavantajı vardır. "Dışa bağımlı" ifadesine ise emperyalist sermaye, yoksul ülkelerin kaynaklarına ve ucuz işgücüne bu ülkelerin emperyalist merkezlere bağımlı olduğu kadar bağımlıdır şeklinde bir itiraz gelebilir; ancak aslında öyle değildir. Tahakküm altına alınmış ülkeler, gelirleri hususunda çok büyük bir oranda küresel piyasaya bağımlıyken, çokuluslu sermaye, kârının çok büyük kısmını Avrupa'dan, Kuzey Amerika'dan ve Japonya'dan sağlamaya devam eder. Kapitalin BRICS ülkelerine (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ve diğer "yükselen ekonomiler"e bel bağlaması durumu artarak devam etse de hâlâ sınırlıdır. Gerçekte, emperyalist ülkelerin ortalama gelirleri ile bağımlı ülkelerin ortalama gelirleri arasındaki uçurum, 1980'lerden itibaren derinleşmiştir (özellikle, yurt içi eşitsizliğin hızla arttığı iki ülkeyi, Çin'i ve Hindistan'ı denklemin dışında bırakacak olursak) (Thoresen 2012, s. 25). Üstelik sermaye, gezegenin yüzölçümünün çok büyük kısmına ve oralarda yaşayan milyarlarca insana karşı adeta kayıtsızdır.

Sonuç olarak, homonormativitenin çok daha zayıf olduğu ya da hiç görülmediği çoğu tahakküm altına alınmış ülkede, radikal bir cinsel politikanın lezbiyen/gey özgürleşmesi radikalizminin başlangıcıyla birlikte çok daha ivme kazanarak gelişmesi mümkündür. Bu, açık queer görünürlüğü açısından bazı ülkelerde homonormativiteye militanca verilecek bir tepki olarak elzemken ve diğer ülkelerin en azından kimi kısımlarında önemliyken, dışa bağımlı ülkeler dünyasının büyük kısmında radikal bir LGBT politikasının, LGBT'lerin belirli ulusal ve bölgesel durum ve koşulları çerçevesinde esası itibariyle homonormativite karşıtı olarak tanımlanamaz olduğunu gösterir. Bu da "queer" sözcüğünün bu ülkelerde neden o denli rağbet görmediğinin[97] açıklanmasına fayda sağlar. Gerçi, özellikle translar tarafından, konuya o yönden ivme kazandırılmıştır, tıpkı Hintli StreeSangam topluluğunun 2002 yılında ismini LABIA olarak değiştirerek, artık kendilerini "lezbiyen ve biseksüel kadınlar topluluğu" olarak değil, "queer ve feminist lezbiyen, transgender ve biseksüel kadınlar kolektifi" olarak, politikalarını da "hem cinsiyete hem de cinselliğe ilişkin heteronormativite yapılarına karşı mücadele etmek"[98] şeklinde tanımlamaya başlaması örneğinde görüldüğü gibi.

Bununla birlikte, gey normalleşmesi yaygınlaşmaya devam etmektedir, hem de en beklenmedik yerlerde bile. Sözgelimi Türkiye'den, 20. yüzyılın ilk yarısı boyunca ülkeye hükmetmiş olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin günümüzdeki aynı adlı mirasçısı parti, 2012 yılında ülkenin anayasasına LGBT haklarının korunmasının eklenmesini önerdi. Ezeli düşman olarak görülen bir muhalefet partisinden geldiği için, önerinin reddedileceği kesindi. Kabul edilmiş olsaydı bile, yukarıdan aşağı olması itibariyle, Türk toplumunu bir hamleyle dönüştürmeyecek ya

97. En azından aktivistler ya da genel LGBT kitlesinde. Ancak Jackson, Asya'da queer çalışmaların artan etkisinden söz etmiştir: 2005 yılında Bangkok'ta gerçekleştirilen I. Uluslararası Asya Queer Çalışmaları Konferansı'nda 160'ın üzerinde bildiri sunulmuştu (2009, s. 388, n.3).
98. Shah, Raj, Mahajanand Nevatia 2012, s. 189-90.

da ülkenin (genel olarak radikal olan) LGBT hareketini iktidara taşımayacaktı. Fakat salt önerinin getirilmiş olması dahi, gey normalleşmesine gidişte yüzeyin altında işlemekte olan bir dinamiğin derinliğini ortaya koymaktadır.

Ben aynı zamanda, LGBT'lerin mücadelelerinin kısmen, öyle bol miktarda "normal" gey gettoları bulunmayan dünyanın dışa bağımlı bölgelerinde bile, *küresel boyutta* homonormativiteye karşı yönelmiş olduğuna inanıyorum: Bu homonormativeden kastım, dünya genelinde ortaya çıkan lezbiyen/gey elit kesim arasında görülen ve başka cinsellikleri tali, hatta aşağı gören tavır. Tahakküm altına alınmış ülkelerdeki pek çok LGBT bu üstten bakışı sezer; aralarındaki en radikal aktivistler buna baş kaldırırlar. Gerçek anlamda küresel bir cinsel radikalizm, bu bağlamda "queer" olarak tanımlanabilir. Ayrıca Gloria Anzaldua'nın queer ile "sınır bölgeler" arasında kurduğu bağ tespitinden de yararlanabilir, bu tespite göre sınır bölgeleri "yan yan bakanlar, sapkınlar, queerler, baş belaları, değersiz görülenler, zenci-beyaz melezleri ve tüm melezler, yarı ölü olarak yaşayanlar; kısacası 'normal'in hudutlarından geçenler, onu aşanlar ya da o sınırların ötesine resmen kabul edilmiş olanlar"[99] tarafından mesken tutulmuştur.

Ne var ki gerçek anlamda küresel bir cinsel radikalizm henüz oluşturulmuş değildir. Lezbiyen/gey kurtuluş hareketi ilk önemli çıkışını 1960'ların sonlarında, kapitalist dünya düzeninin yaşadığı bir kriz anında yaptı, amaçlarını çoğunlukla emperyalizmden özgürleşmek için varolan hareketlerle özdeşleştirdi. Ancak sonrasında, LGBT kimlikleri ve haklarının küresel ölçekte hızlı açılımı, sermayenin yaşadığı ekonomik ve jeopolitik krize, neoliberal küreselleşmeyi kuran bir dizi yapısal dönüşüm ve politika değişikliğiyle saldırgan biçimde karşılık vermesiyle geçen birkaç on yıllık döneme denk gelmiştir. Bu yıllar boyunca gelişmiş olan uluslararası LGBT hareketi yapıları, genel olarak Batı Avrupa ülkeleri ve diğer

99. Shah 2005, s. 721.

zengin ülkelerden gelen finansman ve kaynaklara bağımlıdır. Sonuç olarak, önderlerini harekete geçiren dayanışma dürtüleri ne denli samimi olursa olsun, örgüt olarak bunlar çoğunlukla çağdaş küreselleşme ideolojilerinden, daha erken tarihlerdeki emperyalizm karşıtlığına nazaran daha çok etkilenmektedirler.

Bu gibi koşullar altında, "bilmenin ve anlamanın sömürgeci yapıları, bir 'uluslararası' lezbiyen ve gey hareketi söylemi içerisinde kalmaya devam eder."[100] Tahakküm altındaki ülkelerin LGBT aktivistleri sık sık "Batılı eşcinsellerin evrim ağacının en tepesinde yer aldığı",[101] "Batı'dan geri kalan her yere doğru muzafferane bir cinsel teamüller ve kimlikler gelişimi ve aktarımı"[102] diye bir şey olmadığı ya da "kendilerini Batılı bir şablona uyacak şekilde yeniden yaratmaya" ihtiyaçları olmadığı şeklindeki örgütsel eşitsizliklere, üstünlük iddialarına karşı mücadele etmek durumunda kalırlar. "Batılı eşcinsellere, 'Biz de sizin gibiyiz' " derken " 'ama farklı bir biçimde' diye eklemeyi unutmamak"[103] zorunda kalırlar.

Cinsellik ve Feminizm

Toplumsal cinsiyet ilişkilerine ilişkin gerçekleştirilecek bir analiz, en az ırkçılığa ve ulusal baskıya ilişkin analizlerin olduğu kadar, radikal cinsel politikanın da merkezinde yer almalıdır. Marksistler de feministler de kendi farklı ilerleyen yollarından geçerek, burjuva bireyin, gerek fabrikalarda, gerek ofislerde, gerekse de evlerde olsun "kendi varlığını mümkün kılanların emeğine mecbur olduğunu" ve cinsel ilişkilerin, bu adı geçen yerlerin tümünde emeği olanaklı kılan "sosyal ilişkilerin önemli bir öğesi olduğunu"[104] uzun zaman önce anlamışlardır. Politik açıdan bunun anlamı, cinselliğin, cinsiyet eşitliğinden yana ve ona karşı verilen mücadeleler için merkezi bir ihtilaf

100. Gopinath 1998, s. 117.
101. Jackson 1989, s. 358.
102. Wekker 2006, s. 226.
103. Shivanda Khan s. 81, Eduardo Nierras s. 90, Alıntı: Altman 1996.
104. Jakobsen 2012, s. 25, 27.

konusu olduğudur.[105] Kuramsal açıdan, bu mücadele "cinsiyet ve ırk arasındaki yapılandırmaya cinsellik ve tarihsellik yönünden vurgusunda...esnekliğe açıklığıyla...ve vurguları ve yadsımalarında diyalektik oluşuyla...feminist bir tarihsel materyalizm"[106]i gerektirmektedir.

Feminist bir tarihsel materyalizm ön koşul olarak cinsiyet kavramına ilişkin temel bir bilgiyi gerektirir. Marx ve Engels kadın ve erkek arasındaki ayrımları biyolojik olarak, dolayısıyla da sermaye ve emek gibi toplumsal kategorilerinin öncesinde gördüler. Fakat sosyalist feministler, 1960'lardan beri, çoğu feminist gibi, –1950'lerde seksolog John Money tarafından biraz farklı bir amaçla hayli yaygın hale getirilmiş olan[107]– toplumsal cinsiyet ifadesini biyolojik cinsiyetten ayrı tutmuştur. Altman Gey Kurtuluş Hareketi'nin başlarında, bu çok önemli içgörüyü, Kate Millett'tan ödünç almıştı; David Fernbach onu antropolojik kanıtlarla destekledi ve geylere uygulanan baskıya ilişkin ne anlama geldiğini araştırdı.[108] Rubin ise bu içgörüyü Marx'ın *Kapital*'inden bir bölümü kendi yorumuyla ifade ettiği önemli bir makalesinde şöyle dile getiriyordu: "Kadın, kadındır. Sadece, belli ilişkiler çerçevesinde aile ve evle tanımlanan biri, eş, mal, playboy tavşanı, fahişe ya da ayaklı ses kaydedici cihazı olur."[109] Çoğu Marksist feministin cinsiyet görüşü, "kapitalizmin sömürülen ve ezilen hiyerarşileri yaratmak için, siperler kazıp bariyerleri yükselterek kapitalist öncesi iktidar ilişkilerini bir araya getirip bütünleştirdiği ve işlettiği"[110] karmaşık yolları dile getirir.

1970'li yıllarda, lezbiyen/gey hareketinin en radikal kanadı adına, cinsiyete getirilecek temel niteliğinde bir eleştiri, salt mevcut sistem içerisinde eşit haklar kazanımını değil, özgür-

105. D'Emilio ve Freedman 1997, s. xviii.
106. Sangster ve Luxton 2012, s. 304.
107. Jordan-Young 2010, s. 12-13.
108. Altman 1971, s. 83, 93, 205-8, 213-17; Fembach 1981, s. 15-60, 69-91, 111-12.
109. Rubin 2011, s. 34.
110. Arruzza 2013, s. 126.

leşmeyi savunan bireyler olarak kendi kendileri anlamalarının anahtarı haline geldi. Artık amaçları, hem kadınlar hem de geyler için bir baskı kaynağı olan heteroseksüel aile kurumunu parçalamak ve "erkeksilik", "kadınsılık" kategorilerini tümüyle aşmak oldu. Iris Young, ufuk açıcı makalesinde, hem ücretli işgücünün henüz ilk basamaklarında hem de onun dışında kalan emeğin yeniden üretiminde kadınların oynadıkları kritik rol göz önünde bulundurulduğunda, onların ezilmesinin tüm ilişki biçimlerinin üretiminde esas niteliğinde olduğunu vurgulamıştı. Young, onu sınıftan bile daha temel bir kategori olarak görüp yeniden Marx ve Engels'in iş bölümü kavramına dönüş yaparak, cinsiyete göre yapılan iş bölümünü kilit niteliğindeki kategori olarak görmüştü.[111] Böylelikle, feminist tarihsel materyalizm, "insanların kendilerini yeniden üretmesini gerçekleştirdiği sosyal yönden gerekli ve toplumsal anlamda örgütlü emeği; yalnızca bir şeylerin üretilmesini değil, o üretilen şeylerin hayatı yenilemek adına kullanılmasını içeren iş"[112]i çıkış noktası olarak belirlemiş olur.

Sosyalist feminizmin oluşturduğu sentezde, kapitalizmde kadınlar, daha düşük ücret alan iş gücü olarak, yedek işgücü ordusunun orantısız kısmını oluşturanlar ve tüketimin örgütleyicileri olarak anahtar rol üstlenmektedir. Sosyalist feministler, Marksizm'in ilk türlerinin pek çoğundaki açıkça ifade edilmemekle birlikte erkekten yana taraflı olma haline cepheden saldırmıştır. Dünyanın toplumsal açıdan gereksinim duyduğu emeğin çoğunu kadınlar gerçekleştirdiği halde, "bunun çoğunun görünmez kılındığı"[113]nı belirtmişlerdir. Özellikle ev işi "emekçinin yeniden üretimi sürecinde anahtar öğe"dir ve kadınları "kapitalizmin olmazsa olmazı artı-değer kümesi"ne entegre etmenin çok önemli bir yoludur. Her sınıf toplumunun, cinsiyetin, üremenin ve bakıcılık yapmanın "biyolojik ham maddesi"ni bir toplumsal yeniden üretim yöntemi

111. Young 1981, s. 49-51.
112. Brenner 2000, s. 76-7.
113. Hennessy2000, s. 6.

içerisinde biçimlendirmesinin kendine özgü bir yolu vardır.[114] Nancy Chodorow, erkek ve kadının kişilik yapılarını şekillendiren ve çarpıtan, kadının yeniden üretim emeğinin bir başka merkezi türü olarak bakıcılık emeğinin duygusal boyutuna odaklanmıştır.[115]

Günümüzde feministler aynı zamanda, gitgide daha çok "toplumsal cinsiyet kavramı içerisindeki ırk, sınıf ve cinsellik kesişimlerine alışmaya"[116] başlamıştır. Kimberlé Crenshaw ve Patricia Hill Collins gibi, bilhassa ırk ayrımcılığı ve şiddetle mücadeleye ağırlık veren siyah feministler, sınıf, "ırk", cinsiyet ve cinsellik temelli iktidar yapılarının ve baskılarının çapraşık biçimde ağ gibi sarıldığı fikrinin üstünde duran "kesişimsel analiz"e öncülük ettiler. Sosyalist feministler çok önceleri, özellikle kadınlar ve işçiler arasında, genelde de toplum içerisinde, tüm kadınların "ortak ve tek bir hali" olduğunu varsaymanın yanlışlığına dikkat çekmişti.[117] Sonraki yıllarda, beyaz olmayan feministler "feminist kuramdaki evrensellik varsayımlarını ifşa ettiler"[118] ve böylelikle, kesişimsel analiz ilk feministlerin bıraktığı yerden devam ettirilebildi. Kendi hallerini; feminizmin ve ırkçılık karşıtlığının araçlarının, bu ikisini birbirinden ayrı tutmakta, hatta onlar için esas niteliğinde olan baskıları dillendirmekte yetersiz kaldığını ortaya koyan bir "dile getirmeye direnen konum" içerisinde bulup keşfettiler.[119]

"Hayattaki fırsatlarımızı büyük bir ölçüde belirleyen" ve "çoğu insanın hayatını düzenleyip yöneten çoklu ve kesişimsel iktidar sistemleri" vardır. Bu görüşün, cinsel politika bakımın-

114. Rubin 2011, s. 37, 39. Rubin, insanın yerine makineyi geçirmenin de bir iktisadi yeniden üretim biçimi olmasına dayanarak, "cinsiyet/toplumsal cinsiyet sistemi" ifadesini "yeniden üretim yöntemi" ifadesine tercih ediyordu (2011, s. 39-40). Bu kitap bağlamında, "üretim ile üreme arasındaki toplumsal ilişkiler"in sınıf ve cinsiyet ilişkileri anlamına geldiğinin açık olduğu düşüncesindeyim.
115. Barker 2012, s. 141.
116. Stryker 2008, s. 3-4.
117. Young 1989, s. 55, 52.
118. Brenner 2000, s. 255.
119. Crenshaw 1993, s. 1242, 1252.

dan çok önemli çıkarımları vardır. Cinsel sapkınlık ifadesi pek çok şekilde kullanılmıştır, örnek vermek gerekirse, "önüne gelenle yatıp kalkan" düzcinsel, beyaz olmayan kadınlar[120] dahil olmak üzere kadınları şeytanlaştıran ifadeler, ki bu şeytanlaştırma biçimi aynı zamanda "beyaz, işçi sınıfından kadınlara yönelik bir 'hâkim imaj' "[121] olarak da işlev görür. Bu tür dinamiklerin ayırdına varılması, "düşmanın kim ve ne olduğu ile potansiyel müttefiklerimizin nerelerde bulunabileceği"ne ve "gerçek anlamda özgürleştirici, dönüştürücü ve kapsayıcı" bir yeni politik kimliğe ilişkin içeriği zengin bir çözümleme gerçekleştirilmesine zemin yaratabilir. Cohen, "kimliklerimizin çeşitliliği ve birbiriyle bağlantılı olması", tüm kimlik kategorilerinin "*istikrarsızlaştırılması ve radikal olarak politize edilmesi* için en umut verici yolu oluşturmaktadır" diye yazmıştır.[122]

Gerçek anlamda kesişimsel bir yaklaşım, cinsiyet, ırkçılık, sınıf ve cinsellikler arasında önemli bağlar bulunduğunu kabul etmenin ötesine geçerek, yeni, özgürleştirici "birleştiren bağlar"[123] hakkında tümüyle gelişmiş, birkaç çizgiyi birden kesen bir politika gereksiniminin bulunduğunda ısrar eder. Örneğin Gloria Wekker, taşıdığı "Avrupa-Amerika yerleşikliği", "istenmeyen yük" anlamları ve "siyah kadın cinselliğinin tarihsel olarak kötülendiği ve karalandığı" pek çok oluşun görmezden gelmesi nedeniyle, kadınları seven kadınların tümünü kapsayan bir kategori olarak "lezbiyen" sözcüğünü hiçbir

120. Cohen 2005, s. 25, 42.

121. Brenner 2000, s. 303; ayrıca bkz. Kinsman 1987, s. 44-5.

122. Cohen 2005, s. 42, 25, 45.

123. NiraYuval-Davis, alıntı Collins 1998, s. 936, 930. Himani Bannerji, beyaz olmayan, işçi sınıfından kadınların "toplumsal deneyimleri, edinildikleri haliyle, bir kesişimselliğin konusu değildir" ancak; "hep birlikte ve hep birden gerçekleşiyor gibi hissedilir ve algılanır" ve teorik olarak "sermayenin dışında" imiş gibi düşünülemezler derken elbette haklıydı (2011, s. 41-3). Fakat kesişimsel analiz, mutlaka öyle olabileceklerini demeye getiriyor diye bir şey yoktur. Daniéle Kergoat'ın alternatif olarak önerdiği "özdeşlik" ve "eş sürelilik", kimliğin farklı boyutlarının göreceli özerkliğinin yok sayılması riskini taşır (Kergoat 2009).

şekilde kullanmamaya bir tercih olarak öncelik vermiştir.[124] Bu, kesişimsel politikanın eskimiş gibi görünen meselelere yeni bir ışık tutabileceği noktalardan yalnızca birine örnektir. Duggan'ın sözcükleriyle ifade etmek gerekirse, LGBT'lerin tek soruna yoğunlaşmış politikanın ötesine geçmesi gerekmektedir: "Tek sorun odaklı hayatlar sürmüyoruz."[125]

Siyah feministlerin, kesişimsel analizin çıkış noktasına bakışları göz önüne alındığında, şimdiye dek ağırlıklı olarak, emperyalist ülkelerdeki "ırk" ve cinsiyet kesişimine odaklanmış olmaları hiç şaşırtıcı değildir. Marksist kavrayışları bir araya getirerek bütünlemeleri, gelişimlerini daha da ileri noktalara taşımalarına katkı sağlayabilir. Marksistler, ırk ayrımcılığı yapılan yedek işgücü ordusu gibi önemli bağlantıları da işin içine dahil etmek suretiyle, sınıfın ve iktisadın, kesişimsel analizin ihmal edilen üvey çocuğu konumundan tümüyle eşit bir boyuta taşınmasına katkı sağlayabilirler (ve sağlamaktadırlar). Kesişimsel analiz, günümüzde "sömürgecilik sonrası çalışmalar" olarak adlandırılan alanda ilerleme kaydederken, emperyalizmin Marksist bir bakış açısıyla anlaşılması ve onunla mücadele etme kararlılığı, dünyanın dışa bağımlı ülkelerden oluşan kısmındaki kitlesel hareketlerde kesişimsel politikanın genele yayılmasına katkı sağlayabilir. Ortaya çıkacak sonuç, aynı zamanda küresel bir gökkuşağı siyaseti olan, enternasyonalist bir sınıf siyaseti olmalıdır.

124. Wekker 2006, s. 69-70.
125. Vaid, Duggan, Metz ve Hollibaugh 2013.

Eşcinsel Tarihlerini Anlamak

Marksist gelenek, tarihsel ve toplumsal analiz yönteminin yanı sıra siyasal boyutu da daima bünyesinde barındırmıştır. Bu kitabın giriş bölümünde siyasal boyutuna odaklanarak, antikapitalizmin ve Marksizm'in günümüzde radikal cinsel politikayla olan ilişkisini tartışıyorum. Bu kesit, cinsellik tarihlerini anlamlı kılmak için getirilecek tarihsel materyalist yöntemin yararına, bir o kadar gerekliliğine sahip çıkmaktadır.

Bu kitapta, eşcinselliğin tarihlerini anlayabilmek için yeni bir merkezi kategori icat ediyor ve kullanıyorum: "Eşcinsel formasyon." Eşcinsel formasyon içerisinde (en çok rastlanan örüntü olması gerekmemekle birlikte) bir örüntünün kültürel anlamda egemen olduğu farklı eşcinsel örüntülerden (kuşaklar arası örüntüler, transgender örüntüler, lezbiyen/gey ilişki

örüntüleri gibi) oluşan belirli bir hiyerarşidir. Her eşcinsel formasyon (ya da rejim) belli bir üretim modeli (feodalizm gibi) ya da kapitalist birikim rejimi (klasik emperyalizm gibi) içerisinde belirli bir yer tutar. Bu kategoriyi kullandığımızda, lezbiyen/gey kimliğinin, daimi olmak şöyle dursun, sadece, aşağı yukarı 1940'lardan 1970'lere değin, küresel Fordist kapitalist birikim rejimi içerisinde yer aldığı zaman diğer (benim adına "gey-egemen formasyon" dediğim kapsamdaki) eşcinsel örüntülere karşı bir üstünlük sağlamış olduğunu görebiliyoruz. Gey-egemen formasyondan önce yer alan eşcinsel rejim pek çok açıdan farklıydı; neoliberalizmde, bugün yaşamakta olduğumuz (benim adına "homonormatif-egemen" dediğim) rejim, lezbiyen/gey kimliğin merkezi konumuna zarar vermektedir. Birbirinin ardı sıra gelen bu eşcinsel formasyonların tarihsel gelişimi bu kitabın 1. Kısım'ında genel hatlarıyla tasvir edilmektedir, ardından 2. Kısım'da homonormatif-egemen eşcinsel formasyon kavramının bugünün gey normalleşmesi anlayışına ilişkin eleştirel bir incelemeye zemin oluşturması ele alınırken, 3. Kısım'da queer antikapitalist bir alternatif ayrıntılı biçimde yer alıyor.

Belli bir eşcinsel formasyon kavramı oluştururken, benden önce başkalarının cinsel yaşama uyguladıkları diğer tarihsel materyalist kavramlardan yararlandım. Kitabın bu kısmında, biyolojik deterministlerin zayıf (ama popüler) argümanlarına karşıt olarak, tarihsel materyalizmin, cinsellik tarihlerini anlamak açısından değerli birkaç kavram sunduğu ortaya konulmaktadır. Sözgelimi "şeyleştirme" kavramı seksin metalaştırılmasını ve homo/hetero ikiliğini anlamamıza yardımcı olur, ki bunların her ikisi de kapitalizmde birbiri ardı sıra gelen iki eşcinsel formasyon için giderek daha merkezi olmuştur. "Toplumsal bütünlük" kavramından, bir eşcinsel formasyonun, tutarlı fakat çelişkilerle dolu üretim biçimlerine, emperyal, ırka ve cinsiyete dayalı yöntemlere nasıl uyum sağladığını açıklamak için faydalanılabilir. Ayrıca doğru anlaşıldığı takdirde, toplumsal bütünlüğe ilişkin materyalist bir görüş, hiçbir

eşcinsel formasyonun tek tip olmadığını da açıklığa kavuşturur. Her formasyon, benim cinselliğin "bileşik ve eşitsiz toplumsal inşa" adını verdiğim şeyin bir parçası olarak, farklı bölgelerde farklı biçimler almaktadır. Bu dört kavram –eşcinsel formasyon, şeyleştirme, toplumsal bütünlük, son olarak da bileşik ve eşitsiz toplumsal inşa– bu kısımda açıklanıp incelenenlerin ana fikrini oluşturmaktadır.

Genel Kuram Değil, Bir Paradigma

Bir zamanlar tarihsel materyalizm için büyük kısmı keşfedilmemiş bir kıta olan cinsel yaşam, uzun zamandır artık bu nitelikte değildir. 1970'lerde ve 1980'lerin başlarında, lezbiyen/gey tarihçiler, başka pek çok diğerlerinin yanı sıra Marksist ve feminist analitik araçları da kullanarak, lezbiyen/gey kimliklerin ortaya çıkışını gösterecek biçimde ayrıntılı bir harita çıkarmaya başladı.[1] Aslında, Gayle Rubin'in hatırlatmasıyla biliyoruz ki, 1960'ların sonlarından 1970'lerin ortalarına dek, Marksizm çeşitli biçimlerde, ilerici entelektüeller arasında görülen "hâkim yaklaşım" idi.[2] Tarihsel materyalist kategoriler eklendikten sonra ise queer çalışmalarda onun yerini büyük ölçüde 1980'lerden beridir Foucaultcu yaklaşımlar, 1990'lardan beridir queer kuram almıştır. Ancak, ilk katkılardan olan, Marksizm'den etkilenen tarihçi ve kuramcı kuşağın yapmış olduğu katkıların unsurları, geniş bir yelpazedeki toplumsal inşacı bakış açılarında halen bir ölçüde yaşamayı sürdürmektedir.[3] Çoğu tarihçi ve kuramcı –çoğu sıradan LGBT

1. Örneğin, Fernbach 1981; D'Emilio 1983a ve 1983b.
2. Rubin 2011, s. 276.
3. Örnek olarak bir alıntıya yer vermek gerekirse, David Halperin, 1990 yılında kendi çalışmasının Foucaultcu olarak tanımlandığında buna şaşırdığını; oysa o sıralarda anımsadığı kadarıyla Foucault'nun kendisi üzerindeki etkisinin Yeni Tarihselcilerden, Fransız yapısalcılardan, radikal sosyologlardan, kültürel antropoloji alanında çalışan antropologlardan, feminist kuramcılardan ve Marksistlerden çok daha az olduğunu anımsatıyordu (2002, s. 7-8). Ben "toplumsal inşa" terimini, cinsel kimliklerin biyolojik olarak belirlenmiş olarak, başka türlüsünü tarih ötesi kabul eden "özcülük" görüşünün tam zıttı olarak kullanıyorum. Buna karşın, toplumsal inşa, "cinsel kimliklerin doğa tarafından 'verili'

için aynı şeyi söyleyemesek de– halen, 1970'lerde ortaya çıkmış olan lezbiyen/gey kimliklerin, önceki yüzyıla kadar var olmuş ve de dünyanın birçok bölgesinde varlığını sürdüren pek çok eşcinsel örüntülerden açıkça ayırt edilebilir olan, benzersiz lezbiyen/gey kimlikler olduklarını kabul etmektedir.

Ancak 1980'lerden beri, siyasette Marksizm'den ricat edilmesiyle paralel biçimde, cinsellik tarihine ilişkin akademik dünyadaki yaklaşımlar gitgide artan oranda dış dünyanın cinsel politikasından ayrılmış, her iki dünyada da, emeğin akademik queer kuramdan "silinip atılması"yla bağlantılı biçimde, daha önce mevcut olan Marksizm'le iştigal etme çabalarından büyük ölçüde vazgeçilmiştir.[4] Örneğin, 1993 yılında, queer kuramcı Michael Warner cinselliği anlama konusunda "sınıfın bariz biçimde kullanışsız olduğunu" ileri sürdü.[5] Hatta, 1975'te akrabalık ilişkileri ile cinsel ilişkileri "daima tüm toplumsal sistemlerin parçaları" olarak analiz edecek Marksçı bir "cinselliğin ekonomi politiğinin" oluşturulması çağrısında bulunmuş olan Rubin bile, 1982'de, bilhassa cinsiyet ve cinsellikle ilişkilendirilen sorunların neticede Marksist analize "müsait" olmadığına hükmetmişti.[6] Şimdilerde ise, durumlar değişiyor olabilir. "Ekonomi politik hakkında son derece bilinçli…olan bir toplumsal inşa"[7]ya, yani arzuyu "cinsiyete, aileye ve üretime ilişkin daha kapsamlı tarihçeler"[8] içerisinde kuramsallaştır-

olmadığı, kültürel olarak kurulduklarını veya üretildikleri"ni söyleyen öncüle dayanır (Halperin 1990, s. 10). Buradan hareketle, ben toplumsal inşacılığı Marksizm'e ya da herhangi bir başka ideolojiye karşıt olan özel bir düşünce ekolü olarak görmüyorum. "Toplumsal inşa" terimi son yirmi yılda demode olsa da özcü-inşacı tartışması güncelliğini koruyor (Halperin 2002, s. 12). John D'Emilio gibi, benim izlenimim de, ironik bir biçimde, toplumsal inşacılığın "özcülüğü adeta [akademik] oyun sahasından süpürüp attığı" yıllarda, özcülüğün, queer olarak tanımlanan bir azınlık harici çoğu LGBT arasında rutin varsayımının dayanak noktasını kuvvetlendirdiği yönündedir (2002, s. 222).

4. Hennessy 1994, s. 104.
5. Hennessy 2000, s. 54.
6. Rubin 2011, s. 63, 179.
7. Wekker 2006, s. 3
8. Adam 1985, s. 658.

mak, tarihselleştirmek ve konumlandırmakta ısrar eden bir yaklaşıma daha geniş alan açılıyor olabilir. Kısacası, nihayet daha çok sayıda insan artık "cinselliğin ekonomi politiği"[9]ne hazır olabilir.

Tarihsel materyalizme göre, arzuyu kuramsallaştırmak ve tarihselleştirmek cinselliğe ilişkin genel bir kuram oluşturmak anlamına gelemez. Zaten "cinsellik" sözcüğünün kendisi; anatomi, biyoloji ve insanın üremesi üzerine çalışan sosyoloji, toplumsal cinsiyetle bağlantılı cinsel özellikler, evliliklerin ve diğer (kısmen) cinsellik içeren beraberliklerin kısmi, meşru ve gayrimeşru erotizm ve romantizm teşkil ettiği akrabalık ilişkileri gibi farklı farklı unsurlardan oluşmuş tek bir alanda toplanan, görece yeni bir tarihsel yapıdır. Bu sıralama içerisinde, "cinsel" ve "cinsellik içermeyen" ilişkiler arasındaki sınırlar kültürel olarak belirlenmiş, aralarındaki sınır çizgileri ise uyuşmazlıklarla belirginleştirilmiştir.[10] Tüm bu farklı unsurların arasındaki bağ –buna ilaveten bireysel cinselliğimizi "bireysel varoluşumuzun özü"[11] ve "birey olmanın, failliğin ve şahsi kimliğin belleği"[12] olarak tanımlamaktaki önemi– tarih, toplumlar ve kültürler boyunca ne tartışmasız ne de değişmez olmuştur.

Tarihsel materyalizmin elinde tüm bu gizemleri bir seferde açığa kavuşturacak sihirli bir değneği yoktur elbette. Sadece, cinsiyet ve akrabalığın temel kalıbının üretim ve üremeye dair belirli biçimleri bağlamında anlaşılmasını sağlayacak bir yöntem sunabilir. Bu yaklaşım içerisinde, cinsel ilişkiler ve cinsellik ideolojileri, farklı yöntemlerin birleşiminden doğan sosyal ve kültürel formasyonların değişmekte olmasının beraberinde getirdiği ek sonuçlar olarak anlaşılabilir.

Kapitalist toplumlarda, özellikle insanlık tarihinde, ailenin, yani biyolojik üreme ve toplumsal yeniden üretim yerinin

9. Altman 1996, s. 91.
10. Chauncey 1989, s. 317.
11. Weeks 1981, s. 12.
12. Wekker 2006, s. 103.

üretim sürecinden gitgide daha çok ayrılması cinsiyet ve akrabalığın temel matrisini biçimlendirir. Ancak bu temel kalıp tüm kapitalist toplumlarda aynı derecede baskın değildir ve farklı biçimler alabilir. Kapitalizmde cinsel ilişkiler ve cinsellik ideolojileri, cinselleştirilmiş reklamcılığın gücü aracılığıyla ekonomik büyümenin itici gücü; evlilik, kürtaj ve eşcinsellik tartışmalarının yaygınlaşması aracılığıyla da siyasetin odağı haline gelmiştir.[13] Ne var ki cinsellik, cinsiyet ve akrabalıktan çok daha fazla çeşitlilik gösterir. Farklı kapitalist birikim rejimlerinin getirdiği zorunluluklara ve de geçmişten miras kalan ve belli bir bölgede ve zamanda kapitalizmin dinamikleri tarafından korunmuş veya dönüştürülmüş olan kapitalist olmayan unsurlar ile kapitalist unsurların oluşturduğu farklı birleşimlere tepki gösterir. Sonuç olarak, tarihsel materyalizm yalnızca cinselliğe ilişkin genel bir kuram sunamamakla kalmaz, "eşcinselliğin evrensel nitelikte tarihi"[14]ne veya kapitalizmde cinselliğin değişmez, genel kuramına bir zemin dahi yaratamaz.[15] Onun yerine, tarihsel materyalist araştırma çalışmalarında daima olduğu üzere, cinsellik çalışmalarının da somut toplumsal formasyonlar üzerine yapılacak somut çözümlenmeye odaklanması gerekmektedir.

Değişim, Çeşitlilik ve Yapı

Doğruluğu ortaya konacak önemli noktalardan ilki, herhangi bir kuramın –hele ki biyolojik bir kuramın, hiç– açıklayabileceği tarih ötesi "homoseksüellik" diye bir şey olmadığıdır. Tüm dünyada medyayı önemli ölçüde istila etmiş olan biyolojik determinizme rağmen, akademisyenler ve bilim insanları eşcinsel arzu ve tutumların kavranmasına ilişkin toplumsal

13. Herzog 2011, s. 3.
14. Weeks 1981, s. 97.
15. Bu cümleye duyduğum güven, Nicos Poulantza'nın devlete ilişkin de genel bir Marksist kuramın var olamayacağı (1980, s. 16-19), hatta kapitalist devlete ilişkin Marksist kuramın belli başlı devlet modellerinden (liberal, müdahaleci, faşist, Bonapartçı vs.) yalıtılamayacağı vargısıyla (1980, s. 24-5) desteklenmektedir.

ve tarihsel bir yaklaşımı istikrarlı biçimde desteklemektedirler. Sherry Wolf, çoğu bilim yazarını gölgede bırakarak, bir "gey geni" olması gerektiğine hükmeden çalışmaların temelini oluşturan yanlış düşünceleri çürütmüştür. Çocuklukta cinsel gelişim üzerine yapılmış çalışmaları derinlemesine incelemiş, "gey genine ilişkin çalışmaların çoğuna hâkim olan cinsel ikilik kavramının, hem uzun bir geçmişi olan ampirik araştırmaya hem de en azından bazı LGBT'lerin yaşanmış tecrübelerine, yani cinsel kimliğin büyük ölçüde akışkan olduğuna, sabit olmadığına ters düştüğünü"[16] bulgulamıştır. Bugün, belirli bir toplumda dahi LGBT'lerin yaşam hikâyelerinin çeşitliliği, ikici tanımların açıklayabileceğinin çok ötesine geçer. Her şekilde, cinsel yönelimi açıklama iddiasındaki biyolojik çalışmalar tekrarlanmamış, hatta ikizlerle yapılan çalışmalar "ciddi anlamda eleştiriye ve karşıt yorumlara açık olmuştur."[17] Tüm bu çalışmalar, 19. yüzyıl seksolojisinden kalan mirası yansıtmaktadır.[18] Özellikle, Simon LeVay'in "gey beyni"nin varlığını ispatlama çabaları "Freud'un bile yüzünü kızartacak bir tür psişik dimorfizm"*[19] ortaya koymaktadır.

Biyolojiye ve nörolojiye dayanan açıklama çabalarının daha derinlerine inenler de çoğunlukla benzeri sonuçlara ulaştılar. Rebecca Jordan-Young'ın, hormonların, cinsiyet ve cinsel yönelimi insan beyniyle ilişkilendirmede –erkeklik ve kadınlığı nörolojik "paket teklif" olarak, LGBT'leri farklı bir adrese gönderilmiş paketler olarak görmek suretiyle– var olduğu farz edilen rolü üzerine yaptığı uzun ve detaylı incelemesinde, "açıkça, kanıtın kuramı desteklemediği" sonucu çıkmaktadır. Gerçekte, "veriler sadece zayıf olmakla kalmayıp, genel olarak da tutarsızdır". Üreme organlarının aksine (çoğu durumda),

16. Wolf 2009, s. 217-18.
17. D'Emilio 2002, s. 161-2.
18. Beccalossi 2012, s. 227-30.
* Aynı türün erkeklerinin dişilere oranla daha iri oldukları için çok eşliliğe daha yatkın olduğu düşüncesi. (y.h.n.)
19. Herdt 1994, s. 16-17.

beyinler, hangisinin hangisi olduğunu ayırt edemeyen gözlemciler tarafından yanılma payı olmaksızın erkek ve kadın olarak sınıflandırılamazlar. LeVay'in meşhur çalışmasında, erkeklerin, büyük bir çoğunlukla da AIDS'ten ölen erkeklerin beyinlerinden alınan küçük parça örnekleri kullanılmış, beyin gelişiminin kimlik oluşumundan önce gerçekleştiğine dair hiçbir kanıt elde edilememiştir.[20]

Erkek ve kadın cinselliğinin tanımları bu çalışmalarda çoğu kez farklılık gösterir, birbirinin yerine geçer. Seksolog John Money ve çalışma arkadaşları 1960'lardaki çalışmalarında cinsel uyarılmayı daima eril olarak nitelemiş; ancak 1982 yılındaki bir çalışmada bundan vazgeçerek onu (belli koşullar altında) "kalıplaşmış biçimde kadınsı cinsel davranış" olarak adlandırmışlardır. İnsan dışındaki hayvanlarda cinsel yönelime ilişkin çalışmalarda, her çalışmada bir diğerinden farklı hatta zaman zaman diğerleriyle çelişen "gey" tanımlamaları kullanılmaktadır (örneğin kimilerinde yalnızca diğer erkeklerin üzerine çıkarak çiftleşen erkekler için kullanılırken; başka kimi çalışmalarda yalnızca üzerine başka erkeklerin çıkarak çiftleştiği erkekler için kullanılmakta). İnsanları konu alan çalışmalar "gey"i bazen cinsel uyarılmaya, bazen davranışa, bazen de romantik ilişkiye göre tanımlamakta, her birinde farklı sonuçlara varmaktadır. Pek çok araştırmacı, cinsel yönelimi "değişken" olan yüksek orandaki bir denek grubunu kapsam dışı bırakmakta; diğerleriyse hemcinse hissedilen çekim ya da etkilenmeye dair her türlü işareti eşcinsellik kanıtı olarak yorumlamaktadır.[21]

Materyalistler ise insan cinselliğinin, tıpkı diğer hayvanlarınkinin olduğu gibi, üremeyle yakından ilgili olduğunu kabul etmektedir. Biyolojik olarak cinsellik "insan cinselliğinin kaçınılmaz önkoşuludur." Ancak "sadece, insan toplumu içerisinde niteliksel anlamda yeni biçimlerde dönüşmüş olan...bir önkoşul, bir dizi potansiyel"dir. İnsan cinselliğinin en önemli özelliklerinden biri "onu oluşturan yapı içerisinde dilin, bi-

20. Jordan-Young 2010, s. xi-xiii, 39-40, 197, 49, 105.
21. Jordan-Young 2010, s. 135, 53, 148, 153, 156-7, 171, 173.

lincin, sembolizmin ve emeğin benzersiz rolü"[22]dür. Bilimsel bulgu da benzeri bir sonucu destekler niteliktedir: "Beyin ve nöroendokrin sistemi...sosyal ve fiziksel 'girdiler'le daimi bir diyalektik içerisinde gelişir ve değişir."[23]

İnsanın cinsel davranışlarının çeşitliliği onun kavrayış gücünü neredeyse aşar. Hemcins erotik davranışın insan toplumlarında evrensel olduğu söylenebilirse de[24] tam anlamıyla hangi eşcinsel teamüllerin var olduğu ve kabul edilebilir, hatta olası görüldüğü, bir toplumdan diğerine muazzam biçimde değişir. Bu farklı teamüller "ne doğuştan gelir ne de *tamamen* sonradan edinilmiştir"; fakat "kültürel açıdan mevcut ve tarihsel açıdan spesifik, hem özel hem kamusal, hem bilinçte hem bilinçdışı fantezi türleri"[25]yle şekillenmiştir. Çarpıcı bir örnek vermek isterim: 20. yüzyıla kadar, Tayland'ın tüm cinsel uygulamalar repertuarı içerisinde oral seks, hatta öpüşme bile yer almıyordu. Son yıllara değin, "Taylandlı cinsel partnerler öpüşmez, yanaklarını birbirine değdirip (*kaem*), birbirlerini koklarlardı."[26]

Eski kültürlerde eşcinsel formasyonların ezici çoğunluğu, lezbiyen/gey kimliğin günümüzde tüm dünyada görüldüğü biçimden oldukça farklıydı.[27] "Yeni Gine'deki bekâr ve sodomcu asilzadeler ile bugünkü gey erkekler ancak belli belirsiz biçimde ilişkilidir."[28]

Birçok kültürde, kişiler, başkaları tarafından herhangi özel bir kategoride olarak görülüp değerlendirilmeksizin eşcinsel ilişkiler kurmuştur. Kendi aralarında birbirlerine *mati* diyen Afrika kökenli Surinamlı kadınlar, erkeklerle ilişki kurmadıkları ya da onlarla ilişki içerisinde oldukları dönemlerde

22. Padgug 1989, s. 56-7.
23. Jordan-Young 2010, s. 237.
24. Ford ve Beach 1951.
25. Teresa de Lauretis, alıntı: Meyerowitz 2002, s. 35.
26. Jackson 1989, s. 394-5, n. 76.
27. Eşcinsellik örüntülerinin çeşitliliğine ilişkin araştırmaların en kapsamlısını Greenberg sunmuştur (Greenberg, 1988).
28. Rubin 2011, s. 157.

birbirleri arasında uzun dönemli, yoğun, çoğunlukla açık cinsel ilişkiler yaşamış ve yaşamaktadırlar fakat *mati* "lezbiyen" kadına denk düşen, ayırt edici nitelikte bir sözcük değildir.[29] Bugünkü "Batı"nın kökleri olarak görülen antik Akdeniz toplumları da dahil birçok toplumda, kuşaklararası ya da zümreye göre tanımlanan eşcinsel ilişkiler (örneğin, oğlanların veya erkek hizmetkârların cinsel açıdan penetre edilmesinin söz konusu olabildiği, efendiler için penetre edilmenin söz konusu olmadığı toplumlarda) ilişkinin taraflarına yönelik ayrıştırıcı bir cinsel kimlik atfı içermiyordu. Çin kültüründe yüzyıllar boyunca "doğuştan gelen bir cinsel nitelik olduğu" varsayılmadı, "daha çok eylemlere, eğilimlere ve tercihlere dikkat edildi." "Çinli yazarlar", bir insanın " 'ne' oluğu" yerine "genellikle kime 'benzediği', ne 'yaptığı' veya neyden 'keyif aldığı'ndan söz ederdi."[30]

Ancak toplumsal inşacılığın aşırı yoruma tabi tutulması –19. yüzyıldan önce eşcinsel kimliklerin var olmadığını, yalnızca eşcinsel birleşmelerin olduğunu iddia edecek olursak[31]– sömürgecilik öncesi Asya ve Afrika kültürlerine ilişkin yapılacak yüzeysel bir inceleme sonucunda dahi geçerliliğini koruyamaz. Çağdaş İslam dünyasının[32] eşcinsel birleşmelere aşina olduğu, eşcinsel kimliklere ise olmadığı iddiası ise daha da mantıksızdır, ki bugün Türkiye'den Filistin'e, Lübnan'dan Endonezya'ya LGBT örgütlenmelerinden aldığımız bilgilerle ters düşmektedir. Avrupa kökenli olmayan dillerin çoğunda, yalnızca belirli cinsel ilişkileri bulunan değil, daimi olarak

29. Wekker 1999, s. 120.

30. Hinsch 1990, s. 7.

31. Halperin birçok kez, ona atfedilmekle birlikte Michel Foucault'nun asla böyle bir iddiayı öne sürmüş olmadığını belirtmiştir (2002, s. 8-9).

32. Bu kitapta, "İslam dünyası"nı dini olarak tümüyle İslamiyet'le tanımlanan bir âlem anlamında değil, daha ziyade Marshall Hodgson'ın (Amer 2005, s. 215-15, n. 1) tanımladığı şekilde "İslam coğrafyası âlemi" anlamında kullanıyorum: Müslümanların yanı sıra Hıristiyanların, Yahudilerin ve hiçbir dine mensup olmayanların, pek çok din dışı özelliğe sahip ve hatta bazıları İslamiyet öncesine dayanan ortak bir kültürün birçok unsurunu paylaştığı, nüfusunun çoğunluğunu Müslüman olan ülkelerin oluşturduğu geniş bir coğrafya anlamında.

hemcinsleriyle cinsel ilişki kuran kişiler için yüzyıllardır kullanılan sözcükler bulunur. Bununla birlikte, tarihte eşcinsel kimliklere sahip çoğu kişi –söz konusu durumların büyük çoğunluğunda transgender kimliklere sahip– "lezbiyen" ya da "gey" olarak tanımlanamamıştı. "Lezbiyen" ve "gey" terimleri, hemcinsleriyle cinsel ilişki kuran pek çok insanı olduğu gibi –dünyanın neredeyse her yerinde, heteroseksüel bir evlilik içerisinde olup erkeklerle seks yapan çoğu erkek gey olarak tanımlanmamaktadır–, eşcinsel kimliği olan çok sayıda transı da dışarıda bırakmaktadır. Yalnızca, kullanımı zor, kaynaşık sözcüklerden oluşan bir ifade olsa da en azından bir parça kapsayıcı olan lezbiyen/gey/biseksüel/transgender (LGBT) gibi bir ifade var.

Diğer taraftan, açık lezbiyen ve gey kimlikler ve topluluklar ardı ardına pek çok ülkede ortaya çıkmaktadır. Lezbiyen/gey kimliğin yükselişinde kapitalizmi önemli etken olarak gören incelemeler, çoğunlukla kapitalist kalkınmaya zamanla lezbiyen/gey toplulukların ortaya çıkmasının eşlik ettiği gerçeğiyle desteklenmektedir. Yine de tüm dünya çevresindeki LGBT kimliklerin çeşitliliği, tarihsel materyalist tanımların şimdiye dek açıklayabildiğinden çok daha fazladır.

Bu kitapla imkânsızı denemeyi amaçlamıyorum: yani, ne başarılması mümkün olmayan bir genel kuram sunmayı, ne tarih boyunca insanın cinselliği üzerine getirilmiş rejimlerin olağanüstü çeşitliliğini kuramsallaştırmayı, hatta ne de tüm kapitalist toplumlardaki cinsellik rejimlerinin eksiksiz bir genel değerlendirmesini yapmayı amaçlıyorum. Kitabın başlıca amacı, 1970'lerin sonlarından beri tek bir birikim rejimi özelinde, yani neoliberalizmde eşcinsel cinselliklerin aldığı biçimlere, karşısına çıkarılan siyasal güçlüklere ve bunların tarihsel ve toplumsal temeline ışık tutmaktır. Bu başlı başına çok kapsamlı bir iş. Bir dizi metodolojik sorunun üstesinden gelmeyi gerektiriyor.

Bunlardan birincisi, "eşcinsel" üzerine odaklanmanın asla su götürmez bir şey olmaması. Sözgelimi, günümüz kapitalist

Hindistan'ında dahi, yüzlerce yıllık geleneklere göre cinsiyetsiz görülen ve kendilerini çoğunlukla Londra'daki ya da New York'taki gey erkekler kadar gey kabul eden gey erkekler olan *Hijralar,* cinsel hayatlarını kendi doğallıklarında "eşcinsel" gibi bir başlık altına eklemlemeye pek yönelmezler. Homoseksüellik ve transgender kimlik "insan cinselliği ve cinsiyet çeşitliliğinin içerdiği sonsuz farklılıktan faydalanan"[33] ve içerisinde hetero/homo ikiliğinin "fevkalade yeni bir icat"[34] olduğu yeni ABD ve Avrupa kökenli yapılardır. Eşcinsel ilişkiler başlığı altına dahil olma ve bu ilişkileri odağa alma hususunda aslında keyfi olarak yapılabilecek tercih; ancak son bir buçuk asırdır kapitalist toplumların giderek artan insanın cinsel ilişkilerini, hatta benzer şekilde tek tek bireyleri sınıflandırma eğilimiyle açıklanabilir. Bu kitapta, bunun neden ve nasıl gerçekleştiğini anlamanın, çağdaş cinsiyetçi kapitalizme ilişkin anlayışımızı genel anlamda derinleştirmemizi sağlayacağı öne sürülmektedir.

İkincisi, neoliberalizmde eşcinsel cinselliklerin aldığı biçimler, "homoseksüellik"in 19. yüzyılda Batı Avrupa'da ilk kez tanımlanıp betimlendiği zamanlardaki biçimleriyle hem bağlantılıdır hem de temelde onlardan farklıdır. Keza 1950'ler, 1960'lar ve 1970'lerde esas şeklini almaya başlayan lezbiyen/gey toplulukların aldığı biçimlerle de bağlantılı olmakla birlikte şaşırtıcı biçimde onlardan farklıdırlar da. Bu iddiaların gerçek olabilirliğini açıklamak şöyle dursun, onları inandırıcı kılmak bile oldukça zorlu bir iştir. Tarihsel açıdan yeni olmalarına rağmen, eşcinsel ve düzcinsel kavramları, bu sözümona bilim söylemleri dünyası içerisine ve milyarlarca insanın kendi kimlik duyusuna artık o denli işleyip yerleşmiştir ki çoğu radikal bile, insanların her zaman bu şekilde ikiye bölünmediğine ikna olma gereksinimi duyar. Bizler yalnızca cinselliğin başka örgütlenme biçimlerinin mantığını anlamakta zorlanmakla kalmıyoruz, "anlamak konusunda kendi yetersizliğimizi anlamakta daha da

33. Healey 2001, s. 63-4.
34. Chauncey 1994, s. 13.

zorlanıyoruz."[35] Lezbiyenlerin ve geylerin açılma, kendilerini tanımlama biçimlerinin aşama aşama daha geniş LGBT topluluklarını kapsayacak şekilde genişlemesi ve hak talepleri ile hak kazanımları süreci o denli önüne geçilmez bir süreç olarak cereyan etmiştir ki şimdiye dek öznelerinin, bu güçlü öykünün kaydettiği gelişimin çerçevesi dışında kendileri tarafından da, tüm dünyadaki yüz milyonlarca diğer benzerleri tarafından da algılanıp farkına varılmış olması pek muhtemel değildir. Buna karşı, bilhassa da Hıristiyanlık veya İslam adına direnen yüzlerce milyon kişiden oluşan başka kesimler, (İsa için de Muhammed için de bilinmeyen bir kavram olan) "homoseksüelliğin" yanlış olduğunda ısrar ederek, bu dramatik oyunlar serisi içerisindeki bilgisiz destekçi rollerini öyle inandırıcı biçimde oynamaktadırlar ki aslında reddettikleri bir söylemi çeşitli yollardan onaylama eğilimi gösterirler.

Kuramcılar dahi, "tarih yazımıyla ilgili ilkelerimizin gerektireceği kadar...ciddi tarihçi" olmakta zorlanabilirler. Oysa, "gey", "homoseksüellik" gibi kategorileri gereğinden fazla kullanmaktan kaçınmaya özen göstermek, cinsellik tarihini kavramak açısından çok önemlidir. Farklı toplumlar ve tarihler boyunca hemcinsler arasında cinsel çekim olgusu " 'homoseksüelliğin' tarih ötesi gerçekliğini" ancak feodal çiftçilerin, emekçiler gibi elleriyle çalıştığı gerçeğinin "emekçiliğin" tarih ötesi gerçekliğini belirlediği kadar belirler.[36]

Bununla birlikte, özcülüğü bilinçli biçimde ve açıkça reddeden donanımlı tarihçiler bile, zaman zaman günümüzdeki gey normalleşmesi kavramını oluşturan hatların daha erken dönemlere doğru takip edecek şekilde bir yeniden okumasını yapabilmektedir. Sözgelimi, kimileri "homoseksüellik" teriminin 19. yüzyılın sonlarında çıkarılışının ya da Londra'da, Paris'te ve Hollanda'da 18. yüzyılın başlarında kentlere özgü "oğlancılık" ile ilintili altkültürlerin, hatta Rönesans boyunca

35. Halperin 2002, s. 3.
36. Henry Abelove, alıntı: Halperin 2002, s. 59.

İtalyan şehirlerinde eşcinsel altkültürlerin ortaya çıkışının[37] bugün bizim bildiğimiz anlamda eşcinsel bireylerin kökenini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Bu tanımlar, biyolojik determinizmden daha az ölçüde olmakla birlikte, bugünkü gey normalleşmesi anlayışının sürekliliğini ve sağlamlığını abartma eğilimindedir.

Geçmişte filizlenerek bugünün tohumları olan şeyleri inkâr etmemekle birlikte, işyerlerindeki gerginliklere karşı da dikkat çekmek adına, farklı çağlardaki eşcinsellik rejimleri arasındaki değişimlerin ve anahtar niteliğindeki farklılıkların kalıcılığı konusuna sık sık vurgu yapmaya özen gösteriyorum. Cinsellik örüntülerindeki "sürekli başkalaşımlar"[38] ve tarihsel olaylar "aksi durumda 'geleneksel' cinsellik örüntüleri gibi görünecek olan yapıyı etkili biçimde şekillendirebilir."[39]

Yakın zamanların queer kuramcıları, tarihsel ve toplumsal ön koşulları göz önüne almaktansa, cinsel kimliklerini tanımlamanın alternatif ve/veya tamamlayıcı yollarında direnen, kapsayıcı ve genellikle de bireylerin erişiminde olan çeşitli söylemleri göz önüne almayı tercih etmiştir.[40] Bu yaklaşımın daha büyük bir hakikati içerdiğine inanıyorum. Tutarlı tek bir cinsel rejim bile, farklı cinsel ilişki biçimleri ve kimliklerinin birlikte var olması için alan yaratabilir. Üstelik bugünün ezici bir biçimde kapitalist olan dünyasında, hâlâ yığınla, kapitalist düzene dahil olmuş kapitalist olmayan üretim yöntemi (And Dağları'ndaki geleneksel komünal yerli üretim şekillerinden Rusya'daki tipik Stalinci fabrika yönetim şekillerine kadar) mevcuttur. Küresel ölçekte, eşcinsel cinsellikler "monolitik bir alan olarak değil, unsurlarının birbirinden bağımsız ha-

37. "[R]önesans, yeni bir homoseksüellik kimliği ve sosyal statüsünün ilk tohumlarını serpmişti" (Saslow 1989, s. 105).
38. Faderman 1991, s. 8-9, 306-7.
39. Roscoe 1994, s. 371.
40. Örneğin bkz. Halperin 2002, s. 108-36. Chiara Beccalossi yakın bir tarihte, 19. ve 20. yüzyıl seksolojisinin farklı kuramlarının devamlılığını ve bir arada yaşamışlığını vurgulamıştır (2009, s. 8-9).

reket edebildiği inanışların ve pratiklerin çeşitliliği olarak"[41] görülmelidir. Ayrıca kapitalist birikim rejimlerinde değişiklikler o kadar dengesiz biçimde ilerleme kaydeder ki Fordist ve Fordizm öncesi dönemlerin unsurları günümüzün neoliberal ekonomisinde hâlâ fazlasıyla mevcuttur. Tahakkümcü, ırkçı, cinsiyet-ya da cinsellikle ilintili formasyonlardaki değişim düzeyi, ekonomik değişimlerle birebir uyumlu değildir.

Hatta tarih boyunca yerine yenilerinin gelmiş olduğu olgular bile [antik Yunan şehir devleti (*polis*) ya da ortaçağın şövalyelik kavramı gibi] yine de kültürel ve ideolojik miraslarını bırakmış olabilir. Tüm bunlar, bu neoliberal dünyada bile, cinsellik üzerine olağanüstü çeşitlilikte söylemin zaten mevcut ve yaşamsal önemde olabileceğini, bireylere nasıl kullanışlı betimlemeler sağlayabileceğini açıklamaktadır.

Ancak bireyler için betimleme imkânı ve dünyada mevcut söylemin büyük çeşitliliğini görüp anlamak, bunların tümünü eşit derecede güçlü ve her yerde eşit derecede anlamlı biçimde göreceğimiz anlamına gelmez. Günümüzün Mexico Şehri'nde kadınları seven bir kadın kendini, sözgelimi Colombus öncesi dönemdeki şamanların varisi olarak görebilir; ancak bu onun Colombus öncesi şamanlar gibi bir hayat sürmesini ya da öylesi bir hayatla tutarlı bir kimliğe bürünmesini gerektirmez. İçinde yaşadığımız dünyada, bazı yapılar tali ve görece etkisizken, bazıları baskın ve güçlüdür. Hangi kimliklerin ne zaman ve nerelerde mümkün olduklarını, varlıklarına müsaade edildiği zaman ve yerlerde hangi anlamlara geldiklerini anlamak için baskın yapıları analiz etmemiz gerekmektedir. "İnsanın deneyimi toplumsal kuramları aşmak"la birlikte, sosyal değişim halen açıklanagelmektedir, açıklanmaya da muhtaçtır.[42] Cinsel formasyonlar ve ideolojiler kapitalizm kadar değişime kapalı olmamakla beraber, tasvirler ve söylemler kadar uçucu ve göreceli de değildirler.

41. Boellstorff 1999, s. 496.
42. Van der Meer 1994, s. 176.

İster Marx'a, ister Foucault'ya, isterse her ikisine referans versin, lezbiyen/gey kimlik üzerine tarihçilerin yaptığı analiz, bu kimliğin ortaya çıkışını modern, sanayileşmiş, kentleşmiş toplumların gelişimine bağlamıştır. Kurulan bu bağ, toplumsal inşacı alanda çalışan önde gelen akademisyenler arasında geniş kabul görmektedir.[43] Bazı tarihçiler bu kimliğin ortaya çıkışını özellikle kapitalizmin gelişimine bağlamıştır.[44] Son dönemlerde, queer düşüncenin "onun açıklama gücüne vurgu yaptığı Marksizm'le doğrudan iştigal etme"ya daha açık olduğunun işaretleri görülmektedir.[45]

Yine de ekonomik ve toplumsal gelişmeler ile cinsel, kültürel ve politik kimlikler bire bir eşleşmezler. LGBT topluluklarında, tıpkı genel olarak dünyada olduğu gibi, (pek çok diğer şeyin yanı sıra) cinsel ideoloji ve kimlik üreten, belli başlı sınıfsal ve toplumsal dinamikleri dolayımlayan, (Fransız Marksist Louis Althusser'in ideoloji tanımıyla ifade edecek olursak) "bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla hayali ilişkilerini"[46] yansıtan pek çok yerleşik yasa vardır. Tüm bu ideolojik yapıların ne şekilde –gazetelerden dergilere, porno videolardan yayınevlerine ve web sitelerine, internet üzerindeki sohbet odalarına, quuer çalışmalar bölümlerinden küçük esnaf birliklerine, spor kulüplerine ve daha pek çok benzerine kadar– bir grup verimli ilişki yönetiminde ideolojik olarak işlevini yerine getirip başka ilişki gruplarının yönetiminde farklı biçimde işlev gösterdiğini analiz etmek bu kitabın kapsamını aşar. Bununla birlikte, Althusser'in tanımındaki "gerçek" sözcüğünün kendi içerisinde "hayali" sözcüğünün olduğu denli önemli oluşuyla ilintili bir kilit nokta: Toplumsal "ilişkilerin irademizden bağımsız...zihinden bağımsız, fikirden bağımsız olarak"[47] ve onları sürekli olarak yorumlayan ideolojik yapılardan bağımsız biçimde "var olduğu"nu ima etmektedir.

43. Halperin 1990, s. 8.
44. D'Emilio 1983a; Rosenbergand Villarejo 2012, s. 3.
45. Floyd 2009, s. 2.
46. Althusser 1971, s. 162.
47. Hall 1985, s. 105.

Bütünlük ve Şeyleştirme

Bütün bunlara karşın, cinsel kültür de dahil olmak üzere hiçbir kapitalist kültürün bakış açısı, genel olarak üretim tarzından bütünüyle ayrı değildir. Kapitalizmde esaslı değişimler saptanabilir; ancak tıpkı başka düzlemlerde olduğu gibi cinsellik ve cinsiyet rejimlerinde de bunlar yalnızca dolaylı bir biçimde saptanır. Cinsellik ve emek, "toplumsal gerçekliğin *tüm* veçhelerinin üretiminde ve yeniden üretiminde eşit derecede yer almaktadır ve birbirinden kolaylık ayrılıp seçilemezler."[48] Bu temel anlayış, tümüyle çözülüp başarıyla sonuçlandırılmış dolayımların yokluğunda bile, bizlere LGBT topluluklarında değişen sınıf dinamikleriyle uyumlu bazı eğilimlere dikkat çekme cesareti kazandırabilir.

Bu noktada, György Luckàcs'ın *Tarih ve Sınıf Bilinci*'ndeki[49]* görüşlerinin de merkezini oluşturan Marksist bütünlük kavramı çok değerlidir. Tarihsel materyalizme göre, cinsiyet ve cinsellik yapıları aynı zamanda cinsiyetçi kapitalist bütünlüğün ayrılmaz parçaları olarak görülebilir ve görülmelidir de. Bunlar –birçok Marksist onları öyleymiş gibi ele alsa da– yalnızca toplumsal bir formasyonun yerel veçheleri değildir, kapitalist birikim sürecinin temelini oluştururlar, tıpkı iktisat bilimi, siyaset bilimi ve ideolojinin ayrı alanlar olarak değil, yalnızca yapılandırılmış bir bütünün parçaları olarak anlaşılabileceği gibi. "*Ekonomi, devletten* veya *aileden* sarih bir şekilde soyutlanamaz."[50] Üretim, yeniden üretim ve tüketim; bunların üçü de başlangıçlarından itibaren cinsiyetlendirilmiş ve cinselleştirilmiştir.

Ne var ki, Althusser'in de vurguladığı gibi, "bütünlük", kapitalizmin bir düzleminde gerçekleşen ilerlemelerin diğer düzlemlerde de eşzamanlı bir şekilde belli olduğu anlamını taşımaz. Gerçekte, kapitalist toplumsal formasyonlar, farklı düzlemlerde (örneğin, ekonomik ve kültürel) veya farklı böl-

48. Padgug 1989, s. 61.
49. György Luckàcs, Tarih ve Sınıf Bilinci, Çev. Yılmaz Öner, Belge Uluslararası Yayıncılık, İstanbul, 2014.
50. Duggan 2003, s. xiv.

gelerde de (Kuzey Amerika ile Afrika) öyle senkronize biçimde gelişmezler. Özellikle Marksist feministler, bir toplumun her veçhesinin "asıl, tek bir nedenden kaynaklandığını"[51] varsayan bu "açıklayıcı nedensellik" mantığını reddederler. Cinselliğin bütünlük içerisindeki rolü üzerine düşünürken kapitalist gelişimin düz bir çizgide ilerlemeyişinin ve farklı düzlemlerin göreceli özerkliğinin de göz önüne alınması gerekir: Örneğin, homoseksüellik kategorisinin başlangıçta işçi sınıfını orta sınıftan erkekleri olduğunun aksine, daha ağır adımlarla ve daha az ölçüde etkilemiş olması gibi.[52]

Üretim, yeniden üretim, cinsiyet ve cinselliğin aralarındaki girift bağı kavramsallaştırmak için Althusser'in elverişli bir tabiri vardır: "Üstbelirlenim". Üstbelirlenim: Bir toplumun farklı düzlemlerinde işleyen farklı nedenlerin, sınıfsal dinamiklerin tek başına asla sebebi olamayacağı tarihsel ve coğrafi olarak özgün, tek bir sonuç üretmek üzere bir noktada birleşme yoludur. Bu kavram, Althusser'e üretimin "o son kertesinde" –sınıf ve cinsiyetin her zaman siyaset, ideoloji, kültür ve tarih tarafından dolaylanıp karmaşıklaştırıldığı için " 'son kerte'nin o yalnız vaktinin" hiçbir zaman gelmeyeceğini kabul ermekle birlikte– toplumsal ilişkiler tarafından belirlenmesinin üstünde durmasına izin veriyordu.[53] Üstbelirlenim düşüncesi her şeyi açıklamaya yetmemektedir. Ancak kapitalizmin temel çelişkilerinin tarihte ne şekilde "yasalaştırılıp biçiminin değiştirildiğinin" açıklığa kavuşturulması konusunda yararlı olmuştur.[54]

Toplumsal bir bütünlük, çelişkilerle dolu olduğu ve farklı zorlayıcı sebeplerin göreceli özerkliğiyle çetrefilleştirildiği halde yine de toplumsal üretim ve yeniden üretimin, sınıf ve cinsiyet dinamiklerinin temel belirleyici rolü vasıtasıyla sürdürülür.[55]

51. Hennessy 2000, s. 26.
52. Foucault1978, s. 121; Chauncey1994, s. 27.
53. Althusser 1979, s. 113.
54. Hennessy 2000, s. 86-7.
55. Queer kuramcılar, "leşçil" olarak nitelendirdikleri bu küresel bütünlüğün –ki özünde önceden belirli olmayan biçimde değişebilen bir birikimdi– lehine yapılandırılmış bütünlüğü reddetmişlerdir (Crosby vd. 2012, s. 146, 138-9).

İndirgemeci olmayan türden bir tarihsel materyalizm, çeşitli zorluklarla karşılaşır; bir toplumsal formasyonun farklı düzlemlerdeki göreceli özerkliğini görüp anlamak durumundadır. Sınıf ve cinsiyetin temelde ayrılmaz biçimde iç içe geçmiş olduklarını görüp anlamak durumundadır; ki buna sınıfın "daima başka toplumsal farklılıklarca dolayımlandığının"[56] ve heteronormativitenin cinsiyetle, ırkla, sınıfla ve ulusla ağ gibi çevrelenip sarıldığının anlaşılması da dahildir.[57] Ancak çeşitli etkenlerin bilinmeyen sebeplere dayalı etkileşimlerini sadece görmekle kalan metodolojik çoğulculuğa yenik düşmekten kaçınmalıdır.[58]

Aslında, queer kuramcıların bütünlük kavramıyla yakından ilgilenmeye başlaması, kimi zaman, onu geçiştirip savmak için verilen uzun uğraşlar gibi görünmektedir. Örneğin, Duggan "kültürün göreceli özerkliğine ilişkin Marksist kavramların ötesine taşı[nan]...koşullu, değişken, bütünlükler" üzerine yazmıştır. Hatta Floyd "Küresel kapitalizmi tanımlarken illa heterojen ya da birleşik sıfatlarından birini mi seçmek zorundayız?" diye sormuştur. Benim bu soruya yanıtım şöyle olur: Dünyayı radikal bir biçimde değiştirmek istiyorsak evet, öyle yapmak zorundayız. Judith Halberstam'ın "metinlerden cımbızlanan bilgileri insanların ilettiklerinden cımbızlanan bilgilerle didik didik eden leşçil yöntem bilimi" diye adlandırdığı şey –ki, radikal ve queer antropologların sıkça ve sonuç alarak benimsedikleri bir yaklaşımdır– ille de "leşçil bütünlük" şeklinde bir algılama biçimine işaret etmez.

56. Hennessy 2000, s. 58. Bir noktada, Hennessy, sermaye için onun etkisindeki sınıf ilişkilerini *hangi* toplumsal farklılıkların dolayımladığının bir önemi olmadığını ileri sürmüş gibi görünüyordu; kapitalizm eşitsiz bir işbölümünü gerektirmektedir, heteronormatif aileyi, hatta cinsiyetçi bir işbölümünü de değil, diye yazmıştı (2000, s. 105). Ben, kapitalizmin bir iktisadi düzenin özet halindeki planı olarak değil de tarih boyunca şekillendirilmiş bir bütün olarak anlaşılması gerektiği iddiasındayım. Bir birikim rejiminden diğerine, dönemden döneme ve dünyada bir yerden bir ötekine pek çok bakımdan değişebilecek olmakla birlikte, çok yoğun bir toplumsal baskı karşısında bile, bu baskının ortaya çıkmasını sağlayan tarihsel koşulları oluşturan bütün baskıcı ilişkileri öyle kolay kolay ortadan kaldırıp yerine başka türlü ilişki biçimlerini koyamaz.

57. Jakobsen 2012, s. 24.

58. Bu suretle, Duggan'ın kapitalist kurumlar, uygulamalar ve toplumsal ilişkiler "zaman içerisinde değiştiği ve mekân üstünden çeşitlendiğinde kapitalizmin hiçbir zaman tek, tutarlı bir 'sistem' olmadığı" (2003, s. X) şeklindeki kanısından biraz uzaklaşıyorum. Bir taraftan, cinsiyetçi kapitalizmin farklı üretim tarzlarıyla değişkenlik gösteren örtüşmeleri ve tarih boyunca bilinmedik sebeplere dayalı olarak meydana gelen toplumsal, politik ve kültürel olgular ile kapitaliz-

Rubin, tek başına ne Marksizm'in ne de feminizmin "tüm toplumsal eşitsizliklerin nihai ve bütün bir anlatımını" sunamayacağı konusunda haklıdır.[59] Ne var ki mesele, o eşitsizlikleri sentezleyerek, gerçeğin kavranmasını sağlayacak denli güçlü ve etkili, özetleyici bir tarihsel materyalizm anlatımı üretmek amacıyla başka paradigmaların güçlü yanlarını bu senteze dahil etmektir. Cinsiyetçi kapitalizmi, baskının bütün biçimleriyle "*öz* nitelik" oluşturduğu, içerisinde her bir baskı biçiminin analizinin "salt Marksizm'le eşleştirmekten ziyade, gözden geçirilmiş bir Marksizm'in bütünleyici bir parçası"[60] olduğu, tümleşik bir sistem olarak kavramamız gerekmektedir.

Marksizm'e getirilen postmodern eleştiri, bunun tamamen eski moda iktisadi indirgemecilik için üretilen bir bahane olduğu suçlamasını getirebilir. Doğrusu ise aslında tam tersidir. Cinsiyetçiliğin, cinsel baskının, ırkçılığın ve emperyalizmin kapitalizmin küresel çapta işlerliği için ne kadar hayati olduğunu kavrayamayan bir analiz, bu baskı biçimlerini hiçbir şekilde, salt kısmi öneme sahip şeyler olmalarının ötesinde temellendiremez. Bu anlamda, "kültürel materyalizm", kültür ile ekonomi arasındaki rastlantısal bağı reddetmek suretiyle, kendisini "ekonomizm denen madalyonun öteki yüzünde" bulur.[61] Buna karşılık, etraflıca gerçekleştirilecek bir analiz, baskının anahtar niteliğindeki her türünün bir bütünü oluşturan ayrılmaz parçalar olarak anlaşılmasını gerektirmektedir.[62] Özetle, bütünlüğe ilişkin çok parçalı bir kavrayış geliştirilmesi, kesişimsel bir politika için önemli bir temel oluşturmaktadır.

Lukàcs'ın bir diğer kilit kavramı ise *şeyleştirme*, yani insanın ve insanın toplumsal ilişkilerinin şeylere, nesneye indirgen-

---

min özünde varolan devinim yasalarından meydana gelen büyük toplumsal dönüşümler arasında ayrım yapmamız gerekmektedir. Hiçbir kapitalist toplum katışıksız olmamakla birlikte, sermayenin dünya çapında giderek artan hâkimiyeti, kapitalizmin içsel dinamiğinin etkisini ve önemini artırmıştır.

59. Rubin 2011, s. 180.
60. Young1981, s. 44, 62.
61. Hennessy 2000, s. 80, 94.
62. Young 1989, s. 56.

mesidir. En geniş anlamıyla şeyleştirme, kapitalizmle başlamadı; kölelik insana bir nesne gibi davranmanın en belirgin örneklerinden biridir, Romalıların köleler için kullandığı "konuşan alet" tabirinde de görüldüğü gibi. Fakat kapitalizm, tanımladığı, piyasaya sürdüğü, fiyatlandırdığı ve altı yıl sonra teslim edilecek bir evin ödemelerini devam ettirecek yeterlik seviyesine fiyat biçen "vadeli işlem"den, Parisli bir şirket yöneticisinin Brezilyalı trans bir kadınla gireceği bir saatlik cinsel ilişkiye kadar geniş kapsamlı, karmaşık toplumsal gerçekliklerin somut örneklerine dönüştürdüğü "şeyler" yelpazesinin genişliği konusunda emsalsizdir. Kapitalist ideologlar bu şeyleştirme ediminin tarih boyunca örneğine rastlanmamış bir seçme özgürlüğü getirdiğine ilişkin bir tanımlamasını yaparlar. Bunun gizleyip belirsizleştirdiği ise, şeyleştirmenin inkâr ettiği, sözgelimi kişinin çalıştığı fabrikanın çok uluslu bir şirket tarafından kapatılması halinde bile kendi evinde yaşamaya devam etme özgürlüğü gibi ya da Brezilyalı bir trans kadının, ekonomik zorunluklarla sınırlanmaksızın, ne şekilde ve kiminle isterse onunla cinsel ilişki kurabilme özgürlüğü gibi asal, gerçek özgürlüklerdir.

Marx, *Kapital*'de, kapitalist toplumlarda metanın fetişleştirildiğini ortaya koymuştu; insanlar metaya, onu meta yapan ve toplumsal işlevini veren toplumsal ilişkileri sıklıkla gizleyen, neredeyse sihirli bir güç atfeder. Jamie Gough ve Mike MacNair bu Marksist meta fetişizmi mefhumunun cinsel fetişizm mefhumuyla bağlantıları olabileceğini göstermiştir: Deri veya kauçuk giysiler giymekten, belli vücut bölgelerine dek, insanların veya nesnelerin belli niteliklerine, "insanların benliklerinden soyutlanmış yönleri"ne arzu duymak. Cinsellikle ilgili "pazarların" büyümesiyle, cinsel partnerin hangi cinsiyetten olduğunun "en büyük fetiş" haline geldiğini öne sürdüler. Böylece, lezbiyenler ve geyler "fetişleştirilmiş belirli cinselliklerin *taşıyıcısı*" olarak vücut bulmuştu.[63]

63. Goughand MacNair 1985, s. 26, 42, 50, 26, 50.

Lukàcs, Marx'ın meta fetişizmi anlayışını, şeyleştirme kavramını insan ilişkilerini kapitalist toplumlarda nesnelerle kurulan, hatta nesneler arasında kurulan ilişkiler kisvesine büründürmenin yollarını açıklayan kapsayıcı bir terim olarak daha da geliştirerek derinleştirdi. Lukàcs, özellikle evlilikten, her "doğal formun" ve insanın tüm "fiziksel ve ruhsal niteliklerinin" bu şeyleştirme sürecine nasıl tabi olduğunun bir örneği olarak bahsediyordu.[64] Hatta genellikle seksi bir "kendinde şey" olarak nesneleştirme eğilimindeyizdir.[65] Kevin Floyd, insanları "homoseksüel" ve "heteroseksüel" olarak bölen ikiliğin; ancak kapitalizm döneminde, şeyleştirmenin bir örneği olarak ortaya çıkan iki kategori olduğunu aktarmıştır. İnsanlar ancak kapitalizm dönemindedir ki erkekliği ve kadınlığı, diğer toplumların bunları içkinleştirmek için faydalandığı akrabalık ağından ve sosyal bağlardan soyutlayarak, kendi arzularını sürekli ve öncelikli olarak arzularının yöneldiği kişinin cinsiyetine göre sınıflandırmaya başlamışlardır. Böylelikle, özellikle de pek çok başka şeyin de edinilmesiyle birlikte (kişiye ait spor atletinden doğru deodorant markasına kadar) erkek ve kadın bedenleri elde edilebilecek ve edilmesi gerek şeylere indirgenir. Şeyleştirme kavramının cinsiyete ve cinselliğe böyle uygulanışı, insanların kendi cinsiyetlerine ve cinsel kimliklerine hararetli biçimde bağlı oluşlarını açıklamaya katkı sağlıyor.

Şeyleştirme, "(kadın ile erkek, beyaz tenli ile siyah tenli, düzcinsel ile eşcinsel, engelli ile engelsiz, zengin ile fakir vb. arasında) farklılıkları benimseyen" bir ideoloji türü olarak anlaşılabilir. İdeoloji propagandaya ya da propaganda vasıtasıyla üretilmiş bir haletiruhiyeye indirgenemez; ideoloji, sınıflandırılmış ve cinsiyetlendirilmiş bir toplumda yaşamanın kaçınılmaz bir yan etkisidir. Kapitalizmde arzu ve haz bile ideolojiyle çepeçevre sarılmıştır. Duyguların ne olduğu "daima meydanda değildir"; "[d]uygular ve hazlar ancak ideolojiden destek aldığı zaman, dayandıkları tarihsel sosyal ilişkileri do-

64. Lukàcs 1972, s. 93, 100.
65. Rossand Rapp 1983, s. 67.

ğallaştırıp benimsemenin güçlü yöntemleri olabilir."[66] Ya da David Halperin'in ifadesiyle, "[i]deolojiden arınmış orgazm yoktur".[67]

Bu, sosyal ilişkilerin değiştirilmesinin otomatikman ya da hızla insanlardaki duyguları ve hazları değiştireceğini söylemek değildir. Bu bir ömür sürecek bir süreçtir, ta ki her bireyin deneyiminde, cinselliğinde "kolay kontrol edilemeyen bir şeyler"[68] olana değin. Yine de bireylerin kendi arzu anlatıları, onları kendi tikel toplumları içerisinde kavranabilen insanlar arasındaki spesifik bağ çeşitleri açısından kaçınılmaz biçimde tanımlar. Arzu, "özel olan ile kamusal olan arasındaki yarı yol" mesafesindeki alanda –özellikle de bireyselcilik ideolojisiyle kapitalist bir toplumda– "kişisel gerçekliği kültürel ontolojiye bağlayan yoldur".[69]

Tarihsel materyalist cinsellik çalışmalarının kapitalizmde karşılaştığı en büyük güçlük, cinsel şeyleştirmenin başkalaşımlarının ve onun kapitalist anlamda üretilmesindeki değişikliklerde, küresel ekonomi-politiğinde ve cinsiyetlendirilmiş yeniden üretimindeki değişimlerle etkileşimine isyanının izlerini takip etmektir. Bu, cinselliğin temel tarihsel ve maddi belirleyici etkenlerinin siyaset, geniş çapıyla ele alındığı üzere kültür, medya ve kurumları tarafından hangi yollarla dolayımlandığını ayrıntılı biçimde ele almak anlamına gelir. Nihayetinde, tüm bunların, bireysel psikolojiler ile bireysel yaşamların muazzam çeşitliliği üzerindeki etkisinin haritasını çıkarmak demektir. Bu kitapla, mücadele edilmesine katkıda bulunulması amaçlanan güçlükler bunlardır.

Kitabın 1. Bölümü'nde, kapitalizmde bile, insanların "heteroseksüel" ve "homoseksüel" olarak ikiye ayrılmasının daimi veya evrensel olmadığını öne sürüyorum. Bu ayrım, daha 19. yüzyılın son çeyreğinde, özel olarak heteroseksüel aile

66. Hennessy 2000, s. 19, 72.
67. Halperin 2002, s. 102-3.
68. Rubin 2011, s. 281-2.
69. Herdt 1994, s. 77.

yapısı ve heteroseksüel aşk kavrayışının yeniden üretimin ve toplumsal tüketimin merkezi haline geldiğinden küresel bir emperyalist düzenin oluşmasıyla, o düzenin geçerli olduğu belli yerlerde (2. Sanayi Devrimi'nin gerçekleştiği emperyalist ülkelerde) ortaya çıktı. Ve bu ayrımın ortaya çıkışından sonra bile, bir cinsel ilişkinin hemcinsler arasında yaşandığı gerçeğinin, insanların onu nasıl gördüğü konusunda belirleyici bir önemi yoktu. İnsanların cinsel ilişkide üstlendiği belli roller ve toplumsal cinsiyet normlarından ayrılmaları, " 'homoseksüel' ile 'heteroseksüel' arasındaki basit kutuplaşmalar, bir cinsellik sisteminin karmaşıklığını açıkça ortaya koymaktan ziyade onu belirsizleştirmek"[70] için daha önemli hale gelmiş olabilir. Arzunun "homoseksüel" olarak şeyleştirilmesi başlarda, 19. dokuzuncu yüzyılın sonlarında, seksologların "tersler" olarak isimlendirdiği bireylere atfediliyordu –bugün birçok durumda muhtemelen transgender olarak adlandırılıyorlar– sonraları, kendilerini ters olarak değil homoseksüel olarak tanımlayan ve büyük oranda orta sınıftan gelen bireylere ancak 20. yüzyılın ortalarından itibaren de kendilerini lezbiyen ya da gey olarak tanımlayan kitlelere atfedilmeye başlandı.

Buna ek olarak, aynı dönemdeki emperyalist düzene tabi diğer yerlerde, cinsellik tasavvurunu kimlikten ziyade bir faaliyet alanı, içerisinde cinselliğin gerçekleştirilmesinin kişinin partnerinin cinsiyetinin ne olduğundan çok daha önemli olduğu bir alan olarak düşünen kimi eşcinsellik örüntüleri –Güney Afrika'daki "erkek maden işçilerinin erkek meslektaşlarıyla evlenmeleri", Afrikalı Surinamlı "mati" ilişkileri ve Arap bölgelerinin büyük kısmında yetişkin erkekler ile oğlanlar arasındaki ilişkiler– günümüzde sürmektedir.[71] Bu örüntülerin tümü günümüze kalmamış olduğu halde, günümüze dek gelenler, alternatif bir cinsel yaşam görüşüne, eşcinsel/düzcinsel ikiliği etrafında örgütlenmeyen bir alternatife katkı sağlayacak potansiyele sahip unsurlar taşımaktadır. Marcuse'ün öngördüğü

70. Chauncey 1989, s. 315-16.
71. Wekker 2006, s. 13, 214.

erotikleştirilmiş şeyleştirmenin yer almadığı böyle bir dünyada, cinselliğin ayrı bir alan, insana özgü bağların ve duyguların geniş yelpazesi içerisinden ayrılıp bir kenara konmuş bir alan olarak kavramsallaştırılması olgusundan bile vazgeçilebilir.

Elbette, bireysel arzu ve psikoloji kendini çok çabuk toparlar. Bir ömrü kapsayan süreçlerde şekillenirler, on veya yirmi yılın toplumsal gelişimleriyle tümüyle değişmezler. Bazı hallerde, erotik moda rüzgârlarının, şüphesiz sosyoekonomik değişim şeklindeki derinlikli bir gerekçeden çok daha sığ gerekçeleri olur ve bunlardan çok fazla anlam çıkarmaya çalışmak hata olur. Bireysel psikoloji, yalnızca veya başat bir şekilde dahi bireysel aile diziliminin değil; tarih, sınıf, toplumsal cinsiyet, etnik köken ve diğer etkenlerin belirli bir karşılıklı etkileşiminin ürünüdür. Belirli her bir cinsel ilişki matrisinin içerisine bir dizi çeşit çeşit bireysel arzu bina edilmiştir.[72] Ve bir kişinin heyecan duygularını ve hazlarını şekillendiren muazzam sayıdaki belirleyici etken, nihayetinde "varolan şeylerin delişmen bolluk ve çeşitliliğini ehlileştirmeyi" imkânsız kılar.[73] Son tahlilde, bireyin arzularının, özellikle de hâkim cinsellikten tamamıyla ayrılan arzuların arkasındaki nedenler söz konusu olduğunda "feci şekilde cahil"iz.[74]

Materyalist yaklaşım, içlerinden hiçbirine ayrıcalık göstermeksizin, kapitalizm etkisindeki tarihsel açıdan *farklı* cinsellik örüntülerini inceleyebilir. Aynı zamanda, Clara Zetkin ve Alexandra Kollontay gibi Marksistler cinsel hayata ilişkin tamamen Marksist çerçeve içerisinde, derinlemesine bir bakış açısıyla yazmışlarsa da bu konudaki günümüze daha yakın tarihsel materyalist değerlendirmeler neredeyse her zaman psikanaliz, feminizm, Foucaltculuk, sömürgecilik sonrası kuram ve queer kuram gibi diğer eleştirel yaklaşımlarla sıkı bağlar içerisinde olmuştur. Cinsel yaşama ilişkin titizlikle gerçekleştirilen bir tarihsel materyalist yaklaşım başka toplumsal inşacı yaklaşımlarla ilişkilenmeye uygun değildir; ancak aslında bunu talep eder.

72. Davisand Kennedy1989, s. 436.
73. Rubin 2011, s. 248; Foucault 1973, s. xv.
74. Herdt 1994, s. 72.

Eşcinsel Formasyonlar

Bu kitapta, "eşcinsel formasyon" veya "eşcinsel rejim" kavramını –büyük ölçüde Althusser'in belli bir toplumdaki birçok farklı üretim şeklinin tarihsel açıdan spesifik bir birleşimi olan "toplumsal formasyon" kavramını kullandığı gibi[75]– bir eşcinsel örüntünün, birlikte görülen birçok cinsel örüntü arasında hâkim ve tercih edilen olma halini tanımlamak için kullanıyorum. Sözgelimi, antik Atina köle toplumunda aktif, yetişkin erkek vatandaş ile oğlanlar arasında belirli bir kuşaklararası ilişki türü, egemen eşcinsel formasyondu. Bunun yanı sıra erkeklerin fahişelik yapması, cinsiyeti erkek olan arkadaşlar arasında yoğun duygusal bağlar kurulması, erkek kölelerin cinsel amaçlı kullanılması ve transgender *kinaidi*'nin* cinsel açıdan penetre edilmesi, bunların tümü bu kuşaklararası örüntünün yanında vuku buluyordu. Bugün, neoliberal Avrupa ve Kuzey Amerika'da –ve küresel hâkimiyetleri dolayısıyla tüm dünyada– benzer biçimde, eşcinsel evliliklerin yolunu açan belli bir homonormatif ilişki şekli, yanı sıra pek çok transgender, eşcinsel, queer ve başka tür hemcins örüntülerin de var olmasına rağmen, giderek toplumsal norm haline gelmektedir.

Bir eşcinsel formasyondan bir diğerine geçişi hangi mantığın yönettiği sorusu geçerliğini koruyor. Bu kitabın temel argümanlarından biri, kapitalizmde cinselliğin büyük ölçüde, geçen yüzyıl boyunca gerçekleşen ve gerçekleştikleri dönemlerde birbiri ardı sıra gelen küçülme dalgalarının ve büyüyen küresel ekonominin ürünleri olan farklı kapitalist birikim rejimleri tarafından şekillendirildiğidir. Marx'ın *Kapital*'de kuramsallaştırmış olduğu, birkaç yıl süren ani yükseliş ve düşüşler gösteren konjonktür dalgalanmalarının yanı sıra, daha sonraki ekonomistler, büyük durgunluk fazlarının görece kısa ve yumuşak, büyümelerin daha uzun ve daha güçlü oldu-

75. Örneğin bkz. Althusser 1971, s. 159.

* Yunanca ve Latince orijinal terimiyle κίναιδοι/cinaedi. Erkeksiliği merkezine alan homonormatif antik Yunan toplum yapısını değişken cinsiyet kimlikleriyle tehdit ederler. (y.h.n.)

ğu, gerileyen durgunluk fazlarının ise görece derin ve uzun, büyümelerin görece kısa ve zayıf olduğu birkaç on yıl süren, daha uzun bir konjonktür tanımlamışlardır.[76] Uzun dönemli dalgalanmalar halinde süren durgunluk fazlarını işaret eden uzun krizler, yeni birikim rejimlerinin daha önce bastırılan ortalama kâr oranlarını iyileştirdiği, geniş kapsamlı ekonomik ve toplumsal yeniden örgütlenme dönemleri şeklinde gerçekleşme eğilimindedir. İnceleyeceğim başlıca örnekler şöyle: 1870'lerin başlarından 1890'ların ortalarına değin uzun durgunluk fazlarında şekillenmiş olan klasik emperyalist birikim rejimi, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları süresince ve iki savaş arasındaki dönem boyunca şekillenmiş olan Fordist birikim rejimi, 1970'lerin başlarından itibaren uzun durgunluk fazında şekillenmiş olan neoliberal birikim rejimi.[77]

Bu farklı birikim rejimleri, sadece dar anlamda tanımlanmış iktisadi yapılardan ibaret olmamıştır. Her biri dünya çapında kabul görmüş belli bir işbölümünü, küresel sistemin merkez (genellikle daha zengin) ve çevre (genellikle daha yoksul) bölgeleri arasındaki ilişkileri yapılandırmanın belli bir yolunu ve böylelikle ekonomik olarak egemenlik kurmuş (emperyalist) olan bölgeler, devletler ve uluslar ile ekonomik olarak üzerinde egemenlik kurulmuş ya da dışa bağımlı olan diğer uluslar arasında dünyanın belli bir şekilde bölünmesini gerektirmiştir. Aynı zamanda, kapitalizm yalnızca sınıf temelli bir üretim şekli olmayıp cinsiyetçi bir yeniden üreme şekli olduğundan dolayı, yeni bir birikim rejimine her kayıldığında bu, toplumsal cinsiyet bağlarında ve aile yapılarında büyük değişimler gerektirir.

---

76. Bkz. Mandel 1995.

77. Fordizm ideolojisi büyük ölçüde Fransız "régulation [düzenleme]" ekolüyle ilişkilendirilegelmiştir. Düzenleme ekolünden gelenlerin Fordist birikim rejimi olarak adlandırdıkları rejimin çoğu temel unsuru, Mandelci uzun dalgalar kuramında ya da "birikimin toplumsal yapısı" yaklaşımında da bulunmaktadır. Bu farklı ekoller, birbirlerinden bilhassa farklı birikim yöntemlerinin yükseliş ve düşüş nedenleri konusunda ayrılırlar. Bu tartışmalar önemli olmakla birlikte, doğrudan bu kitabın konusu değildir.

Yeni bir birikim rejimine doğru her bir kayışın aynı zamanda –her zaman birdenbire olmasa da aynı hızla ya da aynı oranda dünya genelinde– yepyeni ırksal yapılandırmaları ve cinsellik rejimlerini tetiklediğini iddia ediyorum. Dört yüzyıllık varlığı boyunca kapitalizme eşlik etmiş olan ırkçılığın farklı biçimleri, 17. yüzyıldan 19. yüzyıla değin kölelerin taşınabilir bir mal gibi görüldüğü kölelik algısıyla derinlemesine sarılmasından, Afrikalıları, Asyalıları ve Latin Amerikalıları boyun eğdirmesine ve tabi kılmasına, oradan da bugünkü neoliberal küreselleşmeden kaynaklanan eşitsizliğin tarihsel açıdan eşi benzeri görülmemiş boyuta varmasına dek yine kapitalizmin üretime yönelik yapılarının kökleşmiş yönlerine karşılık vermiş ve onları sürekli kılmıştır.

Üstelik, farklı cinsellik rejimleri toplumsal cinsiyet rolleri ve ilişkileriyle çok yakından bağlantılı olduğundan ötürü, yeni bir birikim rejiminin ortaya çıkışının gerektirdiği cinsiyet ilişkilerindeki büyük değişimlerin, karşı cins ve hemcins formasyonlar üzerinde de etkili olması mutlak olmuştu. Cinsellik rejiminde sonuç olarak ortaya çıkan hızlı ve kafa karıştırıcı değişimler, cinselliğin tarih boyunca tekerrür eden "daha sert tartışıldığı ve daha yoğun kontrol altında tutulduğu" dönemleri açıklamaya katkı sağlar.[78] Cinsellik konusunda değişiklik isteyen politik hareketlerin popülerleşmesinin kuvvetle muhtemel olduğu dönemler, "eski sistem karman çorman bir hal almışken yenisinin oluşmaya başladığı" bu dönemlerdir.[79]

Bu kitapta odağa alınan üç eşcinsellik rejimi, 19. yüzyılın sonlarında klasik emperyalizm döneminde ortaya çıkan "ters-egemen rejim", 20. yüzyılın ortalarında Fordizm döneminde ortaya çıkan "gey-egemen rejim" ve günümüzde neoliberalizm döneminde ortaya çıkan "homonormatif-egemen" rejimdir. Bu eşcinsellik formasyonlarından hiçbiri bağlantılı oldukları birikim rejimleriyle ne tam olarak, ne sınırlı bir süre içerisinde ne de coğrafi olarak örtüşmüştür. Bu kısmen, ekonomik

78. Hennessy 2000, s. 199.
79. D'Emilio ve Freedman 1997, s. xviii.

üretimin ve cinsiyetçi üreme rejiminin her zaman senkronize gitmemesi ve cinsiyetin toplumsal temelleri değişir değişmez cinsellik örüntülerinin de hemen değişmemesi nedeniyledir. Dahası, klasik emperyalizm, Fordizm ve neoliberalizm, hemen öncelerinde gerçekleşen birikim yöntemleri krize dönüşür dönüşmez şekillenmeye başladıkları halde, fark edilip tanımlanabilir bir hal almaları ancak kademe kademe ve düz bir çizgiyi takip etmeyecek biçimde olmuştur. Yukarıda, Althusser'in, her düzlemdeki formasyonun muntazam biçimde birbirine karşılık geldiği bütünlük kategorisinin "açıklayıcı" bir kullanımına ilişkin eleştirisinden bahsetmiştim. Gerçeklik o şekilde işlemez. Genellikle, belli bir birikim rejimi, her şeyden önemlisi ekonomik üretim ve cinsiyetçi toplumsal üreme düzlemlerinde uygun düşen ırksal ve cinsel formasyonların koşullarını yaratır; ancak bu, uygun düşen formasyonların derhal veya mutlaka oluşacağı anlamına gelmez.

Dolayısıyla, örneğin, kökleri 1870'lerdeki bunalım zamanına ve 1880'lerden itibaren başlayana Avrupa emperyal genişleme dönemine dayansa da homoseksüellik Batı Avrupa'da ancak 1890'larda Oscar Wilde'ın İngiltere'de yargılanışı ve Almanya'da Bilimsel Yardımlaşma Komitesi'nin kurulmasıyla yaygın ve görünür hale geldi. Kökleri 1910'larda başlayan mali sistem krizine ve İkinci Dünya Savaşı'yla ve sonrasıyla anılan toplumsal dönüşümlere dayansa da lezbiyen/gey toplulukları Kuzey ve Latin Amerika ile Batı Avrupa'da ancak 1960'ların sonunda yaygın biçimde görülmeye başladı. Günümüzde de gey normalleşmesinin en açık işaretinin, yani eşcinsel evliliğin bir 21. yüzyıl olgusu olmasına rağmen, kökenleri, 1970'lerde başlayıp 1980'lerin başlarından itibaren neoliberalizmin yaygınlaşmasıyla gerileme gösteren uzun dalga sürecine dayanmaktadır.

Dahası, dünyanın bir bölgesinde yeni bir birikim rejiminin ortaya çıkışı da illa ki diğer bölgelerde hızla hâkim olacağı, hatta görüleceği anlamına gelmez. Tıpkı bugün neoliberalizmin olduğu gibi, bir birikim rejimi hemen hemen her yerde hâkim olduğunda dahi, farklı toplumsal formasyonların farklı

düzlemlerindeki çok sayıda olası sonucu da beraberine alarak başka kapitalist birikim rejimlerini, hatta kapitalist olmayan unsurları yine de kendi işleyişine dahil edebilir.

Bu şerhleri düşmekle birlikte, birikim rejimleri ile eşcinsel formasyonların birbirine karşılık geldiği noktaların tarihsel materyalizmin çok temel bir iddiasına kanıt niteliğinde olduğunu belirtelim: Üretim ile yeniden üretim arasındaki fiziksel bağlar, tüm toplumsal gerçekliğin altında yatan temel matrisi oluşturmaktadır. Bunun politik çıkarımları da vardır. Siyasal uygulamada, özellikle bunun gibi bir dönemde, bilhassa ilerici sınıf-temelli hareketler zayıf iken, ABD'de "kültür savaşları" olarak adlandırılan şey genellikle siyasetin kaynağını oluşturduğundan, antikapitalistlerin cinsel ve ırkla ilgili kimlik politikasını yok saymayı göze alamayacaklarını savundum. Bu, günlük ve yıldan yıla ilerleyen mücadelelerde hayati önemdedir. Ancak şayet bir eşcinsel formasyondan bir diğerine geçişte nihai belirleyici faktör ekonomideki uzun dalgalar ise, o halde yıllara, hatta yüzyıllara vurulabilecek zamanlar boyunca, radikal cinsel kimlikleri olanlar kapitalist ekonomilerin dinamiklerini yok saymayı göze alamazlar demektir. Diğer bir ifadeyle, homonormativiteye sürekli ve tutarlı biçimde queer muhalefet sergileyecek olanlar, antikapitalist değillerse bile en azından neoliberalizm karşıtı olmak zorundadırlar.

Eşcinsel formasyonlara dair analizin başka politik çıkarımları da mevcuttur. Olumsuz açıdan, bu, ters-egemen rejimlerden gey-egemen rejimlere ve homonormatif-egemen rejimlere dönüşmelerin, eşit dağılmasa da oldukça istikrarlı biçimde artacak şekilde eşcinsel arzunun gettolaştırılmasını imlediği anlamına gelmektedir. Pek çok ülkede LGBT'lere karşı hoşgörünün artmasına, hatta düzcinsel kimliğe sahip olarak tanımlananların eşcinsel arzularını kabullenmeye istekli olmalarına rağmen, aile yapılarındaki ve cinsellik ideolojilerindeki gelişim, aksine, düzcinsel ve LGBT'ler arasındaki sınır çizgilerini tahkim etmiştir. Olumlu açıdan, her eşcinsellik rejimi, yeni isyan ve direniş biçimleri meydana getirmiştir. Klasik emperyalizm döneminde,

cinsellik reformu ile komünist hareketler ittifak kurarak patolojikleştirilmiş terslere politik umutlar vaat ederken, Surinam'dan Fas'a pek çok yerde, "homoseksüel" kategorisine uymayan eşcinsel ilişkiler kurmaya devam eden bireylere ilişkin pek çok örnek vardır. Fordist dönemde, lezbiyen/gey özgürlükçülerin ayaklanmasını da içeren 1960'ların sonları ile 1970'lerin başlarındaki radikalleşme, eşcinsel/düzcinsel ikilik halinin güçlenmesine karşı, kasıtlı olarak daha kapsamlı devrimci akımlarla ilişkilendirildi. Günümüzde, gey normalleşmesi çağında ise, yaşamları neoliberalizmle iyi bir uyum sağlamayan LGBT'ler *kendi* kimliklerini giderek daha da çok, homonormatif olmayan biçimlerle, yani queer biçimlerle tanımlamaya başlamıştır.

Bileşik ve Eşitsiz Toplumsal İnşa

Kapitalizmde eşcinsel cinselliklerin, maddi ve toplumsal süreklilikler ve süreksizliklerin hakkını veren bir analizini yapma güçlüğünün yanı sıra, en azından evrensele yaklaşabilen bir analiz yapma güçlüğüyle de karşı karşıyayım. Gerçek anlamda evrensel bir analizin beni aşacağını bilmekle beraber, yalnızca dünyanın en zengin bölgelerine ya da kültürleri büyük ölçüde Avrupa'dan türemiş yerlere (ki bunlar genellikle ideolojik bir yapı olarak "Batı"yı oluşturmak üzere bir araya getirilen iki faktördür) odaklanma tuzağına düşmemeyi sağlayacak kadar çok sayıda bölgeden bulgulara yer vermeye çalışıyorum. Özellikle dünyanın dışa bağımlı olan kesiminin gerçekliklerini, tüm hikâyenin parçaları kılmaya çalıştım.[80]

80. LGBT çalışmalarının düzensiz bir seyir göstermesi, dünya çapındaki servet ve iktidar eşitsizliklerinden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Sözgelimi, bu kitapta Güney Afrika'ya ve Tayland'a günümüz İtalya'sından daha çok atıfta bulunuluyor ve bunun nedeni İtalya'nın yoksul veya dışa bağımlı bölgelerden olması ya da bu nedenlerden LGBT yaşamı kapsamamasına değil, orada LGBT çalışmaların artmasını engelleyen kültürel ve tarihsel etkenlere dayanmaktadır. Aynı zamanda, kaçınılmaz olarak, tüm dünyada ABD'nin queer çalışmalar, hatta başka ülkelerdeki LGBT'lerle ilgili çalışmalar konusundaki hegemonyasını yansıtmaktadır; bu durumun ta kendisi de 2. ve 3. Bölümlerde ele aldığım gibi, ABD üniversitelerinin olağanüstü büyük ve paralı olduğunu ortaya koyan tarihsel bir olgudur.

Homoseksüelliğin tarihini "modern dönem öncesinin baskı, suskunluk ve görünmezlik niteliklerinden modern görünürlüğe ve cinsel özgürlüğe doğru ilerici, hatta ve hatta teleolojik bir evrim" olarak ayrıştırma eğilimi vardır.[81] Bunun basite indirgenmiş ve pek çok yönden yanlış bir ilerleme anlatısı olmasının yanı sıra, bugün tüm dünyadaki LGBT'ler için kullanılan başat tanım Avrupa-merkezcidir. Bu başat tanım LGBT kimlikleri ezeli ve değişmez olarak tanımlamadığı için, onları dünyanın geri kalan kısmının avantajlarından faydalanmakta olduğu "Batı" icatları olarak tasvir eder. Bu da ya bir dışlama stratejisi olarak işlev gören veya "Avrupa haricindeki kültürlerin modern Avrupa'nın kültürel anlamda çocukluk çağını temsil ettiği şeklindeki köhne sömürgeci düşünce"yi idame ettiren "modern"-"modernite öncesi" ayrımını yerleşik kılar; ya da başka hiçbir şeyde değilse en azından karmakarışık ulusaşırı gerçeklikleri yeterince dikkate almakta başarısız bir "Avrupa-merkezci ilerleme anlatısı" iması taşır.[82]

Bununla birlikte, bu başat tanım, daima her yerde var olmuş, korku ve suskunluk içinde yaşayan LGBT'lerin özgürleşmesine öncülük etmesiyle genellikle "Batı"ya olumlu nitelik atfeder. Queer kuram bile çoğunlukla "dünya görüşünde, en az eleştirdiği ana akım kültür kadar amansızca Atlantik merkezli" olmuştur.[83] Ne gibi değişkenleri olursa olsun, queer çalışmalara ilişkin Avrupa-merkezci anlatıların, sözgelimi "Müslüman toplumlarda eşcinsellik örüntülerinin çeşitliliği, dağılımı ve yaşanma süresi" gibi bilgilerin kavranıp değerlendirilmesini mümkün kıldığı söylenebilir.[84] Dünyanın daha yoksul olan dörtte beşlik bir kısmındaki cinsel yaşamları "kötü 'öteki' "ye indirgemek, dolayısıyla da "kapsayıcı bir kuramın karmaşık ve tutarsız yönlerini ortadan kaldırmak" işten bile değildir.[85]

81. Roscoe ve Murray1997, s. 4-6.
82. Halperin 2002, s. 18-20, 13-14.
83. Altman 2000, s. 138.
84. Roscoe ve Murray1997, s. 4-6.
85. Green 1999a, s. 8.

Çoğu tarihçi bu tablonun çarpıtılmış olduğunun farkındadır. Ancak bu, onun varlığını gerek açıktan açığa gerekse çoğunlukla ve de daha etkili biçimde üstü kapalı şekilde sürdüren zihniyeti ortadan kaldırmaz. Bu tuzak noktalardan kaçınmanın yolu, aradaki farkı inkâr etmemek ya da bu farkı, farklı cinsellik rejimlerinin paralelliklerini, birbirleriyle etkileşimlerini ve birbirlerinden doğup gelişmiş olduklarını yadsımayacak şekilde tanıyıp ayırt etmektir. Daha önceki cinsel formlardan vazgeçilmediği ve hiçbir örüntünün hiçbir zaman tümüyle baskın olmadığı doğrudur. Ancak bu, tarihteki tüm kuramların "her tarihsel nitelikteki anda" etkili olduğu, belli kuramların asla hegemonik olmadığı ya da bir kuramın hâkim oluşunun diğerlerinin işleyişi üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olamadığı anlamına gelmez. Bunu inkâr etmek, "yepyeni ve daha da sinsi bir evrenselciliği" dayatmak olur.[86]

Gerçek şu ki LGBT topluluklar ve kimlikler küresel bir gerçekliğin bir *parçasıdır*; ancak yeni keşfedilmiş bir yaşam tarzının merkezinden veya yüzyıllık bir yaşam tarzının özgürleştirilmesine öncülük etmenin merkezden çevreye gerçekleşen yayılmadan çok daha karmaşık ve çelişkili bir biçimde. Yüksek teknoloji ve eski teknolojilerle gerçekleşen üretim sistemlerinin ekonomik açıdan tahakküm altına alınmış ülkelerde bir arada var olabilmesinin yollarını tanımlayan Marksist "bileşik ve eşitsiz ilerleme" kavramı bir çözüm önerisi getirmektedir.

Geçmişte, "bileşik ve eşitsiz toplumsal inşa" terimini, tüm dünyada sürekli cinsel farklılık üreten ve bugün neoliberal küreselleşmeye bağlanmış olan süreçleri tanımlamak için kullanmıştım. Bu terimin, tek bir yöne, "küreselleşme" düşüncesinin önerdiği yöne doğru oldukça hızla ilerleyen tek tip süreç çıkarımlarından uzak durmak gibi bir avantajı vardır. Ötekinin aksine, bileşik ve eşitsiz toplumsal inşa görüşü, bir yere özgü farklı çıkış noktalarının, dünya ekonomisiyle farklı ilişkilenme biçimlerinin, farklı kültürel ve politik bağlamların –halen birbi-

86. Halperin 2002, s. 12, 21.

ri ardı sıra tüm ülkelerde LGBT kimliklerine ilişkin ayırt edilip tanımlanabilir ortak unsurlar üretiyor olmakla birlikte– çok farklı sonuçlar üretmek için nasıl bir araya getirilebileceğini anlamamıza yardımcı olabilir. Bazı yerele özgü cinsellik örüntülerinin, kısmen biçimlerini ve işlevlerini değiştirerek, küresel ekonomi ve kültür içerisinde nasıl koruyabileceğimizi; yeni formların nasıl ortaya çıktığını; yerel ve yeni formların hangi yolla birleştirilebileceğini anlamamıza yardımcı olabilir.[87]

Kapitalist toplumlarda, bir patolojinin saptanarak tedavi edilmesi anlamında ilk kez getirilen "homoseksüellik" tanımlaması, kapitalist olmayan pek çok toplumu homoseksüelliğin yuvası olarak tanımlayan cinsiyetlendirilmiş ve cinselleştirilmiş kapitalizmin dünya üzerinde yayılmasında kökleşmişti. Oysa, sömürgecilik ve kapitalizm öncesi dönemlerin cinsellik kültürleri olağanüstü zenginlikte ve çeşitlilikte eşcinsel erotizm biçimleri içeriyordu, bunlar bazı hallerde, Avrupa'da hâlâ "oğlancılar"ın diri diri yakıldığı tarihsel dönemlerde açıkça ifade edilen, toplumsal kabul gören eşcinsel davranış ve kimlik formlarıydı. Sömürgeciliğin ve kapitalizmin gelişiyle, bu bulgu fetih olgusunu meşrulaştırmak ve fethedilen toplumları sermayenin getirdiği zorunluluklara uyacak şekillerde dönüştürecek bir program oluşturmaya çalışmak için kullanıldı.[88]

Sonraları, İkinci Dünya Savaşı sonrasının emperyalist ülkelerinde, coğrafi yer değiştirme olayları, artan maaş ve ücretler, refah devletinin ortaya çıkıp gelişmesi ve yasal kazanımlar, heteroseksüel normu, "adı ağza alınamayacak aşk" şeklindeki katı tabudan, LGBT'lerin patolojik anlamdan ziyade istatistik olarak ve toplumun kendini yeniden üretmesinin aracı olan aile kurumuna göre hâlâ öyle veya böyle marjinal anlamında "anormal" olarak görüldükleri bir duruma taşıyacak şekilde yeniden tanımladı. Ancak heteroseksüel normu bu yeniden tanımlama süreci, ekonomik açıdan tahakküm altındaki ülke-

87. Eşcinsel cinsellik formasyonlarının bileşik ve eşitsiz gelişimi fikrini uygulama denemelerini ilki için bkz. Drucker 1996.
88. Bleys 1995.

lerde homojen bir biçimde tekrarlanmadı. Çeşitli yerel cinsel kültürler, birbirinden oldukça farklı heteroseksüel normlar ve oldukça çeşitli LGBT formasyonlar üretmek amacıyla, dünya piyasasına girmenin farklı yöntemleriyle birleştirildi.

Resmi olarak hiçbir zaman sömürgeleştirilmemiş olmakla birlikte bütünüyle kapitalist dünya piyasasına dahil edilmiş bir ülke olan Tayland, Avrupa'nın veya Kuzey Amerika'nın kültürel etkisinden bağımsız olarak, kendine özgü bir toplumsal formasyon içerisindeki cinsel gelişmelerin üzerinde kapitalizmin eylediği etkiye son derece çarpıcı bir örnektir. Peter Jackson, Tayland üzerine yaptığı çalışmasında, dünyanın bağımlı ülkelerindeki LGBT formasyonların daima tek, dışardan gelen bir kapitalizmden doğmadığını; kapitalizmin "kök saldığı her toplumda tekrar tekrar yeni kültürel formlar ürettiği için"[89] "melezlenmeler" aracılığıyla, "modernite öncesi yerel kültürleri kökten değiştirmiş olan yerel kapitalizmlerden" eşit biçimde türemiş olduğunu ikna edici bir şekilde savunmuştur. Belli bir toplumda hangi eşcinsellik örüntülerinin ortaya çıkacağı "sonucu önceden belli olan bir durum değil"dir; "beklenmeyen sonuçlar" ihtiva eder.[90]

Başka yerlerde de ileri sürdüğüm gibi, bu sonuçlar, yerele özgü hemcins erotizminin sömürgecilikle bastırılması, bağımlı ülkelerin kapitalist kalkınmanın gerekliliklerine daha iyi uyumunu sağlamak üzerek uyarlanması, yeni sömürgeci rejimlerce baskılanması ve transgender örüntülerin dışa bağımlı ülkelerin kalkınma koşulları dahilinde görece daha büyük ölçüde çoğunluk tarafından tanınması gibi olgular dahil olmak üzere birçok kapsamlı örüntüye ayrılıp sınıflandırılabilir.[91] Bu, bugün hiçbir LGBT kimliğinin *katışıksız biçimde* dış etkenlere kapalı olamayacağı anlamına gelir. Etki alanı geniş toplumsal ve kültürel semereleri olan küresel kapitalist sistemde, katışıksız,

89. Jackson 1989, s. 387, 364.
90. Rofel 1999, s. 470.
91. Başka bir kaynakta bu analizi ayrıntılı olarak yapmıştım (Drucker 2000a, s. 15-16, 20-5).

özgün eşcinsel kimlikler düşüncesi, sahte evrenselcilik kadar savunulamaz bir düşüncedir.[92]

Bileşik ve eşitsiz toplumsal inşada geçerli olan farklı etkenler –yerel cinsel rejimler, ekonomik ve toplumsal kalkınma, kültürel küreselleşme ve siyasi değişim– arasında en az öneme sahip olanının kültürel küreselleşme ve "küresel gey"[93]in yükselişi olduğunu iddia etmiştim. Elbette, kültürlerin birbirlerinden bir şeyler ödünç almaları sıklıkla rastlanan şeydir –kültür endüstrisi örnekleri daha kapsamlı olan ekonomi-politiğin birer parçasıdırlar[94]– ancak bunlar, neden olmak şöyle dursun, bir etkinin varlığına dair kanıt bile değildir. Kentleşme gibi asli toplumsal süreçler, kimlik formasyonunda Avrupa dergilerini okumaktan ve Hollywood filmlerine gitmekten çok daha merkezi rol oynarlar.[95] Materyalist bir analizde, yoksul ülkelerin ekonomik bağımlılığının, ekonomik büyümeyi durdurup tahrif etmek suretiyle özel nitelikte bir lezbiyen/gey kimliğinin ortaya çıkmasını geciktirmiş olduğu bile öne sürebilirdi.

Dahası, kitlesel göç sayesinde, dünyanın bu farklı bölgelerinden gelen halklar, artık çoğunlukla da emperyalist ülkelerde yan yana yaşamaktadır: Cinsellik rejimlerinin şekillendiren bir başka kritik faktör daha. Sermayenin ve kapitalist devletlerin göç akımlarını yapılandırmaktaki rolünün, ulusaşırı bir cinsellik anlayışına entegre edilmesi gerekmektedir.[96] "Varsayıldığı üzere modernite öncesi ile görünüşte postmodernin... kesiştiği"[97] süreç içerisinde, bütün dünyadaki cinsel açıdan aykırı olanların hem uluslararası göçünün hem de kırsaldan kentsele hareketinin karakteristiği için geçerlidir. Bir ülkeden

92. Neil Garcia, "kültürler[in] doğaları gereği geçilmez sınırlarla çevrelenmiş" olduğu düşüncesine karşı görüşlerini ikna edici biçimde savunmuştur (1996, s. XVII-XVIII).
93. Altman 1996, s. 77-8.
94. Duggan 2003, s. 78.
95. Adam, Duyvendak ve Krouwel, farklı kültürlerde bile "benzer kültürel pratiklerin oldukça farklı anlamları bulunduğu"na dikkat çekmiştir (1999, s. 348).
96. Arguelles ve Rich 1989, s. 442, 450.
97. Herzog 2011, s. 205.

başka bir ülkeye göç edenler için göç, geldikleri ülkenin geride bıraktıkları ülke üzerindeki ekonomik, toplumsal ve kültürel etkinin yanı sıra, diyasporanın "anavatanı yarattığı" bir süreçtir; queer diyasporalarla da aynı ölçüde ilgili bir gerçektir bu.[98]

LGBT çalışmaları şimdiye kadar, tüm bu farklı küresel parametrelerin hakkını verecek şekilde kendi çalışma alanını yeniden tanımlamayı başaramamıştır. Önceleri, neredeyse sadece Kuzey Amerika ve Avrupa'yı irdeliyordu. Daha yakın zamanlarda, "ulusaşırı düşünce tarzı" adı verilen şeyin bir parçası olarak, Latin Amerika, Afrika ve Asya'daki eşcinsellik formasyonları üzerine çalışmalar gelişti; ancak bu genellikle ya daha önceki, Avrupamerkezci çalışmaların temel kategorilerinden ödünç alınacak biçimde ya da o bölgeleri göreceli olarak tecrit edecek şekilde yapıldı. Ben bu kitapta, bildiğim kadarıyla LGBT rejimlerine ilişkin çalışmalarda henüz merkeze alınmamış olan bir anlayıştan: Bu rejimlerin gelişiminin daima küresel bir süreç dahilinde gerçekleştiği; ancak her aşamasında, *hem* zengin, egemen, emperyalist ülkelerin *hem de* yoksul, tahakküm altına alınmış, ekonomik olarak dışa bağımlı ülkelerin bu rejimlerin dönüşümleri için merkezi olduğu anlayışından yola çıkmaya çalışacağım.

Bu yüzden, kitapta neoliberal kapitalizmde eşcinsel cinsellikler üzerine odaklanmakla birlikte, layığıyla yer vermeye çalışmam dolayısıyla cinselliğe hem zaman hem de mekân bakımından geniş kapsam çerçevesinde yer vermek mecburiyetindeydim. Bugünün LGBT cinselliklerini yorumlamak için, kapitalist olmayan toplumlarda, eşcinsellik formasyonları "gey" olmayan kapitalist toplumlarda ve 1960'lar ile 1970'lerin, bu cinselliklerin oldukça farklı bir anlamda "gey" olduğu kapitalist toplumlarında nasıl birbirinin hem aynısı hem de birbirlerinden farklı olduklarını açıklamam gerekti. Bugünkü dünyanın herhangi bir yerindeki LGBT formasyonlarını yorumlamak için, dünyanın hemen hemen her kısmının ka-

98. Brian Keith Axel ve David Eng, Alıntı: Puar 2007, s. 170-2.

lanına ekonomik, toplumsal ve cinsel açıdan sık sık zorba bir tahakküm ve eşitsizlikle nitelendirilmiş bir hiyerarşi içerisinde bağlı olduğunu açıklamam gerekti. Bu zorbalık ve eşitsizliğin tahakkümü, en az homojenleştirmede olduğu kadar ayrım yaratmada da üretkendir.

Bileşik ve eşitsiz toplumsal inşaya vurgu yapılmasıyla, bir eşcinsel formasyonun küresel bir bütünlük olarak tariflenmesi arasında bir çatışma vardır. Tüm dünyada egemen olan eşcinsellik rejimi –ki, günümüzde bunun neoliberal homonormativite olduğunu iddia ediyorum– hiçbir şekilde dünyanın her bir noktasında yerel ölçekte egemen değildir. Tek bir ülke içerisinde bile, mesela Güney Afrika'da, Cape Town'da beyaz, orta sınıftan geylerin büyük çoğunlukta olduğu bir diskodaki eşcinsel formasyon ile Soweto'da ya da kırsal KwaZulu bölgesinde ilişki kuran iki kadının karşılaşacağı rejim çok farklıdır. Hem küreselin hem de yerelin, her bir durumda, nasıl olduğunu göstermeye çalışacağım yollarla cinsel politikayla ilgili olduğunu düşünüyorum; fakat politik anlamda neyin belirleyici olduğu, zamana ve yere göre değişmektedir.

Kitabın ilk kısmını oluşturan çıkarımlar, bu metodolojik parametrelerdir. İlk bakışta bölümlerin ve kısımların dizilişi kronolojik gibi görünmektedir: Önce kapitalizm öncesi toplumların yer aldığı bölüm (Prolog), sonra kapitalist toplumlarda gey-öncesi eşcinsellik formasyonları (Prolog ve 1. Bölüm), daha sonra Fordist kapitalizm döneminde lezbiyen/gey cinsellikleri (2. Bölüm), sonrasında da bugünün neoliberalizm döneminde LGBT cinselliklerinin yer aldığı bölüm (3. Bölüm). Aslında, kapitalizm ve onun farklı birikim rejimleri dünyanın farklı bölgelerinde farklı zamanlarda baskın çıkmaya başladığı için, kimi zaman kronolojik olarak daha erken gerçekleşen örnekler, kronolojik olarak daha sonraki dönemlerdeki örneklerden daha geç görülüp anlaşılmıştır. Dahası, kapitalist birikim rejimleri tüm dünyayı saran düzen içerisinde kapitalist olmayan veya farklı biçimde kapitalist olan unsurların korunmasına zaman zaman izin vermiş, hatta bunu teşvik etmiş olduğundan, ne-

oliberalizmde cinsellikler bölümünde bile, ilk bakışta daha erken dönemlere "uygun" görünen olguları ele almak gerekti. Kitapta ilerledikçe yapbozun farklı parçalarını ait oldukları yerlere neden ve nasıl yerleştirdiğimi açıklığa kavuşturmanın yollarını arıyorum.

Theo van der Meer'in dikkat çektiği gibi, homoseksüellik şeklinde tek bir oluş yoktur; ayrıca yüz yıl öncesinin homoseksüelliği ile bugünün homoseksüelliği aynı şeyler değildir.[99] Üstelik, bugün *bütün bunlara rağmen* tek bir eşcinsel cinsellik örüntüsü yoktur. Hollandalı, gey bir meslek sahibinin eşcinsel cinselliği, Endonezyalı bir erkek tavırlı ve görünümlü kadının –ister Jakarta'da ister Amsterdam'da yaşasın– eşcinsel cinselliğinden dağlar kadar farklıdır. Hikâye halen gelişmeye devam etmektedir.

99. Van der Meer 2007, s. 19.

1. Kısım
Gey Normalleşmesinin Kökenleri

Prolog:
Homoseksüellikten Önce

Queerlerin bugün karşı karşıya olduğu neoliberal homonormotiviteyi ve onunla nasıl mücadele edebileceğimizi anlamak için, onun nereden geldiğini anlamak gerekiyor. Bu kitabın 1. Kısım'ı bir önceki kesitte geliştirilmiş olan eşcinsel formasyonlar kavramını bugünün gey normalleşmesinin kökenlerinin hem kapitalizmde hem kapitalizmden önce izini sürmek için kullanıyor. Prolog kısmında, genellikle transgender ve kuşaklararası örüntülerin baskın olduğu pre-kapitalist eşcinsel formasyonlardan bir dizi örnek vererek bunları kısaca açıkladıktan sonra, aslında Avrupa'nın ilk burjuva toplumlarının "efemine-egemen" rejiminin, 17. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın başlarına kadar, son derece kendine özgü bir

transgender örüntünün hâkim oluşuyla nitelenmiş olduğunu ileri sürüyorum. Bu formasyonda, "efemineler" ve "seviciler" sözleşme "özgürlüğü" tarafından tanımlanmış, doğmakta olan bir toplumda kök salmış, ortaya çıkmakta olan aşk ve özgür seçim gibi burjuva kavramlarını taklit ediyordu.

1. Bölüm'de tanımlanmış olan, yaklaşık olarak 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar gelişmiş "ters-egemen" rejim için de benzeri geçerlidir. İlk kez bu dönemde keşfedilmiş olan "homoseksüel" genellikle, işçi sınıfı ve orta sınıf aile formasyonunun ekmeğine yağ süren, ilişkileri, aslında yeni yeni ortaya çıkan heteroseksüel romantizmin bir eşini oluşturan, cinsiyet babında topluma uymayan "ters çevirme" (inversion) idi. Bu tarihçeler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra doğmuş ve –tarihte ilk kez– erkeksi olup eşcinsel olarak tanımlanmış gey erkekler ile feminen lezbiyenlerin norm haline geldiği "gey-egemen" rejimin emsalsizliğini ortaya koymaktadır. Bu rejim, 2. Bölüm'de tanımlanacak. Bu dönem, bugün queerlerin mücadele ettiği ikili cinsiyet sisteminin ve toplumsal cinsiyet normlarına uymanın güçlenmesine tanıklık etmiştir.

19. yüzyılın sonlarında yükselen emperyalizmden önce, insan topluluklarında çok geniş çeşitlilikte bir eşcinsel formasyon mevcuttu. Bu kitapla amaçlananlar açısından, bu prologda bunlara ilişkin ancak birkaç nokta üzerinde dikkatle durulması mümkün ve gerekliydi. Bu noktalardan birisi, bunların, yani Avrasya'nın, Akdeniz diyarının, Afrika ve Amerikaların o devasa çeşitlilikteki yerel cinsel formasyonlarının tümünün ortak bir temel özellikleri olmasıydı, yani hetero/homo ikiliği üzerine kurulu değildiler.[1] Aşağıda detaylı olarak ele alınan ikinci nokta, bu formasyonların, hem karşı cins örüntülerinin hem de eşcinsel örüntülerin istikrarlı bir bileşen unsur olarak akrabalıkla ve kadın üzerindeki erkek egemenliğiyle her şeye nüfuz eden geniş kapsamlı bağlantıları olmasıydı. Bir üçüncüsü, bugün neoliberalizmin hâkimiyeti altında "queer" olarak –an-

1. Massad 2007, s. 40.

laşılıp kabul edildikçe lezbiyen/gey normalleşmesine dışardan eklenen bir kavram– görülen örüntülerin insanlık tarihinde çoğu eşcinsel ilişkinin merkezinde yer aldığıdır. Özellikle transgender ilişkiler ile kuşaklararası ilişkiler, birçok, hatta bilhassa eşcinsel formasyonun esasını oluşturuyordu. Kökleri seks ile akrabalık arasındaki o yakın bağlantıya dayanan transgender kimlikler, insanlığın cinsellik tarihinin neredeyse tamamı boyunca merkezi olmuştur. Kuşaklararası ilişki biçimleri, antik Yunan ve Roma medeniyetlerinde ve ortaçağın İslamiyet dünyasında, Çin'de ve Japonya'da merkezi konumdaydı.

Bu prolog ayrıca, daha önce eşi benzeri görülmemiş biçimlerde ancak yine de hetero/homo ikiliğine girmeyen, daha önceki cinsellik tarihiyle ilişkisini kesen, kapitalizmin ilk yüzyıllarında geçişken eşcinsel formlarının yükselişe geçen geçişini tanımlamaktadır. 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyıl ve 19. yüzyılın başlarındaki İngiltere, Hollanda ve Fransa'daki ilk burjuva toplumlarıyla başlamak üzere,[2] transgender ilişkilerin ayrıksı, metalaşmış bir biçimi "efemine-egemen" eşcinsel rejimi içerisinde baskın olmaya başladı. Bu rejim, dünyanın Avrupa devletleri tarafından sömürgeleştirilmiş bölgelerinden bazılarında kök salmaya başlarken, diğer eşcinsel formasyonlar etkin biçimde bastırıldı. Modern Avrupa'nın ilk dönemlerinin geçici eşcinsellik rejimi de erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı alanlarının olmasının ve hemcinsler arası romantik arkadaşlığın yükselişine yol açtı. Farklı geçiş formlarının tümü yaşamaya devam edecek, süregelen bir etkiye sahip olacak, 19. yüzyılın sonlarında ise büyük ölçüde yeniden şekillendirilecekti.

Bu prolog, bu politik vurguların yanı sıra, aynı zamanda birkaç örnekle, cinsellik tarihini anlaşılır kılmak için tarihsel materyalist yaklaşımın ne kadar yararlı olduğunu ortaya

2. Charlie Post sayesinde kapitalist sınıfının bulunmadığı dönemlerde Fransa'da "burjuva" sözcüğünün sorunlu oluşuyla ilgili bilgi sahibi olmakla beraber, benim "ilk burjuva toplumları" anlayışım Hal Draper'ın "kapitalist sınıfın etrafında kümelenmiş olan daha kapsamlı ve çeşitlenen sosyal ilişkiler" şeklinde yaptığı "burjuva" tanımına yaslanmaktadır.

koymaya çalışmaktadır. Eşcinsel formasyonlar kavramının esasen kapitalizmin farklı dönemlerindeki cinsellik rejimlerine uygulanması amaçlanmıştır ancak ben bu prologda, onun çok daha kapsamlı biçimde faydalı olabileceğini ileri süreceğim. Örneğin, kuşaklararası örüntülerin hâkim olduğu antik Yunan ve Roma cinsellik rejimlerinde transgender *kinaidi/cinaedi*'nin yerini anlamamıza ya da samuraylar ile genç uşakları arasındaki ilişkilerin örnek alındığı Japon erkek tüccarlar ile aktörler arasındaki ticari bağları anlamamıza yardımcı olabilir. Ayrıca, bileşik ve eşitsiz toplumsal inşacılığın, Amerika ve Asya kıtalarının feodal veya erken kapitalist Avrupa'nın hükmettiği bölgelerindeki cinsellik formasyonlarının gelişimini aydınlatabileceğini ileri süreceğim.

Her şeyden önce kavranması gereken en önemli konu, "homoseksüeller" ve "heteroseksüeller" arasında ayrım yapma temeline dayanan modern eşcinsel formasyonların emsalsizliğidir. Bugünkü queer çalışmalarda en sık söylenen sözdür bu. Yine de "eşcinseller" ile "düzcinseller" arasındaki ayrımın şimdiye dek çok sayıda insanın cinsel yaşama ilişkin ortak akılla geliştirdiği anlayışı ne kadar derin biçimde değiştirmiş olduğu göz önünde bulundurulursa, çoğu okur için bunu kavramanın güç olabileceğini tahmin ediyorum. Cinsel arzu ve davranışı anlamanın ve yaşamanın sayısız başka yolundan birkaç tanesinin analiz edilmesi, bu önyargıdan vazgeçilmesine katkı sağlayacaktır.

Akrabalık ve Ataerki

Hemcins cinsellik ilişkilerine bir toplumda müsamaha edilirse ve edildiğinde, bunlar o toplumun cinsiyet ve akrabalık sistemlerine uyum sağlamak ve ideolojik olarak bu sistemler bakımından meşrulaştırılmak zorunda olmuşlardır. Akrabalık, daima toplumsal üreme rejimini ve üretimi düzenleyen mülkiyet ilişkilerini inşa eden cinsiyet ilişkileri arasında asli bir bağlantı olarak tüm sınıf toplumlarında önemli bir rol oynar. Bu anlamda, Gayle Rubin'in son derece inandırıcı bir şekilde ileri

sürdüğü üzere, akrabalık ile kadın ticareti, kadına uygulanan baskı hususunda kilit nokta ve cinsiyetçi toplumlardaki kadın ve erkek fertlerin psikolojisini yapılandırmada ana etkendir.[3] Michel Foucault'nun ifadesiyle, aile, evlilik üzerinden ve "ismin ve mülkiyetin aktarımı"[4] üzerinden yapılan bir ittifakla, cinsellik ile ittifakın birbirinin yerine geçmesini ihtiva etmektedir. Bunlar aynı zamanda daima cinselliğin, ekonominin ve siyasetin birbirini etkilediği "toplumsal sistemler toplamının" parçalarıdırlar.[5]

Akrabalık, ailenin temel üretim birimi, işbölümünün ilk yapıldığı yer, cinsiyete dayalı, esas ya da tek olduğu sınıflaşma-öncesi toplumlarda bilhassa önemli ve kısıtlayıcı idi.[6] Pek çok sınıflaşma-öncesi toplumda, zaman zaman erkek, kadın ve çocuk denilen çekirdek birimin ötesine doğru genişleyen, olağanüstü detaylı evlilik kuralları ve klan yapıları vardı.[7] Bu toplumlarda akrabalık, cinselliğin yanı sıra "toplumsal etkileşimin ifade tarzı" idi, genellikle ekonomik, politik ve törenseldi.[8] Bunlar gibi akrabalık örüntülerinin içerisine çok çeşitli eşcinsel toplumsal ve duygusal bağlar ile cinsellik örüntüleri yerleşmiştir. Eşcinsel erotizmi, özellikle de bireylere görünen biyolojik cinsiyetlerinden farklı toplumsal cinsiyet rolleri atadığından, sıklıkla bir tür akrabamsı kategoriye dönüştürülmüştür. Transgender, kuşaklararası ve diğer gey harici eşcinsellik sistemleri "homoseksüelliği akrabalık mantığı *içerisinde* ifade etmektedir."[9]

3. Rubin 2011, s. 43-7.
4. Foucault 1980, s. 106.
5. Rubin 2011, s. 63, 65. Akrabalığın "kadına karşı baskıyı incelerken kullanılacak tek mercek" olarak yetersiz kaldığı hakkında Hennessy'e katılıyorum. Ancak eğer akrabalık üretim ile üreme arasındaki temel bağlantı ise, o halde ona odaklanmak demek, her koşulda "küresel iş bölümündeki değişimleri" (a.g.e.) belirsizleştirecek ya da akrabalık ilişkileri yalnızca "kültürel ilişkiler" (Hennessy2000, s. 59) olarak görülecektir demek değildir.
6. Young 1981, s. 53.
7. Wekker 2006, s. 76.
8. Rubin 2011, s. 41.
9. Adam 1985, s. 668.

Tarih boyunca yaygın biçimde kadının tali konuma itildiği göz önünde bulundurulduğunda, akrabalık yapıları kadının cinsellik temelindeki olasılıklarını zaman zaman oldukça sert biçimde sınırlı kılmıştır. Pek çok kültürde ve bölgede, kadınlar arası açık cinsel ilişki çok uzak bir ihtimaldi. Adrienne Rich'in yazmış olduğu gibi, erkeklerin kadınlara uyguladıkları baskı yöntemlerinin çoğu, aynı zamanda özel olarak lezbiyenliğin baskılanmasına hizmet etmiştir: "erkeklerin kadınların cinselliğini inkâr etme veya onlara belli bir cinsellik dayatma; onların üretimi üzerinde kontrol sağlamak için emeklerini yönetme veya sömürme; çocukları üzerinde kontrol sağlama veya onları çocuklarından mahrum bırakma; onları fiziksel olarak kapatıp hapsetme ve hareket olanaklarını engelleme gücü"; hatta kadın sünneti.[10] Dünyada kadının erkeğe en çok bağımlı olduğu bölgelerde, kadınlar arası cinsel ilişki yalnızca, erkeklerden ayrılmış ve birbirleri arasında, belki adı konmamış, dile getirilmemiş cinsel yakınlaşmaları da içeren bağ kurmuş, kadınların bulunduğu hanelerin ve köylerin gözlerden uzak köşelerinde filizleniyordu.

Bununla birlikte, bazı feministler, kadınlar üzerindeki köklü zorunlu heteroseksüellik sisteminin hiçbir şekilde kapitalizm öncesi toplumların tümünün ayırt edici özelliği olmadığına dikkat çekmiştir.[11] Pek çok kültürde, bilhassa erkeğin penetrasyonu ve boşalmasının seksin ölçütü olduğu kültürlerde, kadınlar paradoksal bir şekilde, kadınlar arası "seks" diye bir şey olabileceği fikrine karşı çıkılmasının faydasını görmüştür. Sonuç itibariyle, Güney Afrika'daki Basoto gibi kültürlerde kadınlar arasında uzun uzun öpüşmek, hatta oral seks bile seks olarak görülmeyebilir.[12]

Tarih boyunca çoğu toplumda, akrabalık yapıları, en başta da sınıf ve diğer iktidar yapılarıyla olan ilişkilerin tartışılmasında, kadınların yanı sıra erkekler açısından da çok önemli olmuştur. Aile, her şeyden önce de "bireylerin ve onların çalış-

10. Rich 1983, s. 183-5.
11. Ör., Blackwood 1986.
12. Jane Kendall, alıntı: Epprecht 2009, s. 1266-7.

ma kapasitelerinin, itaat ve direnişlerinin üretiminde" merkezi bir rol aldığından üretim yöntemlerinin oluşturulmasında ve değiştirilmesinde önemli bir rol oynar.[13] Çin'de, bir ailenin tüm fertleri aynı *mianzi*'yi ("yüz")* paylaşır, bu "sosyal statü için olmazsa olmazdır"; dolayısıyla ailenin itibarını kaybetmesine yol açan kişi, kendi itibarını da kaybeder.[14] Başka toplumlarda da, insanların statüsü, malvarlığı ve nüfuzu genellikle ailelerinden gelir. Bugünün neoliberal toplumlarında dahi, devlet ve sermaye, ailelerinin desteği olmasa sosyal yardıma gereksinim duyacak olan bireylerle kaynaklarını paylaşmakta olan ailelere dayanmaktadır. Bu, piyasanın yol açabileceği zararlara karşı aileyi bir nevi tampon kılar.

Akrabalığın yanı sıra, din de çoğu toplumun inşa edilmesinde önemli rol oynamıştır. Yalnızca insanların manevi gereksinimlerini karşılamanın ve iyi ile kötünün, yaşam ile ölümün anlamlandırılmasının bir yolu olmakla kalmamıştır. Aynı zamanda kimliğin, aile hayatının ve geleneklerin de temeli olmuştur. Örneğin, Kuzey ve Güney Amerika'nın yerli halklarında, karşı cinsle ya da eşcinsel olsun, cinsel yaşam, ruhani bir çerçeve içerisinde yer alırdı.[15] Ancak din, toplumsal veya siyasi açıdan hiçbir zaman tarafsız olmamıştır. Konkistadorlar'dan** İran Devrimi'ne ve Papa'nın Küba'yı ziyaretine kadar daima siyasi olmuştur. Dinler bilhassa ve sıklıkla da kadınların toplumsal ve cinsel yönden tali konuma itilmesini desteklemiş ve bunu yansıtan ifadelerde bulunmuştur.

Fakat Amerika kıtasından ve Avrupa'dan Hıristiyan homofobiyle mücadele etmiş LGBT'ler buna pek itibar etmeseler de,

13. Seccombe 1992, s. 9.

* Çin kültüründe bireysellikle değil, daha ziyade toplumsal uyumla ilişkilendirilebilecek itibar ve sosyal statü. (y.h.n.)

14. Rofel 1999, s. 464.

15. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 7. Katz, Kuzey Amerika yerlilerinde eşcinsel ilişkilere dair çok sayıda hikâyeden oluşan bir derleme yapmıştır. (1976, s. 281-327).

** 15. ila 19.yüzyıl arasında Amerika'nın büyük kısmını egemenliği altına alan asker ve kâşiflere verilen isim, fatih anlamına gelir. (y.h.n.)

dinin eşcinsel olasılıklar üzerindeki etkisi her zaman olumsuz olmamıştır. Musevilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın ataerkil tanrılarının aksine, hem Hinduizm'de hem de Afrika'nın yerel dinlerinde insanda androjenliği veya cinsiyet belirsizliğini açıklamak ya da gerekçelendirmekte başvurulabilecek, çift cinsiyetli tanrısal varlıklar mevcuttur. Gloria Wekker, Afrika'daki ve Afrika'dan türemiş yerel dinlerin "katmanları içerisinde özünde eşitlikçi, esnek bir cinsiyet ideolojisinin yerleşik" olduğunu ileri sürmüştür. Bu, Benin, Nijerya, Sudan ve Kenya'da kadın eşcinsel evliliği geleneği dahilinde malvarlığı ve otorite sahibi olmanın birçok kadın için mümkün olmasını açıklamaya katkı sağlamaktadır.[16]

Transgender

Bu dinlerden bazıları, transgender kimliği, natrans cinsiyetin tanrılar tarafından sahiplenilmesi düşüncesi aracılığıyla ifade edebilmenin yollarını sunar. Nijerya'daki yerel Hausa dininde transgender kimlik rolleri, Batı Afrika'nın diğer yerlerindekine benzer biçimde Benin'deki ve Yorubalardaki'nden izler taşır.[17] Güney Afrika halkları arasında da dinsel transgender örüntüler mevcuttu, mesela *sangomalar* veya "yağmur kraliçeleri"[18] olan halklar ve atalarının ruhlarında erkeklerin ruhlarının teyzeleri tarafından ele geçirilmesine izin veren geleneksel animist inanca sahip günümüz Zimbabve'sinin Shona halkı gibi.[19] Gana'nın Ashanti bölgesi ile Zimbabvelilerde kadınlar arası cinsel ilişkiler hakkındaki bilgiler, bazı kadınların " 'ağır ruh'lu, yani 'kadınlarla sevişmekten hoşlanan erkeksi bir ruh'a sahip oldukları"[20] şeklinde ortak, dinsel temelli bir anlayışın var olduğunu iddia etmektedir. Transgender şamanlar, 15. yüzyılda İslamiyet'in yayılmasından önce Endonezya'daki,

16. Wekker 2006, s. 85, 185, 216-18. Wekker, hem kendisinin hem de Audre-Lorde'nin, bu evliliklerin kimi zaman cinsellik de içerdiğini iddia ettikleri için sert eleştirilere maruz kaldıklarından söz etmiştir (2006, s. 272, n.17).
17. Murray 1997, s. 222-4.
18. Drucker 1996, s. 79.
19. Hoad 1999, s. 567.
20. Wekker 2006, s. 77-8, 122.

İspanyolların gelişinden önce Filipinler'deki[21] ve 1917 öncesi Rus İmparatorluğu'nun yerel Sibirya toplumundaki[22] androjen tanrısal varlıklarla belirgin biçimde bağlantılıydı.

İnsanlık tarihi boyunca, birçok transgender hemcins birliktelikte, en azından partnerlerden birine, dışarıdan algılanan biyolojik cinsiyetinden farklı bir cinsiyet ve cinsel kimlik atanması söz konusu olmuştur. Örneğin kimi zaman bu ilişkilerde, cinsel anlamda içine girilmiş bir erkek artık erkeksi olarak görülmeyebilir ve "öteki cinsiyet" veya "üçüncü cinsiyet", yani "transgender" olur. (Bununla birlikte, cinsel anlamda başka erkeklerin içine giren bir erkek genellikle halen tipik bir erkek olarak görülür ve sıklıkla bir kadınla evlenip çocuk sahibi olması beklenir). Ancak bu "transgender" şemsiyesi altında yer alan çok geniş yelpazedeki kimlik değişkesinden yalnızca bir tanesidir. Transgender her şeyden önce bir cinsellik değil cinsiyet kategorisidir, öyle ki pek çok transgender "diğer bireylerin cinsel yönelim kategorilerine uymamaktadır." "Herhangi bir cinsel yönelimden", "özellikle transgenderlara ilgi duymakta", aseksüel veya "otoseksüel" (kendi bedeninden haz alan) olabilirler.[23] Tüm dünyada, cinsel kimlik kavramını çeşitli yollardan tartışmaya açan pek çok sözcük kullanılmaktadır. Translar için bulunmuş ve genellikle eşcinsel bir ilişkide ya da karşılaşmada yalnızca partnerlerden biri için kullanılan tüm bu sözcükler, (kimi zaman partnerlerden transgender olmayan için kullanılabilse de illa söz konusu erkeklerin erkeksiliğini ya da kadınların kadınsılığını ifade etmeyen) "biseksüel", "gey" ve "lezbiyen" yerine veya bunlarla birlikte kullanılmaktadır.

Transgender ilişkiler daima en yaygın görülen eşcinsellik örüntüsü olmuştur.[24] Kapitalizm öncesi birçok kültürde,

21. Drucker 1996, s. 79.
22. Healey 2001, s. 8.
23. Stryker 2008, s. 16.
24. Clellan Ford ve Frank Beach, her kıtadan örneklerle yaptıkları incelemedeki 76 toplum arasında transgender örüntüyü diğer tüm eşcinsellik örüntülerinden çok daha fazla sayıda bulguladılar (1951, s. 130).

transgenderlar özel askeri ve/veya toplumsal roller üstlendi. Cinsiyet ve seks pratiklerindeki dönüşümler genellikle birlikte ilerlemiştir. Transgender formasyonlarda görülen çeşitlilik olağanüstü seviyede olmuştur. Bazı kültürlerde, translara düz biçimde erkeksiden kadınsıya ya da tam tersi olarak yeniden cinsiyet atanırken, bazı kültürlerde translar üçüncü, hatta dördüncü cinsiyet, başka kimi kültürlerde ise cinsiyetsiz olarak tanımlanmışlardır. Erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış translar, farklı toplumlarda, cisgender (natrans) erkeğin karısı olarak veya görece saygın fahişe veya aseksüel olarak görülebiliyordu. Ana kural, cinsiyetin birincil belirleyici etken oluşuydu: "bireylerin cinsel organları değil, cinsiyetleri cinsel arzularının hedefinin seçimini belirliyordu."[25]

Cinsiyete göre işbölümü, sınıflaşma öncesi toplumlarda genellikle kritik öneme sahipse de, bu toplumların bazılarında erkekler ile kadınlar arasında hiyerarşik açıdan ya çok az fark vardı ya da hiç fark yoktu. Böylelikle, erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış transların, dönüşümleri nedeniyle illa da statü yitimi yaşaması söz konusu değildi.[26] Aksine, zaman zaman şifacı, arabulucu veya hikmet sahibi olarak görülüp prestij sahibi oluyorlardı. Bazı yerel Kuzey Amerika toplumlarında, hem "*üretken uzmanlaşma*"ya hem de "*doğaüstü yaptırım*"a sahip olan Amerikan yerlisi transgender *berdache*'larda* durum böyleydi. Onlar eşit statüde, "olağanüstü bir üretkenlik, yetenek ve özgünlük" sahibi olarak görülüp özel kabul edilen kimselerdi. Genellikle itibar kazanarak, "topluluklarının geri kalanıyla bütünleşmiş ve kabul görmüş"lerdi.[27]

Fakat pek çok toplumda, kapitalizm öncesi toplumlarda dahi erkek egemenliğinin, cinsellik rejimleri üzerinde etkileri

25. Loos 2009, s. 1320.
26. Trevisan 1986, s. 62; Greenberg 1988, s. 42-5, 65.
* berdache: 1990'dan itibaren "iki ruhlu" diye de tanımlanıyor. Avrupalı cinsiyet ve cinsellik normlarına uymayan Amerikan yerlileri. (y.h.n.)
27. Roscoe 1994, s. 332, 370, 335.

olmuştur. Kadınların aşağı konumda görülmesi, erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış transgender kimliği itibarsızlaştırdı, kadınlıktan erkekliğe geçiş yapmış transgender kimliği ise izin verildiği yerde yukarı doğru bir hareketlilik formuna,[28] izin verilmediği yerde kadının aşağılanmasından kaçış yoluna; ancak tasvip edilmeyen bir kaçış yoluna dönüştürdü. Bazı toplumlarda ve bazı koşullar altında az sayıda kadının erkek statüsüne yükselmesine izin verilmesi, ailenin yararına olarak görülmüştür; sözgelimi ancak 20. yüzyılın ortalarında oğlu olmayan ailelerin, aksi takdirde boş kalacak olan ailenin reisi rolünü kızlarının, erkek gibi giyinip erkek gibi yaşayarak üstlenmesine izin veren, hatta bunu teşvik eden Balkan kültürlerinde olduğu gibi. Ancak Balkanlardaki bu örneklerde, bu transgender roller kesinlikle cinsel anlamda transgender olarak görülmüyordu: Bu rolleri cinsel anlamda üstlenmiş olan trans kadınlara "yeminli bakireler" deniyordu,* kadınlara ilgi duyduklarını belli etmeleri kabul görüyordu fakat bunu eyleme dökmeleri kabul edilmiyordu. Ayrıca hamile kalırlarsa ölümle veya en azından statü kaybıyla ve zorla evlendirilmekle cezalandırılırlardı.[29]

Aynı zamanda, hayli çok sayıda erkek egemen toplum, kadınları iktidardan uzak, erkeklerle sınırlanan faaliyetlerden ırak tutarak ve babalarından, kocalarından ve efendilerinden ayırarak, kadınlar arası bağ kurmayı teşvik etmeye eğilimi içindedir. Kadının, cinsel faaliyet alanı dahil olmak üzere bu bağ kurması, erkek egemen toplumlarda kadın direnişinin "hem bir tabunun yıkılması hem de zorunlu bir yaşam tarzının reddi" şeklinde duyumsanması ya da görülmesi potansiyelini haizdir.[30]

---

28. Herdt 1994, s. 60.

* Arnavutluk'un "yeminli bakireleri" trans erkeklerdir. Tayin edilmiş cinsiyeti kadın olan ve erkek kimliğini üstlenen kişilerdir. Yazarın burada neden "trans kadın" tabiri kullanıldığı anlaşılmıyor. (y.h.n.)

29. Gremaux 1994, s. 247, 257, 261, 244, 253, 268-70.

30. Rich 1983, s. 183-97.

Transgender, belki de Hinduizm daha erken, akrabalık bağına dayalı kültürlerini, merkezi devletlerin yükselmesinden sonra dahi koruduğundan, özellikle Güney ve Güneydoğu Asya'da istikrarlı bir gelenek olmayı sürdürdü. Hint kültürel gelenekleri, Şiva, Vişnu ve Krişna[31] gibi başlıca Hindu tanrılarının androjen niteliğinden ve Hinduizm'le beraber Bali'ye kadar yayılmış olmasından[32] da anlaşılacağı üzere çift cinsiyetliliğe karşı hoşgörülü idi. Güney Asya'da sınıf toplumuna geçilmesi, muhtemelen artık Hinduizm'in karakteristik niteliği olmuş olan kadınların kamusal yaşamda ciddi biçimde kısıtlanmasına yol açmış ve yine muhtemelen erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış olan transların statüsünü düşürmüştü.

Her durumda, sınıf toplumunun yükselişi, transların daha karmaşık bir iş bölümü ve daha gelişkin bir hiyerarşi içerisine yerleştirilmesini gerektiriyordu. Bazı durumlarda, katı akrabalık yapılarının içerisine konumlandırılmamış olan bireylerin varlığı, geniş bir sınıf toplumunun bakış açısına göre avantaj sahibi olabiliyordu. Güney Asyalı transgender *hijra*lar* için durum böyle bir görünüm arz etmekteydi. *Hijralar*, geleneksel olarak ne erkek ne de kadın olduğundan, aile oluşumu ve dolayısıyla tam bir kişilik açısından yetkin görülmüyordu. Bunlar arasında interseksler ya da doğuştan *hijra* ya da *hijra'lar* tarafından iğdiş edilmiş hadımlar (*hijra* olarak yaşamını sürdüren; ancak rıza verilmemiş ya da baskı altında gerçekleştirilmiş iğdiş edilmeye karşı olanlar), cinsel açıdan iktidarsız olan erkekler ya da regl olmayan kadınlar da vardı. *Hijra* bir gurunun yönlendirmesi altında ve dayanacağı hiçbir kast ve akrabalık statüsü olmayan gruplar içerisinde yaşamını sürdüren *hijra*lar, "saygın davranış kalıplarından azade ve kendi cemaatleri dışında yer alanların toplumsal

31. Nanda 1994, s. 375-6.

32. Agustine vd. 2012, s. 306.

* *hijra* Hintçe'de hadım ya da interseks anlamına gelse de genel olarak bireyin genital bölgelerinden ziyade cinsiyet kimliğini tanımlamak için kullanılır, yani genelde trans kadınlar için kullanılan bir sözcük. (y.h.n.)

denetiminden neredeyse asla etkilenip zarar görmedikleri" bir konumdaydılar.[33]

Dini açıdan, bilinçli olarak *hijra*lar'ın dışlanmış konumunun kabul edilmesi, onları "tamamlanmamış bir kişiliği aşkın bir kişiliğe" ve "kaybedilmiş erkek cinsel gücünün getirdiği değersizliği üstün ilahi gücün altınına" dönüştürebilen "çilekeşler"e veya "toplumsal hayattan el etek çekenler"e dönüştürmüştü.[34] Tanrıça Bahuchara Mata'nın koruması altında oldukları ve kutsamak veya lanetlemek gibi, ona ait güçlere de sahip oldukları kabul edilirdi.[35] Ekonomi bakımından, düğünlerde ve doğumlarda (geleneksel olarak erkek çocuklarının doğumunda), kendilerinin dışlandığı erkek neslinin devamını sağlayan bir ritüel içerisinde ücretli performans sanatçısı ve kısmen fahişe işlevlerini görüyorlardı.[36]

Hıristiyanlığın farklı ideolojik çerçevesinde yerleşik olmalarına karşın, Bizanslı hadımların da oldukça benzeri bir toplumsal transgender rolüne sahip olmaları dikkat çekicidir. Yaklaşık bin yıllık bir dönem boyunca, hadımlar sadece iğdiş edilmiş erkekler için değil, üreyemeyen, dolayısıyla akrabalık yapısının içerisinde önemini yitirmiş tüm erkekler için kullanılmıştı. Bu onları, yüksek iktidar için yetersiz nitelikte kılıyor; ancak simsarlık, kâtiplik, sefirlik, şarkıcılık, doktorluk, siyasi danışmanlık ve idarecilik gibi çok sayıda toplumsal rol için daha da uygun kılıyordu. Kilise temsilcileri, "çilekeşlerin doğada olmayan bir yaşam tarzı seçtiği"[37] iddiasıyla iğdiş edilmenin doğal olmadığı tartışmalarına cevaben hadımlık kurumunu savunmuş, hatta yüceltmişti.

Bununla ilgili bir gelenek de Tayland'da mevcuttu. Tayca'daki, ilk anlamı interseks olan *kathoey** sözcüğü, aynı zamanda

33. Nanda 1994, s. 380-5, 392.
34. Nanda 1994, s. 394-5.
35. Nanda 1994, s. 373, 386-7; Kumar 1993, s. 86-90.
36. Drucker 1996, s. 80.
37. Ringrose 1994, s. 85-6, 90, 96-7, 106.

* *kathoey* trans kadın anlamına gelse de Tayca'da yaygın olarak kullanılmıyor. Bunun yerine kendilerinden *phuying* (kadın) ya da daha küçük bir azınlık olarak *phuying praphet song* (ikinci tür kadın) diye bahsediyorlar. (y.h.n.)

travestileri ve kadın rolü üstlenen erkekleri tanımlamak için de kullanılmıştır. Travestiliği ve erkek fahişeliğini günah olarak kabul eden Budist metinlere karşın,[38] etik üzerine Taylandlı Budist kaynaklarda *kathoey*'ler'le ilgili olarak yalnızca tek ve oldukça ilginç bir yasak yer alıyordu: Büyü yoluyla bir *kathoey*'in erkeğe, ya da bir erkeğin *kathoey*'e dönüştürülmesi yasağı. Evli erkeklerin metreslerinin olmasına ve fahişelere gitmesine izin veren Tayland gelenekler, *kathoey*ler'in de bu rolleri üstlenebilmesine izin veriyordu.[39]

Kuzey ve Güney Amerika'da Afrikalı kölelerin büyük yoğunlukla bulunduğu toplumlar, esir tutulanlar arasında transgender örüntülerin devamını çoğunlukla mümkün kılmıştır. Belki de köleleştirilmiş kadınların da erkekler kadar ağır iş yaptığından, erkek kölelerin hanelerinin reisi olma gücü bulunmadığından ve "ikili bir evlilik yapısı"nın beyaz sahiplere de en az siyah köleler kadar kadın kölelere erişim sağladığından köleler arası cinsiyet ilişkilerinde her iki cinsiyete de "dışavurumcu ve anaç" davranışa izin veriyor ve kadınlara cinsellikle ilintili bir salahiyet vermiş oluyordu.[40]

Sınıf, Akrabalığa Baskın Çıkıyor

Bununla birlikte, köleliğe dayalı; ancak kölelerin akrabalık ve topluluk bağlarından kopartıldığı pek çok Avrasya ekonomisinde, erkekler arası yaşa veya sınıfa göre tanımlanan cinsel ilişkiler yaygındı ve bu ekonomilerin eşcinsellik formasyonlarında genellikle başattı. Bu kültürlerde, penetre edilen erkeklerin, onları penetre edenlerden toplumsal yönden daha aşağı ya da en azından daha genç oldukları kabul ediliyordu. Akdeniz kıyısı boyunca Yunan ve Latin kültürünün hâkim olduğu ülkelerde, Pers-Arap-İslam dünyasında ve Çin İmparatorluğu'nda hegemonik olan eşcinsellik örüntüsü buydu.[41]

38. Hinsch 1990, s. 96-7.
39. Jackson1989, s. 20, 26, 37.
40. Wekker 2006, s. 161, 106-7.
41. Greenberg 1988, s. 91, 164.

Sözgelimi, antik Yunanlar, seksi penetrasyon, penetrasyonu da hükmetme olarak tanımlıyordu. Prensipte ataerkil ev reisi de olan yetişkin erkek vatandaşın duyabileceği arzunun "uygun hedefler"i kadınlar, oğlanlar, yabancılar ve köleler idi. Antik Atina'da erkek vatandaşlar, en azından yetişkinler kadar penetrasyon konusunda dokunulmazlığı olacak şekilde "itaatkârlık, işkenceden muafiyet ve bedenin ihlal edilemezliği" gibi dokunulmazlıklarla kölelerden ve yabancılardan ayrılırlardı. Ayrıca, söylendiğine göre Solon'un, Atina demokrasisinin kurucu yasalarından biri olarak tüm vatandaşlara açık olan genelevleri kurmuş olmasına bağlı olarak, penetre etmekte eşit haklara sahip olmalarıyla da diğerlerinden ayrılırlardı.[42]

Bu bakımdan, diğer yerlerde olduğu gibi, Arap halifeliği de fethettiği Pers İmparatorluğu'nun yanı sıra antik Yunanlıların ve Romalıların Akdeniz toplumsal düzeninin mirasçısıydı. Kuran'da *livata* (sodomi) açıkça suç olarak görülse de, erkeklerin oğlanlara cinsel arzu duyması, ortaçağ Arap aşk şiiri ve klasik edebiyatının büyük kısmına hâkim olmuştu. Kuran, daha geç dönemdeki İslami dinsel metinler ve ortaçağ Arap aşk şiirleri Arapların İslamiyet'in ilk yüzyıllarında insanları homoseksüel ve heteroseksüel olarak sınıflandırmadığını doğrulamaktadır.[43] Arapça'da "cinsel eylemin imlenmemiş, en yaygın formu olarak görülen türden biseksüellik" anlamına gelen bir sözcük dahi yoktu.[44] Buna karşılık, ortaçağa ait Arap kaynaklarında erkek erkeğe cinsel ilişkilere yapılan atıflar yaşa göre tanımlanan bir örüntü içerisinde yer almaktaydı: Âşık olunan oğlan 15 – 20

42. Halperin 1990, s. 30, 96, 100. Antik Yunanlılarda efebofili (ileri yaşta bir erkeğin genç ergenlere ilgi duyması), yaşlı olan aşığın genç aşığına duyduğu tutkunun eğitime yönelik işlevine (en azından Atina'da ve birçok diğer şehir-devlette; ancak sadece vatandaşlar arasında) yaptıkları vurguyla ayırıcı niteliktedir. Foucault, Yunanlıların efebofili ayrıcalığının yalnızca "pedagojik kaygılar" nedeniyle olup olmadığını sorgulamakla birlikte (1990, s. 195), oğlanların antik Yunan âşıklarına duyduğu farz edilen "hayranlık, minnettarlık veya düşkünlük" konusu üzerinde önemle durdu (s. 223).
43. Massad 2007.
44. Amer 2005, s. 224.

yaşları arasında değilse, hemen hemen her zaman köle, zanaatkâr, emekçi veya transgender idi.[45]

Oğlanlara şehvet duymanın, 11. yüzyılda yazılan bir nasihatler kitabında evliliğin temelde bir erkeğin dini inancını homoerotik dürtülerden korumanın bir yolu olarak ileri sürülmesine yol açacak denli, oğlanlara şehvet duymanın yetişkin erkek arzu doğasının bir parçası olarak görüldüğü ortaçağ İran eşcinsellik formasyonunda da kuşaklararası örüntüler eş derecede hegemonik idi. Antik Yunan'da olduğu gibi İran'da da, sakalın tam olarak uzaması arzu nesnesinden öznesine geçişi işaret ederken, yüzdeki kıllarının henüz çıkmaya başladığı yaşlar bilhassa cazip ve makbul görülüyordu.[46] Bu kuşaklararası homoerotizm türünün, Arap-Pers-İslam kültürüyle birlikte, örneğin Türkiye'ye, Arnavutluk'a, Orta Asya'ya, Afganistan'a ve klasik Urdu şairlerinin şiirlerinde bu homoerotizmi övdükleri Hint yarımadasına yayılmış olduğu anlaşılmaktadır.[47] Emperyal Çin'in hükmettiği Orta Asya'dan tanıklıklar, Soğd dansçı oğlan çocukları geleneği tarihinin İslamiyet öncesi zamanlara dayandığını belirtmektedir.[48] Eşcinsel gelenekler, Doğu Afrika kıyısındaki Müslüman Svahili halkları arasında da sürdürülmüştü.[49]

İlginç biçimde yalnızca Doğu Afrika'da, yüksek statüden kadınlar İslami erkek-erkeğe örüntülerin kadınlara uyarlanmasında etken oldu.[50] Ortaçağdaki Arap bölgelerinde ise aksine, kadınlar arasında seks, ki genellikle penetrasyondan ziyade "sürtünme" olarak düşünülüyordu, zaman zaman erotik hikâyelere konu olsa da sıklıkla çok ciddiye alınmıyordu. Sağlık uzmanlarının, bazı kadınlarda "doğuştan gelip ömür boyu süren" doğal bir yatkınlık olabileceğini söylediği "sürtünme",

45. Peirce 2009, s. 1333.
46. Najmabadi 2005, s. 159, 15.
47. Drucker 1996, s. 81-2.
48. Hinsch 1990, s. 61-2.
49. Mburu 2000, s. 181.
50. Greenberg 1988, s. 179-82.

kimi zaman çok daha büyük bir günah olarak görülen erkeklerle zinaya karşı bir tür güvenlik sigortası olarak bile görülüyordu. Kadınlar arasında öpüşmek ve okşamak gibi erotik edimler önemsiz sayılıyor ve "sodomi" (*livata)* olarak görülmüyordu. Ortaçağ Arap aşk öykülerinde bazen kadınlar arası aşk derin ve tutkulu olarak tasvir ediliyordu fakat öykünün sonunda neredeyse her zaman kadınların hem de kendi tercihlerinin ne yönde olduğunun pratikte bir önemi olmaksızın, erkeklerle evlendikleri gösteriliyordu.[51]

Osmanlı toplumundaki eşcinsel cinsellik rejimi de ağırlıklı olarak kuşaklararasıydı ve ataerkil gelenekler içerisinde yerleşikleşmiş, zengin bir hemcins cinsel yaşam içeriyordu. Kuşaklararası ilişkiler, Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudiler arasındaki hemcins etkileşimine olabildiğince izin veren İslam'ın resmi üstünlüğü içerisinde cemaate dayalı ayrımlarının sınırlarını aşıyordu.[52] Osmanlı Yahudileri de Müslümanlarla aynı örüntüleri sürdürdüler. Daha güç ve daha az görülüp doğrulandığı halde, kadınlar arasında eşcinsel ilişkiden, özellikle dul kadınlar arasında çekiniliyordu.[53] Emperyal Çin'de de binyıl boyunca, statü farklılıklarına dayalı kuşaklararası ilişkilerin hâkim olduğu bir eşcinsel formasyon mevcuttu.[54]

Bu kuşaklararası ilişki rejimlerinin temel özelliklerinden biri, eşcinsel arzu duyulan kişi seçimine bağlı herhangi bir değişmez kimliğin, özellikle oğlanları, kendisinden gençleri veya daha düşük statüde erkekleri penetre eden yetişkin erkekler için değişmez bir kimliğin var olmamasıydı. İmtiyaz sahibi yetişkin erkekler kendilerinde cinsel arzularını tatmin etme hakkını imtiyazlarının ayrılmaz bir parçası olarak, arzularının nesnesinin hangi cinsiyetten olduğunu da çok önem taşımayan bir husus olarak görüyordu. Hatta antik Yunan ve Roma, klasik

51. Amer 2005, s. 216-17, 22-3, 228.
52. Drucker 2012, s. 143-5.
53. Yaron Ben-Naeh, alıntı: Peirce 2009, s. 1332-3.
54. Hinsch 1990, s. 20-2.

çağa ait Arap ve Pers[55] ile emperyal Çin kaynaklarında, sadece kadınlardan veya sadece oğlanlardan yana tercihi olması istisnai, hatta tuhaf karşılanan yetişkin erkeklerden söz ediliyordu; zira çoğu yetişkin erkeğin her iki cinsiyetten de tahrik olabildiği varsayılıyordu. Yapmış oldukları her tercih, genelde "kişinin cinsiyetinden bağımsız, insan vücudunun belli bölgeleri[n-den]" hoşlanmaya atfediliyordu. Bu metinlerde yetişkin erkeğin kendisininkine benzer statüdeki yetişkin erkekler için arzu duyulabilir olup olmadığına dair bir önermeye rastlanmıyor ya da çok az rastlanıyordu;[56] köle olmayan ve natrans erkekler arasında yalnızca oğlanlar arzu nesnesi olarak görülüyordu.[57]

Bu rejimin, hem arzu nesnesi olan gençler için hem de erkekler arasında dostluk ve aşk olasılıkları açısından birtakım sonuçları vardı. Gençler açısından, imtiyazlı yetişkin erkeklere cinsel anlamda teslim olmak belirli bir kimlik benimsemeyi gerektirmiyor ve mutlak biçimde onursuzluk olarak algılanmıyordu; ancak iki şartla: (1) asla (saygının veya sevginin zıttı olacak şekilde) penetrasyona arzu duymakla güdülenmemiş olması ve (2) tam erişkinliğe erişildiğinde asla bir daha yaşanmaması (örneğin Çin imparatoru gibi çok yüce görülen birine boyun eğmeyi gerektirmedikçe). İmtiyaz sahibi yetişkin erkekler açısından, oğlanlara karşı duygular yoğun bir tutku içerebilirdi ancak bu dostlukla özdeşleştirilemezdi (bir kadına duyulabilecek arzu ve muhabbeti aşamazdı) çünkü dostluk ancak eşitler arasında mümkündü. Cinsellik penetrasyonla, dolayısıyla üstün olma ve aşağı olmayla ilgili bir şeydi: "gerçekten âşık olduğunuz birisine yapabileceğiniz türde bir şey değil[di]".[58]

Osmanlı cinsellik kültüründe de erkeklerin cinsel dürtüleri doğal olmanın yanı sıra, derhal ve ataerkil iktidar ilişkileri parametreleri içerisinde tatmin edilmesi gereken şeyler ola-

55. Najmabadi 2005, s. 20.
56. Najmabadi 2005, s. 20.
57. Halperin 1989, s. 44.
58. Halperin 2002, s. 145, 121.

rak görülüyordu.[59] Evlilik, eşlerden kadın olana ayrımcılık yapılmasını ve romantik aşk üzerine kurulmamış olmayı meşrulaştırdığından, imtiyaz sahibi Osmanlı erkekleri evlilik dışı ilişki deneyimlerini genellikle bir çatışma ya da acı sebebi olarak görmeden yaşıyorlardı. Eski emperyal Çin'de de evlilik romantik bir birleşmeden çok "iki soyun birbirine bağlanması" olarak görüldüğünden ötürü, Çinli kadın eşlerin, kocalarının kadın odalıklarını ve aynı şekilde kocalarının "bir erkek köleyle cilveleşmelerini"[60] kabullenmeleri bekleniyordu.

Bununla birlikte, iktidar sahibi erkeklerin cinsel tercihlerini genç oğlanlardan yana yapması, özellikle toplumsal kriz zamanlarında, evliliğe veya üremeye tehdit olarak görülebiliyor ve bu doğrultuda düzenleme, kısıtlama veya yasaklanmaya tabi tutulabiliyordu. Çin'de 1740 yılında Qing hanedanlığının ferman verdiği "rıza karşılığı livata" yasağı, bir önceki Ming hanedanlığının yasadışı bir hareket olarak algılanmasıyla ilgili genel sıkı tedbir kurallarının bir parçasıydı. Ancak bu hüküm, ilk baştaki sert dönemini atlattıktan sonra, ya belli aralıklarla uygulandı ya da hiç uygulanmadı.[61]

Çarpıcı ve tekrar eden bir örüntü ise, başka eşcinsellik örüntülerinin baskın olduğu topluluklarda dahi transgender ilişkilerin sürekliliği ve hatta yaygınlığıdır. Yeni ortaya çıkan daha geniş "homoseksüellik" kategorisinin aslında büyük ölçüde, o zamanlar "cinsel ters çevirme" denilen ve günümüzde olsa transgender ilişkilerin öyle görülüp adlandırılacağı şeyle örtüştüğü 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarının Avrupa'sı ve Kuzey Amerika'sında durumun böyle olduğun kitabın ilerleyen kısımlarında göreceğiz. 21. yüzyılda benzer, "queer"in genellikle "cinsiyeti queer" anlamında kullanıldığı bir örüntü yeniden ortaya çıkmakta gibi görünüyor. Bunun benzeri bir durum, kuşaklararası ya da statüye göre tanımlanan eşcinsel formasyonların baskın olduğu ancak transgender örüntülerle

59. Bu konuyla ilgili olarak Özlem Barin'e teşekkürler.
60. Hinsch 1990, s. 19, 49.
61. Hinsch 1990, s. 139-45, 162; Ng 1989, s. 88-9.

bir arada görüldüğü, onları tali hale getirdiği ve yeniden şekillendirdiği pek çok eski toplumda da gerçekleşmişti. Bu, sınıfsal farklılıklar ve diğer statü farklılıklarının merkezi yapılandırma unsurlarını oluştururken, toplumsal cinsiyet daima bunların temelini oluşturur ve kritik önemde kalmaya devam eder. Dahası, eşitsiz toplumsal ilişkilere direnişin diğer biçimlerinin yanı sıra, adeta bireylere atanmış toplumsal cinsiyet rolleri ve kimliklerine direniş hep baki gibidir.

Sözgelimi antik Yunan ve Roma dünyalarında durum böyleydi. Eski Atina ve diğer Yunan şehir-devletlerinde, idealize edilmiş erkek eşcinsel ilişki şekli efebofili, yani yetişkin bir vatandaş ile ergen vatandaş oğlan arasındaki arzu, flört ve seks idi; yetişkin erkek vatandaşlar (ya da benzer bir örüntüye sahip olan Roma'da söylendiği şekliyle *cinaedi*) adı verilen transgender erkekleri cinsel anlamda penetre edebiliyorlardı. *Kinaidi*, ayrıca penetre edilme arzusu duyduğundan cinsiyetlerindeki sapmayı ortaya koyuyordu. Aynısı kadınların *tribade* [*sevici*ler] kategorisi için de geçerliydi. Bu kadınların diğer kadınları penetre etme arzusu yüzünden onların "fallik...hipermaskülen ya da butch"[62] olarak kimliklendirilmesi, cinselliklerinin sadece bir veçhesini oluşturuyordu.

Transgender kimlik biçimleri, erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış yetişkin translar için geleneksel koşullarının bulunduğu Arap ülkelerinde de mevcuttu: Fas'ta *hassa*lar, Türiye'de *köçek*, Umman'da *khanith*, Pakistan'da *khusra** ve benzeri gibi.[63] Tıpkı antik Yunanlılarda olduğu gibi oğlanlarda büyük ölçüde bilinip damgalanmamış (ihtiyatlı olunması koşuluyla) olan pasif cinsel davranış yetişkin bir erkekte görüldüğünde transgender bir kimlik göstergesi ve utanç verici kabul edilmeye başladı.[64]

62. Halperin 2002, s. 33, 122, (Alıntı: Craig Williams) 37, 51.

* khanith, Arap Yarımadası'nın bazı kısımlarında Arapça halk ağzında kullanılan bir tabir. Arapça efemine anlamına gelen *mukhannath*'tan türetilmiştir. *Khusrav* köçekle paralellik taşıdığı üzere, Pakistan'ın Pencap bölgesinde düğünlerde dans edip şarkı söyleyen trans kadınlar için kullanılan bir tabir. (y.h.n.)

63. Roscoe ve Murray 1997.

64. Everett Rowson, alıntı: Peirce 2009, s. 1331.

Sömürgecilik öncesi Endonezya'da da kuşaklararası ve transgender formasyonların karmaşık birleşimlerinin örnekleri görülür: Transgender *waria*lar* ve kuşaklararası ilişkiler batı Sumatra'da ve daha 1700'lü yıllarda merkezdeki Müslüman yatılı okullarında ve doğu Java'da yaygındı.[65]

Emperyal Çin'de, oğlan oyuncuların genellikle sahnede kadın rollerini canlandırmalarından da dolayı, alim/üst tabakadan olanlar ile oğlan oyuncular arasındaki kuşaklararası ilişkilerin transgender bir boyutu da olabiliyordu. Her zaman olmasa da kimi zaman efemine olarak klişeleştirilen hadımlar da iktidar sahibi yetişkin erkeklerle sekste pasif rol üstleniyordu. 17. yüzyıla ait bir masalda kadınsı özelliklerini korumak için kendi kendisini iğdiş edecek kocasına kadar bağlı bir oğlan "kadın eş" olarak tasvir ediliyordu. Yine 17. yüzyıldan bir hikâyede, "bir erkek kadına, bir kadın da erkeğe dönüşebilir" şeklinde bir genelleme yer alıyordu.[66]

Hem antik Yunan ve Roma'da, hem İslam imparatorluklarında, hem de Çin'de oldukça gelişmiş mal üretim ve ticareti ve bu doğrultuda, erkek fahişeliğini de içeren seks işçiliği mevcuttu. Tıpkı kadın fahişelerin, sınıf hiyerarşileri içerisindeki daha istikrarsız konumları nedeniyle evli kadınlardan daha aşağı görüldüğü gibi, erkek fahişeler de hiçbir şekilde âşıklarının statüsüne sahip olamıyordu. Emperyal Çin'de, fiilen fuhuş ve erkek fahişeliği açıkça bu ikisinin karşılıklı zararlarıyla ilişkilendiriliyordu; hatta kız çocuklarının ayaklarının küçük kalması için kemiğin içe doğru kırılarak kaynamasını sağlayacak şekilde bağlanması âdetini bazı Çinli erkek oyuncular da uyguluyordu.[67]

* Trans kadınları olduğu kadar nadiren de olsa drag queenleri ve crossdresserlar'ı de tanımlayan kimlik. (y.h.n.)

65. Oetomo ve Emond 1992, s. 7, 3-4.
66. Hinsch 1990, s. 148, 43-4, 12; Ng 1989, s. 82, 84.
67. Hinsch 1990, s. 72, 152-6.

Feodalizm

Feodalizm, cinsellik rejimleri içerisinde sınıf ve statünün cinsiyet ile akrabalığa baskın geldiği toplumların oluşturduğu kapsamlı kategoride yer alır. Buna rağmen, feodal üretim modelinin, kapitalizmin Avrupa'da feodalizmden doğmasının ve kapitalizmin, yalnızca daha müreffeh olmakla kalmayıp aynı zamanda çok daha yaygın mal üretimi ve ticaretine sahip olan Asya imparatorluklarında doğmamasının açıklamasını yapmaya yarayan ayırt edici özellikleri vardı.[68] Feodal toplumlardaki siyasi iktidarın parçalanmış yapısı, yarı burjuva ekonomik ve toplumsal ilişkilerin gelişmesine ve etrafını çevreleyen kırsal feodal düzen tarafından fiziksel ve ekonomik olarak büyümesi önlenen kentsel bölgelerde bile yerel hâkimiyet kazanmasına, daha merkezi devletler bünyesinde asla mümkün olamayacak biçimde olanak sağladı. Bu karakteristik parçalanmanın feodal cinsellik rejimleri üzerinde de yarattığı etkiler oldu. İtalya'da 14. yüzyıl gibi erken bir tarihten itibaren, kentsel eşcinsellik rejimlerinin ortaya çıkmasını sağladı.

Üretim modeli pek çok bakımdan feodal Avrupa'nınkine paralel olan feodal Japonya bu açıdan ilginç bir vakadır. Yetişkin samuraylar ile ergenlik çağındaki oğlanlar arasındaki kuşaklararası ilişkilerin toplumsal ideal erkek aşkını oluşturduğu ayrıksı bir cinsellik rejimi vardı.[69] Erkekler arası cinsel ilişkiler, 17. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına dek süren Japonya Tokugawa Şogunluğu döneminde bir samurayın ergenlik çağındaki hizmetkârları ve yardımcıları arasındaki hiyerarşiyi sürdürmek için detaylı biçimde düzenlendi.[70] Samuraylar arasında idealleştirilen duygusal bağlılık "gençlik" dönemini katıksız biçimde geleneksel kılabilirdi; ancak bir genç 19 yaşlarına geldiğinde perçemin tıraş edildiği bir törenle geleneksel olarak erkek olmasa da, bir hikâyede, ilişkileri biri 19 yaşında bir erkek biri 16 yaşında bir gençken başlayan fakat 66 ve 63 yaşlarına gel-

68. Anderson 1979b, s. 410-30.
69. Schalow 1996, s. 14-16.
70. Gregory Pflugfelder, alıntı: Loos 2001, s. 1321.

diklerinde de rollerini biri "erkek" biri "genç" olarak sürdüren iki samuray anlatılıyordu.[71]

Budist rahipler ile ergenlik çağındaki rahip adayları arasındaki cinsel ilişkiler de samuraylardaki idealleştirilmiş kuşaklararası ilişkilerinin pek çok özelliğini paylaşmaktaydı. Feodal Japonya'da 10. yüzyıldan 19. yüzyıla dek, imparatorluğun şiir antolojilerine girmiş olan rahiplerin yazdığı çok sayıda aşk şiirinin de beraberinde, Budist rahipler ile rahip yardımcısı oğlan çocukları arasında geçen aşk hikâyelerinin oluşturduğu bir gelenek mevcuttu.[72]

Bu yüzyıllar boyunca, Japon şehirlerinde de yetişkin erkek tüccarlar ile fahişelik yapan transgender oğlan Japon tiyatrosu kabuki oyuncuları arasındaki ilişkileri de kapsayan ticarileşmiş bir eşcinsel altkültür gelişti. "Şehir sakinleri erkek erkeğe aşk pratiğini samuraylardan ve Budist seçkinlerinden devraldı" ve tüccarlar ile kadın rolleri oynayan oğlan kabuki oyuncular arasındaki ilişkilere evriltti.[73] Ancak bu duygusallık içermeyen ilişkilerin, kente özgü erkek erkeğe ilişkilerin her şeye karşın zaman zaman taklit etmeye çalıştığı ideal samuray erkekler arasında aşk anlayışına erişemediğine ilişkin net bir algı mevcuttu; bir oğlanın "finansal işlemlerini aşması ve 'paylaşılmış erkeksi gurura girmesi' anlamına gelen duygusal *ikiji** alanını" odağına alan pek çok öykü vardı. Bir samurayın, kabuki oyunculuğu yapan oğlan fahişelerin hamisi olması utanç verici kabul ediliyordu.[74]

Bu Japon feodal eşcinsellik formasyonu Avrupa feodalizminin ilk formlarıyla bazı paralellikler taşıyordu. Hıristiyan ahlakının getirdiği sınırlamaların Avrupalı şövalyeler ile uşakları arasında erkek erkeğe aşkın açıkça övülmesini engellemesine karşın, III. Julius gibi papaların yanı sıra, İngiltere'de II. Edward,

71. Schalow 1989, s. 120, 125-6.
72. Schalow 1996, s. 14.
73. Miller 1996, s. 99; Schalow 1996, s. 15.
* Japon kültüründeki kuşaklararası eşcinsel örüntü. (y.h.n.)
74. Schalow 1989, s. 122, 121.

Fransa'da III. Henri gibi isimler de dahil olmak üzere cinsel anlamda gözdeleri erkek olan Avrupalı hükümdarlar mevcuttu.[75] Lordlar ile serfler arasındaki hâkim olan; hükmedilen ilişkisi, açıkça isim verilmesini gerektirmeyen olası eşcinsel cinsel ilişki biçimlerini olası kılmış olabilir. Feodal ilişkilerin Batı Avrupa'dan daha uzun süre varlığını sürdürdüğü çarlık Rusya'sından tanıklıklar, kesin biçimde fikir vericidir. Henüz 17. yüzyıl civarında, Rus hamamları, yaşlı ve/veya varlıklı erkekler ile oğlanlar ve/veya tabi konumdaki olanlar arasındaki güç dengesizliğini yansıtan cinsel ilişkiler için kullanılmaktaydı.[76]

Ortodoks Rus rahipler ile oğlan rahip adayları arasında kuşaklararası cinsel ilişkilerin varlığı herkesçe bilinen ama açıkça dillendirilmeyen bir sırdı. Çarlık Rusya'sında ileri yaştaki rahipler ile rahip oğlanlar arasında cinsel ilişki 20. yüzyılın başlarında bile oldukça yaygın biçimde biliniyor ve 1917 sonrası Sovyet Rusya'sında, örneğin 1919 Psikopos Palladii duruşması gibi, Ortodoks rahiplerin kamuoyunda çok ses getirmiş davalarına konu oluyordu. Ortodoks Rusya'da "livata[nın]" kefareti kadın ile erkeğin yaptığı zinaya verilenle benzeşti: Geçmiş yüzyılların Batı Avrupa Katolik uygulamalarına kıyasla hafifti; ancak 13. yüzyılın başlarına dek devam eden Batı Avrupa'ya özgü kefaretlerden farklı değildi. Batı Avrupa'da olduğu gibi, Ortodoks Rus manastır kuralları da, genç rahip adaylarının ileri yaştaki rahipler için cinsel anlamda cezbedici olacağını doğal gerçeklik olarak kabul ediyordu.[77] Bu Rusya'ya özgü ilişkilere dair anlatılanlar, ortaçağın başlarında Batı Avrupa'daki yaşlı ve genç keşişler arasındaki aşk ilişkilerine dair yapılan tanımlamaları anımsatmaktadır.[78] Bir "cisim[le]" birbirini penetre eden kadınlara sert cezalar verildiği halde, kadınların kaldığı manastırlardan sorumlu olan kişiler de eşcinsel baştan çıkma/çıkarılma hallerinden haberdardılar, rahibeler arasında elden

75. Saslow1989, s. 92.
76. Healey 2001, s. 22-3, 26.
77. Healey 2001, s. 21-2, 25-6.
78. Boswell 1980, s. 187-93, 218-26, 244-50.

ele dolaşan 20. yüzyıla ait erotik bir şiire bakılacak olursa, şüphelerinde de haklıydılar.[79]

Ne var ki Batı Avrupa'daki cinsellikle ilgili gelişmeler belli bir noktada, temel niteliğinde bazı yönlerden Japonya veya Rusya'dakinden ayrıldı. Bu kısmen, Batı Avrupa feodalizminin yaşadığı nüfus fazlalığı, tarım arazilerinin tükenmesi ve yoğunlaşan sınıf çatışması problemleriyle ilintili ekonomik ve ekolojik kriz nedeniyleydi. Bu krizde, feodal toplumun normlarının dışında kalan insanlar, yani "oğlancılar[ın]" yanı sıra Yahudiler, Müslümanlar, kâfirler, evli olmayan kadınlar ("cadılar") günah keçisi oldular. 13. yüzyıldan itibaren "livata[ya]" bir dizi yeni ve daha acımasız ceza getirildi. Ortaçağın sonlarında varolan eşcinsel altkültürleri, genel olarak 14. yüzyıl ile 17. yüzyıl arasında gerçekleşen cadı avlarının bir parçası olan zulümlerle bir hayli yeraltına itildiler.[80]

Bununla birlikte, Avrupa'da üretim ve ticaretin kapsamının genişletilmesi, feodal akrabalık hiyerarşilerine dayanan cinsellik rejimlerini zayıflattı. 14. yüzyıl gibi erken bir tarihte kuzey İtalya'da ve 15. yüzyılda Fransa'da fahişelik –ağırlıklı olarak kadın; ancak zaman zaman erkek fahişeliği de– ve diğer erkekleri cinsel anlamda tahrik edebilen erkeklerden oluşan gizli topluluklar yaygınlaştı.[81]

Geç ortaçağ Avrupa'sının kimi kentsel alanlarında kuşaklararası eşcinsellik formasyonlarından mürekkep, ufak, tecrit edilmiş bölgeler ortaya çıktı. Bu bilhassa, ortaçağ Avrupa ahlaki değerlerinin alışılmadık biçimde kentlileştiği kuzey İtalya için geçerlidir, bu bakımdan yalnızca Flandra burasıyla rekabet edebilirdi. Bu şehirlerde, feodal toplumlarda rastlanmayan biçimde, daha sonra gelecek burjuva toplumlarına delalet eden ve eşcinsel ilişki olasılıkları bolluğuna yol açacak ölçüde, hane üretimden ayrılmıştı. Örneğin, Floransa'da 15. yüzyılda, 70 yıllık bir dönem içerisinde (40.000 kişilik toplam nüfus

79. Brown 1989, s. 69,4 96, n. 12,72-4.
80. Boswell 1980, s. 269-302; ayrıca bkz. Van der Meer 1994, s. 140.
81. Ross ve Rapp 1983, s. 65; Greenberg 1988, s. 330-1.

içerisinden ve çoğunluğu erkek olmak üzere) 17.000 kişi livatayla suçlanmıştı. Kuşaklararası ilişki örüntüsü iddianamelerde açıkça görülüyordu: İçine alan partnerlerin yüzde 90'ı 18 yaşında veya daha küçük, penetre eden partnerlerin yüzde 93'ü 19 yaşında veya daha büyüktü.[82] Hollanda'nın o zamanki Hollanda eyaleti olan bölgesinde de 1675 yılından önceki çoğu livata davası, ergenlerle cinsellik iddiasıyla ilgiliydi.[83]

Ortaçağda kuzey İtalya, belirli yönlerden antik Roma'nın tarihi ve kültürel devamıydı. Floransa'da aktif olan partner dahi ayrıksı, kuraldışı ve utanılacak bir cinsel yönelime sahip kişi olarak görüldüğüne göre, Floransa'nın rejimi (ve tahminen Batı Avrupa'da yer alan daha kuzeydeki rejimler) yine de antik Roma'daki rejimden farklıydı.[84] Bu, sadece kentsel bölgelerde, egemen feodal cinsellik rejiminden veya arkaik, statüye dayalı rejimden uzak yerlerde de olsa, yeni bir cinsellik rejiminin ortaya çıktığı göstermektedir.

Burjuvazinin Başlangıç Dönemlerindeki Rejimler

Felemenk ve İngiliz devrimlerinin, geç dönem Fransız mutlakiyetçiliğinde burjuvazinin yükselişinin ve nihayetinde Fransız Devrimi'nin[85] ardından burjuva toplumunun ortaya çıkmasıyla aile, duygusal bağlar ve eşcinsellik formasyonları dönüştü. Protestan Reformu, ailenin giderek daha çok üretimden ayrıldıkça karakteristik yapısında yeni yeni baş gösteren değişimi yansıttı.[86] Üretim, iki farklı "sosyal yaşam alanı" yaratarak, ortaçağın kuzey İtalyası'ndaki akrabalık iliş-

82. Halperin 2002, s. 115.
83. Van der Meer 1994, s. 148.
84. Halperin 2002, s. 38-41.
85. Benim tanımlamam Felemenk, İngiliz ve Fransız devrimlerinin, Charlie Post'un "en kısa" tanımıyla "burjuva devrimleri" oldukları varsayımına dayanmaktadır, dolaylı olarak: Post'un tanımına göre, bunların sınıf çatışmalarına getirdikleri çözüm kapitalist mülkiyet ilişkilerinin *"amaçlanmamış [bir] sonu[cu]"* olarak gelişimini getirmiştir (2012, s. 249). Ben kendisinin Fransız Devrimi'nin bu en kısa tanıma bile uymadığı şeklindeki savına halen katılmıyorum.
86. Seccombe 1992, s. 233-4.

kilerinden çok daha büyük bir ölçekte ayrılmış oldu. Bu, daha sonra kapitalizmi tanımlayan karakteristik özelliklerden biri olacaktı.[87]

Artık üretken olmayan aile, "sermayenin...koruyucusu" olmak gibi yeni bir görev edinmiş oldu. Eşlerden kadın olan "yalnızca iyi bir ev hanımı değil, aynı zamanda kocasının destekçisi ve arkadaşı" olmak zorundaydı ki erkek eşin yaptığı tasarruflar "ihtimamla ve beceriyle işletil[sin]" ve hızlı birikim garanti altına alınsın. Böylelikle, kadınların görevi ev içi üretimden ev işlerine ve duygusal bakım vermeye kaydı. Orta sınıf ailelerde karı-kocalar, ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkiler gitgide, yalnızca dine ve yaratılıştan gelen erkek otoritesine değil, sevgiye de dayalı görülmeye başladı. Protestanlar, (feodal cinsellik rejiminin ayırmış olduğu) aşk ile evliliği birbirine bağlayarak, "hem tensel hem ruhsal olanı içine alan yeni bir manevi aşk ideali" telkin ettiler.[88] Evlilik Protestanlar için "apaçık bir sefahat[i] değil disiplinli amel[i]"[89] kapsayan, bir özgürlük idealinden oluşuyordu ve evlilik ile aileyi yeni bir mahrem algısıyla tanımlıyordu.[90]

Aşk, arzu ve tercih hakkı gibi kavramlar, burjuvazide evliliğin, hatta 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren kuzeybatı Avrupa'daki aristokrat evliliğin temel ilkeleri haline geldi. Partnerini tercih etme hakkı az çok kabul gördü ve giderek "*aşk* ve *evlilik* sözcükleri aynı cümle içinde [daha çok] kullanılmaya"[91] başlandı; ancak elbette insanlar halen kendi sınıflarından kişilerle evlenme eğilimindeydi).[92] 19. yüzyılda, cinsel aşk ile evlilik arasındaki bağ "burjuva aile ideolojisi"[93]nin tamamlayıcı parçası haline geldi; bu ideolojideki romantizm ve aşk kavramları kapitalizmi birkaç yüzyıl boyunca ve nüfusun en azından bazı kesimleri

87. Young 1981, s. 48.
88. Kollontai 1978, s. 282-4.
89. Jakobsen 2012, s. 23.
90. Duggan 2003, s. 6.
91. Coontz 2005, s. 134, 124.
92. Trumbach 1989, s. 134.
93. Weeks 1981, s. 26.

için "(en azından zaman zaman) varlığını sürdürebilir" kılmış oluyordu.[94]

Ancak bu aşk ve özgürlük anlayışları, eşitlik anlayışıyla karıştırılmamalıdır. Protestan kiliseleri (kökten dinci olanlar hariç), erkeğin hanenin reisi ve kamusal yaşamda otorite hakkı sahibi olduğu görüşünde Katolikler kadar netti. Bu dönemde gerçekleşen şey "eşler arasındaki hiyerarşi"nin ortadan kalkması ya da zayıflaması değil, "yeni maddi temeller üzerine...yeniden inşa edilmesi"[95] idi; "bu terim..." ailenin "ayrı bir birim, aile reisi tarafından yönetilen 'küçük bir devlet' " olarak yeniden yapılmış tanımıydı.[96]

Bu gelişmelerin ardından, yeni bir eşcinsellik rejimi doğdu. Bu bir geçiş dönemi rejimiydi: Feodal eşcinsellik rejimlerinden çok farklıydı ancak 19. yüzyılın sonlarında emperyalist Avrupa'da ortaya çıkacak olan homoseksüellik algılama biçimlerinden de oldukça uzaktı. Bu yeni rejimin başkarakterleri "efemineler" yahut "seviciler" idi. Dünyadaki geçmiş ve mevcut çoğu eşcinsellik rejiminde olduğu gibi –ve kölelik toplumları ile feodal toplumlarda yaygın ağırlıklı olarak kuşaklararası ilişkiler rejimleriyle tezat biçimde– hâkim örüntüsü transgender idi. Ancak kritik açılardan, efemineler ile seviciler şeklinde adlandırılan örüntüler, tarihteki diğer çoğu transgender ilişki biçiminden farklılık gösteriyordu. Bu örüntülerde görülen eşcinsel ilişkiler ticarileşmişti, alınıp satılan bir şey olmuştu. Bu ilişkilerin içerisinde olanlar çoğunlukla şehirde yaşıyordu; oysa başka kültürlerde translar genellikle, tarihte çoğu insanın yaşamış olduğu gibi köylerde yaşıyordu, örneğin 18. yüzyılda Hollanda'da kırsal bölgedeki oğlancılık vakaları şehirlerde görülen oğlan çocuklarının içerisinde olduğu vakalara göre daha sık görülüyordu.

Halbuki pek çok kültürde translar çok detaylı akrabalık ağlarının bir parçası olmuş ve hemcinsleri olan kişilerle istikrarlı evlilik bağları kurmuşlardı, bahsi geçen Avrupalı translar

94. Crosby vd. 2012, s. 132.
95. Seccombe 1992, s. 243.
96. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 4.

ise geleneksel akrabalık bağlarına dahil olmak şöyle dursun, büyük ölçüde bu ağlardan koparılmışlardı. Avrupa'daki eşcinsel altkültürleri, toplumca onaylanmış herhangi bir evlilik türünden ziyade aşağı yukarı para karşılığı fuhuşla ilgili oluyordu. Örneğin Hollanda'da, erkek eşcinsel fahişeler ile kadın fahişelerin muhitleri epeyce çakışıyordu.[97] Burada kritik olan nokta, bu altkültürlerin, hâkim din Hıristiyanlık tarafından onaylanmaktan ziyade ona aykırı olmasıdır.

Kuşaklararasılık ve diğer eşcinsellik örüntüleri bu ticarileşmiş transgender örüntüsüyle aynı anda varlık göstermesine rağmen, kuzeybatı Avrupa erken burjuva toplumunun eşcinsellik formasyonunun bir bütün olarak "efemine-egemen" olduğunu söyleyebiliriz. 18. yüzyılın başlarında, Londra'da, Paris'te ve Amsterdam'da "efemine" altkültürleri ortaya çıktı: Bunlar, "toplumdan dışlanmış bir kadın türü" olarak görülen "belirgin biçimde efemine olan erkek" azınlık grubuydu. Bir gencin erişkinliğe geçtiğinde aktif rol üstlenmeye başlaması bu rejimde daha nadir gözlenen bir şey haline geldi.[98] Hollanda'nın büyük şehirlerinde de özel toplanma alanları ve üyelerinin birbirine kadın isimleri verdiği "gerçek cinsel piyasası"yla benzeri ağlar mevcuttu.[99] 18. yüzyılın daha sonlarına doğru Londra'da kadınlardan oluşan bir "seviciler" veya "erkek Fatmalar" altkültürü ortaya çıktı, 18. yüzyıl sonunda bunlardan bazıları kadınları baştan çıkarmanın bir yolu olarak karşı cinsin giydiği kıyafetleri giymeye başladı.[100]

Günümüze parçalar halinde ulaşan tanıklıklara bakılacak olursa, evlilikte, ailede ve toplumsal cinsiyet rollerindeki değişikliklerin eşcinsellik formasyonu üzerinde dolaylı ve karmaşık biçimde de olsa, anlamlı bir etkisi olmuştu. Rönesans döneminin Floransa'sında oğlancılarla ilgili yapılan takip işlemlerine dair tanıklıklar, oğlanlarla seks yapan erkeklerin

97. Van der Meer 1994, s. 172, 152-3.
98. Trumbach 1989, s. 130, 137, 139.
99. Huusen 1989, s. 144, 147, 145.
100. Trumbach 1994, s. 111-14, 121-2.

gençlerin güzelliğine karşı hassasiyetleri olduğunu ve cinsel tutkularına yenik düşmüş olduklarını; ancak bunun onları uzun süreli romantik ilişkiler kurmaya sevk etmediğini öne sürmektedir. Buna karşın, Londra'da 1690'larda ve 18. yüzyılın başlarındaki yasal takip işlemleri kayıtlarında romantik tuzak oyunlarıyla beraber görülen sahte evlilik raporları yer almaktadır.[101] Hollanda'da da, uzun süreli aşk öyküleri ve en az bir tane irticalen gerçekleşmiş bir evlilik sözleşmesine ilişkin kanıtlar mevcuttur.[102] 18. yüzyılın başlarındaki Paris'ten de benzeri raporlar mevcuttur.[103]

Avrupa tarihinin erken dönemlerinden, yetişkin erkeklerin daha genç erkeklerle veya erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış translarla cinsel ilişki arayışına girebildikleri ortamların varlığına dair kanıtlar bulunmakla birlikte, 17. ve 18. yüzyıllarda sosyal ve romantik altkültürlerin ortaya çıkması yeni bir şeydi. Aynı şey, o dönemde halen nadiren rastlanan efeminelerin kolektif eylemde bulunma hali için de geçerliydi: 1725'te bir baskın esnasında Londra'da polisle gerçekleşen şiddetli bir çatışma, iki yüzyıldan fazla bir süre sonra ABD'de gerçekleşecek dragqueenlerin ve fahişelerin direnişinin (özellikle Stonewall isyanının) öncülü gibiydi.[104]

Benzeri eşcinsel ortamlar, 1860'larda feodal döneminin sonlarını yaşayan Rusya'da da, önce St. Petersburg'da Nevski Bulvarı'nın elit tüketim ortamları ile bitişiğindeki Pasaj adlı alışveriş merkezinde, kısa bir süre sonra ise Moskova'nın büyük caddelerinde ortaya çıktı. Batı Avrupa'da olduğu gibi burada da fuhuş bu eşcinsel ortamların öne çıkan bir özelliğiydi, bu dönemde hamamlarda erkek erkeğe karşılaşıp tanışmalar daha ticari bir nitelik kazanmıştı ve fahişelerin pek çoğu transgender idi. Bundan başka, "ataerkil kırsal bağlar çözülüp koptuk[ça]", "gelişmiş ve çok yönlü şehir yaşamının oksijeni" kimi Rus ka-

101. Norton 1992, s. 100-2.
102. Van der Meer 1994, s. 164-6.
103. Merrick ve Ragan 2001, s. x.
104. Feinberg 1998, s. 102.

dınlarına erkek kıyafetlerini ve davranışlarını benimseyerek diğer kadınlara kur yapma cesaretini vermişti.[105]

Yine de ticarileşmiş transgender örüntüyle nitelenen bu yeni rejim, aradaki farkın ayırt edilmesinin güçlüğüne rağmen, bir açıdan çoğu akrabalık ilişkilerine dayalı transgender rejimden ayrılmaktaydı. Antik Yunan'ın *kinaidi* kimliği ile birçok başka kültürde erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış translar için penetre edilmenin temel alınırken, modern Batı Avrupa'nın ticarileşmiş transgender örüntüsünde efeminelik genellikle, üstlendiği cinsel rol ne olursa olsun "alışkanlıktan oğlancılık" yapan erkeklere atfediliyordu. Oğlancılar, eril sınırları içerisinde kalmayı başaramayıp kadın gibi, "doyumsuz, yani erkekliğe sığmayan şekilde zayıf karakterli" oldukları için, "efemine bir dış görünüşle cezalandırılmış" olarak görülüyordu.[106]

105. Healey 2001, s. 11, 30-1, 39-41, 26-9, 33-5, 39-41.

106. Van der Meer 1994, s. 192-3, 185. Aktif ve pasif konumunda olan partnerler arasındaki net olmayan ayrım, aralarında Rictor Norton, Randolph Trumbach ve Theo van der Meer gibi isimlerin de bulunduğu bazı akademisyenlerin bu rejimi "eşitlikçi" olarak tanımlamasına yol açmıştır. Bu nitelendirme birkaç nedenden dolayı tartışmaya açık görünmektedir. İlk olarak, Trumbach bu rejimin ortaya çıkışını, bu dönemde kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkilerin genel olarak daha eşitlikçi bir hal aldığı iddiasıyla açıklamıştır, sözgelimi bir örnekle söz etmek gerekirse, Wally Seccombe tarafından çürütülmüş bir iddiadır bu (bkz. 95 numaralı dipnot). İkincisi, mahkeme kayıtları birçok davalının, içlerinden bir tanesinde de söz konusu erkeğin "kadın yapısına sahip" olduğunu söyleyerek açıkladığı gibi pasif rolünde tercihleri olduğunu ifade ettiklerini göstermektedir. Muhtemelen, bu erkekleri penetre eden erkekler, ya karşılığında para aldıkları için ya da yoksul değil daha varlıklı oldukları için "alışkanlık halinde oğlancılık yapanlar" çevresinin dışından olmaları daha mümkün görülüyordu, dolayısıyla kendilerini transgender olarak algılamaları veya çevreden öyle algılanmaları daha düşük olasılıktı. Mahkeme kayıtları ayrıca, belirli bir cinsel role bağlı kalmanın genel kabul gördüğünü, bunda değişiklik yapılmasının bilhassa korkunç bir şey olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır; hatta Amsterdam'da bir savcı (yalan söyleyerek) yalnızca hem penetre eden hem de pasif rolünde olan oğlancıların idam edildiğini yazmış (Van der Meer 1994, s. 160, 162). Bu, Jeffrey Weeks'in "her toplumsal sınıftan pek çok erkeğin altkültüre dahil olduğu; ancak çok azının yaşamını buna göre düzenlemiş olduğu" şeklinde vardığı kanının doğru olduğunu, yaşamını buna göre düzenleyenlerin de çoğunlukla "görece 'profesyonel' olan birkaç kişi" olduğunu, bunların da sıklıkla ve açık biçimde transgenderlara olduğunu düşündürmektedir (1981, s. 110).

Pek çok kültürde translar geleneksel dinler içerisinde, örneğin şamanlar olarak, belli başlı çizgileriyle net biçimde tanımlanmış roller üstlenmiş olduğu halde, erken burjuva dönemini yaşayan Avrupa'da translar, hem sivil makamlar hem de Hıristiyan kiliseler tarafından suçlu kabul edilip eziyet görüyordu. Bu eziyetler aralıklarla fakat sürekli devam ediyordu. Sözgelimi, Fransız belgeler, 1519'dan 1783'e kadar bir dizi "oğlancı" yakma vakası gerçekleştiğini göstermektedir. Fakat Parisli bir polis memurunun Fransız Devrimi'nden sonra alaycı bir üslupla yapmış olduğu gözlemde belirttiği gibi, eski rejimde ceza "en suçluya değil, en az himayesi olana" veriliyordu. "Yardakçı" tutan meşum insanların arasında 16. yüzyılda kral III. Henri varken ve XIV. Louis'nin metresi bir yüzyıl sonra "bu iğrenç ahlaksızları" cezalandırması için ona ısrar ettiğinde kralın "Öyleyse senin erkek kardeşinle mi başlamalıyız?" diye cevap verdiğinden, durumun başka türlü sonuçlanması zordu. 18. yüzyılda, ölüm cezası istisnaiydi ve bir haminin ricada bulunması halinde salıverilme yaygındı.[107] İngiltere'de zulüm 17. yüzyılın sonunda, 1720'lerde ve 19. yüzyılın ilk çeyreğinde dalgalar halinde görülmekteydi.[108] Zulüm dalgasının 1730-31'de başlayıp en az 800 oğlancılık davasıyla 1811'e dek sürdüğü Hollanda'da, üst sınıftan olan şüphelilerin çoğu "ya ceza almadı ya da hiç işkence görmedi".[109] Bununla birlikte, acımasız cezalar alma tehdidi, altkültürü kapalı ve gizli tutmayı sağlayacak kadar ciddiydi.

18. yüzyılda Batı Avrupa'da, "oğlancılı[ğa]" aralıklarla uygulanan ortaçağ işkencelerinin ardındaki dini saik, büyüyüp gelişen devlet aygıtının kısmen yüzyıllardır süregelen, sözümona bilimsel ideolojiyle meşrulaştırılan toplumsallık ve cinsellikle ilgili her şeyin üzerinde kontrol sağlama çabalarıyla örtüşmeye, hatta bunlar bir ölçüde ortaçağ uygulamalarıyla aşık atmaya başladı. "Anormallik" kategorisi "günah" kategorisine ilave

107. Merrick ve Ragan 2001, s. 20, 23, 93, 98-9, 124-6, 31.
108. Weeks 1981, s. 100.
109. Van der Meer 1994, s. 139, 145; Huusen 1989, s. 143-9.

edildi, sonra da yavaş yavaş onun yerini aldı. Sözgelimi, İtalyan adli doktorların henüz 17. yüzyılda, penetrasyon gerçekleşip gerçekleşmediği saptamak amacıyla makat muayenesi yapmaları örneğinde görüldüğü gibi, tıp ile devlet giderek daha da el ele çalışmaya başladı.[110] Bilim insanları, kadına özgü "histeri", mastürbasyon ve gebelikten korunmanın tehlikelerine dair yaptıkları uyarılarla yavaş yavaş Hıristiyanlığın günah çıkartma rolünü üstlenmeye başladı.[111] 18. yüzyılda devletin cinsel yaşam üzerinde denetim kurma rolünün giderek atması, yalnızca cinsellik yönünden yeraltı olana karşı dalgalar halinde gerçekleşen zulümlere değil, tıpkı 1753 İngiliz Evlilik Yasası'nda olduğu gibi, evliliğin düzenlenmesi üzerinde kilisenin geleneksel rolünün gasp edilmesine de yansımıştı.[112]

Mahremiyet ve özgür iradeyle rıza gibi burjuva düşünceler ancak aşama aşama ve kısmen de olsa, Aydınlanmacı düşünürlerin cinsel yaşama ilişkin bakış açılarının değişmesine katkı sağladı. *Philosophes' Encyclopédie*'de 1765 yılında yazılmış olan sodomiyle ilgili madde geleneksel, sert cezaların tekrarı olsa da daha insancıl yasalara ilişkin genel istek diğer filozofların en sonunda oğlancılığın suç olmaktan çıkarılması teklifini getirmelerine neden oldu. Bununla birlikte, 1780'lerde, Nicolas de Condorcet bu "rezil, iğrenç ahlaksızlı[ğın] başka insanların haklarını ihlal etme[diğini]" ve bunun "en uygun cezası[nın] hor görmek" olduğunu iddia etti.[113]

Devrimci Fransız Millet Meclisi Ceza Hukuku Komitesi'nden belgeler günümüze kalmamış olmakla birlikte, bu gibi tartışmalar 1791'de eşcinsel cinsel ilişkilerin (reşit olmayanlar ya da kamusal ortamda gerçekleşenler için geçerli olmasa da) suç olmaktan çıkarılmasına yol açmış olabilir. Yine de zamanın çoğu figürü bu konuda bu karardan o kadar emin değildi. Daha sonraları olduğu gibi o zaman da geniş çeşitlilikte LGBT

110. Beccalossi 2012, s. 51.
111. Foucault, alıntı, Halperin 1990, s. 26.
112. Weeks 1981, s. 24; Adam 1985, s. 664.
113. Merrick ve Ragan 2001, s. 155-7, 160-1.

haklarını kapsamayan bu suç olmaktan çıkarma durumu, baskının gerekçelerini ve biçimlerini değiştirdi ancak ortadan kaldırmadı. 1794 yılında bir Paris mahkemesi iki adamı "olağandışı cinsel ilişki suçu"ndan bir yıl hapse mahkûm etti, temyiz talebini yargılayan bir üst mahkeme, yasalardan sorumlu Kurultay Komitesi'nden görüş talep etti, gerekçesi ise bunun "uyandırdığı yılgı, yasalarda söz edilmesi men edilmiş bir suç"[114] olması idi. Fransız ihtilali ve Napolyon dönemlerinde gerçekleştirilen fetihlerin, Belçika, Lüksemburg, Hollanda ile İtalya ve Almanya'nın bazı bölgelerini de kapsayacak şekilde Batı Avrupa'nın büyük kısmına getirdiği kısıtlı da olsa suç olmaktan çıkarma uygulaması böyleydi. 1848 itibariyle, suç olmaktan çıkarma, İspanya ile Almanya'nın birçok başka bölgesine de ulaşmıştı.[115]

Fransız devrimi modeli, her ne olursa olsun, kadınların cinsel özgürlüğünün artmasına fiilen hiçbir katkıda bulunmuyordu; zira onlara tali ve bağımlı konumda olmalarını yeniden benimsetiyordu. 1804 Napolyon Kanunları, kadınların, çocuklarda ve akıl hastalarında olduğu gibi, ceza ehliyetinin olmadığını iddia ediyordu.[116] Ayrıca, eşcinsel ilişkiler hem Fransa'da, hem de onun etkilediği ülkelerde, sözgelimi 1811'den sonra uzun yıllar boyunca Hollanda'da, suç olmaktan çıkarıldıktan sonra "umumi adaba aykırı hareket" sayılarak etkin kovuşturma işlemlerine tabi tutuluyordu.[117] Latin Amerika'nın büyük bir kısmında da, örneğin Brezilya'da 1830 yılında, yani Portekiz'den bağımsızlığını kazanmasından kısa bir süre sonra, bu resmi olarak suç olmaktan çıkarma ve aralıklarla görülen eziyet verici uygulamalar modelinin aynısı benimsenmişti.[118]

Devrim ve irtica dalgaları, daha sonraları da olacağı gibi 18. yüzyıl ile 19. yüzyılın başlarında eziyet uygulamalarının azalıp

114. Merrick ve Ragan 2001, s. 171, 221-3, 227-8.
115. Beachy 2010, s. 807.
116. Latimer 2005, s. 7.
117. Van der Meer 1994, s. 141-2.
118. Green 1999a, s. 21.

yeniden başlaması üzerinde muazzam bir fark yarattı. Kıta Avrupası'nın çoğu bölgesinde eşcinsel ilişkinin suç olmaktan çıkarıldığı dönemde Avrupa'daki devrimci değişime karşı direncin merkezi olan Britanya, erkekler arasında eşcinsel ilişkiye bir baskıda artışa sahne oldu. 1805 yılından itibaren, "oğlancılık" sebebiyle verilmiş halka açık gerçekleştirilen idam cezalarının sayısı, takip eden uzun yıllar boyunca hemen hemen her yıl birkaç tane eklenecek biçimde artış gösterdi. Oğlancılığa ilişkin sert yasaların ve müsamahası olmayan toplumsal ortamın gözünü korkutmuş olduğu İngiliz elit tabakası mensupları, sıklıkla Fransa veya İtalya gibi daha hoşgörülü ülkelere sığındı.[119] Fransız Devrimi'ni destekleme eğilimindeki İngiliz radikalleri dahi, kendi güttükleri amaçlar doğrultusunda, eşcinsellik karşıtı polemikler içerisinde yer aldı: Radikal milletvekili John Wilkes aristokrat rakiplerini oğlancılıkla itham etti; radikal matbaacı William Benbow din adamları arasında oğlancılık konusu üzerinde durdu, *Black Dwarf* adlı dergi "[aristokrat züppelere] adam demenin bağışlanır yanı olmadığı"nı yazdı.[120]

Sömürgecilik ve Eşcinsellik

Ticarileşmiş transgender örüntünün ve buna uygulanan baskı ve zulmün yer aldığı Avrupa cinsellik rejimi, Batı Yarımküre'de dengesiz bir dağılım gösteren öncü bir rol oynadı. Yerleşimci sömürgeciliğin olduğu bölgelerde, yüz yıllar boyunca Londra'yla veya Paris'le kıyaslanabilecek büyük şehirler ve de efemine-egemen rejimle kıyaslanabilecek belirgin hiçbir şey olmadı. Örneğin, anlaşıldığı üzere, sömürge New England'da belirgin hiçbir eşcinsel altkültürü içermeyen, yalnızca raslantısal eşcinsel cinsel ilişkilere vaka temelli baskı vardı.[121]

Ancak; Amerika kıtasının, Avrupalı azınlığın, çoğunluğu oluşturan yerli halkı hükmü altına alarak Afrikalıları köleleştirdiği bölgelerinde, Avrupa'nın hükmünün dayatılması,

119. Green1999a, s. 21.
120. Clark 1995, s. 143, 154-5.
121. D'Emilio 1983b, s. 10.

beraberinde Avrupa cinsellik geleneklerinin dayatılmasını da getiriyordu. Yerel cinsel pratiklerin yasaklanması, bir yandan akrabalık yapılarının bozulmasını, sömürüye dayalı zorla çalıştırmayı ve ücretli işgücünün tesis edilmesini kolaylaştırırken, geniş kapsamlı sömürge toplumların onları fethedenlerin gereksinimlerine hizmet etmesini sağlama sürecinin bir parçasını oluşturuyordu. Fethedilen halkların cinsel davranış kalıpları genellikle vahşi, ilkel, Hıristiyanlığa aykırı olduğu veya "sözle ifade edilemeyecek denli ahlaki çöküntü[ye]"[122] batmış olduğu gerekçeleriyle baskılanıyordu.

Kuzey Avrupa'nın çoğu yeri dahil, devletsiz toplumlar Avrupa istilası ve hâkimiyetine bilhassa maruz kaldığından, buraların genellikle transgender-egemen eşcinsellik rejimleri, gerçekleştirilen tabi kılma, dönüştürme ve asimilasyon aracılığıyla yok olması en muhtemel olanlardı. Amerika kıtasının yerel halkları arasında eşcinsel erotizmin varlığı, İspanyollar tarafından onların kökünü kazımak ya da en azından onları fethetmek, mülksüzleştirmek ve dönüştürmek için bir mazeret olarak bile kullanıldı. Meksika'nın İspanyol fatihleri " 'sodomi'yi Kızılderililere özgü bir günah olarak ele alıp peşine düşüyor, bu sıfatla onu büyük ölçekte cezalandırıyorlardı".[123] Örneğin, Orta Amerika'daki İspanyol istilasına ilişkin bir vakayiname, köpeklerini *berdache*lar'ın üzerine saldıklarını göstermektedir.[124] İspanyol sömürgeciler, Küba'da sodomiyle suçladıkları Karayip yerlisi Kızılderilileri iğdiş ediyordu.[125]

Brezilya'da, 1591-1593 tarihlerinde Engizisyon, bir köleyi oğlancılık âdetini bugünkü Angola veya Kongo bölgesinden getirmiş olmakla suçladı.[126] Brezilya'da 1587 ile 1794 yılları arasında, 4.419 kişi Engizisyon mahkemesi huzurunda oğlancılıkla suçlandı, bunların içerisinden 30 kişi kazığa bağlanarak

122. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 7.
123. Mejfa 2000, s. 46.
124. Saslow 1989, s. 103.
125. Lumsden 1996, s. 46.
126. Trevisan 1986, s. 55.

yakıldı, diğer pek çoğu ise kürek cezasına, sürgün, malvarlığına el konulması ya da halka açık şekilde gerçekleştirilen kırbaçlama cezalarına mahkûm edildi.[127] Portekizliler 16. yüzyılda, Goa'da "sodomitler[i]" yakarak öldürdü.[128] Protestan kiliselerinin de bunları daha hoş karşılayan bir yönü yoktu. Örnekse, Tahiti'deki misyonerler, buranın kralını oğlanlarla olan "rezil münasebetleri" dolayısıyla kınamıştı.[129]

Amerika kıtasına götürülen Afrikalı köleler, beyazlarla cinsel temas kurmaya layık görülmeyip yine de beyaz köle sahipleriyle buna maruz kalıyor, "şehvet düşkünü, gayriahlaki ve kontrolsüz", beyazların gözetim ve denetimine muhtaç kişiler olarak kötü ve alçak görülüyordu.[130] Yine de Hıristiyanlığın neredeyse tamamında egemen din olduğu Amerika kıtasında bile, yerel cinsel rejimler sömürgecilik tarafından tamamen ortadan kaldırılmış değildi. Kölelerin politik ve sosyal yapıları, hatta dilleri yok edilmesine rağmen, Batı Afrika'daki Dahomeyler'in ve Yorubalar'ın dinlerinde yansımasını bulan transgender rejimlerin unsurlarını korudu.

Sözgelimi Haiti'de eşcinsel örüntüler, *vodou* dinindeki farklı cinsiyetten tanrısal varlıklar tarafından ele geçirilme inancını yansıtmak suretiyle varlığını sürdürdü.[131] Androjen tanrısal varlıklar tarafından ele geçirildiğine inanılan travestilere ilişkin de benzeri inanışlar, yerleşik halkının çoğunu, tıpkı Haiti'dekilerin olduğu gibi, Batı Afrika'daki eski Dahomey Krallığı bölgesinden getirilmiş olan kölelerin oluşturduğu Bahia, Brezilya'da 1830 civarında ortaya çıkan *candomble* dinine girmişti.[132] Küba'da, ağırlıklı olarak Yorubaların dininden türemiş olan *santeria* "cinsiyet üstünlüğünün avantajlı bir biçimi"[133] haline geldi, bu esnada Kübalı Katolikler ise Yorubaların

127. Green1999a, s. 21.
128. Greenberg 1988, s. 311.
129. Besnier 1994, s. 290-1.
130. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 35-7.
131. Murray 1990, s. 516.
132. Trevisan 1986, s. 171-4.
133. Arguelles ve Rich 1989, s. 445.

tanrısal varlıklarından yola çıkılarak şekillendirilmiş Katolik azizlerine adaklar adıyorlardı.[134]

19. yüzyılın ortalarında, Çarlık Rusya'sının genişlemesi Müslüman Orta Asya'nın büyük bölümünü egemenliği altına almasını sağladı, ki bu bölgelerde kuşaklararası ilişki gelenekleri hâkimdi. Özbekistan ve Türkmenistan'da, *bachi* adı verilen fahişe oğlanlar geleneksel olarak genelevlerde ya da dans topluluklarında istihdam edilirdi. 20. yüzyılın başlarında, çarlık resmi makamları "yerli halkın barbar adapları[na]" karşı baskıcı bir tutum takınarak, özellikle Orta Asya'da "oğlancılı[ğa]" zulüm uygulamalarını artırdı.[135] Ruslar da Avrupalı ilk sömürgeciler gibi Orta Asya'daki eşcinsel cinsellik formasyonlarının yaygın oluşunu orada yerleşik olanların ahlak ve medeniyet yoksunluğunun kanıtı olarak gösterdi ve kendi fetihlerini bunun üzerine meşrulaştırdı. 19. yüzyılın başlarında İran'a giden İngiliz ve Fransız gezginler de kadın gibi giyinip gösteriler yapan oğlanlara ilişkin aynı tiksinti ifadelerini kullanmışlardı.[136]

Romantik Dostluklar

Erken dönem burjuva rejimleri içerisinde son bir eşcinsel örüntüye özellikle bir başlık açmak gerekiyor; zira bu örüntü daha sonra homoseksüellik kavramının gelişiminde önemli olacaktı. Bu, içerdiği cinsellik unsuru genellikle inkâr edilebilir fakat tutku yönünden yoğunluğu tartışmasız olan, hemcins romantik arkadaşlık örüntüsü idi.

Yeni burjuva Batı Avrupa toplumlarında, "sodomi[ye]" uygulanan ortaçağ ve erken modern dönemlerindeki baskıların devamlılığı inişli çıkışlı olmakla birlikte, mahremiyet, samimiyet ve romantizm kavramlarının giderek yayılmasının eşcinsel formasyonun daha üstü kapalı cinsel yönleri üzerinde daha kalıcı bir etkisi olmuştu. Üretim adım adım ev içi alandan ayrılmaya başlayınca, erkeğin üstün kadının aşağı olduğu eski

134. Lumsden 1996, s. 43.
135. Healey 2001, s. 159, 8, 96-8.
136. Najmabadi 2005, s. 35.

hiyerarşi anlayışı yerini erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı birbirini tümleyen alanlarına bırakmaya başladı ki bu da eşcinsel duygusal bağları onları cinsellik yönünden tanımlamaksızın geliştiren bir şey oldu. Bu rejimin "erkeğe özgü iş alanını kadına özgü ev alanından ayırması orta sınıf zümresinin göstergesi haline geldi." 1790'ların sonlarında, İngiliz orta sınıfı arasında ise, onları "sefahat düşkünü aristokrasi"den, "ahlaksız ayak takımı"ndan ve Fransız Devrimi'nin sözümona cinselliğe verdiği izinden ayrı tutarak "erkeklerde kendini kontrol etme[yi], kadınlarda iffet[i]" var etti.[137]

Bu rejim içerisinde, kadınların eril "kas gücüne dayalı değerler" ile "rasyonel değerler"den ziyade "kalbin değerleri"ne bağlı oldukları varsayılıyordu. Kadınların ayrı dünyasında yaşayan kadınlar için, kadınlar arası yoğun, romantik arkadaşlık ilişkileri kurmak mümkün hale geldi. Tarihçiler 18. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında kadınlar arasındaki yoğun arkadaşlık bağlarını, ki bazı örneklerde evli olmayan ve evlerini, hatta yataklarını paylaşan kadınlar söz konusuydu, içinde yaşadıkları toplum tarafından kabul gören, hatta idealize edilen ilişkiler olarak tanımlamıştır.[138] 1778 yılında birlikte kaçarak Galler'de yıllarca beraber yaşamış olan Eleanor Butler ile Sarah Ponsonby'nin idealleştirilen ilişkisi en bilinen örneklerden biridir.[139]

Orta sınıf açısından bakınca, işçi sınıfı için ne gerçek anlamda aile hayatına benzer ne de romantik dostluk mümkündü; çünkü erkek işçilerin işi onları orta sınıftan erkeklerin kamusal alandaki uğraşılarına katılmalarına izin vermiyor, kadın işçilerin işi ise onların idealize edilen anlamda ev ortamı kurmalarına engel oluyordu. Fakat işçi sınıfından olanlar, her şeyi daha farklı bir açıdan görüyordu. 19. yüzyılda işçi sınıfından erkekler tam vatandaşlık hakkı iddia etmeye başladı. Alt tabakadan kadınlar ise, İngiliz "yardımlaşma dernekleri" benzeri, güvenilirliğini kendi standartlarına göre belirleyecek-

137. Clark 1995, s. 2, 7, 43-4.
138. Faderman 1991, s. 18, 1.
139. Trumbach 1994, s. 133-5.

leri kadınsal bağlar kurmanın mümkün olduğu kendilerine ait ağlar kurdular. İçlerinden ekonomik özgürlüğe sahip olan az sayıda kadın erkeklerle evlenmektense birbirleriyle yaşamayı tercih etti, tıpkı İngiltere'deki İrlandalı sokak satıcısı kadınlar veya 1789 yılında beraber çalışıp aynı pansiyonda beraber kalan ve elli yıldır "samimi tanıdık" olan Londralı iki kadın şapkacı gibi.[140]

Cinsellik unsurları içersin ya da içermesin hemcins dostluklar, seksin üremeyle ilintili dar anlamının yanı sıra erken kapitalist erkeklik ve kadınlık kavramlarına tamı tamına uyuyordu, dolayısıyla yoğun duygusal ve fiziksel eşcinsel bağlar dahi zaman zaman aseksüel olarak görülebiliyordu. Başka örneklerde, 19. yüzyılın ortalarındaki homo-erotizmin, cinsel tezahürlerinin etrafında Walt Whitman'ın Calamus şiirlerinde yaptığı gibi kışkırtıcı bir anlam belirsizliği yaratabildiği söylenemezdi. Whitman'ın erkek aşkına bakışı kendi zamanının tipik bakışı olsa da "tam da eril iktidarın düzeni" şeklindeki örtük sorgulaması onu istisnai kılıyordu.[141] Whitman'ın cesaretini mümkün kılan şey, hızla büyüyen metropollerdeki görece hoşgörü dönemi, 19. yüzyılın başları ile sonlarındaki baskı dönemleri arasında yüzyıl ortalarındaki daha serbest geçiş dönemiydi. Örneğin, çok uzun zamandır çoğu kez orantısız güç kullanımını devreye sokan New York'ta, 1796 ile 1873 yılları arasında yalnızca 24 oğlancılık iddianamesi kabul edilmişti.[142] Brezilya'dan bazı tanıklıklar, orada, 1870'lerde Rio de Janerio'daki çoğu bölgesi "oğlan çocuklarının sapkınlıklarına...terk edilmiş"[143] merkez Largo do Rossio bahçeleri örneğinde de benzeri bir şeyin gerçekleşmiş olabileceğini ortaya atmaktadır.

140. Clark 1995, s. 35-9.
141. Martin 1989, s. 182; ayrıca bkz. D'Emilio and Freedman 1997, s. 123, 127-9.
142. Michael Lynch, alıntı: D'Emilio ve Freedman 1997, s. 123. Katz, bu dönemde yaşanan çok sayıda eşcinsel romantik ilişki belgelemiştir (1976, s. 445-510).
143. Green1999a, s. 19.

Belki de devrim sonrası geleneksel iktidar elitin zayıflaması ve kilisenin devletten ayrılması, İç Savaş öncesi devletin az gelişmişliği ve sınır boyunca (beyazların) toplumsal kontrolünün zayıflığı nedenleriyle ABD'de olağandışı bir hoşgörü ara dönemi mevcuttu. Her durumda, 19. yüzyılın ortalarında, homoerotik eğilimleri olan ABD'li erkek yazarlar, Batı sınırındaki bölgeleri "homoerotik kovboy romantizmi[nin]" mesken tuttuğu yer olarak görüyordu, bir nevi Yunan imgesinin Byroncu karşılığı: "Bireysel özgürlüğün, politik özgürlüğün ve erotik cazibenin birleştiği yer" olarak. Üreme organlarının dahil olduğu cinselliğe ilişkin tabu, erkek erkeğe dostluğun ifadesini başka türlü olsa olağanüstü derecede bir serbesti olarak görülecek biçimde mümkün kıldı,[144] bu hem uzun süreli cinsel birliktelikler hem de bilhassa kovboylar ve ordudaki erkekler arasında yaygın olan kaçamak cinsel ilişkiler için böyleydi.[145] Bu dönemde Amerika yerlilerinin erotikleştirilmesi de 19. yüzyılın sonları ABD'sinde bir türlü dinmeyen soykırım ırkçılığıyla tezat oluşturuyordu.

19. yüzyılın daha sonlarına doğru homo/hetero ikiliğinin icat edilmesi, geçmişten miras kalan tüm bu eşcinsel unsurları dönüştürecekti. Her ne kadar çoğunlukla tanınmaz biçimler almış ve yepyeni görünümlere bürünmüş olsalar da, yine de tümü bugüne dek ulaştı. Tarih boyunca bin yıllardır hâkim olan transgender ve kuşaklararası ilişki örüntüleri, bugün de halen queer alanların bir parçasıdır. Hemcinsler arasında romantik dostluk daha sonraki zamanların lezbiyen/gey ve homonormatif örüntülerin yanı sıra bazı yönlerden erken dönem orta-sınıfındaki homoseksüelliğin işaretlerini oluştururken, 18. yüzyılın efemineleri ve sevicileri 19. yüzyılın "tersleri"nin öncüleri, "homoseksüel"in ilk şekli idi. Ancak emperyalizmin ilerleyişi tüm bu unsurları yepyeni bir çerçevede yeniden şekillendirecekti.

144. Martin 1989, s. 174, 173, 180.
145. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 124.

1. Bölüm
Emperyalizm ve Ters Çevirme *(Inversion)*

Bildiğimiz üzere, insanlar bin yıllardır cinsel yaşamlarını düzen altına almış, 19. yüzyılın ortaları gibi yakın bir geçmişe kadar ise bunu "heteroseksüeller" ile "homoseksüeller" arasında bir ayrım yapmaksızın gerçekleştirmişlerdir. Bu hetero/homo ikiliği 19. yüzyılın sonlarına doğru salt spesifik bir kapitalist kümelenme ve klasik emperyalizm çerçevesinde esas şeklini almaya başladı. Bu, kapitalizm içerisindeki, kapitalist gelişmenin uzun bir gerileme dalgasını takiben ve onunla etkileşim içerisinde zamanla çok farklı bir eşcinsel formasyonuna kayılmasına yol açan büyük değişimlerin dolaylı bir sonucuydu. Uzun bunalıma verilen sistemik yanıtlar içerisindeki sömürgeci

genişleme, sözde bilimsel ırkçılığın yükselişi, işçi sınıfına has aile ücreti diye bir kavramın icat edilmesi, heteroseksüel aşkın kutsanması, feminizmin ilk dalgası ve cinselliğin tıbbileştirilmesi yer alıyordu. Hatta bir zamanlar homoseksüeller ayrıksı bir grup olarak ortaya çıkmış, çoğu kez, tıpkı günümüzde cinsiyet geçişi gerçekleştirmiş kişilerin fiili olarak lezbiyen ya da gey olarak tanımlandığı gibi, cinsiyet yönünden ve seks açısından "ters" olarak* algılanmışlardı. Bu dönemin eşcinsel anlayışı bu nedenle "ters-egemen" olarak nitelendirilebilir.

Ters-egemen düzen, küresel kapitalizme dahil olan ancak doğrudan sömürgeleşmemiş Latin Amerika ve Asya ülkelerini de etkisi altına almıştı. Avrupalıların seks turizmi homoseksüellikte yeni Avrupa tarzlarının yaygınlaşmasına katkıda bulunurken, güçlenen Avrupa sömürgeciliği Afrika ve Asya'daki pek çok yerel eşcinsellik formunun yok edilmesini gerektiriyordu. Ancak cinselliğin bileşik ve eşitsiz toplumsal inşası, küresel cinsel düzenin farklı coğrafi bölgelerinde farklı eşcinsellik modelleri üretti. Güney Afrika'daki madencilik bölgeleri ile sömürgeleşmiş Arap bölgesi, yeni geliştirilen hetero/homo ikiliğine görece daha az tabi olan ayrıksı modeller geliştirdi ("çizginin dışındakiler"). Avrupa'da eşcinsellik üzerinde giderek artan baskı, Almanya'daki sosyalist hareketle birleşen ve Rus Devrimi'nin öncü niteliğindeki cinsel reformlarında yansımasını bulan ilk eşcinsel hakları hareketine ivme kazandıran bir itici güç oldu. Bununla birlikte, Nazizm ve Stalinizm'in yükselişi cinsellik zeminli ve 1950'ler boyunca emperyalist demokrasilere dahi akseden bir tepkiye yol açtı. Ters-egemen düzenin bazı unsurları, özellikle de artan eşitsizlik, ırkçılık ve imparatorluğun iç içe geçmesi bugünün gey normalleşmesi fikrine öncülük etti; diğer unsurları ise oldukça farklıydı.

---

* Karl Heinrich Ulrichs'in (1825-1895) getirdiği *anima muliebris virili corpore inclusa* (erkek bedenindeki kadın) tanımıyla başlattığı bilimselleştirmeci seksolojik *inversion* (ters çevirme) mecazının kullanılmaya başladığı dönem. (y.h.n.)

19. yüzyılın son birkaç on yıllık zamanı zarfında Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da yeni düzen esas şeklini almaya başladıkça, 19. yüzyılın ortalarında erkeklerin ve kadınların hemcinsleriyle kendi aralarında varolan romantizm içeren arkadaşlık olanağı kısıtlandı. Daha önceleri varolan, Amerikan yerlisi erkeklerin Batı Amerika'daki beyaz erkekler tarafından erotikleştirilmesi gibi olgular artık neredeyse tasavvur edilemez oldu. Gitgide artan baskı ve yaftalama, klasik emperyalizmin cinsel düzeninin merkezi haline geldi.

Buhran ve Yeniden Yapılandırma

Tıpkı 2008 sonrasındaki yıllarda olduğu gibi, 1873 sonrası yirmi yıl da tüm kapitalist dünyada uzun bir ekonomik durgunluk dönemi olmuştu. Şimdi olduğu gibi, o zamanlar da bu, hiçbir yerde ekonomik gelişmenin olmadığı anlamına gelmiyordu. Aksine, ekonomist Alfred Marshall'ın 1888'de söylediği gibi, bu uzun bir "fiyat düşüşü, faiz düşüşü ve kâr düşüşü"[1] dönemiydi. Kârlardaki düşüş, sistemin bir bütün olarak işleyişi için hayati önem taşıyan sermaye birikimi mekanizmasının bütünü için tehdit oluşturuyordu. Bu güçlüğün üstesinden gelmek için dünya ekonomisinin esaslı bir biçimde yeniden yapılandırılması gerekiyordu. 1890'larda kârlılık ve daha hızlı birikim olgularında gerçekleşen yeniden yapılandırma, farklı bir ekonomik rejim temeline dayanıyordu. Sonuçta bu ekonomik rejime karşılık olarak yeni bir cinsel düzen, örgütleyici kavramları ilk kez (bugünkünden oldukça farklı bir anlamda da olsa) "heteroseksüellik" ve "homoseksüellik" olan bir cinsel düzen geldi.

Kapitalizmin yeniden yapılandırılması diğer pek çok şeyin yanı sıra, rekabet olanağını kısıtlayacak biçimde sermayenin yoğunlaşmasına ve merkeziyetçiliğine yol açtı. Bu, başka hususlarda Marx'ı yeren ekonomistler tarafından büyük ölçüde onay görmüş bir süreçti.[2] "Ortak hissedarların sahibi olduğu,

1. Hobsbawm 1987, s. 36.
2. Hobsbawm 1994, s. 103.

ücretle tuttukları müdür ve yöneticileri çalıştıran" büyük şirketler "kendi girişimlerinin sermayedarlığına ve yönetimine kendi ailelerini ve gerçek şahısları geçirmeye başladı". Gitgide, genellikle banka ve simsarlık kökenli yatırımcıların oluşturduğu tröstler ve karteller olarak birleşmeye başlayan bu şirketlerin amacı rekabeti dizginlemek ve kâr marjlarını muhafaza edip devamlı kılmaktı. İşyerleri düzeyinde, sermayenin doğrudan kontrolünü artırıp emeğin özerkliğini azaltarak daha az zamanda daha az işçiden daha yüksek verim almak için Taylorizm ya da "bilimsel işletmecilik"ten gitgide daha çok yararlanılıyordu.[3] Sermaye, işgücünü kontrol altında tutma konusunda artık ailelere daha az dayalıydı, daha çok yeni yeni ortaya çıkan yönetici tabakasına ve büyüyen devletin baskıcı ve örgütleyen iktidarına dayanıyordu.

Küresel düzeyde, Batı Avrupa devletlerinin ve ABD'nin sömürgeci yayılmacılığı kışkırttığı bu dönemde, sermayenin baskısı araçsaldı. Özellikle 1870'lerden 1915'e kadar, Afrika'nın neredeyse tamamı, Pasifik bölgesinin tümü ile geriye kalan İspanya egemenliğindeki bölgeler İngiliz, Fransız, Alman, Belçika, İtalyan, Hollanda ve ABD sömürgeci imparatorlukları arasında adeta kapışılmış ya da yeniden paylaşılmıştı. Bunun bir sonucu, insanlık tarihinde daha önce görülmediği kadar "Avrupalı bir yüzyıl"ın yaşanması olmuştu. "Burjuva medeniyeti her daim bilim, teknoloji ve imalattan müteşekkil üçlü zaferiyle böbürlenmiş" olmakla beraber, "imparatorluk devrinde de kendi sömürgelerinde böbürlenmekteydi."[4] Sömürgeleşmiş ve yarı-sömürge halindeki dünyanın, hammaddelerin emperyal sanayi ve tüketim için tedarik edilmesi suretiyle "uluslararası bir uzmanlaşma kafesi" içerisine kapatılmasıyla doğan bir başka sonuç ise daha önce eşi benzeri görülmemiş seviyede bir eşitsizliğin ortaya çıkması olmuştu. 1750 ile 1800 yılları arasında şimdilerde emperyalist ülkeler olan yerlerde kişi başı gayrisafi milli hasıla bugünün egemen ülkelerindeki kişi

3. Hobsbawm 1987, s. 10, 43-5.
4. Hobsbawm 1987, s. 45, 18, 70.

başı gayrisafi milli hasıla oranıyla aşağı yukarı aynı iken, 1880 yılında bu oranın yaklaşık iki misli, 1913'te üç misli, 1950'de ise beş misli daha fazlaydı.[5]

O sıralarda Marksistleri, önceki binyıl boyunca çoğu devleti nitelendirmiş olan imparatorluk kurma anlamının ötesine geçen özgün bir tanımlamaya "emperyalizm" üzerine yazmaya iten uluslararası gruplaşma da bu olmuştu. Lenin bu uluslararası boyutun, yeni kümelenme rejimini bir bütün olarak tanımlamak için "emperyalizm" kavramını kullanmayı meşrulaştıracak kadar kapitalizmin yeni yapısının merkezinde olduğu kanaatindeydi: "Ulusların ezilen ve ezen uluslar olarak ayrılması... emperyalizmin *özü*nü oluşturur" diye yazmıştı.[6] Bu rejimin bazı özellikleri, sonrasında gelen Fordist ve neoliberal dönemlerde ortadan kaybolurken, diğer özellikleri devamlılık göstermişti: Ekonomik düzenin şirketleşmiş hali, finans kapitalin üstlendiği anahtar rol, sürgit devam eden yoğunlaşma ve merkezileştirme süreci ve de neoliberalizm etkisi altında daha da uç noktalara ulaşarak büyüyen ekonomik eşitsizlik.

Klasik emperyalizm çağındaki ırkçılık ile günümüzdeki ırkçılık arasında süreksizliğin yanı sıra bir süreklilik de mevcuttur. Şimdi olduğu gibi o zaman da artan eşitsizlik ile bölgeler ve halklar arasında varolan küresel hiyerarşi; gelinen son noktadaki yeni koşulları "açıklayan" ve benimseten ideolojileri ve önyargıları üretti. Ancak 1870'lerden beri artan ırkçılık olağanüstü derecede gürültülü ama ideoloji bakımından çapraşıktı; eşitsizliği nedenleriyle açıklamakta biyolojinin yardımına başvurulduğundan, "ırk" fikri dönemin ideolojisine en az "gelişme" kavramının ettiği kadar nüfuz etmişti.[7] Afrikalı köle ticaretinin ve köleliğin kaldırılmasına rağmen, bu rejim zamanında iddia edilmiş olan Afrikalıların ırksal açıdan daha aşağı konumda olması fikri, Afrika'nın sömürgeleştirilmesi ve ABD'nin güney eyaletlerinde Afro-Amerikalı kölelerin

5. Hobsbawm 1987, s. 64, 15.
6. Lenin 1964, s. 409.
7. Hobsbawm 1987, s. 32.

haklarından mahrum edilmesiyle birlikte fiilen serf haline getirilmeleriyle yeniden öne sürülüyordu. Üstelik, ırka dayalı aşağılık olma modelinin kapsamı, imparatorlarının Avrupa'da önceki yüzyıllardaki halen geniş bir hayran kitlesinin bulunduğu Asyalılara kadar genişlemişti.

Bu dönemin alametifarikası olan ırkçılık sözde bilimseldi, aleniydi ve çoğu kez katı bir biçimde resmileştirilmişti. Sözgelimi Birleşik Devletler'de, (en az bir Afrikalı veya Afro-Amerikalı büyük büyükannesi ya da büyük büyükbabası olanları "renkli" diye sınıflandırarak) "bir-damla-kan"* ilkesini kuran, (mahkemede beyazlar aleyhine tanıklık edemesinler diye) California'daki Çinli göçmenleri "Kızılderili" (Amerikan Yerlileri) olarak tanımlayan ve Sihlerin uzak "Aryan" köklerinin onları "beyaz" kılmadığına karar veren[8] tuhaf yasal hükümler mevcuttu. Bu ırkçı düzenlemeler, kimin Yahudi ya da yarı-Yahudi olduğunu hükme bağlayan Nazi Almanyası uygulamalarında, hatta İkinci Dünya Savaşı sonrasında Güney Afrika apartheid rejimindeki dört temel tabakalaşma tipinde yaşamaya devam etti; Sermaye'nin "bilimsel" işletmecilik ve toplumun bürokrasi yoluyla kontrol altına alınması üzerine yaptığı yeni vurguyla birlikte ilerledi.

Kapitalizmin toplumsal cinsiyet boyutu da bu dönemde yeniden şekillendirildi. Çok büyük ölçekte ücretli işgücüne dahil edilen kadınlar ve çocuklar, genellikle ya yine kadınlar ve çocuklarla ya da "ataerkiyle işbirliği içinde" bir düzen dahilinde kocalarının veya babalarının yanında çalıştıkları üzere, sanayileşmenin ilk evreleri, mevcut aile ve topluluk biçimlerinin omuzları üstünde yükseldi. Bununla birlikte, 19. yüzyıl boyunca gitgide daha çok sayıda kadın ve çocuk büyük fabrikalarda çalışmaya başlamış, erkeklerin aldığı ücretlerin kırılmasına yol açmıştı.[9] Uzun çalışma saatleri ile üretim kaynaklı

* 20. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlükte olan yasal ırki düzenlemeye dayalı bir ilke. En azından bir siyah akrabası bulunanı (bir damla kanı Afrikalı olan) siyah kabul eden yasal düzenleme. (y.h.n.)

8. Puar 2007, s. 175-177.

9. Clark 1995, s. 20-23, 306, 23-24.

toplumsal yeniden üretim (ki, giriş bölümünde belirtildiği gibi, kapitalizmin ana özelliğidir) göz önüne alındığında, bu durum iş gücünün yeniden üretimi için gerekli olan aile içerisinde gitgide daha çok gerginlik yaratmaya başladı.

Sanayileşmenin, emperyalizmin ortaya çıkışıyla genel hatlarıyla kesişen daha sonraki evrelerinde bu sorun, en azından işçi sınıfının daha üst tabakalarından olan çalışan erkeklerin eşlerinin tam zamanlı ev kadını ve anne olmalarını sağlayacak şekilde "aile ücreti" kazanmalarıyla işçi sınıfı içerisinde gitgide büyüyen bir ayrım yaratılması yoluyla kısmen çözülmüştü. Bu sosyal tabakada, kadın eşin evde kalabilmesi "toplum nezdinde, ailenin yoksullaştırılmadığına dair gözle görülür bir kanıt"[10] olmuştu. Britanya'da 1850'lerden itibaren erkeklerin artan maaşları, artık yıkanacak daha çok giysi ve bulaşık, temizlenecek daha fazla oda olduğundan ötürü ev işi yükünü artırdı. Bu, kadınları 1870'ler itibarıyla giderek erilleşen işçi-sınıfı kültüründen tecrit etmişti. Radikal İngiliz işçi-sınıfı kadınları bile, özgür aşk ve kamusal alanda kadınlara eşitlik gibi radikal taleplerinden vazgeçmeye, bunun yerine kendilerini eş olarak ve "ailelerini savunan militan anneler" olarak tanımlamaya, kocalarının kazançlarını içkiye harcamak yerine parayı eve getirmelerini talep etmeye başlamıştı.[11]

Bu değişimin beraberinde yeğin ve özcü bir kadın-erkek farklılıkları ideolojisi bulunuyordu. "Mekanizmayı, yani işçinin uyum sağlaması istenen devinimleri yansıtmak için erkeklik kavramı yeniden yapılandırılmıştı" ve sermaye "işçileri istikrarlı, güvenilir, duygusuz, faal ve yararlı bireyler olarak kontrol altında tutup düzene sokmayı amaçlıyordu".[12] İşçi sınıfından erkeklerse, giderek "kendi erkekliklerini kanıtlayarak ücretli iş dünyasında başarıyı...birarada sürdürme"[13] eğilimi içerisindeydi. Bu, aile ücretindeki artışla birleşince, erkeklerin ve

10. Hobsbawm 1987, s. 198.
11. Clark 1995, s. 257, 269-70, 185-7, 220-3, 227-9, 249-50, 184.
12. Adam 1985, s. 663.
13. Willis 1999, s. 2.

kadınların ayrı sınıflar olduğu ideolojisinin orta sınıftan işçi sınıfının oldukça geniş bir katmanına doğru yayılmasına katkı sağladı. Flörte ve ev yaşamına özgü alışkanlıklara kazandırılan yeni ve farklı vurgu, (daha önce bilinmeyen bir kavram olan) "heteroseksüelliğin icadı"na ve homoseksüelliğin onun tali formu olmasına yol açtı; hem de başlarda toplumsal cinsiyette güçlü ayrımların olduğu bir kültürde "homoseksüeller" genellikle geniş ölçüde toplumsal cinsiyete karşıt olarak görüldükleri halde. Bu şekilde, "heteronormatif cinsel kimlik ve onun ötekisi olan yanlış yola sapmışlar" 19. yüzyıl emperyalizminin zirve yaptığı noktada yavaş yavaş esas şeklini almaya başladı.[14]

İş gücünün fiziksel ve toplumsal yeniden üretimine odaklanmış, kontrol altına alınmış, "normal" cinselliğin önemine yapılan vurgu beraberinde yeni sanayi disiplini ve yeni "bilimsel" ırkçılığı getiriyordu. Sanayi toplumundaki düzensizliğe bir düzen getirme sorumluluğunu yeni meslek grupları üstlendi. "[...] mesleki anlamda gitgide uzmanlaşmış olan orta sınıf, reform heveslisi kapitalistlerle birlikte, sınıf kinine giren her türlü durumu düzeltmek, sınırlarda düzenlemeler yapmak, işçi sınıfı ile Afro-Amerikalı çevreleri kontrol altında tutmak, ahlak ve ahlaka aykırı edimleri izlemek ve bu alanların tümünde devletin yasama ehliyetini güçlendirmek için nerdeyse her faaliyet alanında seferber oldu."[15] Cinsellik üzerinde baskı kurmak, bu gündemin ayrılmaz bir parçasıydı: Orta sınıf "cinsel denetimlerin içselleştirilmesini kendileri için ülküleştirdiği"nden, "işçiler ve yoksullar üzerindeki dıştan kontrol biçimlerini yeniden tesis etmeyi amaçlıyordu."[16] Sanayileşmenin ancak bu son evresine İtalya'da tanıklık etmiş olan Antonio Gramsci şöyle söylemişti: "Bu yeni sanayileşme tek eşliliğe ihtiyaç duyar: İşçi olan erkeğin gerginlik enerjilerini, rasgele cinsel ilişki doyumunun düzensiz ve uyarıcı arayışı peşinde boşa harcamamasını gerektirir."[17]

14. Hennessy 2000, s. 97.
15. Valocchi 1999, s. 209.
16. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 142.
17. Adam 1985, s. 666.

Öte yandan, bir İngiliz başbakanının "bizimki gibi bir imparatorluk ilk koşul olarak emperyal ırkı gerektirir" sözlerinde ifadesini bulan bir kanaat kök salmıştı. "Beyaz erkeklik" tasarımı erkeksiliği ırksallaştırmaya hizmet etti.[18] Dolayısıyla, bir din görevlisinin de açığa vurduğu üzere, "ailenin iffeti bir ulusun en büyük gücü olmalıdır" öyle ki "tensel günahlar hem kişinin hem de ulusun mahvına sebep olur."[19] Bu dönemdeki "kadın iffeti"ne yönelik ve fuhuş karşıtı kampanyalar da oldukça ırksallaştırılmış hareketler olup ülkeler arası kitlesel göçe düzenlemeler getirme çabalarıyla bağlantılıydı. Mücadele edilen kötülüğün "beyaz kadın ticareti" (herhalde kölelik beyaz kadınlara uygulandığında daha fena bir şey oluyordu) olarak adlandırılması veya tacirlerin ABD'de "öfkeli bir yabancı zebani sürüsü ... Fransız, İtalyan, Suriyeli, Rus, Yahudi veya Çin ırklarından ahlak ve medeniyetten nasibini almamış dejenere kişiler"[20] olarak tanımlanması tesadüf değildi.

Sanayileşmenin kadınlar üzerindeki etkisi farklılık gösteriyordu, bazı kadınlar belli dönemlerde işgücüne girmeye zorlanırken, kimileri ise başka zamanlarda işgücüne dahil edilmiyordu. Özellikle, "eve ekmek getiren" erkekler için daha yüksek ücret getiren aile ücreti sisteminin işçi sınıfının en azından bir tabakası için yerleşik bir hal aldığı yerlerde kültür, erkek işçiyi "etnik-çoğunluk" ve "aile babası"[21] olarak kabul ediyordu. Sendika hareketinin merkezi ve temel bileşeni olan mavi yakalılar büyük olasılıkla ezici bir çoğunlukla erkeklerden ve –en azından eski köle ve sömürge olanların sanayi merkezlerine göçlerinden önce– beyazlardan oluşmaktaydı.[22]

Bu, çoğunlukla en yoksul ve genellikle göçmen, siyah ya da yerli olan, halen ücret karşılığı çalışmak mecburiyetindeki[23]

18. D'Emilio ve Freedman 1997, s. V.
19. Weeks 1981, s. 125, 87, 106.
20. Rubin 2011, s. 70-3, özellikle s. 73.
21. Fraser 2009, s. 101.
22. Krupat 2009, s. 12.
23. Reddy 1998, s. 360; Sangster ve Luxton 2012, s. 290-1.

kadınlar ile fabrikalarda, ofis ve perakende satış işlerinde çalışan[24] ve gitgide büyüyen (çoğu işveren evli kadınları işe almaya yanaşmadığı için, esas itibariyle genç ve bekâr) kadınlar ordusu için daha düşük ücretler anlamına geliyordu. Sayıları milyonları buluyordu: örnekse, Britanya'da 1880'lerve 1890'larda 10 yaşın üzerindeki kadınların yüzde 34'ünü oluşturuyorlardı. Almanya'da 1907 yılında 174.000 kadın tezgâhtar mevcuttu, bu rakam 25 yıl öncesinin beş katıydı. Britanya'da1886'da 37.000 olan kadın sendika üyesi sayısı 1914'te 357.956'ya çıkarken, 1881 ile 1911 yılları arasında büro çalışanı kadın sayısı 6.000'den 146.000'e çıkmıştı.[25] Katalonya'da 20. yüzyılın ilk yarısında kadınlar tekstil sektöründeki işçilerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktaydı.[26] Aynı sıralarda, siyah ve göçmen kadınlar ucuz iş gücü rezervinin giderek artan bir oranını oluşturmaya başlamışlardı. Kapitalizm üretken çağında olan tüm insanların çalıştırılmasını gerektirmeyen ilk ekonomi sistemidir ve cinsiyet ile "ırk", işgücü ordusunu oluşturan rezervi tanımlamak için rahatlıkla benimsenebilecek kriterlerdir. Kadınların, siyahların ve göçmenlerin tali işgücü rolü üstlenmeleri, kapitalizmin "*asli ve esas özelliği*" haline gelmişti.[27]

Kadınlar Dünyasında Eros

Bununla birlikte, işçi sınıfından diğer kadınları eve ve halen sürmekte olan konumlarına indirgeyen aile ücreti sistemi, halihazırda pek çok orta sınıf kadının da içerisinde bulunduğu kadınlar dünyasını tecrit eder. Sanayileşmenin yeni dalgası, annelerin "yeni asker ve işçi kuşağı[nı], Emperyal ırk[ı]"[28] dünyaya getirip yetiştirmesini gerektiriyordu. Almanya'da 1908 yılında League of German Women's Organisation [Alman Kadın Örgütleri Birliği] yönetiminin Alman doğum oranının artırılmasına odaklanan ırkçı ve milliyetçi bir program be-

24. D'Emilio ve Freedman 1989, s. 189.
25. Hobsbawm 1987, s. 199-201.
26. Arruzza 2013, s. 30 ve 44.
27. Young 1989, s. 58.
28. Anna Davi , alıntı: Kinsman 1987, s. 49.

nimsemesi örneğinde olduğu gibi, emperyal ideoloji orta sınıf kadın hareketlerini çoğu zaman etkiledi.[29] Milliyetçi saikler Weimar Cumhuriyeti döneminde, kadın özgürleşmesini ahlaki yükümlülükle ve milletin üstün millet ülküsünün menfaati bakımından "kişinin arzularını kontrol etmesinde erkeğin emsalsiz yeteneği[yle]" ilişkilendiren kimi Alman feminist toplulukların simgesi olmaya devam etti.[30]

Pratik hayatta baş gösteren baskılar işçi sınıfından bazı aileleri orta sınıfa ait kadının eve ve aileye bağlı yaşaması modelini benimsemeye itti. 19. yüzyıldaki günlük çalışma saatlerinin uzunluğu göz önünde bulundurulursa, eşlerden birinin evde çalışıp diğerinin ücretli bir işte çalışacağı şekilde bir işbölümü yapmak, iki yetişkinin de uzun saatler fabrikada çalışmasından daha tercih edilir bir şeydi.[31] İşçi sınıfının bu kesiminde, ev kadınları fabrikalarda verilen emeğin yeniden üretimi için gereken özelleşmiş ev içi emek vermekle birlikte, kocalarının üretim konusunda partneri olmaktan kocalarının "maddi desteği[ne]" bağımlı olmaya geçtiler. "Kadınları çalışmayan bireyler olarak tanımlayan" kadınlık ideolojisi onların ekonomik anlamda ötekileştirilmesini meşrulaştırmaya hizmet ediyordu.[32] Bir erkeğin karısına maddi destek sağlamakta yeterliliği onun erkekliğinin, kimseye muhtaç olmamasının ve yiğitliğinin kanıtıydı; kadınlarsa kadınlıklarını ev idaresinde iyi olmanın yanı sıra, aileyle ilgili işleri kendilerinin "duygusal ve cinsiyete özgü kaderi" olarak kabul edip duygusal yönden hassas, cinsel yönden itaatkâr olmayı kabul ederek de ispatlıyordu.[33] Tüm kadınlar için gerçekleşen ise şu oldu; ücretli çalışma prensipte bir tercih meselesi haline gelince, düşük ücretler ve iş güvencesizliği onları evlenmeye ya da evli kalmaya itti.[34]

29. Steakley 1989, s. 255.
30. Lybeck 2009, s. 38-9.
31. Brenner 2000, s. 29.
32. Ann Foreman, alıntı: Young 1989, s. 59, 68, n. 46.
33. Weeks 1981, s. 39, 68, 42.
34. Hennessy 1994, s. 100-1.

Aynı zamanda, kökleri tarihsel olarak "çalışmayan kadını cahil ve köle kadın imgesine bağlayan" daha eski bir uluslararası iş bölümüne dayanan "ev kadınlığına mahkûm etme ile sömürgeleştirme" arasında bir bağlantı vardı. Bu bağlantı, bu dönemde, orta sınıftan ve görece daha refah durumda işçi sınıfından ev kadınları ile onların ücretli ev içi emekçisi olan yoksul, genellikle ırkı nedeniyle baskı gören veya etnik anlamda onlardan farklı kadınlar ve bu ailelerin tüketimi için "sömürge emtiası" üreten sömürgeleşmiş kadınlar arasındaki bir bağlantı şeklini aldı.[35]

İşçi sınıfından kadınlar için, eve ve aileye bağlı yaşam ideolojisi aynı zamanda cinsel tehditlerden korunma umudu da vaat etmekteydi. Sanayileşme, serbest düşünceli Londra'nın yanı sıra, bir zamanların katı biçimde yönetilen Kalvinist İskoçya'sında da evlilik dışı doğum, terk ve resmi olarak evliyken bir başkasıyla daha yasa dışı evlilik oranlarının artmasıyla birlikte, Anna Clark'ın cinsel kriz adını verdiği durumla sonuçlanmıştı.[36] Büyük coğrafi ve mesleki hareketlilik, erkeklerin baştan çıkardıkları kadınları terk etmelerini kolaylaştırdı. Özellikle kışlalardaki, gemilerdeki veya şehirlerin kenar mahallelerindeki erkekler için "kısa dönem beraber yaşama veya fuhuş çok yaygın, yasal evlilik istisnai idi". Bu koşullarda, işçi sınıfından çoğu kadının saygın olma arzusunun, çoğunlukla orta sınıf ideolojisinden uzak pratik nedenleri vardı;[37] ücretli ev içi emekçisi olmadıkları ve az sayıda sömürge emtiası karşılayacak güçlerinin olmadığı hallerde bile. "Yoksul sınıfların ahlakının düzeltilmesi"[38] olgusu aynı zamanda bu kadınların kocalarını da etkiliyordu; onlar için cinsellik bakımından saygınlık, "geçici işçi olarak çalışan yoksulların 'kaba sabalığı' ile arasına mesafe koymak isteyen emekçi aristokratın alameti farikası"[39] haline geldi.

35. Maria Mies, alıntı: Hennessy 2000, s. 200.
36. Clark 1995, s. 6, 42-3, 45-50.
37. Weeks 1981, s. 64, 66, 72.
38. Foucault 1978, s. 122.
39. Kinsman 1987, s. 47.

Eve ve aile yaşamına bağlı yaşayış bazı kadınlara kişisel yaşamlarını geliştirmek, hatta kendi cinsel ihtiyaçlarına dair farklı bir algı oluşturmak için fırsatlar sağladı. Ancak 19. yüzyılın daha ileri yıllarında, orta sınıfın diğer kesiminden giderek daha çok sayıda kadın mesleki kariyer yaparak kişisel gelişimlerini gerçekleştirmeyi hedefledi. Kadınlara daha çok eğitim ve meslek fırsatı açıldığı gibi, bunların çoğu başlangıçta kadınların kendi ayrı dünyası içerisinde hayata geçti. Meslek sahibi bu kadınlardan bazıları, "eril toplumsal değerlerin sanayileşmeyle, savaşla ve çarpık kentleşmeyle alakalı trajediler meydana getirdiği[ne]" ve kadınların o "üstün önsezi yetenekleri[yle] dünyayı yeniden düzeltmek" zorunda olduğuna inanan feminist "ahlak şovenistleri"ydi.[40] Orta sınıf içerisinde mücadele veren kadınlar, hem endüstriyel ve emperyal düzene tepki veriyor hem de bir toplumu buna uyacak biçimde şekillendiriyordu. Yitirilen cinsel hâkimiyet fenomenlerinden bazılarını, kilisenin ve toplumun otoritesini zayıflatan daha "hareketli ve heterojen [bir] toplum olarak yeniden canlandırmaya çalışıyorlardı. Böyle yaparak, kendi sınıfları adına, sorumsuz yeni zenginler ile asi sanayi işçileri arasında bir "düzen görüntüsü" yaratmaya çalıştılar.[41]

Feministler "zührevi hastalıklara, hâkim eril cinsel arzulara ve çok sayıda hamileliğe karşı kadın özsavunmasını"[42] savunmak konusunda ortaklaştılar. Örneğin, kadın sosyalist Alexandra Kollontay, "özel mülkiyetin ilkeleri ve erkeklerin başkalarının çocuklarına bakmak hususunda isteksizliği"nden kaynaklandığını düşündüğü eril ikiyüzlülüğe ve çifte standarda saldırıyordu. Kapitalizmin yarattığı "cinsel dürtünün çarpıtılması"nın bir erkeğin "herhangi bir kadına, cinsel açıdan özellikle ona ihtiyaç duymasa bile, cinsel tatminini ve hazzını o kadın aracılığıyla gidermek amacıyla"[43] yaklaşmasına neden olduğunu düşünüyordu.

40. Faderman 1991, s. 24.
41. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 144, xvii, 57, 150-1.
42. Weeks 1981, s. 163-4.
43. Kollontai 1978, s. 228-9, 263-4, 286.

En radikal feministler ve Kollontay gibi sosyalist feministler, evliliği fuhuşun uzun vadeli bir başka türü olarak görüp reddediyordu. Evlilik ile fuhuş arasında yapılan analojinin, anarşist Emma Goldman'ın burjuva ahlakçılığına ilişkin "fuhşun kadının bedenini satmasından ziyade onu evlilik dışı yollardan satmasına dayalı"[44] olduğu teziyle benzer niteliktedir. O tür beraberliklerin genellikle cinsellik içermediği zannedilse de, üst orta sınıftan kadınların bazıları için birbirleriyle "Boston evliliği" yapması, yasal ve heteroseksüel evliliğin makul bir alternatifi halini aldı. Bu ilişkiler kültürel açıdan onaylanan kadın kadına romantik dostluğu kalıbına uymakla birlikte, bu kadınlar kendi geçimlerini kendileri sağlayabildiği için artık ekonomik açıdan erkeklere mecbur da değildiler. ABD'de 1880 ile 1900 yılları arasında, üniversite okumuş kadınların yüzde 50'si, genele oranla ifade edildiğinde kadınların yüzde 10'u yaşamlarını (erkeklerle) evlenmeden sürdürürken,[45] 1877 ile 1924 yılları arasında doktora derecesi yapmış kadınlarda bekâr kalan kadınların oranı dörtte üçtü.[46] Avrupa'da da bu örüntü hemen hemen aynı şekilde görülmekteydi.[47] Örneğin Almanya'da 19. yüzyılın sonlarında, çok sayıda üniversite öğrencisi kadın, kadın kadına ömürboyu partnerlikler yaşayan, sözünü sakınmayan feministler oldular.[48] Bu kadınların pek çoğu, bilinçli şekilde bağımsız ve bekâr kalmayı istedi.

Böyle kadın çiftler, sözgelimi ABD'de, "erkeklerden uzak duran, ömürleri boyu birbiriyle evliymiş gibi hisseden"[49] orta sınıf kadınlar tarafından işletilen ve yoksullara hizmet veren merkezlerde çokça görülmeye başladı. Bu kadın kadına birlikteliklerden en iyi koşullarda yaşanmakta olanları, sadece "kafa dengi bir arkadaşlık" değil, ayrıca "mali durum, sorumluluklar,

44. Rubin 2011, s. 83.
45. Faderman 1991, s. 12, 14.
46. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 190.
47. Hobsbawm 1987, s. 215-16.
48. Lybeck 2009, s. 32.
49. Smith-Rosenberg 1989, s. 266.

karar alma gibi heteroseksüel evlilikte kocanın öncelik ve üstünlük iddiasında olduğu tüm alanlarda eşit ilişkiler" örneği sergiliyorlardı.[50] Yine de bu ilişkiler genellikle gizli yaşanıyordu. "Viktorya dönemi toplumundan miras aldıkları ve güçlü bir feminist hareketin onayladığı kadın ayrılıkçılığı, bu ilişkileri sapma olarak nitelendirerek karalanmaktan korudu."[51]

Bu dönemde sadece kadınlar ve kız çocukları için olan okullar ve üniversitelerin sayısı hızla artıyordu, Fransa'da 1880'lerde mevcut olmayan kız *lycée*'lerinin, 1913'e gelindiğinde erkek *lycée*'lerinin öğrenci sayısının üçte biri kadar öğrencisi vardı; Almanya'da 1910, Rusya'da ise 1900 yılı itibarıyla ortaokullarda iki yüz elli bin kız öğrenci sayısına ulaşılmıştı.[52] Bu kurumlar çoğunlukla bu tür kadın birlikteliklerine zemin sağlıyordu. Kadınların yeni kamusal rollerin ve mesleklerin öncülüğünü yaptığı bu dönemde, kızlara özel okulların teşvik ettiği şey "yaşça büyük, kamusal alanda başarılı kadına duyulan idealleştirilmiş aşk" oldu. 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarındaki kadınlara ve kız çocuklarına özel yeni, büyük okul ve üniversiteler, mezunlarını eğitim, tıp ve sosyal hizmet alanlarında kariyer için hazırlayarak "büyüyen endüstriyel ve emperyalist ekonominin gereksinimlerine uyum sağlamış" durumdaydı. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin "pratik bilgi, ahlak bilgisi ve kişiye yönelik duygusal yakınlık"[53] içermesi beklenirken, kadınlar arası arkadaşlıklar da meslek sahibi kadınların gereksinimi olan disiplini ve bağımsızlığı geliştiren ilişkiler olarak görülüyordu.

Bu tür ilişkilerde taraflar beyaz ve orta sınıftan olduğu ve gerçek anlamda penetrasyon gerçekleştiği bilinmediği müddetçe, yoğun bir sevginin sözel ya da fiziksel dışavurumları bile cinsellik[54] olarak algılanmıyordu, buna el ele tutuşma, öpüşme

50. Faderman 1991, s. 18; ayrıca bkz. D'Emilio ve Freedman, s. 192-3.
51. D'Emilio 1983b, s. 95.
52. Hobsbawm 1987, s. 203-4.
53. Vicinus 1989, s. 213-14, 217, 221.
54. Newton 1989, s. 284.

ve kucaklaşma[55] da dahildi. 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında hem İtalya'da hem de Britanya'da hekimler, kız okullarında erotik ilişkilerin (İtalya'da "saman alevi aşklar" olarak bahsediliyordu) yaygınlığı hakkında kaygılarını dile getiriyordu.[56] Bu okullu kız aşkları örüntüsü emperyalist ülkelerdeki beyaz orta sınıf sınırlarının çok ötesinde, sözgelimi Lesotho gibi uzak bir ülkede kadın yatılı okullarında "annecikler" ile "bebekler" arasındaki ilişkilerde de mevcuttu.[57]

Buna tezat olarak, sıklıkla, işgücünden ve kamusal hayattan dışlanmalarına direnen, zaman zaman diğer kadınlarla cinsel ilişkiler, hatta evlilikler[58] ya da 19. yüzyılda kadın –formunda doğmuş olan San Fransiscolu Jack Garland örneğinde görüldüğü gibi– genç erkeklerle erotik ilişkiler yaşayan,[59] kimliğini erkek olarak tanıtmayı başarmış olan işçi sınıfından birkaç kişi olmuştu. 19. yüzyıldaki düşük ücretleri ve çalışan kadınlara yönelik yoğun sosyal kısıtlamaları göz önünde bulunduracak olursak; başka bir yere taşınmayı tercih hakkı, saçlarını kestirmek ve kendini erkek olarak tanıtmak onlara önemli avantajlar sağladı. Bu, kapitalizmin bir zamanlar "onun ev idaresi veya anneliğine ilişkin bakım işlerini azaltmaksızın ücretli işçi"[60] kıldığı işçi sınıfı kadının "üç şeritli yolu"nu aydınlattı. 1914'te Milwaukee'de bu kadınlardan birinin maruz bırakıldığı şeylerden söz ederken söylediği gibi: "Çalışmak zorunda olan kadın, köle olur."[61]

Daha önceki yüzyıllarda bu kadınların temel güdüleri nadiren cinsellikle ilintili olmasına karşın, zaman zaman başka kadınların sevgilisi veya kocası oldukları görülüyordu. Yoğun romantik ve cinsel bağların, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başla-

55. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 126.
56. Beccalossi 2012, s. 73-6, 108-11.
57. Wekker 2006, s. 185; Epprecht 2009, s. 1265.
58. Adam 1983, s. 661-2.
59. Stryker 2008, s. 119. ABD'de 19. yüzyılda kadınlığa geçiş yapanların kayıtları için bkz. Katz (1976, s. 209-79).
60. Kollontay 1978, s. 252.
61. D'Emilio 1983b, s. 97.

rında, kadın fahişeler arasında ve kadın mahkûmlar arasında da kurulduğu kanıtlanmış bulunuyordu. Bunun dışında işçi sınıfından kadınlar arasında açıkça yaşanan yoğun bağların kurulması ancak 19. yüzyılın sonlarında ve sadece az sayıda kadın için mümkün hale geldi.[62]

Hetero – Homo İkiliği

Ancak 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında aşama aşama, endüstriyel birikim rejiminin ilk döneminin aile ücreti ve kadın rezerv emek ordusu kavramlarını içeren bir dünyanın yolunu açmasıyla, erkeklerle kadınların ayrı ayrı dünyaları olması kültürü son bulmaya başladı. Bunların yerine, kitlesel ölçekte modern heteroseksüelliğe ilişkin merkezi söylemler ve pratikler gelişti: "romantizm, evlilik, düğün, aile değerleri ve gelenekleri, öjeni, saf toplum kampanyaları".[63] Jonathan Katz'ın ortaya koymuş olduğu gibi, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başları, heteroseksüellik kavramının sosyal ve seksolojik bir kategori olarak icat edildiği dönem olmuştu.[64]

En azından, sınıfsal konumlarının ve eve bağlı yaşam sürmelerinin saygın kıldığı kadınların cinsel yönden edilgen ve cahil olmalarının beklendiği bir önceki cinsellik rejimine kıyasla, bu yeni heteroseksüellik kavramı cinsellik imkânlarını biraz olsun artırıyordu. Kadınların hazzına ve sekse katılımına ilişkin, en azından toplumsal cinsiyetlere uygun olarak görülen alıcı ve karşılık veren şeklinde de olsa, yeni bir açıklık geliştirilmişti. Aynı zamanda, kurumsallaşan heteroseksüellik evde ve iş piyasasında cinsiyete göre gerçekleşen işbölümünün yeniden tanımlanmasını teşvik etti ve "ürün pazarlamasında ve tüketiminde kritik öneme sahip olan arzunun formlarının güçlenip pekişmesine" katkı sağladı.[65] Kadınlar daha iyi eği-

62. Faderman 1991, s. 42-3, 45, 37-9; ayrıca bkz. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 124-5.
63. Hennessy 2000, s. 22.
64. Katz 1995.
65. Hennessy 2000, s. 25, 104.

tim alıp yeni iş olanakları elde ederken, yeni heteroseksüellik anlayışı da onların bağımsızlığını kontrol altında tutuyordu. "Kadın özgürlüğünün simgesi annelerin siyasi güç talebi değil, kız çocukların heteroseksüel zevk arayışıdır"[66] iddiasını gerçek kılmaya girişen çok sayıda erkek reformcu ve seksolog bulunuyordu.

İdeolojik olarak, Darwinci toplumsal düşünce seksolojiyi toplumsal cinsiyete ve cinsel özcülüğe yöneltti.[67] Toplumsal Darwincilik, kalıcı bir toplumsal hiyerarşinin hiç bitmez normu olacak heteroseksüellik normuna eklemlendi. ABD'de hâkim algı Avrupalı olmayanların da alt tabakadan olanların da ahlak yoksunu olduğu yönünde idi.[68] Fakat orta sınıfa mensup olanlar ulaştıkları aydınlanmayı paylaşmakta kararlıydılar. Sonuç olarak, Viktorya döneminde yaşamış olanlar "evliliği insanların yaşamlarındaki en önemli deneyim ve evlilikte aşkı da duygularının, zorunluluklarının ve tatminlerinin temel odağı yapmaya çalışan tarihteki ilk insanlar" idi.[69]

19. yüzyılın son çeyreğindeki uzunca zamandır gerileyen kapitalist ekonomiler dönemi, tüm bu değişken kimlikleri karmaşıklaştırmıştı. Ekonomik sıkıntılar ve toplumsal çatışma ulusa yönelik tehditlere ilişkin kaygıyı yükseltmiş ve milliyetçilikle anti-semitizmi büyütmüştü. "Doğal düzen" ile aile de kuşatma altındaymış gibi görülmeye başlamıştı. Bu, gelişmeye başlayan mastürbasyon karşıtı ve "saf toplum" yanlısı kampanyalarla beraber, 1870'ler, 1880'ler ve 1890'larda "anormal" cinsellik şeklinde bir sınıflandırma yapılmasının daha önemli olarak görülmesini sağladı.

Birinci Dünya Savaşı, toplumsal cinsiyet rollerindeki ve cinsellikteki değişimleri hızlandırdı. Özellikle Avrupa'da, kadının sanayideki emeğine olan talep daha çok kadını kamusal dünyaya soktu, cinsiyet eşitliğini artırdı ve karşı cinslerden

66. Smith-Rosenberg 1989, s. 272.
67. Herdt 1994, s. 28.
68. Kinsman1987, s. 45.
69. Coontz 2005, s. 177.

oluşan çiftleri uzun dönemler için, "hatta sonsuza dek"[70] ayırdı. Erkek nüfusun büyük kısmı savaşlarda ölmüştü, bu durum pek çok kadının kendi geçimlerini sağlamasına alan açtı ya da onları buna mecbur etti.[71] İkinci Dünya Savaşı süresince ve sonrasında da özellikle erkeklerin yıllarca seferberlik görevinde olduğu, yaklaşık 350.000 civarında kadının ABD ordusunda görev yaptığı ve kadınların ücretli emeğe katılımının hızla yükseldiği ABD gibi ülkelerde, benzer değişimler yaşandı.[72] Bu koşullarda, birkaç yıllık kısa bir dönem için, ABD Ordusu Kadın Teşkilatı'nın subaylarına kadın personel arasında seksle ilgili spekülasyonlardan kaçınılması, buna rastlanması halinde yalnızca "sonuç alınacak şekilde yönlendirilmeye yatkın uysallıkta olmayan"[73] kadınların ilişiğinin kesilmesi emri verilmişti. Ordunun ve savaş endüstrisinin kadınların geleneksel olarak erkeklerin yaptığı işleri gerçekleştirmesine had safhada ihtiyaçları olduğu için, bağımsız kadınlar ve onların birbirleri arasındaki aşk "rahat bırakıl[ıyor], hatta korunup gözetil[iyor]"du.[74]

1920'lerde ve sonrasında 1940'larda, her iki savaşın ardından cinsiyet özgürleşmesi ve cinsel özgürleşme geldi. Sigmund Freud gibi psikologlar, (özellikle Samoalıların cinselliği deneyimlemekle ilgili hiçbir kısıtlamaları bulunmayışı üzerine yaptığı çalışmasıyla) Margaret Mead, Bronislaw Malinowski ve Ruth Benedict gibi antropologlar –Malinowski, diğerlerinin homoseksüelliğe olan toleranslı yaklaşımını paylaşmasa da– bu cinsel özgürlükçülüğe bir ideoloji sağlanmasına yardım etti.[75] Ancak her iki savaşı da takip eden birkaç yıl içerisinde, gevşekleşen aile formları ve cinsel gelenekler dizginlenmişti, bu da 1930'ların ve 1950'lerin cinsel tutuculuğuyla sonuç-

70. Herzog 2011, s. 45.
71. Latimer 2005, s. 8, 20-2.
72. Bkz. Bérubé 1983 ve D'Emilio ve Freedman 1997, s. 289.
73. D'Emilio 1983b, s. 28.
74. Faderman, s. 119, 94, 97.
75. Meyerowitz 2010, s. 1064-9.

lanmıştı. Örneğin, 1930'ların ekonomi yönünden zor geçen zamanlarında, kadınlar erkeklerle iş konusunda rekabet etmekten caydırılmaya çalışılıyor, ideologlar işin bir kadını "dişil özelliklerden uzaklaştıracağı" vurgusu yapıyordu.[76] Sözgelimi, ABD'de yürürlüğe giren New Deal [Yeni Düzen]* çerçevesindeki toplumsal kalkınma programları dahi, geçimi erkeğin sağladığı bir aile modelini teşvik etme temeline dayalı ve bunu teşvik eden programlardı.[77]

Eşcinsel örüntüler, 1870'lerden 1940'lara kadar, arzu nesnesi seçiminin şeyleştirilmesinin ve hetero/homo ikiliğinin kurulmasının bir parçası olarak yeniden şekillendirildi. Homoseksüellik ilk defa, özel ve sistematik olarak tanımlanmış bir insan grubunun, öncelikli ve de esas olarak arzuladıkları cinsiyet yoğun biçimde şeyleştirilen ancak netice itibariyle giderek daha çok cinsiyetlenmiş arzularıyla da tanımlanmaya başlayan ve eşcinsel faaliyetlerde bulunan çoğu insanı kapsayacak bir hal alan çalışma alanı oldu. Bu değişimin önemli ön koşulları ise makul ücret getiren iş imkânları ve geniş ölçekli, hızlı kentleşmeydi, ki bu, kentte yaşayanların oluşturdukları çeşitli toplulukları kat kat büyütüp bu çevre mensuplarının aile bağlarını zayıflatmıştı. John D'Emilio ufuk açıcı makalesinde, kapitalist gelişmenin bu yolla, ayrı bir "homoseksüeller" kategorisinin doğması için gereken koşulları oluşturduğunu açıklamıştır.[78] Ücretli emekteki artış ve bunun sonucunda ortaya çıkan bireyin ekonomik bağımsızlığı, kurallarla belirlenmiş aile ve din örüntülerinin dışında yeni âdetleri ve ilişkileri mümkün kıldı.

Heteroseksüel romantik aşka dair fikirlerin popüler hale getirilmesi, en güçlü cinsel ve duygusal bağlarını hemcinsleriyle kurabilenler için evliliği daha eziyet verici kıldı. Karşı cinsle

76. Faderman, s. 119, 94, 97.

* Büyük Buhran'dan (1929) sonra 1930 ile 1938 arasında ABD'de Roosevelt yönetminde getirilen bir dizi sosyoekonomik reform ve düzenleme. (y.h.n.)

77. Self 2012.

78. D'Emilio 1983a.

evlilik bağı kurmadan hemen önce "samimi, tutkulu, baştan çıkarıcı, oyuncu, şehvetli, tensel zevklere düşkün, hatta kıskanç"mış gibi "rol yapmak" üzere baskı görmelerinin yeni bir yoluydu bu.[79] Lezbiyen aşk ve ilişkiler bazı kadınlar için heteroseksüel evliliğin olası alternatifleri arasına girmeye başlarken, daha önceleri erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış translarla seks yapmış olma ihtimali bulunan erkeklerden bazıları da başka erkeklerle seks, romantizm, hatta uzun süreli ilişki arayışına girmeye başladı.

Londra'nın ticarileşmiş transgender yeraltı dünyasında 17. yüzyılın sonlarında bile sosyal ve romantik bağlar mevcutken, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'nın ve Kuzey Amerika ile Güney Amerika'nın büyük kentlerindeki bazı barlar çoğu zaman lezbiyenlerle ve homoseksüel erkeklerle anılır oldular. Erkekler kadın kıyafeti giyen erkeklerin katıldığı yeraltı baloları düzenliyor, (genellikle bunu gizli yaşayan) lezbiyen çiftlere giderek daha sık rastlanıyordu. 1890'larda, Paris'te Place Pigalle civarındaki birkaç kafe lezbiyenler için toplanma noktaları haline geldi.[80] Berlin'de barlardan, kulüplerden, hamamlardan ve misafirhanelerden oluşan geniş bir ağ, homoseksüellerin nihayet, bazı "taşradan gelen homoseksüeller[in] hayatlarında ilk kez bu tür barlara gelmeleri ve hissettikleri duygunun gücünden gözyaşlarına boğulmaları" derecesinde "maskelerini çıkarmaları"nı mümkün kıldı.[81] ABD'de 1915 yılında bir gözlemci, erkek eşcinselleri "muazzam şekilde örgütlenmiş bir topluluk" olarak tanımlamıştır.[82]

Bu trend 1920'lerde, Paris'in, Berlin'in, Budapeşte'nin ve New York'un eşcinsel altkültürlerin merkezleri haline gelmesiyle Orta ve Batı Avrupa ile ABD'de güçlendi.[83] İngiliz lezbiyenler, ambülans şoförlüğü gibi savaş dönemi işleri sayesinde

79. Chou 2000, s. 194.
80. Rubin 2011, s. 157.
81. Magnus Hirschfeld, alıntı: Rubin 2011, s. 353.
82. D'Emilio 1983b, s. 12.
83. Herzog 2011, s. 56-7.

ruh eşleriyle karşılaşabiliyorlardı.[84] 1920'lerde, Chicago gibi ABD'nin büyük şehirlerinde beyaz işçi-sınıfı lezbiyen altkültürü de ortaya çıkmıştı, 1930'ların zor dönemlerinde de varlığını sürdürdü. ABD'de 1933 yılında İçki Yasağı'nın* yürürlükten kalkmasıyla birlikte tümüyle yeni baştan ortaya çıkmış ve o zaman dahi devletin içki ruhsat düzenlemeleriyle daimi cinsel baskıyla karşıya kalmış olmakla birlikte, bu dönemde barlar genellikle cinsel muhalifliğin ve toplumsal cinsiyet muhalifliğinin merkez müesseseleri olmuştu.[85]

New York, Harlem'de belirli biçimde Afro-Amerikalıların ağırlıklı olduğu bir lezbiyen kültürü vardı, bu kültürde tolerans butch/femme çiftlerin büyük özel törenlerle "evlenmeleri"ni dahi mümkün kılan seviyedeydi. Harlem'deki eğlence sektöründe çalışan kadınlar ile kaymak tabakadan kadınlar arasında biseksüel ilişkilerin varlığına dair de önemli kanıtlar mevcuttu.[86] Washington DC'de, Afro-Amerikalı erkekler birbirleriyle "Beyaz Saray'ın gölgesi altında"[87] tanışıyordu. 1920'lerde siyah eşcinselliğinde belli ölçüde bir serbestlik olmasının yanısıra, hetero/homo ikiliğinin tümüyle billurlaşmadığı yerlerde bir ölçüde cinsel akışkanlık[88] mevcuttu. Beyaz eşcinseller ve biseksüeller 1920'lerde ve 1930'larda, egzotik ve yasak olanın, hatta belki siyah erkeklerle seks arayışıyla Harlem'e geliyorlardı; gerçi 1920'lerde Harlem'deki beyaz eşcinsellere hizmet veren çoğu kulüp siyahları kabul etmiyordu.[89] 20. yüzyılın başlarında California'da, Asyalı erkekler, ülkeye "doğal olmayan" cinsel pratikleri taşıyan, genç beyaz erkeklerin kirlenmesine yol açan, kötülük ve yozlaşmanın apaçık kaynakları olarak görülüyordu. 1914'te,

84. Radclyffe Hall, alıntı: Faderman 1991, s. 63-4.

* ABD'de 1920'den 1933'e kadar alkollü içki ithalatı, ihracatı ve satışını ulusal seviyede yasaklayan düzenleme. (y.h.n.)

85. Rubin 2011, s. 345; Chauncey 1994, s. 173, 334-49.

86. Faderman 1991, s. 80-1, 184.

87. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 227.

88. Hooks 1990, s. 196.

89. Garber 1989, s. 329.

Sacramento'nun yoksul mahallelerindeki çoğu "Hindu"nun "oğlancı" olduğunu açıklayan sulh yargıcı, bunu söylerken beyaz ırkın, normal erkekliğin ve gerçek heteroseksüelliğin de sınırlarını çizmiş oluyordu.[90]

1940'ların sonları itibarıyla, Los Angeles ve New York gibi ABD şehirlerinde özel kulüplerdeki partiler, eşcinsel seks arayışındaki çoğu eski yüzlerce erkek askeri buralara çekiyordu.[91] Nerede bir çevre oluşsa, toplanma noktaları elbette çok önemli oluyordu; bunlar, her ne kadar baskının arttığı dönemlerde tehlikeli olsa da, tüm dünyada kişinin kendi cinsiyet kimliğiyle uyumlu şekilde sosyalleşme, giyinme, davranma ve cinsel partnerlerini bulma yerleri olarak işlev gören özel barlardı.[92] Cemaatler, onların varlıklarını kabul eden kültürel formların etrafında da bir araya geliyordu. Drag queen* yarışmaları Kuzey Amerika, Latin Amerika, Güney Afrika ve Güneydoğu Asya'da transgender yaşamın ortak özelliği haline geldi. Hem bağımlı ülkelerde hem emperyalist ülkelerde spor, lezbiyen ve cinsiyeti kadın olan muhalifler arasında bağlayıcı bir unsur haline geldi. Özellikle futbol (ve ABD'deki beyzboldan türetilmiş bir oyun olan softbol)[93] butch lezbiyenler ve daha sonraları "trans erkekler" olarak sınıflandırılacak kişiler arasında Soweto'dan Lima'ya kadar gözde bir oyun oldu. Spor, Hindistan'da da bu kişilere "anormal" bedenlerinde veya davranışlarında kendilerini rahat hissedebilecekleri, hatta riski düşük biçimde seks arayışlarına başlayabilecekleri alan sağlıyordu.[94]

90. Shah 2005, s. 703-4, 715, 705.
91. D'Emilio 1983b, s. 32.
92. Faderman 1991, s. 161-3.
* Genel olarak şov dünyasında ya da performans amaçlı kadın cinsiyet rolüne göre giyinen, dramatik etki veya hiciv amacıyla abartılı saç ve makyaj tasarımları kullanan erkeklere verilen ad. (ç.n.)
93. Faderman 1991, s. 161-2.
94. Shah, Raj, Mahajan ve Nevatia 2012, s. 213.

Ters Çevirme *(Inversion)* ve Homoseksüellik

1870'ler ile 1940'lar arasında ortaya çıkan homoseksüellik kavramını, emperyalist ülkelerde ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, hatta diğer ülkelerde daha da sonraları şekillenmeye başlayan lezbiyen/gey kimliğimden ayırmak gerekir. Daha sonraları gerçekleşen gelişmelerin okuması, parçalı ve çelişkili biçimler alan daha erken homoseksüellik anlayışlarına dayandırılmamalıdır. Kapitalist gelişme "tekil bir kolektif kimlikle homojen bir eşcinsel topluluğu" yaratmaktan ziyade, "sınıfla, ten rengiyle, cinsel pratiklerle ve cinsiyet şekillendirmesiyle ayırt edilen...arzuyla ilintili eşcinsel topluluklarının yaygınlaşmasına yol açtı".[95]

Klasik emperyalizm döneminin homoseksüellik kavrayışı, aralarında net olmayan sınırlar ve derecelendirmeler bulunan üç farklı unsurun değişken birleşimi olarak anlaşılmalıdır. Birincisi, erken dönem burjuva kültüründeki eşcinsel romantik dostluk son on, yirmi yılını yaşarken, kadınların eğitim ve mesleki kariyerleri gibi olgulardan etkilenmişti. İkincisi, 17. yüzyıl sonlarının kuzeybatı Avrupası kentsel bölgelerinde başlayarak yüzyıllarca erken burjuva dönemi eşcinsel formasyonuna egemen olmuş olan ticarileşmiş transgender örüntüsü, emperyalizm döneminde bürokrasi yönetiminin yeni mekanizmalarıyla ve sözümona bilim ideolojisiyle biçimini değiştirmişti. Üçüncüsü de hâlâ cinsiyet aykırılığı, romantik arkadaşlık ve kuşaklararası ilişki örüntüleriyle çepeçevre sarılı, 20. yüzyılın ortalarında dahi hâlâ büyük ölçüde emperyalist metropollerdeki orta sınıf tabakayla sınırlı olan, yavaş yavaş ortaya çıkmış; ancak hâlâ atipik görünümünde bir proto-gey cinsellik örüntüsü kısmen, Fordizm'in daha performatif, daha az kutuplaştırılmış cinsiyet düzeninin habercisi olmuştu.

Erken kapitalizm döneminin cinsiyet düzeni nüfusun çoğunluğunda sabit olduğu için, dönemin büyük kısmında, çoğu çevrede bu üçü arasından ağır basanı transgender unsurdu. Ho-

95. Valocchi 1999, s. 210-11.

moseksüellik genellikle "doğuştan gelen cinsiyetin bir tür ters çevirmesi" olarak görülüyor ve "psişik hermafroditlik" olarak adlandırılıyordu.[96] Çoğu homoseksüel -ki, bunlardan bazılarına daha sonra gelen dönemlerde olsa muhtemelen trans erkek, trans kadın denecekti- kendini böyle görüyordu. Seksologlar ve alan dışından kişiler zaman zaman bu yeni homoseksüel kategorisi içerisinde farklı tipler ayırımsamayı denediler. Ancak bu dönemde ağırlıklı biçimde "ters" olarak adlandırılan kişilere odaklanılmış olması; içerdiği farklı örüntülere eşit mesafede durarak 18. yüzyıl ile 19. yüzyılın başlarındaki efemine-egemen rejimle analoji yaparak, tüm eşcinsellik rejimini "ters-egemen" diye tanımlamalarını anlaşılır kılmaktadır.

Yeni homoseksüellik kavramı ile çoktandır mevcut olan ticarileşmiş transgender örüntü arasındaki süreklilik açıktır. Emperyalist ülkelerde bile, işçi sınıfından ve yoksul olanlar, 20. yüzyıla kadar, cinselliğe dair ikili anlayış biçimlerinden ziyade, her durumda "erkek eşcinselliğini efeminelikle, büyük olasılıkla da transvestizmle"[97] ilişkilendirerek, erkeklik ve kadınlık kavramlarına odaklanma eğiliminde oldular.[98] 20. yüzyıldan önce, cinsiyet kimliğinin ve cinsel yönelimin "ilişkili ama birbirinden ayrı iki sistem"[99] olduğu düşüncesi hiç bilinmiyor değilse de -İtalyan seksolog Arigo Tamassia bu ikisi arasında ta 1878'de bir ayrım olduğunu öne sürmüştü[100]- nispeten ender rastlanan bir düşünceydi.

George Chauncey, 20. yüzyılın ilk yarısında dahi, diğer erkeklerle seks yapmış olan işçi sınıfından çoğu erkeğin halen kendilerini homoseksüel olarak tanımlamadıklarını veya ayrı bir topluluğa ait olarak görmediklerini ortaya koymuştur; ayrı bir topluluk ve kimlik kavramları hâlâ büyük ölçüde, işçi sınıfından erkeksi erkeklerin penetre ettiği ve ABD'de onlara

96. Foucault 1978, s. 121.
97. Weeks 1981, s. 101.
98. Foucault 1978, s. 121.
99. Newton 1989, s. 292.
100. Beccalossi 2012, s. 53.

verilen isimlerle transgender "kraliçeler" [argoda nonoş], "periler" [argoda ibne], "toplar" ve "saksocular"a özeldi. Erkeksi erkekler, yani "kocalar", "[fahişelerin] müşteriler[i]", "zamparalar" genellikle kadınlarla evliydiler[101] veya erkeklerle, farklı bir kimlik benimsemeksizin para için ya da sosyal yardım elde etmek için seks yapıyorlardı. 1890'dan itibaren, bazı kadınlar "smokin giyerek ve daha feminen görünümlü kadınlarla vals yaparak...New York gibi büyük şehirlerin yeraltı cinsellik dünyasına katılmışlardı".[102] New York'ta kendini "androjen", "hermafrodit" ve "ibne" olarak tanımlayan bir kişi 1895 gibi erken bir tarihte "dünyanın amansız zulmünden korunmak amacıyla birleşmek" için kurulan Cercle Hermaphroditos* adlı bir oluşumdan söz etmişti.[103] Chicago polisi 1911 yılında "çoğunlukla kadın tavrı, hareketleri ve konuşma tarzını yansıtan"[104] erkeklerden bahseden ifadelere yer vermişti.

Özetle, 1920'lerden önce ABD'deki ortama, homoseksüel olarak tanımlanan pek çoklarının kimliğini çarpıtan ve onların müşterilerini veya partnerlerini homoseksüel olarak tanımlamayan transgender örüntü hâkimdi. Birbirleriyle cinsel ilişkisi olan işçi sınıfından kadınlar –bu arada 1950'lere değin ABD'deki butch/femme lezbiyen barları genellikle işçi sınıfından olan kimselere hitap ediyordu– 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında, onları "kadın vücudunda tutsak kalmış erkekler" ifadesiyle veya en azından bir dereceye kadar erkeksi olmak tanımıyla ortaklaştıran seksologlar tarafından lezbiyen olarak tanımlanıyorlardı.[105] Femme lezbiyenler, gerçi lezbiyenlerin çoğu demek daha doğru, her zaman "gerçek" lezbiyen olarak görülmüyordu. ABD'deki cinsel muhalifler ile işçi sınıfı ve homoseksüeller ile orta sınıf arasındaki karşılıklı sınıfsal iliş-

101. Chauncey 1989, s. 296, 298-9, 303; Chauncey 1994, s. 87, 96.
102. Faderman 1991, s. 57-9.
* Transgender haklarını savunan bir örgüt. 1895'te New York Şehri'nde kuruldu. Diğer LGBT örgütlerin aksine broşür yayımlamıyordu. (y.h.n.)
103. Stryker 2008, s. 41.
104. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 227-8.
105. Davis and Kennedy 1989, s. 427.

kiler, aynı zamanda ırksal ilişkilerdi: 1930'lar ve 1940'lardaki Harlem ortamının gediklilerinden biri hatırladıklarını şöyle aktarıyordu: "Bizler halen bull dagger'lar* ve nonoşlardık, yalnızca beyazlar lezbiyen ve homoseksüel olabiliyordu."[106]

Paris'te de Birinci Dünya Savaşı zamanından itibaren pek çok kadın saçlarını kısa kestirmeye, erkek kıyafetleri giymeye ve erkeksi bir imaj yansıtmaya başlamıştı. 1920'lerde, bazı kadınlar için bunlar, onları "kadınsılığın verili şemaların[dan]" kurtaran lezbiyenliğin işaretleri haline geldi. "Değişken bedeni"yle bir "müzmin bekâr" olan şarkıcı Suzy Solidor, bu lezbiyen çevrenin ikonuydu.[107] 1930'ların sonlarında, İngiliz bir lezbiyen, "resmi olarak kadın" olsa da, gerçekte "arada bir yerde" olduğunu söylemişti.[108] Aynı dönemde Almanya'da, Magnus Hirschfeld'in çoğunluğu işçi sınıfından olanların oluşturduğu erkekler arasındaki eşcinsel ilişkiler hakkında yaptığı çalışmalar, eşcinsel arzunun ve davranışların muazzam çeşitliliğinin ayırdında olmakla birlikte, kendisini özellikle transgender bir "üçüncü cinsiyet" kuramına odaklanmaya yöneltmişti.[109]

Güney Amerika şehirlerinde, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Arjantin ve Brezilya'da, sanayileşme ve kentselleşmenin ivme kazanmasıyla, Avrupa ve Kuzey Amerika'dakilere benzer transgender yeraltı ortamlarının çoğalmasını teşvik eden eşcinsel alanlar gelişti ve arttı. Bu transgender topluluklar, Arjantin'de ABD'den hemen kısa bir süre sonra, örneğin Buenos Aires'te Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, başka yerlerde onları karakterize eden kıyafet tarzları, argoları ve eğlenceleriyle bütünleşerek ortaya çıktı.[110] Brezilya'da yıllardan beridir, "*macho, bicha*'yı [ibne] *bicha*'nın statüsüne inmeden ve duygusallıkla pek bir ilgisi olmaksızın düzer[di]".[111] Havana'nın 19. yüzyılda

* O yıllarda argoda yerli halktan lezbiyenlere verilen ad. (ç.n.)

106. Garber 1989, s. 331.
107. Latimer 2005, s. 23-9, 8, 123, 129.
108. Weeks 1981, s. 221.
109. Drucker 1997, s. 37.
110. Bao 1993, s. 192, 208.
111. Trevisan 1986, s. 36.

Karayipler'in en büyük şehri olarak diğer şehirlerden açık ara farkla erkek fahişeliğinin merkezi olduğu Küba'da, drag queen'ler ve efemine homoseksüeller –*maricones* veya *locas*– çoğu Kübalı tarafından "tiksinti ve alay[la]" karşılanıyor fakat bazı " 'gerçek' erkekler" için arzu nesnesi oluyorlardı.[112]

Kadınların ücretli işgücüne daha sonraları katılmasından dolayı, Latin Amerikalı lezbiyen çevreler, erkek terslerden bariz bir biçimde daha geç ortaya çıktı. 20. yüzyılın sonlarına kalan lezbiyen görünümler, çoğunlukla 1950'lerin Kuzey Amerika'daki butch/femme örüntülerini anımsatmaktadır. Meksika'da, lezbiyen "*macha*"lar ve "*colonel*"ler [erkeksi lezbiyenler] "femme"ler [kadınsı görünümü lezbiyenler] ile resmi evlilikler yapmayı sürdürüyordu, erken yaşta evlilik yaygın olduğundan, "femme"ler genellikle karşı cinsle önceki evliliklerinden olan çocukların bakımını üstlenmeye devam etmekteydi.[113] Günümüze daha da yakın tarihlerde, Peru'da, futbol oynayan, işçi sınıfından olan bir grup lezbiyen *macha,* karşılaştıkları orta sınıftan lezbiyen feminist kız kardeşlerin, kendilerini "femme" yapmaya çalışacaklarından şüphelenmişti.[114]

Benzeri bir lezbiyen yeraltı kültürü, Güney Afrika'da siyahların yaşadığı bir ilçe olan Soweto'da mevcuttu.[115] Güney Afrika'nın Cape bölgesindeki "renkli" halk arasında "moffie"ler [efemine erkekler] denilen erkekler de transgender özellikler taşıyordu. Johannesburg bölgesindeki ilçelerde, büyük çoğunlukla Zulu kökenli erkekler arasında transgender *skesana*'lar [argoda travesti] buna paralel bir konumdaydı.[116]

Önceki yüzyılların aksine, translara giderek, hem de yalnızca kendileri, dinsel kısıtlamalar ve popüler kültür tarafından değil, çoğu İngiliz doktorun ahlakı ve hukuku hiçe sayma korkusuyla kıta Avrupası veya Amerika kıtasındaki meslektaşlarından

112. Lumsden 1996, s. 33-5.
113. Drucker 1996, s. 89.
114. Drucker 1996, s. 90.
115. Drucker 1996, s. 89.
116. Gevisser 1994, s. 18, 28.

daha uzun süre bu yeni kategoriye direnmelerine karşın, onları "ters" kategorisinde değerlendiren tıp tarafından da tarifler ve tanımlamalar getirilmeye başlandı.[117] Seksoloji, toplumsal açıdan meşrulaştırılmış bir şekilde insanların cinsel yaşamlarına müdahale etme iddiasıyla beraber, yeni bir uzman sınıfı yarattı. Kevin Floyd, terslik konusuyla ilgili çalışan seksolojinin özellikle Viktorya dönemi cinsellik ideolojisindeki "giderek artan ve bariz çelişkiler[e]" verilen bir karşılık olduğunu öne sürmüştür. Üretimin "bilimsel" idaresi ve "bilimsel" ırkçılığın yükselişiyle paralel olarak, değişen cinsiyet normları hakkındaki endişeleri "bilimsel olarak düzenleme" şekli ortaya çıktı.[118]

Yeni eşcinsellik rejiminin merkezi olan "ters çevirme" modelini oluşturmakta seksologlar baş rolü üstlendi. Uzmanlar, halkın azınlığını oluşturan bir grup içerisinde, bunların "üçüncül" cinsel özelliklerinin (erotik dürtüler) ve çoğunlukla "dördüncü sırada gelen" özelliklerinin (kişiye özgü tavırlar, meslekler ve kıyafetler) "esas" özelliklerinden (üreme organları) ve bazen de "tali" özelliklerinden (memeler veya sakal/bıyık) farklılık gösterdiğini açıkladılar. Bazı bilim insanları, cinsel hiyerarşiye veya ayrı cinsel dünyalara ilişkin daha eski kavramların yerine, hem anatomik hem davranışsal olan ve çoğu insanın ya birine ya ötekine doğru kaydığı fakat bazı "cinsel anlamda arada kalmış" olanların bu ikisinin tam ortasına denk düştüğü bir "sonsuz derecelendirmeler[e]" sahip cinsellik bütünü olduğu fikrini getirdiler.[119] 1870'ler ve 1880'lerde, Almanya'dan Karl Westphal ve Richard von Krafft-Ebing ile İtalya'dan Tamassia, erkeklerde görülen efeminelik işaretlerini "doğuştan gelen" anormalliğe ve "bozulma"ya bağladılar.[120] Bu tip bir seksoloji Avrupa'nın dışında da uygulanıyordu, örnek vermek gerekirse, 1872 yılında "pasif sodomcular"ın tanımlanması üzerine yaptığı

117. Beccalossi 2012, s. 26, 55.
118. Floyd 1998, s. 174, 179.
119. Meyerowitz 2002, s. 3, 21-8.
120. Hekma 1994, s. 224-6; Healey 2001, s. 81-2, 86-7; Westphal ve Tamassia hakkında bkz. Halperin 2002, s. 127-8.

bir çalışmasını yayımlayan Brezilyalı doktor Francisco Ferraz de Macedo vardı.[121] Bu akım kendisini "erkek bedenine hapsolmuş kadın ruhu" taşıyan bir "Uranüslü" olarak tanımlayan Alman aktivist Karl Heinrich Ulrichs'i de kapsamına alıyordu.[122]

Özetle, cinsel muhalif kavramından farklı homoseksüellik kavramları mevcut değildi. Bu şekilde, seksoloji, yeni arzu ideolojisi içerisine bir "hetero cinsel kimlik paradigması"nı yeniden yerleştirdi. Sözde uzmanlara göre, ta 20. yüzyıla kadar, "cinsel ters çevirme" ve "doğuştan homoseksüellik" neredeyse eşanlamlıydı. Lezbiyenler içinse 20. yüzyılın çoğunda, seksologlar ve bu meslekten olmayan pek çok kişinin " 'gerçek' lezbiyeni ancak bir başka kadını arzulayan, 'erkeksi' veya butch olarak tahayyül edip düşünebilmesi" durumunu ifade ediyordu.[123] Örneğin, İtalyan kriminal antropoloji uzmanı Cesare Lombroso, her lezbiyen çiftten giyimi, görünümü, hatta bir derecede cinsel organları erkeksi olan tarafın genellikle "erkek rolü[nü]" oynadığını ifade etmişti.[124] Leslie Feinberg, daha sonraları hatırladıklarını aktarırken, 1960'ların başlarında New York eyaletinin kuzeyindeki ve Ontario'nun güneyindeki gey barların "aynı zamanda transgender barları" olduğunu söylemişti.[125] Pratikte, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarındaki "transgender" ve "homoseksüel" ayrımı, daha sonraları olduğundan çok daha akışkandı.[126]

Ters çevirme söyleminin insanların yaşamı üzerindeki etkisi yıkıcı olabiliyordu. 1855 yılında kendisi için "kadın avcısı" tanımını kullanarak hayatını anlattığı anılarını başına hiçbir şey gelmeden yayınlamış olan New York'un kuzeyinden bir kadın, 1883 yılında "nöbetler halinde erotomani atakları" tanısıyla akıl hastanesine kapatılmıştı. Walt Whitman, 1880'lerde ömrünün

121. Green 1999a, s. 39-44.
122. Halperin 2002, s. 128.
123. Hennessy 2000, s. 101-2.
124. Beccalossi 2012, s. 134, 139, 119.
125. Feinberg 1998, s. 23.
126. Stryker 2008, s. 34.

son yıllarını yaşarken, şiirlerinde yıllar boyunca övünçle yazdığı erkekler arası yakın ilişkilerin cinsellik boyutunu ilk kez inkâr etme zorunluluğu duymuştu.[127] İtalyan doktorlar, kadınlarda cinsel tersliğin sözde tedavisi için klitorisin kesilmesi veya yakılarak dağlanması yöntemlerine başvuruyordu.[128] Tıbbi ve psikiyatrik "homoseksüellik tedavisi", Avrupa ve Kuzey Amerika kıtalarında olduğu kadar bağımlı dünyada da gerçekleştiriliyordu; insülin iğnelerinden elektroşoka kadar uzanan geniş yelpazede tıbbi ve psikiyatrik tedavi yöntemleri, Brezilya gibi ülkelerde de 1920'lerden 1940'lara kadar uygulandı.[129] Örneğin, ABD'de 1950 yılında çıkan California Cinsel Sapmaları Araştırma Yasası kapsamında, California hapishanelerindeki erkek seks suçlularının hadım edilmesi ve üzerlerinde cinsellik hormonlarıyla ilgili deneyler yapılması, yürütülen bu "tedavi" modeline dayanmaktadır.[130]

Bununla birlikte, seksologların müdahaleleri zaman zaman, günümüzde basında kendilerinden doğanın "büyük gaflar[ı]" olarak bahsedilen kimselerin temennisiyle yakın bir yerde durmaktadır. Bazı homoseksüeller, erotik dürtülerinin ve cinsel organlarının birbiriyle uyumsuz olduğu düşüncesini kabul ederek cinsiyetlerini değiştirmek istediklerini ifade ettiler. 20. yüzyılın başlarında endokrinolojinin gelişiminin hemen sonrasından itibaren[131] kimi doktorlar, ters diye adlandırdıkları kişilere hormon vermek konusunda hayli istekli görünmeye başladı. 1902 yılı gibi erken bir tarihte, New York'ta kendini ters olarak tanımlayan bir erkek, kendisini hadım etmesi için bir doktoru ikna ederken, 1917'de Oregon'da bir başka trans

127. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 129. Ters çevirme üzerine ABD'den diğer anlatımlar için bkz. Katz 1976, s. 258-79, 371-4.
128. Beccalossi 2012, s. 134-5.
129. Green 1999a, s. 107-8, 138-42.
130. Stryker 2008, s. 42. ABD'deki bunun gibi "tedavi" anlatılarının bir derlemesi için bkz. Katz (1976, s. 129-207). Theo van der Meer'in Hollanda'daki homoseksüellerin tıbbi hadım edilmelerine ilişkin yayına hazırlanan anlatıları, bu uygulamanın 1950'lerde, Alman işgali zamanında olduğundan daha yaygın görüldüğünü ortaya koyuyor.
131. Jordan-Young 2010, s. 22-3.

rahmini ameliyatla aldırmayı başarmıştı. 1920'lerde, genelde Almanya'dan birkaç doktor daha, daha kapsamlı cerrahi yeniden cinsiyet atama operasyonlarını denemeye istekli olmuştu. Hem seksolog, hem eşcinsel hakları savunucusu, hem de bu topluluğun gizli bir üyesi olan Hirschfeld de bizzat kendisine ait Cinsel Bilim Enstitüsü'nde bu ameliyatlardan birkaç tane yapmıştı. Bu ameliyatlar daha sonraları, 1930'larda Avrupa'nın her yerinde yapılır oldu. Bununla birlikte, ABD'deki doktorlar, hâlâ, hastaları açık bir şekilde interseks (kuşkulu genital yapıyla doğmuş) değil ise, ameliyat etmeyi kararlı biçimde reddediyordu.[132]

Foucault'nun " 'tersyüz edilmiş' söylem" diye yaptığı tanımla, bu dönemde daha fazla homoseksüel ve trans kendilerini ters olarak görüp tanımlamaya başladı.[133] Seksologların bizzat "tersler" üzerinde güçlü bir etkisi oldu.[134] "Tersler" ve "sapkınlar", Krafft-Ebbing gibi bir seksoloğa "yaşam öykülerini, acı dolu kendi kendilerini tetkik süreçlerini ve öfkeli toplumsal eleştirileri[ni]" gönderdiler; bu seksoloji "doktorları ile sapkınlar arasında yoğun işbirliği için bir girişim" noktasına varmıştı.[135] Bunların pek çokları için, Krafft-Ebing'in çalışmaları "mutlak doğru gibi bir şey"di.[136] 1920'lerde, seksolog Havelock Ellis özellikle lezbiyenler tarafından –tıpkı romancı Radclyffe Hall ile Ellis'in Fransızca tercümanı olan ve karşı cinsle özdeşleşmiş kıyafetleri giymeyi benimsemiş olmasını terslik olarak alan Claude Cahun gibi– çok seviliyordu.[137] Ellis, homoseksüel yazar John Addington Symonds'la da yakındı ve birlikte çalışıyordu. Öncü İtalyan seksolog Pasquale Penta, Hirschfeld'i destekliyordu.[138] Seksologlar "lezbiyeni diğer kadınlardan" ayırmak suretiyle, lezbiyen toplulukların var olmasına katkı bile

132. Meyerowitz 2002, s. 33, 35-7, 17-18, 5, 15,18-20, 30, 33- 39.
133. Foucault 1978, s. 101.
134. Chauncey 1989, s. 313-4.
135. Rubin 2011, s. 293, 352.
136. Beachy 2010, s. 817.
137. Latimer 2005, s. 15-17, 88-9, 61.
138. Beccalossi 2012, s. 174-84, 163-4, 14-15.

sağlamıştı. Bazı kadınlar "kendilerini doğuştan gelen bozukluk sonucu ters ilan etmenin gerçekte faydaları olduğunu anladı" her şeyden önce, eğer " 'ara cinsiyet' olarak doğmuşlar[sa], hiçbir aile baskısı veya toplumsal baskı onları değiştiremezdi".[139] Hatta, "ara cinsiyet" olmayı benimsemekle, 1920'lerin orta sınıf Yeni Kadınları, "eril mitleri, eril iktidarı tanımamak için kullanmayı amaçlamıştı".[140]

Bununla birlikte, kimi seksologlar daha tutucu, kimileri daha ilericiyken, çoğu belki de sadece hikâyedeki kötü karakter olmamakla beraber, cinsel özgürlükçülük kahramanları da değildiler.[141] Tümü de alanlarının sözümona bilimsel ideolojisini ve toplumsal etkisini sağlamlaştırmaktaydı. Yeni ortaya çıkan bir toplumsal yapı olarak seksoloji, cinsel kategorileri dayatmak ve kabul ettirmek için devletin ve tıp kurumunun iktidarını güçlendiriyordu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren, (doğaları gereği orta sınıf olan) ABD ordusu psikiyatristlerinin eşcinseli "ikisi de aynı derecede homoseksüel olan...aktif ve pasif partnerler"[142] olarak görmesine rağmen, ters çevirme modeli 1950'lerde, işçi sınıfından lezbiyenlerin yanı sıra, ordudaki lezbiyenler arasında da hâlâ güçlü biçimde yerleşikti. Bu bakışa göre lezbiyenler ya butch ("ters") ya da femme ("gerçek kadın") idi; eşcinsel arzuları olan çoğu erkek de "kendilerini "gerçek erkek" arayışında olan "nonoşlar" olarak görüyordu." "Eğer genç ya da işçi sınıfı lezbiyen altkültürün bir parçası olmak isteniyorsa, ya butch ya da femme olmaktan başka seçenek yoktu;" "bu rollerden birini benimsemekte kararsız kalan veya bu rollerden birine sürekli bağlı kalmayan "kiki"* veya

139. Faderman 1991, s. 41, 35.
140. Smith-Rosenburg 1989, s. 265.
141. Beccalossi 2012, s. 174-84, 163-4, 14-15.
142. Valocchi 1999, s. 214.

* Siyah ve Latin lezbiyen altkültüründen doğan, o yıllarda butch ya da femme olmayan veya kendisi butch olup yine butch bir patnerle ya da femme olup yine femme olan partnerle beraber olan lezbiyenler olarak tanımlayan argo sözcük. (ç.n.)

"bluff"* lezbiyenler dışlanmayla, hatta şiddet tehditleriyle karşı karşıya kalıyordu.[143] 20. yüzyıl başlarının Rhode Island'ında bir grup "efemine nonoş" arasından birine bir başka nonoş tarafından penetre etme teşebbüsünde bulunulması uygunsuz görülmüş ve gizli kapaklı yaşanmak durumunda kalmıştı.[144]

Bireylerin şu ya da bu rolü seçme nedenleri çeşitliydi. Kimi zaman belirleyici olan "cinsel yönden en doğal gelen" histi. Kimi zaman en önemli etken, butch'ların "zayıflık, edilgenlik ve güçsüzlük" şeklindeki kadınlık algısını reddetmeleriydi. Kuralların kendileri için pek de "içsel anlamlar" taşımadığı diğer genç lezbiyenler, onları bir topluluğa üye olmanın bedeli olarak kabul ediyordu.[145] Erkekler arasında da efeminelik gayet "doğal" bir şey olarak benimsenebiliyordu.[146]

Bu, lezbiyen butch/femme ilişkilerinin sadece karşı cinsle kurulan ilişkileri taklit ettiği anlamına gelmez. Madeline Davis ve Elizabeth Kennedy, ABD'de 1950'lerin butch'larındaki dikkat çekici paradoksa işaret etmişlerdir: Davranışları ve kendilerini ortaya koyma biçimlerinde erkeksi, sekste kendi rollerini empatik olarak kadın partnerlerine haz vermek olarak gören, zaman zaman "sapına kadar butch'lar" olarak, varsayılana göre kendileri hiç haz almayanlardır. Bu, onların zamanı ve toplumunda egemen olan erkek heteroseksüel işçi sınıfı örüntüsüne hemen hemen hiç uymamaktadır.[147]

Seksologlar, "cinsel açıdan ters kadın" kavramını işçi sınıfından kadınlara ilk olarak atfetmeye başlamalarından ancak on yirmi yıl sonra orta sınıf ve üst sınıf kadınları da içine alacak şekilde kavramın kapsamını genişletmişlerdi. Feminist hareket büyüdükçe, kısa süre içinde feminizm terslikle bir tutulmaya

* Kiki'lere verilen diğer ad. Butch ile fluff (femme benzeri) adlarından birleştirilerek türetilmiştir. (ç.n.)

143. Fadermann 1991, s. 167-8.
144. Chauncey 1989, s. 300.
145. Fadermann 1991, s. 171-2.
146. Weeks 1989, s. 205-6.
147. Davis ve Kennedy, s. 432-3.

başlandı;[148] bu tutum, feminizme karşı "heteroseksüel karşı devrim[in]" bir parçasıydı.[149] Henüz 1867 tarihinde, bir İngiliz tıp dergisindeki bir makalede, ABD kadın hakları hareketinin, "Hıristiyanlarca ismi ağza alınamayacak o karanlık suçları" teşvik ederek, kadınları erkeksileştirdiği uyarısında bulunuluyordu.[150] Bir feminizm karşıtı, daha sonraları, "daima hak peşinde olan çoğu provokatörün ve militan kadının arkasındaki itici güç, çoğunlukla eşcinsel yönelimli tatmin olmamış cinsel dürtüdür" diye yazıyordu.[151] Feministler sıklıkla kendilerini koruyup kollayacak biçimde davranıyorlardı, sözgelimi Kübalı bir feminist liderin 1928 yılında lezbiyenliği anormal cinsel suç ilan etmesi örneğinde olduğu gibi.[152]

Aralarında ilişki olduğundan şüpheleniyorsa orta sınıftan kadınlar da lezbiyen olarak görülebiliyordu, halbuki daha eskiden bu tür ilişkiler cinsellikle ilgili görülmüyordu. ABD'de, 1920'lerde, bir kadın, iş kadınlarının aynı daireyi paylaşmak konusunda tereddüt ettikleri hakkında yazmış ve şöyle eklemişti: "Günümüzde iş kadınları ve meslek sahibi kadınların göğüs germek zorunda olduğu en ciddi sorun, homoseksüel ilişkiye ilişkin ahlak kurallarıdır".[153]

Ellis, okulluların "saman alevi aşkları"nı "gerçek anlamda doğuştan gelen bozukluktan kaynaklanan cinsel sapma"[154] emareleri olarak değil, geçici ve zararsız görse de, kadın terslere zaafı olan feminen kadınların, normal kadınlar olarak gelişebilmeleri için, bu sağlıksız etkilerden korunmaları gerektiği konusunda uyarıda bulunuyordu.[155] 1928 yılında yazılmış bir

148. Fadermann 1991, s. 39.
149. Kinsman 1987, s. 54.
150. Beccalossi 2012, s. 88-9.
151. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 193. Sol görüşlü İngiliz dergi *NewStatement* bile 1928'de, süfrajetlerin "erkek nefreti" konusunda Birinci Dünya Savaşı kadar lezbiyenliği de suçluyordu. (Weeks 1981, s. 230, n. 91).
152. Farber 2011, s. 189.
153. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 194.
154. Vicinus 1989, s. 227
155. Smith-Rosenberg 1989, s. 270-1. Ayrıca bkz. Beccalossi, s. 199-200.

roman, 1913 yılında ABD kadın üniversitelerinde, öğrenciler arasındaki aşkların "büyük bir yaşam deneyimi" olarak görülmesi ile bundan yedi yıl sonraki durumun arasındakı tezatlığı resmediyordu: "İki kız arasındaki mahremiyet, hassasiyet ve güvensiz bakışlarla izlenmekteydi." Lillian Faderman, bunun "kadınlar arasında çoğu duygusal yakınlık olasılığı defterinin genel anlamda kapanışı" –ki çok geçmeden romantik dostluk "son nefesini ver[ecekti]"– ve lezbiyenler için yeni cinsellik olasılıklarının başlangıcı anlamına geldiğine işaret etmiştir.[156] 20. yüzyılın başlarındaki lezbiyenlerden bazıları, "romantik dostluk denilen aseksüel modelin dışına çıkmak için can atmaları" sebebiyle ters çevirme söylemini bilhassa sahiplendi.[157]

Klasik emperyalist dönemin eşcinsellik rejiminin açıkça heteroseksüel norm ve tanımlayıcı biçimde homoseksüel azınlığı kapsamında barındırmasına rağmen, cinsel yönden terslik kavramı yalnızca işçi sınıfı ve yoksullar arasında değil, yüksek burjuva tabakasında da hâkimdi. İki dünya savaşı arasında, Paris'teki üst sınıf lezbiyenler arasında, sınıfsal statüleri ve ekonomik imtiyazları onlara cinsel muhaliflik alanı tanımakla birlikte, özel ilişkileri "19. yüzyılın Viktorya dönemi tipi aile hayatı geleneklerine uyuyordu."[158] Ancak lezbiyenlerin ekonomik yönden bağımsız kadınlarla özdeşleşmesi, işçi sınıfından pek çok kadın için lezbiyenliği olası bir seçenek kılmamakla beraber, 1920'lerde Parisli lezbiyenler hem aristokrat, hem de avam altyapılara ve güdülere sahip kadınlardan oluşuyordu.

156. Faderman 1991, s. 45, 49, 35, 4, 305.

157. Newton 1989, s. 283.

158. Benstock 1989, s. 339-40. Benstock, üst sınıftan olan çoğu lezbiyenin sahip oldukları ayrıcalıkları ve cinsel muhalif aile yaşamlarını sağcı ve ataerkil ideolojiyle aynı doğrultuda gördüklerini belirtmiştir. Bununla birlikte, cinsel muhaliflik ile sağ siyaset arasında mutlak bir bağ yoktur. Görmüş olduğumuz gibi, Brand gibi, eşitler arasında aşk olması telkinleri veren biri sağ görüşlü olabiliyorken, Hirschfeld gibi "üçüncü cinsiyet" teorilerini savunan biri solcu olduğunu açıkça söylüyordu. Latimer, Brooks ve Nathalie Barney gibi Parisli lezbiyenlerin sağ sempatizanı olmalarında belirleyici olanın herhangi bir cinsellik örüntüsünden ziyade sınıfsal ayrıcalık olduğuna dair yerinde bir vurgu yapmıştır.

Sınıfsal çeşitlilikleri, cinsel örüntüler çeşitliliğiyle örtüşüyordu. Sürrealist Claude Cahun ve Marcel Moore gibi, ekonomik statü bakımından daha az güvenceye sahip olan ve görünüşte daha az geleneksel yaşamlar süren lezbiyen bohemlerin ters olma halleri daha az belirgindi ve cinsiyet kavramıyla ("kartları karıştır"*) proto-queer biçimlerde oynamaya daha eğilimliydiler.[159]

Orta Sınıf Homoseksüelliği

Ginsel yönden terslik, ticarileşmiş transgender örüntünün devamı olarak görülebilirse de aynı zamanda 19. yüzyıl ortalarının eşcinsel romantik arkadaşlık kültürüne bir meydan okuma, hatta doğrudan bir saldırı olarak da görülmelidir. Yeni ortaya çıkan cinsellik anlayışı sadece üremeye yönelik seksi değil, her yönüyle, cinsiyetlendirilmiş etkileşim ve tüketimi şekillendirebilecek olan erotik arzu ve kendini idrak etmeyi de içeriyordu. Cinselliğin erişim alanı genişledikçe, homoseksüellik kategorisininki de genişliyordu.

19. yüzyıl kapitalist toplumları tüm dikkatleri üretim ve sınıf hiyerarşisi üzerinde olduğu sürece, cinsiyet rolleriyle ve heteroseksüellikle, "erkeklik"le oldukları kadar ilgili değildi. Erkeksilik gibi, erkeklik de toplumsal bir yapıydı; ancak üretim sürecinde ve işçi sınıfının çoğalmasında erkeğin katılımını gerektiren katı kişilik yapısına vurgu yapıyordu; "temelde ataerkil ve üremeye yönelikti."[160] Ancak 1890'lardan 1920'lere, sosyo-ekonomik eğilimler, orta sınıflar arasındaki bu erkeklik versiyonundan uzaklaşan bir değişim ortaya koydu. Serbest mesleğin düşüşe geçmesi ve iş gücünün giderek vasıfsızlaşması nedeniyle, "şahsa ait olmayan iş ve mevcut politik düzen, erkeklerin bireysel değerlerini, becerilerini ve ünlerini önemsiz kıldı". Geleneksel erkeklik, artık "ortama göre davranma, ekip çalışması [ve] yönlendirilmeyi kabul edebilme" niteliklerinden daha az rağbet görüyordu ve dolayısıyla, yeni "erkeklik tanımla-

* Kurumsallaşmış bir politikayı ya da örgütlenmeyi yeniden düzenlemek. (y.h.n.)

159. Latimer 2005, s. 4-6, 13,101.

160. Floyd 1998, s. 173.

rının inşa edilmesi gerekmekteydi."[161] Ayrıcalıklı erkeklik, orta sınıftan erkeklerin yaşanan krizden "erkekliklerini kurtarma çabaları[nın]"[162] bir yönünü oluşturuyordu.

Sermayenin değişen yapısı ve giderek daha idari ve mesleki bir orta sınıfın gelişmesi; kapitalizmde cinsiyet inşasında, üretimin ve çoğalmanın gerektirdiği doğuştan gelen niteliklere odaklanan "erkeklik" ve "kadınlık" kavramlarından, büyük ölçüde tüketim, giyim ve olağan davranış ve tutumlara göre tanımlanan[163] ve (Judith Butler'ın deyimiyle) daha "performatif"[164] erkeklik ve kadınlık kavramlarına doğru bir değişimin gerçekleşmesine katkı sağladı. Floyd, Butler'ın çözümlemesini yaptığı "performatif" erkeklik ve kadınlık kavramlarının daimi olmadığını, belirli tarihsel koşullar altında ortaya çıktığını ispatlamıştır. Olağan davranış, tutum ve giyim biçimlerine odaklanan erkeklik ve kadınlık kavramlarının, 19. yüzyılın sonlarından itibaren gelişen kapitalizme ve onun yeni kurumsal düzenine daha uygun olduğu anlaşıldı. "Makineleşme ve bunun sonucunda işin vasıfsızlaşması" ve "teknolojik verimliliğin oluşturduğu üretim patlaması" da dahil olmak üzere kapitalizmde bir dizi değişiklik tarafından gerçekleşen bir üstbelirlenim idi bu. Bu dönemde, doğum oranlarındaki düşüş ile doğum kontrol yöntemlerindeki gelişmeler, üremeyi, en azından orta sınıf cinselliğinde daha az önemli, cinsel arzu ve arzunun yöneldiği nesne seçiminde ise daha önemli kıldı.[165]

Emperyalist ülkelerde, 20. yüzyılın başlarından itibaren, sermayenin pek çok sektörde merkezileştirilmesi, aynı zamanda fiyat rekabetinden rekabetin diğer biçimlerine, bilhassa rakiplerin müşterilerinin aklını çelmeye yönelik reklamcılığa doğru bir değişimin de yolunu açtı. Orta sınıfın tüketimi, 1890'ların ortalarından 1910'ların ortalarına dek süren büyük dalgada

161. Coontz 1988, s. 339.
162. Valocchi 1999, s. 212.
163. Floyd 2009, s. 57-66.
164. Butler 1999.
165. Hennessy 2000, s. 99.

sermaye birikimi için özellikle önemliydi, gerçi emperyalist ülkelerdeki işçi sınıfı bile gaz fırını edinmeye ve "bisiklet, sinema ve düşük fiyatlı muz"la tanışmaya başlamıştı.[166] Tüketici ekonomisine doğru değişim, "kolaylıkla cinsellik alanına aktarılabilecek olan haz, kendi zevklerinin esiri olma ve kişisel tatmin"e odaklanılmasına ön ayak oldu.[167] Orta sınıftan gelenler arasında performatif toplumsal cinsiyete geçiş böylelikle "tasarlanmış üretim ve tasarlanmış arzu tahriki"ne bağlanmış oldu: Daha tüketim yönelimli bir kapitalizm, modaya, romanlara, filmlere ve ticarileşmiş spora talebi artırmak için her cinsiyete yönelik arzulara gereksinim duyuyordu.[168]

Orta sınıflar için daha uzun süreli eğitim de üçlü biçimde gençliğin modernite, yenilik[169] ve seksle ilişkilendirilen toplumsal kategorisinin kapsamını genişletti ve onu vurguladı. Popüler kültür, iki dünya savaşı arasındaki dönemde emperyalist ülkelerde daha da büyük ölçüde "seksin nüfuz ettiği" bir hal aldı.[170] "Reklamcılık 1920'lerde kendi başına bir endüstri oldu; çünkü yöneticiler, bilinçli olarak arzuyu kışkırtmak için çaba sarf ediyordu". Bu, "bireyleri, çoğunlukla tüketici ürünlerinin satın alınmasıyla yakından bağlantılı olan cinsel mutluluğun belirli imgelemlerine yönlendiren...cinsel imgelerin nüfuz ettiği...medya"nın başlangıcıydı.[171]

Arzunun daha çok kışkırtılması ve cinsiyetin daha performatif yönü, en başta ilk olarak cinselliğin psikanalitik tasavvurlarının onlar arasında hızla yayılmasının pekiştirmesiyle orta sınıflar arasında, cinsiyetlendirilmiş arzu nesnesi tercihine dayanan cinselliğin yeni tanımlarını geliştirdi.[172] Zaman içerisinde, Westphal ve Krafft-Ebing gibi ters çevirme kuramcılarının otoritesi yerini yavaş yavaş, cinsiyet kimliği ile cinsel yönelimi

166. Hobsbawm 1987, s. 53.
167. Hennessy 2000, s. 103.
168. Floyd 1998, s. 173-5.
169. Hobsbawm 1987, s. 169.
170. Coontz 2005, s. 198.
171. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 278, xvii.
172. Floyd 2009, s. 43-5, sonrasında Foucault 1978, s. 118-23.

birbirinden ayıran Ellis ve Freud gibi psikologların otoritesine bıraktı.[173] Freud özellikle, heteroseksüelliğin kültürel olarak gerekli; ancak "önceden verili" olmayan, "biyolojik değil psikolojik" bir şey olarak görülmesinde etkili oldu[174]; buna karşın ilginç şekilde, erkek homoseksüelliğinde görmemekle birlikte, lezbiyenlikte zaman zaman irsi bir unsur görmekteydi.[175] Buna karşın, Freud, "homoseksüelleri özel doğası olan bir grup olarak diğer insanlardan ayırma çabası[na]" şiddetle muhalefet ederek onların doğal olarak "bir dereceye kadar anatomik hermafroditizm[e]" yatkın ve "kökeninde biseksüelliğe eğilimli" olduğunu kabul etmişti.[176] Yazılarında belli bir ikirciklik görülmektedir: Homoseksüelliği bir tür "gelişimin durdurulması" olarak tanımlamasına, bu yüzden onu "olgunluk"tan uzak bulmasına rağmen, "herkes için tek bir cinsel yaşam" olabileceği fikrini "ciddi bir adaletsizlik kaynağı" olması nedeniyle reddetmişti. Onun homoseksüellik görüşü "patolojik olarak değerlendiren" değil, "normalleştiren" bir görüştü.[177]

Orada 1909 yılında verdiği derslerden ve kendisinin, cinsel dürtülerin her zaman her yerde var olduğu ve çok güçlü olduğu görüşünün yaygınlaşmasından sonra, Freud özellikle ABD'de oldukça nüfuz kazandı. Daha önceki seksologlar tersliğin genetik olduğu görüşünü savunmuş olsalar da, Freud'un nüfuzuyla birlikte 1920'lerden itibaren, homoseksüelliğin sonradan edinildiğine ilişkin[178] görüşler doğru kabul edilmeye başladı. Freud ise "homoseksüellikte utanılacak, özür dilenecek, aşağılanacak hiçbir şey yoktur" diye düşündüğünden "tedavi" girişimlerine ilişkin öyle bir çaba içerisine girmeyi bizzat reddediyordu.[179] Bu

173. Herzog 2011, s. 31-2.
174. Weeks 1981, s. 152-4; Downing 1989, s. 34. Downing, Freud'un eşcinsel arzu üzerine yazılarındaki bilgilerin büyük ölçüde kendisinin Wilhelm Fliess'e ve Carl Jung'a duyduğu hislere dayandığını iddia etmiştir (1989, s. 13-29).
175. Beccalossi 2012, s. 223-4.
176. Freud 1938, s. 558, 560, n.1.
177. Robinson 2001, s. 92.
178. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 223-4, 226.
179. Downing 1989, s. 43.

yeni ruhbilim, orta sınıf tutumlarıyla beraber yükseldi ve bu tutumlara yeni bir ideoloji sağladı. Foucault, klinik psikolojiyi ve psikiyatriyi, ilk müşteri grupları olarak orta sınıflara bel bağlamış bir burjuva bilimi diye nitelendirmiştir.[180]

Ancak Freud'un homoseksüellik kavramı o denli öncüydü ki, bu kavramı çoğu Freudçu dahi yalnızca kısmen ve tereddüt ederek kabul etti, hem de Freud'un feminizme antipati duymasına, onu üzerinde çalıştığı lezbiyen öznelerin cinsel "anormalliği [nin]" [181] başlıca göstergesi olarak görmesine ve birbirinden açıkça ayrılmış cinsiyet rollerini savunmayı amaçlamış olmasına rağmen. Ellis'e gelince, "erkeklerin ve kadınların ayrı ayrı dünyalarının olduğunu kesin bir dille söylemesi"ne ve bazı feministlerin taleplerini desteklemek konusunda tereddütleri olmasına karşın,[182] kadınlar için doğal olarak "doğurup bakar; erkekler ihtiyaçları sağlar" ve "kadın erkek tarafından uyarılmaya karşılık verir...tıpkı bir ağacın en sıcak bahar günleri tarafından uyarılmaya karşılık vermesi gibi" diye yazdı.[183] Freud da "Bir kadının cinsel arzuları, bir erkeğin varlığıyla kaçınılmaz olarak faal hale geçmeye bağl[ıdır]" demişti.[184] Bununla birlikte, Freud'da olduğu gibi Ellis de, özellikle İngilizce konuşulan ülkelerde, "seks kişinin bütününe nüfuz eder" görüşünde direttiği kadar, seksi "en yalın ve en doğal şey" olmakla özdeşleştirdiği için benimsenip seviliyordu.[185]

Freud'un ve Ellis'in etkisi, homoseksüellik kavramının orta sınıf arasında yaygınlaşmasına katkı sağladı. Bu yeni homoseksüellik kategorisi giderek daha çok hem bir ölçüde transgenderlar ile cinsiyet kategorilerine karşı olanlara, hem de eşcinsel ilişkiler yaşayan başka pek çok kimseye –bu kişiler her ne kadar zaman zaman şaşkınlığa düşse ve zaman zaman öfkeyle bunu protesto

180. Healey 2001, s. 89.
181. Faderman 1991, s. 130.
182. Beccalossi 2012, s. 193, 196-9.
183. Weeks 1981, s. 147.
184. D'Emilio 1983b, s. 93.
185. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 224-6.

etseler de– uygulanmaya başladı. "Hemcinslerin dostluğuna eskiden gösterilen saygı…bir kenara atıldı", böylece 1920'lerden itibaren erkekler de "bir hemcinslerine sevgilerini ifade etmeleri halinde 'homoseksüel' olarak yaftalanıp damgalanmakla" karşı karşıya kaldı.[186] Homoseksüel kategorisinin, önceden beridir transgender olan ve daha önce kendilerini hemcins romantik dostlukların bir tarafı olarak görenlerin yanı sıra, küçük ama giderek büyüyen bir grup kendini homoseksüel olarak tanımlayan bireyi de kapsadığı düşünülüyordu. Bu eşcinsel kimlik, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında gelişmiş, kapitalist ülkelerin ağırlıklı olarak orta sınıf tabakalarında ortaya çıktı.

ABD'de, 1920'lerde, (çoğu orta sınıftan) 2200 kadınla yapılan bir sosyolojik çalışma, yüzde 50,4'ünün başka kadınlarla yoğun duygusal ilişkileri olduğunu, ya bunların yarısının ilişkisinin "seks içerdiği"ni ya da "kendilerinin biseksüel olarak bilindiği"ni –ki erkek romancılar Sherwood Anderson ve Ernest Hemingway'in keşfettiği bir temadır bu– ortaya koymuştu. Heteroseksüeller arasında anlaşarak gerçekleşen evlilik bir ideal olarak yerleştikçe, bu evlilikler başarısız olduklarında suç, kimi zaman yalnızca erkeklerin itibar veya cinsel beceri yoksunu oluşlarına değil, kadınların lezbiyen olmaları durumunun endişe vericiliğine yükleniyordu.[187]

Homoseksüelliğin giderek daha görünür olması, orta sınıftan erkeklerin ve kadınların (özellikle eğitimli ve meslek sahibi kadınların) ailelerinden bağımsız yaşayabilme ve geleneklere meydan okuyabilme güçlerinin artması şeklinde yansımasını buldu. Henüz 1898 gibi erken bir tarihte, ABD'den bir gözlemci, pek çok "karşılıklı hissedilen bir çekimle bir arada kal[an]… sapkınca eğilimleri olan [pek çok] erke[ğin]", "bir meslek yaşamı, işi ve iş ilişkileri olan erkekler…eğitimli ve zarif insanlar"[188] olma eğiliminde olduklarını belirmişti.

186. Coontz 2005, s. 197, 206.
187. Faderman 1991, s. 63, 65, 90-1.
188. Adam 1985, s. 667.

Almanya'da, 1890'lardan itibaren, erkeksi olarak tanımlanan bir homoseksüellik bilhassa, erkek eşcinselleri "marazi, zavallı sakatlar değil, genç erkekler için erkeksi birer ideal"[189] olarak tasvir eden ve 1896 yılında Adolf Brand'in kurduğu bir orta sınıf topluluğu olan Özeller Topluluğu [Gemeinschaft der Eigenen] tarafından desteklenmişti. "Güç, cesaret, sertlik ve askerlere has saldırganlık benzeri erkeksi özellikler" şeklinde sıralanan emperyalist yansıtmanın takıntı haline getirildiği bir çağda, bu topluluk, homoseksüelliği efeminelikten ayırıp, aristokratik (hatta tamamen aseksüel) bir "ideal arkadaşlık"[190] kavramıyla ilişkilendirmeye çaba harcamıştı. 1930'larda, Japon doğabilimci Minakata Kumagusu, Alman Özeller Topluluğu'nunkine benzer, vurgulu biçimde erkeksi ve milliyetçi bir homoseksüellik inşa etmek amacıyla Japon geleneğinden faydalanarak, özel olarak ve ihtiyatlı biçimde "Erkekliğin Saf Yolu"nun propagandasını yaptı. Aynı zamanda da kendilerine penetre edecek erkek arayışıyla parklara dadanan "ibneler"i aşağılayan ifadelere başvurdu.[191]

Oscar Wilde, Paul Verlaine ve Hollandalı yazar Louis Couperus gibi, 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başındaki orta sınıf Avrupalı homoseksüel erkeklerin en tanınmışlarından bazıları, kendilerini aşırı erkeksi olarak tanımlamamakla birlikte, "sadece kısmen ters" idiler: Hepsi de kadınlarla evliydi ve zarif, şık giyinseler de karşı cinsin kıyafetlerini hiç veya hemen hemen hiç giymezlerdi.[192] Ancak ters olmasalar da, daha sonraları kullanıldığı anlamda gey de değildiler, bunun tek nedeni de kadınlarla evli olmaları değildi: Bu orta sınıftan gelen erkeklerde de, kendini homoseksüel olarak tanımlayan diğer erkeklerle cinsel ilişki kurmak halen kuraldan çok, istisnaydı. Wilde'ın ve Verlaine'in en ciddi eşcinsel ilişkileri, cinsel kimlikleri muğlak olan ve kendilerinden oldukça genç erkeklerle olmuştu.

189. Hekma 1994, s. 227-8.
190. Steakley 1989, s. 242, 251-2.
191. Miller 1996, s. 135-71.
192. Hekma 1994, s. 233.

Bu yeni ortaya çıkan orta sınıf homoseksüelliğinin bir parçası olarak, sınıfları ayıran çizgileri aşan bir homoseksüellik vardı: Oscar Wilde gibi orta sınıf erkekler için, "genellikle eşcinseller arasında sertlik ve şiddet içeren cinsel ilişki" ve "panterlerle ziyafet çekmek"* çok etkileyiciydi: yani genç seyisler, gazete satıcıları, bahisçilerle. Bu, Wilde'ın Lord Alfred Douglas'la yaşadığı kötü şöhretli romantizmde önemli bir bağı oluşturmaktaydı.[193] Aynı durum, kendini homoseksüel olarak tanımlayan erkeklerle dostlukları büyük ölçüde, işçi sınıfı veya Arap gençler veya çekici, çoğunlukla homoseksüel olarak tanımlanmayan orta sınıf genç erkekle ilgili ortak bir ilgi alanı bulunan dostluklar olan André Gide için de geçerliydi.[194] Bununla birlikte, sınıfsal, etnik veya yaşa göre bölünmeler üzerinden bir eşitsiz ilişkiler eğilimi, mutlaka sağ görüşlü elitizmle bağlantılı değildi. Brand ile Kumagusu'nun aksine, Wilde, Verlaine ve Gide hep solla özdeşleşmişti.

Orta sınıf homoseksüeller bu dönemde, English Post ofisinde getir götür işlerine bakan çocuklar –1889-1890'da büyük bir skandala karışmışlardı– veya muhafızlar gibi, para karşılığında seks yapmayı ek gelir haline getiren işçi sınıfından erkek arayışına girdiler.[195] İngiltere'de, üst ve orta sınıftan erkekler, ta ki ileride "homoseksüel" ile "erkek" ayrımı yapacakları zamanlara değin, işçi sınıfından partnerlerini erkeksi olarak tanımlıyorlardı; bu iki farklı sınıftan olanlar arasındaki ilişkilerde "parasal bağlantı kaçınılmaz olarak egemendi".[196] 1960'ların ortaları gibi günümüze oldukça yakın tarihlerde, ABD'de karşılıklı para alıp verilmesi, "queer"leri (ödeyen) "ahbap"lardan (heteroseksüel erkeksilikleri aldıkları parayla korunanlar) ayırdı: "Genç oğlan kazanç sağlamak için bir hizmet sunar...queer bunu herhangi

* Erkeklerle cinsel ilişkide tehlikenin zevkin yarısı olduğu görüşü için Wilde'ın kendi ifadesi. (ç.n.)

193. Ellmann 1988, s. 389-91.
194. Sheridan 1998.
195. Weeks 1981, s. 109, 112-13.
196. Weeks 1989, s. 202-4.

bir duygu gösterilmesini beklemeden kabul edecektir" ve bu çizgilere saygı gösterilmesini sağlamak için şiddet kullanılabilirdi.[197] Ancak bu sınıflararası karşılaşmalar, bir tür "cinsel sömürgecilik" veya "kişinin kendi sınıfının değerlerinin genellikle duygusal anlamda reddi ve cinsel temas aracılığıyla bir uzlaşma olacağına duyulan inanç"[198] veya aynı anda bunların tümünü birden içerebilirdi.

Bu orta sınıf homoseksüel çevreler, erken dönem biçimleriyle, kimi zaman orta sınıf erkeksiliğini ve daha eski dönemlerin hemcins dostlukları ya da akıl hocalığı kültürünü terslik kusurundan koruma çabaları olarak görülebiliyordu. Erkek tersin "efemineliği en uç haliyle, orta sınıf erkeklerinin kendilerinde görmekten en çok korktukları erkeklik kaybını temsil ediyordu".[199] Orta sınıftan gelen pek çok homoseksüel, işçi sınıfından tersleri bilhassa korkutucu buluyordu.[200] Hatta Gide, terslerin bir başına "tüm homoseksüellere yöneltilmiş suçlamaların bazılarının suçlusu" olduklarını yazmıştı.[201] Ancak orta sınıftan olan homoseksüellerin "özel oldukları"nı kabul etmeleri, hatta bunda diretmeleri, onları daha eski dönemlerin hemcins arkadaşlarından ayırıyordu. Bu, onların, cinsiyet ile cinsellik arasındaki ilişkiye yeni bir tanımlama getirilmesine öncülük ettikleri anlamına geliyordu. Bu, yeni ortaya çıkan heteroseksüellik kültürüne göre tamamlanan homoseksüel bir öz tanımlamaydı. "Hetero olarak cinsiyetlendirilmiş farklılıkları[n] sabit ve doğal karşıtlar olarak" gösterilmesi, homoseksüel kimliğin "tamamlayıcı 'öteki' "[202] olarak kavramsallaştırılmasına yol açtı. Bu, 20. yüzyılın başlarındaki orta-sınıf homoseksüel çevrelerini, bazı bakımlardan sonraki zamanların gey/lezbiyen topluluklarının öncülleri, bazı bakımlardan da neoliberal homonormativitenin öncülleri kıldı.

197. Albert Reiss, alıntı Rubin 2011, s. 326-7.
198. Weeks 1989, s. 203.
199. Chauncey 1994, s. 115.
200. Valocchi 1999, s. 211.
201. Sheridan 1998, s. 377.
202. Hennessy 2000, s. 25.

Bununla birlikte orta sınıf içerisinde bile yeni homoseksüellik kategorisinin yerleşmesi, bir kuşak, hatta yıllar alacaktı. Kadınlar açısından bunun anlamı, insanların lezbiyen olasılıkları algılamakta genellikle yavaş kalmasıydı, erkek homoseksüelliğinin gelişimi ile lezbiyen altkültürlerinin gelişimi arasında bir kuşaklık bir zaman farkı vardı.[203] Sözgelimi Almanya'da, 1909 yılında, lezbiyenliğin suç olmasına yönelik bir teklif, lezbiyen faaliyetleri "normal" kadınlar arasındaki fiziksel sevgiden ayırt etmenin çok güç olmasına dayanarak reddedildi. Kız liseleri gibi sadece kadınlara yönelik kurumların "lezbiyenli[ğin] alıp yürüdüğünden şüphelenildiği" yerler haline gelmesi ancak 1910'lar ile 1920'lerde gerçekleşmişti.[204] 1921'de ise, Britanya'da lezbiyenliğin suç olmasına yönelik teklif, onun varlığına kadınların dikkatini çekmenin yanlış olduğu argümanlarına yenik düşmüştü.[205]

Bununla birlikte, 1920'lerden itibaren, Virginia Woolf ile Vita Sackville-West gibi orta-sınıftan evli kadınlar arasında farklı bir cinsel aşk örüntüsü ortaya çıktı. Erkeklerle evli olmaları ve cinsel birlikteliklerinin daha açık olması göz önünde bulundurulduğunda, bu kadınların aşkları, daha önceki dönemlerin Boston evlilikleriyle aynı örüntüden gelmekteydi. Yine de bunlar ancak bohem bir çevrede, kadınların kocalarının (Sackville-West'in kocasının da homoseksüel bir hayatı vardı) anlayışlı tavırları sayesinde mümkün oldu. Paris'te de lezbiyenlere, erkeklerle evlenme olasılıkları daha düşük olsa da bohem çevrede gösterilen tolerans, nüfusun büyük çoğunluğuna göre daha yüksekti. Bohem hayatının öncülleri, lezbiyen ressam Romaine Brooks ile homoseksüel emprezaryo Sergei Diaghilev'de yansımasını bulan, Charles Baudelaire'in daha eski dönemdeki, burjuva karşıtı (ancak antikapitalist olmayan) züppeliğinin temsilcileriydi. Sosyal hizmetin önceki kuşağın kadınlarla gönül bağı olan kadınları için yaptığı gibi,

203. Weeks 1981, s. 115.
204. Herzog 2011, s. 41, 34-5.
205. Weeks 1981, s. 105.

edebiyat ve sanat da bohem lezbiyenler için evliliğe bir alternatif sunuyordu. Bu çevreden pek çok lezbiyen için, yabancı ülkelere yerleşmek, özgürlük hislerini ve "ütopist yabancılaşma potansiyeli"ni artırıyordu.[206]

Seks ve İmparatorluk

Kapitalizm yayıldıkça, toprakları ve tarihiyle ilgili durumu da gerçekliğini, anlamını ve ilişkisini değiştirdi. Yeni küresel kapitalizmde, yalnızca "şirketler değil, uluslar rekabet ediyordu; buradaki 'ulus' şu anlamdadır: Tek bir politik ve hukuki kurumlar bütününe sahip olan, ulusal ekonomik gelişime zemin oluşturabilecek denli büyük, uluslararası bağımsızlığı olan, ortalama olarak homojen bir toprak bütünlüğü olan devlet." "Devletler bu nedenle 'uluslar' kurdu."[207] Nicos Poulantzas'ın ortaya koyduğu gibi, yeni doğan kapitalist devlet, ülkesini ordusunun, polisinin, hapishanelerinin, bürokrasisinin ve okullarının işleyiş alanı içerisinde teşkilatlandırarak bütün ve homojen kıldı. Tarihi "ulusun ileri izlenecek yoluna" dönüştürerek ve başka halkların geçmişlerine ait izleri silerek, tarihsel belleği dönüştürdü. Şiddet, çoğunlukla bu sürecin bir parçası oldu. Soykırım, " 'yabancı bedenler'[i]...mekânın ve zamanın ötesin[e]" süren, "homojenleştiren bir duvar örerek ulusal toprakları temizleme[ye]...özgü" modern bir "ortadan kaldırma yöntemi"dir.[208]

Yeni cinsel kimlikler ile imparatorluk arasındaki bağlantıları saptamak için hâlâ çok şey yapılması gerekmektedir.[209] Sömürgeci fetih ve yönetimin cinsel niteliği, 19. ve 20. yüzyıldaki klasik emperyalizm döneminde, her durumda kapitalizm öncesi Avrupa yayılmacılığı yüzyıllarında olduğu kadar belirgin olmayı sürdürdü. Ortadoğu, Asya ve Afrika'daki Avrupa sömürgelerine yaptıkları seyahatler, "kendi toplumlarındaki

206. Latimer 2005, s. 80, 44-5, 60, 33, 41-2.
207. Hobsbawm 1987, s. 42, 22, 150.
208. Poulantzas 1980, s. 113, 107, 114.
209. Hennessy 2000, s. 148.

meraklı gözlerden uzak biçimde hemcinsleriyle karşılaşmalar, yani çoğunlukla partnerlerini çepeçevre saran egzotizm aurasıyla heyecanı artıran karşılaşma arayışındaki"[210] erkeklere fırsatlar sundu. Sömürge Tanca, Avrupalı eşcinsel turizminde gözde bir yerdi.[211] Güney Avrupa dahi, Kuzey Avrupalı erkekler için homoseksüel vaatler içeren bir bölge olarak görünüyordu: Byron Akdenizli erkeklerin cazibelerine övgüler düzmüş,[212] Thomas Mann homoerotizmini İtalya'da keşfetmiş, pek çok İngiliz erkeği İtalyan hemcinslerine "bilhassa tutulmuştu".[213] Aslında, güney İtalyalı erkekler sadece kendi doğup büyüdükleri bölgede değil, New York'un belli muhitlerinde de eşcinsel karşılaşmalara açık olmalarıyla ünlüydüler.[214]

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında kutuplaştırılmış cinsiyet rolleri, tekeşli heteroseksüel evlilik normu ve hetero/homo ikiliği "imparatorluğun cephaneliğindeki silahlar" idi.[215] Emperyalizm, yalnızca yeni homoseksüellik kategorisinin değil, buna resmi olarak uygulanacak zulmün de yaygınlaştırılmasının yolunu açtı. Bugün Afrika ve Asya'daki kitaplarda yer alan erkekler arası seksi yasaklayan pek çok yasa, Britanya'da 1967 yılında yürürlükten kaldırılan eski bir İngiliz yasasının kopyalarıdır. 1833'te Hindistan'da "pederasti"nin suç ilan edilmesinden İngilizler sorumluydu.[216] Britanya'nın Afrika'daki sömürgelerinde yerli halk arasındaki eşcinsel ilişkilere uygulanan zulümler yaygındı.[217] Yeni Zelanda ve Hawaii'deki Polinezyalı transgender *māhū** Avrupalılar ve Kuzey Amerikalılardan baskı görüyordu, yine de *māhū*lar Polinezya'nın

210. Herzog 2011, s. 33.
211. Gordon Waitt ve Kevin Markwell, alıntı Mitchell 2011, s. 679, n. 2.
212. Drucker 2012.
213. Beccalossi 2012, s. 18-20; ayrıca bkz. Stephen Clift, Michael Luongo ve Carry Callister, alıntı Mitchell 2011, s. 679, n. 2.
214. Chauncey 1994, s. 74-5.
215. Loos 2009, s. 1315.
216. Joseph ve Dhall 2000, s. 160.
217. Mburu 2000, s. 182-4.

* Sömürgecilikten önce Hawaii'de özel kabul edilen, şifacılık ve rahiplik yapan transgenderlar. (y.h.n.)

sömürgeleşmenin görece az yoğunlaştığı kısımlarında yaşamayı sürdürdü.[218] Kanada'da dahi, "kulamparalık" için ölüm cezası veren 1859 yasal düzenlemeleri, İngiliz modeline uymaktaydı, daha sonraları ise Kanada'da geçerli olan suç unsurları, 1869 yılından sonra en az yüz yıl boyunca, çoğunlukla İngiltere'den "neredeyse sözcüğü sözcüğüne ödünç alınmış" idi.[219]

Asya'yı "özenle baskılanmış hayvani, sapkın, homoseksüel ve hiperseksüel içgüdüler"[220] meskeni olarak görme şeklinde uzun süren bir sömürge geleneği vardı. Rusya'da, muhafazakâr bir eleştirmen, 1909 yılında, homoseksüelliği, bir zamanlar yalnızca "yeterince medeni olmayan" Arap ve Kafkas dağ kavimleriyle sınırlı bir şey olarak tanımlamıştı.[221] Küba'da da 1906 yılında, bir antropolog, "menfur ahlaksızlık" diye nitelediği homoseksüellik suçunu Asyalı göçmenlere yüklemişti.[222]

Eşcinsellik rejimlerinin insanları baskı altında tutuşu, Avrupa emperyalizminin doğrudan fetih ve hükmetme şeklinden ziyade, yarı-sömürge şeklini büründüğü yerlerde dahi görülüyordu. En azından imtiyaz sahibi erkekler için, 19. yüzyıl öncesinin Osmanlı hâkimiyetindeki Yunanistan'ı, tüm Osmanlı topraklarının olduğu gibi, cinsellik açısından "bağımsızlığına kavuşan Yunanistan'ın sonradan olacağından daha özgür"[223] idi. 1829'da kurulup 19. yüzyıl boyunca güçlenmesini sürdürmüş olan Yunan ulus devleti, açık bir homoerotik yaşamın gelişmesinin önünde fren işlevi gören Ortodoks ruhban sınıfının iktidarıyla, dini açıdan müsamahasız, cinsellik bakımından baskıcı olacaktı. Genel olarak "İslami toplumlardaki eşcinsellik örüntülerinin [tarihsel] çeşitliliği, dağılımı ve dayanıklılığı"nın[224] hakkını vermeyen Avrupa'nın mevcut ideolojik prizması, milliyetçiliğin ve Avrupalılaştırmanın eski Osmanlı

218. Besnier 1994, s. 295-6.
219. Kinsman 1987, s. 92.
220. Puar 2007, s. 87.
221. Karlinksky 1989, s. 355.
222. Farber 2011, s. 189.
223. Crompton 1985, s. 336.
224. Roscoe ve Murray 1997, s. 4-6.

Balkanları'na getirdiği cinsel baskı hususunda hiçbir anlam ifade etmemektedir.

Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da homoseksüel kimlik formasyon süreci ne denli zorlukla dolu ve düzensiz bir gelişim izlediyse, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında emperyalizmin hızla yeniden şekillendirdiği egemen olunan bölgelerde bunu katbekat aşmıştı. Her şey göz önünde bulundurulduğunda, kanıtlar, Jarrod Hayes'in vardığı sonucun doğrulanmasını destekler niteliktedir: "Sömürgeci söylemler, sömürgecilik öncesi kültürleri sömürgeleştiren kültürden daha ataerkil gösterdiğine göre" sömürgeleştirme, pratikte "ataerkinin Avrupalı bir özel biçimini, erkeğin başında olduğu çekirdek ailenin empoze edilmesi"[225] anlamına geliyordu. Ancak kapitalizme bağımlı konumdaki ülkelerde heteroseksüel ile homoseksüel arasındaki ikilik, başka biçimler aldı.

Tıpkı Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da olduğu gibi, Latin Amerika'nın en çok kentleşen bölgelerinde de orta sınıf erkekler İkinci Dünya Savaşı öncesindeki homoseksüellikle daha karşıt bir konuma doğru kaymaya başlarken, 1970'lerin başlarında Brezilya'nın kuzey ve kuzeydoğusunda, kırsal bölgelerinde ve kentli yoksullar arasında hâlâ ters-egemen model hâkimdi. Çoğu *candomblé* rahibi transgender olan Afro-Brezilyalı *candomblé** dini bu örüntüyü pekiştiriyordu.[226]

Güneydoğu Asya'daki vakalar bilhassa karmaşıktı; çünkü Endonezya ve Filipinler'in keşfinin tamamen ancak 19. ve 20. yüzyılda tamamlanması, Tayland'ın resmi olarak hiçbir zaman sömürgeleşmemiş olmasıyla, Avrupa'nın Güney Asya üzerindeki etkisi erken başgöstermiş ancak çok yavaş ilerlemişti. Bununla birlikte her ne kadar feodalizmden kapitalizme geçiş süreci, serfliğin ve daha başka unsurların 19. yüzyılda

225. Hayes 2000, s. 276.

* "Tanrılar şerefine dans" anlamına gelen, povo de santo (azizin halkı) tarafından uygulanan Afro-Brezilyalı dini gelenek. İlk tapınaklarını 19. yüzyıl başında kurdular. (y.h.n.)

226. Peter Frey ve Ruth Landes, akt. Green 1999a, s. 6-7.

kaldırılmasına kadar yavaş ilerlemiş olsa da, Tayland'ın dünya piyasasına dahil edilmesi henüz 17. yüzyılda başlamıştı.[227] Ancak 1850'lerden itibaren, yarı-sömürge Siyam; Avrupa emperyalizmi hâkimiyeti altına girmekle birlikte, aslında Tay seçkinlerinin otoritesini sağlamlaştıran bir süreçle, İngiliz sömürgesi Malay ve Hollanda sömürgesi Cava gibi Avrupalı sömürgelere pirinç ihraç ederek "Güneydoğu Asya'nın "pirinç kâsesi" olarak...emperyal dünya ekonomisine gir[miş]" ve siyasi bağımsızlığını elinde tutmuştu.[228]

Tay cinsel kültürü üzerindeki sosyal değişim etkisi aşamalı olarak gerçekleşti. Tay transgender *kathoey*ler geleneği, Avrupa'yla kurulan herhangi bir irtibattan çok öncesine dayanıyordu.[229] Bununla birlikte, 19. yüzyılın sonlarında köleliğin kaldırılması, yerel seks ticaretinin "uluslararası seks turizmi döneminden yarım yüzyıldan fazla bir süre önce başat yerel endüstri" olmasının koşullarına katkı sağladı. 1930'lar itibarıyla, ergen oğlanların Tay yetişkin erkeklere ve fuhuş yapan *kathoey*ler'in natrans Tay yetişkin erkekler olan *seua bai*ler'e ("bi-kaplanlar"*) hitap ettiği bir eşcinsel seks ticareti mevcuttu. 1960'ların başları itibarıyla, ulusal dağıtımı olan gazeteler, Tayland'da "gey ve *kathoey* kimliğin hızla yayıldığı" haberlerini yayıyordu.[230] Günümüz Latin Amerika'sının çoğu bölgesinde yaygın olan; ancak büyük olasılıkla eski Güneydoğu Asya'dan kalan bir gelenek olmayan travesti güzellik yarışmalarının yaygınlaşması, Tay *kathoey* örüntüsünün, yerel karakterini kaybetmeksizin daha ticarileşmiş biçimler alışının bir göstergesiydi.[231] Güney ve Güneydoğu Asya'nın büyük bölümünde,

227. Jackson 1989, s. 45.
228. Jackson 2009, s. 367, 370.
229. Jackson 1989, s. 48-51.
* Tay argosunda erkeksi görünümlü, biseksüel erkeklere verilen ad. (ç.n.)
230. Jackson 2009, s. 377, 364, 378-84, 371-2, 363, 365, 377. Bu olay, ABD birlikleri burada mevzilenmeden önce gerçekleşti, ki yanlış biçimde, genellikle Tay LGBT kimliklerinin ortaya çıkmasında temel bir rol oynadığı düşünülen bir faktördür.
231. Jackson 1989, s. 195.

sömürge öncesi dönemi transgender ilişkileri, yerli ve küresel cinsellik piyasasına dahil edildi.[232]

Bu tarih, Peter Jackson'ı Asya'nın LGBT oluşumlarının, "*hem* Batılı queer kültürlerden *hem de* kendi toplumlarının modern dönem öncesinin cinsiyet ve cinsellik kültürleri"nden çıkan patikalar boyunca ilerleyerek geliştiği sonucuna varmaya itmiştir. Özellikle, doğrudan Avrupa sömürgeciliğinin homoseksüel altkültürlerinin gelişimini "geciktirdiği" Hindistan ve Endonezya gibi Avrupa sömürgelerinden *önce*, "Asya'nın ilk modern homoseksüel ekonomilerinin ortaya çıktığı [yerler], doğrudan sömürgeleşmekten kaçınabilmiş ve kendi kendine modernleşmiş" olan Japonya ve Tayland'da durum böyle olmuştu.[233] Hindistan'da bile, İngiliz etkisi eşit değildi; *hijra*lar'ın hadım edilmesi yalnızca dolaylı bir İngiliz hâkimiyetinin olduğu Hindistan eyaletlerinde yasaklanmış olup, diğerlerinde yasaklanmamıştı. Bir taraftan dışa bağımlı kapitalist gelişim ekonomisi dilenen ve fuhuş yapan *hijra* sayısını çok büyük ölçüde artırmışken, bağımsız Hindistan hadıma ilişkin hukuki yasağı tüm ülke çapına genişletmiş fakat düzenli bir şekilde uygulamamıştı.[234]

Japonya'da, 1868 Meiji Devrimi'nin* ardından gerçekleşen hızlı kapitalist gelişim, 20. yüzyılın başları itibarıyla "devlet tarafından onaylanan tekeşli evlilik haricinde...tüm cinsel faaliyetleri medeniyetsiz sayarak yasakla[yan]" yeni bir paradigmaya yol açtı.[235] Yüzlerce yıllık eşcinsel aşk geleneğine rağmen, yeni paradigmaya göre homoseksüellik anormal olarak

232. Altman 2000, s. 141-2, 149-50.
233. Jackson 1989, s. 359-60, 366. Jackson'ın, benim bir zamanlar "ihtimal dışı" (Drucker 2000a, s. 16) olarak tanımlamış olduğum "düşünce deneyi"nin –lezbiyen/gey kimliğin, "dışarıdan gelen kültürel etki"nin yokluğunda dahi yükselişinin kanıtı– yalnızca uygulanabilir olmakla kalmayıp, aynı zamanda kesin bir sonuca götürdüğünü kanıtlamasına memnun oldum (1989, s. 369).
234. Nanda 1994, s. 414-16.
* Japonya'yı Batı kültürüne entegre etmeyi amaçlayan, böylece ükeyi dışa açan restorasyon süreci. (y.h.n.)
235. Loos 2009, s. 1317.

tanımlanıyordu. "Eşcinsel ilişkileri yalnızca psikopatolojinin çalışma alanlarına emanet eden yetersiz ve tamamiyle ithal bir tıbbi literatür" dahilinde ele alınabilirdi. Bunun neticesinde, eşcinsel ilişkiler hakkında ortaya çıkan "uzun ve katı sessizlik" 20. yüzyılın büyük kısmında devam etti.[236] Çin'de, homoseksüellik kavramı ancak 20. yüzyılın başlarında, Avrupa bilim terminolojisi yayıldığında benimsendi.[237]

Dışa bağımlı dünya ülkelerinde, emperyalist eşcinsellik formasyonu özellikle uluslararası seks turizmiyle şekillendiriliyordu, gerçi bu, karşı cins ağırlıklıydı. Eşcinsel seks turizminin tarihi, 1890'lardaki Kuzey Afrika'ya seks turizmine, onun ardından 1920'lerde zengin Avrupalıların Bali'ye yaptıkları ziyaretlere[238] dayanmaktadır.

Sınırların Dışında Kalanlar

19. yüzyılın sonlarına doğru, emperyalist bölgelerin en merkezi kısımlarında hetero/homo ikiliğinin yerleşmesinin, dünyanın emperyalizmin egemen olduğu pek çok yerinde, belirli nitelikler temelinde olsa da, bu şekilde paralellikleri mevcuttu. Ancak dışa bağımlı dünyanın diğer bölgelerinin, Latin Amerika, Çin ve Güneydoğu Asya cinsellik örüntülerinin olduğundan çok daha büyük ölçüde, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın yeni heteroseksüellik ve homoseksüellik tanımlarından ayrılırmış gibi görünen cinsellik örüntüleri vardı. Bu bölgelerdeki heteroseksüel aile, aşkın güçlendirilmesi ve bunu tamamlayıcı nitelikteki ters-egemen eşcinsellik rejiminin aksine, dünyanın diğer bölgelerinde bireylere dair "çok yönlü, esnek, dinamik ve eril ile dişil unsurlara sahip"[239] kavramlar korundu. Örneğin Güney Afrika'nın maden bölgelerinde, Hollanda'nın Güney Amerika'daki sömürgesi Surinam'da ve Arap bölgesinde, küresel kapitalist ekonomi-politik içerisin-

236. Schalow 1996, s. 12; Miller 1996, s. 135-6.
237. Hinsch 1990, s. 165.
238. Altman 2000, s. 146.
239. Wekker 2006, s. 192.

deki kendi belli yerlerini korumalarıyla, küresel ters-egemen rejimde sınırların dışında kalanlar tarafından bir eşcinsellik örüntüsü çeşitliliği geliştirildi.

Bu merkez dışı kalan örüntüler, "hiçbir şekilde "kırsal[la], yöresel[le]" ve "homoseksüel arzunun tamamıyla farklı dile getirilmesi" beraberinde "kapitalist dönem öncesi küçük, tecrit edilmiş gruplar"la sınırlanmış değillerdi.[240] Üstelik, cinsel ilişkiye geleneksel bir bakış açısıyla bakılan dışa bağımlı dünya bölgeleri bile daha yakından incelendiğinde, buraların çoğunlukla emperyalizmin getirdiği değişimlere bağışık olmaktan uzak oldukları görülür. Emperyal ekonomi içerisine yerleşik olan bu örüntüler, halen farklı bedensel arzu, yaratıcılık ve oyunbazlık biçimlerine bir bağlılık olması durumunu ifade etmekteydi.[241] Böylelikle, bunlar "sınırların dışında kalmış" olarak görülebilir; ancak emperyalizmin sınırları dışında durdukları anlamında değil, hetero/homo ikiliğinin giderek üstün geldiği küresel sistem içerisinde bu ikiliğin yönlendirmelerinin dışında durdukları anlamında ele alınabilir.

Sözgelimi Surinam, Gloria Wekker'in işaret etmiş olduğu gibi, "dünya sisteminin kıyısında [değil], tarihsel olarak, doğrudan sistemin temelinde[ydi.]"[242] Bu, Güney Afrika madenleri düşünüldüğünde daha da açık bir biçimde geçerliydi. Geleneksel transgender örüntüler sıklıkla ortadan kaldırılırken, özellikle Hıristiyan bölgelerde, zaman zaman veçheleri, hem kadın hem de erkek işgücünün var olduğu çiftliklerde, madenlerde ve daha sonraları büyük şehir sermayesinin iç bölgelerden aldığı işçileri sömürdüğü fabrikalarda zaman zaman yeniden yüzeye çıkıyor, biçimi bozuluyor ve mekânsal olarak yer değiştiriyordu. Geleneksel transgender örüntülerin aksine, bunun sonucunda zaman zaman, bazı bireylerin iki yönlü, muğlak veya esnek biçimde cinsiyetlendirildiği rejimler ortaya çıkıyordu.

240. Adam 1985, s. 659.
241. Zackie Achmat, alıntı Epprecht 2009, s. 1267.
242. Wekker 2006, s. 56.

Sömürge olan iç bölgelerdeki ve çiftliklerdeki, madenlerdeki ve doğrudan büyük şehir sermayesinin egemen olduğu fabrikalardaki farklı cinsellik dinamiklerini analiz ederken, emperyal düzenin çoktan küresel bir bütünlük oluşturmuş olduğunun fakat bunun eşitsiz biçimde yapılandırılmış ve yekpare olmaktan uzak bir bütün olduğunun anlaşılması katkı sağlayacaktır. Küresel ölçekte, sermaye ve kapitalist üretim zaten baskındı ve kapitalist ilişkiler neredeyse her yerde giderek yayılıyordu. Ücra bölgelerde bile piyasa dış kaynaklı olarak dayatılıyor, Afrikalı köylüler sömürge vergisi ödemeye zorlanıyor, Hintli köylülerin İngiliz tekstil ürünleri almaları zorunlu kılınıyordu. Kimi köylüler ise madenler ve fabrikalarda işçi olarak çalıştırılıyor ancak belli bir noktada kendilerine ihtiyaç kalmadığında evlerine gönderiliyorlardı, böylelikle sömürge hükümetleri için elverişli olan geleneksel geçim kaynaklarına bağlı kalıyorlardı.

İlk bakışta –ve gerçekte de– görünen odur ki, Afrika ve Asya kırsal bölgelerinin cinsellik örüntüleri klasik emperyalizm döneminin en yaygın cinsellik örüntüleri olarak kalmış ve kapitalist etkinin öncesindeki yerel cinsellik rejimlerinden çıkmışlardı. Çalıştıkları yerlerde ve civarlarında girdikleri cinsel ilişkiler "geride bıraktıkları evleri"nin gelenekleri etkisinde ve tanımına uygun olmakla birlikte, Afrikalı ve Asyalı tarla, maden ve fabrika işçileri, çoğunlukla köyü terk etmiş tek kuşak olsalar da genellikle köye dönüş yapıp kendi aile ve cinsel hayatlarını orada konumlandırmışlardı. Yine de, en ücra köylerde dahi, değişmeden kaldığı farz edilen aile ve cinsellik gelenekleri, mutlak şekilde küresel emperyal düzenin çerçevesindekiyle aynı içerik ve anlamı taşımıyordu. Sömürgeci kapitalist üretim merkezlerindeki cinsel ilişkilerin, içine yerleşik oldukları ekonomik ve emperyal sistemlerin bağlamına daha da sıkı sıkıya bağlı şekilde anlaşılması gerekmektedir.

T. Dunbar Moodie'nin, 20. yüzyılın ilk yıllarından başlayarak 1970'ler boyunca da tuttuğu Güney Afrika'daki "maden evlilikleri" kayıtları, bu dinamiklere ilişkin olağanüstü bir vaka

çalışması sunar. Daha yaşlı madencilerin yalnızca (genellikle kalçadan penetre ettikleri) tek hemcins seks partneri olmakla kalmayıp, ev işlerinde de destek aldıkları ve "madenci karı" adını verdikleri kendilerinden genç erkeklerle ilişkileri, ergenlik çağındaki gençlerin karşı cinsle oynadıkları geleneksel cinsel oyunlara dayanıyordu (Xhosa dilinde *metsha*, Zulu dilinde *hlobongo*) ancak yaygınlaşıp varlıklarını sürdürmeleri kapitalist maden ile kırsal kaynaklar arasındaki sömürgeci bağlantıya uygun olmalarına bağlıydı. Genç erkekler, "eve döndüklerinde daha hızlı biçimde koca ve dolayısıyla tam 'erkek' " olmak için ve mali nedenlerle –mesela başlık parası kazanmak için– madenlerde birilerinin "karıları" oluyorlardı. Yerel köy cinsellik örüntüleriyle kurulan bir bağı ifade eden bu ilişkiler, katışıksız biçimde proleter bir yaşam tarzını benimsemeye karşı da belli bir direnişi ifade etmiş oluyordu. Bununla birlikte, –görmüş olduğumuz gibi 17. yüzılın sonlarında kuzeybatı Avrupa'da ancak burjuva toplumunun yükselişiyle birlikte ortaya çıkmış olan– hemcinsler arası ilişkilerde duygusal unsur, bu maden evliliklerinde de mevcuttu. Altın madencilerinin civar kasabalardan kadın sevgilileri de olabiliyorsa ve olduysa da geceleri "bizim çocuklar"a dönüyorlardı: "Onları daha çok seviyorduk". Beyaz yöneticilerin maden evliliklerini ortadan kaldırma girişimleri, şiddetli proleter isyan biçimlerine, 1916'daki ve sonra tekrar 1941'deki kanunsuz grevlere ve gösterilere yol açtı. Ancak 1973'ten sonra verilen daha yüksek ücretler ve kırsal bölgelerle bağların zayıflaması bunlara aşama aşama son verdi.[243] Aynı zamanda, Lesotho kırsalında geride bırakılan kadınlar da birbirleriyle cinsel ilişkiler yaşıyordu.[244]

20. yüzyılın Surinam'ındaki benzersiz eşcinsel cinsellik biçimi –"mati" ilişkileri– sömürgeci kapitalizmin benzer bir getirisiydi. İlk çıkışı 1900'den önce, ilk kez doğrulanıp tanımlanması 1912'de gerçekleşen *mati* örüntüsü, kentlerin kıyı kesimlerinde

243. Moodie 1989, s. 413, 420-4; ayrıca bkz. Hoad 1999, s. 568-9, Epprecht 2009, s. 1265-6.
244. Judith Gay, alıntı Epprecht 2009, s. 1265.

kadınlar kalırken, Afro-Surinamlı erkekleri tek seferde aylarca Surinam'ın iç bölgelerine sürükleyen madencilik (önceleri altın, sonraları ABD için İkinci Dünya Savaşı'nda kritik önemi olan boksit) ve kauçuk endüstrülerinin gelişmesinin sonucunda ortaya çıktı. Bu, köleliğin cinsiyet ve cinsellik mirasıyla birleşince, işçi sınıfından kadınların, bir yandar alışılageldik şekliyle çocuk sahibi olmakla birlikte, erkeklerin yanı sıra, "eşzamanlı ya da art arda" kadınlarla da cinsel ilişkiler kurmalarına yol açtı. Erkeklerin çoğunlukla orada olmadığı ortada olduğuna göre, kadınlar birbirleriyle ve birbirlerinin çocuklarıyla ilgilenmek suretiyle yakın beraberlikler kurabiliyorlar, bununla beraber çocuk sahibi olmak –annelerin statüsü için olduğu kadar ekonomik açıdan gelecekteki güvenceleri açısından da önemliydi– ve kadınların sömürge ekonomisinde ve kamusal alandaki tali konumu göz önünde bulundurulacak olursa, erkeklerle kurulan ilişkilere de ("yatak odası yükümlülükleri" olmak) ihtiyaç duyuyorlardı. Bazen, birbirinin *mati*'si olan kadınlar, aynı erkeğin iki karısı oluyorlardı. Sonuç olarak, 1940'larda ve sonrasında, işçi sınıfının oturduğu bir Afro-Surinam caddesindeki kadınların yaklaşık yarısının eşcinsel ilişkileri olmuştu. Jamaikalı işçi sınıfı menşeli "Man Royals" isimli harekete dahil olan kadınlar cinsel yönden kadınlarla aktif olsalar da erkeklerle ilişkileri ve çocukları oluyordu. Diğer Afro-Karayiplerli topluluklarda da benzeri hikâyeler mevcuttur.[245]

Genellikle bu ilişkilerde her iki kadının da işleri ve çocukları olmasına rağmen, ilişkilerinde açıkça bir transgender boyut vardı; çoğu *mati*, her ilişkide bir partnerin erkek rolü üstleneceğini kabul ediyordu. Bu transgender boyuta, çoğunlukla, daha yaşlı olan kadınların "genç kumrular" veya "genç piliçler" ile farklılıklarını erotikleştirdiği ve onları şekillendirip eğitmekten keyif aldığı, ciddi yaş farklılıkları da eşlik ediyordu. Ancak bu ilişkilerin, eşzamanlı veya art arda yaşanan karşı cins ve hemcins ilişkileri geleneğiyle aynı doğrultuda olan ayırt edici bir

245. Makeda Silvera, alıntı Wekker 2006, s. 1-2, 31, 38, 172, 33, 148-50, 114-15, 57, 35, 41-2, 220-1.

özelliği de, iki partnerden hiçbirinin ne tamamen trans ne de homoseksüel bir kimliği oluşuydu. *Mati*ler daha ziyade, kadınlardan birinin ya da her ikisinin birden bazen güçlü, erkeksi bir karaktere bürünebildiği şekilde, esnek biçimde cinsiyetliydiler. Aynı sömürgeci gruplaşma Afro-Surinamlı erkekler arasında da, görece daha çok sayıda erkek seks işçisiyle ve önde gelen evli erkeklerin bile sıklıkla erkek *mati* partilerinde görüldüğü, benzeri *mati* örüntülerini meydana getirdi.[246]

Navaholu transgender *nádleehé* Hastíín Klah* (1869-1939) vakası, emperyalizmin, kapitalist üretim için ayrılmış bölgelerin iş gücüne dayanmadığı zamanlarda bile buralarda cinsellik rejimlerini baskı altına alabildiğini göstermektedir. ABD'deki Hıristiyan otoritelerinin genel olarak Navaho geleneklerine, özel olarak transgender kimliğe düşman olmasına rağmen, Navahoların "yerli toplama kamplarındaki yaşamın streslerine karşılık olarak geleneksel dine dönmüş" olmalarından dolayı, Klah'ın bir şaman olarak becerileri çok kıymet görüyordu. Kamplara hapsolmuş olan Navaho erkekleri, onlara prestij kazandıran geleneksel akıncılık faaliyetlerini yitirmişti fakat trans zanaatkârların ekonomik faaliyet alanı genişlemişti. Klah'ın zamanından önce, Navaho dokumacılığı yüzyıllardır süregelen bir uğraştı ve kadınlarca yapılmaktaydı; Klah, varlıklı sanat koleksiyoncuları ve müzeler tarafından satın alınan "törensel tasvirleri resmeden büyük dokumalardan oluşan,

246. Wekker 2006, s. 193-4, 185-6, 193, 252, 271, n. 12. Wekker, kutuplaştırılmış cinsiyet ilişkilerin bakınlığının, tamamen, "bu ilkeye göre yapılandırılmış olan" ilişkilerin "diğerlerlerinden daha görünür" olması nedeniyle, bir tür görsel yanılsama olabileceğini ileri sürmüştür (2006, s. 197). Benim buna, bir eşcinsellik rejiminde toplumsal olarak egemen olan şey üzerinde genel odaklanma tarzıma uygun olacak biçimde cevabım; kamusal olarak görünür olan şeyin, bir cinsiyet ve cinsellik düzenini tanımlamakta, hâkim devlet normlarından çoğunlukla sapmakta olan bireyler arası özel sözleşmelerden daha önemli olduğu yönünde olacaktır.

* *Nádleehé, berdache*'la eşanlamlı, "iki ruhlu" Kuzey Amerika yerlisidir. Hastíín Klah Navajolu bir zanaatkar, tıpçı ve dokumacıydı. Dokumacılık o sıralarda Kızılderililer arasında kadınların icra ettiği bir meslekti. Klah'ın interseks olduğuna inanılıyordu. (y.h.n.)

tümüyle yeni bir eser" yaratmıştı.[247] Tarihsel etkenler ve elbette bilhassa emperyalizmin etkisi, böylelikle onun 20. yüzyılda yaşayan Amerikan yerlisi trans (berdache) olarak rolünün şekillendirilmesinde kritik önem taşıyordu.

Doğrudan Avrupa sömürgeleştirmesine rağmen, İslam dünyası da geleneksel kuşaklar arası örüntülerini sömürgeci örüntülerle birleştiren farklı bir eşcinsellik rejimi geliştirerek, emperyalist dünyanın yeni geliştirdiği heteronormativiteye ilk başta direnç gösterdi. Bu Avrupa'da, Fransız bir bahriye doktorunun 1893'te ifade ettiği gibi, "Araplar müzmin oğlancılardır"[248] şeklindeki yaygın inanışa ve bunu yok etme teşebbüslerine yol açtı. Sözgelimi, Fransız sömürge mandası sırasında, Lübnan'ın ceza kanunlarına "doğaya aykırı cinsel ilişkiyi" yasaklayan Vichy yasalarından alınan bir madde eklenmişti.[249] Avrupalıların yöreye özgü bir Arap homoseksüelliği ile ilgili görüşü, insan cinselliğine dair doğmakta olan Avrupalı heteronormatif görüşün dünyanın heteronormativiteyi hiç tanımamış bir kısmına empoze edilmesini yansıtıyordu. Gerçi İslam belli edimleri yasaklamış olsa da zengin eşcinsel kültürel geleneklere bir arada var olmuştu. Fransız ve diğer Avrupalı sömürge subaylarının ve ziyaretçilerinin homoseksüel kimlikleri, Araplara olan yansıması, pek çok Avrupalı için Arapların aşağı nitelikte olduğunun kanıtı olması şeklindeydi.

Bizzat İslam dünyası da 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın özerk gelişim çabalarının bir parçası olarak heteronormatif cinselliklerin kısmen benimsenmesiyle birlikte değişti. Joseph Massad, Arapların eşcinsel arzuya geleneksel olarak açık oluşunun inkâr edilmesine, vurgusunun azaltılmasına veya suç teşkil etmesine yönelik pek çok modern Arap girişimini ayrıntılarıyla tanımlamıştır. Örneğin, Arap edebiyatında yüzyıllar boyunca yaygın olan, oğlanlara veya erkeklere odaklanan erotik şiir, yaklaşık olarak 19. yüzyıl sonlarında "bir şiir türü olarak ta-

247. Roscoe 1994, s. 357-9.
248. Aldrich 2003, s. 16.
249. Makarem 2011, s. 99.

mamen ortadan kalktı"; aynı zamanda 20. yüzyılda pek çok Arap eleştirmen, 9. yüzyıl şairi Abu Nuwa'nın oğlan güzelliğine yapmış olduğu meşhur methiyesini topa tuttu.[250] Avrupalı sömürgecilerin homoseksüelliği yozlaşmış Arap kültürüne atfetmesiyle, Yahudiler arasında da, hem Müslüman ülkelerdeki geleneksellik taraftarı hahamlar, hem de Alliance Israélite Universelle'deki çağdaşlaştırma yanlıları, Yahudiler arasındaki eşcinsel ilişkileri Müslüman etkisi altında kalmaya dayandırma eğilimi göstermeye başlamıştı.[251]

19. yüzyılın sonları, 20. yüzyılın başlarında İran'da da, Afsaneh Najmabadi'nin göstermiş olduğu gibi, "erosun ve seksin heteronormalleştirilmesi 'çağdaşlığa ulaşma'nın koşulu haline geldi." Kaçar hanedanlığının hüküm sürdüğü (1925'e kadar) son on yirmi yılda, eril arzu nesnesi resim sanatından silindi, homoerotik nazım giderek daha çok sansürlenmeye başladı. Bu, eğitimli kadınlar, yeniden hayat bulan ulus içerisinde anne ve eş olarak görevlerini yerine getirebilsinler diye, yalnızca üremeye odaklı heteroseksüelliğe karşı romantikliğin yüceltildiği sürecin bir parçasıydı. Hem örtünme hem de kadınların tecrit edilmesi, çağdaşlaşmanın önündeki engellerin ve erkeklerin oğlanları arzulamasının nedenleri olarak görülüyordu. Benzeri şekilde, Osmanlı'nın son dönemlerindeki ıslahatçılar, tekeşli heteroseksüelliği kurumsallaştırmaya çalıştılar.[252] Hindistan'daki Hindu milliyetçiler de transgender'ı ve eşcinsel bağları Müslüman olarak nitelendirerek reddettiler.[253]

Yine de sömürge subaylarının ve Müslüman veya milliyetçiler çağdaşlaşma yanlılarının öyle ya da böyle radarında olmakla birlikte, yetişkin erkekler ile oğlanlar arasındaki eşcinsel tesadüf etme örüntüsü sürdü. Bu örüntü, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu kendi ülkelerinin kısıtlamalarında kaçış yerleri olarak gören

250. Massad, s. 35, 102; Makarem 2011, s. 99.
251. Peirce 2009, s. 1336.
252. Deniz Kandiyoti, alıntı Najmabadi 2005, s. 3, 26, 163, 7, 156, 183, 193, 56, 150, 160.
253. Loos 2009, s. 1316.

Avrupalılar için bir mıknatıs gibiydi. Gustave Flaubert'den Gide'e, Jean Genet'ye Fransız yazarları, Arap erkeklerle bu tür cinsel karşılaşmaları tasvir etti.[254] İnsanın cinselliğine dair Müslümanlardan daha yoğun bir geleneksel ikiliğe dayalı görüşleri bulunmayan İslam dünyasında yaşayan Yahudiler, erkekler arasında seks fikrinin baştan çıkarıcılığına Müslümanların olduğundan daha muaf değillerdi. 1909 yılında bir Fransız erkeği şöyle bir yorumda bulunmuştu: "Tunuslu genç Araplar ve Yahudiler, seve seve yabancılara fahişelik yapıyorlar".[255]

Ancak İngiltere'deki genç kraliyet muhafızlarının ve seyislerin aksine, Tunus'taki ve İslam ülkelerinin diğer şehirlerindeki oğlanların, emperyal cinsellik düzeniyle etkileşime geçtikten sonra bile süren, kendi gelenekleri vardı. Pek çok anlatıma göre, bu gelenek, oğlanların (belli bir yaşa gelene dek) ters olarak görülmeksizin erkeksi olmayan roller oynamalarına, eşcinsel arzuları konusunda dürüst olmalarına, kendi güzellikleriyle gurur duymalarına, hatta aktif biçimde baştan çıkarıcı olmalarına izin veriyordu.

Yeni Bir Cinsel Politika

Emperyalist sistemin bulunduğu bazı yerlerde erkekler ve kadınlar eşcinsel kimlik benimsemeksizin hemcinsel ilişkileri kurmayı sürdürürken, bazı yerlerde politika, eşcinsel ya da cinsiyet karşıtı kimliklerin bir araya gelmesinde önemi giderek artan bir etken haline gelmeye başladı. Cinsellik ve cinsiyet bakımından aykırı olmanın, feminist ve sosyalist imalarla "cinsel devrim" hareketleriyle ilişkilendirildiği 19. yüzyıl sonlarından itibaren Almanya, Hollanda ve İngiltere'de durum böyleydi.

Eşcinsel kimliklerin ve toplulukların ortaya çıkışı, hiçbir şekilde, net biçimde düşünülmüş bir amaca doğru istikrarlı bir ilerleyiş şeklinde gelişmedi. Çoğu kez, "ahlaki panikler"e ve kapitalist gelişime sekte vuran dönemsel krizlerin ardından

254. Aldrich 2003; Sheridan 1998.
255. Aldrich 2003, s. 62.

ortaya çıkan zulüm dalgalarına cevap niteliğindeydi. 19. yüzyılın son çeyreğindeki uzun buhran dönemi, Ellis'in sözleriyle "tersleri net bir duruş benimsemek için harekete geçirmiş"[256] olan, Wilde'ın yargılanması dahil çeşitli zulümlere tanıklık etti. Ellis'in kendi kitabı *Sexual Inversion* da [Cinsel Terslik], 1898'de mahkeme kararıyla müstehcen olduğu gerekçesiyle yasaklandı.[257] Wilde'ın yargılanması, 1897'de Alman Bilimsel Yardımlaşma Komitesi'nin kurulması açısından doğrudan bir itici güç oldu. Daha genel açıdan bakılacak olursa, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasının bir asır önce gerçekleştiği Fransa gibi ülkelerin aksine, Almanya'da seksolojinin yükselişine ve eşcinsel hareketi ile kimliğinin oluşumuna ivme kazandıran, Prusya'nın ve Alman İmparatorluğu'nun eşcinsel karşıtı yasaları olmuştu.[258] İtalya'da da birleşme, suç olarak saymanın kapsamının, yarımadanın Napolyon Kanunu'nun kaldırmış olduğu kısımlarına kadar genişlemesine yol açmıştı. Seküler bilimin milliyetçilik karşıtı (ve sözde "zayıf ve korkak") Katolik Kilisesi'yle mücadeledeki büyük rolüyle beraber düşünülecek olursa, bu, İtalyan seksolojisinin gelişmesini açıklamaya katkı sağlar; fakat 1889'da suç olmaktan çıkarılma durumu, eşcinsel hareket için herhangi bir itici güç mevcudiyeditini ortadan kaldırdı.[259]

Alman eşcinsel örgütlenmesi, 1871'de Almanya'nın birleşmesinden sonra, Prusya'nın baskıcı hukukunun kapsamının, Almanya'da eşcinselliğin suç olmaktan çıkarıldığı bölgelerine kadar genişlemesiyle ateşlenmişti. Başlarda yalnızca anal sekse uygulanan Alman yasakları, 1876 yılında çıkarılan bir kararla oral seksi de içine alacak şekilde kapsamını artırdı.[260] ABD eyaletleri de, pederastiye ilişkin mevcut yasaların kapsamını oral seksi de içerecek şekilde genişletti.[261] Kriz yıllarında, Britanya

256. Weeks 1981, s. 103.
257. Beccalossi 2012, s. 185-91.
258. Beachy 2010, s. 836.
259. Beccalossi 2012, s. 36-7, 50, 27.
260. Beachy 210, s. 807-9.
261. Shah 2005, s. 717.

ve Avusturya'da da yeni baskıcı yasalar kabul edildi. Örneğin İngiltere'de, 1885 yılında Labouchére'in getirdiği yasa değişikliği, karşılıklı mastürbasyon yapmak gibi, daha önceleri ceza hukukunda yeri olmayan eşcinsel faaliyetleri suç kabul etti.[262] Biraz daha geriden takip eden Danimarka, 1905'te erkek fahişeliğine karşı yeni yasamayı geçirdi;[263] Hollanda ise 1911 yılında eşcinsel ilişkilerde rıza yaşını on altıdan yirmi bire çıkardı.[264]

Efemine-egemen örüntüden ters-egemen örüntüye, oradan proto-gey homoseksüellik örüntüsüne aşama aşama, kısmi ve düzensiz geçiş dönemi olan on yirmi yıl, cinselliğe dair gerçekleştirilen politik mücadele yıllarıydı. Bu mücadelelerin çoğu "cinsellik devrimi" bayrağı altında gerçekleşti. Feministler, "kadınlar için oy hakkı, erkekler için erdem" talep eden İngiliz süfrajet Christabel Pankhurst gibiler ile heteroseksüelliğe ilişkin yeni ortaya çıkan görüşlerle ilgilenen, kadınları hamile kalma korkusundan kurtaran doğum kontrolü için mücadele veren ve üreme veya ekonomik güvenliktense, aşk ve karşılıklı cinsel tatmin üzerine kurulan evliliği savunanlar olarak ikiye ayrıldı. Daha cesur olan seksi savunan feministler ile diğer cinsel devrimciler, en azından zevkli bir evliliğe ön hazırlık olarak görülecek şekilde, erkeklerin yanı sıra kadınlar için de evlilik öncesi seksi savundular.[265]

Politikleşen homoseksüeller arasındaki bölünmeler ile feminizmin ilk dalgasındaki cinsellik konusundaki bölünmeler arasında paralellik vardı. Daha muhafazakâr erkekler, bir tersi penetre etmeyi, bir kadın fahişeyi penetre etmek gibi, güçlü bir erkeğin cinsel isteğinin doğal bir boşaltım yolu olarak görüyordu. İki cinsel faaliyetin de ille karşılıklı zevk ve yakınlık duygusu içermesi gerekmiyordu; çünkü baskın olan erkeğin sınıf ayrıcalığı ve ödemeyi yapmış olması onu penetre edilen kişiye kayıtsız kılabiliyor, hatta onu hor görmesini mümkün

262. Weeks 1981, s. 87.
263. Herzog 2011, s. 77.
264. Van der Meer 2007, s. 141.
265. Herzog 2011, s. 11, 17-18.

kılabiliyordu. Bu ilişkiler, sınıf bölünmelerini hiyerarşik ve etkileşimsel biçimde destekliyordu. Orta sınıftan ya da burjuva sınıfından homoseksüeller de bir yandan tersleri hakir görürken, daha eski zamanların, hatta klasik antik döneme doğru izini sürecek şekilde erkek erkeğe dostluk ideallerine dönebiliyordu. Daha ilerici olan diğerleri, seks taraftarı feministlerin ve genel olarak cinsel azınlıklara uygulanan zulme karşı olanların yanında yer alarak cinsel devrim hareketlerine katıldı. Walt Whitman'ın şiirindeki, İç Savaş dönemi ABD'sinin demokrat ideolojisinin etkisindeki erkek "yoldaşlığı" görüşü, ilerici homoseksüel erkeğin özsaygısını şekillendirmekte önemli rol oynadı. Whitman'ın Edward Carpenter üzerindeki etkisiyle, bu görüş, emek hareketinin fikirleriyle harmanlanarak, Britanya'daki eşcinsel aşka ilişkin düşünceleri etkiledi.[266]

Bu ilericilerin pek çoğu, örnek vermek gerekirse Hirschfeld'in Bilimsel Yardımlaşma Komitesi'ne yakınlık duyanlar, onun sosyal demokrat siyasi eğilimlerini paylaşsınlar ya da paylaşmasınlar, fikirlerini, homoseksüelliği doğuştan gelen terslik olarak tanımlayan "üçüncü cinsiyet" teorilerine dayandırdılar. Bu, yasal reform savunucularından oluşan oldukça geniş bir grubu oluştururken, Bilimsel Yardımlaşma Komitesi'nin kurulması, kamusal alanda bir homoseksüel topluluğun ortaya çıkması olarak düşünülebilir. Onun kuruluşuyla birlikte, sözümona bilimsel terslik kategorilerini cinsellik ve cinsiyet bakımından özgürleşmenin yararına olacak şekilde cinsel normların altını oymak için kullanma girişimi başgösterdi; bu, Stalinizm'in İkinci ve Üçüncü Enternasyonaller'in taraflarının etkileşimini kesmesinden önce bazı açılardan günümüzün radikal genderqueerler'inin öncülü olacak şekilde etkileyen bir girişimdi.

Bilimsel Yardımlaşma Komitesi'nin Alman ceza kanununun eşcinsel karşıtı 175. Maddesi'nin yürürlükten kaldırılması için başlattığı ve çok sayıda kampanya ve yayın aracılığıyla duyuru-

266. Rowbotham 1977a.

lan imza kampanyası, en sonunda 1922 yılında Alman Millet Meclisi Reichstag'a sunuldu. Tüm bu kampanyalarda, üçüncü cinsiyet kuramlarına özel bir önem verilmişti. Komite'nin 1903'te yayınlanan, homoseksüellik hakkındaki bilgilendirici broşürü bile *Üçüncü Cinsiyet Hakkında Bilinmesi Gerekenler Nelerdir?* başlığını taşıyordu.[267] Terslik üzerine bu odaklanma, burjuva toplumunun gelişmemiş olduğu bölgelerde ivme kazanıyordu. Örneğin Çarlık Rusyası'nda, Ellis, Hirschfeld ve Carpenter gibi bu konuda öncü Batı Avrupalı yazarların hepsi 1917'den önce çevrilip basılmıştı.[268]

İlerici cinsel reform çabaları, çoğunlukla bilinçli biçimde aristokrat erkekler arası dostluk idealini yücelten Alman Özeller Topluluğu'nunkilerle tezat oluşturuyordu. Politik farklılıklar, sınıfsal farklılıkları yansıtıyordu. İşçi sınıfından ve alt sınıflardan olanlar tarihsel olarak daha geç dönemlerin transgender ilişkileri içerisinde yer alma eğilimi gösteriyor, orta ve üst sınıflardan olanlar ise muğlak biçimde ve kısmen daha çok karşılıklılık temelli ilişkiye dayanan daha erken dönem örüntülerine doğru meylediyordu. Wilhelm dönemi Almanyası ile Weimar dönemi Almanyası'ndaki siyasi işbirlikleri, özellikle sınıfsal ortaklıkla ilişkiliydi.[269]

İşçi sınıfından eşcinsel aktivistler, 19. yüzyılın başlarındaki sosyalistler arasında iz bırakan feminizme ve cinsel özgürlükçülüğe, bilhassa Owencılar'a ve Fourierciler'e katılabiliyordu. Özellikle Charles Fourier, lezbiyenliğe hoşgörüyle yaklaşılmasını teşvik ediyordu. Friedrich Engels "büyük çalkantılı zamanlar[da], tüm diğer prangalar gibi, cinsel ilişkilerin geleneksel bağlarının da silkelenmekte" olduğunu ileri sürdü; Fourier'nin fikirlerinin de özellikle Marx ve Engels üzerinde etkileri oldu.[270]

267. Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 8-15.
268. Healey 2001, s. 104.
269. Herzer 1995.
270. Weeks 1981, s. 167-8.

Bununla birlikte, Marksizm'in ilk dönemlerinde homofobik bir iz mevcuttu. Özellikle Engels'in eseri *Ailenin Kökeni*'nde* (1884), heteroseksüel aşk kültünün en büyük zaferini yaşadığı dönem yansıtılıyordu. Engels "cinsel aşk[ın] doğası gereği dışlayıcı" olduğunu ve sosyalizmde, çifte standart ortadan kaldırılarak tekeşliliğin "niyahet, erkekler için de, bir gerçeklik haline gel[eceğini]"[271] söyleyerek bu külte katılıyordu. Marx ve Engels, "cinsel hayatta varolan ve gelişmekte olan heteroseksüel toplumsal cinsel formların 'doğal' görünümünün ötesinde bunların da tarihsel ve toplumsal oluşumlar olduğunu açığa çıkaracak hamleyi yapmayı"[272] başaramadı. Hatta Engels, antik Yunanlıları "iğrenç sodomi teamülleri"[273] nedeniyle suçladı. Ayrıca, Marx ile Engels'in, Engels'in şaka yollu, Almanya'da anal seks suç olmaktan çıkarılsa dahi "şahsen bizler, muzaffer olanlara fiziksel bir takdir göstergesi sunmak mecburiyetinde kalmaktan korkmak için çok yaşlıyız"[274] şeklindeki rahatlama ifadesini de içeren mektuplarında da homofobik yorumlar yer alıyordu. Sherry Wolf'un söylemiş olduğu gibi, "bunu aklayıp paklamaya çalışmanın hiçbir mantığı yok"tur.[275]

Toplu emeğin ve sosyalist partilerin yükselişi, sosyalistlerin cinsel politikaya dair tutumlarını daha önemli kıldı. 1880'den 1906'ya dek, politik olarak örgütlenmiş işçi hareketleri emperyalist ülkelerde norm haline geldi. 1880 yılında Almanya, tek bir harekete sahip olmasıyla istisna oluştururken, ABD de 1906 civarında hiçbir hareket görülmemesiyle istisna oluşturuyordu.[276] Bu hareketlerin yükselişi büyük ölçüde, heteroseksüelliğin icadı ve heteronormativitenin zaferiyle çakışıyordu. Diğer toplumlar gibi, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarındaki

* Friedrich Engels, *Ailenin ve Özel Mülkiyetin Kökeni*, Çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, İstanbul, 1978.

271. Engels 2000.
272. Kinsman 1987, s. 25.
273. Engels 2000.
274. Engels 1988, s. 295.
275. Wolf 2009, s. 77-8.
276. Hobsbawm 1987, s. 116-17.

İkinci Enternasyonal'in Avrupalı tarafları da, hatta bunların en radikalleri bile, heteroseksüel normu kabul edip kurumsallaştırdı. Dahası, bunların Marksizm'i büyük ölçüde "dar bir ekonomizm içerisinde kapana kısılmış" ve "esasen cinselliği salt üstyapısal olarak görüp önemsememişti."[277]

Yine de bu bağlamda, İkinci Enternasyonal'in en önde gelen partisi Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne (SPD) ilişkin ilk kayıtlar görece olumluydu. SPD, Birinci Dünya Savaşı öncesindeki yıllarda, Almanya'nın eşcinsellik karşıtı yasa maddesi 175'in kaldırılması için verilen mücadelede ön sırada yer alıyordu. Hirschfeld'le arkadaşlığı olan SPD lideri August Bebel, konuya ilişkin dolu dolu bir tartışmayı mümkün kılacak şekilde, 1898'de Almanya Parlamentosu Reichstag'a bu maddenin feshedilmesine ilişkin yasa tasarısı sundu[278] ve o yıl ve sonrasında 1907'de tekrar bu konuda yaptığı konuşmalarla geniş çapta dikkat çekti. SPD'nin Reichstag üyesi Adolph Thiele'nin 175. Madde'ye karşı çıkan konuşmaları, Bilimsel Yardımlaşma Komitesi'nin 1905 *Almanağı*'nda otuz dört sayfa olarak yer aldı. Eduard Bernstein, 1895 yılında SPD'nin kuramsal dergisi *Die Neue Zeit*'ın sayfalarında (kendisi de geleneklere kafa tutan bir sosyalist olan) Wilde'ı savundu. Bernstein, "eşcinsel cinsel ilişki o denli eski ve yaygındır ki, bu olgudan azade [olmuş olduğunu] kesin olarak söyleyebileceğimiz tek bir insanlık kültürü evresi yoktur" diye yazarak, eşcinselliğin doğaya aykırı olduğu fikrini reddetti. Hirschfeld, Kasım 1918'de Alman Devrimi'nin patlak vermesi sırasında, "gerçekten demokratik bir yapıya sahip olan gerçek bir halk devleti" ve bir "sosyal cumhuriyet"[279] çağrısı yaparak, solun desteğine karşılık verdi.

Diğer ülkelerde de sosyalist sol ile eşcinsel haklarının savunulması arasında bağlantılar vardı. İngiltere'de Wilde, her ne kadar yargılanması sırasında (mahkûmiyeti geri bırakılacak olduğunda) yalnızca kısaca ve dolaylı şekilde eşcinselliği

277. Padgug 1989, s. 55.
278. Beachy 2010, s. 824.
279. Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 11-12, 65-8, 27-8.

savunmuş olsa da, cinsel ve politik radikalizm ile kendi eseri *Sosyalizm ve İnsan Ruhu** arasında bağlantı kurulmasına katkıda bulundu.[280] Eşcinselliği konusunda açık olmakla birlikte Carpenter, 1880'lerin bir dizi küçük sosyalist grubunun lideriydi. Carpenter'ın kitabı *Homogenic Love* [Eş Genli Aşk] 1894 yılında ancak el altından basılmış ve açıktan açığa hiç satılmamış olsa da,[281] Whitman'ın "yoldaşlık" görüşünden ilham alan *Demokrasiye Doğru* kitabı, cinsel yaşamı ve yazıları nedeniyle kendisine yapılan korkunç saldırılara rağmen, ilk İngiliz sosyalistler için bir çeşit "modern çağların kutsal kitabı" oldu.[282] Carpenter ayrıca 1914'te kurulan İngiliz Cinsel Psikoloji Derneği'nin ilk başkanıydı. ABD'de ise, 1920'lerde Britanya'ya geldiğinde özellikle Carpenter'la buluşmayı isteyen Emma Goldman, eşcinselliği savunmasıyla tanınıyordu.[283]

Ne yazık ki hikâyenin bir de öbür yüzü vardır. Alman İmparatorluğu'nun aristokrat seçkin sınıfı arasında, en yoğun olarak 1907 yılında eşcinselliğe dair skandallar çıktığında, Alman sosyal demokratlar, önyargınının cazibesine yenik düştü. (Aynı yıl, Avusturya'nın *Kriminal-Zeitung* gazetesi, bir yandan yüksek makamlardaki eşcinsellerin iktidarına ilişkin muğlak biçimde tehditkâr uyarılarda bulunurken, bir yandan Alman Sosyal Demokratlar gibi eşcinsellik karşıtı yasanın (Avusturya'da Madde 129b) feshedilmesi için çağrıda bulunuyordu. Diğer yandan, kendi ülkelerindeki eşcinsellikle ilgili skandalların peşine düşerek tirajını artırıyordu.)[284] Daha derinlemesine bakıldığında ise, sosyalistler, solun tarihsel ve toplumsal etkenler üzerine özellikle yaptığı vurguyla çelişecek biçimde, "bilimsel" biyolojiye ve tıbba çok kolay inanıyordu.

* Oscar Wilde, *Sosyalizm ve İnsan Ruhu*, Çev. Fatih Özgüven, Metis Yayınları, İstanbul, 2016.

280. Weeks 1981, s. 172-3, 181-2, 114, 92; bkz. Wilde 1990.
281. Beachy 2010, s. 826.
282. Rowbotham 1977a, s. 69-70, 88-92.
283. Weeks 1981, s. 161; Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 34-6, 93-6, 40-1.
284 Spector 2007, s. 21-4.

Ayrıca, çoğunlukla işçi sınıfının yarısını kadınların oluşturduğunu görmezden gelerek, işçi sınıfının "erkekliği"ne övgüler düzüyorlardı. SPD, emperyalizm üzerine genel bir analiz sunmaya ancak 20. yüzyılın başlarında başlıyordu, özelde ise Alman emperyal devletiyle kurduğu ilişkinin nasıl olacağı hakkında net değildi. Bu, hem onun kendi çağının cinsiyetlendirilmiş kapitalizmini tüm veçheleriyle kavrama kabiliyetini sınırlandırdı hem de 1914'te savaş patlak verdiğinde onulmaz sonuçlar doğurdu.

Rus Devrimi

1917'den 1930'ların başlarına dek iktidarda olan Bolşeviklerin, hükmettikleri topraklardaki cinsel coğrafyayla bağlantılı olarak eşcinsel arzu ve eşcinsel pratikler meselelerine ilişkin sicilinin ardındaki geçmiş işte böyleydi. 1917 öncesi Çarlık Rusyası, Sibirya'daki transgender yerel şamanlardan Müslüman Orta Asya'daki transgender dansçı ve fahişe oğlanlara, Rusya'nın manastırlarındaki Ortodoks rahiplerin oğlan seks gözdelerine, St. Petersburg'un Nevski Bulvarı'nın ilerisinde yer alan en revaçtaki alışveriş merkezinde gezinerek müşteri arayan erkeklerine kadar "koca bir Avrupa 'sapkınlık coğrafyası' atlası" ihtiva ediyordu. Bir bütün olarak ele alındığında, orada bir arada varolan cinsel formlar, "birleşik gelişmemişli[ğin]" vitrinini oluşturuyordu.[285]

Bolşevikler, bu Çarlık yönetiminde varolan cinsel yaşamın yerine tümüyle yeni, rasyonel ve özgür bir cinsellik dünyası koymayı amaçlamadılar. Bolşeviklerin devrimci tutkuları ile yine onların çağdaşlaştırma uygulamaları arasında mutlak biçimde hem bağlantılar hem de süreksizlikler vardı. Sözgelimi, Sovyet rejiminden bazı kaynaklar erkek eşcinsel çevreler ve ilişkilerin çoğunlukla transgenderlardan oluştuğunu iddia ediyor; bazı başka kaynaklar ise bu tip ilişkilere girenlerin ke-

285. Bleys 1995, mealen alıntı Healey 2011, s. 252; Laura Engelstein, alıntı Healey 2011, s. 8, 31, 10.

sinlikle erkeksi olduklarından altını çizerek söz ediyor; ancak bu oluşların nadiren değişebildiğini veya değişmesi gerektiğini öne sürdükleri görülüyordu.[286]

Başka açılardan olduğu gibi bu açıdan da Bolşevikler, Alman sosyal demokrasisinin ve dolayısıyla da epey güçlü bir biçimde Hirschfeld'in kuramlarının ve kampanyalarının etkisi altındaydılar. Bolşevikler iktidara geldiklerinde, daha önce çarlık hükümetinin 1903 yılında ceza yasasının revizyonunu yaptıktan sonra suç sayılmasına devam edilmesi kararını vermiş olduğu eşcinsel faaliyetleri suç olmaktan çıkardı. 1922 Sovyet Rus ceza yasasında suç olmaktan çıkarılması, bu bir cinsel hareketin ya da cinsiyet rollerine karşı gelen kişilerden oluşan hareketin (çünkü böyle bir hareket yoktu) zaferi olmasa da, tesadüfi değildi. Uzun ve ciddi bir tartışmanın sonucuydu. Yeni yasada "sodomi" veya "doğaya aykırı" gibi ifadelerden tamamen kaçınılıyordu ve eşcinsel ile düzcinsel eylemler arasında bir ayrım yapılmıyordu. Hatta, "cinsel olgunlu[ğa]" erişilen yaştan itibaren her türlü cinsel faaliyette rızanın olup olmamasının "her vaka için ayrı bir tıbbi görüşle saptanarak"[287] kabul edilmesi suretiyle, cinsel rüşt yaşının belirlenmesinden bile vazgeçildi.

1920'ler boyunca, Bolşevik hükümetinin liderleri aynı zamanda, (neredeyse tümü Avrupa'da olan) bağlı iştirakleri 190.000 üyeden oluşan Uluslararası Cinsel Reform Birliği'ni de destekledi. Birlik, tüm dünyada (doğum kontrolü, kadın eşitliği ve boşanma hakkının yanı sıra) eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması için mücadele etmekteydi. Sovyetler Birliği 1921, 1928, 1929 ve 1930'da birliğin düzenlediği kongrelere delege gönderdi. Bolşevik hükümeti, bir Sovyet biyoloğun "aradaki cinsiyetlerin sonsuz niceliği" adını verdiği şey üzerine "muazzam sayıda araştırma ve tartışma" gerçekleştirilmesine olanak tanıdı. Bu temel gerçekler, sırf yakın tarihin kimi bilimsel araş-

286. Healey 2001, s. 9, 40-2.
287. Healey 2001, s. 108, 115-25.

tırmalarının onları görmezden gelebilmiş olmaları nedeniyle bile olsa, tekrar dile getirilmeye değerler.[288]

Dan Healey'nin önemli eserinde, kilit mevkilerdeki ilk Bolşeviklerin cinsellik meselelerine ilişkin çeşitli görüşleri olduğu ve karşıt görüşlerin, 1920'ler boyunca tek bir mevkiyle ya da resmi mevkilerle sınırlı kalmamak üzere geniş biçimde ifade edilip tartışıldığı açık açık anlatılmıştır.[289] Bolşeviklerin devrim sonrasındaki tartışmaların kökleri, içlerinden bazılarının uluslararası sosyal demokrasinin çağdaş standartlarınca karanlıkta bırakıldığı çeşitli devrim-öncesi yaklaşımlara dayanıyordu.

Lenin, din, ataerki ve köhne yasalardan dolayı cinsel önyargıları eleştirmekle birlikte, görünüşe göre, seksi "gerçekten âşık olmak" (ki bununla esasen ebeveyn olma arzusunu kastetmiş olduğu anlaşılmaktadır) olgusuna bağlamayı tercih ediyor ve sınıf mücadelesinden cinsel özgürleşmeye yönelen enerji dalgasının "ahlaksız ve yozlaşmış" olduğuna inanıyordu.[290] Ayrıca, anlatıldığına göre Kollontay'ın 1919 yılında yapmış olduğu, parti programına ailenin yitip gitmesiyle ilgili birkaç satırın eklenmesi önerisine karşı çıkmış ve Clara Zetkin ile Kollontay'ın cinsel özgürlüğü artırma çabalarını küçümseyen açıklamalarda bulunmuştu.[291] Bolşevikler ayrıca, "büyük feminist amaçları aktif bir biçimde bilfiil reddetti". Örneğin, pek çok yönden cinsel özgürlüklerin savunucusu olan Sağlık Halk Komiseri Nikolai Semashko, bazı kadınların "doğurma

288. Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 74; Herzog 201 1, s. 54; Healey 2001, s. 128, 166. Çarlık dönemi ceza yasaları Sovyet yasal kavramı olan "cinsel olgunluk" kavramının öncül uygulaması olmuştu; ancak yalnızca 14 ile 16 yaş arasındakilere uygulanıyordu (Herzog 2011, s. 38). Simon Karlinsky, Çarlık döneminde homoseksüellerin 1920'lerden daha özgür olduklarını öne sürerek, bu temel gerçeklerin üstünü örtmek için elinden geleni yapmıştır (örneğin bkz. Karlinsky 1989). Neticede Lauritsen ve Thorstad'ın kısa açıklamaları, çok daha aklı başında ve doğruydu.

289. Healey 2001, s. 127.

290. Healey 2001, s. 112-14. Healey, Lenin'e ait olduğu söylenen bu sözlerin "bugüne ve bizlere çok dolaylı yollardan gelmiş olduğu, söylendiklerinin iddia edildiği tarihlerden beş yıl sonra yayınlandığı" ile ilgili olarak uyarmaktadır.

291. Kollontai 1978, s. 202-3.

işlevlerine yönelik varolan yapı[larını]" yadsıyarak "saçlarını kesmelerine, içki ve sigara içmelerine ve küfretmelerine" üzülüyordu. Sovyet doktorlar sıklıkla, transgenderları patolojik olarak; fakat onların hemcins partnerlerini "normal" olarak tanımladılar.[292]

Bununla birlikte, Bolşeviklerin kadınların eşitliğini ilke edinmeleri; yalnızca kadınların Sovyet yönetiminde, o zamanın Batı Avrupa'sında asla gelemeyecekleri pozisyonlara yükselmesine izin vermekle kalmayıp, erkeksi olarak görülen kadınlar için işyerlerinde ve Kızıl Ordu'da, bazıları komuta ve yetki pozisyonlarında olmak üzere büyük bir alan açtı. En azından bu kadınlardan bazıları başka kadınlarla cinsel ilişkiler kurup, "mutlu, uyumlu Lezbiyenler" olarak kabul gördüler. Ayrıca, 1920'lerde Bolşevik dönemi Moskova'sında, en azından bir süre için, özel sanat topluluğu Antinoi'un "bilinçli bir şekilde homoseksüelliğin önde olduğu şiir okumaları, 'kendi' bestecilerimizden müzik resitalleri, hatta tüm dansçıları erkeklerden oluşan bale gösterisi" sahneye koyması mümkün oldu.[293] 1920'lerde Rusya'da üretilen ve yayımlanan, açık biçimde homoerotik olan eserler arasında Nikolai Klyuev, Mikhail Kuzmin ve Sophia Parnok'un şiirleri de yer alıyordu.[294]

Hatta Sovyet mahkemeleri, 1920'lerdeki birçok davada, (partnerlerden birinin transgender olduğu) eşcinsel evlilikleri "yasal; çünkü karşılıklı rızayla gerçekleşmiş" olarak kabul etti. Bu, Sağlık Komiserliği Tıbbi Uzman Konseyi'nden hiç kimsenin itiraz etmediği bir uygulama oldu. Denetimli fuhşun Sovyetler tarafından ortadan kaldırılması hemcins müşterileri olan seks işçileri için yeni zorluklar yaratırken, sonunda erkek fahişeler kendilerini ticaretlerini en çok umumi tuvaletlerde yapar buluyordu ve seks işçiliği Çarlık döneminin genelevlerinde yaygın olan acımasız sömürünün yarattığı tepki gerekçesiyle ortadan kaldırılmıştı; erkek fahişeler ve kendilerini lezbiyen

292. Healey 2001, s. 6, 144-8.
293. Healey 2001, s. 61-2, 143-4, 47.
294. Karlinksky 1989, s. 359-60.

olarak tanımlayan fahişeler için istisna yapmak ise pek mümkün olamayacaktı.[295]

Özetle, "Parçalar halindeki kanıtlar, özgürlükçü tıbbi görüşlerin (halkı rahatsız eden veya siyaseten haince hareketler gerçekleşmediği müddetçe) polisin olası daha kalın çizgi çekme hakkına tercih edildiğini öne sürmektedir".[296] Kollontay, hem Sosyal Refah Komiseri olarak görev yaptığı sürede, hem de onu takip eden yıllar boyunca en gelişkin görüşleri dillendirdi. Eşcinsellik meselelerine hiçbir zaman doğrudan değinmemiş olmakla birlikte, "kadınların bağımlılık" halinin ortadan kaldırılması konusunun üzerine gitmesi, onun mevcut cinsiyet normlarına karşı doğrudan meydan okumasına yol açtı. Yalnızca ev içi emeğin değil, "yeni kuşakların bakımının [da]... sosyal devlete ait" kılınması, "öyle ki, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan yükümlülüklerinin peyderpey, en sonunda toplumun tüm sorumluluğu üstleneceği noktaya dek azalıp yitmesi" görüşünü savundu. Bu talebi de radikal bir biçimde şöyle açıkladı: "Annelik, en ufak şekilde, bir kişinin ve sadece o kişinin bebeğin altını değiştirmek, bebeği yıkamak, hatta veya beşiğin başında beklemek zorunda oluşu anlamına gelmez".[297]

Kollontay'ın ev işi ve çocuk bakımı konularına yoğunlaşması, onun cinsel meselelere verdiği dikkati olumsuz etkilemedi. Aksine, onun Bolşevizm tartışmalarında en ünlü (ya da ünü en kötüye çıkmış) kişi olmasını sağlayan, bu alandı. Aslında, Christabel Pankhurst ve Engels'in yapmış olduğu gibi cinsel iffete ve tekeşliliğe dair dine teslim olmaktansa, kadının cinsel özgürlüğünü istikrarlı bir biçimde savunmasına zemin sağlayan, onun kadının ekonomik bağımsızlığına olan kararlı adanmışlığıydı. Kollontay, insanlığın "cinsel problemler[in] kuşkusuz en zor problemlerden biri" olduğu ve "acil ve gündemde olan bir sorun" haline geldiği "ağır bir cinsel kriz" içerisinden geçmekte olduğunu savundu. Evliliğe karşı oluşu, evliliğin fuhşa karşı

295. Healey 2001, s. 68, 130, 168-9, 54, 36.
296. Healey 2001, s. 131.
297. Kollontai 1978, s. 211, 255-6, 142.

verilen mücadele içerisinde suç olarak sayılmasına yönelik getirdiği argümanlarda açığa çıkıyordu: Fahişeler tutuklanıyorsa, o zaman "bakımlarını kocalarının sağladığı, yasalar önünde kabul gören" tüm kadınlar da tutuklanmalıydı; suçlu taraf "para karşılığında bir kadının cinsel ilişki için rızasını alan" müşteri ise, "yasal olarak karısı olan pek çok koca suçludur."[298]

Ancak Bolşeviklerin disipline ve yukarıdan-aşağıya yöntemlere giderek daha çok vurgu yapması, Kollontay'ın yaklaşımının aleyhine oldu. Zamanın neredeyse tüm cinsel reformcuları gibi, başlangıçta cinsel özgürlük taraftarları ile tıbbi yaklaşımları uyum içerisinde olarak görüyorlardı.[299] Bununla birlikte, bu iki yaklaşımın çatışması başından beri olanak dahilindeydi. Komünistler hem Sovyet vatandaşlarına daha özgür ve daha mutlu bir yaşam sağlamayı, hem de Sovyet Rusya'yı modern bir güç haline getirmeyi amaçlıyordu ve bu ikincisi, onları çevreleyen kapitalist dünyanın düşmanlığı göz önünde bulundurulduğunda acil bir gereklilik oluyordu. Bu amaçların her ikisi de dini, feodal ve burjuva cinsel önyargılar tarafından engellendiği sürece, aralarında bir gerginlik yoktu. Fakat kamu mülkiyetinin özel şirketlerle bir arada var olduğu, 1920'lerin Yeni Ekonomi Politikası'nın (NEP)* geçerli olduğu melez Sovyet toplumunda, ekonomik gelişme atağı, her tür çağdaş kapitalist uygulamayı benimsenmesini beraberinde getirdi. Bununla, Lenin'in hevesle kucak açtığı Taylorcu yönetim, yani yukarıdan-aşağıya yönetim biçiminden, cinsel hayatın "bilimsel" yönetimine kadar her şeyi kapsadı. Özellikle 1928'den itibaren NEP, beş yıllık planların "kabataslak aracı"na yol açarak,[300] toplumun ve ailelerin, bürokratik disiplin altında aşırı sanayileşmenin gereksinimlerini karşılayacak biçimde yeniden şekillendirilmesine gitgide daha çok önem verilmesiyle, insanlara mutluluğu kendi seçtikleri yollardan aramak için giderek daha az alan bırakılıyordu.

298. Kollontai 1978, s. 237, 271-2.
299. Grigorii Batkis, alıntı: Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 71-2.
* Новая экономическая политика (novaya ekenomiçskaya politika)
300. Hobsbawm 1994, s. 381.

1920'lerin ortalarında, modernleştirme güçleri özgürlük taraftarlarına galip geliyordu. Hirschfeld'in üçüncü cinsiyet kuramlarının güçlü etkisi, sağlıktan sorumlu Sovyet makamlarını, evrensel olarak daha gevşek normlardan ziyade, cinsel nesne seçimini ve cinsiyet kimliğini tıbbi nedenlere bağlamaya itecek şekilde, endokrinolojideki gelişmelerle birleşti.[301] Daha kapsamlı ele alındığında ise, 1920'lerin ortaları itibariyle Kollontay, 1920-1921'de yaygın olan anti-bürokratik karşıtlığıyla bağlantılı olması ve vazgeçilmezliğinde ısrar ettiği kaliteli sosyal hizmetler kaynaklarının mevcut olmayışı (1925'te çocukların sadece yüzde 3'ü ev dışında bakım hizmetinden faydalanıyordu) nedenleriyle tecrit edildi. Şu ifadeleriyle çevresindekileri uyardı: "Burjuva hayat tarzlarına tutunuyoruz;" "hele bir aileye dokunmaya, aileyi değiştirmeye çalışmayagörün!"; ve "küçük burjuva hayat tarzı ve onun ideolojisi altında ezilip hiçe sayılıyoruz".[302] Aslen Moskova'da olması planlanmış olan Uluslararası Cinsel Reform Birliği'nin beşinci kongresi, ertelenip Viyana'ya taşınmak zorunda kaldı.[303]

1920'lerde Bolşeviklerin otoriter modernleştirme rejiminin doruk noktasını, Sovyet Kafkaslar ve Orta Asya'daki cinsel pratiklere karşı tavırları teşkil ediyordu. Lenin ve diğer önde gelen Bolşevik liderler, iç savaş süresince, Sovyet Avrupa Rusya'sından aylar boyunca ayrılan bir Bolşevik-Menşevik ortak kuruluşu olan Sovyet Taşkent eğilimine karşı, Çarlık döneminde uygulanan Müslüman karşıtı ayrımcılığın yeniden üretilmesi için yoğun mücadele verdiler.[304] Ancak cinsel meselelerde, Sovyet yekililer, Müslümanların usullerine "geri" ve "ilkel" muamelesi etme şeklindeki eski alışkanlıkları sürdürdüler; herkesin kabul edeceği gibi bu, Ortodoks Rus ruhban sınıfındaki eşcinsel pratiklere de taraf gözetmeden uyguladıkları bir yaklaşımdı. Sonuç olarak, Sovyet Rusya'da ve diğer Avrupa sovyet cum-

301. Healey 2001, s. 134-8.
302. Kollontai 1978, s. 204, 206, 274, 301.
303. Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 74.
304. Carr 1985, s. 331-9.

huriyetlerinde eşcinsel ilişkilerin suç olmaktan çıkarılması; ceza yasaları özellikle "ilkel geleneğin kalıntılarını sürdüren suçları" hedef alan Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetlerinde görülmemekteydi. Böylece, Bolşevikler pederastiye açılan kovuşturmaların orantısız biçimde en çok Müslümanlara yönelik olduğu Çarlık kanun hükümlerinin İslamofobisini ve daha genel bir Avrupalı sömürgecilik alışkanlığı olan, tabi halklar arasında "sodomi[nin]" kökünün kazınmasını amaçlamayı benzer biçimde sürdürdüler. *Büyük Sovyet Ansiklopedisi* editörleri de Sibirya'nın yerli halklarını, eşcinsel pratiklere müsamaha için 1930 yılında verdikleri dava dilekçesinin dışında tuttular.[305]

1920'lerde Komünistler

Rusya'nın dışında, Kollontay'ın radikalizmi sıklıkla, Kautsky'nin kadınlar ile diğer ezilenlerin en başta gelen savunucuları olma gereksinimi hakkındaki en iyi açıklamalarından başlayarak cinsel meselelere odaklanan Komünistler'in genel hissiyatını belirlemişti. Özellikle Alman Komünistler, 1920'lerde eşcinsel hareketin en büyük müttefikleriydi. Yeni ortaya çıkan homoseksüellik ve terslik kavramlarının cinsiyetin ve cinselliğin giderek daha çok şeyleştirildiği bir dönemde, Komünistlerin terslerin ve homoseksüellerin haklarını savunması, şeyleştirmelerin ötesinde cinsel anlamda özgür bir toplumun var olma ihtimalini ortaya koyuyordu.[306] Ne yazık ki, Komünistler'in cinsel özgürlükçü dönemi pek kısa olmuş ve yaratıcı cinsel radikalizmin kaynağını oluşturabilecek pek çok fırsat kuşkusuz kaçırılmıştı.

Avrupa'daki işçi hareketinin heteronormatif dünya görüşü, sürekli bu gibi olasılıklar üzerinde fren işlevi görüyordu. Hem Sosyal Demokratlar hem de Komünistler, Nazi SS lideri Ernst

305. Healey 2001, s. 153-4, 158-62, 254, 171.

306. İkinci ve Üçüncü Enternasyonaller işçi sınıfını, eril ve heteronormatif diye düşünmese de, Stalinist dönem öncesi Marksist solun tarihi, Kevin Floyd'un, geleneksel işçi sınıfı ile heteroseksizm karşıtı politika arasında "temel [bir] kıyaslanamazlık" olduğu şeklindeki genel savıyla ters düşmektedir (1998, s. 189-90).

Röhm hedef haline geldiği zaman, yeniden homofobinin baştan çıkarıcılığına boyun eğdiler. Bu, kısmen de Röhm gibi Nazilere çok yumuşak davranan orta sınıftan homoseksüel liderlerin politikalarına bir cevap niteliğindeydi. Hiçbir zaman bir Komünist olmayan Alman eşcinsel aktivist Kurt Hiller, 1930'da onu destekleyenlere, Reichstag'da eşcinsel hareketin açık ara farkla en güvenilir müttefiğinin Komünist Parti olduğunu anımsatmak zorunda hissetmiştir. Ancak Weimar Almanyası'ndaki eşcinsel hareket, bir ölçüde de genellikle kendi sınıflarının muhafazakâr veya sağ görüşlü milliyetçi politik görüşlerini paylaşan orta sınıf altyapılardan gelen ve kendini homoseksüel olarak tanımlayanları dikkate alarak, faşizme karşı harekete geçenlere katılmadı.[307]

Batı Avrupa komünizminin Stalinistleştirilmesinden önceki dönemde Komünist çevre, aslında, en az o zamanların işçi hareketindeki diğer akımlar kadar cinsel radikalizme açıktı. Erken dönemlerindeki Komünizm, en azından bir süreliğine, çoğu radikale hitap ediyordu. İngiltere'de Stella Browne'dan, ABD'de Crystal ve Max Eastman ile Floyd Dell'e, Almanya'da Wilhelm Reich'a uzanan birkaç ülkeden örnekler mevcuttur. Sözgelimi, 1920'lerin başlarında İngiliz Komünist Partisi üyesi olan Browne, 1915'te "gerçek eşcinselin aşk hayatını hafife alma veya küçümseme emeli"nin her türlüsünü reddediyor; yine de "heteroseksüeller arasında bu alışkanlığın gelişmesine etki etmek" istemiyordu. Aynı zamanda, kadın cinselliğinin annelikten ayrılmasını savunuyor ve "büyük aşk[ın] cinsel deneyimi meşrulaştırmanın tek biçimi" olup olmadığını sorguluyordu.[308]

Komünistlerin ırkçılık karşıtı oluşu, özellikle siyahi cinsel radikalleri çekmişti. 1920'lerin başlarında, Harlem Rönesansı'nın öncü simalarından, romanlarında eşcinsel temalara yer veren ve Paris'in homoseksüel çevrelerinde aktif olan Afrika

307. Herzer 1995, s. 206-17.
308. Weeks 1981, s. 175, 166.

kökenli Amerikalı yazar Claude McKay,[309] radikal Afrika Kan Kardeşliği'ne yakın bir isimdi ve Londra'da bulunduğu zamanlarda sık sık Uluslararası Sosyalist Kulüp'e giderdi. Hem İngiliz Komünist Partisi'nin kuruluş kurultayına, hem de Komünist Enternasyonal'in dördüncü kongresine katıldı.

Komünistler Sovyet cinsel yasalarının 1920'lerde cinsel reform taraftarı çevrelerde yaygın biçimde açık fikirli görülmüş olması ve Sovyetlerin Uluslararası Cinsel Reform Birliği'nde ön plana çıkan bir rolü olması gerçeğinden faydalandılar. Komünist Parti içerisindeki cinsel radikaller üzerinde kuşkusuz cinsel politikalarını yumuşatmaları yönünde baskılar olmakla birlikte, bu baskıların, 1920'lerin ortalarında, hedef kitlesi olarak işçi sınıfına ulaşmaya çalışan diğer akımlarda görüldüğünden daha ağır olduğu anlamına gelmemektedir bu. Alman Komünist Partisi, daha Hitler iktidara gelmeden önce bu desteğini geri çekse de,[310] 1930-1932'de Wilhelm Reich'ın Alman Proleter Cinsel Siyaset Derneği'ne (SexPol) destek vermesiyle bir istisna oluşturmuş oluyordu, ki zaten Reich, bir homoseksüellik savunucusu değildi.[311]

Diğer taraftan, 1930'lara kadar, en azından bir İspanyol anarşist akımı, anarşistlerin daha sonraki imajıyla uyumsuz kaçacak biçimde, cinsel püritenlik görüşünü savundu.[312] Haklı olarak, eşcinselliği savunmasıyla ünlü olan Goldman bile, 1912'de Almeda Sperry'le olan tutkulu ilişkisiyle pek çoklarından ayrı düşmekle kalmıyordu; fakat aynı zamanda 1928'de lezbiyenlere "erkek düşmanlığı hastalık gibi" olan "çıldırmış bir grup" diyerek onların "dar görüşlü[lüğünden]" yakınıyordu.[313] 1920'lerin başları ve ortalarındaki komünist partiler, cinsellik konusunda sosyal demokrat ve anarşist rakiplerinden daha

309. Garber 1989, s. 327, 330.
310. Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 76-7.
311. Reich, "Sınıf Bilinci Nedir?"de (1934) şöyle yazıyordu: "[bir gençte] eşcinsel eğilim ne kadar güçlüyse ve de genel olarak cinsellik bilinci ne kadar bastırılmışsa, doğru olana o kadar kolay yöneltilir." (1972, s. 297)
312. Cleminson 1995.
313. Faderman 1991, s. 33-4.

tutucu değildiler.[314] İşçi hareketindeki tüm akımlar, aynı temel heteroseksüel normu sürdürüyordu.

Komünistler arasında homoseksüelliğe ilişkin görüşlerin çeşitliliği, 1920'lerin başlarından iki heterodoks Hollandalı Komünistin yazdıklarında çarpıcı bir şekilde tasvir edilmişti: Bunlar önemli bir şair ve burjuva kökenli Marksist tarihçi Henriette Roland Holst ile onun yakın arkadaşı, işçi sınıfından bir aktivist olan Jacques Engels idi.[315] Engels'in, kitabı *Komünist ve Cinsel Ahlak (De communist en zijn sexueele moraal)* (1926) kitabında yer verdiği homoseksüellik görüşüyle, yani çağının "bilimsel" görüşüyle oldukça uyumluydu. Eşcinselliğin "bir ahlaki sapma" değil, "nüfusun yaklaşık yüzde 2'sinin muzdarip olduğu [bir] hastalık" olduğunu yazdı. "Erkek eşcinsellerin kadınsı alışkanlıkları ve eğilimleri vardır, cinsellikle ilgisi olmayan konularda da böyledir... Cinsel arzuları, "karısı" olmak istedikleri normal erkeklere yöneliktir." Engels "sıra dışı nitelikteki cinsel ilişkileri saklama gereksinimi[nin]...sağlıklı bir cinsel yaşamın ve sağlıklı bir cinsel ahlakın en başta gelen önkoşullarından biri" olduğunu söyledi. Planladığı hiç böyle bir şey olmadığı halde sonuçta, belirsiz bir davanın bir tür eşcinsel evlilikle sonuçlanmasını sağlamış oldu. Tipik öjeni mantığıyla, "eşcinseller birbirleriyle cinsel ilişki kurarlarsa, *böylelikle kendileriyle aynı hastalığa sahip çocuklar dünyaya getirmeyecek oldukları için* toplum kendini şanslı saymalı" şeklinde bir akıl yürüttü.[316]

Oysa Roland Holst'un, pek çok konuda Engels'in müttefiki olsa da, Engels'in onları içerisine yerleştirmek istediği kalıba pek uydukları söylenemeyecek birkaç eşcinsel çiftle destekleyici kişisel ilişkileri olmuştu. Örneğin, lezbiyenliği konusunda açık olan heykeltıraş Saar de Sweet ile partneri Emilie van Kerkhof

314. Örneğin Hollanda sosyal demokrasisi hakkında bkz. Hekma 1995; ABD Sosyalist Partisi hakkında bkz. Battan 2004; İngiliz İşçi Partisi hakkında bkz. Hall 2004.
315. Drucker 2004, s. 82.
316. Engels 1926, s. 96-8, 168.

hakkında şöyle yazmıştı: "Kimsenin bu iki kadından daha iyi komşusu olamaz".[317] Roland Holst ile Engels'in homoseksüelliğe dair birbirlerinden bariz biçimde farklı olan fikirleri, cinsiyet rollerinin ve cinselliğe dair rollerin işçi sınıfı çevrelerinde uzun tarihsel dönemler boyunca daha çok kutuplaşmış olduğunu göstermektedir ve Engels gibi işçi sınıfından gelen bir komünistin üçüncü cinsiyet eşcinsellik kuramı modeli görüşüne katılmasını Roland Holst gibi seçkin sınıftan bir komünistin bu modele katılmasından daha mümkün kılmıştır. Ne Holst'un, ne de Engels'in eserlerinde, eşcinsel arzuların veya ilişkilerin karşı cinsler arasındakilerle eşit değerde olduğuna ilişkin bir şeyler yer alıyordu. Ancak onların zamanında böyle bir konumlandırma biçimi, eşcinselliği konusunda açık olan Carpenter gibi bir radikalin eserlerine bile tamamen yabancıydı.

1920'lerde liberter Marksizm'in etkisi, Japonya'ya kadar yayıldı. Şair Yosano Akiko ve yazar Miyamoto Yuriko "kadının eşit oluşuna ve değerine ilişkin politik ve kişisel bir duruşun parçası [olarak] kadının kadına duyduğu aşkı" yüceltti.[318] Ancak 1920'lerde komünizm ile cinsel radikalizmi birleştiren diğer seslerin neredeyse tamamı Avrupa çıkışlı olmuş gibi görünmektedir. Belki gelecekteki araştırmacılar, Güney Afrikalı ve diğerlerinden tecrit edilmiş bir komünistin madencilerin maden evliliklerini savunmaya katıldığına veya Cezayirli bir komünistin kuşaklararası eşcinsel aşk meselesiyle cebelleştiğine ilişkin kanıtlar bulurlar. Fakat 1920'lerde komünizm, sömürge dünyasındaki güvenli yerlerini kurmaya daha yeni başlıyordu. Sözgelimi Güney Afrika'da 1920'lerde komünist hareketin ilk dönemleri ağırlıklı olarak beyazlardan oluşuyordu, ülkenin Afrikalılaştırılması henüz yeni başlıyordu. Latin Amerika'da, José Carlos Mariátegui, yerel halkın komünizme yönelmesi taraftarı olmasıyla bir istisna oluşturmaktaydı.

Komünizmin dışa bağımlı dünyadaki büyük atılımlarının çoğu ancak sonraki onar yıllık süreçlerde, iyiden iyiye Stali-

317. Etty 1996, s. 158-9.
318. Schalow 1996, s. 16-17.

nistleşen hareket içerisinde, şeyleştirilmemiş eşcinsellik örüntülerinin "çağdışı" ya da "yoz" ilan edildiği kademe kademe "ilerleme" için kortej modelinin benimsendiği zamanlarda gerçekleşecekti. 1920'lerde bile, Lenin'in diğer komünistlerin sömürgeci tutumlarına karşı, Kollontay'ın ise cinsel muhafazakârlıklarına karşı verdikleri mücadeleye rağmen, hareketin sabit Avrupamerkezciliği ve heteronormativitesi gerçek anlamda radikal bir komünist cinsel politikanın yapılmasına engel oldu.

İrtica

Avrupa'daki klasik emperyalist dönemin farklı, melez eşcinsellik altkültürü niteliği, 1930'larda patlak veren ekonomik krizin ardından gelen yeni bir baskı dalgasıyla büyük ölçüde bastırıldı. 1930'larda derinleşen kapitalist krize tepki olarak, mürteci hareketler; sistematik olarak ırkçı ve milliyetçi bir program uygulamak ve devletin iktidarını kuvvetlendirmek suretiyle, emeği baskı altına alarak veya sistematik bir hale sokarak, kapitalizmi yeni bir temel üzerinde yeniden yükseltmeyi amaçladılar. Bunların cinsiyet ve cinselliğe dair boyutları da vardı. Feminizm ve eşcinsellik, sürekli bu hareketlerin, dolayısıyla da bir kez iktidarı ele geçirecek olmaları halinde rejimlerinin düşmanı olarak görülüyordu. Bir İtalyan faşistin beyan ettiği, İtalyan erkekleri yeniden "ırkımızın savaşçı geleneğine" döndürme hedefi, tüm bu hareketlerin ve rejimlerin ortak noktasıydı. "Mesele, insan (erkek) doğasına yeniden ulaşmak, yeni bir erkek [insan] tipi yaratmaktır."[319]

Bu, Avrupa'daki faşist ve yarı faşist rejimler için; doğum kontrolü, kürtaj ve eşcinselliğe beslenen düşmanlık "faşist cinsel politikanın *en* karakteristik göstergeleriydi."[320] Bu, aynı zamanda, boyunduruk altındaki ülkelerdeki milliyetçi diktatörlüklerdeki faşist ve yarı faşist rejimler için de geçerliydi.

319. Herzog 2011, s. 61-2.
320. Herzog 2011, s. 60.

Bu diktatörlüklerin Avrupa faşizmiyle müttefik olanları için, Avrupa faşizminin sözde demokratik düşmanlarıyla müttefik olanları için ve hem Soğuk Savaş dönemi boyunca ABD tarafından desteklenenleri hem de kendisini anti-emperyalist olarak tanımlayanlar için geçerliydi. 1930'lardan 1950'lere kadar emperyalist ülkelerdeki burjuva demokrasilerinde bile –özellikle muhafazakâr hükümetlerle yönetilenlerde ama bunlarla sınırlı olmamak üzere– eğilim, eşitsiz cinsiyet rollerinin modernleştirilmiş bir versiyonunun ve yeni belirlenen heteroseksüel normun savunulması yönündeydi.

Nazi rejiminin yaptığı baskı, bugün gayet iyi bilinmektedir. Nazi rejiminin sözcüleri açık açık "Alman yükselişi erkeğe dair bir olgudur" diye beyan etmiş, 1928'de "erkekler arasında veya kadınlar arasında aşk"ı "halkımızı güçten düşüren her şey [gibi]...reddediyoruz"[321] sonucuna varmışlardı. 1933'ün Mayıs ayında Hirschfeld'in Cinsel Bilim Enstitüsü'ne baskın düzenlenerek kütüphanesi yakıldı. İlk başlarda, Hirschfeld'in çevresindeki sol eğilimli, cinsiyeti reddeden topluluk ile görünür biçimde yeni Nazi SA rejiminin başındaki Röhm'le temsil edilen, sağ eğilimli, Özeller Topluluğu'nun etrafında toplanan saldırgan tavırlı, erkeksi gey çevreler arasında bir ayrım yapılıyor gibiydi. Ancak Röhm, Nazizmin görünüşte antikapitalist bir tutum benimsemiş olan kanadıyla ilişkilendiriliyordu; Hitler'in kendisiyle bağını 1934 Haziran-Temmuz'unda koparması, tüm eşcinsel teamüllere karşı genel mahiyette bir korku imparatorluğunu başlattı. 1935 yılında, 175. Maddeye, eşcinsel erotizme ilişkin fiziksel olmayan dışavurumlarını dahi yasaklayan yeni bir hüküm eklendi. Sonuç olarak, yaklaşık 100.000 insana bu yasalara göre dava açıldı, bunların yarısına yakını mahkûm edildi ve binlercesi, tahmini 5.000 ila 10.000 kişinin öldüğü toplama kamplarına gönderildi.[322]

Nazi cinsel politikası acımasızca eşcinsellik karşıtı olmasının yanı sıra, Dagmar Herzog'un ifadesiyle büyük harflerle pro-he-

321. Haeberle 1989, s. 374.
322. Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 44-9; Herzog 2011, s. 72-4.

teroseksüel idi. "Açıkça heteroseksüel olan, engelli olmayan, Yahudi olmayanlar için...Nazi politikası ve uygulamalarının asla cinsel baskıyı ifade etmediği ortaya çıktı." Genel hedefleri, seksi "bir 'Aryan' ayrıcalığı" olarak yeniden şekillendirmekti. 1940'ların başları itibarıyla, rejim, Aryan nüfusun çoğalması amacının yanı sıra zevk için de, evlilik öncesi ve evlilik dışı seksi açıka teşvik ediyordu.[323] Bu anlamda, faşistler geleneksel muhafazakârlardan çok farklıydılar; onlar "karşı devrimin devrimcileri"[324] idiler.

Onlarınki kadar gaddarca olmamakla birlikte, Nazilerdekinin benzeri eşcinsellik karşıtı mücadeleler başka faşist ve yarı faşist rejimlerde de yürütülüyordu. İtalya'da binlerce erkek, eşcinselliği yasaklayan belli herhangi bir yasa bulunmamasına rağmen eşcinsellik suçlaması getirilmiş mahkûmların gönderildiği sürgün yerlerine, siyasi suçluların gönderildiği toplama kamplarına ve yerel hapishanelere hapsedildi. Fransa'da, Pétain'in Vichy yasaları rejimi 1942 yılında, yetişkinler ile 21 yaşın altındaki hemcinsleri arasında cinsel faaliyetleri yasakladı. Yeni baskıcı yasalar, Almanların işgal ettiği ve "Aryan" olarak tanımlanan bölgelerde de benimsendi; örneğin Hollanda'da karşılıklı rızaya dayalı, reşit bireyler arasında eşcinsellik yasaklandı.[325]

Acımasız bir şaka gibi, Sovyetler Birliği'ndeki Stalin rejimi de, bürokrasi yönetiminin çıkarları için ancak (kısmen de faşizm karşıtlığı adına) eşcinselliğe baskı uyguladı. Süreklilik göstermeyen toleranslara dayalı Bolşevik politikaları, 1930'ların başlarında Stalinizm'in güçlenmesiyle birlikte son buldu. Stalin rejimi, 1920'lerde Bolşeviklerin cinsellik ile toplumsal cinsiyet arasındaki uyumsuzluğu anlamlandırma yolu olan temel ters çevirme çerçevesini korudu ve sürdürdü. Oysa 1920'lerin genel olarak hoşgörülü tutumu göz önünde bulundurulduğunda, 1930'ların yukarıdan aşağıya, otoriter endüstriyelleştirmesinin, erkeğin, bundan hiçbir sapmanın kabul edilemeyeceği biçimde

323. Herzog 2011, s. 67-70, 72-4.
324. Hobsbawm 1994, s. 117.
325. Herzog 2011, s. 65-6, 63, 74.

aşırı erkeksi olması gerektiği düşünülüyordu. Efemine erkeklere -ki, erkeklerden hoşlanan erkekler genellikle efeminelikle ilişkilendiriliyordu- beş yıllık planların talep ettiği ağır işgücünden kaçıyor gözüyle bakılıyordu. Kadın cinselliği de artık "tamamen erkek üstünlükçü ve doğumu sınırsız biçimde deste leyen rejimin hedefleri tarafından belirlenen gereklere tabi" idi (bir başka ifadeyle, annelik ücretli emekle birleşmişti). 1929 yılından itibaren, fahişeleri ve cinsel muhalifleri içeren "topluma aykırı" olanlara karşı giderek artan sayıda kampanyalar başlatıldı. Sağlık Halk Komiserliği, işçilerin işgücüne uyumunu sağlamayı önceliği yapacak şekilde yeniden düzenlendi, önder konumundan alındı ve gerek biyolojik, gerekse psikolojik eşcinsel cinsellikleri açıklamaya ve meşrulaştırmaya hizmet etmiş olan ve birbiriyle rekabet eden tüm tıbbi kuramlar resmi olarak tümüyle gözden düştü. 1933-1934'te, erkek eşcinsel teamüller tüm SSCB'de yeniden suç sayıldı; Ocak 1934'te eşcinsellikle suçlanan erkekler topluca gözaltına alındı.[326]

Bu, "gerçek bir ahlakçı karşı devrim"in zirve eylemiydi.[327] Mahkeme kayıtları, eşcinsel teamüller üzerindeki Stalinci baskının altındaki işgücü disiplini ve dolayısıyla üretken erkeklik kavramlarını (19. yüzyıl ortaları Batı Avrupa'sı ve Kuzey Amerika'sındaki toplumsal cinsiyet rollerinin kalıntıları) kabul ettirip onları işletmeye başlama çabasının kanıtlarını sunmaktadır. 1935 yılından bir mahkeme kararında, yasanın "ifadenin dar anlamıyla oğlancılığa karşı değil, toplum düzenine aykırı bir yapı olarak oğlancılığa karşı" atfedilmiş olduğu bildiriliyordu. İlk baskı dalgasından sonra, mahkemeler çoğunlukla, "yakın bağlar içeren bir gru[bun]" parçası olmayan veya tamamen evli olmaları gerekçesiyle sanıkları beraat ettirdi. Belgeye dayalı kayıtlar bunu açıkça ortaya koymasa da, muhtemelen bu kovuşturma açma örüntüsünün cinsiyet kalıplarına aykırı erkekler üzerinde daha sert, daha erkeksi olarak algılanan erkekler üzerinde olduğundan daha az etkisi oldu. İşgücü içerisinde

326. Healey 2001, s. 172-8, 255, 183-8; Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 77-8.
327. Hobsbawm 1994, s. 316.

genellikle daha işe yarar konumlarda olan bu daha erkeksi erkeklere, çoğunlukla "günlük hayata dair...yeni tutumlar...ve kendimizi yeni erkek imgesine göre yeniden işlemek, o yönde geliştirmek"[328] fırsatları tanınıyordu.

Eşcinsel teamüllere getirilen Stalinci yasaklama ile disiplin altına alınmış ve üretkenliğe yönelik erkekliğin kabul ettirilip işletilmeye başlaması çabası arasındaki bağlantı, lezbiyenleri çok hedefe almadığı gerçeğiyle de kendini ortaya koyuyordu. Kadınlar arasındaki cinsel faaliyetler bilfiil suç sayılmıyordu. Üretken, disiplin altına alınmış ve erkek vasıfları kazandırılmış kadınlara yönelik Bolşevik dönemin başlarındaki tolerans, Stalincilik döneminde, kadın istihdamının büyük ölçekte artmasıyla bir dereceye kadar devam etti. Reşit olmayan birinin bir lezbiyen tarafından baştan çıkarılmasına yönelik tek tük davalara rastlansa da, lezbiyenliği bu sıfatla ortadan kaldırmakla pek ilgilenilmiyordu. Ancak aynı zamanda, büyük ailelerin kurulması teşvik ediliyor, "muhteşem Sovyet yuvalarının hanımları" övülüyor, annelik görevinden kaçınan kadınlar ciddi biçimde mercek altına alınıp ayıplanıyordu.[329]

Stalinci SSCB'de cinsel baskı, dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi, ırkçılıkla ve milliyetçilikle bağlantılıydı. Müslüman bölgelere hâkim Rus kültürünü benimsetme hamlesi, daha önceleri Bolşevik politikalarında mevcut olan İslamofobinin üzerine kuruldu, hatta onu aştı. Aynı zamanda, Stalinci eşcinsellik karşıtı ideoloji işçi sınıfı enternasyonellik ilkesine daha önce Bolşeviklerin verdiği önemle bağını koparıp folklorik ulusal kimlikleri besleyerek, cinsiyet ve cinsellik uyumsuzluğunu yozlaşmış Batı'yla ilişkilendirdi.

1930'ların başlarındaki SSCB'de cinsel meseleler üzerine eskiden savunulanların aksinin savunmaya başlanması, birkaç yıl içerisinde, neredeyse her yerde Sovyet dış politikasının bir aracına indirgenen uluslararası komünist harekete yansıdı. Bu dönüş en çok, Komünist Parti'nin 1920'lerde eşcinselliğin

328. Healey 2001, s. 192, 221-3, 227.
329. Healey 2001, s. 196-202, 223-8.

suç olmaktan çıkarılmasının en sadık savunucusu olduğu Almanya'da bariz olarak görüldü. 1931 yılında sosyal demokrat basının Röhm'e Nazi ve eşcinsel olması yüzünden saldırıların oluşturduğu ilk ifşanın ardından, 1932'de komünist basın büyük bir şevkle kenetlendi. Şubat 1933'teki Reichstag yangınının ardından, komünistler, solcu olan kundakçı Marinus van der Lubbe'nin eşcinselliğini onu kendinden uzak tutmak ve Nazilerle ilişkilendirmek için gerekçe olarak kullandı. O noktadan hareketle, komünistler tüm dünyada "eşcinselleri yok et; faşizm yok olsun"[330] bildirisinde bulundu.

Komünistlerin homofobik politikaya dönüş yapması, soldaki cinsel radikalizmin büyük yenilgisine katkı sağladı. Dünya Cinsel Reform Birliği, geriye kalan iki başkanının da birliğin gelecekte izleyeceği yol hakkında birinin apolitik bir duruş almasından yana, diğerinin enternasyonal sosyalizmle birlik olunmasından yana olduğu birbirine zıt tutumlar benimseyince, 1935 yılında dağıldı.[331]

Bu sırada, kapitalizmde kriz büyüdükçe ve kapitalist demokrasiler bile son çare olarak yukarıdan aşağıya ekonomik müdahaleciliği ve milliyetçiliği kullandıkça, eşcinselliğe baskı, sadece faşist rejimlerle, hatta diktatörlük rejimleriyle sınırlı kalmadı. Sözgelimi, Britanya'da 1930'larda eşcinselliğe karşı açılan kovuşturmalar arttı.[332] Almanlar eşcinsellik üzerindeki Nazi zulmünden kurtulmak için İsviçre'ye kaçarken, İsviçreli yetkili makamlar *Freundschafts-Banner* dergisinin yayıncılarına rahat vermiyordu.[333] ABD'de, 1933 yılında içki yasağının kalkması ve barlarla ilgili düzenlemeye yeni bir sistem getirilmesi, eşcinsellerin bir araya geldiği yerlere sistematik kısıtlamalar için neden sağlamıştı.[334] 1941'de, ABD ordusu ve donanması ilk kez "tüm eşcinselleri hizmet dışı bırakmak" politikasını be-

330. Healey 2001, s. 182-4.
331. Lauritsen ve Thorstad 1995, s. 50.
332. Weeks 1981, s. 220.
333. Herzog 2011, s. 75, 81.
334. Chauncey 1994, s. 173, 334-49.

nimsedi ve binlerce erkek savaş sırasında eşcinsellik sebebiyle "uygunsuzluktan ihraç" edildi.[335]

Hollandalı sosyalist Jef Last ve Fransız sürrealistler Claude Cahun ile Marcel Moore gibi âşık eşcinseller, savaş sırasında anti-faşist direnişte rol oynadılar.[336] Ancak faşist güçlerin İkinci Dünya Savaşı yenilgisi, baskıda keskin, sürekli bir düşüş meydana getirmedi. Savaş sonrası dönemin görece dengeli hali, kısmen, sürüp giden cinsel tutuculuğu besleme eğiliminde olan işçi sınıfı ve de genel nüfusa yavaş yavaş aşılanmış olan savaş zamanı disiplinine dayalıydı. Avrupa'da, iki dünya savaşı arası dönemin pek çok cinsel haklar aktivisti sürgüne yollanmış veya öldürülmüştü. Bu, Hıristiyan Demokratların ve diğer muhafazakârların "faşist dönem sonrası geleneksel ahlak kurallarının yeniden tesis edilmesini zorunluluk olarak sunma"larını kolaylaştırdı. "Kiliseler, Nazizm'i cinsel sefahatle, rasgele cinsel ilişkide bulunmayla ve taşkınlıkla bağdaştırarak, cinsel muhafazakârlığın geri getirilmesini Nazi karşıtı bir programın izlenmesi" için sundu. Batı Almanya'da ve Avusturya'da, eşcinsel faaliyetler nedeniyle Nazi kamplarına gönderilen erkekler tazminat, emeklilik veya eski görevlerine iade hakkı alamadı, kimi zaman da yeniden hapse atıldı. Savaş sonrası dönemin Fransız hükümetleri, taraflardan biri 21 yaşın altında olduğu zaman erkek erkeğe cinsel ilişkiyi yasaklayan Vichy yasasını sürdürdü; 1960 gibi yakın bir tarihte, Fransız Millet Meclisi neredeyse oybirliğiyle eşcinselliği bir "toplumsal felaket" ilan etti.[337] İngiltere ve Galler'de ise, eşcinsel erkekleri içeren ağır cinsel suçlarının sayısı 1940'ların başlarından 1955'e kadar beş kat arttı.[338]

335. Bérubé 1989, s. 387-9. Bu, ABD'li gey tarihçilerin İkinci Dünya Savaşı'nın "ulusun başlangıcına gerçeğe uygun biçimde... modern gey tarihinin başlangıcı damgasını vur[an] ulus çapında bir açılma deneyimi" (D'Emilio 1989, s. 458) olduğu vurgusunun bir nebze abartı olduğunu ortaya koymaktadır.
336. Latimer 2005, s. 139-40, 144.
337. Herzog 2011, s. 153, 99, 119, 117,120.
338. Weeks 1981, s. 239.

ABD ordusundaki eşcinsel karşıtı baskı, savaşın bitimine doğru arttı; yaklaşık 500 kadın, Japonya'yı işgal eden ABD kuvvetlerinden lezbiyenlik nedeniyle tasfiye edildi, Avrupa'daki ve Asya'nın başka yerlerindeki ABD üslerinde de benzeri tasfiyeler gerçekleşti.[339] Kısa süre sonra siviller de takibe alındı, 1947-1950 yılları arasında 1.700 kişi eşcinsellik nedeniyle devlet memurluklarına kabul edilmedi. 1950'lerde, Soğuk Savaş atmosferi, özellikle ABD'de, yeni bir baskı ve cadı avı dalgası ortaya çıkardı. 1950'lerin başlarında, yılda ortalama 2.000 kişi eşcinsellik sebebiyle silahlı kuvvetlerden tasfiye ediliyordu.[340] Sivil devlet memuriyetinden eşcinsellik nedeniyle çıkarılmalar, 1950 öncesindeki oranlara göre on iki kat arttı. Gey barlara düzenlenen baskınlar, her yıl ülke çapında binlerce tutuklanmanın gerçekleşmesine yol açtı;[341] Cinsellik Araştırmaları Enstitüsü'nün yaptığı bir anket, ankete katılan erkek eşcinsellerin yüzde 20'sinin polisle başının derde girdiğini ortaya koydu.[342] İçediği ırkçı ifadelerle daha görünür bir liberalizme çok da kararlı olmayan bir geçiş süreci başlatan 1952 ABD McCarren Göç ve Vatandaşlık Yasası, cinselliğe ilişkin semptomatik olarak, eşcinsellerle ilgili yeni kısıtlamalar getirdi.[343] Kanada'da da, eşcinseller, 1940'ların sonlarından 1960'ların başlarına kadar, prensip gereği olarak sivil devlet memurluğundan ve Kanada Kraliyet Atlı Polisliği'nden çıkarıldı.[344]

Brezilya'da, 1937'den 1945'e kadar başında Gétulio Vargas'ın bulunduğu otoriter "Yeni Devlet", "gücü, gençliği ve iktidarı idealize eden 'yeni' bir erkekli[ğ]i" teşvik ediyordu. Bu dönemdeki yazılar, eşcinselliği sadizme, bunların her ikisini de

339. Bérubé 1989, s. 392.
340. D'Emilio 1983b, s. 44.
341. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 293-4.
342. D'Emilio 1983b, s. 50.
343. Puar 2007, s. 119. Siobhan Somerville, bu noktada cinselliğin, açık açık "ulusal saflaştırma fantezisinin altında yatan katıksız bir Amerikanlığı" (Meterowitz 2002, s. 1280, n. 15) ifade etmek suretiyle ırkın yerini aldığı yorumunu yapmıştır.
344. Kinsman 1987, s. 121.

Afrika soyuna bağlıyor ve "ırkçı kaygıyı, yani; masum, beyaz Brezilya gençliğinin safiyetinin peşine düşen uğursuz karanlık, sinsi güçler fikrini harekete geçiriyordu". Brezilyalılar, ABD'nin keskin çizgilerle ırksal ayrımlar yapma özelliğinden kaçınsalar da yarı Afrikalı kökenden gelen Brezilyalılar çoğunlukla kendilerini "beyazlaştırma"ya çalışıyordu ve seksologlar, bilhassa 1930'larda, "koyu tenlilerin eşcinsel olmasının daha muhtemel olduğuna işaret ederek", üzerinde çalışma yaptıkları eşcinselleri "beyazlıktan çıkarma" eğilimindeydiler.[345]

Geriye dönüp baktığımızda anlıyoruz ki, özellikle ABD, 1940'ların başlarında, yani Batı Avrupa ve Japonya'dan birkaç yıl önce başlayan uzun sürecek ve büyük bir yeni dalgayla dönüşmekteydi.[346] Bununla birlikte, cinsel değişim, bu dönüşümle eşzamanlılığı sağlayamayarak gecikti; çünkü toplumdaki egemen güçler, klasik emperyalizmin cinsellik rejimini sürdürmek ya da en azından kopyalamak için "erkekçe" çalışıp çabalamaktaydı. "Soğuk Savaş dönemi siyasetinin bir unsuru, cinsel davranışa ilişkin geleneksel cinsiyet rolleri ve örüntülerini yeniden inşa etme hamlesiydi".[347] Bunun anlamı, "eşcinsellik korkusu[nun] heteroseksüel erkekleri kocalar ve aile reisleri olarak hizada tutuyor" olmasıydı.[348] Artık, "Amerikalılara 'mutlulukla evine bağlı' olmanın ve heteroseksüel aşkın tarihte daha önce benzeri görülmemiş biçimde tüm toplumda yüceltilmesini benimsemenin neredeyse vatani görev olduğu söyleniyordu." Freudçuluğun çarpıtılmış bir versiyonu "cinsel karşı devrimin ideolojik siperi haline geldi, bir kadının ekonomik bağımlılıktan veya cinsel edilgenlikten her kaçma girişimine "penis kıskançlığı" teşhisi konuluyordu.[349] Yeni Freudçular, "karşı cinsten biriyle uzun ömürlü yakın ilişkiler kurma becerisi"ni ruh sağlığının *tek* göstergesi olarak belirledi ve eşcinsellerin

345. Green 1999a, s. 142, 122, 73-4.
346. Mandel 1978, s. 145.
347. D'Emilio 1989, s. 459.
348. Barbara Ehrenreich, alıntı D'Emilio ve Freedman 1997, s. 295.
349. Betty Friedan, alıntı Coontz 2011, s. 68.

–"Sigmund Freud'un öyle olmadıklarını ısrarla vurgulamasına rağmen, ayrı bir insan kategorisi olarak"– rahatsız olduğu ve tedavi edilmesi gerektiğini kabul ettiler.[350]

1950'lerin cinsiyet muhafazakârlığının, eşcinsellerin örgütlenme girişimleri üzerinde büyük etkisi oldu. 1953'te ABD'li Mattachine Derneği'nde, derneğin eski komünist kurucularını liderlikten sürmeyi başarmış insanlar, "komünistlerin sız[mayacağı]" güvencesini istemiş olan insanlarla aynı kişilerdi, aynı zamanda kurucularının eşcinsellerin kültürel anlamda farklı olduğu düşüncesini de şiddetle reddediyorlardı. "Homoseksüel olup olmamalarının önem taşımadığı ve davranışları mevcut 'kilise, ev ve devlet'le uyum içerisinde olan" kadın ve erkeklerin toplumsal kaynaşmasını vurguladılar.[351]

Kapitalizmin, 1870'lerden 1930'lara dek onu hırpalayan uzun krizlerden çıktığı savaş sonrasında yeniden meydana çıkmasıyla, ona yeni bir görece istikrar sağlayacak olan yeniden yapılandırmanın eşcinsel arzu ve cinsel davranış üzerinde birçok bakımdan kalıcı etkisi oldu. Eşcinsellik, artık yeniden şekillendirilmiş erkeklikle ve kadınlıkla ve de yeni yeni güçlendirilen heteroseksüel aşk ve aile yaşamı kültürüyle yakından bağlantılı olarak gelişecekti. Beyazlar ile tüm dünyadan işçi sınıflarının giderek artan bir payını oluşturan beyaz olmayanlar arasındaki keskin ayrıma dayalı olacak, sömürgeciliğin ve yarı sömürgeciliğin Latin Amerika'ya, Asya'ya ve Afrika'ya yaydığı eşcinsellik örüntülerini içerecek ve sömürge yönetimlerinin başlattığı eşcinsel örüntülere uygulanan zulümle mücadele edecekti. "Bilimsel" seksoloji ve psikolojinin otoritesine itimat etmeye, onu kabul etmeye veya ona isyan etmeye zorlanacaktı. Ve eşcinseller Soğuk Savaş'ın her iki tarafında ve benzeri diktatörlükler ile demokrasilerde, neredeyse her yerde varolan devlet baskısına direnmek zorunda kalacaktı.

Ancak eşcinselliğin savaş sonrası dönemin dünyasında nasıl gelişeceğini öngörmek güçtü. Şimdiki zamandan o zamana

350. Edward S. Tauber, alıntı Herog 2014.
351. D'Emilio 1983b, s. 79, 81.

baktığımızda bile, gey kimliğin gelecekte moda olacağı ve diğer eşcinsel cinsel formasyonların er geç ortadan kalkmaya mahkûm olduğu apaçık görülmekten uzaktır. Bununla birlikte, bu konuyu incelemek için, lezbiyen/gey kimliğin, en çok da 20. yüzyılın ikinci yarısında nasıl şekillendiğine bakmamız gerekmektedir.

2. Bölüm
Fordizm ve Eşcinsel Kimlik

Eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da 1970'ler itibariyle aldığı şekle bürünmeye başlaması, İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra oldu. 1970'lerde emperyalist ülkelerde ve takip eden on yıllarda dünyanın geri kalanının çoğunda hâkim olan lezbiyen/gey kimlik; insanlık tarihinde, hatta kapitalizmde var olmuş pek çok diğer eşcinsel kimlik formlarından farklılık gösterdi.

Lezbiyen/gey kimlik, en eski ve en çok işçi-sınıfında görünen formlarında cinsel terslikle örtüştürülse de, tam gelişmiş hali, hemcinsleri olan kişilerle hem cinsel hem duygusal bağlar kurmuş olan kişilere mahsustu. Bunlar, genellikle karşı cinsle evlenmeyen veya heteroseksüel aileler kurmayanlardan (söz-

gelimi, daha geç dönemlerin gey ikonu Oscar Wilde'ın aksine) ve lezbiyen/gey bir kimliği benimserken cinsiyet kimliklerini veya seksteki rollerini (pek çok kültürdeki transgenderların aksine) radikal biçimde değiştirmeyenlerden oluşuyordu. Bu örüntüye göre oluşturulmuş eşcinsel ilişkilerde, zamanla orta sınıftan, nüfusun çok daha geniş bir skalasına yayılacak şekilde, partnerlerin her ikisi de kendilerini aynı lezbiyen/gey çevrenin, ağların, hatta hareketin parçası olarak görmeye başadılar. Dünyanın her yerindeki, kendilerini gey olarak görmeksizin trans kadınları veya oğlanları penetre eden milyonlarca erkeğe tuhaf gelecek bir mefhum olurdu bu muhtemelen. Adı geçen kimlik, Adrienne Rich'in "lezbiyen sürekliliği" kavramının o kadar net olmayan tarafındaki milyonlarca kadın için rahatsızlık vericiydi.[1]

Yeni eşcinsellik formasyonu, yeni, Fordist ve özellikle yükselen ücretler ile refah devleti kavramlarını da kapsayan bir birikim rejiminin olgunlaşmasına dayalıydı. Fordizm ayrıca, ırkçı liberalizm ve sömürge kolonilerden çekilme için ve daha geniş kesimin, toplum genelinin eski erkeklik ve kadınlık kavramlarından daha "performatif" bir cinsiyet tanımına, ikinci dalga feminizme ve ticari tabloyla bağlantılı her yanı kuşatan cinselleştirmeye geçişinin yanı sıra, yeni bir siyah militanlığı için de zemin sağladı. Transgender ve diğer örüntüleri marjinalleştiren yeni, "gey-egemen" eşcinsellik rejiminin tesis edilmesini sağlayan koşullar bunlardı.

Ancak pek çok yeni-sömürge ülkede ve Sovyet bloğunda, Çin ve Küba'da, lezbiyen/gey çevreler için gerekli temel koşullar mevcut değildi. Onun yerine, buralarda, heteroseksüelliğin teşvik edilmesi ve eşcinselliğe baskı aracılığıyla ikilik dayatması vardı. 1960'larda Batı Avrupa'da ve Amerika kıtasında baskı; sosyalist, feminist, emperyalizm ve ırkçılık karşıtı hareketlerle

1. Adam 1985, s. 658; Rich 1983; Wekker 1999. Fernbach, tarihte varolan eşcinsel cinsellik biçimleri arasında lezbiyen/gey kimliğin emsalsizliğine ilişkin ilk ve net açıklamasını ortaya koydu (1981, s. 71-5).

ve Nikaragua, Meksika, Brezilya ve Güney Afrika soluyla bağlantılı yeni bir direniş dalgasına –lezbiyen/gey özgürleşmesi– yol açtı. Yeni eşcinsel sol, 1960'ların sonları, 1970'lerin başlarındaki eşcinsel/düzcinsel olarak bölümlenmeye, 1970'lerin ikinci yarısında ve 1980'lerde yeni cinsel rejim güçlenmeden önce kısa bir süreliğine karşı çıktı.

Dolayısıyla, lezbiyen/gey kimliğin kökeninde iki yönlü ve çelişkili bir siyasi nitelik yer alıyordu. Temelleri, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yirmi yıl içerisinde Batı Avrupa, Kuzey Amerika ile Latin Amerika'nın bazı kısımlarında, neredeyse gizli bir şekilde ve makul ölçekte, lezbiyen/eşcinsel ticari faaliyet alanının genişlemesiyle ve küçük "homofil" grupların çabalarıyla atılmıştı. Homofil aktivistlerin yaklaşımının, 1950'lerdeki "tersler"i daha itibarlı bir modele riayet etmeye teşvik eden azimli bir çalışmada ifade edilen, savaş öncesi dönem orta sınıf homoseksüellerinin perspektifiyle mantıksal bir bağı vardı. Bu bakımdan, lezbiyen/gey kimlik, günümüzün eşcinsel olağanlığı anlayışının öncüsü olmuştur.

Ancak 1968 sonrası yıllarda lezbiyen/gey kimliğin önemli dönüm noktası; en azından birkaç yıllığına transları, fahişeleri ve cinsel suçluları genel olarak kapsayan bir özgürleşme tasavvurundan ilham almasıyla, orta sınıf homoseksüelliğinden kısmen kopuş oluşturmuştu. Lezbiyen/gey özgürleşmesi ayrıca, başlangıçta bilinçli olarak, radikal feminizm ile siyah ve anti-emperyalist mücadelelerden ilham almış ve onlarla bağlantılı olmuştu. İlerleyen bölümlerde ele alındığı üzere, 1970'lerin sonları ile 1980'ler itibariyle, radikal lezbiyen/gey politikasının, Nikaragua'daki Sandinistalar, Brezilya'da İşçi Partisi ve Güney Afrika'daki anti-apartheid hareketleri de dahil uluslararası radikal sol üzerinde en azından bir miktar etkisi olmuştu. 1980'lerde, bu özgürlükçü itici gücün üzeri yeniden dirilen gey reformculuğuyla örtülmüş olsa da yine de bugünün queer radikalizmi için bir ilham kaynağı olabilir, üzerindeki örtü yeniden kaldırıldığında, olmaktadır da.

Yayılma ve Cinselleştirme

Savaş sonrası onlarca yılın toplumsal arka perdesi, yeni ortaya çıkan bu lezbiyen/gey topluluklarının dinamiklerini açıklamaya katkı sağlar. Kitlesel ölçekte atılımın ön koşulları arasında; kısmen, daha önce hiç olmadığı kadar çok sayıda insan için özerk cinsel hayatları mümkün kılan ve büyüyüp genişleyen refah devletinin olanaklı kıldığı, bireylerin yaşam standartları ve ekonomik güvencesindeki genel iyileşme vardı. Bu atılım, 1970'ler civarında milyonlarca dolaptan çıkan vatandaşı olan her ülkede belli bir derece göreceli toplumsal homojenlik şeklinde de yansımasını buldu. Bu, kısmen kuşaklararası bağlar, kısmen de 1950'ler ve 1960'lardaki ekonomik bölünmelerin yol açtığı daralmalar sayesinde gerçekleşti, böylece ortak bir kimlik fikri oluşmasının önünde daha az engel yer almıştı. Benzersiz biçimde olumlu bir politik ve kültürel iklimin varlığı sayesinde daha da kolaylaşmıştı.

19. yüzyıl öncesinin eşcinsel cinselliklerinin geniş yelpazesinde yer almayan eşcinsel/düzcinsel ikiliği, geç kapitalizm döneminde performatif cinsiyet düzenlemesinin tipik bir örneği haline geldi, kitlesel ölçekte güçlenmesi Fordizm etkisi altında, 1945'ten hemen sonra oldu. Tüm bunlar kısa bir tarihsel dönem içerisinde gerçekleşti; söz konusu olan, yüzyıllardan ziyade on yıllardı. "Düzcinsel gibi görünen ve davranan erkek eşcinsel", "İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme özgü bir buluştu."[2] Bu gey karakteri, yeni bir eşcinsel formasyonun doğuşunun gözle görülür haliydi.

Özellikle halkların işçi-sınıfından kitleleri arasında gey kimliğin güçlenmesi ve yaygınlaşması büyük çapta, Marksist ekonomistlerin 1945-1973 uzun dalgası diye adlandırdıkları dönem boyunca gerçekleşti. Bu, dünyada üretilen malların miktarının dört misli arttığı ve bu malların dünya ticaretinin on kattan fazla büyüdüğü bir dönemdi.[3] Aynı zamanda, küresel

2. Halperin 1990, s. 9.
3. Hobsbawm 1994, s. 261.

emperyalist sistemin, hâkim olan ve hâkimiyet altındaki ülkeler arasındaki büyük ölçüde sabit ve değişmez bir çizgi olmasına rağmen, şeklini birçok önemli açıdan değiştirdi. Düzinelerce Asya ve Afrika ülkesi, halen genel itibariyle ekonomik olarak emperyalist ülkelere bağımlı olsalar da, sömürge veya yeni sömürgeden, kimi zaman eski sömürgeci güce yakından bağlı, kimi zaman ise (eski Fransız hâkimiyetindeki Afrika'nın büyük kısmında olduğu gibi) siyasi ve askeri açıdan eski sömürgeci gücün kontrolü altında olan yeni sömürgeci uluslara dönüşerek resmi siyasi bağımsızlıklarını kazandılar. Fakat bu sürecin bir parçası olarak pek çok Latin Amerika ve Asya ülkesinde muazzam bir sanayileşme ve kentselleşme süreci başladı. Bunun cinsiyet ve cinsellik üzerine önemli sonuçları oldu.

Emperyalist güçler, Soğuk Savaş boyunca, bağımsızlıklarını yeni kazanmış ülkeleri kendi ekonomik ve jeopolitik yörüngelerinde tutmak için birbirleriyle yarışırken, kendi küresel düzenlerinin eski bariz ırkçılığının bir engel haline geldiğinin farkına vardılar. Böylelikle, emperyalist ülkelerde açık ırkçılık, aşama aşama ve resmi olarak yerini, Jodi Melamed'in tanımıyla, ırka dayalı eşitsizliği, çözümleri "soyut eşitlik, piyasa bireyselciliği ve vatandaşlık esası üzerinde yükselen kapsayıcı milliyetçilik" üzerinde toplanan bir problem olarak gören ırksal liberalizme bıraktı. Irksal liberalizm, ABD'nin küresel hegemonyası altındaki bir sistemin "temel örgütleyici söylem"i haline geldi.[4] Bu ideoloji, büyük bir gecikmeyle ve büyük, bariz farklılıklarla, lezbiyenler/geyler için de benzeri bir paradigmanın gelişmesine olanak sağladı. Bununla birlikte, resmi ırkçılık karşıtlığı gibi, yeni cinsel eşitlik retoriği de baskının pek çok yapısal nedenini etkileyip değişime uğratamadı ve önyargının "pek aydınlanmamış" milyonlar arasında sürekli yeniden üretilerek, görünüşte daha az ırkçı olan yönetici sınıf ile orta sınıf tarafından daha el altından uygulamaya konduğu mekanizmaları parçalamayı başaramadı.

4. Melamed 2006, s. 2, 4.

1930'lardan 1950'lere kadarki baskı dönemi sonrasında kademe kademe ortaya çıkan[5] gey kimlik, kitlesel ölçekte, işçi sınıfı ve orta sınıfın giderek artan refahına dayanıyordu. 1940'lardan 1970'lere dek refah düzeyinin mümkün kıldığı büyük kültürel değişimler tarafından harekete geçirilmişti. Bunun anlamı, gey kimliğin pek çok açıdan, bazı ekonomistlerin "Fordizm" adını verdiği kapitalist birikim rejimi yöntemiyle şekillendirilmiş olduğuydu: Özellikle de kitlesel tüketim toplumları ve refah devletleri eliyle.

1945'ten sonra, kapitalist ülkelerdeki yaşam standartları hızla, Henry Ford'un seri üretim araba imalatı modelinin pek çok diğer sanayi dalına ve dünyanın farklı pek çok bölgesine yayıldığı Fordist düzen etkisi altında yükseldi.[6] Emek verimliliğinde sağlanan son artışlar, artan fiili taleplerin devamlılığını sağlayan, artan reel ücretlerle büyük oranda eşleşmekteydi. Sosyal güvencenin çeşitli formları, konjonktür dalgalanmalarındaki ani inişlerde çalışanları vuran darbelere karşı tampon işlevi gördü. Sonuç olarak, öğrencilerin ve diğer grupların yanı sıra, ilk kez işçi sınıfı da kitleler halinde, ailelerinden bağımsız yaşayıp, hayatlarında ve kimliklerinde cinsel arzularının yöneleceği hedefi seçmeye daha çok rol verebilidiler.

Bu değişimler, aynı zamanda daha küçük bir ölçekte bağımlı endüstrileşme sürecinin işlediği Latin Amerika'nın ve Asya'nın pek çok bölgesinde de gerçekleşti. 1950'ler ile 1960'larda Batı Avrupa'daki ve Kuzey Amerika'daki homoseksüel çevrelerin genişlemesinin ve bunların, daha önce varolan "tersler"in oluşturduğu çevrelerin yerini almasının hemen ardından, bu çevreler, 1960'larda ve 1970'lerdeki diktatörlüklerin uyguladığı toplumsal ve cinsel baskı nedeniyle sektelere uğramış olmasına rağmen, Arjantin, Brezilya ve Meksika'da da genişledi. Ekonomik ve kültürel farklılıklarla biçim değiştirip daha az politikleşmiş olsa da, benzer süreçler Asya ülkelerinde, hem

5. Örneğin bkz. Chauncey 1994, s. 334-46.
6. Hobsbawm 1994, s. 263-4.

Japonya gibi emperyalist ülkelerde hem de Tayland gibi bağımlı ülkelerde gerçekleşti.

Bu değişimler, toplumsal cinsiyet düzeninde Fordizm etkisi altındaki büyük değişimlerin bir yansıması olarak, erkeklerin yanı sıra kadınları da etkiledi. İkinci Dünya Savaşı sonrası yılların muhafazakâr ideolojisine ve sürüp giden yasal engellere rağmen –sözgelimi Fransa'da, 1965 yılına kadar, kadınların çalışması için kocalarının izni gerekiyordu[7]– kadınların işgücüne katılımı, pek çok ülkede 1950'lerden itibaren arttı. 1960'lar itibariyle, orta sınıftan kadınların da ücret karşılığı çalışmasına giderek daha çok rastlanıyordu. Kadınların eğitim düzeyi de artmıştı; 1980'lerde, pek çok ülkede kadınların da yükseköğretim kurumlarına gitmesi[8] ve bunun çoğu kez sağladığı bağımsızlığa sahip olması erkeklerdeki kadar mümkün oldu. Bu değişimler, insanların, kadınların ekonomik, hatta cinsel açıdan bağımsız olup yine de "kadınsı" olabileceğini, erkeklerin de *pater familias* [aile babası] ve evin geçimini sağlayan tek kişi rolünü artık yerine getirmediği halde halen "erkeksi" olabileceğini tasavvur edebilmelerini mümkün kıldı. 1950'lerde, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da yeni yeni filizlenmeye başlayan "homofil" gruplara öncülük eden, çoğunlukla orta sınıftan lezbiyenler ve erkek eşcinseller, bu alanda kendilerine destek verecek grupları, gerçek anlamda kadınsı kadınlar ve erkeksi erkekler olarak bilinen kalıplara uyan şekilde yeniden biçimlendirme amacıyla işe koyuldular. 1960'larda ikinci dalga feminizmdeki atılımlar (bu konu ilerleyen bölümlerde ele alınmaktadır), lezbiyen/gey topluluğun formasyonu için hayli alan açılmasına katkı sağladı.

Geyler hakkında diğerlerine göre aklı seksle daha çok meşgulmüş gibi sıklıkla rastlanan bir algı mevcut olmasına rağmen, yeni lezbiyen/gey kimliğin merkezindeki cinsel öz-tanımlama, lezbiyenleri/geyleri temelde, çevrelerindeki pek çok düzcinsel bireyden farklı kılmıyordu. Heteroseksüel aşkın 19. yüzyılın

7. Latimer 2005, s. 147, n. 20.
8. Hobsbawm 1994, s. 310-11.

sonlarında yükselmeye başlamasının ardından, 20. yüzyılın ikinci yarısında evlilik ve toplum, genel olarak daha aleni ve yaygın bir şekilde cinselleştirildi. 1920'lerde reklamcılığın patlamasıyla önceden işaretini vermiş olan bu trend, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki büyük dalgada tam olarak patlak verdi. Bu, teşvik edici bir psikoloğun açıklamasındaki gibi, ticari faaliyetin karşı karşıya olduğu güçlüğün "ortalama bir Amerikalının... para harcarken bile, prensip sahibi hissetmesine olanak veren" ve "onun hayatına hedonistik bir görüşle yaklaşmayı" benimseyen ABD'de başladı. Sonuç, "girişimcilerin cinsellik alanında geniş ölçekli istilası" oldu. "Kapitalist etki, cinsel arzuyu, piyasanın karşılayabileceği giderilmemiş bir gereksinim olarak değerlendiriyordu." 1980'lerde, dar anlamıyla fuhuş ve pornografi olarak tanımlanan seks endüstrisi, milyarlarca dolarlık bir sektördü; oysa erkeği ya da kadını gösteren açıkça erotik görüntüler kot pantolondan telefona her şeyin satışı için kullanılmaktaydı.[9]

Seks endüstrisinin dar tanımının ötesine geçildiğinde ise, baskıyla tasfiye edilmiş olan arzu, kültürel üretimin büyük bir kısmının odağı haline geldi: Zevk için okunan çoğu kitap "ağırlıklı olarak kadınlar için aşk hikâyeleri, her türlü erkek için polisiye ve gerilim hikâyeleri ve belki de özgürleşme çağında biraz erotik edebiyat ve pornografi"den oluşmaya başladı.[10] 1950'lerden başlayıp 1970'lerden itibaren gelişmeye başlayan vücut geliştirme dergileri, barlar, hamamlar ve fahişelerden –daha sonraları ise videolar, giyim, kişisel eşyalar ve çeşitli romanlardan– oluşan seks endüstrisi niş pazarı, bu süreci eşcinselleri de bir miktar kapsayacak hale getirdi.

Jamie Gough ve Mike McNair'in de işaret etmiş olduğu gibi, kapitalist toplumların dinamiği giderek, insanların "*birbirleriyle kurdukları cinsel ilişkilere 'özgür' bireyler olarak girmesi*" oldu. Bununla birlikte, bir taraftan bu artan cinselleştirme ve toplumun atomizasyonu arasında aralıksız devam eden gerilimler, diğer taraftan üreme (çocuk bakımı, ev işi ve miras)

9. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 305, 327-9.
10. Hobsbawm 1994, s. 513.

için vazgeçilmez olmayı sürdüren aile kurumu vardı.[11] Bu, cinselleştirmeyi milyonlarca insanın gözünde sorun kıldı.

Şayet insan ilişkilerinin ve toplumun cinselleştirilmesi gündelik hayatın gerçek anlamda erotikleştirilmesi anlamına gelecek olsaydı, memnuniyetle karşılanan bir şey olabilirdi. Ancak gerçekte, hayatın Fordizm etkisinde cinselleştirilmesi, Herbert Marcuse'ün seksi "iş ve kamu ilişkileri"yle birleştiren ve dolayısıyla onu "(kontrol altındaki) tatmin için daha kolay bir hedef" kılan "baskıcı yüceltim bozma" diye çözümlemesini yaptığı şeyi beraberinde getirdi.[12] Buna cinsel hayatın tüketici piyasası içerisine yerleştirilmesi, sınıf eşitsizliği, cinsiyet eşitsizliği, heteroseksüel norm ve kapitalist ulusal alan içerisinde bir yeniden üretim ve tüketim birimi olarak aileyi de içeren eşitsiz toplumsal ilişkiler eşlik etti. Örneğin Endonezya gibi ekonomik olarak bağımlı bir ülkede, cinselleştirme demek, işgücünün "heteroseksüelleştirilmesi" demekti ve "aile ilkesi"ni devlet ideolojisinin ana unsuru olarak teşvik ediyordu; "aile" ise "koca, karı, iki çocuk, bir araba, zemini pürüzsüz beyaz seramikle döşeli bir ev, televizyon ve yeni orta sınıfın diğer öte beri eşyasından" oluşuyordu.[13] Sözgelimi Kanada gibi emperyalist bir ülkede, refah devletinin büyümesi kurumsallaşmış heteroseksüelliğin desteklenmesine katkı sağlayarak, "geleneksel" ailenin savunulmasını devlet politikası olarak daha da sağlama almış oluyordu.[14]

Cinselliğin içerisinde kaçınılmaz olarak varolan nesneleştirme, kendi içinde nötrdür, hatta olumludur. Nesneleştirme, yani farklı bireyler arasındaki karşılıklı etkileşim içerisinde özne ve nesne konumlarının değişimli olarak benimsenmesi, cinselliğin özünde vardır. 20. yüzyılın sonlarında, milyarlarca insanın kendilerini giderek daha az geleneğin ve hayatta kalmanın gerektirdiği zorunlukların kölesi olarak görmeye ve giderek daha çok "şimdiye dek yasaklanmış veya uygun

11. Gough ve MacNair 1985, s. 48-9.
12. Marcuse 1964, s. 75.
13. Boellstorff 1999, s. 492.
14. Kinsman 1987, s. 54-5.

bulunmamış arzular da dahil olmak üzere bireysel arzularının peşinden gitmeleriyle tanımlanan varlıklar" olarak görmeleri, ilerlemenin bir işaretiydi. Klasik Marksizm de "bireyin tümüyle özgürlüşmesi ve kendini gerçekleştirmesini tasavvur etti".[15] Kevin Floyd, György Luckács'ın *Tarih ve Sınıf Bilinci*'ndeki "kişilerin nesneleştirilmesinin, tanımı gereği, insandışılaştırma olduğundaki ısrar[ı]" ile ahlak dersi veren tonunu eleştirerek; "bedenin haz veren bir araç olarak kullanımını meşrulaştır[an]" cinsel pratiklerin politik önemine dikkat çekmiştir.[16] Marx ile Engels'in de bir zamanlar dikkat çektiği gibi, insanlara nesne muamelesi yapılmasına tümüyle karşı çıkanlar, "yalnızca aşk[la] değil, her şey[le]; anlık, tüm tensel deneyimlerin, tüm ve her türlü *gerçek* deneyimin oluşturduğu her şey[le]"[17] mücadele etmektedir. Dahası, nesneleştirmeyle çatışmaktan uzak olan kolektif eylemlilik, aslında onu zorunlu olarak içermektedir.

Ancak kapitalizmde cinselleştirme; nesneleştirmenin yanı sıra şeyleştirmeyi, insanlara sadece şeyler olarak muamele edilmesi ve cinselliğe içkin *olmayan* belirli rollerin ve cinsel kimliklerin taşlaşmasını beraberinde getirmiştir.[18] Birer şey

15. Hobsbawm 1994, s. 334, 467.

16. Floyd 2006, s. 399-400. Floyd daha sonraları (2009, s. 23), Luckács'ın, nesneleştirmenin "toplumda insan yaşamının dışında bırakılamayacağı[nı]" ve "kölelikte olduğu kadar özgürlükte de" mevcut olduğunu kabul etmiş olduğu 1967'de yaptığı bir özeleştiriden söz etmiştir (Luckács 1972, s. XXIV).

17. Marx ve Engels 1975, s. 27.

18. Floyd, cinsel şeyleştirmenin "cinsellik bakımından normatif söylemler, pratikler, mekânlar, öznellikler, düşsellikler, kolektif formasyonlar ve kolektif özlemler için...mümkün olabilirliğin koşulu" olduğunu ileri sürmüştür (2009, s. 74-5). Daha önce, Luckács'ın eseri *Tarih ve Sınıf Bilinci*'ndeki nesneleştirmenin ve şeyleştirmenin birleştirilmesine sonradan getirdiği eleştiriyi anımsatan Floyd, bu birleştirmeyi bu noktada tersyüz ederek yeniden oluşturdu: Luckács nesneleştirmeyi de şeyleştirmeyi de reddederken, Floyd her ikisini de yüceltiyordu. Floyd'un öne sürmüş olduğu üzere, eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin 20. yüzyılın eşcinsel politikasının gelişiminde kritik önem taşıdığı, gerçektir (1998, s. 172). Ancak sermaye-emek ilişkisi de benzer şekilde işçi sınıfı siyasetinin gelişimi için kritik önemdeydi. Bu, eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin alkışlanacak bir şey olduğu anlamına gelmemektedir, bu sermayenin emek sömürüsünün alkışlanması gibi bir şey olurdu.

olarak insanlar ile satılık olan diğer şeyler arasında bir bağ kurulması da bir adım ötesidir. Seks, "tüketicinin eksikliğini duyduğu şeyin tanımı olmaya başlar."[19]

Eşcinsel Kimliğin Kökleri

Fordizm etkisi altında piyasada, arzu ve aşk daha önce eşi benzeri görülmemiş yollardan güdülüyordu. Ancak aynı zamanda, üretim ve yeniden üretim sorunsuz bir şekilde devam edebilsin diye, arzunun dışavurumuna sınırlar konmalıydı. Özellikle kapitalist toplumun sürekli değişimi içerisinde hayatın belirsizlikleri göz önünde bulundurulduğunda, insanların sabahları işe, iş dışı zamanlarındaki bakımlarının birileri tarafından üstleneceğini bilmenin güvencesiyle gidebilmeleri için kalıcı ilişkilerin ve ailenin hissettireceği güven duygusuna ihtiyaçları vardı. Sonuç, Marcuse'ün ifadesiyle "baskıcı yüceltim bozma" idi, yani cinsel özgürlük ile cinselliğin üretim ve yeniden üretim düzeniyle bağdaşan formlara yönlendirilmesinin her an bozulmaya müsait bileşimi.[20] Bu yönlendirmenin aldığı formlardan biri sabit cinsel kimliklerdi: Özgürce akan erotik enerjiden daha kısıtlı ancak belli bir insana arzu duymaktan daha engin bir şeydi bu.

Bir yüzyıldan beridir şekillenmekte olan hetero/homo ikiliğinin üzerine inşa edilen ve 1970'ler itibariyle emperyalist ülkelerde şekillenmiş olan lezbiyen/gey kimlik, cinsel kimliğin çok özel bir formuydu. "Erkeksi" ve "kadınsı" rollerinin cinsel kimliği mutlak şekilde belirlemediği, kendini lezbiyen olarak tanımlayan kadınlar arasındaki veya kendini gey olarak tanımlayan erkekler arasındaki iki taraflı cinsel ilişkiler, peyderpey tüm dünyadaki LGBT çevrelerde hâkim olmaya başladı. Pek çok lezbiyen ve gey, partnerlerini kendilerinden farklı "yaştan, ırktan, uyruktan veya vücut tipinde ya da cinsel rol tercihi olanlar arasından" seçmeye devam etse de, "yetişkinler arasında ve birbirine yakın yaşlarda olanlar arasında bile iki

19. Klotz 2006, s. 410.
20. Gough ve MacNair 1985, s. 51.

taraflı ilişkiler", "çoğu burjuva toplumda" lezbiyen/gey erkek ilişkilerin normu haline geldi.[21] Bu bölümde incelenecek olan farklı topluluklardaki çeşitli farklılıklar arasında, "(yaş, sınıf veya cinsiyete has davranış) *farklılığının*" artık "erotik çekim" ifade etmediği, "yeni bir eşcinsellik türü" gelişti. Özellikle geyler, kendini gey olarak tanımlayan diğer erkeklerle seks arayışında olurken, "daha erkeksi bir kişisel tarz" edindiler.[22]

Bu hatları takip ederek örgütlenmiş bir eşcinsel grubun devamlılığını sağlamak için daha önce eşi benzeri görülmemiş bir refahın, sınıfsal güçler arasında belli bir ilişkiyi kısmen yansıtan bir refahın var olması çok önemliydi. Eski sömürgelerde siyasi bağımsızlığın ve kimi zaman bir derecede ekonomik bağımsızlığın kazanılmasında mobilizasyonun rolü, daha iyi yaşamlara kitlesel olarak duyulan özlemi dindirmeyi üstlenmiş halkçı rejimler meydana getirirken; popüler direnişin faşizmi yenilgiye uğratmaktaki rolü, savaş sonrası emperyalist ülkelerdeki işçi hareketlerini ve demokrasileri güçlendirdi. Sonuç olarak, savaş sonrası işçi sınıfının yaşam standartları, hızla yükselen verimliliğe ayak uydurdu ve işçi hareketleri örgütlenmek için daha fazla alan buldu. Bu, yükselen ücretler ve kârlar için verimli bir döngünün oluşmasını sağladı.

1960'larda, Batı Avrupa'da ortalama işsizlik oranı yüzde 1,5'tu.[23] Tam istihdam demek, daha önceleri marjinalleştirilen kimi eşcinseller de dahil olmak üzere, bazı insanlar için daha çok iş imkânı anlamına geliyordu. Ücretler ve yaşam standartları da buna uygun olarak yükselmiş, sonuç olarak da pek çok sosyal ve cinsel değişiklik ortaya getirmişti. Ta 1947'de, ABD'li bir lezbiyen: "Bu donmuş gıdalar...toplu konutlar, modern buluşlar ve kadın özgürlüğü zamanında, bir kadının beslenmek ve barınmak için bir erkeğin eline bakmasının hiçbir mantığı yoktur." diye yazmıştı. "Daha önce durumlar ve şartlar, lezbiyen eğilimler için hiç bu kadar uygun olmamıştı."[24]

21. Halperin 2002, s. 139-40.
22. Herzog 2011, s. 123.
23. Hobsbawm 1994, s. 259.
24. Faderman 1991, s. 129.

Elverişli koşullar, yalnızca daha yüksek gelirlerden ibaret değildi. Aynı zamanda daha önce eşi benzeri görülmemiş bir kentselleşmeyi de içeriyordu. 1980'lerin ortalarında, dünya nüfusunun yüzde 42'si kentlerde yaşıyordu ve hem emperyalist ülkelerde hem de onlara bağımlı ülkelerdeki toplu taşıma şebekeleri, kent sakinlerine daha önce hiç olmadığı kadar hareket olanağı sağlıyordu. Bu elverişli koşullara, eğitimin kapsamının büyük çapta genişletilmesi de dahildi: 1939'dan önce yükseköğrenim gören öğrencilerin toplam nüfusa oranı Almanya, Fransa ve Britanya gibi ülkelerde bile yüzde 10'a kadar artmışken, 1980'lerde Peru, Filipinler ve Ekvator gibi ülkelerde bile bu oran yüzde 2-3 ya da daha fazlasıydı. Bu, eğitimcilerin asıl niyetleri ne olursa olsun, insanların verili fikirleri ve normları sorgulamalarına katkı sağladı. Ayrıca, orta sınıf eşcinselliğinin etkilerini, işçi sınıfından gelen bireylere de yaydı. Artık, ailelerine ve akranlarına "[onları] bambaşka insanlara dönüştüren elit hayatlara girmiş" oldukları hissini de vererek, üniversitede, kendi eşcinsellikleri hakkında "politik ve entelektüel açılardan konuşmayı" öğrenebilirlerdi.[25]

Yeni koşullar içerisinde, çoğunlukla emperyalist ülkelerde; ancak sadece onlara mahsus olmayarak, insanların geleneksel aileye bel bağlamalarını önemli ölçüde azaltan devlet yardımı programları da yer alıyordu; bu programlar, 1970'lerin sonları itibariyle bazı emperyalist ülkelerde, toplam devlet bütçesinin yüzde 60'ından fazlasına mal oluyordu.[26] Sosyal güvenlik ağı kapsamının artması; insanları gençken, hasta, engelli veya işsiz olduklarında ailelerinin desteğine, kirayı ödemek için eşlerinin katkısına ve yaşlılıkta sefaletten kurtulmak için çocuklarına daha az bağımlı kıldı.

1970'lerin lezbiyen/gey topluluklarının homojenliği, elbette, göreceliydi. İlk başlarda, Kuzey Amerika ile Avrupa'nın yanı sıra bazı Latin Amerika ülkelerinde de ortaya çıkmış olmalarına rağmen, dışa bağımlı ülkelerin oluşturduğu dünyada,

25 Bérubé 1997, s. 58-9.
26. Hobsbawm 1994, s. 293-5, 284.

emperyalist ülkelerdekinden daha sınırlı ve daha farklıydılar. Sınıfsal, ırksal, cinsel ve cinsiyet temelli farklılıklar her zaman mevcuttu ve artık daha açık olunması; eşcinsel işverenler ile çalışanlar arasındaki, eşcinsel ev sahipleri ile kiracılar arasındaki, eşcinsel erkekler ile lezbiyenler arasındaki, beyazlar ile siyahlar arasındaki çatışmaların altını daha kalın çizdi.[27] Geçmişe bakıldığında, iki taraflı lezbiyen/gey cinselliği modeli "kimse tarafından hiçbir zaman mükemmel biçimde içselleştirilmemişti" ve "tamamen cinsel nesne-seçimiyle tanımlanan" bir örüntünün kurulmasında uzun zaman başarılı olamadı.[28]

Bununla birlikte, cinsiyet rollerinin çok daha az kutuplaştırıldığı eşcinsel ilişkiler, 20. yüzyılın sonlarında tüm dünyada peyderpey norm haline gelmeye başladı. İşçi sınıfı aile yapılarındaki ve cinsiyet rollerindeki değişimler, bunun olmasına olanak sağlayan kilit noktaydı. Aile ücretinin işçi sınıfının tüm katmanları için el üstünde tutulan bir ideal, hatta zaman zaman bir gerçeklik haline geldiği 19. yüzyılın ortalarıyla sonları arasındaki dönemden beri ilk kez, İkinci Dünya Savaşı, pek çok ülkede, işçi sınıfından ve orta sınıftan olup yaygın kanıya göre çalışmasının uygun olmadığı düşünülen saygın kadınlar için bile ücretli işi en azından geçici bir süreliğine olağan kıldı. Kadınların ücretli istihdamındaki 1940'ların sonlarında kesintiye uğrayan artış, 1950'lerde yeniden başladı ve hız kazandı; öyle ki, 1955 yılında ABD'de, savaş zamanında olduğundan bile daha yüksek oranda kadın ücret karşılığı işlerde çalışıyordu. Siyah yoksulluğu ile uzun süredir varolan Afrikalı Amerikalı geleneği bir arada olunca, ücretli emeği siyah kadınlar arasında daha da yaygın kıldı.[29] 1981'de, ABD'deki kadınların yüzde 35'i yüksek okul ve üniversitelerde öğretmen, yaklaşık yüzde 40'ı banka memuru, yaklaşık yüzde 50'si de emlak komisyoncusu olarak çalışmaktaydı. Benzer eğilimler sadece Batı Avrupa'da değil, pek çok dışa bağımlı ülkede de geçerliydi:

27. D'Emilio 1989, s. 468.
28. Halperin 2002, s. 22.
29. Coontz 2011, s. 59, 121-3.

Örneğin Morityus'ta, kadınların ücretli işgücündeki payı çok düşük seviyelerden, 1980'lerin ortalarına gelindiğinde yüzde 60'ın üzerine yükseldi.[30]

Bu değişimler, savaşı daha çok Alman işgalinin edilgen kurbanları olarak yaşamış olan Avrupa ülkelerine biraz daha geç geldi. Sözgelimi Hollanda'da, evli kadınların işgücüne katılım oranları 1950'lerde halen son derece düşüktü, buna karşın aile bağları çok güçlüydü. Muhtemelen, bu ülkelerde McCarthyci baskının olmaması, yalıtılmış ve ayrı duran homofil grupların üzerinde pek etki bırakmayan heteroseksüel aile yaşamının hissettirdiği güven duygusunu aksettiriyordu. Her durumda, Hollanda, bu kaybedilen zamanı 1960'larda ve 1970'lerde telafi etti.

1960'lar gibi geç bir tarihte, emperyalist ülkelerdeki sosyal programlar Daniel Patrick Moynihan'ın 1965 tarihli kötü şöhretli raporunda, Afrikalı Amerikalıların yoksulluğa buldukları çözüm yolunun onları "patoloji kördüğümü"nden "sağlam bir zenci aile yapısının tesisi"ne sevk ettiğini ileri sürdüğü üzere erkeğin geçimini sağladığı aile olgusunu benimseme eğilimindeyken, 1970'lerden itibaren hem toplumsal politika hem de kapitalist ekonomi kadının kalıcı biçimde ücretli emeğe katılımını giderek daha çok dikkate aldı, hatta bunu teşvik etti.[31] Kapitalist ilerleme, "malları ucuzlatmak...ve verimliliği düşürmek" suretiyle, kadınların iş hayatına evin hem içinden hem de dışından katılmasını mümkün kılarak "yeniden üretim için gerekli olan ev içi emeğe ayrılan zamanı azalttı."[32] Aynı zamanda, kadınlar, hane halkının tüketimini düzenleyerek " 'yeni kapitalizm'in aileye nüfuz etmesinde anahtar" konuma geldi.[33]

İşçi sınıfında giderek artan cinsiyet ve ırk çeşitliliği en çok 1960'lar itibariyle emperyalist ülkelerde en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerde, yani kamu ve hizmet sektörlerinde göze

30. Hobsbawm 1994, s. 317, 311.
31. Moynihan 1965; Self 2012.
32. Brenner 2000, s. 37, 223.
33. Weeks 1981, s. 257.

çarpıyordu. 1950 ile 1980 yılları arasında ABD'de, sadece kamu sektöründe 4 milyon işçi sendikalaştı.[34] Sağlık gibi sektörler kadınların geleneksel rollerine dayansa ve bunları sömürüyor olsa da, başka koşullar altında cinsiyet ve cinsellik normları, kimi zaman mavi yakalıların çalıştığı sektörlerde, kamu ve hizmet sektörlerinde olduğu kadar yerleşik değildi. Bu sektörlerde örgütlenmek, ırka ve cinsiyete dayalı kimliklerle ilişkili meselelere odaklanmayı giderek daha çok gerektiriyordu: Kadınlar için ücret eşitliği, eşit işe eşit ücret, çocuk bakımı, ayrım gözetilmemesi, pozitif ayrımcılık.[35] Aynı zamanda, çoğunlukla daha düşük ücretli ve sadece kadınların çalıştığı birimlerde istihdam edilen mavi yakalı mesleklerinde giderek daha çok kadının çalışmasıyla birlikte tıpkı 1968 yılında Ford'da çalışan kadın makinistlerin eşit ücret grevinde olduğu gibi, 1960'larda da giderek daha mücadeleci yollara başvurmaya başlandı.[36]

Bazı emperyalist ülkelerde, iki dünya savaşı arasındaki yıllarda, kapitalizmin daha kurumsallaşmış ve bürokratik formlarına geçiş, orta sınıftan bazı bireylerin "erkeksilik" ve "kadınsılık" kavramlarından, erilliğin ve kadınlığın daha çok davranış, giyim ve tüketim odaklı formlarına doğru kaymasını başlatmış oldu. Fakat aralarında Alexandra Kollontay gibi bir ismin de bulunduğu, kadın hareketinin en radikal ucundakilerin toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamasına ve Freud'un cinsiyetin önceden verili olmadığına ilişkin cesur savına rağmen, bu "performatif" cinsiyet biçimi, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce küçük bir azınlık tarafından algılanan bir olgu olarak kaldı. Fordizm etkisi altında, hızla yayıldı. Savaş sonrası dönemin kapitalizminin, yüksek öğretimin mantar gibi yetiştirdiği yönetici ve meslek uzmanlarının çok daha fazlasına gereksinimi vardı. Şişen kamu ve hizmet sektörleri, performatif cinsiyete daha elverişliydi. Hatta endüstriyel işçi sınıfı, kurumsallaşmış ve bürokratik yapılara daha da iyiden

34. Krupat 1999, s. 15.
35. Krupat 1999, s. 16.
36. Duggan 2013, s. 11.

iyiye dahil olmuş ve kadınsı ve erkeksi tarzları reklamcılıktan etkilenecek ve ekonomik talebi artıracak şekilde biçimlendiren bir tüketim kültürü tarafından daha çok ele geçirilmiş durumdaydı.

Bu, 20. yüzyılın ilk on, yirmi yılı boyunca işçi sınıfındaki hem heteroseksüelliğin hem de homoseksüelliğin karakterik özelliği olan bariz cinsiyet kutuplaşmasında bir gedik açılmasını sağladı. Kadın ile erkek arasındaki farklılıklar, kadınların yalnızca ücretli işlerde çalışmakla kalmayıp pantolon da giymeleriyle ve de 1960'ların başları itibariyle toplum tarafından eskisi kadar çok damgalanmaksızın evlilik öncesi seks yapabilmeleri ve boşanabilmeleriyle birlikte önemsizleşmeye başladı. Margaret Mead gibi bir antropolog da, "sekste cinsel rollerin" toplumdan topluma değiştiğine işaret ederek, bu değişiklikleri dile getirdi. Aydınlar, seksolog John Money'nin 1955 yılında bu yeni sözcüğü uydurmasının ardından, sosyal anlamdaki erkeksilik ile kadınsılığı biyolojik cinsiyetten ayırt etmek için "toplumsal cinsiyet" sözcüğünü gitgide daha çok benimsedi. Feministler de 1970'lerde,[37] hatta 1986'da Joan Scott'ın etkili bir makalesinin yayınlanmasının ardından daha da yaygın bir biçimde aynısını yapmaya başladı.[38]

Erkek ile kadın arasındaki geleneksel sınırlar inatla savunuluyor, böyle oldukça da her tür eril sosyal ve hukuki menfaati beraberinde getiriyordu: New York Tıp Akademisi'nin bir komitesinin 1966 yılında açıkladığı ve geçiş ameliyatı sonrasında bir transın doğum belgesinde herhangi bir değişiklik yapılmasına karşı çıkan görüşte açıkça belirtmiş olduğu gibi.[39] Ancak bir türlü geçmek bilmeyen gelenekselciliğin yanında cinsiyetin performatif ifadelerinin hızla yaygınlaşması da ortaya çıktı; bu da "daha büyük tüketicilik fırsatları, eğlenceye duyulan daha büyük arzu, evlilik öncesi seksin giderek daha kabul edilir olmasıyla

37. Meyerowitz 2002, s. 3, 114-18, 128, 262-3.
38. Scott 1986.
39. Meyerowitz 2002, s. 242-5.

birlikte romantik evlilik modelinin ortaya çıkması"[40] beraberinde gerçekleşti. Sözgelimi Britanya gibi bir ülkede, genç çalışanların reel ücretleri, ortalama reel ücretlerin iki katına çıktı ve artan refah düzeyi, cinsel rüşt yaşının giderek düşmesine katkı sağladı.[41] Daha genel olarak ise, yaygın eğitim, kilit önem taşıyan bir pazar payı olarak görülmenin yanısıra, gençliğin aynı zamanda teknolojik, kültürel ve elbette cinsel açıdan öncü bir etkin öğeyi oluşturmakta olan, insanlık tarihinde daha önce görülmediği kadar geniş bir sosyal tabakasını meydana getirdi.[42]

Ekonomik fırsatların çoğalması ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillenmesi bir araya gelince, 1950'ler ile 1960'larda emperyalist ülkelerdeki çok daha fazla sayıda insanın, daha önceki dönemin, yani 1910'lar ile 1920'lerin geleneklere uymayan çevrelerinin orta sınıf sınırlarını büyük ölçüde aşıp ötesine geçen cinsel açıdan hedonist bir kültürü şekillendirmelerine katkı sağladı. Yaşanan değişimler, giderek daha çok sayıda kadının, "büyük ölçüde heteroseksüel çerçevede ve ticari anlayışın izin verdiği koşullarda"[43] olsa da, hissettikleri ihtiyaçlarını açıkça dile getirmekte özgür kıldı. ABD'de 1960'ların başlarında, *Cosmopolitan* dergisinin editörü Helen Gurley Brown evlilik kurumunu "insan hayatındaki *en kötü* yıllar için sigorta" işlevi gören bir role indirgiyordu; oysa en iyi yıllarında erkekler "duygusal yönden daha aciz, onun haricinde onlarca yıl çok daha eğlenceli" idi.[44] Artık kesin bir biçimde heteroseksüellik başlıca nitelik olarak üremeyle ilgili olmaktan çıktı; cinsel haz arayışı giderek daha temel olarak alınmaya başladı.[45]

Sekse ve ilişkilere dair tutumların değişmesi, boşanma oranlarına da önemli ölçüde yansıyordu. İngiltere'de ve Galler'de 1938 yılında her 58 evlilikten birinde olacak şekilde görülen boşan-

40. Herzog 2011, s. 106.
41. Weeks 1981, s. 252.
42. Hobsbawm 1994, s. 326-8.
43. Weeks 1981, s. 258.
44. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 303-4.
45. D'Emilio 1983b, s. 248.

ma oranı, 1980'lerin ortalarına gelindiğinde her 2,2 evlilikten bire yükseldi. İtalya'da, boşanmak 1970 yılında, doğum kontrol haplarının satışı 1971'de, kürtaj da 1978'de yasallaştı.[46] Çoğu emperyalist ülkede, 1960'lar ile 1970'lerde bir süreliğine, "mini etek, haplar, grup seks [ve] eş değiştirme", cinsellikte çığır açmada düzcinselleri neredeyse eşcinsellerle rekabet halinde göstermişti. Aslında, elbette cinsel devrim başlangıçta düzcinsel kadınlar üzerinde, erkeklere "hayır deme hak[larından]" vazgeçirmek üzere bir baskı oluşturduğundan lezbiyenler bir anlamda daha özgür olsalar da, 1960'larda bir süre boyunca, ABD'li lezbiyenler görünüşte "heteroseksüel toplumun dönüşmüş olduğundan daha muhafazakâr"[47] kalmıştı. Kadınlar en azından evet deme haklarını kazandılar: 1950'lerde, ABD'de karşı cinslerden olup evlilik öncesi seks yapmayı kabul eden kişilerin oranı dörtte birin altındayken, 1970'lerde dörtte üçe yükseldi. 1970'lerde ABD'de, heteroseksüel çiftlerin evlenmeden birlikte yaşaması 1960'larda olduğunun üç misline çıkarak yaygınlaşırken, 1980'lerden 1990'ların ortalarına dek olan dönemdeyse iki misli arttı.[48]

Karşı kültür de aynı eğilimleri yoğun biçimde yansıtmaktaydı, ABD'de bir haftalık gazete şöyle bildiriyordu: "İffete inanan veya evlilikte sadakatsizliği olumsuz karşılayan, hatta evlililiği bir meziyet olarak gören hippi olmaz."[49] Ancak karşı kültür de bariz biçimde cinsiyetçi olabiliyordu, tıpkı Berkeley'deki Halk Parkı'nda erkek hippilerin taleplerini haykırdıkları sloganlarda olduğu gibi: "Toprak, Uyuşturucu, Kadın Serbest Olsun"[50] Britanya'da da, bireysel özgürleşmenin ve genel anlamda erotikleştirmenin sınırları vardı, cinsellikteki kalıplaşmış rollere nadiren meydan okunuyor, cinsel özgürleşme "heteroseksüel libido ile sınırlı tutuluyor[du]."[51]

46. Hobsbawm 1994, s. 321, 323.
47. Faderman 1991, s. 201, 186.
48. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 309, 333, 331, 370.
49. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 307.
50. Faderman 1991, s. 203.
51. Weeks 1981, s. 282-3.

Bununla birlikte, eşcinsel cinsel ilişkiler bu yıllarda gelişmeye başladı. Kapsamı genişleyen hedonist kültür içerisinde, giderek çoğalan azınlıkların eşcinsel ilişkiler ve ağlar kurmaları olanaklı hale geldi. İkinci Dünya Savaşı öncesinde kapsamlı araştırmalar yayınlanmadığı için, bir dönemdeki eşcinsel ilişkilerin sayısını bir başka dönemdekilerle kıyaslamak güçtür. Ancak savaştan sonra ortaya konmaya başlayan çalışmalar, anlamlı bir değişim yaratmış olsalar da olmasalar da, en azından, çoğu çağdaşlarını şaşırtan bir gerçeği açığa çıkardılar. 1948 yılında, Alfred Kinsey'nin ABD'de erkek cinselliği üzerine yaptığı çalışma, deneklerin yüzde 50'sinin hemcinslerine çekim duyduğunu beyan ettiğini, üçte birinden fazlasının yetişkinliğinde yine bir yetişkin hemcinsiyle sonunda orgazm yaşadığı bir cinsel ilişkisi olduğunu, sekizde birinin ise en az son üç yıllık dönemde ağırlıklı olarak eşcinsel deneyimler yaşadığını bulguladı;[52] Kadınlarda ise bu rakamlar sırasıyla yüzde 28, yüzde 13 ve erkeklerde görülen rakamların yarısının biraz altıydı.[53] 1940'ların sonlarından itibaren, Britanya, Fransa ve İtalya'daki cinsel araştırmalar da cinsel davranış konusunda giderek genişleyen bir kapsamın mevcut olduğunu izlemekte ve bir ölçüde bunu tanımaktaydı.[54]

Genişleyen Bir Altkültür

Eşcinsel cinsel davranışlardaki eğilimler ne olursa olsun, eşcinsel altkültürün kapsamı genişlemişti. Massachusetts'ten Kansas'a, Colorado'ya orta büyüklükteki ABD şehirlerinde, bilinen ilk eşcinsel barlar 1940'larda açıldı.[55] Eşcinsellik, 1950'lerin baskıcı ikliminde bile, daha görünür olmayı, gey barlar sayıca çoğalıp daha kalabalık olmayı sürdürdü. Özellikle butch lezbiyenler, saldırılara teslim olmamakta giderek artan bir kararlılıkla karşı durdular.[56]

52. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 291-2.
53. D'Emilio 1983b, s. 35.
54. Herzog 2011, s. 107, 109-10.
55. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 290-1.
56. Davis ve Kennedy 1989, s. 439, 428.

1960'larda, sınıf ve cinsiyet ilişkilerindeki büyük değişimler dolayısıyla geri plana düşen eşcinsellik karşıtı geleneksel tartışmalar, birçok toplumsal ve kültürel etkenle daha da zayıfladı. Doğum kontrol hap ve araçlarına erişimin giderek kolaylaşması, "çoğalma olasılığı[nın] artık çoğu heteroseksüel cinsel ilişkiyi tanımlamamakta" olduğu anlamına geliyordu. Gitgide daha çok sayıda düzcinsel birey cinsel arzuyu ve evlilik dışı cinsel deneyimi onaylarken, oral ve anal seks de yine gitgide daha çok düzcinsel taraf ından yapılmaya başlanan cinsel faaliyetler olmuştu.[57] 1960'ların karşı kültürü de, Berkeley'deki Halk Parkı'nda atılan sloganların öyle olduğu izlenimini uyandırdığı gibi homojen biçimde heteronormatif değildi; bunda kısmen, aralarında bilinçli biçimde Whitmanesk ve açık bir gey olan Allen Ginsberg gibi isimlerin olduğu 1950'lerin San Francisco'sındaki beat kuşağı örneğinin etkisi vardır.[58] 1970'lerde, heteroseksüel evliliğin merkezinde yer alan cinsel ahlak, ciddi biçimde sarsılmış gibiydi. Stephan Coontz'un söylemiş olduğu gibi, erkeğin aile reisi olduğu, romantik evliliği egemen model olarak yerleşik kılmak 150 yıl almıştı, "onu tahtından indirmek ise 25 yıldan az" bir süre aldı.[59]

Fordizm'in yol açtığı tüketici pazarı çeşitliliği, "gitgide yeraltı olmaktan çıkan gey erkek [ve lezbiyen] ağı" içerisinde "homoerotik resim ve benzeri tasvirlerin yeraltında dolaşımı" için alan yaratmış oldu.[60] 1950'lerde, vücut geliştirme dergileri, lezbiyen aşk öyküleri, lezbiyen ve eşcinsel barlarının oluşturduğu niş pazar hâlâ dardı. Bununla birlikte küçük ölçekli işletmelerin su yüzüne çıkması, bazı kentlerde örgütlü suçun rol oynamasıyla, kurumsallaşmış kapitalizmin tekinsiz simulakr* yöntemleriyle maskelenmekteydi. Her halükârda, 1970'ler itibariyle, özellikle büyük metropollerin merkezlerinde ve varlıklı çevrelerde o

57. Herzog 2011, s. 169-70.
58. D'Emilio 1983b, s. 177-81.
59. Coontz 2005, s. 247.
60. Floyd 2009, s. 174.
* Simüle edilmiş kopya görüntü. (ç.n.)

zaman "ticari altkültürün muazzam büyümesi" olarak görülen bir durum mevcuttu.[61] Gerçi sonraki onlarca yılda bu durum gölgede kalacaktı. Zamanla, Fordist kitle pazarlar, gey niş pazarı da dahil, genişleyen bir niş pazar yelpazesiyle rahat bir şekilde bir arada varlık gösterme noktasına geldi. 1970'ler ve 1980'lerde, emperyalist ülkelerdeki gey niş pazarı gazetelerden, yayın evlerinden, profesyonel hizmetlerden, seyahat acentalarından, tatil köylerinden, spor liglerinden, tiyatro topluluklarından, kliniklerden ve hatta, bir bakıma kiliselerden oluşuyordu.[62]

Kadınların ekonomideki giderek artan rolü, erkeklerin üretime katkısı ve çoğu kadının eve ve aileye hapsedilmesinin tarihsel olarak "kentlerdeki kamusal alanları...erkeklerin alanı"[63] kıldığı cinsiyetli kapitalizm dinamiğini zayıflattı. Ancak kadınların bu dönemde ücretli işgücüne katılımının ve aldıkları ücretlerin halen daha düşük olduğu, kadınlardan hoşlanan pek çok kadının çocukları olduğu ve açık lezbiyenliğin anneler için tehlikeli bir durum oluştaracağı gerçeği dikkate alınacak olursa, lezbiyen topluluklar gey erkeklerinkinden daha küçük gruplardı.[64] 1980'ler itibariyle, bu topluluklar, büyük ölçüde, kadınların ücretli işgücüne katıldığı, böylece de bir ölçüde ekonomik bağımsızlık elde ettiği, Doğu ve Güneydoğu Asya'nın da dahil olduğu bölgelerde ortaya çıkmaktaydı.

Fordizm etkisinde, eşcinselliğin mümkünleşmesi, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika dışındaki bölgelere de taştı. Asya'nın ilk ticari homoerotik dergileri 1950'lerde, Fordist rejimin başgöstermeye başladığı Japonya'da ortaya çıktı.[65] Japonya, ilginç ve özel bir vaka oluşturuyordu: İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'yla kıyaslanabilecek yaşam standartlarıyla, hızlı gerçekleşen kapitalist gelişime rağmen, ilk eşcinsel onur yürüyüşü Tokyo'da ancak 1994 yılında, eşcinsellik

61. Weeks 1981, s. 286.
62. D'Emilio 1983b, s. 238-9.
63. D'Emilio 1989, s. 458.
64. D'Emilio 1983b, 105-6.
65. Jackson 1989, s. 392, n. 60.

temalarında pek çok romanın ve TV dizisinin birdenbire geniş izleyici kitlesine ulaştığı zamanlarda düzenlenmişti. Tatmin edici bir işgücü oranı elde etmek için ömür boyu çalışma ve büyük şehirlerde bile tamamen bağımsız toplumsal bağlar oluşturulmasına çok az alan bırakan sıkı kurumsal bağlar ve aile bağları ağı gibi Fordizm'in Japonya'da aldığı benzersiz biçimler, bu gecikmenin açıklaması olabilir. 1990'lara dek sürecek olan ve "1920'lerden itibaren cinsel pratikler ve erotik fetişizmlerde muazzam genişlikte bir yelpazenin etkili biçimde ticarileştirilmesi[ne]" ve çok yaygın bir heteroseksüel fuhuş ağı bulunmasına karşın, bunların hiçbiri heteroseksüel aile ve kamusal yaşamın görünüşte mükemmel yüzünü önemli biçimde sarsmadı.[66]

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce bile, ekonomik açıdan dışa bağımlı ülkelerin bazılarında da sanayileşme bölgeleri mevcuttu. Savaş sonrası uzun yayılma dönemi, pek çok üst-kademe bağımlı ülkede, sıklıkla, kapitalist de olsa neredeyse daima devlet tarafından planlanan veya devlet destekli kalkınma programlarıyla teşvik edilerek kentselleşme ve sanayileşmeye yol açtı.[67] Bu ülkelerin içinde Meksika, Porto Riko, Arjantin, Uruguay, Brezilya, Güney Afrika, Güney Kore, Tayvan, Tayland ve Malezya vardı. Bu ülkelerin ve bölgelerin ekonomik dönüşümü, emperyalist ülkelerdeki Fordist lezbiyen/gey toplulukların ve kimliklerin ortaya çıkmasını sağlayan koşulların benzeri koşullar yarattı. Gerçekte ise, bu toplulukların ortaya çıkışı 1960'lar ile 1970'lerde başladı. Sözgelimi, ekonomik gelişim düzeyi Ortadoğu ortalamasının üzerinde bir seviyede olan Türkiye'de, eşcinsel altkültürler büyük şehirlerde, Ankara, İstanbul ve İzmir'de ortaya çıktı.[68]

1950'lerdeki yüzde 36 oranına karşılık, 1970'lerde nüfusunun yüzde 56'sı kentsel bölgelerde yaşayan Brezilya 1960'larda hızla sanayileşip kentselleştikçe, ülkenin büyük şehirlerindeki

66. Miller 1996, s. 7, 136.
67. Hobsbawm 1994, s. 351.
68. Drucker 1996, s. 90.

orta sınıftan erkekler arasında bir gey kimliği şekillendi. *O Snob* gazetesini 1963-1969 yılları arasında çıkaranlar hitap ettiği kitleyi *entendidos* (açık olmayan eşcinseller) olarak tanımlarken Rio'nun Copacabana semtinde, 1960'ların başlarında bir eşcinsel ortam oluştu. 1958 yılında yapılmış ve çoğunlukla Sao Paolo'dan orta sınıf ve kendini eşcinsel olarak tanımlayıp bu konuda açık olmayan eşcinsellerin yer aldığı bir araştırmada, katılımcıların yüzde 27'sinin cinsellik bakımından esnek (hem içine giren hem alıcı) olduğunu, yüzde 10'unun ise sadece partnerinin içine girdiğini söyledi, bunlar eski dönemlerde yaşıyor olsalar muhtemelen kendilerini hiçbir şekilde eşcinsel olarak tanımlamayacak olan erkeklerden oluşturuyordu. 1970'lerde barlar, diskolar ve saunalar çoğaldıkça, genellikle Brezilya'da tüm on yıllık dönem boyunca hüküm süren askeri diktatörlüğün baskısından kaçıp onu aşabilenler arasından bu yeni kimliği tanıtıp anlatan bir dizi yayın çıktı.[69] Orta sınıf Brezilyalı geyler, *michê*lerin (gey kimliği reddedip erkek erkeğe sekste karşısındakinin içine giren olduğunda ısrar eden erkekler) aslında gey olduğunu gizli tutan erkekler olduğunu öne sürme eğilimindeydi. Bununla birlikte, biraz daha genç olan oğlanların yaşça büyük olanlar tarafından penetre edildiğini farz eden "sırayla yapma" geleneği, pek çok kentsel bölgede varlığını sürdürüyordu.[70]

1959 yılında devrimin zafer kazanmasından önce Küba'da benzer bir süreç başlamıştı. Orada da, özellikle Havana'nın büyük kısmını oluşturan orta sınıfta, ihtiyatlı, daha erkeksi görünümlü *entendido*'lar, translarda "kendi kendine baskı uygulama" olarak gördükleri davranış biçimini reddettiler. Gerçi paradoksal bir biçimde aynı zamanda "*'local*ar'ın kendileri gibi olabilme özgürlüğüne gıpta ediyorlardı" ve maço düzcinsel olduğu varsayılan erkeklerle seks arayışına giriyor ve bunun

69. Peter Fry, alıntı: Green 1999a, s. 7, 147, 155-6, 183-6, 165-6, 268-9, 245, 248-51.
70. Donna M. Goldstein, Richard Parker ve João S. Trevisan, alıntı: Mitchell 2011, s. 675.

için para ödüyorlardı. Cinsel muhalifleri orantısız biçimde hedef göstermeye devam eden, 1959 sonrasının yeni rejiminin LGBT karşıtı baskılarına rağmen gey olduğunu gizli tutan *entendido*'lar meslek sahibi kişiler, hatta resmi görevliler arasında var olmayı sürdüyordu. Ne kadar genç ve eğitimli olurlarsa, *completo* (sekste iki taraflı) olduklarını söylemeleri ve sekste belirli rol üstlenmeyi reddetmeleri o kadar olası oluyordu.[71]

1970'lerden 1990'ların başlarına dek bölgedeki refah dönemi boyunca Güneydoğu Asya'daki lezbiyen/gey topluluklar hızla büyüdü. Tayland ve özellikle kent nüfusu yaklaşık 10 milyon olan Bangkok "Güneydoğu Asya'nın tartışmasız eşcinsel başkenti" ve LGBT göçü ile turizminin merkezi oldu. Bangkok ve New York kimi açılardan birbiriyle kıyaslanabilir "bölgesel ve uluslararası ulaşım ve iletişimin limanları ve ağları" idi. Hızlı ve bağımlı kapitalist bir gelişim içerisinde olduğu bu dönemde Tayland'da, transgender *kathoey* örüntülerinin yanı sıra, iki taraflı cinsellikle ilişkilendirilen bir gey kimliği de peyderpey kökleşti. 1970'lerin ortalarında, başlarda *kathoey*'lere odaklanan bir Bangkok gazete köşesi, kendini gey ve lezbiyen olarak tanımlayanları da kapsayacak biçimde okur kitlesini genişletti, 1980'lerin başlarında ise en büyük eşcinsel ticari medya yapımcılığı Bangkok'ta hayata geçti.[72]

Tüm bu değişimler, klasik emperyalizmin homoseksüel/ters niteliğindeki eşcinsel formasyonunun çöküşüne ve merkezinde lezbiyen/gey kimliğin bulunduğu Fordist eşcinsel formasyonun yükselişine katkı sağladı. Daha önceki rejimde, homoseksüellik/terslik, temelde sekste veya diğer biçimlerde uygun cinsiyet rolü oynamakta başarısızlık olarak görülmekteydi. Yeni rejimde, homoseksüellik/eşcinsel cinselliği, temelde heteroseksüelliğe paralel bir arzunun ifadesi olarak görülüyordu. Lezbiyen/gey çevrelerin ve hareketlerin yükselişi, psikologlar arasında Yeni Freudçuların Freud'un orijinal, normalleştiren ve patolojik olarak değerlendirmeyen konumlanışından homofobik biçimde

71. Lumsden 1996, s. 30-1, 35-6, 152, 149-50.
72. Jackson 1989, s. 241, 370, 373-7.

ayrılmalarının itibarsızlaşmasına katkı sağladı. 1963'te, Marx ile Freud'u sentezlemesiyle bilinen Frankfurt Ekolü'nün önde gelen temsilcilerinden olan Theodor Adorno, "Açıkça çarpıtılmadığı ya da baskılanmadığı müddetçe, seksin kimseye zararı olmaz" diyor ve cinsel azınlıklara karşı önyargının Nazizmin kitlesel tabanının oluşmasına yaradığını ekliyordu.[73]

Fordizm etkisinde paradigmanın gey-egemen bir rejime doğru kayması, Fransız Devrimi ve Napolyoncu yayılmanın daha önceden sodomi yasalarının kaldırılmasına yol açmadığı kimi ülkelerde, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik bir eğilim oluşturdu. Bununla birlikte, ilk başlarda, Napolyon Kanunları'nın yürürlükte olduğu ülkelerde olduğu gibi, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması heteroseksüel normun önce geldiğini tekrar tasdik eden ve eşcinsel baştan çıkarmaya karşı koruyucu nitelikte biçim almıştı. Eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasıyla ilgili durum Danimarka'da 1933'te, İsviçre'de 1942'de, İsveç'te ise 1944'te böyleydi. 1963'te çıkan Batı Almanya antolojisi *Cinsellik ve Suç* (Sexualität und Verbrechen) rıza ve mahremiyet kavramlarına ilişkin cinsel yasaların tesis edilmesini tartışmaya açmak için Batı Avrupa'dan bu örnekleri kullanmıştı.[74] 1964 yılında, Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması çağrısına katıldı.[75]

1954 yılında toplanan İngiltere Wolfenden Komitesi, 1957 tarihli raporunda, cinsel rüşt yaşının 21 olması, ordu konusunda istisna olması ve hukuk reformundan sonraki yıllarda 21 yaşının altındaki erkekler arasında açılan beş misli kovuşturmanın gençliğin üzerindeki tehlikelere odaklanılması kaydıyla eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması tavsiyesinde bulundu; gerçi bu ancak 1967'de hayata geçti.[76] ABD'de eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasını kabul eden ilk eyalet olan Illinois'da 1961'de, bunun tutuklanma rakamları üzerinde büyük bir etkisi

73. Herzog 2011, s. 129.
74. Herzog 2011, s. 77, 81, 78, 128.
75. D'Emilio 1983b, s. 144.
76. Weeks 1981, s. 242-4, 267, 274-5; Herzog 2011, s. 124-5.

olmadı; çünkü serserilik, genel ahlaka aykırı davranış, kamusal alanda adaba aykırılık ve fuhşa teşvik nedenleriyle gelen tutuklanmalar arttı.[77] Kanada'da 1967'de Trudeau hükümeti tarafından önerilip 1969'da geçen eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması yasası da benzeri bir örüntüye uymaktaydı; polisler tarafından değil psikiyatristler tarafından düzenlenmiş "kişiye özel, yetişkin eşcinselliğinin farklı dünyasının sınırlarının çizilmesi[ne]" yaramıştı.[78] Fransa'da bile, eşcinselliğin yasallaşmasından bir buçuk yüzyıl sonra, cinsel rüşt yaşını 21 kabul eden ve görece çok da radikal olmayan homofil dergi *Arcadie*'nin satışını 1975'e kadar yasaklayan düzenlemeler mevcuttu. 1960'ta, eşcinselliği "toplumsal musibet" olarak tanımlayan bir önerge Fransa Ulusal Meclisi'nden oy birliğiyle geçti.[79] Eşcinselliğin suç olmaktan resmi olarak çıkarılmasının büyük ölçüde 19. yüzyılda gerçekleştirildiği Latin Amerika'da,[80] genellikle de "ahlaka aykırı ve uygunsuz davranış" ile ilgili net olmayan yasalara dayandırılaran polis baskınları ve yakalamalar, 20. yüzyılın sonlarına dek bölgenin büyük kısmında yaygın olarak görüldü.[81]

Her ne kadar sınırlandırmalarla daraltılmış olsa da, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması, homoseksüelliğin heteroseksüelliğe paralel, hatta ona eşit bir cinsellik formu olarak kabul edilmesine katkı sağladı. Fakat aynı zamanda, toplumda giderek artan cinselleştirme ve eşcinsellik bilinci, cinsellik içermediği varsayılan eşcinsel hayat arkadaşlıkları için, bilhassa kadınlar

77. D'Emilio 1983b, s. 146.
78. Kinsman 1987, s. 166, 168, 171.
79. Herzog 2011, s. 119-20.
80. Ekvador Anayasa Mahkemesi 1997 yılında ülkedeki sodomi yasalarını ve Şili 1998 yılında konuya ilişkin kendi mevcut yasasını feshettiğinde, Latin Amerika'da bu gibi yasaların yürürlükte kaldığı ülkeler yalnızca Nikaragua ve Porto Riko oldu, her ikisi de bazı bakımlardan Amerika'nın müdahalesine tabiydi. Porto Riko konuya ilişkin kendi mevcut yasasını ancak 2005'te, ABD Yargıtayı 2003'te bu yasaları anayasaya aykırı ilan ettikten sonra feshetti. Nikaragua'daki mevcut yasa 2008'de, Sandinistalar göreve döndükten sonra feshedildi.
81. Mogrovejo 2000, s. 84-5.

arasındakiler için kalan alanı hemen hemen ortadan kaldırmış oldu. Bu gelişme, ABD'de, büyük ölçüde "içinde hareket ettikleri dünyada ayıplamaların erişiminden uzak olmaya yetecek statüde"[82] ve meslek sahibi kadınların bulunduğu çevrelerde 1970'lerde hiçbir şekilde itibarsızlaşmaksızın birlikte yaşayan, biraz daha yaşlı ve kendilerini lezbiyen olarak tanımlamayan kadın çiftler tarafından çoğunlukla şaşkınlık ve telaşla karşılandı. Aynı zamanda, cinsiyet kavramı ve rollerine inanmayanlar ve diğer örüntüler, makul görülen lezbiyen/gey cinselliğine göre bir biçimde daha aşağı konumlandırılıyordu.

Lezbiyen/Gey ve Toplumsal Cinsiyet

Klasik emperyalizmin homoseksüelliğe ilişkin ilk kez yaptığı tanımlamaya göre, gerçek erkekler başka erkekleri arzulamazdı.[83] Ancak bu görüş, 20. yüzyılda yavaş yavaş yerini düzcinsel kadınların da geylerin de erkeksi erkekleri arzulayabileceğini söyleyen farklı bir eşcinsel/düzcinsel ikiliğine bıraktı.

Bu yeni lezbiyen/gey örüntüsü genel olarak ilk kez kendini homoseksüel olarak tanımlayan orta sınıftan erkekler ve kadınlar arasında kök saldı. Bu, orta sınıf homoseksüellerin takdir edebilme hakkını ellerinde tutma arzusunu ve ihtiyacını yansıtmaktaydı. 1950'lerin başlarında Montreal'de, daha açık eşcinsel davranış ve kimlik benimseme daha çok kâtiplerde ve tezgâhtarlarda, sanatçılarda, garsonlarda ve kuaförlerde görülen niteliklerken, diğer meslek sahibi insanlar ve yöneticiler çoğunlukla homoseksüel ağlardan uzak duran "gizli" homoseksüellerdi.[84] Bu örüntü hemen hemen aynı şekilde, ABD'de 1960'ların sonlarında dahi yaygındı.[85] Orta sınıftan eşcinsellerin üzerindeki ekonomik baskılar, kültürel tarzlarını etkiledi. 1940'lar ve 1950'lerde ABD'de, üst sınıftan gelen ve

82. Rupp 1989, s. 406-8.
83. Floyd 2009, s. 164.
84. Maurice Leznoff ve William Westly, alıntı: Rubin 2011, s. 322-3 ve Kinsman 1987, s. 116-19.
85. Esther Newton, alıntı: Rubin 201 1, s. 341.

meslek sahibi olan pek çok lezbiyen, butch/kadınsı ikiliğini "estetik açıdan itici" ve "bayağı" buluyordu; lezbiyenler arasında sınıf ayrımcılığına katkıda bulunan tutumlar oldu bunlar. Görünürlükten ve açık olmaktan duyulan endişe zaman zaman, öğretmenlik ve sosyal hizmet uzmanlığı gibi mesleklerde çalışan lezbiyenler arasında butch/femme (kadınsı) ikiliğinden duyulan hoşnutsuzluğa katkıda bulundu.[86]

"Homofil" örgütler, emperyalist ülkelerde erken bir dönemden itibaren büyük oranda, en azından liderlik temelinde, orta sınıftan bireylerden oluşuyordu ve homoseksüellerin daha standart cinsiyet normlarına geçişini kolaylaştıracak, disipline edici bir rol oynamaya başladı. Daha 1930'larda, İsviçre'den *Freundshafts-Banner*, erkek okurlarını "efemine" davranışlara karşı uyarmaya başlamıştı.[87] 1940'ların sonları ile 1950'lerde, Hollandalı gey örgüt COC ve ABD'li homofil gruplar da benzeri disipline edici roller üstlendiler.[88] ABD'den homofil örgütler Mattachine Derneği ile lezbiyen Daughters of Bilitis (DOB), çoğunluğu üniversite okumuş, meslek sahibi liderlerinin dünya görüşlerini[89] ve "Eisenhower döneminin uzlaşmacı, konformist ruhu[nu]" yansıtmaktaydı. "DOB sürekli olarak lezbiyenlere saçlarını uzatmalarını ve elbise giymelerini salık veriyordu."[90] DOB liderlerinden bir tanesi, bir üyenin bir toplantıya kadınsı giysiler giyerek katılmasının sağlanmasının "büyük bir zafer" gibi kutlandığını anımsıyordu. Örgütün bir yayınında, pantolana ve kısa saça verip veriştirilerek, lezbiyenlerin "kendilerine biraz 'çekidüzen vermeleri' " gerektiği söyleniyordu.[91] 1960'larda, Brezilya'da, köşe yazarı Hélio *O Snob*'da *bicha* efemineliğine uzun süre sürüp gidecek bir savaş açmıştı.[92]

86. Faderman, s. 175, 178.
87. Herzog 2011, s. 81.
88. Warmerdam ve Koenders 1987, s. 125, 153, 169; Floyd 2009, s. 167-8.
89. Valocchi 1999, s. 217.
90. D'Emilio 1989, s. 460.
91. D'Emilio 1983b, s. 106, 113.
92. Green 1999a, s. 190-2.

1950'lerin homofil toplulukları, işçi sınıfından eşcinselleri kendi çevrelerinden "koparma"nın bir yöntemini harekete geçirmişlerdi.[93] ABD'de yayımlanan lezbiyen dergisi *The Ladder*, 1950'lerde, butch/femme ikiliğine "elde edebileceğimiz en berbat tanıtım" diyerek dil uzatmasıyla işçi sınıfından lezbiyenlerden gelecek içerlemelere ve şikâyetlere davetiye çıkarmıştı. "Bir nevi bir sınıf savaşı" içerisinde, butch'lar ve femme'lar "bu 'kiki' kadınlar...geleneksel kadınlar gibi giyinerek teslim oldular"[94] şeklinde yakınmalarda bulunuyorlardı. Afrikalı Amerikalı yazar Lorraine Hansberry, bu konuda nutuk atmaya bir son verilmesi çağrısında bulundu. Erkekler de protesto ediyordu: Nevada'dan bir adam, bu "tüm homoseksüellerin burjuva centilmenler gibi davranmasını"[95] sağlama çabasını yerden yere vurarak ele alıyordu. Sınıf savaşı 1960'ların sonunda hâlâ ABD'li transvestitler arasında –cinsiyet sınırlarını aşmalarını kati surette sahneyle sınırlandıran ve profesyonel olarak kadın kılığına bürünenler ile onların "ucuz, bayağı veya kalitesiz" anlamına gelecek şekilde "sokak ibneleri"ne "pejmürde" diyerek tepeden baktıkları kişiler arasında– tuhaf biçimde çarpıtılmış olarak varlığını sürdürüyordu.[96] Transgender ilişkiler aynı zamanda emperyalist ülkelerdeki göçmen topluluklar içerisinde zaman zaman, yalnızca düzcinsellerden değil, eşcinsel ilişkiler içerisinde olup "uç roller düşüncesi"ne direnen kimi insanlardan da gelen tasvip etmeme haliyle karşılaşıyorlardı.[97]

İlk lezbiyen/gey topluluklarının üyelerini cinsel normlar konusunsda disipline etmelerine katkılarda bulunan ikinci dalga feminizm, 1950'lerin lezbiyen altkültürlerinde hâlâ büyük ölçüde baskın olan butch/femme örüntülerini dizginlemek (ya da en azından onları "yeraltı eğlencesi"ne dönüştürmek) konusunda

93. Valocchi 1999, s. 216.
94. Faderman 1991, s. 179-81.
95. D'Emilio 1983b, s 114.
96. Esther Newton, alıntı: Rubin 2011, s. 242.
97. Wekker 2006, s. 196.

anahtar nitelikteydi.[98] İkinci dalga feministlerin ilklerinden bazıları, lezbiyenlerin dışarıda bırakılması konusunda, lezbiyenleri kadın hareketinden dışlamaya veya onları görünmez kılmaya çalışacak denli paranoyaya varan görüşler taşımaktaydı; lezbiyenleri kamudaki görevlerden uzak tutmaya çalışmış ve lezbiyenlerin sorunlarıyla ilgilenilmesine hararetle karşı olan, ABD Ulusal Kadın Örgütü'nün ilk başkanı Betty Friedan buna örnek olarak verilebilir.[99] Lezbiyenler kısa bir zaman içerisinde, feminist çevrelerde daha çok kabul görüp yer buldular; ancak bu bazı parametreleri kabul etmek pahasına gerçekleşti. 1970'lerdeki feministler çoğunlukla, butch kimlikleri "erkek kimliğini benimseme" ve karşı cinsiyle özdeşleşmiş giysiler giyme, hormon alma ve cinsiyet değiştirme operasyonunu da toplumsal problemlere getirilen "kişisel çözümler" olarak görmeyi reddettiler.[100] 1973 yılında San Francisco'daki Daughters of Bilitis'te de, West Coast Lezbiyen Konferansı'nda da, erkeklikten kadınlığa geçiş yapmış olan bir transın oralardaki varlığı nedeniyle keskin biçimde bölünme yaşanmıştı; trans kadın, başkan yardımcısı olduğu Daughters of Bilitis'den çıkarılmıştı.[101] 1978 yılında, feminist teolog Mary Daly translığı kadın dünyasına "nekrofil bir istila" olarak adlandırmış, 1979'da Janice Raymond translığı tecavüzle ve Nazizm'le kıyaslamıştı.[102]

1960'larda geçici bir süreyle toplumsal cinsiyet rollerinde gerçekleşen esneklik, oyunbazca karşı cinsiyetin rollerini benimseme hallerine biraz alan yaratmıştı. 1957 yılında Brezilya'da Karnaval zamanı drag queen'lere karşı patlak veren şiddet, 1960'ların başlarında, 1968'de ve sonrasında Karnaval'ın geylere ve translara mal olmasına belli bir (geçici de olsa) destek ve tahammülün yolunu açtı. Hatta "gey" sözcüğü 1960'larda yaygınlaştıkça, anlamı çoğunlukla Brezilya'daki *bicha* sözcüğüyle

98. Califia 2003, s. 3.
99. Coontz 2011, s. 157.
100. Stryker 2008, s. 100, 2.
101. Meyerowitz 2002, s. 259-60.
102. Stryker 2008, s. 105-8.

büyük ölçüde örtüşmeye başladı. ABD'de, the Kinks grubunun 1970 yılında hit olan parçası "Lola" ilan ediyordu: "Kızlar oğlan olacak, oğlanlar da kız."[103] Erkekler arasında bile "parlak, akışkan kumaşlar, uzun saç ve hippi boncuk kolyeleri"nden oluşan bir karşı kültür stili, hatta rock yıldızı David Bowie ile Warhol'un yıldızları Candy Darling ve Holly Woodlawn'ın örneklerini oluşturduğu kısa bir avangard drag modası olmuştu.[104] Genel olarak cinsiyet daha performatif bir yapı haline geldikçe, drag ve karşı cinsiyetin rollerini benimseme olguları onun en bilinçli ve en açık ifadeleri haline geldi.

Ancak kadınların ve erkeklerin ellerinden gelenin en iyisini yaparak kadınlıklarını ve erkekliklerini sergilemelerinin beklendiği farklı tarzların yaygınlaşmasına rağmen, çoğu kişi bunların kendilerine "doğal olarak verilmiş" olduğunu kabul etmekte ayak diremeyi sürdürdü. 1950'lerde, sözümona üstü başı düzgün ve saygıdeğer homoseksüellerin çoğunun zaten karşı çıktığı gerçek drag'ler, bir kez daha anormal, hatta 1970'lerin çoğu boyunca moda olan androjen imajı bağlamında utanç verici olarak görülmeye başladı. Pek çok eşcinsel özgürlükçüsü, transları "özgürleştirilmemiş" olarak görüyordu. 1973'te, San Francisco Onur Günü kutlamaları bölündü, daha büyük olan etkinlik drag'leri alana almadı ve trans liderlerden biri New York'taki kutlamalarda konuşma yapmaktan alıkonuldu.[105] Güney Afrika ve Güney Amerika ülkeleri gibi dışa bağımlı ülkeler dünyasının en sanayileşmiş, lezbiyen/gey kültürleri emperyalist ülkelerinkine benzerlikleriyle bir parça öne çıkan kimi bölgelerde, transgender örüntüler çoğunlukla yoksul ve işçi sınıfından bireyler arasında daha yaygın olma eğilimi göstermekteyken, "lezbiyen" ya da "gey" olarak tanımlanan eşcinsel cinsellik biçimleri daha çok halen nüfusun orta sınıf katmanlarıyla sınırlıydı.[106]

103. Meyerowitz 2002, s. 233.
104. Stryker 2008, s. 95, 91.
105. Stryker 2008, s. 98, 102.
106. Carrier 1975, s. 120-1; Meija 2000, s. 49; Oetmo 1996, s. 265, 268; Boellenstorf 2005.

Trans kavramının icat edilmesi, transgenderları geylerden ve lezbiyenlerden ayırmanın ilk adımıydı. Kitabın 1. Bölümü'nde tanımlanan, 1910'larda ve 1920'lerde gerçekleştirilen ilk kısmi cinsiyet değişimi operasyonlarına ve hormon tedavilerine, hatta 1940'ların başlarında ABD'deki birkaç örneğine daha rastlanmasına karşın, "trans" sözcüğü ta 1949'da ortaya çıkmış, 1952'de Christine Jorgensen'in cinsiyet atama operasyonlarının ilk örneklerinden birini geçirmesiyle geniş ölçüde popülerleşmişti. Jorgensen'ın, hadım etme işlemine izin veren 1935 yasası sayesinde Danimarka'da gerçekleştirilen operasyonu, ABD medyasında sansasyon yaratmıştı. Jorgensen, savaş yıllarındaki toplumsal cinsiyet geçişlerini (eskiden asker olduğu söyleniyordu), atom çağında bilime giderek daha çok inanılmasını ve sıkıntılı süreçlerin üstesinden gelen bireyin zaferi şeklindeki tipik Amerikan hikâyesini kendi yararına çevirdi. Terslik kavramı üzerine önceki Avrupalı söylemlerde görülen önemli ölçüde değişimle birlikte, ABD'li seksologlar artık transları, fiziksel cinsiyetleri "psikolojik cinsiyetlerinden" farklılık gösteren bireyler olarak tanımlıyor ve giderek daha çok sayıda seksolog psikolojik cinsiyetlerinin belirleyici olduğu sonucuna varıyordu.[107] Kamunun bu görüşü olumlamakta istekli olması, cinsel davranış ve duyguların artık, cinsel kimliğe ilişkin popüler kavramlarla potansiyel ebeveynliği gölgede bıraktığını gösteriyordu; aksi takdirde Jorgensen asla bir kadın olarak bu denli geniş bir kabul göremeyebilirdi.

1950'lerde, Jorgensen'in ameliyatının ardından çok sayıda başka ameliyat gerçekleşti, 1960'ların sonlarındaysa bu ameliyatların sayısı katlanarak arttı. ABD'de cinsiyet atama ameliyatında atılan büyük adım, büyük ölçüde, 1966 yılında, Magnus Hirschfeld'in Alman kökenli ortağı Harry Benjamin'in *The Transsexual Phenomenon* [Transseksüel Fenomen] kitabının yayınlanması üzerine gerçekleşmişti. Bu kitabın yayınlanmasından birkaç ay sonra John Hopkins Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde

107. Meyerowitz 2002, s. 48, 5, 42-4, 1, 60, 51-3, 62-9, 41, 131, 99, 112-14.

ülkenin ilk yeniden cinsiyet atama programı oluşturuldu. Karşı cinsin giysilerini giyme, hormon kullanımı ve ameliyat için "bir çeşit antrenman sahası" işlevi gören ve giderek büyüyen bilgi ağları,[108] 1967 yılında San Francisco'daki ABD'nin ilk trans destek grubu Conversion Our Goal'un kurulmasıyla sonuçlandı.[109] John Hopkins kliniğinin son derece sınırlayıcı yaklaşımına rağmen –açılışından sonraki ilk iki buçuk yılında almış olduğu ameliyat için "yaklaşık 2000 umutsuz talep" içerisinde ancak 24'ünü gerçekleştirmeyi kabul etmişti–[110] 1970'ler ile 1980'lerin başları itibariyle, Kuzey Amerika'da, çoğu üniversitelere bağlı kırkın üzerinde cinsiyet geçiş cerrahisi üzerine çalışan klinik, cinsiyet geçiş ameliyatlarının gerçekleştirildiği programlar sunmuş[111] ve 1000'in üzerinde trans ameliyat olmuştu.[112]

Bir yerde, kendini "kadın bedenine hapsolmuş bir erkek" olarak hisseden bir kişinin kendini "cinsiyet hoşnutsuzluğu" rahatsızlığından muzdarip bir kurban, bir lezbiyenden ziyade bir trans olarak görüyor olması daha muhtemeldi[113] fakat tam teşekküllü bir cinsiyet geçiş ameliyatı olmak istemeyenler trans kabul edilmiyordu. Bu dönemde, transların geleneksel cinsiyet şablonlarına uymaları[114] ve çoğunlukla heteroseksüelliğe translığa "içkin tutum ve onu tanımlayan nitelik" olarak yer veren tıp kurumuyla tutarlı bir biçimde kendilerini düzcinsel olarak tanımlamaları bekleniyordu.[115] Jorgensen, homoseksüelliğe ahlaki ve dini itirazların dile getirilmesine pek çok trans gibi tipik bir örnekti fakat ameliyatının öncesinde bir keresinde kendini homoseksüel olarak tanımlamış ve ameliyatının sonrasında da gey haklarını savunmuştu. Kinsey, başlangıçta transları travestiler ve homoseksüellerle birlikte ele almış olsa

108. Meyerowitz 2002, s. 82-8, 97, 215, 45-6, 7, 218-21, 169, 186-96.
109. Stryker 2008, s. 73-5.
110. Meyerowitz 2002, s. 142, 221-2.
111. Bolin 1994, s. 453.
112. Meyerowitz 2002, s. 222.
113. Faderman 1991, s. 304.
114. Meyerowitz 2002, s. 225-6.
115. Bolin 1994, s. 460.

da, sonradan onları başka bir kategori olarak görmeye başladı.[116] Aslında, "seksteki davranış biçimini bireyin kimliğinin merkezine koyan, anatomiyi kader belle[yen]" bakış açısıyla, cinsel organlarının değişmesiyle birlikte transların kendilerini yepyeni insanlar olarak yeniden doğmuş gibi hissetmeleri bekleniyordu.[117]

Fordist eşcinsel formasyon döneminde, travestiler çoğunlukla (kimi zamanda istemedikleri halde)[118] halen gey şemsiyesi altına dahil ediliyordu. Bununla birlikte, cinsiyet uyumsuzluğunun giderek, lezbiyen/gey cinsel yönelime içkin olan bir şey olarak görülmemeye başlamış olmasından ötürü, giderek daha büyük ölçüde alışılmamış, hatta anormal görülüyordu. "Travesti" sözcüğünün kendisi bile, dar anlamlı bir kıyafet fetişizmini imliyordu ve bu da mutlak surette cinsellikle (elbette çoğu travesti düzcinseldir) veya daha belirsiz bir ima şeklinde, cinsel kimliğe ilişkin daha kapsamlı konularla bağlantılı değildi. Doktorlar çoğunlukla travestileri ve transları aynı grupta topluyordu fakat bu yine bazı travestilerin hiç hoşuna gitmiyordu. Diğer taraftan, translık, bir "anormaldense" "normal" bir hayata ve kariyere sahip olmaya duyulan arzunun bir ifadesi olarak, "yukarı doğru hareketliliğin izlerini" de taşıyabiliyordu.[119] Travestiler gerçek anlamda cinsiyet veya cinsellik bakımından aykırı kişiler olarak algılandıkları ölçüde, translar tarafından da onlarda olan, ameliyata "giden tüm süreç"ten geçme kabiliyeti ve kararlılığından yoksun kişiler olarak görülüyorlardı.[120] Efemine homoseksüellere gelince, ortadan kalkmış değillerdi; ancak gey ortamında kimi zaman damgalanan bir azınlık halini almışlardı.[121] "Trans" sözcüğü 1971 gibi erken bir tarihten itibaren kabul görmüşken, kavram olarak 1990'ların başlarına dek yaygınlaşmamıştı.

116. Meyerowitz 2002, s. 7, 57, 59, 183, 170-2.
117. Bergero, Asiain ve Cano-Caballero 2010, s. 59.
118. Meyerowitz 2002, s. 179-81.
119. Meyerowitz 2002, s. 175, 181-2, 184.
120. Bolin 1994, s. 458-9.
121. Hekma 1994, s. 238.

Translık diğerlerinden ayrılıp, karşı cins gibi giyinip davranma ve diğer cinsel aykırılıklar marjinalleştirildikçe, toplumlarda terslik örüntülerinden daha karakteristik biçimde lezbiyen/gey örüntülerine doğru bir değişim oldu. Bir noktada, ABD'li genç lezbiyenler arasında "1960'larda üniseks biçimde yetiştiril[miş olmak] onları erkeksi ve kadınsı kutuplaşmasına tamamen yabancılaştırdı."[122] Meksika'da yapılan bir çalışmada, 1970'lerin başlarında eşcinsel ilişkileri olan –geldikleri sınıf olmasa bile, özlem duydukları şeylerde orta sınıf– öğrencilerin, dörtte üçünün yalnızca aktif veya yalnızca pasif roller üstlenmeyi reddeden, cinsiyette kutuplaşma inancını bırakması bilhassa muhtemel bireyler olduğu ortaya çıkmıştı.[123] Dışa bağımlı ülkelerde pek çok LGBT, sözgelimi Lübnan'da gözlemlendiği gibi, 20. yüzyılın sonlarına doğru geleneksel cinsel ayrımları giderek artan oranda terk ediyor görünümü çizmekteydiler.[124]

Esas soru insanların eski cinsel rollerden üstü kapalı biçimde sapmakta mı oldukları değildir. Bu durum daima böyle olmuştur. Örneğin, 1950'lerde ABD'li butch'lar ve femme'lar arasında giyim ve kamusal alandaki davranışlar, cinsel anlamda kimin butch kimin femme olduğu hususunda bir gösterge olarak güvenilmez kabul ediliyordu.[125] Meksika'da *hechizo*'lar şeklinde bir sözcük vardı, iki taraflı sekse sonradan açık olmuş olan "gerçek erkekler" için kullanılıyordu.[126] Brezilyalılar'da "görünüşü erkeksi, yataktayken bir kez dönüp anal penetrasyon istemiş olan düzcinsel erkeklere söylenen, kabaca 'çılgına dönmüş aygır' anlamına gelen *bofe panqueca*"[127] sözü vardı. Şahsi pratik ve dedikodudan ibaret olduğu müddetçe, bunun

122. Faderman 1991, s. 187.
123. Carrier 1975, s. 120-1.
124. Makarem 2007, s. 100.
125. Davis ve Kennedy 1989, s. 432.
126. Lumsden 1991, s. 45-6.
127. Klein 1998, s. 29.

toplumsal cinsiyet ve cinsel rol anlayışı üzerindeki etkisi sınırlıydı.

Her iki partnerin aynı cinsiyetten olması her ikisinin de cinsel kimliklerini tanımlayan bir unsur haline gelirken, kimin hangi rolü oynadığı meselesini, üzerinde ısrar edilmesi gereken bir mesele olmaktan önemsizleşen bir mesele olmaya kaydığı an, toplumsal açıdan çok daha büyük önem arz ediyordu. Bu gerçekleştiğinde de, artık modası geçmiş olan rol oynamanın az çok gizli bir şekilde sürüp sürmediği veya insanların sadece "belirsiz sınırları olan kategoriler"e göre yaşayıp yaşamadığı pek önem taşımaz olmuştu.[128]

Dışa bağımlı ülkelerden emperyalist ülkelere göçler, zaman zaman lezbiyen/gey örüntülere geçişe ivme kazandırıyordu. Surinam'daki *mati* ilişkilerinde erkek rolünü üstlenen pek çok Afro-Surinamlı kadın, Hollanda'ya gelişlerinden birkaç yıl sonra, Hollandalıların rolleri reddetmesine uyum sağlamışlardı. Bu değişim, kadınların ekonomi yönünden erkeklere gereksinim duymadığı ve *mati* çiftlerin başka herhangi bir ilişkinin yanı sıra var olmadan tek başına yaşanabildiği bir duruma doğru da gerçekleşmiş olabilirdi. Böyle olması, genç kadınların *mati* biseksüelliğini "güvenilmez, sadece kendinden yana olan, aşırı pragmatik, son derece parayla alakadar"[129] olarak görüp reddetmesine yol açabilirdi.

Muhalif cinsellikten iki taraflı cinselliğe değişimin kapsamı çeşitlenmiş olsa da, daha görünür hale gelen LGBT toplulukların yükselişi, eşcinsel ağların taleplerine cevap veren işletmelerin kurulduğu yerlerde mümkün oldu. Bu ağlar bir kez geliştiğinde, cinsel muhaliflerin de içerisinde olduğu geniş bir grubun bir LGBT topluluk içerisinde zaman geçirip kendini o toplulukla özdeşleştirmesi daha olası hale gelmişti.

128. Makarem 2007, s. 101.
129. Wekker 2006, s. 235, 234.

Irkçı Liberalizm ve Yeni Sömürgecilik

ABD'de Fordizm'in gelişimi paradokslarla doluydu. İsminin dahi işaret etmekte olduğu gibi, ABD, ekonomik olarak yeni birikim rejimine öncülük etmekteydi. 1930'larda İtalya'da hapiste olan Antonio Gramsci, ABD'deki Fordizm üzerine uzun uzun yazmıştı. Yeni Fordist cinsellik rejimleri de burada, üretimde gerçekleşen değişimlerin ardından görece erken ortaya çıkmaya başlamıştı. Ancak ABD'nin güney bölgelerinden endüstri bölgesi olan Kuzey'indeki seri üretim merkezlerine doğru 1910'lardan itbaren başlayan kitleler halindeki Afro-Amerikalı göçüne rağmen, açık ırkçılıktan ırkçı liberalizme geçiş, ABD'de, Kuzey'de bile, başka yerlerde olduğundan daha hızlı gerçekleşmedi. Tam tersine bu, ırkçı gelişmelerin, tıpkı cinsellik alanında olanlar gibi, onları mümkün kılan birikim rejimlerindeki değişimlerden ne derece özerk olduğunu ve gecikmeli ilerlemenin ne kadar istikrarsız olabileceğini ortaya koymaktadır.

Beyaz homoseksüellerin 20. yüzyılın ortalarında eşcinsel ortamları Harlem'deki Afro-Amerikalılar arasında aradığı gerçeği; Fordizm'in er geç kışkırttığı ırkçı liberalizmin işaretini önceden verircesine, kısmen ve zaman zaman kendileri de birer toplum dışına itilmiş ve asi olan bireyler arasındaki ırkçılık karşıtı bir itkiyle harekete geçirilmiş olabiliyordu. Ancak aynı zamanda da, sıklıkla ezilenlere daha "doğal" veya "ilkel" bir cinsellik atfeden egzotizmle lekelenmişti. Harlem'in ekonomik nedenlerle beyaz turizmine ihtiyacı vardı ve beyazların akın akın geldiği pek çok mekân siyahları almıyordu.[130]

Ancak Fordist düzen, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aşama aşama ve düzensiz biçimde, kanunlara uygun biçimiyle ırkçı ve sömürgeci ayrımları kaldırmak için baskıları giderek daha çok teşvik etti. Özellikle 1960'lar boyunca, Fordizm'in hükmü altında, emperyalist ülkelerdeki hâkim beyaz sınıfların küresel hiyerarşinin en tepesindeki konumlarını sürdürmek veya siyahların ve göçmenlerin yedek işgücü ordusunu orantısız bir

130. Faderman 1991, s. 68-72.

şekilde doldurmayı sürdürmesini garanti etmek için sömürge imparatorluklarına gereksinim duymadığı aşikâr olmuştu. Bu, cesur bir aktivizm ile kararlı bir hareketlilik yeterince baskı yaptığında, açık sömürgeciliğin yeni sömürgeciliğe dönüşmesini ve ABD'deki Jim Crow yasaları örneğindeki gibi *de jure* [hukuken] ırkçılık türlerinin kaldırılmasını kolaylaştırdı.

Şüphesiz bu, dünyadaki ırkçı önyargıları ortadan kaldırmadı. Aksine, beyaz olmayan ve eskiden sömürgeleştirilmiş olan bireyler arasında daha çok yoksulluk ve yapısal eşitsizlik bulunuyor olduğu gerçeği, onlara dair ırkçı ideolojiyi çeşitli yollardan sürekli yeniden üretip kurdu. Bu da, bağımsızlığını kazanmış ülkelerdeki yönetici kesim ile emperyalist ülkelerde orta sınıf statüsü kazanmaya başlamış olan siyah ve göçmen azınlıklar arasında kritik ve anlaşılabilir bir sorun olmaya devam etti. Ancak ırk ayrımcılığının, ırk açısından liberal sistemin işleyişindeki merkezi konumu giderek azaldı. Irk ayrımcılığı her zaman her yerde görülmeye devam etse de, orantısız siyah ve göçmen yoksulluğu ile işsizliğini sürekli yeniden üreten mekanizmalar daha örtülü hale geldi.

Resmi ırk eşitliği ideolojisi, resmi cinsiyet eşitliği, hatta 1970'lerden başlayarak, farklı "cinsel yönelimler" üzerine eşitlik için de geçerli olan bir matris sağlamıştı. Ayrımcı yasaların ve kurumların bir kenara kaldırılması için bu noktada elbette yine bir örgütlenme dalgası ile yıllarca sürecek hareketliliğe gereksinim olmuştu. Ancak LGBT'ler –kadınlar, siyahlar ve diğerleriyle birlikte–, başlarda onları dışlamış olan savaş sonrası demokrasi ve insan hakları çalışma alanlarına kabul ve dahil edilmeleri için direttiler. Lezbiyen/gey hareketleri, artık olgunlaşmış bir fırsat elde etmişti. Bu şekilde, yeni gey-egemen eşcinsellik rejimi, resmi olarak gey eşitliğinin gitgide daha çok kabul görmesiyle güçlenmiş oldu.

Bununla birlikte, bu alanda da eşitlik ideolojisi, nihayetinde kökenini yapısal cinsiyet eşitsizliği ve heteronormativite şartlarından almış olan türlü türlü mekanizmalar aracılığıyla süren önyargının yeniden üretilmesinin hızını kesmedi. Sözgelimi,

lezbiyenlerin ve geylerin çocuk sahibi olma olasılığının daha düşük olması ya da belli mesleklerde çalışmalarının düzcinsellere göre daha olası olması ya da seks partneri bulmak için olduğu açık bir biçimde gece kulüplerine ve benzeri mekânlara gitmeye mecbur olmaları onları damgalayan savları sunmaktaydı ki, bu sayılanların tümü açıkça düzcinsel-egemen dünyadan dışlanma gerçeğinin birer sonucuydu. Ortaya çıkan eşcinsel dünyası içerisinde, bu yeni eşitlikçi model; bilhassa siyah ve beyaz erkekler arasındaki, erotik fantezileri ve cinsel ilişkileri şekillendirmeyi her şeye karşın sürdüren ırkçılık gibi "güç vektörlerini" de maskelemekteydi.[131]

Fordist eşcinsellik rejimi, tüm dünyada bir daha asla emperyalist ülkelerde almış olduğu şeklin aynısını almadı. Emperyalizm 1920'lerde, savaş durumuna geçmiş ve tecrit olmuş Sovyetler Birliği hariç dünyanın hemen hemen her yerinde kendi yöntemini kabul ettirmişti. Buna karşın, dünyada büyük çaplı endüstriyelleşmenin, kentleşmenin ve Fordizm'in karakteristik özelliği olan yükselen ücretlerin ulaşamadığı yerler vardı. Çoğu hususta resmi olarak ancak 1960'larda bağımsızlığını kazanmış olan Sahra Altı Afrika'nın çoğu bölgesi, dünya piyasası için tarım ürünleri ve hammadde kaynağı olarak kalmayı sürdürdü (tabii buraya dünya piyasasından tamamen tecrit edilerek geleneksel tarım ile hayvan yetiştiriciliğinde başka yerlere bağımlı kılınmadığı koşullarda diye eklemek lazım). Aynısı, kapitalist Latin Amerika'da (And Dağları, Amazonlar ve Orta Amerika bölgeleri), Karayiplerin büyük bir kısmı ve kapitalist Asya'nın uçsuz bucaksız ekin alanları için de geçerliydi. 1960'larda, kapitalizm dünyanın üçte birinde, bilhassa farklı yollar izleyen Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa, Çin ve Küba'da devrildi. Bu bölgelerin hemen hemen hepsi, 1990'lardan itibaren, Fordizm'den hiç geçmeden, neoliberal cinsellik rejimlerini görecekti. Dışa bağımlı ülkelerde ise daha genel olarak, bileşik ve eşitsiz toplumsal inşa, LGBT çevrelerin

131. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 125-6 (Alıntı: Alan Sinfield).

homojenliğinin daima emperyalist ülkelerin homojenliğinden daha az olmasını sağlamaktaydı.

Böylelikle, lezbiyen/gey çevrelerin birden yükselişi, Fordist dönemde emperyalist ülkelerde daha yavaş, bağımlı ülkelerde ise zaman zaman çok daha yavaş gerçekleşti. Bu, kentleşme ve dışa bağımlı endüstrileşmenin bizzat bu çevrelerin ortaya çıkışına yol açtığı boyunduruk altındaki daha refah ülkelerde dahi geçerliydi. Lezbiyen/gey cinselliğinin partnerler arası çift taraflı yaşandığı hallerde bile, birçok nedenle, çoğunlukla daha geç gerçekleşip farklı biçimler aldı, bu nedenler: daha geç ve daha sınırlı endüstrileşme; kadınların ücretli işgücüne daha geç katılması; kısmen, daha az gelişmiş olan refah devletlerinden kaynaklanan daha güçlü kalmış aile yapıları; ve insanların, tüketime dayalı bir mekân olarak eşcinsel gettosuna katılımını sınırlı kılan yoksulluktu. Örneğin Tayland'da, eşcinsel çevrenin birden yükselmesi, eşcinsel yayınların, terimlerin ve trendlerin *kathoey* dünyasına girmiş olmasına rağmen, transları tamamen marjinalleştirmemişti.[132] Lezbiyen/gey çevrelerin yayılması kırsal bölgeler şöyle dursun, taşra kentlerinde bile oldukça yavaş gerçekleşebiliyordu.

Avrupa veya Kuzey Amerika'nın etkileri lezbiyen/gey topluluklarının ortaya çıkışını zaman zaman kolaylaştırmış olmakla birlikte, dışa bağımlı kapitalist gelişim süreci de en az o kadar önemli ve anlamlıydı. Aksine, emperyalist ekonomilere bağımlı olmak; mevcut aile kurumu dışındaki yaşamı önemli biçimde kolaylaştıran yüksek ücretlerin ve gelişmiş refah devletlerinin meydana getirilmesini geciktirmek suretiyle lezbiyen/gey toplulukların oluşması için esaslı bir temel oluşturulmasının ertelenmesini sağladı.[133]

Ekonomideki iniş çıkışlar, dünyanın geniş çaplı bir sanayileşmeye girişen dışa bağımlı ülkelerinin oluşturduğu bölgelerde bile lezbiyen/gey çevresinin oluşumunu çoğunlukla yavaşlattı. Dışa bağımlı dünyadaki LGBT çevreleri, yarattıkları toplumsal

132. Jackson 1989, s. 6-7, 12.
133. Drucker 1996, s. 77.

ve siyasi ekonomik gerilimlerle birlikte bu bölgeleri daha sert ve daha derinden vuran ekonomik krizler karşısında daha dayanıksız kaldı. Bu çevrelerin kırılganlığı, Latin Amerika'daki – Arjantin'de 1969'da, Meksika'da 1971'de, Porto Riko'da 1974'den itibaren başlayan– LGBT hareketlerin birinci dalgasının niçin bu denli hassas olduğunun açıklamasını vermektedir. Hareketlerden bazıları, 1969'dan sonra Brezilya'da[134] 1976'dan sonra Arjantin'de olduğu gibi, diktatörlükler tarafından ortadan kaldırıldı. Diğerleri ise hemen hemen her ülkede, 1982 borç krizi sonrası ve onun ardından gelen "kayıp on yıl"da köşeye çekildi. Eşcinsel çevreler ve kimlikler genel olarak ancak daha sonra, 1980'lerde gelişti, 1990'lar itibariyle de neoliberalizmin farklı ekonomik ve toplumsal iklimi tarafından şekillendirildiler.

Sekülerleşme yolunda farklı hızlarda gerçekleşen ilerlemeler de, LGBT toplulukların daha hızlı ya da daha yavaş ortaya çıkmasında bir başka etkendi. ABD'de aşırı tutucu Protestanlar ile Latin Amerika'da Katolik Kilisesi'nin, sürecin Kuzey Avrupa'daki en seküler toplumların gerisinde kalmasında payı oldu. Bununla birlikte, Belçika ve İspanya gibi isimde Katolik olan ülkeler, isimde Lüterci İskandinavya'yı hızla yakaladı. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi Türkiye kentleri örneği, İslam dünyasında LGBT kimliklerin ortaya çıkışında sekülerleşmenin (Türkiye örneğinde sömürge karşıtı devrimin bir sonucudur) önemini gösterdi. Bu ülkedeki ticari faaliyet alanlarının ve örgütlenme çabalarının, ta 1990'ların sonlarına değin, Kahire ve Karaçi gibi belli başlı metropollerde bile bir benzeri görülmedi.[135]

Hindistan'da, bağımsızlıkla birlikte resmi olarak sekülerleşilmesine rağmen, Hinduizm'in ve daha küçük ölçüde de İslamiyetin (Britanya'nın böl-yönet politikalarının kışkırttığı) kalıcı toplumsal hegemonyası, özellikle de 1990'lardan itibaren komünalizm* sisteminin ortaya çıkmasıyla, LGBT kimliklerin

134. Green 1999a, s. 196-8.

135. Van Grinsven 1997, s. 15; Khan 1997, s. 275.

* Bir ülkedeki tüm azınlık topluluklarına veya ayrı ayrı eyaletlere en geniş özerkliğin tanınmasını savunan devlet yönetimi kuramı. (ç.n.)

kamuda olumlanmasını engelledi.[136] Lübnan ilginç ve arada kalmış bir örnekti: Fransız hâkimiyeti altındaki dini komünalizmin kurumsallaştırılmasına rağmen, toplumun "çok dinli, çok mezhepli" yapısı, LGBT ortam ve çevrelere zaman zaman daha fazla alan tanımaktaydı.[137]

Geleneksel Arap cinsellik kültürü ile 20. yüzyılın sonları Arap bölgesinde hâkim cinsellik kültürü arasında genel olarak ne kadar devamlılık olduğu net değildir. Bu bölgede kendini lezbiyen ve gey erkek olarak tanımlayanlar ortaya çıkmaya başlasa da, anlatıldığına göre Arap erkeklerinin büyük çoğunluğu kendilerini asla gey, transgender, hatta biseksüel olarak tanımlamaksızın erkeklerle cinsel ilişki kurmayı sürdürdüğünden, özel olarak lezbiyen/gey kimlikler daha az görünür olmuş oluyordu. Seks turizminin olduğu Mağrip'te, genel kanının, yabancı erkeklerin Arap seks partnerlerinin aktif rolde olduğu ya da gençlik evresinden geçtiği veya her ikisinin de geçerli olduğu yönündeydi denilebilir. Bazı erkekler transgenderları veya diğer erkekleri penetre ediyordu.[138]

Bununla beraber, Surinam'dan Güney Afrika'nın madenci topluluklarına, İslam dünyasına kadar klasik emperyalizm hâkimiyeti altındaki bölgelerde oldukça yaygın olan daha küçük ölçüde şeyleştirilmiş eşcinsel formasyonlar için varolan alan, Fordizm etkisinde tüm dünyada daralıyordu. Arap bölgesinde bile, iki erkek arasındaki gizli cinselliğin aldığı şekiller, zaman zaman lezbiyen/gey ilişkilerde karşılıklı iki taraflı gerçekleşen rol üstlenme biçimlerine doğru bir kayma olduğu izlenimi veriyordu. Sözgelimi, bazı Mısırlı erkekler "yüz yüze" seksten bahsediyordu, bunun anlamı erkeksi veya kadınsı roller meselesinden kaçınmak için anal ilişkiden uzak durulduğu idi.[139]

Ancak Fordizm etkisinde lezbiyen/gey örüntülerin baskın hale gelmesini sağlayan bu yavaş gerçekleşme, dünyada en-

136. Joseph ve Dhall 2000, s. 170-1.
137. Makarem 2011, s. 100.
138. Massad 2007, s. 364.
139. Van Grinsven 1997, s. 37.

düstrileşmenin daha geç geldiği bölgelerde kök saldı ve dışa bağımlı demek, o bölgede yalnızca ters-egemen rejimin sürdüğü anlamına gelmiyordu. Dışa bağımlı ülkeler dünyasında da cinsiyet rolleri ve cinsellik örüntüleri büyük değişimler geçirmekteydi. Ancak kendi ülkelerindeki eşcinsel örüntüleriyle Almanya'daki en gelişkin seksoloji ve cinsel özgürlük hareketlerinden bazıları arasında bağ kuran Rus Bolşeviklerin aksine Fordist dönemin popülist ve bürokratik rejimleri, ülkelerindeki aile hayatı ve cinsel hayatları "modernize" etmenin çaresini kendi yukarıdan aşağı modellerine uymayan her şeyi baskı altına almakta buldular.

Sömürgelerin bağımsızlığına kavuşması ve ulusal kurtuluş mücadeleleri, dışa bağımlı dünyadaki cinsellik ideolojisinde değişimlere yol açtı. Ekonomik olarak hâkimiyet altında olan ülkelerde, sömürge olmaktan kurtulduktan sonra daha güçlü bir devlet aygıtının ortaya çıkması, daha kapsamlı bir cinsel baskının oluşturulmasına sebep oldu. Modernleşmenin kritik bir boyutu olarak görülen çekirdek aile yapılarını oluşturma çabası çoğunlukla nedenlerden biriydi. İronik bir biçimde, emperyalizm karşıtı düşünce üzerine oynayan çoğu devlet yönetimi, hemcinsler arasındaki erotizmi olumsuzlanan Batı'yla ilişkilendiriyordu. Sömürge ülkelerden olan bireylerden bazıları eşcinsel ilişkileri, sömürgecilikle birlikte yaygınlaşmış olan hapishaneler ve göçmen işçilerin yerleştikleri tecrit edilmiş yapılar gibi cinsiyet ayrımı yapan kurumlarla ilişkilendiriyordu.

Tüm bunların içinde ne kadarının küresel, ne kadarının ulusal, ne kadarının yerel olduğunu tanımlamak için süregiden çekişmeli bir mücadele başladı. Bu tartışmalar içerisinde, dinsel ve/veya etnik "gelenek" mi yoksa "kültür" mü görüşleri taraf sız olmaktan uzaktı. Sömürge olanla sömürgeci arasında, hatta sömürge olanların kendi aralarında iktidar mücadelelerini yansıtmaktaydı.[140] Özel olarak örneklendirmek gerekirse bağımsızlığını yeni kazanmış bir ulus, aynı anda hem modernleşen

140. Rofel 1999, s. 456.

bir güç hem de "sömürgecilik öncesi, yani geleneğin muhafazası olarak görülen (sözcüğün tüm anlamlarıyla) sabit bir kimliğin koruyucusu" rolünü oynamak zorunda kalmıştı.[141] Sözkonusu gelenekler aslında çoğunlukla, tıpkı pek çok Afrika "kabile" geleneklerinde de olduğu gibi, 19. ve 20. yüzyılların türetmeleriydi.[142] Örneğin, Zimbabve'den Robert Mugabe gibi Afrikalı devlet başkanları, geçtikleri Hıristiyan misyonerlik tedrisatının bir parçası olarak, eşcinselliğin "Afrika'ya ait olmadığını" öğrenmişti. Hem modernleşme vazifesi hem de ulusal kimliği olumlama vazifesi, cinsel gerçekliklerin açığa çıkarılmasına, keşfedilmesine veya özgürleşmesine olduğu kadar, onların baskılanmasına da yol açabiliyordu.

Sömürgecilik ideolojisi, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, özellikle Avrupalı olmayan erkekleri (ABD'deki Afro-Amerikalı erkekler gibi) cinsel anlamda dizginlenemeyen ve tehlikeli diye tasvir etmek suretiyle, Avrupalı olmayan bireylerin cinselliklerini patolojik olarak değerlendirmişti. Sömürgecilik karşıtı hareketler sıklıkla, Avrupalı olmayan erkeklerin gördüğü baskıyı meşrulaştıran cinsel suçlamaların gerçekdışı olduğunu ve sömürgeleştirilen kadınlara karşı cinsel şiddet ve istismarın gerçekliğini açığa çıkararak bu tasviri tersine çevirmeye değindiler. Ne yazık ki, bu değişim, eşcinsel ilişkiler içerisinde olanların sıkıntılarını nadiren hafifletebildi.

Sömürgecilik karşıtı mücadeleler, büyük ancak yine de sağlıklı bir heteroseksüel şehvetin gururla egemenin karşısında duran, sömürgeci söylemi zayıflatan "bir 'geleneksel cinsellik' anlatısı" ortaya koydular.[143] Bu durum, 20. yüzyılın başlarında, ülkesinin bağımsızlığını yeterince savunamayan kişiler olarak görülen erkeklere kadın başörtüsü takma tehdidinde bulunulduğu İran Meşrutiyet hareketinde açıkça görülmekteydi. Baskı "erkeğin şerefi olarak tanımlanan kadının cinsel bütünlüğüne karşı ihlallerle bağlantılı[ydı]". 1909 yılında Meşrutiyetçilerin

141. Hoad 1999, s. 565.
142. Ranger 1992, s. 211-62.
143. Epprecht 2009, s. 1262; ayrıca bkz. Puar 2007, p. 49.

yazdığı bir bildiri İranlı askerleri "erkek gibi görünüp erkek olmamakla" suçluyordu; onlar transgender idi, kadınsı *mukhanna*lar'dı.[144] Benzeri bir retorik daha sonraki popülist otoriter rejimlerin simgesi oldu. Örnek vermek gerekirse, uygulamada kültürel gerçeklikleri ve ahlaki saflıklarının ateşli savunucusu Protestanlar'la simgeleşen ABD emperyalizmine itaat etmekte olduklarını örten Meksika'daki PRI (Kurumsal Devrimci Parti) rejimi ve Arjantin'deki Peronculuk gibi.

Bu retorik aynı zamanda ulusal kurtuluş hareketlerine de damgasını vurdu. Cinsellik konusundaki "at gözlükleri" Frantz Fanon gibi bir devrimcinin "Martinique'de eşcinsellik yoktur" şeklinde bir iddiada bulunmasına neden olmuştur.[145] Güney Afrika'da, 1980'lerin ortaları gibi yakın bir tarihte, Birleşik Demokratik Cephe'nin sözcüsü açıktan açığa, eşcinselliğin, apartheid döneminin Afrika aile yapısındaki bozulmanın bir ürünü olduğunu ve apartheid sonrası toplumda ortadan kalkacağını söyledi. Zimbabveli Geyler ve Lezbiyenler topluluğu, bu tür tutumların sebebinin, Afrikalı siyasi liderlerin "Afrika kültürel mirasımızın belkemiği olduğunu iddia etme cüretinde oldukları" bir "Viktorya dönemi dogması" olduğunu ilan etmiştir.[146]

Avrupamerkezciliğin böyle tersyüz edilmesinin bir temele dayanmıyor oluşu İslam dünyasında açıkça ortaya çıkıyordu. Mısır'ın da Pakistan'ın da yaşamış olduğu (Britanya) sömürge hâkimiyetini Türkiye'nin savuşturmuş olması, Türkiye'de daha erken tarihlerde lezbiyen/gey oluşumların gelişmesini açıklasa da, İskenderiye gibi bir Mısır şehrinde yaşayan Avrupalı sayısı en az herhangi bir Türkiye şehrinde olduğu kadar veya daha fazlaydı ve Mısır'daki Hıristiyan azınlık orantısal olarak Türkiye'dekinden çok daha fazlaydı. Mısır ve Pakistan'daki İngiliz hâkimiyeti İslamiyet'in toplumsal hegemonyasını değiştirmez, hatta güçlendirirken, Türkiye Birinci Dünya Savaşı'nın ardından kendini Avrupa sömürgeciliğinden koruma süreci

144. Najmabadi 2005, s. 212-13, 216, 218-9.
145. Shohat 2006, s. 272.
146. Hoad, s. 568, 566.

içerisinde geniş kapsamlı bir sekülerleşme aşaması geçirdi. Bu nedenle, Türkiye'nin, Endonezya'yla birlikte, nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olduğu ülkeler içerisinde lezbiyen/gey topluluğun en güçlü olduğu ülke olması tesadüf değildir.[147]

Mısır'da, Nobel ödüllü yazar Necib Mahfuz'un eserlerinde bir heteronormatif paradigma değişimi görülüyordu. Mahfuz'un 1947 tarihli romanı *Midak Sokağı*'nda* hemcinsler arası cinsellik olağan; ancak toplum içerisinde bilinmesi utanç verici olarak tasvir edilirken, 1957 tarihli romanı *Şeker Sokağı*'nda** erkekler aradında cinsel arzu "hastalık" olarak tasvir ediliyordu. 1967'de İsrail'le savaşın yenilgiyle sonuçlanmasının ardından Arap edebiyatına da, Arap erkeklerin aşağılayıcı, iğdiş edilmiş olarak penetre edilmesine ilişkin tasvirler hâkim olmuştu.[148] Hemcinsler arası yakın ilişkilerin yüzyıllardır yaygın olduğu İran toplumu da peyderpey bunu anormal olarak gören Avrupa etkisine giriyordu, aynı zamanda kadınların hayatta müşterek eşler ve modern anneler olarak tasvir edilmesi "homososyal İran usulü anneli[ği]" yavaş yavaş yok ediyordu.[149] Bu "Avrupa örf ve âdetlerinin Avrupalı olmayan toplumlar üzerinde doğrudan dayatması" şeklinde gerçekleşmedi, daha ziyade başkaldırıya olanak tanıyan bir taklitçilik hadisesiydi, yani "onları alaşağı etmek için onlar gibi olmaktı."[150]

Bununla birlikte, bu baskılayıcı stratejiler arzuyu ortadan kaldırmak veya kültürel tasfiyecilik konusunda başarısız olmaya mahkûmdu. Yasaklanan eşcinsel örüntüler çoğunlukla göz önünde olup fark edilmeyecek biçimde mevcuttu. Sözgelimi, 1950'lerin ve 1960'ların popüler Mısırlı ve diğer Arap erkek şarkıcıları, kadınlara yazılmış gibi görünen şarkılarda bile,

147. Drucker 2000a, s. 29.

* Necib Mahfuz, *Midak Sokağı*, Çev. Leyla Tonguç Basmacı, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2011.

** Necib Mahfuz, *Şeker Sokağı: Kahire Üçlemesi*, Çev. Işıl Alatlı, Hit Yayıncılık, İstanbul, 2008.

148. Massad 2007, s. 272-90; ayrıca bkz. Drucker 2000a, s. 31-2, 34.

149. Peirce 2009, s. 1335-6.

150. Rao 2012.

"habip" sözcüğünü eril sözcük formuyla kullanmaya devam ediyordu.[151]

1970'ler itibariyle Latin Amerika'nın en ileri düzeyde kentselleşmiş olan bölgelerindeki LGBT'ler, homoseksüellik ile emperyalizmin etkisi arasındaki işbirliğinin sonuçlarından kurtulmak konusunda, yeni sömürgeci ülkelerdeki tüm topluluklardan daha başarılı olmuştu. Bunun, muhtemelen, o yıllarda anti-emperyalizm ve dayanışmayla hayli özdeşleştirilen ABD lezbiyen/gey kurtuluşu hareketleriyle aralarında bağlar kurmuş olmalarıyla ilgisi vardı. Örneğin, Brezilya'daki hareket, Kuzey Amerika terminolojisinden alınmış olan ayrım yapmama kavramını inkâr etmekle birlikte, İngiliz/ABD'li aktivist Winston Leyland'ın 1970'lerin sonlarında açıkça dayanışma için ülkeye gelerek destekte bulunmasını hoş karşılamıştı.[152] Avrupa ve Kuzey Amerika'dan hem kültürel açıdan daha uzak hem de daha az politikleşmiş olan Asya'da ortaya çıkan LGBT toplulukların, açık LGBT kimlikler ile kültürel alandaki yeni sömürgeciliği bir araya koyma yönünde çalışmalar yapma olasılığı daha düşüktü. Bunun nedeni muhtemelen, bu dönemdeki anti-emperyalist temayüllerin, homofobik sicili hayli kabarık olan Maoculuk etkisi altında olmasıydı.

Çin ve Küba

Dışa bağımlı kapitalist ülkelerin popülist rejimleri eşcinselliği ortadan kaldırma çabalarında ne kadar ısrarlı ise, kapitalizmin devrildiği ülkelerin bürokratik rejimleri de bu konuda bir o kadar acımasızdı. Bu örüntü, Stalin'in 1953 yılındaki ölümünün ardından baskıların yumuşamasına rağmen, SSCB'nin dağılışına dek esas itibariyle değişmedi. Sözgelimi, 1950'lerin sonları, 1960'ların başlarında yapılan bir çalışmanın gösterdiği üzere butch/femme altkültürüne belki biraz daha alan tanınmasına karşın, 1950'lerin ortalarından sonlarına kadar olan süreçte

151. Drucker 1996, s. 86.
152. Green 1999a, s. 272-3.

oğlancılıktan hüküm giymiş erkekler genel aflara ve dönem dönem gerçekleşen tutukluların salıverilmelerine dahil edilmiyordu. O dönemde de, sonrasında da cinsiyetsizleştirmeye ve 1920'leri nitelendiren yaftalamamaya geri dönüş söz konusu değildi.[153] 1961'de Çekoslovakya ile Macaristan'da, 1968'de de Doğu Almanya'da denetimli biçimde eşcinselliğin yasallaştırılması hayata geçirilmiş olsa da, SSCB'de bu yönde bir gelişme olmamıştı. Ancak 1980'lerin sonlarında Gorbaçov'un *glasnost* [açıklık] politikaları, eşcinselliğin yasallaştırılması hakkında kamusal düzeyde bir tartışmanın bir kez daha gerçekleştirilmesini mümkün kılacaktı.[154]

1945-49 Çin Devrimi, tümüyle lezbiyen ve gey karşıtı bir rejimi iktidara getirdi. Bürokratik Çin devleti eşcinselliği "holiganlık" ya da "topluma uygun çizgilerin ötesinde 'aylaklık' derdinde olan faaliyetler" olarak kovuşturmaya tabi tutuyordu. Maocu rejim Çin toplumunu akrabalık ilişkilerini hükümsüz kılan sınıf çizgileriyle ayırdığı halde, aile, bireylerin "sınıfsal etiket"in miras yoluyla geçtiği toplumsal statüsü için hayati önemde olmaya devam etti.[155] 1949 sonrası Halk Cumhuriyeti'nin eşcinselliğin anormal olduğuna dair görüşleri Marksist terimlerle ifade edilirken, benzeri tutumlar Tayvan ve Hong Kong'da da mevcuttu.[156]

Küba Devrimi'nin tüm Latin Amerika'da devrimciler için taşıdığı önem herkesçe bilinirken, LGBT'lerin zulüm görmesinin sol ile ilişkilendirilmesi özellikle olumsuz bir rol oynadı. ABD emperyalizminin bu ilişkilendirmeleri besleme konusunda birçok yoldan katkısı oldu. 1950'lerde ABD'de varolan sert baskılar göz önünde bulundurulduğunda, eşcinsel hayat çoğunlukla "Havana'daki yeraltı dünyası gibi yasa dışı ve kâr getiren denizaşırı piyasalara yönlendiriliyordu." Devrim öncesinin bu seks turizmi dönemi, aynı dönemlerde Meksika'da, Arjantin'de

153. Healey 2001, s. 256-7, 241-3, 229-30, 249-50.
154. Healey 2001, s. 245-9.
155. Rofel 1999, s. 459, 464.
156. Hinsch 1990, s. 167.

veya Brezilya'da varolan entelektüel ve sanatsal eşcinsel ortama pek az aşina olan Kübalı devrimciler arasındaki önyargıyı körükledi. 1960'ların başlarında Küba'da karşı-devrimin beşinci koluna destek veren ABD "özel alanın daha önce hiç olmadığı kadar istila edilmesi"ni sağlamış oldu. Ayrıca Sovyetler Birliği ve Küba'daki Stalinist Sosyalist Halk Partileri de, tıpkı Sovyet modelini uygulamaya dair giderek artan eğilimin yapmış olduğu gibi,[157] baskıcı tutumların körüklenmesine yardımcı oldu.[158]

Devrimci Küba'da görülen baskı sadece cinsiyet karşıtı *mariconeler*'e* karşı önyargıları sürdürüp eyleme geçirmekle kalmayıp, Meksika, Arjantin ve Brezilya'nın kentsel bölgelerinde görülen modellerin farklılaşmaya başladığı bir dönemde Küba'daki ters-egemen modeli de belli bir ölçüde durdurdu. Castro rejiminin efemine erkeklerin devrim karşıtı olduğu suçlamasıyla yaptığı maço saldırılar belli bir noktadan sonra her durumda, kendi kendini gerçekleştiren kehanete dönüştü. Devrimci bir entelektüel "hiçbir homoseksüel devrim[i temsil edemez]; çünkü devrim bir erkek ve yumruk meselesidir ve kuştüyü takıp süslenmekle işi olmaz" demişti. 1961 yılında, hükümet "oğlancıları, fahişeleri ve pezevenkleri"[159] toplamaya başladı. Bu koşullar altında, devrimi desteklemiş olan cinsel muhalifler ve cinsiyete karşı olanlar bile kendilerini, tecrit edilmişliklerinden kaçıp kurtulabilecekleri az sayıda yerlerden biri olan Castro karşıtı yeraltı bir dünyayla bağ kurmaya itilmiş halde buldu.

Rejim uyguladığı zulümde 1965 yılında, Üretime Yardımcı Askeri Birlikler'e (UMAP) alınmak üzere toplananların arasında gey erkekler ile transların da bulunmasıyla zirve noktasına ulaştı. Bu kamplar, 1968'de kapatılmış olsa da, ardından 1960'ların sonları ile 1970'lerin başlarında başka baskı biçimleri

157. Lumsden 1996, s. 180, 182-3.
158. Arguelles ve Rich 1989, s. 444-5, 447-8.
* Geyler için kullanılan İspanyolca aşağılayıcı sözcük, yanlış imladır, aslı *maricon*'dur. (y.h.n.)
159. Lumsden 1996, s. 53-4, 58.

geldi: LGBT'ler öğretmenlikten, edebiyat ve beşeri bilimlerden, yurtdışı heyetlerden, tıptan, Dışişleri Bakanlığı'ndan ve Komünist Parti'den atılıyor, uzaklaştırılıyordu. 1975 yılında yargıtayın kitlesel işten çıkarılmaları meşrulaştıran kararı bozmuş olmasına ve kimilerine tazminat ödenmiş olmasına rağmen, olağan veya kamusal alanda vuku bulan suç olarak geçen eşcinsellik ancak 1979'da (1938'de geçmiş bir yasayı yumuşatarak), o da bir dereceye kadar, suç olmaktan çıkarıldı. Öğretmenlik yapmak ve partiye üye olmak da herhangi bir cinsel suçtan hüküm giymiş olanlara yasak olmaya devam etti.[160]

Kadın eşitliğine ilişkin devlet politikaları, LGBT karşıtı tutumları ancak kısmen azaltabildi. Kadınlar teknik ve diğer mesleklerde -devrimin hemen öncesinde yetişkin kadınların sadece yüzde 13,7'sinin ücretli bir işte çalıştığını gösteren rakamlara kıyasla- ilerlemeler kaydetse de, bu rejimde görece oldukça az sayıda kadın yüksek mevkilere geldi. Yardım programları yalnızca, onları destekleyecek aileleri olmayan hastaları, yaşlıları ya da işsizleri kapsıyordu, bu da kadınların ve LGBT'lerin bağımsızlığını ciddi biçimde daraltıyordu.[161] Rejim kadınların ücretli işlerde çalışmasını ve erkeklerin ev işlerini bölüşmesini destekliyor olsa da, LGBT karşıtı eziyet uygulamaları "aile kanununun sözde mücadele etmesi gereken *maçoluğu* bizzat pekiştiriyordu".[162] Her durumda, Aile Kanunu heteronormatif çekirdek aileye dayanıyordu.[163]

Üstelik, daracık olan sınırları daima rejimin belirleyebilmesi için siyahların, kadınların ve LGBT'lerin öz-örgütlenmesi tabu olmayı sürdürdü. Küba'nın kadın örgütlenmesi liderinin 1974'te rejimin bu tavrına ilişkin bir yorumu meşhur olmuştu: "Feminist değil, feminen."[164]

160. Lumsden 1996, s. 65-71, 74-5, 77, 81-4, 93-4; Farber 2011, s. 214. Fidel Castro 2010 yılında verdiği bir röportajda, bu LGBT karşıtı kampanyalardan vazgeçmemekle hatalı davrandığını itiraf etti (Faber 2011, s. 221).
161. Lumsden 1996, s. 24, 37, 60, 56.
162. Franco 1998, s. 11.
163. Arguelles ve Rich, s. 449.
164. Lumsden 1996, s. 185-6; Farber 2011, s. 193.

Bununla birlikte, özellikle de (hem ekonomik hem kültürel anlamda) ihtiyatlı bir liberalleşme başgösterdikçe, sekürleşmenin ve eğitimin LGBT kimlik üzerinde Çin ve Küba rejimlerinin ne öngördüğü ne de memnuniyet duyduğu bir etkisi oldu. Nikaragualı bir lezbiyenin o zamanları anlattırken söylediği gibi "Bu biraz çelişkili bir şey; çünkü...ben Küba'da *çok büyük* bir toplulukla karşılaştım...Hayatım boyunca hiç bu kadar çok lezbiyeni ve gey erkeği bir arada görmemiştim."[165]

Ancak buna rağmen, bu Castrocu LGBT-karşıtı önyargılar, mesela Nikaragua'daki Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSLN) gibi Küba etkisi altındaki Latin Amerikalı kurtuluş hareketlerine yansımıştı. Devrim öncesinin Nikaragua'sında *local*ar* adı verilen bir transgender geleneği vardı, bunlar "kadın işleri" yapıyor, örneğin Masaya şehrinde yapılan, drag kostümlü erkeklerin yer aldığı yıllık olarak düzenlenen geleneksel geçit töreninde temsil ediliyordu. Diğer taraftan, (çok küçük bir ölçekte olsa da) ABD seks turizmi ve erkek fahişeliği Managua'da birkaç barda mevcuttu.[166] Kırsal kesimde translara duyulan nefret ve Managua'da zaman zaman istismarcı olabilen cinsellik, FSLN liderlerinin özellikle Sandinista iktidarının ilk yıllarında oldukça görünür olan homofobik tutumlarına sebep olan unsurlardı.[167]

Baskı ve Direniş

1960'ların başlarında, dışa bağımlı ülkelerde olduğu gibi emperyalist ülkelerde de yasaların, polislerin, işverenlerin, ev sahiplerinin getirdiği kısıtlamalar ve çeşitli toplumsal baskılar çoğu insanı açık lezbiyen/gey hayatlar sürmekten alıkoyuyordu. Halen kaldırılmamış olan yasal kısıtlamalar, bu on yıl içerisinde gerçekleşen reformlarla kaldırıldı. 1960'ların ve 1970'lerin emperyalist ülkelerdeki, Latin Amerika'nın büyük bir

165. Randall 2000, s. 99.
* Kadınsı geyler için kullanılan bir isim. (y.h.n.)
166. Drucker 1996, s. 99; Adam 1993, s. 172-3.
167. Randall 2000, s. 95-6.

bölümünde ve bir süre sonra diğer yerlerdeki başka toplumsal başkaldırı dalgalarından ilham alan lezbiyen/gey hareketleri hâlâ sürmekte olan bu yasaklara ve eşcinselliğin suç sayılmasının beraberinde getirdiği yasal kısıtlamalara karşı ayaklandı.

İronik bir biçimde, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD'de eşcinsellere karşı gerçekleştirilen cadı avı, eve dönecek olursa toplum dışına itilmekle ve işsizlikle karşı karşıya kalacak olan, "uygunsuzluk" gerekçesiyle terhis edilmiş binlerce kişi San Francisco, Los Angeles, New York ve Boston gibi liman kentlerine yerleşince, aslında çok daha büyük bir altkültürün tesis edilmesine katkı sağlamış oldu.[168] 1953'te çıkan eşcinsellerin istihdamını yasaklayan ABD federal kanun hükmünde kararnamesi, ABD'nin toplam işgücünün yaklaşık yüzde 20'sini kapsıyordu.[169] "McCarthy Amerika'sının giderek sıkılaşan baskı ağı, aslında tecrit edilmesi amaçlanan bir azınlığın oluşumuna yardımcı oldu."[170]

ABD'de 1950'lerdeki zulüm ve direniş lezbiyenlerin birbirine bağlanmasını sağlarken, kadın eşcinselliğini saptayıp ortaya çıkarma amaçlı testler, öyle olduklarını hiç tasavvur etmemiş olan kadınları lezbiyen olarak yaftalıyordu. Lillian Faderman'ın yazdığı gibi, pek çok kadın kendini birdenbire lezbiyen altkültürün bir parçası haline gelmiş bulabiliyordu; ancak aynı zamanda "bu altkültürün yeraltında kalmayı sürdürmesi için birdenbire hiç olmadığı kadar çok sebep ortaya çıkmıştı".[171]

Şili'de 1973-1989 arasındaki cunta döneminin gey-karşıtı kampanyalarında[172] olduğu gibi tüm halk hareketlerinin bastırıldığı ve 1976'dan 1983'e dek süren Arjantin askeri diktatörya döneminin gey işletmelerinin tehdit edilip kapatıldığı ülkelerde cinsel baskılar daha da sertti. Brezilya'daki askeri cuntanın muhaliflere uyguladığı sansür, tutuklama ve işkenceler, 1969

168. Faderman 1991, s. 126.
169. Valocchi 1999, s. 214, n.3.
170. D'Emilio 1989, s. 459.
171. Faderman 1991, s. 157.
172. Gough ve McNair 1985, s. 88.

yılında henüz yeni yeni filizlenmeye başlayan gey basının kapanmasına yol açtı.[173] Brezilya, Kolombiya, Ekvador, Peru ve El Salvador'da sağcı ölüm mangaları, özellikle erkek fahişelere ve travestilere yönelik "toplumu arındırma" cinayetleri gerçekleştirdi.[174]

Baskılar, önce "her zamankinden çok daha fazla ve tamamen izole edilen bireyler", daha sonra da sosyal vatandaşlıktan dışlanmalarını daha fazla kabullenmeyi reddeden lezbiyen/gey hareketler tarafından sürdürülecek yirmi yıllık bir mücadeleyi harekete geçirdi. Bu hareketlerin 1970'lerde elde ettiği zaferler, emperyalist ülkelerin tarihinde ilk defa kitlesel ve açık lezbiyen/gey toplulukların varlığını mümkün kıldı.[175] ABD'de, 1970'ler itibariyle elde edilen kazanımlar arasında eyaletlerin yaklaşık olarak yarısında oğlancılık yasalarının yürürlükten kaldırılması, düzinelerce ayrımcılık karşıtı yerel kararnamenin çıkması, LGBT'lerin devlet memuru olarak istihdamına getirilen yasağın kaldırılması ve eşcinselliğin Amerikan Psikiyatri Derneği'nin hastalıklar listesinden çıkarılması yer alıyordu.[176] Transların elde ettiği yasal kazanımlar arasında 1968'de bir transın ameliyat sonrası yasal olarak ismini değiştirmesini onaylayan bir New York mahkemesi kararı, 1977'de bir Kaliforniya mahkemesinin benzeri bir hükmü ve karşı cinsin kıyafetlerini giymeye ilişkin birçok ABD yasasının hükümsüz kılınması yer alıyordu.[177]

Kanada'da 1973 yılında Quebec'te[178], ABD'de 1973 yılında Washington D.C'de (Columbia Bölgesi), Avrupa'da ise 1985 yılında benimsenen Fransız yasasıyla başlayan ayrımcılık karşıtı yasaların ve rüşt yaşının eşitlenmesinin toplum üzerinde, Fransa'da eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasına ilişkin 1791'da başlamış olan uzun süreçten çok daha fazla etkisi oldu. 1970'ler

173. Green 1999a, s. 248, 231, 197-8.
174. Drucker 1996, s. 91-2.
175. Herzog 2011, s. 219.
176. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 324.
177. Meyerowitz 2002, s. 208, 274, 245-7.
178. Kinsman 1987, s. 213.

ve 1980'ler gibi günümüze yakın tarihlerde dahi ABD'deki lezbiyenlerin üçte ikisi cinsel yönelimleri bilinecek olursa işlerini kaybedeceklerine inanıyordu;[179] salt baskının ortadan kalkmış olması peyderpey ve ancak yasal ve toplumsal eşitliğin bütünüyle sağlanmasıyla cinsel kimliğe ve bunun dışavurumuna ilişkin hakların etkin biçimde kullanımının yolunu açtı. Bu, eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasıyla birlikte özel alan ile kamusal alan arasında itinayla çizilmiş olan sınırları değiştirdi.

Yeni yasalar ayrımcılığın tamamen kökünü kazımasa da, eşcinsellere kamusal alanda erotik dışavurum hakkı sağladı. Paradoksal biçimde, bu hak en çok işçi sınıfı için iş güvencesinin en zayıf olduğu yerlerde bir şey ifade ediyordu; mesela ABD'nin çoğu bölgesinde halen, işe almama veya işten kovma ayrımcılığa getirilen "yasakların özel olarak numaralandırılmış listesindeki herhangi bir maddeyi (veya bir sendika sözleşmesinin herhangi bir hükmünü) ihlal etmediği müddetçe, bir kişiyi herhangi bir sebeple ya da hiçbir sebep göstermeksizin işe almamak ya da işten kovmak gayet yasaldır."[180]

1960'larda kapitalist dünyanın genelinde siyasi militanlığın ortaya çıkışı lezbiyenler ve geyler arasında da ifadesini buldu, 1950'lerin gey gruplarının ihtiyatlı davranmaktan vazgeçerek aleni olarak gözcü barındıran New York Gey İttifakı gibi gruplar buna örnek verilebilir.[181] San Francisco'da bar sahipleri bir araya gelerek 1962 yılında Barlar Sendikası kurdu. Toplum kurallarına uymayan North Beach barı The Black Cat ve burada sahne alan drag yıldızı José Sarria, 1961 yılında Sarria'nın belediyede denetçi olması için oluşturulan kampanyaya ve 1964'te Bireysel Haklar Derneği'nin kurulmasına zemin sağladı, gerçi polisin barlara sıklıkla baskın yaparak yarattığı tacizler 1960'ların ortalarında büyük oranda sona erdiğinde bar sahiplerinin bu destekleri azaldı. 1965'te, Mattachine Derneği'nin Washington D.C. şubesi, topluluğun ihtiyat ve ılımlılık geleneğinden ayrıla-

179. Faderman 1991, s. 156.
180. Blum 2011/2012.
181. Faderman 1991, s. 191.

rak grev hatları, basın toplantıları ve adliye önünde protestolar düzenlemeye başladı.[182]

1968 yılında düzenlenen ABD'li gey toplulukların gerçekleştirdiği ulusal konferansta oluşan yeni militan atmosfer, "Gey Güzeldir" sloganının benimsenmesiyle ilk sinyallerini verdi. "Açılmak" sözcüğünün kapsamı, kendine kendine yeten eşcinsel dünyasına katılmanın dar anlamından çıkıp, "politik bir eylem olarak" "bir kimsenin cinsel kimliğini işte, okulda, evde ya da televizyon kameraları önünde açıkça beyan etmek" anlamına gelecek şekilde genişlemesine yol açtı. Hareket "örnek oluşturacak bir model sunduğu gibi, aynı zamanda birlikten güç doğar şiarına nihayet uygun ortam da sağlayarak" birkaç yıl içerisinde, hızla genişlemekte olan gey faaliyet alanında yerini aldı.[183]

Normatif bir cinsiyet olarak homoseksüel kimliği biçimlendirmekle son derece meşgul olan en militan gey topluluklar içinde bile kabul görmeyen drag queenler ve gey fahişeler gibi başkaldıran grupların giderek büyümesi, 1968-1969'daki lezbiyen/gey kurtuluşu hareketinin patlamasına zemin hazırlayan en önemli şeylerden biriydi. 1960'larda, dünyanın farklı yerlerinde translar arasında militanlığın benimsenmesi hızla yayılıyordu. 1960'ların başlarında, Pakistanlı transgender *hijra*lar'ın faaliyetlerinin yasaklanmasını üzerine Pakistan hükümetine karşı güçlü bir örgütlenme gerçekleştirdiler.[184] Endonezya'da ise *waria*, yine 1960'larda, benzeri hiçbir gey örgütlenme girişimi bulunmazken örgütlendi.[185] Aynı yıllarda ABD'de de benzer tans örgütlenmeleri gerçekleşiyordu, bunlar arasında 1960 yılında çıkmaya başlayan *Transvestia* dergisi vardır, bu dergi daha sonra, 1961 yılında Los Angeles Hose and Heels Kulübü'nün açılmasına, 1962'de ulusal Bireysel Kendini İfade Etme Özgürlüğü Vakfı'nın kurulmasına zemin oluş-

182. D'Emilio 1983b, s. 187-92, 205, 164-5.
183. D'Emilio 1983b, s. 199, 235, 246-7.
184. Naqvi ve Mujtaba 1997, s. 265.
185. Oetomo ve Emond 1992, s. 23.

turacaktır. Direniş sokaklarda da tırmanıyordu: 1959'da Los Angeles'ta Cooper's Donuts kafesinde drag queen'ler ve gey fahişeler ile polis arasında çatışma, 1965'te Philadelphia'da Dewey's büfesinde karşı cinsin kıyafetlerini giymiş gençlerin gerçekleştirdiği sivil itaatsizlik eylemi ve 1966'da San Francisco'da Compton's Cafeteria ve civarında drag queen'lerin, fahişelerin ve evden kaçmış gençlerin isyanı ve polisle çatışması bunlara birkaç örnek olarak sıralanabilir.[186]

Susan Stryker, Compton's isyanının köklerini özellikle 1960'ların daha kapsamlı radikalleşme örneklerinden aldığını ortaya koymuştur: Vietnam döneminde trans fahişelerin sürekli müşterileri olan askerlere yapılan askeri baskılarla birlikte şiddeti artan polis baskısına direnişin giderek büyümesi; başta San Francisco'daki Tenderloin mahallesindeki olmak üzere, beyaz olmayan bireylerin ırkçı "kentsel dönüşüm" düzenlemelerine direnişi; sade vatandaşların ekonomik adalet için düzenlediği kampanyalar; ve Compton's isyanında tanışmış olan translar/fahişelerin oluşturduğu "sokak gücü" gençlik grubu Vanguard'ın 1966 yılında kurulması bunlar arasındadır.[187] 1950'lerde çoğunlukla seks vurgusunu azaltmış olan translar da 1960'lar itibariyle cinselliklerini sıklıkla vurgulamaya başlamıştı, bunda kitaplarda, tabloid gazetelerde ve fotoğraf sanatında trans kadınların giderek daha çok erotize edilmesinin de katkısı vardı.[188] Bu arka plan, lezbiyen/gey kurtuluşunun başlangıç anı olarak görülen New York'taki 1969 Stonewall isyanının, sonrasında daha kapsamlı bir toplumsal radikalleşmeyle ilişkili bir dizi trans isyanıyla sürdüğünü de açıkça ortaya koymaktadır. Ekonomik açıdan San Francisco'nun Tenderloin mahallesi kadar kötü durumda olmasa da Greenwich Village da, çoğunluğu beyaz olmayanlardan oluşan "drag queen'leri, fahişeleri, cinsiyet kalıpları ve normlarına uymayan çeşitli kimseleri, geyleri, tek

186. Stryker 2008, s. 53-5, 59-65.
187. Stryker 2008, s. 65-73.
188. Meyerowitz 2002, s. 61,168-9, 196-204.

tük de olsa lezbiyenleri ve sadece 'ortamı keşfeden' karşı kültür tipleri"ni kendine çekiyordu.[189]

Bu bireylerin başkaldırı içerisindeki rolü artık hayli biliniyor. Bu bir gey ve trans girişimiydi, hem kendine güvenlerini yeni kazanmış homoseksüellerin hem de "çoktandır yasa dışı ilan edilmiş bir dünyanın kanun kaçakları"nın yükselişiydi.[190] Bu isyana katılmış bir trans olan Sylvia Rivera daha sonra o günleri anlatırken, aktivistlerin onlardan hiç beklenmedik şekilde şunu söylediklerini anımsıyordu: "Nihayet devrim oldu!"[191] Ya da daha doğru, ama biraz basmakalıp bir tabirle özetlemek gerekirse: "Neredeyse bir gece içinde bir kitle hareketi doğdu".[192]

Yeni Gey Solu

Lezbiyen/gey kurtuluş hareketi, yeni ortaya çıkan homoseksüel çevrenin giderek ticarileşmesi ve cinsiyet normativitesine karşı isyan ile daha kapsamlı antikapitalist hareketler arasında bir bağ oluşturmuştu. Bu bağın büyük kısmını, "Amerikan toplumunun değerlerinden kopmuş ve Amerika'da başarılı olmanın getirdiği kazanımları aşağılamış" oldukları için "homoseksüelleri hizada tutan cezai şartlara –orduya alınmama, devlet memurluğundan ihraç edilme, sicil kaydı– neredeyse bağışıklığı olan gey öğrenciler ile hippiler oluşturuyordu.[193]

Solcular, Fransa'da Mayıs 1968, Stonewall'da 1969 isyanının gerçekleşmesiyle, Londra, Los Angeles ve New York gibi şehirlerdeki yerel kolektifler ve *Gay Left* (Londra), *Gay Community News* (Boston), *Body Politic* (Toronto) gibi yayınlar vasıtasıyla lezbiyen/gey hareketi içerisinde bir kez daha öncü bir rol oynamaya başladı. ABD Homofil Eylem Cemiyeti "Bir devrim

189. Stryker 2008, s. 83.
190. Shah 2011/2012.
191. Feinberg 2006, s. 96-7, 109.
192. D'Emilio 1989, s. 466.
193. D'Emilio 2002, s. 55.

dönemini yaşamaktayız"[194] diyordu. Stonewall'dan birkaç hafta sonra, New York'ta kendini devrimci bir grup ilan eden Gey Kurtuluş Cephesi kuruldu; 1970'te gey kurtuluşçuları Amerikan Psikiyatri Derneği'nin yıllık toplantısına baskın düzenleyerek o sırada sunumu gerçekleşen kaçınma terapisi* üzerine bir tebliği "Soykırım!" ve "İşkence!" sloganlarıyla böldü.[195] 1970-71'de Kanada-Quebec'in İngilizce konuşulan bölgesinde,[196] Belçika ve İtalya'da benzeri gruplar kuruldu, 1972'de 10 ülkeden 16 grup bir araya gelerek uluslararası gey devrimci ağını oluşturdu.[197] Fransa'da Devrimci Hareket İçin Homoseksüel Cephe (FHAR) 1971 yılından itibaren provokatif biçimde aktif oldu, aynı yıl yeni kurulmuş olan İngiltere'den GLF, Hıristiyan kökten dincilerin "Işık Festivali"ni drag kostümleri içerisinde öpüşme eylemleriyle böldü.[198]

1968 ve sonrasındaki yeni sol ile gençlik isyanlarının Arjantin'de 1969'da başlayıp, ardından Meksika'da 1971'de ve Porto Riko'da 1974'de başgösterecek şekilde Latin Amerika'nın bazı bölgeleri üzerindeki etkisi, en az Avrupa ve Kuzey Amerika'da olduğu kadar kritik önemdeydi. Arjantin'de 1971 yılında Homoseksüel Kurtuluş Cephesi kuruldu. Brezilya'nın gey mecmuası *O Snob* son kez yayınlandığı 1969'dan bir önceki yıl içerisinde giderek daha çok politize olmaya başlamıştı, militarist hükümete karşı 1968'de düzenlenen bir yütüyüşü şöyle vermişti: "Daha önce hiç tasavvur edilmemiş bir kardeşlik idealini hissettiğimiz, tüylerimizin diken diken olduğu, gözlerimizin dolduğu, ilk kez yalnız olmadığımız hissine kapıldığımız...bir duygu seli."[199] Meksika'da, 1968 yılındaki öğrenci gösterileri ve rejime karşı güçlü protestoların hemen ardından, 1971'de ülkenin ilk gey aktivizmi ve bilinç yüseltme etkinlikleri hayata geçti. 1970'lerin

194. Faderman 1991, s. 193.
* Eşcinselliği "tedavi etmekte" uygulanan elektroşok yöntemi. (y.h.n.)
195. D'Emilio 1983b, s. 232-5.
196. Kinsman 1987, s. 181.
197. Bréville 2011.
198. Herzog 2011, s. 168-9; ayrıca bkz. Weeks 1981, s. 285-6.
199. Green 1999a, s. 182, 195.

sonu itibariyle, binlerce kişinin katıldığı onur yürüyüşleriyle, oldukça canlı bir lezbiyen/gey sol oluşmuştu. Lambda, Oikabeth ve Devrimci Hareket İçin Homoseksüel Cephe (FHAR) gibi lezbiyen ve gey örgütlenmeler hızla büyüyordu.[200]

Yeni lezbiyen/gey solunun eylemleri, yeni ortaya çıkan toplumsal cinsiyet normlarına uyan, pekiştirilmesinde 1950'lerdeki homofil grupların da katkısının olduğu ağırlıklı olarak orta sınıf homoseksüel kimliğe karşı geçici de olsa bir isyanı ortaya koymuş oldu. " 'normalliği doğal bir şey olmaktan çıkaran' ve heteroseksüellikle dalga geçen" bir eşcinsel duyarlılığını dile getirdiler.[201] New York GLF'den Martha Shelley "Bizler cinsiyet rolleri yapısına ve çekirdek aile yapısına başkaldıran...kadınlar ve erkekleriz" diye yazıyordu, bunlar 1950'lerde eşcinsellerin cinsiyet rolleri yapısını benimsemesi için çaba göstermiş olan homofil gruplarla tam bir tezat oluşturan sözlerdi. GLF'den Allen Young "bizim doğdumuz yıllarda başlatılan toplumsal cinsiyet planlamalarına bir son verilmesi"ni talep ediyor ve "özgür bir toplumda herkesin eşcinsel olacağı"nı[202] ilan ediyordu; yani heteroseksüel ve homoseksüel kategorileri aşılacaktı. Mattachine Derneği ise tam tersine, ilk kurulduğu ve en radikal zamanı olan aylarda ve 1960'ların ortalarındaki en radikal yerel şubelerinde bile, sadece küçük bir homoseksüel azınlığın haklarını savunmaktan fazlasını yapmamıştı. Artık lezbiyen/gey kurtuluş hareketi, evrensel cinsel özgürlük görüşünden yana durarak azınlık grubu modelini reddediyordu.

Yeni radikal gey solu, "gerçek anlamda küresel" dünya içerisinde faaliyet gösteren daha büyük, küresel yeni solun bir parçası olarak uluslararası bir oluşumdu. Bu küresel dünyada aktivistler çoğunlukla aynı kitapları okuyor, New York'ta GLF'nin, Paris'te ya da Mexico City'de FHAR'ın faaliyetlerini tıpkı Sorbonne, Berkeley ve Prag'daki isyanlar gibi "bu dev köyde

200. Lumsden 1991, s. 60, 63-5.
201. Kinsman 1987, s. 146-7.
202. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 321-2.

aynı olayın birer parçası" olarak görüyorlardı.[203] Radikal lezbiyen/gey topluluklar, başından itibaren savaş karşıtı eylemler ve radikal öğrenci eylemlerinde yer aldılar;[204] GLF'nin New York'ta kurulmasının hemen ardından, New York'ta ve Washington'da 1969'da gerçekleştirilen savaş karşıtı yürüyüşlere katılacak lezbiyen/gey grupları oluşturdu.[205]

Fransa'daki FHAR, Arap göçmenliği ve (özellikle, sözde "esmer tenli, kısa boylu delikanlıları yurttaki odalarına davet eden" aktivist öğrenciler arasında görülen) homoseksüelliği ikiz tehdit şeklinde ele alan bir yaklaşıma sahip aşırı sağ ile bağlantılı Fransız ırkçılık türlerine verdiği tepkiyle ve emperyalizm karşıtlığıyla bilhassa öne çıkıyordu. Gey solcu Jean Genet verdiği bir röportajda, belki de "Cezayirlilerle yatma[nın]" kendisinin "Cezayirlilerin diğer erkeklerden hiçbir farkı olmadığını" anlamasını sağlayarak Cezayir mücadelesine duyduğu sempatiyi artırdığını düşündüğünü söyleyerek bu önyargıları tersyüz ediyordu. FHAR, yaptığı başka şeylerin yanı sıra, "Araplar pestilimizi çıkardı. Bununla gurur duyuyoruz, yine olsa yine yaparız" diyen "343 sürtük" hareketinin manifestosuyla yakın tarihte gerçekleşen Cezayir Kurtuluş Savaşı arasında çarpıcı bir bağ kurdu. Aşırı solcu entelektüel Daniel Guérin de "Hayatım boyunca Araplarla aynı baskıya maruz kalma ortak paydasında hissederek dayanışma içinde oldum"[206] diye ilan ederek imzaladığı beyana da ilham veren dayanışma itkisine kucak açanlar arasındaydı. Bununla birlikte, çoğu radikal entelektüel, hatta FHAR üyeleri, bunu beyaz Fransız gey erkekler açısından Arap erkekleri bir ifade aracına indirgiyor olmasıyla özcü, hatta ırkçı olduğunu söyleyerek eleştiriyordu. Benzeri bir tek taraflı erotik heyecan ve ilgi hali, Genet'nin Filistin fedaileriyle ve Black Panthers (Kara Panterlerle) olan dayanışmasına da nüfuz etmişti.[207]

203. Hobsbawm 1994, s. 446-7.
204. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 321.
205. D'Emilio 1983b, s. 233.
206. Shephard 2012, s. 95-7, 103, 106, 114, 107.
207. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 61, 126, alıntı: Alan Sinfield.

Lezbiyen solcular, yükselen sosyalist feminist akım içerisinde dahili ve görünür bir rol oynadılar, bunun bir örneği Charlotte Bunch'ın 1975 yılında Antioch, Ohio'da gerçekleştirilen sosyalist feminist konferanstaki konuşmasında lezbiyenlik ile "sınıf mücadelesine gerçek anlamda adanmışlık" arasında kurduğu bağlantıdır.[208] Lezbiyen feministler, lezbiyenlerin özgür ve eşit olabilmesi için kadın özgürleşmesinin şart olduğunu kavramakta gecikmediler, böylece kadınların evlilikten ve ekonomik olarak erkeklere bağımlı olmaktan başka seçenekleri de olabilecekti. Bu meseleler, Latin Amerikalı lezbiyen aktivistlerin 1970'lerde, "cinsiyetçilikten arınmış bir sosyalizm"[209] talep ederek lezbiyen/gey kurtuluşu, sosyalizm ve feminizm arasında kurdukları bağların sebepleriyle ortaya konmasına katkı sağladı. ABD'li lezbiyen feministlerde sınıf bilinci o denli güçlü gelişti ki, orta sınıftan gelenler kendilerini "*nouveau pauvre* (yeni yoksul) ya da en azından hareketliliği aşağıya doğru" olarak tanımlama mecburiyetinde hissedecek kadar savunmacı oluyorlardı.[210] Ancak bu sınıf bilincinin sınırları vardı. Bugünden geriye dönüp o döneme bakıldığında, Amber Hollibaugh'ın söylediği gibi, kendisinin 1980'lerde çalıştığı ve çoğunun AIDS'e yakalanma riski taşıdığı birçok seks işçisi, çoğu "defalarca hapse girip çıkmış" farklı farklı lezbiyenler, hiçbir zaman lezbiyen feminist ortam içerisinde görünür olmamıştı.[211]

Hollibaugh aynı zamanda 1975 yılında kurulmuş olan Kuzey California Körfez Bölgesi Gey Kurtuluşu'nun (BAGL) üyesiydi.[212] O günleri hatırlarken "bir araya gelme ve cinsiyetçilik ile ırkçılık üzerine konuşma modeli" olan "gey topluluğu ile üçüncü dünya ülkeleri toplulukları arasında bağlar kurup sürdürerek mücadelenin şiddetini belirleyen, sosyalist bir örgütlenme;

208. Hennessy 2000, s. 177-8.
209. Mogrovejo 2000, s. 72.
210. Hennessy 2000, s. 46-7, 177-8; Faderman 1991, s. 236-7.
211. Shah 2011/2012.
212. Laird 2012.

ancak öncelikle bir ibne örgütlenmesi" diyordu.[213] ABD'de 1979, 1987 ve 1993'te düzenlenen ilk üç ulusal lezbiyen/gey hakları yürüyüşü, örnek niteliğinde karar alma süreçlerinden geçilerek ve geniş yelpazede ilerici taleplerle, solun öncülüğünde düzenlendi. Bu platformlar on binlerce aktivistin, hatta apolitik LGBT kitlelerin sözcülüğünü yaptı.

Feminizm ve Siyah Militanlığı

Yeni lezbiyen/gey solunun ortaya çıkışını sağlayan en can alıcı etkenler arasında, feminizm ile siyah militanlığı arasındaki bağlar bilhassa önemliydi. Sendika ve partilerde hâkim olan sığ aktivizm anlayışının sınırlarını aşan feminizm, "adalete ilişkin" dar bir "ekonomist görüşün [yerine] ekonomiyi, kültürü ve siyaseti kuşatan daha kapsamlı, üç boyutlu bir anlayışı" getirmekte anahtar niteliğindeydi.[214] Feministler özel hayatın "hatta nasıl ve kiminle seviştiğimizin de" politik olduğunda ısrar ederek "pek çok insanı, özellikle kadınları [ve LGBT'leri] politikanın dışında tutan engelleri yık[maya]" başladı.[215] Kadın hareketi gey aktivistleri ayrıca "anti-hiyerarşik, katılımcı ve halka ait bir karşı kültür demokratikleşme hareketinin"[216] tam gaz ilerlemesine öncülük ederek de etkiledi. Her iki hareket de, demokrasiyi sadece bir prosedür meselesi olarak değil, hem toplumun bütününde hem de hareketler içerisinde iktidarın eşit dağılımı meselesi olarak görüyordu.[217]

Lezbiyenlik ile radikal feminizm arasındaki bağlantılar, lezbiyen/gey kurtuluşu hareketinin ilk günlerinden beri güçlü ve netti. Kadın hareketi radikalleştikçe, feministler de aradaki bağlantıyı gördü. ABD'li lider Gloria Steinam, Friedan'ın homofobisine verdiği üstü kapalı yanıtta şöyle bir uyarıda bulunuyordu: " 'Lezbiyen' sözcüğünden korktuğumuz müd-

213. Hollibaugh 1980, s. 212.
214. Fraser 2009, s. 103.
215. Rowbotham, Segal ve Wainwright 1979, s. 13.
216. Fraser 2009, s. 105.
217. Rowbotham, Segal ve Wainwright 1979, s. 77.

detçe, kendi gücümüzü azaltmış, kız kardeşlerimizi terk etmiş oluruz."[218] 1974 yılında, İngiliz Kadın Kurtuluşu Hareketi gerçekleştirdiği bir konferansta, temel talepleri arasına "kişinin cinselliğini kendisinin tanımlaması" hakkı ile lezbiyen karşıtı ayrımcılığa son verilmesini ekledi.[219]

Radikal feministler cinsiyet kategorilerini sorgularken, onların da bu kategorilere meydan okuduğu lezbiyenler ve geyler için "daha düzgün bir yolun taşlarını döşedi." Lezbiyen feministler zaman zaman feministler ile lezbiyen/gey hareketler arasında bir köprü olabiliyordu;[220] gerçi gey kurtuluş hareketinin ilk yıllarında kadınlar ile erkeklerin görece sorunsuz bir biçimde bir arada bulunması, kadınlar geylerin onlara "gey hareketin destekçisi hanımlar"[221] gibi davranmasından iyice yaka silkince son bulmuştu, aynı durum Londra Gey Kurtuluş Cephesi'ndeki kadınlar için de 1972'de gerçekleşmişti.[222] Lezbiyen feminizm, "daha kapsamlı bir toplumsal vizyonu" olan "daha kapsamlı ve daha geniş bir kitleye yayılmış toplumsal radikalleşme"nin çıkış noktası oldu.[223] Hem kadın hareketinin hem de gey hareketinin lezbiyen feminist analizden yararlanması, kadın hareketini "lezbiyenler için 'üretken bir zemin' "[224] kılma yolunda cinsiyetle ve cinsel baskıyla oldukça güçlü ve ikna edici bir ilinti kurmuş oldu.

Hemcinslerine arzu duyan feministlerin, "kadının erkekler arasında takas edilecek cinselleştirilmiş obje olduğu yönünde ısrarcı ataerkil tutum"la mücadelede –ki bu tutum özellikle takas edilmeyi kabul etmeyen kadınlara cinsel taciz ve tecavüz vakalarında ifadesini buluyordu– özel bir kozu vardı.[225] Bazı feministler kadınlar arasındaki erotik ve duygusal bağları,

218. Faderman 1991, s. 213.
219. Duggan 2013, s. 14.
220. D'Emilio 1983b, s. 226, 237.
221. Faderman 1991, s. 189.
222. Arruzza 2013, s. 78.
223. Kinsman 1987, s. 17.
224. D'Emilio 1989, s. 467.
225. Hennessy 2000, s. 198.

Adrienne Rich'in sözleriyle ifade edecek olurdak, erkek egemenliğine direnmenin "lezbiyence bir süreci" olarak görüyordu. Birçok siyah kadın, Rich'in "zorunlu heteroseksüellik"[226] kavramını, siyah erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkileri çok basite indirgediğini düşünerek kabul etmezken, kadınların "alternatif ve paralel cinsel kültürü" ile ekonomik ve toplumsal bağımsızlıklarının getirdiği canlı ruh halini yüceltiyordu.[227] Aynı zamanda, lezbiyen feministler "queer" ve "eşcinsel" kategorilerine dahil edilemeyecek olan kadınları seven kadınların özel durumları üzerinde, cinsiyetlendirilmiş iş bölümüne ve kadınlara uygulanan baskının pek çok biçimine tabi tutulmaları üzerinde duruyordu.[228]

Feminist hareket ile lezbiyen/gey hareketin aralarında kurulan yakınlığın bir kaynağı da, başlangıçta soldan, yalnızca geleneksel Stalinist soldan değil, büyük ölçüde yeni soldan da gördükleri düşmanca yaklaşımdı. Marge Piercy, yayınlanmış ilk feminist makalelerden biri olan makalesinde, yeni sol gruplar içerisinde rutin olarak kadınlara verilen işlerin nasıl belirlendiğini şöyle tanımlamıştı: "Sikecek eleman sağlamak." 1969'da, ABD'de radikallerin bir toplantısında, feminist kuramcı Shulamith Firestone'un konuşma yapma girişimi şu haykırışlara yol açmıştı: "Sahneden indirin de sikin onu." Solda yaygın olarak görülen bu maçoluk, mevcut solun siyaset anlayışının sorgulanmasını sağlayacak bir ortam yarattı.[229]

Bütün sosyalist feministler, kendi kendini yönlendirecek ve bağımsız bir emek hareketiyle yan yana ilerleyecek şekilde kendi rotasını çizecek bağımsız bir kadın hareketinin gerekliliği konusunda hemfikirdi, sosyalist feministlerin her iki amaca yönelik yolu yürürken kendi politikaları adına mücadele vermeleri gerekecekti. LGBT sosyalistler, bağımsız bir LGBT hareketinin de aynı şekilde, LGBT hareketi ve diğer hareketler

226. Rich 1983.
227. Wekker 2006, s. 68, 2-3.
228. Hennessy 2000, s. 175-6.
229. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 310-11.

içerisinde Marksizm'in itibarını zayıflatmaya yarayan bazı grupların manipülatif pratiklerine karşı önemli bir koruyucu niteliğinde olacağını anlamaya başlamışlardı; bunun yanında pek çok LGBT aktivistinin solun tüm olan bitenlerle ilişkisini sorgulamasına yol açan LGBT meselelerinin ihmal edilmesi konusu da vardı.[230] Sosyalist hareket içerisinde erkek lehine temayüllere karşı mücadele etmek; LGBT mücadelelerinde hayati önemde başka bir husus olan, yalnızca işyerinde veya resmi siyaset alanında gerçekleşen olayların politik ilgiye mazhar olduğu[231] "iş ve günlük yaşam arasında yapılan yapay ayrımı" eleştirmek anlamına da geliyordu.

Feministler sadece siyasette ve işyerlerinde değil, ailede ve cinsel ilişkilerde de her türden erkek egemenliğine karşı mücadele etmeye devam etti. Çıkış noktaları "özel olan politiktir"[232] idi. Heteroseksüel normun kadınlara yönelik temel dayanaklarından birinin altının oyulması; Mary Jane Shefrey,[233] Anne Koedt ve diğerlerinin katıldıkları William Masters ve Virginia Johnson'ın araştırmasından ayrılarak "vajinal orgazm efsanesini", kadının cinsel hazzı için erkeğin penetrasyonunun gerekli ya da yeterli olduğu görüşünü ortaya koyup tartışmaya açmasıyla başladı. Koedt, "cinsel hazzın erkekten *veya* kadından alınabilir" olduğunu açıkça belirterek, klitoral orgazmın var olduğunu kabul etmenin "heteroseksüellik *kurumunu* tehdit" edeceğini yazdı.[234] Fransa'da, 1974-75'te, üç Fransız erkeğin Belçikalı iki genç lezbiyene tecavüzüyle ilgili meşhur dava, kadına karşı bir erkek şiddeti olarak tecavüze ilişkin feminist analiz ile zorunlu heteroseksüellik dayatmasının bir aracı olarak "düzeltici" tecavüze ilişkin lezbiyen/gey kurtuluş hareketinin analizi arasında politik bağlantılar kurulmasını sağladı.[235]

230. Bkz. Cohen 2005, s. 28.
231. Rowbotham, Segal ve Wainwright 1979, s. 60.
232. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 310-1.
233. Weeks 1981, s. 284.
234. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 312-3.
235. Herzog 2011, s. 163-4, 166-7.

Yavaş yavaş, feministler lezbiyenliği "kadın özerkliğinin bir denemesi"[236] olarak görmeye başladı. ABD'de, 1970'lerin sonlarında, özellikle California, Batı Massachusetts ve Iowa'da barlar ve cafeler, düzinelerce gazete ve dergi, gelişen basın, kitapçılar, kolektifler ve kâr amacı güden işletmelerle büyük lezbiyen kadın cemaatleri oluştu.[237]

Bir grup, lezbiyenliğin "baskı, tahakküm ve iktidara dair bir politik mesele"[238] olduğunu açıkladı. 1970'lerde, New York Radicalesbians grubu lezbiyenleri kadının toplumsal cinsiyet rolüne başkaldıranlar ve lezbiyenliği "bütün kadınların patlama noktasına gelmiş olan öfkesi" olarak tanımladı. Örneğin, İtalyan topluluk Female Revolt'un temsilcilerinden biri olduğu lezbiyen feministler arasında güçlü bir akım, lezbiyenliğin feministlerin özgür cinsellik arayışında "atılması gereken ilk adım" olduğunu bile tartışmaya başladı. Giderek lezbiyenliği bir feministin yapabileceği en "asil tercih", heteroseksüelliği de kadın maçoluğunun işareti olarak görmeye başladılar.[239] 1977'de, İtalya'da farklı farklı şehirlerde, erkeklerle cinsel ilişki kurmayı sürdüren kadınları ifşa eden bir dizi lezbiyen ayrılıkçı topluluk peyda oldu.[240]

Radikal feministler bir adım daha ileri giderek, kadının cinsiyetli kapitalizm içerisindeki konumu "sahip olunanlar" ve "sahip olunmayanlara" göre oldukça farklılık gösterdiği için "düşsel bir homojen lezbiyen" diye bir şey olmadığı gerçeğiyle cebelleşmeye başladılar.[241] Dışa bağımlı ülkelerde yaşayan veya bu ülkelerden gelen lezbiyenler, cinsiyet eşitsizliği ve bağımlı gelişmeyi birer birer güçlendirdiğinin, bunun da tahakküm altındaki ülkelerde "ucuzun da ucuzu" kadın işgücü sonucunu doğurduğunun altını çizdiler.[242]

236. Weeks 1981, s. 285.
237. Rubin 2011, s. 356.
238. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 317.
239. Faderman 1991, s. 206; Herzog 201 l, s. 170-1; Faderman 1991, s. 207, 205.
240. Arruzza 2013, s. 76.
241. Hennessy 2000, s. 201-2.
242. Wekker 2006, s. 57.

Latin Amerika'daki lezbiyen feminizm, genel olarak Latin Amerika kadın hareketleriyle bağlantılı olarak gelişti.[243] Sözgelimi, 1970'lerde feminizmin gelişmesi, 1977'de Meksika'daki ilk lezbiyen topluluğun kurulmasındaki en önemli etkendi.[244] Pinochet diktatörlüğü yönetimindeki Şili'de, feminist bir analiz sonrası hayata geçen Ayuquelen Lezbiyen Feminist Kolektifi, 1984 sonrasında yıllar boyunca Şilili lezbiyenlerin ve geylerin sesi olan tek örgütlenme oldu.[245] Brezilya'da, sınıf ve cinsiyet meseleleriyle bağlantılar kuran feminist toplulukların ortaya çıkmasının, lezbiyen/gey hareketinde de benzer bir yaklaşımı teşvik eden bir işlevi oldu.[246] Asya'da da lezbiyen hareketler çoğunlukla, Tayland'da ve Filipinler'de olduğu gibi, feminizmden çıkıp ayrılarak oluşmuştu ve her zaman gey aktivizmiyle bağlantılı değildi.[247] 1983'te Latin Amerika Feminist Buluşması ve 1985'te Birleşmiş Milletler'in Nairobi'de düzenlediği kadın konferansında oluşturulan lezbiyen ağı, 1987'de I. Latin Amerika ve Karayipler Lezbiyen Buluşması ile 1990'da I. Asya Lezbiyen Ağı konferansının gerçekleştirilmesine katkı sağladı. Bu uluslararası buluşmalar, zaman zaman kadınlara yaşadıkları yerlere döndükten sonra ülkelerinin ilk lezbiyen topluluğunu kurmak için ilham verdi, El Salvador bunlara bir örnektir.

Lezbiyen feministler, en parlak dönemlerinde, özgür, feminist bir cinselliğin gelişip yerleşmesi için çabaladı; bu, kadın kurtuluşu için gereken tüm somut koşulların var olmadığı ve kadın cinselliğine ilişkin oldukça geleneksel kavramların var olduğu bir dünyada boşa çıkan bir çaba oldu. "Erkek modeli penetrasyon ve orgazm"dan vazgeçilmesi çağrıları, pek çok lezbiyenin kucaklaşarak, el ele tutuşarak, öpüşerek "uzun uzun gözlerinin içine baktığı kadınla ruhlarının birbirine kilitlenmesiyle" yetinmek konusunda isteksiz oluşlarına karşı

243. Mogrovejo 2000.
244. Lumsden 1991, s. 63-5.
245. Robles 1998, s. 37.
246. Green 1999a, s. 244-5.
247. Altman 2000, s. 140.

geldi. Tekeşliliği "erkeklerin kadınları köleleştirmesi" olarak görüp bunun reddedilmesi çağrıları, karşılığını çoğu kadının toplumsallaşmasıyla bulmadı ve 1980'ler itibariyle çoğu lezbiyen feminist topluluğunda azalarak kayboldu; ancak uzun yıllar sonra farklı ortamlarda yeniden görülmeye başladı. Seks arayışındaki feministler, lezbiyenler için gey hamamlarında özel geceler düzenlediler ancak bunlar feministler arasında da lezbiyenler arasında da tutmadı.[248]

Politik açıdan da lezbiyen feministlerin ayrı bir alan oluşturma çabaları fikir ayrılıklarıyla açmaza sürüklendi. "Erkekleşmiş kadın" kavramı, kendini erkek egemen kurumları savunmaya adamış sağ görüşlü kadınlara veya erkek egemen aileyi savunan evli, geleneksel kadınlar için kullanıldığında herkes tarafından tartışmasız olarak aynı şekilde anlaşılıyor ve kabul ediliyordu. Ancak anlamının kapsamı çok erkeksi görünen kadınları da içerecek şekilde genişletildiğinde tartışmaya açık hale geliyordu. Gayle Rubin, "*feminenizm*" adını verdiği şeye "Mesela ben, kadın hareketine, bana nasıl uslu bir kız olunacağı anlatılsın diye katılmadım" diyerek itiraz eder. İtirazını daha sonraları da şu sözlerle sürdürecekti: "Çok erkeksi bir butch politik olarak illa ki erkeklerle özdeşleşmiştir denemez." "Aslında, erkeğin ayrıcalıklı oluşuyla en doğrudan yüz yüze kalıp bundan en çok acı çeken ve buna en çok öfke duyan kadınlar bazen en erkeksi görünen kadınlardır."[249]

1968 sonrasında, sadece lezbiyenler değil, geyler de gördükleri baskının temelinde yatan neden olarak cinsiyetçilik üzerine odaklandı.[250] Lezbiyen/gey kurtuluş hareketi aktivistleri, erkeklerin kadınlar kadar nazik ve duygusal olduğu, evde ve çocuk bakımında kadınlarla eşit rolleri üstlendiği, kadınların da erkekler kadar iktidar sahibi ve güçlü olduğu, kamusal alanda erkekler kadar rol üstlendikleri bir dünya için mücadele veriyorlardı. Cinsiyetlerin sınır çizgilerini geçmek

248. Faderman 1991, s. 231-4, 254, 256-7.
249. Rubin 2011, s. 127, 244.
250. D'Emilio 2002, s. 56.

ve bulanıklaştırmak için drag ve "genderfuck" (cinsiyetin içine etmek) kavramlarını kullanıyorlardı. Şayet erkeksilik ve kadınsılık ihtiyari farklılıklar olarak görülmeye başladıysa, (sekste, aşkta veya hayat arkadaşlığında) hep erkeksi ya da hep kadınsı bir partner tercih etmenin de, daima sarışınları ya da daima esmerleri tercih etmekten daha normal de, daha tuhaf da görülemeyeceği sonucuna varmışlardı. Özgürleşmiş bir kültürde, prensipte herkes erkeklerle de kadınlarla da erotik ilişkiler kurulması olasılığına açık olurdu ve var olabilecek hiçbir tercihin toplumsal açıdan herhangi bir anlamı olmazdı. Bu anlamda, herkese gey denilebilirdi veya hiç kimseye gey denemezdi. Lezbiyen/gey kurtuluş hareketinin ilk dönemlerinden ve artık klasikleşmiş bir metinde söylendiği gibi: "Homoseksüel ve heteroseksüel kategorileri ortadan kalkardı".[251]

Lezbiyen/gey kurtuluş hareketinde aktif olan Marksistler'e göre, cinsiyetin salt toplumsal kavrayışını bütünleştirmek için, Marksist gelenekte kökleşmiş olan, daha önceki dönemlerin Marksistleri arasında görülen isteksizlik halinin üstesinden gelinmesi gerekiyordu. Clara Zetkin ve Alexandra Kollontay gibi kadın kurtuluşunun önde gelen düşünürleri de dahil olmak üzere, İkinci ve Üçüncü Enternasyonellerde yer alan hemen hemen tüm Marksistler feminizmi bir orta sınıf ideolojisi olarak gördü ve ciddiye almadı. "Hiç kimseyi ayırmadan tüm kadınları kucaklayan", kapsamlı, sınıflar arası, bağımsız kadın hareketi fikrini reddettiler. Ancak bununla birlikte, Kollontay cinsiyet ve cinsellik meselelerinin politik olduğunun ve bunlara kayıtsız kalmanın "affedilemez" olduğunun üzerinde durarak, hem cinsellikte çifte standart olmasına ve erkeklerin "kadını bağımsız bir birey olarak görmeyi" kabul etmemesine karşı çıkarak hem de işçi sınıfının ülküsü için yeni bir ahlak oluşturmanın önemine vurgu yaparak kendi çağının ortodoks Marksizm'ine isyan etti.[252] Kollontay'ın sosyalizmde çocuk yetiştirme üzerine getirdiği tartışma, daha ilerideki zamanların

251. D'Emilio 2002, s. 155.
252. Kollontai 1978, s. 51, 239, 243-4, 249.

sosyalist feminist saf toplumsal inşacılığa dayanan cinsiyet görüşüne çok yakın geldi. Ancak sosyalist feministlerin yeni bir Marksizm-feminizm sentezi oluşturmaya başlamaları 1970'leri buldu; bu sentez yavaş yavaş pek çok Marksist akımın desteğini aldı ve lezbiyen/gey kurtuluş hareketi için yararlı oldu.

Ancak cinsiyet normları 1960'larda ve 1970'lerde belli bir noktaya kadar esnetilmiş olsa da bu, erkeklik ve kadınlık kavramlarının gerçek anlamda aşındırılmasına ancak sağlam, gey çevrelerde asla tümüyle hegemonik olmamış bir feminist eleştiri bağlamında yol açtı.[253] Lezbiyen/gey hareketinin ilk dönemleri tarihi, en başından beri geyler arasında hem cinsiyet kavramını tamamen ortadan kaldırma hem de cinsiyet normlarına uyumlu olma potansiyelinin mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu iki eğilim, örneğin 1969'da New York'ta her dönem radikal, her zaman aynı anda birçok meseleyle ilgili çalışan Gey Kurtuluş Cephesi ile taktik olarak radikalliği benimseyen, tek bir meseleyle ilgili çalışmalarını sürdüren Gey Aktivistler İttifakı arasındaki kopuşta olduğu gibi, birbiriyle çatışıyordu. Maço düzcinsel devrimcilere hayranlık duyan gey Yeni Solcular topluluğunun yanı sıra Effeminists, Flaming Faggots, (1970'lerde, aynı zamanda GLF'de de aktif çalışan trans aktivistler Sylvia Rivera ve Marsha Johnson tarafından kurulan) Street Transvestite Action Revolutionaries (STAR)[254] ve Queens' Liberation Front[255] gibi maço karşıtı topluluklar da vardı. Radikal femizm, Transsexual Counseling Service, Transsexual Action Organization vb. gibi ABD'deki diğer "ikinci dalga" trans topluluklarında da hâkimdi.[256] Fransız FHAR, güçlü "efeminist" eğilimler gösteriyordu: FHAR'ın erkek üyeleri, özellikle anal sekste üstlendikleri alıcı rolünün "kadının psikoseksüel konumu"nu, çok daha geniş bir düzlemde ise "hepimizin,

253. Krş. Floyd 2009, s. 177-8
254. Floyd 2009, s. 168-70.
255. Stryker 2008, s. 85-7.
256. Meyerowitz 2002, s. 234-41.

homoların, kadınların, siyahların, Amerikan yerlilerinin, göçmenlerin, işçilerin, liselilerin, gençlerin, delilerin yaşadığı cinsel mutsuzlukları" ıanlamalarını sağladığını düşünüyorlardı.[257]

ABD'de, 1970'lere gelindiğinde, Yeni Sol küçülüp, ondan geriye kalanlar Maoculuğa ve diğer "parti inşa" formlarına yöneldiğinde, gey aktivistler arasında maço karşıtları büyük ölçüde azaldı. Gey hareketi, 1966 Compton's isyanından Stonewall'a çok önemli rolü olan transları ve cinsiyet muhaliflerini marjinalize etmeye ve dışlamaya başladı.[258] Geçmişe bakıldığında, sabit bir gey azınlık anlayışını reddeden lezbiyen/gey kurtuluş hareketi yıllarının yalnızca kısa bir ara dönem olduğu görülür.[259] Gender-bending* pek çok gey için altkültürü ve tarz anlayışını tanımlayan temel unsur olmayı sürdürse de, giderek büyüyen lezbiyen/gey hareketi Stonewall isyanının muazzam çeşitliliğinin değil, her geçen gün daha çok, 1960'ların homofil aktivizminin daha militan çizgisinin devamı görünümündeydi.

Cinsiyet muhalifleri özellikle, 1970'ler boyunca giderek büyüyen muhafazakâr atmosferden muzdarip oldu, bu atmosferde yasal kazanımlar bile "bir yandan translara uygun koşullar sağlarken, bir yandan da onlar için tehdit içeriyordu", yasal ve toplumsal düzlemlerde cinsiyet ayrımlarını olduğu gibi sürdürüyordu. Devlet daireleri transların tanınmasını onaylayacak işlemleri yapmadan önce, her geçen gün daha çok tıbbi belge ve mahkeme evrakı istiyordu. 1977 yılında, V. Uluslararası Cinsiyet Kimliği Sempozyumu'nda, 6 doktordan oluşan Standartlar Komitesi'nde bir transa yer vermeyi kabul etmedi. Trans örgütlenmeler tek tek dağıldı. 1979'da, cinsiyet atama operasyonlarının "toplumsal rehabilitasyon bakımından hiçbir nesnel avantaj sağlamadığı"[260] suçlamalarının ardından,

257. Shepard 2012, s. 110-11.
258. Stryker 2008, s. 85-7.
259. Valocchi 1999, s. 217.
* Gender-bending: Cinsiyet bükücü. Beklenen cinsiyet rolleri i bozan veya "büken" kişi. (ç.n.)
260. Meyerowitz 2002, s. 253, 252, 248, 254-8, 267-70

John Hopkins Cinsiyet Kliniği sembolik olarak, cinsiyet geçiş operasyonu gerçekleştirmeyi bıraktı.

LGBT örgütlenmenin ilk dönemlerinde, örneğin Brezilya'da, sadece feminizm değil, siyah bilinçliliğin geliştirilmesi de önem taşıyordu.[261] Güney Afrika'daki apartheid karşıtı LGBT örgütlenme ile siyahların mücadeleleri arasındaki bağlar çarpıcıdır. ABD'de, insan hakları mücadeleleri Frank Kameny ve 1960'ların ortalarındaki diğer gey militanlara "doğrudan eylemin ulaşacağı başarı için ikna edici kanıtlar"[262] sağladı, bununla yanı sıra, örneğin New York Mattachine Derneği'nin barlarda açık homoseksüellere hizmet verilmemesini şart koşan içki ruhsatı politikasına karşı 1966 yılında Julius'un Yeri adlı barda yaptığı (belli ki insan hakları hareketinin oturma eylemlerinden örnek alınmış olan) içki yudumlama eyleminde olduğu gibi görünürlükler sağladı.[263] Daha radikal bir damarda ise, Black Power (Siyah Güç), kimlik politikasının doğuşuna damgasını vuruyordu.[264] 1960'larda lezbiyen/gey kurtuluş hareketini "ateşleyen", siyahların (ve öğrenciler ile yoksulların) militanlığıydı. Ancak Afro-Amerikalı ve Hispanik lezbiyenler çoğu kez kendilerini lezbiyen feministler arasında yalnızlaştırılmış hissettiklerinden etnik topluluklarının mücadelelerine öncelik vermek veya kendi lezbiyen topluluklarını oluşturmak zorunda olduklarını düşündüler.[265]

Buna karşın, kendisi de bir Porto Rikolu olan Rivera, 1970'te Puerto Rican Young Lords'un polis baskılarına karşı gerçekleştirdiği bir protestoyu "STAR bayrağının kamuya açık bir yerde açıldığı ilk zamanlardan biri" olarak anımsamaktadır: "Young Lords üyelerinden bazılarıyla o gün tanışmıştım. Sonra onlardan biri oldum". Aynı yıl, Kara Panter Partisi'nin lideri Huey Newton, gey karşıtı önyargılara karşı çıkan ve gey hareketi ile

261. Green 2000, s 59
262. D'Emilio 1983b, s. 223. Ayrıca bkz. D'Emilio 2002, s. 27-8.
263. Simon ve Leitsch 2008.
264. D'Emilio 2002, s. 171.
265. Faderman 1991, s. 195, 240-3.

kadın hareketini devrimci politikaya tam anlamıyla katılmaya davet eden bir bildiri yayınladı.[266] Radikal lezbiyen/gey topluluklar bu çağrıya Kara Panterler'le dayanışma göstererek onlarla birlikte yürüyüşe katılarak karşılık verdi; bir GLF üyesi hapisteki Panter liderlerini desteklemek için 1970'de gerçekleştirilen bir toplanmadan bahsetmişti.[267] Siyah Güç'ün sloganı "siyah güzeldir", Gey Onur Yürüyüşü için örnek oluşturmuştu.[268]

Üniversitelerde sadece Afro-Amerikalıların ve Latinoların Birleşik Devletler'deki 1960'ların isyanlarına başkaldırmasının merkezde olması (açık açık işçi sınıfı solunun görece zayıflığı göz önünde bulundurulursa) 1970'lerden itibaren siyahlarla, Latinolar'la ve etnisiteyle ilgili programların hızla çoğalmasını açıklar. Kadın çalışmaları ile queer çalışmaların ortaya çıkışı bunların, büyük ölçüde, siyahlar ve Latinolar üzerine yapılan çalışmaların akademide açmış olduğu boşluktan faydalanması suretiyle gerçekleşti. Birleşik Devletler'in tüm dünyadaki akademik queer çalışmalarında çarpıcı derecede hegemonyası olması, bu anlamda Birleşik Devletler'in ekonomi politikasında –LGBT toplulukları ve hareketleri içerisinde süregelen ırkçılık gerçeğine rağmen– ırkçılığın merkezi bir konumda oluşunu dolaylı biçimde yansıtmaktadır.

Sonraki yıllarda, lezbiyen/gey hareketler Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da daha hızlı büyüme gösterdiği için, buralardaki, sözgelimi ABD'deki Latinolar'ın diasporalarının getirdiği etkiler, dışa bağımlı ülkelerden bazılarında, en azından LGBT toplulukların 1970'lerde henüz görülmediği bölgelerde, topluluk oluşumunda teşvik edici oldu. Örneğin, 1980'lerde Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da Güney Asyalı LGBT toplulukların ortaya çıkışı, Güney Asya'daki örgütlenmelerle paralel olarak gerçekleşti.[269]

266. Feinberg 1998, s. 108, 123.
267. D'Emilio 1983b, s. 233.
268. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 320-1.
269. Joseph ve Dhall 2000, s. 161-2.

...Ve Mevcut Radikal Soldaki Değişimler

Başlangıcında, yani 1960'lar ile 1970'lerde, mevcut radikal ve devrimci örgütlenmeler üzerinde ancak sınırlı ölçüde varolan etkisiyle yeni gey solu özerk bir olguydu. Eski solun kökleşmiş önyargıları, onun lezbiyen/gey direnişiyle olasılıklı bir yaklaşmasını çoğunlukla kısıtlıyor veya tamamen engelliyordu. Aynı şey feminizm için, hatta bir derecede siyah ve göçmen mücadeleleri için de geçerliydi ancak heteroseksist önyargılar bilhassa barizdi.

Tüm dünyadaki antikapitalist solda hâkim olan Stalinist, Maocu ve daha sonraları Castrocu akımlar, 1930'lardan itibaren, kaçınılmaz biçimde sosyalistlerin LGBT'ler arasındaki duruşunu yavaş yavaş zayıflatan gey karşıtı önyargıyı beslemişti. Dünyadaki "cinsel reform" hareketleri içerisinde yalnızca komünistlerin değil, yer alan aktivistlerin büyük çoğunluğunun Sovyet Rusya'yı açık fikirli cinsel politikaların işaret fişeği olarak gördüğü 1920'lerdeki o günleri anımsayan çok sayıda değilse de, birkaç LGBT vardı. Bununla birlikte, LGBT'ler, 20. yüzyılda antikapitalist hareketlerin ve rejimlerin cinsel meselelerdeki ününün çoğu kez kötü olduğunun giderek daha çok farkına varıyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, tüm dünyadan komünist ve Maocu partiler gey karşıtı yaklaşımlar üretmeyi sürdürdü, Sovyet yanlısı ya da Maocu olmayan pek çok solcu akım ise, üzerine düşünüp kafa yormaksızın gey karşıtlığı geleneğini devam ettirdi. ABD Mattachine Derneği'ni 1950-51'de kuran Harry Hay ve diğer eski komünistler üzerinde –Mattachine'in ilk zamanlarındaki gizli yapısından, daha kapsamlı kampanyaları ve geyleri baskı gören bir azınlık olarak görme anlayışındaki Halk Cephesi tavrını benimsediği zamanlara dek– komünist geleneğin güçlü bir etkisi olmasına rağmen, Hay gey örgütlenmeyi başlatmadan önce Komünist Parti'den ayrılmak zorunda kaldı.[270] Tıpkı Bettina Aptheker gibi, Afro-Amerikalı

270. D'Emilio 1983b, s. 62-6, 69.

şair Audre Lorde de, 1953 yılında Julius ve Ethel Rosenberg'in serbest bırakılması için bir komitede çalıştığı zaman ABD Komünist Partisi üyeleri arasında bir lezbiyen olarak önyargıyla karşılaştı.[271] 1940'larda ve 1950'lerde, kendilerine FBI'a bilgi sızdırmaları için şantaj yapılabileceği gerekçesiyle, partiye üye birçok lezbiyen ve homoseksüelden partiden ayrılmaları istendi.[272] LGBT mücadelelere yaklaşımı o kadar düşmanca olmayan Stalinizm karşıtı Marksist akımlar (mesela Hollandalı gey örgütlenme COC'ın kurucusu Niek Engelschman, savaş öncesinin Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin gençlik kolları başkanıydı) küçük ve tecrit edilmiş oluşumlardı.

LGBT karşıtı yaklaşımlar uzun yıllardır Sovyet ya da Çin etkisi altındaki pek çok başka partide gözle görülür durumdaydı. Brezilya Komünist Partisi ve onun büyük Maocu uzantısı, 1970'lerde, homoseksüelliğin bir "burjuva dekadanlığı" olduğu ve homofobiye karşı mücadele vermenin diktatörlükle mücadelede hareketi böleceği yaklaşımını paylaşıyordu.[273] ABD'de 1970'lerin başlarında (daha sonra Devrimci Komünist Parti'ye evrilecek olan) Maocu Devrimci Birlik, yayınladığı özel bir broşürde eşcinsellerin "prensipte, sınıf dönüşümünün gerektirdiği çetin göreve hazır olma[dığı]nı" yazdı.[274] 1994 gibi yakın bir tarihte, Hindistan Komünist Partisi'ne bağlı bir kadın örgütlenmesi, Güney Asyalı geylerin bir konferansını "Hindistan'ın yozlaşmış Batı kültürleri tarafından istila edilmesi" olarak niteleyerek kınadı.[275]

1970'lerde Latin Amerika'da Küba etkisi altında gelişen belli başlı devrimci örgütlenmeler de daha iyi durumda sayılmazdı. Sözgelimi, 1973 yılında Arjantin'de, Marksist şehir gerillalarıyla eşcinsellik ve uyuşturucu müptelalığı arasında benzerlik kuran sağcı posterler basıldığında, solcular bir gösteride "Biz ibne

271. Faderman 1991, s. 144.
272. Aptheker 2008.
273. Green 1999a, s. 271, 275; Green 2012, s. 450.
274. Rubin 2011, s. 122.
275. Joseph ve Dhall 2000, s. 163-4.

değiliz, biz keş değiliz"[276] sloganlarıyla karşılık vermişti. Şili'de de, reformcu sosyalistler ile Sovyet yanlısı komünistlerden oluşan Salvador Allende'nin Halk Birliği koalisyonu zamanında, 1972'de Santiago'da düzenlenen halka açık ilk gey yürüyüşünü polis engellemiş, sol basın da yürüyüşle dalga geçmişti.[277]

1960'larda toplumun ve cinselliğin hızla değişmeye ve yeni bir gey kültürünün gelişmeye başladığı bir ülke olan Brezilya'nın hapishanelerinde, 1970'lerde Küba'dan ilham alan devrimci gerillalar arasında maçoluk yaygındı. Askeri diktatörlük 1960'ların sonlarında güç kazanarak toplumun kültür, müzik ve cinsellik alanlarındaki kendine has nitelikleri üzerinde otoritesini kurup her geçen gün daha çok sınırlama getirdikçe, muhalifler hippiler, hainler ve politik tutuculuğunu ısrarla sürdürenler olarak "üç kola ayrıldı". Rejimin ancak silahlı mücadeleyle devrilebileceğine hükmeden solcular, kültür alanındaki muhalefeti salt "yabancılaşmış" olarak görüyor ve önemsemiyordu, gerçi ara sıra bizzat devrimci liderlerin Beatles'a karşı zaafı olduğu görülebiliyordu. Sosyalist "yeni insan"ı yaratmaya koyulmuşlardı. Kült figürleri Che Guevera bir yandan militanlıklarını, işçi sınıfı erkeksiliklerini tartışmasız kılıp, bazı kadın yoldaşlarını da ikilemde bırakırken, alternatif yaşam tarzlarına –örneğin uzun saç ve özgür heteroseksüel aşk– bakışlarını korumalarına olanak tanıyordu.[278]

Bu kendi içine kapalı devrimci altkültürün ethosu, bir parça farklı bir dönemde, Küba'nın bir biçimde farklı cinsel düzeninin erkeksi niteliğini taşıyan modelini benimseyerek, "zorunlu heteroseksüelli[ği] ya da en azından öyle görünme[yi]" dayattı. Sonradan gey olarak açılacak olan Herbert Daniel, bu dönemi, sonunda vardığı "Cinselliğimi 'unutmak' zorundayım" kararıyla hatırlıyordu. Bu ortamda, kadınlar en az erkekler kadar maçolaşmak suretiyle kendilerini ispatlmak zorundaydı; ancak sonradan erkeklerin kendilerine bu kadınların "aşırı erkeksi

276. Drucker 1996, s. 94.
277. Robles 1998, s. 36.
278. Green 2012, s. 446-8, 463-4, 458-9, 454-5.

davranış biçimine sahip olmaları"nın onların gizli lezbiyen oldukları anlamına mı geldiğini sorduklarını öğreniyorlardı. Daniel ve diğer pek çok kişi, sürgüne gönderilmiş yüzlerce Brezilyalı devrimci arasında hemcins aşkının mümkünlüğüne dair tartışmayı –ki bu onları bir süreliğine iki karşıt kutba bölen bir tartışmaydı– ancak 1970'lerin sonlarında Paris'te başlatabilmişti.[279]

Mevcut komünist ve sosyalist örgütlenmeleri LGBT, feminist ve siyah hareketlerden ayıran meseleler maçoluğun ve diğer önyargı biçimlerinin ötesine geçiyordu. Reformcu, Stalinist ve Maocu partilerin devlet iktidarını ele geçirme ve elde tutmaya ilişkin yönelimleri, yalnızca "o tek" partinin, "taraflı" tüm hareketler için liderlik rolünde olmalarını kendiliğinden meşrulaştıran bilimsel, küresel bir toplum vizyonundaki ısrarlarıydı. Bu, Komünist Parti'nin ve diğer partilerin siyaseti kendi ihtiyatlarında görmelerine ve toplumsal hareketleri kendi "belirli sorunları"yla sınırlamaya çalışmalarına yol açtı.[280] Ancak diğerlerinin içinde bir tek sosyalist feministler, kendi içgörülerinin yalnızca kadın meselelerine uygulanabileceğini kabul etmeye yanaşmadı.

Bununla beraber, dünya solu üzerindeki 1970'lerde başlayıp 1980'lerde ve tam olarak da 1991'de Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla birlikte Stalinist hegemonya hızla sona erdi ve daha demokratik antikapitalist akımlara alan açıldı. Aşırı sol üzerindeki baskı ve ortodoks Maocu hegemonya Asya'daki LGBT topluluklarında Marksist etkinin görülmesinde etkin bir engel oluştursa da, 1970'lerde Batı Avrupa'da ve hem Kuzey hem de Güney Amerika'da fırsatlar oluşmaya başladı. Solda cinsiyetçiliği ve heteroseksizmi Marksizm'in kendi öz doğasıyla açıklamaktan ziyade, Sovyet, Çin ve Küba öncü modellerinin Marksizm'in demokratik özünden uzaklaşmasıyla açıklamanın daha iyi olacağı kanaati yayılmaya başladı.

279. Green 2012,v s. 461, 452, 455, 465.
280. Rowbotham, Segal ve Wainwright 1979, s. 7-8 (alıntı: Fernando Claudin).

Lenin'in ve Komünist Enternasyonel'in siyah ve diğer ulusal kurtuluş mücadelelerine yaptığı vurgu göz önünde bulundurulduğunda, özellikle Leninist gelenekten gelen partilerin bağımsız siyah hareketlerin 1960'lardaki yükselişini görmezden gelmesi veya inkâr etmesi zordu. Sosyalist örgütlenmelerin bağımsız hareketlere tabi olmasına etkin bir biçimde ilk karşı çıkanlar, 1960'larda ortaya çıkan siyah militanlık ile emperyalizm karşıtı mücadeleler olmuştu.[281] 1970'lerin ortalarında feminizm de solda büyük tartışmalara neden oluyordu, özellikle Batı Avrupa'da Avrupalı komünist partiler kadın hareketiyle ilişkilerini yeniden gözden geçiriyordu. Avrupa'nın en büyük Maocu topluluklarından biri olan aşırı solcu İtalyan örgütlenme Lotta Continua, feminizmin kendi iç bölünmelerinde ve 1976'da dağılmalarında bile temel bir rol oynadığı görüşündeydi.[282] Troçkist akımlar arasında, Dördüncü Enternasyonal; kadın kurtuluşunun tüm işçi sınıfı akımları için "büyük ve etkili bir değişimi gündeme getirdiğini" kabul eden, bunu "işçi hareketi için bir ölüm kalım meselesi" ilan eden, kadınların "herhangi bir siyasi eğilimin aldığı kararlara ya da siyasi gereksinimlerin tabi olmayacak" bağımsız bir öz-örgütlenme gerçekleştirmesini destekleyen, kendi ulusal kollarında cinsiyetçi tutumlara karşı çıkılması çağrısı yapan ve bilhassa lezbiyen feminizm için olumlu bir tanım içeren kadın kurtuluşu üzerine uzun bir önergeyi 1979 yılında kabul etmesiyle öne çıkıyordu.[283]

Mevcut sol örgütlenmeler için lezbiyen/gey kurtuluşu hakkında söz söylemek özellikle zordu. Ancak bu da 1970'lerde gerçekleşmeye başladı, gerçi en iyi örneklerde bile, eski sol ancak yeni ortaya çıkan lezbiyen/gey kimliğin daha itibarlı gördüğü bakış açılarıyla uzlaşıyordu, erkeğin üstünlüğüne tümüyle karşı çıkan lezbiyen feminizmle veya en radikal cinsel dürtüleri dile getiren trans ve fahişe isyancılarla uzlaştığı söylenemezdi. Yine de, sol zaman zaman, emperyalist ülkelerde olduğu kadar

281. Rowbotham, Segal ve Wainwright 1979, s. 87.
282. Arruzza 2013, s. 75.
283. Dördüncü Enternasyonal 1979.

Latin Amerika'da ve Güney Asya'da da, karşılaştığı lezbiyen/gey aktivizmiyle büyük değişim gösterip yeniden şekilleniyordu.

LGBT radikallerinin mevcut solun önyargılarıyla yüzleşmeleri, mesela Nikaragua'da küçük bir ortamda gerçekleşti. Nikaragualı bir lezbiyenin aktardığına göre, Sandinista Devrimi "bir alan açmıştı". Uluslararası lezbiyen/gey dayanışması, özellikle San Francisco'dan lezbiyen/gey Victoria Mercado Tugayı'nın gösterdiği dayanışma, imkânların artmasında rol oynadı. ABD hareketinin AIDS'e karşı, tam da bu hastalığın Nikaragua'da görüldüğü zamanlarda ayağa kalkması, LGBT hareketinin yeşermesi için alan yaratmış oldu. 1988 yılında, lezbiyenler ve geyler, sağlık bakanlığının desteğiyle bir AIDS kolektifi oluşturdular.[284] 1989'da devrimin 10. yıl kutlamaları yürüyüşüne açık bir bileşen olarak katıldılar.[285] Sandinistalar iktidardan düşerek yıllar içerisinde sağa kaydıktan sonra bile LGBT haklarına verdikleri desteği yeniden gösterip sürdürdüler.

Meksika'da LGBT hareketi, 1982 itibariyle, birçok LGBT liderini o yılki seçimlerde aday gösteren (Dördüncü Enternasyonal'in bir parçası olan) Devrimci İşçi Partisi'ne katıldı.[286] Daha büyük bir ölçekte ise, Brezilya'da, LGBT hareketin devamlılığını yaklaşık 10 yıl kadar kesintiye uğratan askeri diktatörlükten sonra, rejimin özgürleşmesi ve muhalefetin yükselişi bir noktada 1976'dan itibaren yeni bir Brezilya gey solunun ortaya çıkışıyla birleşerek, 1980'de gey toplulukların birinci ulusal toplantısı ve birkaç hafta sonrasında Sao Paulo'daki genel greve destek olarak düzenlenen 1 Mayıs mitingine gerçekleştirilen toplu LGBT katılımıyla zirvesine ulaştı.[287] 1980'lerin başında kurulan yeni İşçi Partisi (PT), LGBT'ye açık destek veren ve gey yanlısı programlarını açıkça gerçekleştirip duyuran adaylarının seçilmesiyle birlikte LGBT hareketiyle iyi

284. Randall 2000, s. 101, 94, 96.
285. Drucker 1996, s. 99.
286. Lumsden 1991, s. 60, 63-5; Drucker 1996, s. 94.
287. Green 1999a, s. 271-6.

bir işbirliği sergiledi. PT, selefi olan işçi partisiyle ve daha LGBT karşıtı Komünist Parti ile Maocu akımlarla ilgisi olmayan, yeni kurulmuş bir parti olmanın avantajına sahipti.[288] Lideri Ignacio Lula da Silva, partisinin 1981'de gerçekleşen birinci kongresinde "Eşcinselliğin bir hastalık veya herhangi bir şekilde polisi ilgilendiren vukuat sayılmasına izin vermeyeceğiz."[289] duyurusunda bulundu.

Radikal lezbiyen/gey örgütlenmenin bir başka dönüm noktası, 1976 Soweto ayaklanmasının hemen ardından Güney Afrika'da siyahların yaşadığı yerlerde gerçekleşti. LGBT hakları meselesi, 1984'te, ölüm cezasıyla yargılanan birkaç Afrika Ulusal Kongresi (ANC) üyesinden biri olan Simon Nkoli'nin gey olduğunun ortaya çıkmasıyla gündeme geldi. Bu, Güney Afrika'daki LGBT hareketi içerisinde bir ayrışmaya yol açtı. Witwatersrand Gey ve Lezbiyen Örgütü ve Lezbiyen ve Gey Eylem Örgütü (OLGA) gibi apartheid karşıtı lezbiyen/gey topluluklar kuruldu, 1990 yılında Birleşik Demokratik Cephe, OLGA'yı üyeliğe kabul etti. Birinci Johannesburg Lezbiyen ve Gey Onur etkinlikleri 1990'da kutlandı, bu aynı zamanda Nelson'ın serbest bırakıldığı ve ANC'nin yasallaştığı yıldı. Cinsel yönelime dayalı ayrımcılığı yasaklayan madde, 1996'da yeni Güney Afrika anayasasına girdi.[290] LGBT hareketler ile FSLN, PT ve ANC arasındaki mücadelelerle oluşturulan bağlar bu partiler iktidara gelince varlığını korudu fakat başka ülkelerde olduğu gibi, bu partilerin giderek daha ılımlı olmaya başlayan politikaları her iki tarafta da sorunlar ortaya çıkardı.

Fordizm döneminde ortaya çıkan lezbiyen/gey kimlik kökleşip yayılmayı sürdürdükçe, takip eden yıllarda radikal sol da lezbiyen/gey cemaatlerle uzlaşmaya devam edecekti. Fordist dönemdeki diğer trendler, yani toplumun giderek daha çok cinselleştirilmesi ve cinselliğin ticarileşmesi, gitgide daha çok ülkede eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması ve ayrımcılık

288. Green 2000, s. 62-3.
289. Green 2012, s. 466.
290. Drucker 1996, s. 95-6; Gevisser 2000, s. 111, 119-20.

karşıtı yasaların benimsenmesi, lezbiyen/gey kimliğin cinsiyet uyumsuzluğundan giderek daha çok ayrılması da sonraki yıllarda varlığını sürdürecekti. Hatta, Sovyet bloğunun yıkılışı, Çin'deki ve Küba'daki büyük değişimler ve ekonomik olarak tahakküm altına alınmış ülkelerde popülist rejimlerin zayıflaması gey örüntülerin daha da yaygınlaşmasının önündeki engelleri kaldıracaktı. Ancak neoliberalizm 1980'lerden başlayarak, gey-egemen cinsellik rejiminin dayanaklarından birçoğunun altını oyacaktı, bunlar arasında reel ücretlerin artması, refah devletlerinin yayılması ve radikalleşen, giderek büyüyen emperyalizm karşıtı, siyah ve feminist hareketler vardı. Bu değişimlerin eşcinsel formasyonda yarattığı sonuçlar çok büyük olacaktı.

2. Kısım
Neoliberalizmde Gey Normalleşmesi

3. Bölüm
Homonormativite ve Queer

Lezbiyen/gey kimliğin incelenip ortaya çıkışının ayrıntılandırılmasının ardından, bir soru ortaya çıkar: Bu, hikâyenin sonu mudur? Özellikle gey normalleşmesi sadece emperyalist ülkelerde değil, diğer bölgelerde de yaygınlaştıkça, kimileri hemcins cinselliğinin diğer tüm biçimlerinin de, Dennis Altman'ın, muzaffer "küresel gey", yani kapitalist kürselleşme dalgasının üzerinde ustalıkla sörf yapan tekil bir figür olarak eleştirdiği bir imgeye teslim olup olmadığından kuşkuya düşmüştür.[1] Bir zamanlar *homo sapiens*'in biyolojik evrimin geldiği son nokta ve de liberal demokrasinin (özellikle 1990'larda)

1. Altman 1996, s. 77-8.

insanlık tarihinin geldiği son nokta olarak görülmesine çok benzer biçimde, bazen acaba LGBT tarihinin tüm yolları San Francisco'daki Castro Caddesi'ne mi çıkar diye düşünülmesi mümkündür. Queer kuramcıları gey kimliğe ilişkin bu gibi her tür tekil görüşü yıkmaya çalışmıştır.[2] Ancak bu kuramcıların soyut "farklılık" savunmaları, zaman zaman LGBT tarihinin bir çıkmaz sokak olduğunu ima eden tarih yazıcılığıyla pek de somut ilişkiler kuramıyordu. Queer kuramcılar çoğunlukla söylemin altında yatan toplumsal ilişkilere değil, söylem üretimine odaklanıyorlardı.[3]

Kitabın 2. Kısım'ında, lezbiyen/gey kimliklerin esasen yayılmaya devam ettiği ve LGBT'lerin neoliberalizm döneminde, 1970'lerden beri toplum içinde kendilerine yer edinme çabalarını sürdürdükleri anlatılmaktadır. Ancak gey kimliklerin yaygınlaşması ve güçlenmesi; derinleşen sınıfsal farklılıkları ve cinselliğin geçmiş yıllardakinden çok daha yoğun biçimde ticarileştirilmesini ve metalaştırılmasını aksettiren biçimde gitgide "sapkınlaşma"ya başlamıştır. Materyalist bir yaklaşımla sadece lezbiyen/gey kimliklerin 1970'ler itibariyle ortaya çıkışının değil, son yıllarda LGBT kimliklerdeki değişimlerin de haritası çıkarılabilir. Bu yaklaşımla, LGBT dünyasındaki eğilimler ile cinsiyetlendirilmiş kapitalizmdeki son gelişmeler arasındaki bağlantılar, özellikle birikim modeli ile 1974-75 ve 1979-82 ekonomik durgunluk dönemlerinden beri şekillenmekte olan toplum türleri arasındaki bağlantılar araştırılabilir.[4]

3. Bölüm'de, hemcins örüntülerin neoliberal dönemde işçi sınıfının giderek parçalanmasına ve erkeğin kadın üzerindeki doğrudan tahakkümünün görünüşte cinsiyet ayrımı gözetmeyen kurumlarca kamufle edildiği cinsiyet düzenine ne şekilde uyum sağladığının haritası çıkarılıyor. Emperyalist ülkelerde, hâkim olan lezbiyen/gey kimlikler giderek güçlenen küresel hiyerarşi ve eşitsiz dünya içerisindeki yerini alarak, her geçen

2. Örneğin Seidman 1997, s. 195.
3. Reynolds 2003.
4. Mandel 1978 ve 1995.

gün daha "homo-nasyonel" olmaktadır. Gey kimlik, özellikle LGBT haklarının daha somut bir yerleşiklik kazandığı bazı bölgelerde ve bilhassa orta sınıfta, giderek artan gettolaşma ve cinsiyet normlarına uymayla, transların ve cinsellik bakımından marjinalize edilen queerlerin dışlanmasıyla, egemen uluslara ırkçılığın ve İslamofobinin entegre olmasıyla ve evliliğe dayalı normatif ailelerin oluşumuyla nitelenen yeni bir gey normalleşmesine dönüşmüştür. Ben bu güncel eşcinsellik rejimini "homonormatif-egemen" diye adlandırıyorum.

Homonormativitenin ortaya çıkışı, kesinlikle daha geniş toplum kesimlerinin daha az heteronormatif olduğunu ima etmez: Tam tersine, homonormativite, heteroseksüel normu yansıtmakta ve ona uyarlanmaktadır. Neoliberalizmin karakteristik özelliği olan yüzeysel çokkültürlülük; İslam dünyasında, Afrika'da ve ırk ayrımcılığı yapılan diğer yerler arasında giderek artan ve homofobik tepkileri körükleyen ırk eşitsizliğini maskelemekte pek başarılı olamamaktadır. Emperyalist ülkelerde de, lezbiyen/geylerin topluma entegrasyonuna karşı önceden kestirilemeyen, zaman zaman da şiddetli olumsuz tepkiler gelmeye devam ediyor. Bununla birlikte, 4. Bölüm'de de ortaya koyulduğu üzere, LGBT hareketlerin neoliberal düzene homonormatif olarak uyum sağlamış olmaları, homofobik tepkilere karşılık vermelerini engellemektedir. Bu uyum sağlama hali, yalnızca yeni ortaya çıkan gey sağ ve merkezi değil, aynı zamanda sosyal-liberal merkez solu, hatta bir ölçüde radikal solu da sıkıntıya sokmaktadır.

Aynı sıralarda, başkaldıran düşük gelirli LGBT'ler, homonormatif-egemen rejim içerisinde tali bir konumda yer bulan, muhalif cinsiyetlere sahip olan kişiler ve diğer queerlerden oluşan muhalif bir altkültür oluşturmuştur. Neoliberalizm gey normalleşmesinin yeni, belirli bir topluluk olarak tanımlanması ve güçlendirilmesi için gerekli toplumsal koşulları oluştururken, neoliberalizmin topluma zararlı etkisi, pek çok LGBT'nin gey normalleşmesinin 1990'lardan itibaren aldığı şekli sorgulamasına yol açacak çok sayıda sebebi meydana

çıkarmıştı. Queer muhalefetin esas kaynaklarının analizinin yapılması, yakın zamanların queer kuramın temel politik kaygısının –homonormativiteye karşı normlara uymayı reddeden veya ayrıcalıklı olmayan LGBT'lerin savunulması– irdelenmesi için bizzat queer kuramın sunduğundan çok daha somut bir dayanak sunabilir. Hatta, cinselliğin ticarileştirilmesiyle arzunun açıkça gösterilmesinin şeyleştirilmesine, baskıcı yüceltim bozmaya ve eşcinsel/düzcinsel ikiliğine karşı çıkılmasına ve queer bir antikapitalizmin temelinin atılmasına yarar sağlayabilir.

Neoliberalizmin Temelleri

1974-75'te başlayan büyük çöküş dalgası, bugün hâlâ devam eden neoliberal saldırı dalgasıyla ilk kez 1970'lerin sonlarında karşılaştı. Bu saldırı dalgası içerisinde (çok şematik olarak sıralamak gerekirse) şunlar mevcuttu: "Toyotist", "sıfır stoklu" üretim tekniklerine ve genel olarak "düşük maliyetli imalat"a doğru bir değişim; ekonomik küreselleşme, liberalleşme ve serbestleşme, "hızı artıran ve üretim alanını büyüten" yeni teknolojilerden faydalanmak;[5] çok sayıda kamu şirketi ile sosyal hizmetlerin özelleştirilmesi; iş gücünün zararına olacak şekilde refah düzeyinde ve sermayenin gücünde artış; ülkeler arasında (borç krizi ve yapısal düzenleme politikaları yüzünden) ve ülkelerin kendi içinde (azalan oranlı vergiler, sosyal yardım "reformlar"ı ve sendikalara yapılan saldırılar yüzünden) giderek artan eşitsizlikler; ekonomik büyümenin motoru işlevi görecek şekilde kitlesel tüketimin yerine gitgide lüks tüketimin geçmesi.

Bu değişimler, salt küreselleşmeden daha fazlasını içeriyordu. Hatta daha temel olarak "sermayenin giderek artan esnekliğini, hareketliliğini ve yoğunlaşan iktidarını" yansıtıyordu.[6] Özetle, son birkaç yılı veya on, yirmi yılı yaşamış olanlar,

5. Hennessy 2000, s. 6.
6. Brenner 2000, s. 317.

"sermayenin giderek artan oranda zenginlerin elinde tekelleşmesi"ne ve hizmetlerde acımasız kesintilere tanıklık etmişti.[7]

Bu saldırı dalgası, pek çok başka şeyin yanında tüm dünyadaki işçi sınıflarını da parçalamıştır. Düşük ücretli işçiler ile daha yüksek ücretli işçiler arasında, geçici işçiler ile sürekli işçiler arasında, beyazlar ile siyahlar, doğma büyüme bir yerin yerlisi olanlar ile göçmenler arasında, işsizler ile bir işi olanlar arasında büyük farklılıklar (yeniden) ortaya çıktı.[8] Sanayisizleşme, emperyalist ülkelerin bazı bölgelerindeki milyonlarca mavi yakalı işçi için tahrip edici oldu, bu sadece erkekler için değil, mavi yakalı işlerde ekonomik niş alanları bulmuş olan kadınlar (kimi zaman butch'lar) için de geçerliydi.[9] 1960'larda ulusların işçi sınıflarında giderek daha az dile getirilir olan gelir ve iş güvencesi farklılıkları geçmişe ait konular haline geldi, ki bunlar lezbiyen/gey kimliğin yükselişinin de temeliydi.

---

7. Rosenberg ve Villarejo 2012, s. 1.

8. Örneğin 1980'lerde Thatcher yönetiminde Britanya'da, kitlesel yoksulluk ve evsizlik yeniden başgösterince, en dipte yer alan yüzde 20'lik kesim bir asır öncesindeki durumlarından daha kötü haldeyken, yüzde 10'u oluşturan kesim yüksek ücretlilerdi. ABD'de, nüfusun yüzde 10'unu oluşturan en düşük ücretlilerin saat başı kazançları 1980'lerde yüzde 16 oranında azalmıştı (Hobsbawm 1994, s. 308, 406, 573). Ücretlerin gösterdiği eğilimler üzerine yapılan bir çalışma, ABD'deki fabrika işçileri arasındaki eşitsizliğin 1970'lerde ve 1980'lerde tırmanarak, 1930'larda olduğundan çok daha yüksek seviyelere geldiğini, öte yandan 1994 sonrasındaki ekonomik canlanmanın eşitsizliği ancak çok düşük oranlarda azalttığını gösteriyordu (Galbraith ve Cantu 2001, s. 83). Davis, ABD'nin büyüyen sağlık, ticari hizmetler, bankacılık ve emlak sektörlerinde "iki seviyeli ekonomi" ve "geleneksel gelir piramidinin gelir için yeni bir kum saati şekline büründürülmesi"yle sonuçlanan "gelir/vasıf aşırı kutuplaşması"ndan söz etmişti (1986, s. 214-18). ABD Merkez Bankası'ndan alınan rakamlar, gelir eşitsizliğinin 1990'ların sonlarında had safhada arttığını göstermektedir (Andrews 2003). En yüksek kazanç sağlayanların toplam gelirlerin üçte birine ya da daha fazlasına tekabül ettiği Malezya, Meksika, Peru, Filipinler ve Sri Lanka gibi ülkelerde eşitsizlik daha da uç noktalara vardı; bunun yanında, en üst gelir düzeyindeki yüzde 10'luk kesimin toplam gelirin hemen hemen yarısına, en üst düzey yüzde 20'nin hemen hemen üçte ikisine, en alttaki yüzde 20'nin ise toplamın yüzde 2,5'uğuna tekabül ettiği Brezilya'ya da ayrı bir parantez açmak gerekir (Hobsbawm 1994, s. 407).

9. Feinberg 1998, s. 60.

Sermaye, daha ucuz işgücü ve en uygun sigorta poliçelerini sağlayan yerlerin arayışına girince, neoliberal stratejilerin kâr oranlarını eski seviyelerine getirmek için üretimi ve dağıtımı parçalayarak yaymasında yeni teknolojiler, özellikle daha ucuz ulaşım araçları ve yeni kitle iletişim araçları çok önemli olmuştur. Sermaye birikimi "esas kurucuları olan yeni siber özneler tarafından şişirilmiş"tir. Hemen hemen herkes, bu teknolojinin tüm dünyada, özellikle yeni teknolojik aletleri edinmek için yeterli geliri olanlar için, kültürleri nasıl dönüştürdüğünün farkındadır. Sağlık, gıda, moda ve spor pazarlarının büyümesi, "bedenin ve kimliğin" daha derinden "penetrasyonu ve metalaştırılmasını" getirmişti. En çok mikrodalga fırın, cep telefonu ve mp3 çalar gibi yaşam alanı ve vakit bakımından günlük hayatı yeniden şekillendiren ürünlerin satışı arttı.[10]

Neoliberalizm, aynı zamanda küresel işbölümünü ve bölgelerin hiyerarşisini de değiştirmiştir. 1970'lerden başlayarak, klasik emperyalizm döneminin açık sömürge imparatorlukları ile Fordizm döneminin yeni-sömürgeciliği, çok sayıda dışa bağımlı ülkede oluşturulan yeni bir sanayileşme dalgasıyla birlikte yerlerini yeni bir uluslararası işbölümüne bıraktı.[11] Bu da nihayetinde, artık hiçbir ülkenin sermayenin merkezi işlevi görmediği şekline büründü. Robert Went'in çıkarımına göre, neoliberal küreselleşmenin sadece daha önceki kapitalist uluslararası kontrol altına alma dönemlerindeki gibi emtia sermayesi (ticaret) ve para sermayesi (finans) dolaşımlarını değil, bizzat üretim sermayesi dolaşımını da uluslararasılaştırması açısından daha önce eşi benzeri görülmemişti.[12] Ortaya çıkan sonuç: "Tarihte ilk defa...büyük ölçüde devletlerin sınırlarının ötesinde işleyen tek, giderek daha bütünleşmiş ve evrensel bir dünya ekonomisi" olmuştu.[13]

10. Hennessy 2000, s. 6, 3, 106-7 (alıntı: Martyn Lee).
11. Hobsbawm 1994, s. 205, 362.
12. Went 2001, özellikle s. 83-7, 149-50.
13. Hobsbawm 1994, s. 277-81, 9-10.

Bu yeni ekonomik düzen, hem devletlerin kendi içlerindeki hem de birbirileri arasındaki gelir ve refah düzeyi eşitsizliklerini sürekli artırdı. 1960 ile 1987 arasında, dışa bağımlı ülkelerin kişi başına reel GSYİH'si, emperyalist ülkelerin GSYİH'sinin yüzde 9'undan yüzde 5'ine düştü. 1980'lerde Afrika'da ve Batı Asya'da kişi başına reel GSYİH'si oldukça düştü.[14] Küreselleşme, tüm dünyada zengin ile yoksul arasındaki uçurumu da derinleştirdi.

Küreselleşmenin diğer yüzü, belirli yöreleri küresel sermayenin taleplerine tabi kılan yerelleştirmedir. Bunun içerisine çoğunlukla yerel toplulukların ve kültürlerin yüceltilmesi dahildir. Ancak yerele övgü sermayenin meylettiği dalgalanmalara karşı bölgesel ve küresel ittifakları engellediği ölçüde, "kapitalizmin yapılarını görünmez kıl[an]" siyasi projeleri destekleme eğilimindedir.[15]

Egemen devletler, neoliberal küreselleşme etkisinde, her durumda geçmişin sömürgeci veya yeni-sömürgeci güçlerinden oluşmuyordu. Bu düşünce, dünya düzeninin devam eden eşitsiz ve emperyal yapısını görmeyi zaman zaman güçleştirebilir. Emperyalist ülkelerin ara sıra meydana gelen aşağılayıcı ve geçici başarısızlık dönemlerini, iktidar sahibi ve varlıklı olmayan vatandaşları bile –özellikle erkekler– "ruhlarında açılan yaralar" gibi derinden hisseder. Bu aşağılanma hissi cinsiyetçi ve cinsel yollarla tüketilebilir.[16] Ancak gerçekte, en emperyalist ülkeler, hatta buralarda yaşayanlar, küresel eşitsizliğin boyutlarının hızla artmasından göreceli olarak fayda sağladılar; bu da, yeni-sömürgeci dönemde gerçekleşen eşitsizlikteki ufak gerilemeyi tersine çevirip eski haline getirdi.

Benzer biçimde, radikal liberalizm, yeni birikim rejimi etkisi altında hâkim ideoloji olarak neoliberal çokkültürlülüğe dönüşürken, farklı "ırk"lardan ya da farklı "kültür"lerden insanlar arasında maddi eşitlikte bir artışı hiçbir şekilde teşvik etmedi. Aksine, zayıflayan işçi hareketleri ve bu hareketlerdeki ırkçılık

14. Hobsbawm 1994, s. 424, 405.
15. Hennessy 2000, s. 7-8.
16. Hennessy 2000, s. 158-9 (alıntı: Laura Kipnis).

karşıtı genel bir bilinçli dayanışmanın bulunmayışı göz önünde bulundurulursa, kitlesel göç, işçi sınıfları içerisinde daha büyük eşitsizlik ve gerginlikler olmasına katkı sağlamıştır.[17] LGBT'ler açısından, yapısal eşitliğe yönelik veya onlara olan önyargıya karşı mücadele verilen davalar da ortadan kalkmamıştır. Buna karşılık, 1990'lardan beri, giderek yalnızca "normal" değil, aynı zamanda ayrıcalıklı ve/veya hali vakti yerinde olarak tasvir edilmeye başlayan, dünyanın gitgide daha çok bölgesinde lezbiyen ve geylere ilişkin homonormatif bir imajın ortaya çıkmış olması; eşcinsel ve düzcinsel arasındaki yapısal farklılıkların Fordizm döneminde de beslenen önyargıyla birleşerek LGBT'lere karşı önyargıyı, ayrımcılığı ve şiddeti sürekli körüklemiştir.

Neoliberalizmin cinsel muhaliflere sunduğu alan büyük ölçüde onların "kâr amaçlı ticari baskı grupları tarafından [onlara] ayrılan tüketici niş alanlarının kendine has gerekliliklerine"[18] uyum sağlama becerilerine dayansa da; neoliberal saldırı dalgasına eklenmiş bir şaşırtmaca hamlesi de, piyasanın muhafazakâr ahlak anlayışının altını oyma şekli olmuştur. Zaman zaman, geleneksel otorite ve ahlak, kapitalist ilerlemeye engel oluşturan bir görünüm verir. Bu koşullar altında, kadınların ve geylerin geleneksel otoriteye karşı anaakım ya da liberal mücadelesi kısmen ve çoğunlukla da istemsizce neoliberalizmin çıkarlarına hizmet edebiliyordu.[19] Bu; rutin polis baskınları Santiago'daki eşcinsel gece yaşamını ortadan kaldıramayınca, baskının kalesi olmaktaki kötü şöhretinin yanı sıra, neoliberal ekonominin de öncüsü olan Şili'deki Pinochet diktatörlüğünün, Şili'nin ilk gey dans kulüplerinin ortaya çıkmasıyla aynı zamana rastlamasında da açıkça görülüyordu.[20] 1980'ler ve 1990'larda Güney Amerika'daki diktatörlükler yıkılınca, hızla açık bir LGBT ortamı ve hareketi oluşabildi. LGBT hareketin 1990'ların başlarında yükselişe geçtiği ve ra-

17. Hobsbawm 1994, s. 309-10.
18. Burt 1998, s. 16.
19. Hennessy 2000, s. 7-8.
20. Robles 1998, s. 37.

dikal solla ilişkilendiği Arjantin'de de,[21] Buenos Aires'te 1996'da belediye özerk yönetimi kazanılınca, cinsel yönelime dayalı ayrımcılık yasaklandı.

İşçi sınıfının zayıfladığı ve eşitsizliğin arttığı bir zamanda kadın hareketi ile LGBT hareketinin ilerlemesindeki çelişki, 1980'ler ile 1990'ların birçok ideolojik tartışmasında üzerine konuşularak tüketildi. Kırk yıl öncesinde hiç bu kadar tartışmalı olmayan yeniden bölüştürücü ve konjonktür karşıtı ekonomi politikalarının –en azından 2008 krizi servetin yeniden dağılımını dünyanın en büyük bankaları ile çeşitli devlet teşviki yollarına aktaracak şekilde harekete geçirinceye dek– çağın gereksinimlerine uymadığı ve amaca zararlı olduğu için terk edildiği zamanlarda, kadın eşitliği ile ırk eşitliği (gerçekte değilse de, lafta) politik olarak yaygınlaşan söylemler şeklinde istikrarlı biçimde yerleşik bir hal almaya başladı. Bu durum, siyah, kadın ve LGBT hareketlerinin eski kazanımlarından bazılarına geri dönülme hakkının elde edilmesini güçleştirmiştir. Yine de, kazanç ve kârlar "gayet geleneksel, cinsiyet ve ırk ayrımcılığına dayalı bir işbölümü kaynağı"ndan akmaya devam ediyordu. Özellikle ırkları nedeniyle baskı gören insanlar "artı değer üretiminin sağlanması için yükün büyük kısmı"nı[22] çekmeye devam etti. ABD'de, "Beyaz olmayan kadınların –özellikle kamuda çalışan ve anne olan siyahların– patolojikleştirilmesi, Keynesçilikten neoliberalizme doğru gerçekleşen değişime içkindi". Bugün, Avrupa'da "hiyerarşik biçimde düzenlenmiş işgücü yapıları... etnik farklılığı kullanmakla kalmayıp onu üretmektedir."[23]

Neoliberalizm döneminde cinsiyet olağanüstü biçimde çelişkili bir anlam taşır. Kapitalizmde aile, geleneksel biçimde, hem hiyerarşik ve otoriter toplumsal ilişkileri telkin eden hem de işgücünün kadının ücretsiz emeğiyle yeniden üretimini sağlayan bir mekanizma işlevi görmektedir.[24] Heteronormati-

21. Brown 1999, s. 112.
22. Hennessy 2000, s. 3-4, 105.
23. Ferguson ve Hong 2012, s. 1061, 1060 (alıntı: Fatima El-Tayeb).
24. Seccombe 1993, s. 5-20; Coontz 1988, özellikle s. 287-365.

vite, kapitalist aile kavramının bu temel işlevlerinin her ikisini de kolaylaştırmıştır. Ancak neoliberalizm evli kadınlar ile kız çocuklar üzerinde kocalarının ve babalarının kurduğu doğrudan ve bariz hâkimiyeti pek çok yoldan zayıflatmaktadır. 1950'ler ile 1960'larda erkeklerin ücretli emek piyasasında ve aile içerisinde kadınlara göre ayrıcalıklı konuma sahip oldukları Fordist cinsiyet rejimi ise, buna bağlı olarak ev içi alanı sınırlandırıyordu.[25]

Neoliberalizmde, "kadının başkalarına hizmet etmesi gerektiğini söyleyen geleneksel buyruk", "tamamen bağımsız bireyler olarak başkalarıyla rekabet etmesi"ni söyleyen gereklilikle çelişmektedir. Kadınlar giderek daha çok şirket yöneticisi, avukat ve üst düzey görevli olarak yetki sahibi konumlarda bulunabilmektedir. İşsiz ya da vasıflarının altında işlerde çalıştırılan babalar, çocuk bakımında ya da ücretsiz ev içi emekte varlık gösterebilmektedir.[26] Böylelikle neoliberalizm, geleneksel hiyerarşilerin aşılandığı yer olarak ailenin etkinliğini bir ölçüde baltalamaktadır. Feministler bu eğilimi, "mahrem ataerki"den, erkek iktidarının aile içerisinde daha az; erkek-egemen devlet, piyasa ve meslekler vasıtasıyla ise daha kolektif biçimde işlediği "kamusal ataerki"ye doğru bir değişim olarak tanımlamaktadır.[27] Ellen Willis "erkeklikleri iş temelinde yara alan erkekler bir zamanlar evdeki hâkimiyetleriyle bunu telafi ederken, şimdi kendilerini hem kamusal hem özel alanda iğdiş edilmiş hissediyor olmaları muhtemeldir" demiştir. Hem sınıf ayrıcalığından hem de kolektif bir işçi sınıfı direnişinden yoksun olan düzcinsel erkekler için sonuç "dinmek bilmeyen bir keder" olabilir.[28]

Tüm bunlar, neoliberal politikaların kadın meselesi üzerindeki çelişkili etkisinde yansımasını bulmaktadır. Burjuva ve orta sınıf tabakasından kadınların artan refah düzeyi ve

25. Brenner 2003, s. 78-9.
26. Hennessy 2000, s. 5, 23-4.
27. Brown 1981.
28. Willis 1999.

ekonomik bağımsızlığı, diğer kadınların, en çok da erkeklerden çok daha düşük bir ücret ortalamasıyla "pembe yakalı gettolar"da çalışmaya devam eden siyah ve göçmen kadınların ucuz işgücüne dayanmaktadır.[29] Kadınların daha güçsüz ve sömürüye açık olduğu (yani hemen hemen tüm) işgücü içerisinde kadın emeğinin artışı, sermaye tarafından "çalışma koşullarını kötüleştirilerek geçici ve standart dışı işlerin artırılmasını sağlamak için üretime dayalı sektörleri vasıfsızlaştırma ve iş maliyetlerini düşürme"[30] gayesiyle kullanılmaktadır. Özellikle kadınların işgücünün en büyük kısmını oluşturduğu Meksika serbest ticaret bölgelerindeki montaj fabrikaları ve sanayinin gelişmesinde kilit rol oynadıkları Brezilya örnekleriyle Latin Amerika bu konuda öne çıkmaktadır. Şişirilen gayri resmi sektörler, sanayi işçisi ücretleri ile koşulları üzerinde yukarıdan aşağı doğru baskıyı sürdürmüştür.[31]

Saat başı reel ücretlerde hiç artış görülmeyince, işçi sınıfının en müreffeh tabakalarındaki kadınlar için bile kadınların çalıştığı ücretli işler "çok eskiden beri yoksullar için olduğu gibi; ancak iki yakayı bir araya getirmenin bir yolu oldu."[32] Kadınlar "tüm dünyada iş piyasalarına oluk oluk" aktıkça, aile ücreti idealinin yerini[33] "Walmart çağının düşük ücretli, birden çok üyesi çalışan aile" aldı. Bazı feministlerin gündemlerindeki, örneğin kaliteli, kâr amacı gütmeyen, yirmi dört saat çocuk bakımı talebinin işverenler ile çalışanlar arsında çocuk bakımına yönelik hizmet konusunda tartışmalara yol açmasında olduğu gibi, sağa kayan değişimler zaman zaman bu süreci hızlandırmıştır.[34] Bununla birlikte, yapılan çalışmaların sürekli olarak ortaya koyduğu gibi, evin dışında çalışan kadınlar dahi ev işlerinin orantısız ölçüde çoğunu yapmaktadır; örneğin

29. Dequeecker 1994.
30. Arruzza 2013, s. 126.
31. Dashner 1987, s. 63, 62.
32. Hobsbawm 1994, s. 319.
33. Fraser 2009, s. 110.
34. Sangster ve Luxton 2012, s. 290-1.

Birleşik Krallık'ta yapılan bir çalışma, 2006 yılında erkeklerin 1942 yılına kıyasla dört kat daha fazla ev işi yaparken, kadınların halen onların iki katı ev işi yaptıklarını –"duygusal emek" de cabasıdır– gösteriyordu. Sonuç olarak, işçi sınıfından çoğu kadın ev hanımından süper kadına dönüşmeliydi. Bir zamanlar pek çok kadın için hapis gibi yaşanan ev hanımlığı, artık bazı kadınlar için romantik bir düş haline gelmişti.[35]

Evlilik kurumu da yeniden şekillenmişti. Devlet bir taraftan çiftlere, özellikle varlıklı olanlara, hayat sigortası ödeneği, sermaye kazanç vergilerinden ve miras vergilerinden muafiyet gibi birçok mali avantaj sağlamak için medeni hali kullanmaya devam eder.[36] Diğer taraftan, mesele sosyal yardım ve işsizlik yardımlarına gelince, neoliberal devlet her geçen gün çiftlere –bazen evli çiftlere, bazen tüm çiftlere; ancak daima orantısız biçimde işçi sınıfından, düşük gelirli ve yoksul olanlara– cezalar kesmek suretiyle sorumluluklarından kaçar.[37] Pek çok ülkede evlilik giderek yerini birlikte yaşamaya bırakınca, pratikte pek bir fark yaratmamaya başladı; birlikte yaşamaya ister prensipte daha eşitlikçi bir evlilik denemesi olarak bakılsın, ister tamamen düğün masraflarından kaçmanın yolu olarak bakılsın, bilfiil evliliği model olarak alma ve evlilikte olduğu miktarda yükü kadına yükleme eğilimindedir.[38] Aldıkları daha düşük ücret ve çocuğun sorumluluğunu üstlenmelerindeki orantısızlık göz önünde bulundurulduğunda, işçi sınıfından kadınların denk geldiği konum çoğunlukla "sefaletten bile kötü durumda olan erkektir".

Neoliberal cinsiyet düzenlemeleri aynı zamanda, sömürüye dayalı emek ve seks turizmi işgücü türlerinin temelini oluşturmaktadır.[39] Neoliberalizm ayrıca, yaşlı bakımı gibi temel gereksinimlerin devletin sorumluluğundan alınarak

35. Barker 2012, s. 147, 130, 149.
36. Barker 2012, s. 29.
37. Hennessy 2000, s. 63-4.
38. Barker 2012, s. 153-4.
39. Hennessy 2000, s. 91.

özelleştirildiği yer olarak ailenin rolünü pekiştirir.[40] 1980'lerde ekonomik açıdan tahakküm altına alınmış ülkelerde Yapısal Düzenleme Programları'nın sosyal bütçede –eğitim, sağlık, çocuk bakımı– kesintiler getirmesi, daha sonra Avrupa Birliği Maastricht kriterlerinin zorunlu kıldığı tasarruflar ve her yerde sermayenin gerektirdiği kemer sıkma politikalarının hepsi toplumsal yeniden üretimin maliyetlerini eskisinden daha da çok aile içerisindeki kadına yükledi.[41] Böylece tüm dünyada neoliberal politikalar, aileye sermayenin çoğalması için her zaman olduğundan da önemli bir konum atfetti,[42] bunu da aileyi "zor dönemlerin toplumsal etkilerini yumuşatacak bir tampon" olarak yeniden tesis ederek ve "ekonomik bağımsızlığı, teşvik primlerini, birikimleri ve çalışmayı yeniden şahsa mal ederek"[43] gerçekleştirdi. Tüm bunların kadınlar, özellikle işçi sınıfından ve yoksul kadınlar üzerinde olumsuz etkisi olmuştur.

Bu yöntemlerin tümü sayesinde cinsiyet, neoliberal kapitalizm içerisinde sürüp giden, hatta derinleşen bir ayrım olarak işler. 21. yüzyılda yapılan çalışmalar, insanların bundan otuz yıl önce olduğu kadar cinsiyetlerine göre yaftalandığını ve ebeveynlerin hâlâ (ve çoğunlukla bilinçsiz olarak) oğlan ve kız çocuklarında farklı davranışları teşvik etmekte veya farklı davranışların önüne geçmekte olduğunu göstermektedir.[44] Bu, cinsellikte cinsiyetler arası bir uçurumun, yani erkeklerin ve kadınların cinsel yaşamlarını yaşayış ve deneyimleyişlerindeki farkın devam etmesine katkı sağlamaktadır. Çalışmalar devamlı olarak, erkeklerin kadınlardan daha çok sayıda cinsel partneri olduğunu ve daha sık orgazm yaşadıklarını iddia etmektedir;[45] fakat saf fizyoloji bunun aksinin olmasının beklenmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır. Bunun

40. Barker 2012, s. 159.
41. Barbosa, Dashner, Duggan, McAllister ve Nikell 1994, s. 8-9.
42. Burt 1998, s. 16.
43. Hennessy 2000, s. 75.
44. Jordan-Young 2010, s. 251-2.
45. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 372.

açıklaması toplumsal olsa gerektir. Kadınların ev içi emekte daha fazla olan yükü giderek artan ücretli emek ve yoksulluk oranlarıyla birleşince doğrudan doğruya, cinsel keşif için onlara daha az zaman ve kaynak bırakmaktadır. Dahası, gerçekleştiği muştulanan kadının cinsel özgürleşmesi bile, yüzyıllardır kadınlara telkin edilen ve halen çoğu kadının kendini ifade ve haz olanaklarının peşine düşmesini kısıtlayan, cinselliğe dair beklentilerinin düşük tutulmasını isteyen koşulları tam olarak ortadan kaldırmamıştır.

Emperyalist ülkelerin orta sınıf tabakalarında aşırı tüketim, cinsiyetin performatif niteliğinin altını çizer. Cinsiyetin daha performatif bir türü, başka yollardan işçi sınıfı arasında yaygınlaşmıştır; sözgelimi, "hizmet sektöründe çalışan işçiler için gerekli görülen hareketlilik, uyum yeteneği ve karşıt duyguların bir arada yaşanması hali"ne uyar.[46] Ancak daha "performatif" demek her zaman daha akışkan anlamına gelmez; hatta bazen daha katıdır. Bir popüler kültür şov programları sunucusu, doğum anından yeni bir insan olarak baştan yaratıldığı ana dek katılımcının gözünü açması için katılımcının mümkün olan her yolla potansiyelini ortaya koyabileceği ve "bir kız olmanın tadını çıkarması" gerektiğini hatırlatacak şekilde tüm süreç boyunca devreye girer. Judith Butler, doktorlar tarafından doğum anında veya doğumdan önce başlatılan ve "derhal bir sınır oluşumu" ile "normun tekrarlanan telkini" olarak "çeşitli otoriteler tarafından ve farklı zaman aralıklarıyla şeyleştirilmiş" bu yoğun "kızlaştırma" sürecini ele almıştır.[47] Sonogramlarla belirlenerek "kızlaştırılmış" ceninlerin yüzde 60'ının derhal kürtajla alındığı veya doğum anında öldürüldüğü Hindistan gibi dışa bağımlı toplumlarda, "kızlaştırma" vahşi, varoluşsal olarak zorlayıcı şekiller alır.[48]

46. Hennessy 2000, s. 109.
47. Butler 1993a, s. 7-8.
48. Ebert 1996, s. 360.

LGBT'ler ve Sınıf

Neoliberalizm döneminde cinsiyet baskısının biçimleri değiştikçe, heteronormativitenin biçimleri de değişmiştir. Fordizm'in çöküşünün de LGBT kimliklere, çevrelere ve politikaya etki eden sonuçları olmuştur. Neoliberalizmde toplumsal gereksinimlerin tatmininin özelleştirildiği göz önüne alındığında, LGBT'ler aileden dışlandıkları ya da marjinalize edildikleri yerlerde, temel ihtiyaçlarını karşılamak için daha çok mücadele etmek zorunda kaldı. Bununla birlikte, neoliberalizmin LGBT'ler ve çevreler üzerinde farklılaşan bir etkisi olmuştur.

LGBT çevreleri tanımlayan ve öz-farkındalıklarını üreten pek çok kurum, 1970'lerde şekillenen kimlikle bariz bir biçimde devamlılık gösterecek biçimde birleştirici bir lezbiyen/gey kimliği savunmak ve yeniden üretmek eğilimi göstermektedir. Ancak kabataslak gerçekleştirilecek bir analiz bile, Fordizm'in çökmesiyle birlikte lezbiyen/gey altkültürlerin ve kimliklerin birçok yolla cendereye sokulduğunu veya sorgulanır hale getirildiğini ortaya koyabilir. Sonuç olarak, LGBT çevrelerin sınıfsal ve toplumsal gerçekliği giderek parçalanıp çatışmalarla dolu bir hal aldıkça, kendilerini ideolojik, hatta cinsel açıdan ifade etmeleri konusunda da aynısı oldu. En sonunda, "maddi hayatın üretim biçimi [onların] genel anlamda toplumsal, politik ve entelektüel yaşam sürecini koşul[landırmış oldu]"; "toplumsal varlık[ları]...bilinçlilik düzeylerini belirle[di]".[49]

Bir taraftan, bu manzarayla bağdaşan ticari gey ortamlar ve cinsel kimlikler, dünyanın birçok yerinde, özellikle orta sınıf tabakalarında, neoliberalizmde süregelen cinselliğin ticarileştirilmesi ve metalaştırılmasının bir parçası olarak gelişmiş ve güçlenmiştir. Gey hayatın ticarileştirilmesini sağlayan, gey piyasasının büyümesiydi. Gey piyasası neoliberalizmde belli başlı çokuluslu şirketlerin ölçeklendirmelerine girmekten çok uzak olmakla birlikte, 1950'lerin, hatta 1970'lerin, niş pazarlarını gölgede bırakmıştır. Örneğin, LGBT basın yıllık

49. Marx 1968, s. 182.

gelirlerinin 307 milyonu bulmasıyla, ABD'deki LGBT yayınlarda kurumsal reklamcılık 1996 – 2011 arasındaki 15 yıllık süreçte yüzde 319 arttı.[50] Ticari faaliyet alanı sınıf sınırlarıyla kesişmektedir; ancak ticari faaliyet alanı içerisinde orta sınıftan geyler ve lezbiyenler alım gücünün en büyük kısmını oluşturur, dolayısıyla gidişatı belirler.

Diğer taraftan, ticari alanlar tüm LGBT'lerin hayat tarzlarında ya da kimliklerinde eşit derecede belirleyici olmamıştır. Dünyanın bağımsız ülkelerinde yoksullar, ticari gey ortamlarının bir parçası olmakta oldukça sıkıntı çekmektedir. Emperyalist ülkelerde, ticari faaliyet alanları düşük gelirli LGBT'lerin erişimine de daha açıkken, giderek büyüyen ekonomik eşitsizlik LGBT'lerin hayatlarında farklı farklı gerçeklikleri ifade etmiştir. Giderek pek çok yönden ticari gey faaliyet alanının karakteristik niteliği haline gelmeye başlayan ve kaçınılmaz olarak birçok LGBT'yi marjinalize eden aşırı tüketime karşı bazı LGBT'lerde yabancılaşma artmıştır. Her türden alternatif ortam (bunların da daima daha az ticari olduğu söylenemez) hızla çoğalmıştır.

Bu alternatif ortamların içerisinde, mevcut lezbiyen/gey kimliklere kısmen de olsa muhalif gibi görülen bir queer kimlik oluşmuştur. Giderek daha görünür olan transgender kimlikler ile belli cinsel pratiklerle veya rollerle ilişkilendirilen çeşitli başka kimlikleri kapsamaktadır. Bu kimlikler muazzam çeşitliliktedir. Ancak içlerinden bazıları neoliberalizmin egemen cinsellik rejimiyle ters düşer. Bunların kaynağını çağdaş kapitalizmin karakteristik özelliklerinden alıyor oluşu, aşağı yukarı birçok ortak özellik taşımalarından da anlaşılabilir. Açıkça queer olarak tanımlansalar da tanımlanmasalar da; halen –veya gitgide daha çok– yaftalanmakta olan kendi cinsel pratiklerini inatla olumlamalarıyla neoliberal düzenin baskıcı niteliğine her geçen gün daha çok karşılık vermektedirler. Aynı zamanda, cinsel hegemonyadaki farklılaşmaları, en çok da cinsiyet normalarına uymamalarını açığa çıkararak neoliberal

50. Prime Access 2012, s. 9.

kapitalizmin giderek artan eşitsizliğini ve kutuplaştırmasını dile getirmektedirler.

Sınır hatları belirsiz olan ticari gey faaliyet alanı gibi, queer faaliyet alanı da sınıf ayrımlarıyla kesişmektedir. Elbette bunları sıralarken, çok büyük kısmını öğrenci ve akademisyenlerin oluşturduğu orta sınıftan olan ve kendini queer olarak tanımlayanları saymak gerekir. Orta sınıf veya işçi sınıfı çoğu queer, işyerlerinde ve diğer toplumsal mekânlarda normal gey ya da lezbiyen olarak geçebilmekte ve öyle kabul edilmektedir. Ancak her ne kadar işçi sınıfı için tam olarak aynı şey söylenemezse de, queer faaliyet alanındaki sınıfsal ortam, ticari alandakinden farklıdır. Aşırı tüketime, itibar ve konformizme en sık yapılan queer itirazlar, neoliberal gey normalleşmesine ters düşmektedir. Ayrıca queer alanlar, neoliberalizm döneminim kaybedenleri olan LGBT'lere daha çok alan açmakta ya da en azından onlarla dayanışma göstermektedir.

Bununla birlikte, uzun süren büyük Fordist dalganın sonu her ne şekilde olursa olsun herkes için kötü bir gelişme değildi, hele LGBT'lerin tamamı için kesinlikle öyle değildi. Elbette, arzunun sınıfsallaştırmanın dayandığı temellerden biri olduğu ve münhasıran heteroseksüel arzunun norm kabul edildiği bir toplumda, hayat LGBT'ler için giderek daha ayrıcalıklı veya tümden sıkıntılarından sıyrılmış olamazdı; heteronormatif bir toplumda her LGBT, çoğu kez de travmatik olabilen bir farklılığı kabullenme anıyla mutlaka karşı karşıya kalacaktır. 2013 yılında bile, Pew Araştırma Merkezi'nin yaptığı bir anket çalışmasının gösterdiği üzere, ABD'deki LGBT'lerin yüzde 39'u cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri nedeniyle en az bir aile üyeleri ya da yakın bir arkadaşları tarafından reddedildiklerini bildirmiştir.[51] Ancak özellikle ticari gey faaliyet alanlarının genişlemeye ve lezbiyen/gey kimliğinin güçlenmeye devam ettiği emperyalist ülkelerde; ancak buralarla sınırlı kalmayan, 1980'lerde ve 1990'larda refah düzeyi yükselmiş orta sınıf ve

51. Pew Research Center 2013.

üst işçi sınıfı katmanlarından bazılarında farklılık yüzünden meydana gelen bu rahatsızlık hissiyatı azalmıştır.[52]

Daha varlıklı geyler ve (daha küçük ölçekte) lezbiyenler arasında iki gelir giren hanelerin ve gey hak kazanımlarının pekiştirdiği daha hoşgörülü kamusal alanların inşasıyla, piyasa dostu lezbiyen/gey kimliklerin ticarileştirilmiş alanlardaki konumu iyileşti. Homonormativitenin, yani LGBT'lerden bazılarını neoliberal topluma ait olarak tanımlarken diğerlerini dışlayan veya marjinalize eden bir dizi normun dayatılmasının lokomotifi, ticarileştirme ile toplumda normalleşen gey ve lezbiyen kimliklere giderek artan hoşgörünün birleşimidir. Homonormativitenin yükselişi heteroseksüel normu hiçbir şekilde zayıflatmaz. 2013'te Fransa'da eşcinsel evliliklere karşı çıkanların feveranı, görünüşte gey normalleşmesinin sağlam biçimde tesis edildiği ülkelerde bile, farklı zamanlara ve farklı bölgelere göre değişen oranlarda görünür olmakla birlikte, gey karşıtı önyargının alttan alta halen varlığını sürdürdüğünü kanıtladı. Ancak homonormativite, dünyanın büyük bir bölümünde LGBT yaşantısını dönüştürdü ve dönüştürmeye devam ediyor.

Homonormativitenin neoliberal toplumun birer parçası olarak tanımladıkları arasında, hem iyiye giden ekonominin sonuçlarından hem de gey hakları reformlarından faydalanan, görece yüksek ücretler alan pek çok lezbiyen/gey bulunmaktadır. Gerçekleştirdikleri ilerlemeden hoşnut olmak için çok nedenleri vardır: "Paylaştıkları rahat, sıcak ve varlıklı bir evde sağlık sigortası olan hayat arkadaşının yanına kıvrılıp MTV'de gösterilen Melissa Etheridge klibini izlemek, *Out* dergisinin sayfalarını karıştırırken Absolut votka toniğini yudumlamak, kapitalizm insana kendini epey iyi hissettirebilir."[53] 1980'lerde, ABD'de böyle yaşayanlar seyahat, gayrimenkul yatırım planlaması ve satın alımı gibi konular üzerine forumlar düzenleyen lezbiyen/gey meslek uzmanlarının oluşturduğu ağlar kur-

52. Altman 1982, s. 79-97.
53. Gluckman ve Reed 1997, s. XV.

maktaydı; lezbiyen/gey cemaatlere ait pek çok kurum, kendi içlerindeki hayır işlerine bağımlı hale gelmişti.[54] Kanada'da açık gey doktorlar, avukatlar ve akademisyenlerden oluşan ağların ortaya çıkışı, Toronto'da 1978 yılında kurulan Lambda İş Konseyi eşliğinde gerçekleşiyordu.[55]

Onlarca yıldır, ABD'deki sermaye sahipleri, lezbiyen/gey piyasasından kâr elde ettiklerinin farkındadır. Bu durum *New York* dergisinin 1993 yılındaki "Lesbian Chic" [Lezbiyen Şıklığı] kapağına, *New York Times* gazetesinin "Stil" bölümünde sık sık benzeri konulara yer verilmesine, *Fortune*'un "muhteşem niş pazar" şeklindeki övgüsüne yansır.[56] Reklamcılık sektörü, geylere ve lezbiyenlere "kişisel tüketim vasıtasıyla...asla dışlanmamayı"[57] vaat eder. Fakat Rosemary Hennessy'nin de dikkat çekmiş olduğu gibi, "çoğu pazarlama stratejisinde olduğu üzere asıl önemli olan paradır, özgürleşme değil." Tüketim kültürüne hâkim olan gey görsel tasvirler giderek artan oranda "hem düzcinsel hem de gey hedef kitleleri için sınıfa özgü bir gey öznelliği"[58] üretmektedir.

Neoliberal küreselleşme, eşitsiz kapitalist gelişmenin meydana getirilmesine yardım ettiği farklılıkları ve eşitsizlikleri birleştirmiştir.[59] Özellikle dışa bağımlı dünyada, ekonomik eşitsizliğin artmasına, hem yerleşik olan hem de yeni ortaya çıkan LGBT çevrelerin içerisinde giderek artan oranda kültürel gerginliklerin ve sınıfsal farklılıkların ortaya çıkışı eşlik etmektedir.[60] Bunlar, ticari gey faaliyet alanları ve bunlara yönelmiş olan, orantısız bir çoğunlukla orta sınıf lezbiyenler/geylerin oluşturduğu çevreler güçlenip büyüdükçe, cinsel farklılıkları da kapsamaktadır. Bu koşullarda çoğunlukla sözde "modernizm öncesi, Avrupalı ve Amerikalı olmayan bir queerlik; politik

54. Faderman 1991, s. 277-8.
55. Kinsman 1987, s. 186, 182.
56. Hennessy 2000, s. 134-5, 137.
57. Puar 2007, s. 63 (alıntı: Alexandra Chassin).
58. Hennessy 2000, s. 112.
59. Mtewa 2003, s. 39.
60. Lind ve Share 2003, s. 60.

bilince, öznelliğe ve küresel çağdaşlığa kavuşmak için, kendini kendine ve diğerlerine 'gey' gibi gösterme zorunluluğunu bilinçli olarak yüklenmek zorundadır."[61]

Dışa bağımlı pek çok ülke, hatta bunların en yoksul olanlarından birkaçı bile son yıllarda büyükçe orta sınıf katmanları ortaya çıkarmıştır. Güney Afrika ve Brezilya gibi ülkelerin, on yıllar boyunca ülke ortalamalarının katbekat üzerinde gelirlere sahip varlıklı orta sınıfları oluşmuştur; her iki ülkede de farklı biçimlerde de olsa sınıf "ırk"la bağlantılıdır. Gelir dağılımı daha önceleri bu denli adaletsiz olmayan diğer yoksul ülkeler, küresel artan eşitsizlik örüntüsüyle birlikte son yıllarda birbirlerine yaklaşmıştır. Artık yoksul ülkelerdeki orta sınıftan milyonlarca insan, genellikle zengin ülkelerde olduğundan düşük seviyelerde olmakla birlikte, tüketim malları ve hizmetlerini satın alma gücüne sahiptir. Bu, gey gettolarının dışa bağımlı dünyada iyi kötü ortaya çıkmaya başlamasını mümkün kılmıştır. Bu gettoların varlığının genel olarak LGBT kültürü üzerinde bir etkisi olabilir; beğeniler ve trendler onlardan, çoğunlukla bu alanlara ayak basmayı ekonomik olarak karşılayamayacak olanlara yavaş yavaş aktarılabilir.

Dışa bağımlı ülkelerdeki orta sınıfa hitap eden disko ve kulüpler, Paris veya San Francisco'lardakilerin birebir benzeri olmak için büyük çaba gösteriyordu. Bu, neoliberal küreselleşmenin kültürel boyutuna ilişkin sorunlar ortaya çıkarıyordu. Brezilya ve Hindistan gibi ülkelerin, ihracat endüstrisini de içine alan büyük kültür endüstrileri mevcuttur, dolayısıyla LGBT görsel tasvirlere olan talebi karşılayamamalarının ekonomiyle açıklanacak bir gerekçesi yoktur. Ancak ülke içinde üretilen görsel tasvirler yeterince çok veya olumlu olmadığında, insanlar yurtdışındakilere yönelir, bazen de yerelleri mevcutsa bile, yabancı görsel tasvirleri daha cazip bulurlar. Avrupa'dan çıkmış bir kitabı okumak, ABD'de çekilmiş bir klibi izlemek veya Sydney'deki bir barda rastlanan deri ceketlerden giymek

61. Wekker 2006, s. 245 (alıntı: Arnaldo Cruz-Malavé ve Martin Manalansan IV).

insanların kimliklerini Avrupalı veya Avustralyalı hayatı ya da kimliklerini Avrupalı veya Avustralyalı kimliği kılmaz. Yerel ve küresel imgeler sürekli, zaman zaman da çelişkili biçimde birbirleriyle etkileşim içerisindedir. Ancak dışa bağımlı dünyadaki LGBT'ler için, emperyalist ülkelerden çıkan eserler kozmopolitliğin, cinsel kimliğin ve sınıfsal statünün göstergeleri olabilmektedir. Yabancı TV kanalları, DVD'ler ve internet siteleri artık Hindistan'ın küçük kasabalarından bile erişilebilir olmuş ve özellikle gençler arasında "hayat tarzlarında büyük değişiklikler yaratmak için araçsal" hale gelmiştir.[62] Rock video klipleri ile internet, ABD ve Fransa'dan posterler, dergiler ve filmler Güneydoğu Asya'daki LGBT ortamı için de önemli rol oynamaktadır.[63]

Jasbir Puar'ın öne sürdüğü gibi, bu yeni sınıfa özgü gey öznelliği, gey "özneyi, arkaik ve net kamusal/özel ayrımı ifadelerine yaslanarak, tüketime, mülk sahipliğine ya da kurulan yakın, uzun süreli cinsel ilişkilere endekslenmiş liberal queer bir özne" olarak inşa eder. Özel-kamusal ayrımı burjuva ideolojisinin temel taşıdır ve kapitalizmde cinselliğin genellikle özel alana hapsedilmiş olması ideolojik açıdan masum değildir. Örneğin ABD'de, özel hayatlarında devamlı ilişkisi olan partnerlerin cinsel davranışlarla ilgili yasanın lağvedilmesi hükmünü veren Yargıtay'ın mantığı kamuda seks, düzenli olmayan, yalnızca seks amaçlı ilişki, seks partileri ve kulüpleri ile diğer "queer faaliyetler"in olası suçlar olarak görülmesinin bir kez daha doğrulanmasına hizmet etti.[64] Delhi Yüksek Mahkemesi'nin 2009'da verdiği tüm ülkede sodomi yasasının kaldırılması kararının ülke çapında gerçekleşen ve meşru görülen LGBT kutlamalarına yol açtığı Hindistan örneğindeki gibi homonormativitenin pek rastlanmadığı bağlamlarda bile bu kamusal-özel ayrımı, burjuva hukukuna göre eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması çerçevesine sokulmuştur. Geç gelen

62. Joseph ve Dhall 2000, s. 158.
63. Altman 2000, s. 139.
64. Puar 2007, s. XXVI, 123 (alıntı: Katharine Franke).

yardımın –koşullar elverdiğinde– yeni, baskıcı bir gey normalleşmesini şekillendirmesi potansiyeli mevcuttur; koşulların elvermesi haline ilişkin pek çok örnekten bir tanesi, 2013 yılında Hindistan Yargıtayı'nın eşcinselliğin yeniden suç sayılmasının nihayet kaldırılması hükmünü vermesidir.

Geyler ve lezbiyenler de mahrem cinsel davranışlarına giderek hoşgörü gösterilmesinin avantajından yararlanmış, mahremiyet hakkına sahip olanları ve olmayanları ayıran sınıfa ve ırka özgü çizgilerle gitgide daha çok ayrışmaya başlamışlardır. Sözgelimi, devlet yardımlarından yararlanan düzcinseller gibi bu yardımları alan LGBT'ler, tıpkı ABD'de hemen hemen her zaman olduğu gibi, Batı Avrupa'da da her geçen gün daha çok ırk ayrımcılığına maruz kalmaktadır. Sonuç olarak, hemcins partnerliklerinin giderek daha çok tanınması, aynı zamanda, hemcins partnerlerinin gelirinin yardımların kesilmesi için haklı neden sağlayacak düzeyde olup olmadığını araştırmak üzere, yardım alan LGBT'lerin denetlenmesi anlamına geliyordu. Mahremiyet, cinsellikleri nasıl olursa olsun mahkûmlar için (ki, ABD'de mahkûmlar haklı biçimde 'hapishane endüstrisi kompleksi'nin sakinleri olarak nitelendiriliyordu)[65] hiçbir şekilde itibar edilen bir hak değildi. Aynı şekilde, Müslüman aile ve çevrelerden gelmelerinin teröre potansiyel yardım ve yataklıktan gözetim altında tutulma gerekçesi olarak görülme halinin her geçen gün daha çok görüldüğü Kuzey Avrupa ve Avrupa'daki mahkûmlar için de mahremiyet güvencesi yoktur.[66]

LGBT çevrelerde, giderek aralarındaki uçurum büyüyen sınıfsal ayrımlar tüketim, kültür ve mahremiyet meselelerinin ötesine geçmektedir. Sözümona gey dostu kapitalizmin sınıfsallık özelliği, Levi's gibi bir şirket örneğinde görünür olmaktadır. Pazarlama tutum ve politikaları gey dostudur; hemcins partneri olan çalışanlarına sağlık sigortası yapar ve lezbiyen/gey çalışanlar derneği bulunur. Fakat Saipan'daki LGBT ve düzcinsel işçiler, çalışanlarını çok çalıştırıp onlara

65. Davis 1998; Alexander 2010.
66. Puar 2007, s. 124, 126.

çok düşük ücret ödeyen fabrikalarda çok ağır koşullarla karşı karşıyadır, eskiden Teksas'ta çalışan LGBT işçiler de işyerleri Karayipler'e taşındığından beri aynı şekilde çok kötü durumdadırlar.[67] IKEA da bir yandan hemcins çiftlere yönelik pazarlama çalışmaları yaparken, bir yandan belgesiz ve sürekli üretimini düşük ücretli bölgelerde istihdam sağlayarak, hem LGBT hem de düzcinsel işçilerinin ücretlerinde ve personel sosyal yardımlarında kesintiler yapmaktadır.[68]

Ayrıca ABD'de orta sınıf lezbiyen/gey muhitlerin yayılmasıyla, ayrıcalıklı bir lezbiyen/gey orta sınıfın kentsel coğrafya üzerinde her halükârda etkisi olmuştur. Orta sınıfın kent merkezlerini yeniden fethedişi ve bunun neticesinde nüfusun daha orta halli kesiminin yer değişimi, 1980'lerden beri neoliberal ekonomi politiğinin çok bilinen bir yüzü olmuştur, tıpkı bu süreçte lezbiyen/gey rolünün de olduğu gibi. Madrid'de nezihleşen bir muhit üzerine yapılmış olan bir çalışmada, gey cemaatin "homofobiyi kentin kurtarıcısı rolünü üstlenerek bertaraf et[tiği]: nezihleştirmenin geylerin topluma ödemesi gereken bir borç ol[duğu]"[69] ileri sürülmektedir. 11 Eylül'den beri, terörizme destek kaynakları olarak hedef gösterilen göçmen çevrelere yönelen devlet baskısı, bu yer değiştirmeye ilave bir etken olmuştur. New York'taki Jackson Heights gibi bir muhitte çok sayıda göçmenin göz altına alınmasının, burasının bir "gey cazibe merkezine" dönüştürülmesini hızlandırması bunun bir göstergesidir.[70]

Daha orta halli queerler de "sınırlı sayıdaki ucuz veya orta halli konutlar için diğer düşük gelirli gruplarla yarışmak suretiyle" –ki bu da ırkçılığın, homofobinin ve şiddetin kökenlerinden biriydi– yer değişimine uğrayanlar arasında yer alabilmektedir. Hızla yükselen kiralar ve internet üzerinden iletişimin yaygınlaşması da, her halükârda lüks kulüplere girmeye diğerlerine

67. Hennessy 2000, s. 139.
68. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 115 (alıntı: Miranda Joseph).
69. Mitchell 2011, s. 670 (alıntı: Gabriel Giorgi).
70. Puar 2007, s. 150.

göre gücü yetmeyenler için "gey sosyalleşme kurumları olarak barların varlığını sürdürmesini ve merkeziyetini baltalıyor"[71] olabilir. Nihayetinde, bu durum, queer cemaati temelinden zayıflatarak ve düzcinsel toplum içerisinde asimilasyon baskısını güçlendirerek LGBT kamusal alanının küçülmesine yol açabilir. Bu dinamikler ironik bir biçimde Stonewall İsyanı'nın çıktığı yerden çok da uzak olmayan New York, Greenwich Village'da tezahür etmişti. Belediye, Hudson Nehri kıyısında, esas itibariyle rezidans sahiplerinin kullanımında olacak ve onlarca yıldır rıhtım civarında toplanmış olan renkli, evsiz, genç LGBT'ler ile seks arayışındaki erkeklerin buradan çıkarılmasını sağlayacak bir park planlaması yapmıştı.[72]

1970'lerin eşitsiz de olsa görece kapsayıcı lezbiyen/gey kültürü tüm dünyada yayılıp pekiştikçe, neredeyse farkına varılmaksızın başka bir şeye dönüştü. Neoliberal düzene uyum sağlayan kaymak tabakadan geyler hegemonyalarını kurdular, genel olarak LGBT'ler zaman zaman dirense de, çoğunlukla bunu kabullendi. Gey-egemen eşcinsellik rejimi peyderpey, adına "homonormatif-egemen" denebilecek farklı bir rejime yerini bıraktı.

Kapitalizmde tüm toplumsal ilişkiler şeyleştirilirken –bireyler arasındaki ilişkiler şeylerle, hatta şeyler arası diye algılanacak denli çarpıtılırken–, neoliberalizmde her geçen gün daha çok orta sınıftan gelen insanın aşırıtüketimine dayanan ekonomik büyümeye doğru değişim, neoliberalizmden menfaat sağlayanlar arasında insan ilişkilerinin şeyleştirilmesini farklı noktalara taşımıştır. Bu, bilhassa orta sınıftan bazı geyler ve lezbiyenler arasındaki cinsel ve duygusal ilişkiler için geçerlidir.

Bugün kapitalizmin, artık gey/lezbiyen hane tüketimini de kapsayan, hane tüketimi kapitalizmi için süregelen öneminden hiçbir şey kaybetmeksizin, günümüzde bazen geyler bazen lezbiyenleri kastederek kullanılan "akraba olmayan tüketici" için üretilmiş ürünlerden de oldukça kâr elde ettiğini görebi-

71. Rubin 2011, s. 167, 345-6.
72. Mananzala 2011/2012.

liyoruz.[73] Neoliberalizmde tüketim çılgınlığı, "elverişlilik ve kontrol üzerine kurulu narsistik fanteziler"den[74] beslenir ve onları körükler. Eski Doğu Almanya'da, seksologlar Batı'dan gelen "fast food hızında seks" kültüründen yakınmıştır.[75]

Bununla birlikte, Volker Woltersdorff, ekonomik açıdan daha önce hiç olmadığı kadar "verimli ve işletilebilir bir kaynak" sayılan cinsiyet ve cinsellik veçheleri üzerine daha öne hiç olmadığı kadar özgür fantezilere izin veren bir "cinsel norm ve cinsiyet normu esnekleştirilmesi" tanımı yapmıştır.[76] Küresel neoliberalizm, (en azından bazı yerlerde ve bazı toplumsal tabakalarda) daha "geçirgen, esnek ve oyunbaz özneler" talep eder. Sanat kolektifi GANG, "Bedenlerimiz oyun alanı olmalıdır, savaş alanı değil"[77] bildirisini yaparken çağın ruhunu özetliyordu. Bu slogan çift anlam barındırır: Gelecek göz önünde bulundurulursa, polimorf bir özgürlük tasavvurunu özetler; şimdiki zaman bağlamında ise, bedenleri pazarlanabilir oyuncaklara indirgeme riski taşır.

Erkek ile kadın arasındaki ebedi cinsiyet ayrımı ve ekonomik durumlarına göre değişen farklılıkları, gey ile lezbiyen (ve trans) cinselliği arasındaki farklılıklara da yansır. Yapılan araştırmalar, uzun süreli veya birinci dereceden ilişkileri olsun veya olmasın geylerin diğer bireylerden daha çok sayıda cinsel partnerinin olduğunu istikrarlı bir biçimde ortaya koymaktadır. AIDS'in yarattığı etkiye tepki olarak ara sıra görülen ve yaylım ateşi gibi yayılan (sözgelimi 1984-1987 arası ABD'de olduğu gibi) cinsel ilişkiden uzak durma ve tekeşlilik, bu genel örüntüyü değiştirmemiştir. Yasal sonuçlarından çekinmeksizin birden çok partnerle olma özgürlüğü gey kurtuluşunun bir zaferidir; geylerin tekeşliliği reddetmeye devam etmesi bu yeni gey düzeninin kendi ahlakçılığını (çoğunlukla kendi yandaşlarına

73. Puar 2007, s. 28.
74. Woltersdorff 2011, s. 170.
75. Herzog 2011, s. 206.
76. Woltersdorff 2011, s. 164, 168.
77. Hennessy 1994, s. 104-5.

bile) dayatmayı başaramadığını göstermektedir. Aynı zamanda, "seksi çoktandır pazarlanabilir bir ürün kılmış olan tüketici değerleri"yle[78] uyumlu olarak yükselişe geçen gey altkültürü ticari anlayışıyla birlikte, toplumsal ve duygusal temastan izole bir seks arayışı zaman zaman Marcuse'ün baskıcı yüceltim bozma kavramının matrisine de uyabilmektedir.

Küresel Gey Normalleşmesi

Orta sınıf gey/lezbiyen aşırıtüketimi, turist piyasası aracılığıyla emperyal boyut kazanmıştır. Turizm "tam tersi bir ön şarta, yani düzenlenmiş ve örgütlenmiş çalışmaya dayalı olan bir boş zaman aktivitesidir".[79] Hayatlarının uyanık geçirdikleri saatlerinden çoğunu ücretli işlerde harcayan ve ücretlerini büyük ölçüde kaçıp uzaklaşmak için gereken parayı biriktirerek değerlendiren insanların yaşamlarındaki çelişkilerin somutlaşmış halidir. Ancak boş zamanın (tıpkı çalışmanın olduğu gibi) diğer insanlar kadar –gey turizm endüstrisinin menfaatçi bir biçimde "TurboConsumers™"[80] olarak tasvir ettiği– LGBT'ler için de sınıfsal ve ırksal boyutları vardır. Neoliberal küreselleşmede, dışa bağımlı ülkelerdeki ücretli işçilerin geçici ve standart dışı işlerde çalıştırılması ile kayıt dışı sektörlerdeki artış seks ticaretindeki artışı da kapsamaktadır. Ekonomik uluslararasılaştırma, uluslararası seks turizminin yükselişini iki yönlü olarak kapsar: Emperyalist ülkelerden ucuz, para karşılığı seks avantajlarından faydalanmak üzere turistlerin gelmesi ve emperyalist ülkelere seks işçilerinin gelmesi. Avrupa'nın çoğunda belgesiz göçmenlerin büyük çoğunluğunu seks işçileri; hemen her yerde ise eşcinsel seks işçilerinin büyük çoğunluğunu translar oluşturmaktadır. Transların resmi istihdam sektörlerinin çoğundan tekmil dışlanması, bunun nedenlerinden birisidir. Ayrıca, orantısız bir biçimde yüksek gelirli turistleri hedefleyen turizm endüstrisi, neoliberalizm

78. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 339-40, 356, 323.
79. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 62-4 (alıntı: John Urry).
80. Mitchell 2011, s. 672.

etkisi altında genel olarak lüks tüketimin merkeziliğini teşvik etmek suretiyle pek çok ekonomi için giderek daha merkezi hale gelmektedir.

Elbette, emperyalist ülkelerden dışa bağımlı ülkelere gelen turistlerin büyük çoğunluğunu düzcinseller, seks turizmi için seyahat edenlerin çoğunluğunu da düzcinsel erkekler oluşturmaktadır. Her harükâlda, turizmin hem düzcinselleri hem geyleri kapsayan bu istismarcı yönlerini önemsiz gösterip geçiştirmenin de, seyahat eşittir özgürlük ideolojisine inanmanın da bir mantığı yoktur.[81] Turizm bilhassa "yeni aşırı-cinselleştirilmiş yerli" imajı olan geylere pazarlanmakta, böylelikle "toplumsal açıdan tehlikeli halin [belirli bir şekilde] estetize edilmesi"ne[82] katkı sağlanmış olmaktadır. Cinsel istismar, yeni kapitalist iki Doğu Avrupa bölgesinde: Batı Avrupalı gey turistler için "boyopolis"* haline gelen Prag'da ve artık erkek fahişelerin yüksek oranda Doğu Avrupalı olduğu Batı Avrupa'da bilhassa görünür olmuştur. Bu esnada, yeni düzenden yararlananlar arasında yer alan Doğu Avrupa'daki orta sınıf azınlığın bir kısmı, toplumlarını daha da cinselleştiren ve cinselliklerini ticarileştiren biçimde, Doğu Asya ve Latin Amerika'ya olan seks turizmi katılımcıları kervanına katılmışlardır.[83] Seks turizminin nispeten daha az önem taşıdığı Güney Asya ülkelerinde ülke içi seks ticareti önemliyken; ABD'den, Japonya'dan ve Avrupa'dan seks turizmi için gelenler onu Karayipler, Brezilya, Kuzey Afrika ve Güneydoğu Asya'daki en büyük endüstrilerden biri haline getirmiştir. Piyasalar arası ilişkilerin yayılması, aynı zamanda Çin'deki seks ticaretinin de gelişmesine etki etmiş,[84] Çinli orta sınıf geyler arasında kırsal bölgelerden gelen "para meraklısı oğlan fahişler"e karşı bir hoşnutsuzluk yaratmıştır.[85]

81. Puar 2007, s. 66, 65.
82. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 16-17.
* Yazarın oğlanlar şehri tabiri için kullandığı neolojizm. (y.h.n.)
83. Herzog 2011, s. 187 (alıntı: Stan Persky).
84. Chou 2000, s. 199-201.
85. Rofel 1999, s. 466.

Gey turizmiyle ilgili meseleler, 2009'da medyanın, kültür bakanı Frédéric Mitterand'ın (eski cumhurbaşkanının yağeni) Tayland'daki gezileri sırasında karşılaştığı "oğlan"larla ilgili ifşalarının yer aldığı, yakın zamanda yayımladığı kitaba medyanın saldırmasıyla birlikte Fransa'da skandal olarak patlak verdi. Mitterand, odağı haline geldiği homofobiyi haklı olarak sansürlese de, seks turizminin içerdiği ekonomik eşitsizlik, istismar ve egzotizm konularına eleştirel baktığı pek söylenemezdi. Hatta, Faslı göçmen bir işçinin, otuz yıl önce kendisine eziyet eden kişilerden biri olduğu için bir hamamda ondan "intikam" almış olduğundan söz ediyordu.[86]

İronik bir biçimde, sözgelimi Lübnan'da olduğu gibi, bir rejim aynı anda hem yabancı gey turistleri ülkeye çeken işletmeleri yasal olarak onaylayabiliyor veya hoşgörebiliyor, hem de kendi halkının eşcinsel topluluklarına baskı uygulayabiliyordu.[87] Seks turizmi, üzerinde tahakküm kurulan halklara seksin yüzyıllardan beri dayatılıyor oluşunun devamlılığını sağlamaktadır. Talebe cevap vermeyi "özgürce" seçen bireyler, çoğunlukla yoksulluğun üstü kapalı zorlamasına boyun eğmektedir. Kuşkusuz, seks ticareti bu sektörde çalışanlara daha iyi kaynaklar, daha çok özgürlük ya da her ikisini birden sunabilir; Brezilya'da erkek fahişeliği, bir "dahil etme yöntemi" işlevi gören gösteriş amaçlı tüketim fırsatları yaratarak, "giderek geçerli ve bilinen bir yoksulluktan çıkış yolu" olmaktadır.[88] Ancak seks işçilerinin etkin olduklarının farkında olmak ve onların salt birer kurbana indirgenmesine karşı çıkmak,[89] onların her şeye karşın ekonomik kısıtlamalara tabi olduğunun ve turistlerle yaptıkları seksin "ekonomik farklılıklardan mülhem" olduğunun doğruluğunu kabul etmeye engel olmamalıdır.[90]

86. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 11-15.
87. Makarem 2011, s. 100.
88. Mitchell 2011, s. 668.
89. Asya-Pasifik Seks İşçileri Ağı'ndan Khun Chutchai'ın Mitterand skandalında hukuki yollardan talep ettiği üzere (Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 15-16).
90. Mitchell 2011, s. 670.

Seks turizmi bir aktivizm şekli veya damgalanmış kimliğin olumlanması, hatta aşk turizmine dönüşen bir şey olarak görüldüğünde, hikâye daha da karmaşık bir hal almaya başlar. Gerçekleştirdiği olağanüstü araştırma çalışmasında Gregory Mitchell'ın görüştüğü, Brezilya'ya giden Afro-Amerikalı gey turistlerden bazıları –çoğu zaman, böylesi asimetrik karşılaşmaların da besleyebileceği geylere ilişkin çarpık bir tasvirin bulunduğunu itiraf edemeyerek– gerçekleştirdikleri turizm seyahatlerinin bir insan hakkı, yerel ekonomiye rahatlık getirmek ve geyleri destekleyen olumlu düşünceleri teşvik etmek olduğunu savunuyordu. Mitchell'ın işaret ettiği gibi, gey karşıtı şirketlere yapılan boykotlar, geylerin "değerli tüketiciler oldukları için haklarını hak ettiklerini" ileri sürmeden de desteklenebilir, öyle de yapılmalıdır.[91] Ayrıca, işçi sınıfından Afro-Amerikalı erkeklerin Brezilya veya Afrika'yı görmeye gitmeye yetecek parayı biriktirme hakkını desteklerken, aynı zamanda güçlükle kazandıkları parayı nerelere harcadıkları üzerine eleştirel düşünce de teşvik edilebilir.

Erkekler, Brezilyalı erkekler arasında bulabilecekleri en siyah, en erkeksi olanlarını aradıklarından, Afro-Amerikalı gey turistler için bu geziler zaman zaman özgün Afrikalı kimliğinin arayışında bir tür "hacca" dönüşüyordu. Kendilerini "egzotik ve doğuştan yetenekli kara derili yerliler imajı"yla aldatmalarında ve derisinin rengi çoğunlukla kendilerininkine yakın olan, kendini gey olarak tanımlayan Brezilyalı erkeklere erotik ilgilerini kaybetmelerinde örtük biçimde varolan aşağılık kompleksi taşıyan tutumlarının genellikle farkına varamazlar. Gey turizmini organize edenler, "oğlanlar için Doğu'ya [Asya], erkekler için Güney'e [Latin Amerika] gidilir" gibi sloganlarla bu tutumlar üzerine oynarlar. Bazı Afro-Amerikalılar, Brezilyalı erkek arkadaşlarına âşık oldular –en hafifinden belli bir zaafa tekabül edebilecek hisler beslediler– öyle ki, içlerinden orta yaşlı, vasıflı bir fabrika işçisi Brezilyalı erkek arkadaşının

91. Mitchell 2011, s. 667, 678.

annesinin ameliyat masraflarını karşılamak için fazla mesai yapıp, Brezilya seyahatlerinden birini iptal etmişti. Bununla birlikte, ironik bir biçimde, gey Afro-Amerikalı erkekler çoğu zaman; peyderpey, daha önceleri reddettikleri "tam da orta sınıf, tüketim odaklı, gey veya biseksüel" erkeklere dönüşmüş olan " 'düzcinsel' erkeklerle değişken, çelişkili, tutarsız ilişkileri" sonraları kabul etmeye başladılar.[92]

(Göreceli olarak) yüksek gelirli lezbiyenler ile özellikle geylerin görünür olması, dikkatle analiz edilmesi gereken hassas konuları gündeme getirmektedir. Kapitalist kültürdeki ürün fetişizmi ile özellikle neoliberal aşırıtüketim kültürü, sıklıkla, parayı ve paranın satın alabileceği ürünleri sosyal statünün *yegâne* kriteri olarak ayrıcalıklı kılar; bunlara sahip olmayanlar içinse damgalanma sebebi olarak, bunlara sahip olanlara haset ve hınç duyma sebebi olur. Ancak bu statü göstergeleri, kapitalizmde servetin ve iktidarın, yani birikmiş sermaye mülkiyetlerinin ve şirket aygıtları ile devlet aygıtlarındaki kilit iktidar konumlarında bulunmanın getirdiği servet ve iktidarın gerçek kriterleriyle karıştırılmamalıdır. Bu kriterlere göre, geyler açıkça mevcudiyetleri tanınır olmuş, hatta giderek küresel yönetici sınıflar içerisine kabul edilmeye başlamış olmakla birlikte, düzcinsel olarak tanımlananlar, bilhassa hanedanlık ve diğer akrabalık ağlarından gelenler halen birçok önemli avantaja sahiptir.

Kolektif kadın ağlarıyla paralel olarak kolektif "onur ağları"nın yayılması, daha düşük ayrıcalıklı yönetim kadrosu istihdamının avantajlarına karşı temkinli bir duruşa işaret etmektedir; ancak aynı zamanda tazmin edilebilir olması gereken dezavantajlara katlanıldığının kanıtıdır. LGBT'ye karşı ayrımcılığın performansı zayıflattığı, dolayısıyla "iş açısından kötü"[93] olduğu iddiaları, her ne kadar özünde gerçeklik payı olsa da, geçmişte de bugün de kapitalizmin günbegün işleyişinin önemli bir unsuru olan dışlama mekanizmalarının ideolojik olarak maskelenmesine hizmet eder. Artık gey ve lezbiyen

92. Mitchell 2011, s. 671, 678, 676, 670, 674, 678.
93. Moriarty 2007, s. 2007.

çocukların klişeleşmiş biçimde mirastan mahrum bırakılmasına daha az rastlansa da, bir sermaye birikimi stratejisi olarak heteroseksüel bir kadın veya erkek vârisle evlenmek hâlâ bir hemcins partnerliğinden daha çok işe yaramaktadır ve servete giden yollar arasında yönetici sınıfından gelen bir aileye doğmuş olmak, bu sınıfın evlatlarından bir gey tarafından evlat edinilmiş olmaktan çok daha güvenli ve olağan olan yoldur.

Yeni gey normalleşmesi Latin Amerika, Güney Afrika ve Doğu ile Güney Asya'da da mevcuttu ancak buralarda özellikle sınıf ve coğrafyayla sınırlanmıştı. Dışa bağımlı ülkelerin topyekûn eski sermaye birikimi yollarının 1970'lerden beri düşüşe geçmesinin getirdiği sorunlarla karşı karşıya olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, bu ülkelerdeki LGBT cemaatleri ve kimlikleri birbiriyle karşıtlık içeren biçimler almıştır.[94] Dünyada daha yavaş büyüme dönemi; 2008 yılındaki genele yayılmış kriz öncesinde bile, özellikle Güneydoğu Asya'nın çoğu bölgesinde 1997'den sonra, Brezilya'da 1998'i takip eden birkaç yıl boyunca ve Afrika'nın büyük bir kısmında nefes alacak alan bırakmayacak şekilde pek çok dışa bağımlı ülke için tekrar tekrar gelen yıkıcı krizler devriydi. Ancak bu, bazı bölgelerde gelirleri ülkelerinin ortalamasının çok üzerinde olan ve küresel tüketici kapitalizmine –gey tüketici kapitalizmi dahil– bağlı olan orta sınıfların büyümesi engellemedi.

Ticarileşen, Batı odaklı lezbiyen/gey kimlikler bu bağlamda, dünyanın dışa bağımlı bölgelerinde kendileriyle eşzamanlı varolan diğer hemcins cinsellikleriyle karmaşık ve çelişkili bir ilişkileri olduğu izlenimi vermektedir. Cinsel özgürlük mücadelelerinde zaman zaman nirengi noktası oluşturmuş olsalar da, "gey" ve "lezbiyen" hâlâ birçok bakımdan ziyadesiyle orta ve üst sınıf kavramlardır.[95]

Bu çelişkiler Çin'de de görülmektedir; ülkede 1989 Tiananmen Meydanı katliamı sonrasında kapitalizm büyük ölçüde yeniden canlandırıldığında Çin, küresel neoliberal ekonomi-

94. Drucker 2009, s. 826-8.
95. Altman 2000; Oetmo 1996, s. 265-8.

de kilit rol oynamaya başlamıştır. Açık LGBT örgütlenmesi, parti devleti kontrolündekiler dışındaki tüm örgütlenmelerde olduğu gibi baskı görmeye devam etmektedir. Feministlerin ve lezbiyenlerin 1995 Pekin Kadın Konferansı'na katılacağını bilen hükümet, konferansı kent merkezinden oldukça uzağa taşıyarak tecrit etti, Çinli üniversite öğrencisi kadınların konferansa katılımını yasakladı ve konferansın temsilcileriyle irtibat kurmaya çalışan gey aktivistleri göz altına aldı. Ancak sivil toplumun gelişmesi; ekonomik kalkınma, neoliberal küreselleşme ve piyasa reformları sayesinde, polis tacizine, yolsuzluklara ve toplumun onaylamamasına rağmen gey faaliyet alanına daha çok alan sağlamıştır.[96]

Çin'de kendini lezbiyen ve gey olarak tanımlayanlar oldukça geniş çeşitlilik göstermelerine karşın, hemen hemen tümünü görece genç yaşta olanlar oluşturuyordu, kapitalizme geçiş süreci epey ilerlediğinde daha yeni reşit oluyorlardı. Kıyı şeridindeki kentler ile iç bölgelerdekiler arasındaki dev gelir farklılıklarının kırsalda yaşayan göçmenlere yönelik fiili, yasal bir apartheid sistemi tarafından pekiştirildiği bir toplumda, para peşinde "kalitesiz" insanlar olarak algıladıkları kırsal bölgelerdeki queerleri istememeleri de ortak bir noktalarıydı.[97] Küreselleşmenin Çin'e has boyutlarını –bürokrasinin burjuvalaşan katmanları ile Hong Kong, Tayvan, Singapur ve ötesinden oluşan denizaşırı Çin burjuvası arasındaki sinerjiyi– aksettirecek şekilde Hong Kong'un Çin LGBT kültüründe devasa bir rolü vardır.

Yeni kapitalistleşen Doğu Avrupa'da da aynı derecede çelişkili bir dinamik işlemektedir. Stalinci rejimlerde cinsel baskı tektip olmaktan uzaktı: Polonya eşcinselliği hiçbir zaman suç kabul etmemişti; Macaristan ve Çekoslovakya 1961'de, Doğu Almanya 1968'de (Batı Almanya'dan önce) eşcinselliği suç olmaktan çıkarmıştı. Ancak bu ülkelerin hiçbiri Batı Avrupa'nın geniş çaplı gey ticari faaliyet alanıyla ya da topluluk örgütlenmeleriyle hiç tanışmamıştı. Kapitalizmin 1990'larda

96. Rofel 1999, s. 459.
97. Rofel 1999, s. 451, 466-7, 473-4, n. 18.

yeniden canlanması bunların –neoliberalizmin hızla artan eşitsizlik koşullarında– gelişmesini mümkün kıldı. Avrupa Birliği ve ona üye devletler aynı zamanda kendi homonormatif görünümü içerisinde yeni bir gey sivil toplumunu finanse ettiler ve Doğu Avrupalı hükümetlere, yasalarını Batı Avrupalı homonormatif örüntüyü örnek alarak yapmaları yönünde doğrudan ve giderek artan bir politik baskı uyguladı. LGBT hakları aktivisti Scott Long'un alaycı sözlerle ifade ettiği gibi, Doğu Avrupalı hükümetler, bu, "homoseksüellere veya diğer var olmayan yaratıklar"a daha iyi muamele etmek anlamına gelecek olsa dahi, AB'yi "gülünç düşüncelerinin idare edilmesi gereken zengin ve eksantrik amca" olarak görür.[98]

Bu durum, Doğu Avrupalı LGBT'lere pek çok fayda sağlamıştır. Bununla birlikte, örneğin pek çok sebepten ötürü homofobik olan Polonya Katolik sağı gibi gerici milliyetçilerin LGBT karşıtı kampanyaları desteklemek için, kibirli Batı'ya duyulan yaygın kini kendi çıkarları için kullanmalarına yaramıştır. Letonya, Moldova, Polonya, Rusya ve Sırbistan gibi ülkelerde LGBT yürüyüşleri yasaklanmakta veya resmi olarak izin verildiği yerlerde aşırı sağcıların, çoğunlukla polisin müsamaha gösterdiği şiddetli saldırılarına uğramaktadır.[99] Batı Avrupa'dan gelen iyi niyetli dayanışma örnekleri zaman zaman istenmeyen sonuçlar doğurarak, Doğu Avrupalı LGBT'lerin haklardan mahrum bırakılan bireyler imajını pekiştirebilmektedir. Sözgelimi 2006 yılında birincisi düzenlenen Moskova Onur Yürüyüşü, "seçilmiş yabancı uyruklu resmi görevlilerin ve gey aktivistlerin desteklediği bir avuç Rus"tan ibaretti.[100] En azından bir Rus LGBT lideri, "gey propagandası yapmayı" yasaklayan 2013 yasasını protesto etmek için yapılan Rusya'yı boykot çağrılarının baskıyı körükleme etkisi oluşturma riski taşıdığı konusunda uyarmıştır.[101]

98. Herzog 2011, s. 184-5.
99. Moriarty 2007, s. 7.
100. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 36-7.
101. Alekseyev 2013.

Hem emperyalist ülkelerde hem de dışa bağımlı kapitalist ülkelerde, LGBT çevrelerde ideolojik ve kültürel olarak homonormativitenin egemen olması, halkların yaşayışları arasında homonormativiteye en rahat şekilde uyan daha ayrıcalıklı toplumsal katmanların dışına da sıçramıştır. Dışa bağımlı ülkelerdeki LGBT medya, elindeki materyal ve görüntü açısından bir ölçüde kapitalizmin kalbinin attığı yerlerdeki lezbiyen/gey medyaya bel bağlamaktadır.[102] Emperyalist ülkelerde, LGBT azınlık içerisinde azınlık kimlik ve altkültürlerini tanımlayan web sitelerinin ve internet üzerinden yayınlanan dergilerin hızla artmasına rağmen, en yaygın biçimde dolaşıma giren kitaplar, süreli yayınlar ve videolar en çok yeni, baskın bir çoğunlukla orta sınıf gey anaakımından olan kitap, yayın ve videolarla yakından ilişkili olma eğilimi göstermektedir. Ticari gey faaliyet alanına girebilmek için ekonomik olarak en donanımsız olanları bile, potansiyel bir (kısa veya uzun vadeli) partner piyasası olması açısından çoğunlukla bu anaakıma bağımlıdır. Daha temelde, cinsel ilişkiden kaçınan veya tekeşli olup en azından geçici olarak henüz bir partner talebi olmayan bireyler dahi, yine de kendilerini kültürel anlamda hegemonik lezbiyen, gey, biseksüel veya düzcinsel kategorileriyle tanımlama eğilimindedir. Gey anaakım imgelerinden en uzak hayatlar süren en yoksul trans ve queerler bile, kimliklerini kısmen, çok farklı toplumsal gerçekliklerden ödünç alınabilen ve bunlara uyarlanabilen imajlardan yararlanarak inşa etmek suretiyle gey anaakım kültürünün veçhelerini zaman zaman kendi arzuları ve fantezilerine dahil etmektedir.

LGBT dünyasının büyük bir kısmında gey normalleşmesinin böyle bir hegemonya kurması ve lezbiyen/gey alanlarda farklı sınıflardan LGBT'lerin fiziksel olarak bir arada var olmaları, LGBT çevrelerde sınıfın önemini küçümseyenlere birtakım argümanlar sağlar.[103] 20. yüzyılın başlarındaki LGBT ortamlarını niteleyen sınıf ayrımının Fordist dönemde azaldığı doğrudur.

102. Drucker 2000a, s. 26-7.
103. Örneğin, Seidman 2011.

Geçmişteki mücadeleler sayesinde, günümüzdeki işçi sınıfı LGBT'ler zaman zaman, bir zamanlar yalnızca orta sınıftan olanların karşılayabildiği şeyleri satın alacak kadar (başlı başına bir övünç sebebi) kazanmaktadır. Ancak ortak özellikler ve farklı sınıflardan olanlarla kurulan ilişkiler LGBT kimliği ve alanları sınıf kavramından bağımsız kılmaz, tıpkı geçmişte efendiler ve köleler arasında cinsel ilişkilerin mevcudiyetinin bu ilişkilerde köleliğin önemli bir etken olmadığı anlamına gelmediği gibi. Örneğin Brezilya'da, çoğu aynı zamanda ırklar arası da olan sınıflar arası eşcinsel ilişkiler, statü ve iktidar etrafında örgütlenme eğilimi göstermektedir. Varlıklı bir Sao Paulo sakini "bir gecelik seks için işçi sınıfı bir aileden gelen bir erkek fahişe tutabilir fakat aralarındaki toplumsal uçurum muhtemelen uzun süreli bir ilişki kurmalarını olanaksız kılacaktır".[104]

Gey yaşam tarzına ilişkin yapılan çoğu tasvir, orta sınıf pratiğini norm kabul eder ve "gey yaşam tarzının nasıl tasavvur edilip yaşanacağının alfabesi"[105] olarak onu teşvik eder. Lezbiyen/gey alanlar adalar halinde bulunmazlar, kendilerini çevreleyen toplumların yapısından oldukça etkilenirler. Örneğin, Britanya'da okullu, genç LGBT'lerle ilgili bir araştırmada, sınıf "LGBT'lerin eşitsiz ve adaletsiz konumlandırıldığı başlıca iktidar ekseni"[106] olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, son yıllarda LGBT ortamlarda görülen cinsel kırılmanın da sınıfsal bir boyutu vardır.

Neoliberal Getto

Dünyadaki kapitalist sistem genelinde, lezbiyen/gey kimlik, 1980'lerden bu yana, yeni ortaya çıkan neoliberal düzene her geçen gün daha iyi uyum sağlayan yeni eşcinsellik formasyonu içerisinde baskın bir konum edinerek yeni biçimler aldı. Bu yeni baskın örüntüyü tanımlayan beş homonormatif özellik vardı:

104. Green 1999a, s. 283-4.
105. Heaphy 2011.
106. McDermott 2011, s. 64.

lezbiyen/gey cemaatin kendi kendini daimi azınlık olarak tanımlaması; cinsiyet normlarına uymaya doğru giderek artan bir eğilim; transların ve azınlık içinde azınlık olan diğer grupların dışarıda bırakılarak marjinalize edilmesi; ulusa giderek daha çok entegre olma; yeni normal lezbiyen/gey aile formasyonu.

Lezbiyenlerin ve geylerin kendilerini bir azınlık grubu olarak tanımlamalarının üzerine kurulmuş olduğu temel, 20. yüzyıl boyunca, özellikle Fordizm döneminde ayrı olan eşcinsel ve düzcinsel kategorilerinin istikrarlı biçimde birleşmesidir. Bu aynı zamanda, neoliberalizm döneminde lezbiyen/gey yaşam tarzının daha da çok telaffuz edilen bir niteliği haline gelen toplumsal bir gerçeği de ifade ediyordu. Lezbiyenler ve geyler, her geçen gün daha çok ekonomik açıdan belli bir yerde bulunan (belli barlara, hamamlara ve diskolara giden, belli işletmelerden alışveriş eden, hatta, en azından ABD'de, bir ölçüde de olsa belli muhitlerde yaşayan) bireyler olarak tanımlandıkları nispette, daha önceleri olduğundan daha çok tecrit edilip gettolaştırılmış, düzcinsel olarak tanımlanan çoğunluktan daha net çizgilerle ayrılmışlardı.

Barlara ve hamamlara gidenlerin büyük oranda, en azından bir ayağı daima düzcinsellerin dünyasında, hatta zaman zaman karşı cinsle evli ve çocuklu olan kimselerden oluştuğu herkesçe bilinen ancak çok az sayıda kişinin açıkça herkese ilan ettiği bir sırdı. Bu sınırları aşan bu kişiler genellike, az çok halen "dolaptan çıkmamış" kabul ediliyordu. Nahoş durumlarla karşılaşmamak için tedbirli olma eğilimindeydiler ve her halükârda gelişen lezbiyen/gey kültürünün sınırlarının genellikle dışında kalıyorlardı. İnsanların her yaşta açılarak cemaate girmeye devam ettiği –hatta zaman zaman eşcinsel ilişkilerinden önce, sonra veya eşzamanlı olarak karşı cinsle ilişkiler kurdukları– gerçeği de pek görünür değildi.

Lezbiyen/gey kurtuluşunun ilk kuramcılarından pek çoğunun heteroseksüellik ve homoseksüellik kategorilerini sorgulama, cinsel kimliğin akışkanlığını vurgulama ve evrensel biseksüellik hakkında spekülasyonlarda bulunma eğilimleri,

zamanla cemaatin fiziksel gerçekliği daha çok telaffuz edilir oldukça ortadan kalkmaya yüz tuttu. Eşcinsel arzu daha çok asıl lezbiyen/gey azınlığın tekeli olarak görüldükçe, eşcinsel arzunun –ne kadar açık ve utanmadan olursa olsun– tezahürlerinden o kadar azı düzcinsel çoğunluğun hisleri, ilişkileri ve yaşam tarzlarına ilişkin sorular ortaya atıyor gibi görülmeliydi. Paradoksal bir biçimde, lezbiyen/gey azınlığın açıkça kabulü arttıkça, çoğunluk arasında eşcinsel arzuya göre hareket etmek konusundaki gönülsüzlük daha da artıyordu: 1970 – 1990 yılları arasında Almanya'da yapılan anketlerde, 16-17 yaşlarındak erkeklerin yüzde 18'i en az bir kez eşcinsel deneyimleri olduğunu kabul ediyorlardı, 1990'da ise bu rakam yüzde 2'ye düştü.[107] Lezbiyen/gey hakları hareketi buna uygun biçimde, cinsellik bağlamında cinsiyetçi kapitalizmin daha kapsamlı cinsel düzenini baltalayıcı bir görüntü verme riskini daha nadiren göze aldı. Azınlık modeli aynı zamanda "Amerikan tarzı çıkar çevreleri politikası"yla[108] da tam anlamıyla örtüşüyordu.

Lezbiyenler arasında butch/femme rol üstlenmelerinin, geyler arasında ise efemine kültürünün düşüşe geçmesinin de kapitalist toplumlar için merkezi durumunu sürdüren cinsiyetler arası sınırların pekişmesine katkı sağladı. Drag queenlerin cinsiyet üzerindeki savaş sonrası sıkılaşan denetimlere isyan etmesi, 1969 Stonewall İsyanı'yla zirveye ulaşan 1960'lardaki ayaklanmalarda başı çeken rolü oynamıştı. Ancak 1970'ler ve sonrasında anladılar ki, lezbiyenlere ve geylere toplumun toleransı genel olarak artmaya başladıkça, çoğu lezbiyen/gey alanda cinsel normlara uymanın reddededilmesine karşı toplumun toleransı düşüyordu. Fordizm döneminde baskı altında konulan sosyal devlet programlarının sayısı azaldığında, toplumsal yeniden üretimin gerçekleşmesi için ailenin merkezi

107. Schmidt 2001. Gert Hekma, Schmidt'in çalışması ile başka erkeklerle cinsel ilişki kuran Hollandalı erkeklerin sayısında 1960'lardan beri bir düşüş olduğunu gösteren kendi çalışması arasında bir bağlantı kurmuştur (Hekma'nın 4 Kasım 2013 tarihinde H-Histsex'e yaptığı bir gönderiden).
108. Valocchi 1999, s. 219.

rolüne yeniden yapılmaya başlayan vurgu, 1960'ları niteleyen cinsiyet normlarının esnekleşmesi halinin frenlenmesine yaradı. Toplumun genelindeki bu muhafazakâr değişime, geyler arasında 1970'lerin başlarına has büyük ölçüde androjen görünüm ve ara sıra rastlanan cinsiyet bükücülükten uzaklaşan bir dönüşüm eşlik ediyordu.

Gert Hekma'nın "gey arzusu kalıplarında bir devrim" dediği tarifle, geyler "maço" tarzını benimsemeye başladı, " 'maço' erkekler ile 'klonlar'*", "eski queen ve ticari modeli" terk ederek "birbirleriyle seks yapıyorlardı".[109] Susan Stryker, 1973 yılını, "radikal hippi/ibne şıklığının yerini kot, ekose gömlek ve kısa saç kesimlerinden oluşan 'klon görünümü'nün aldığı", daha cinsiyet-normatif bir gey tarzının dönüşünün sinyallerini veren yıl olarak belirlemiştir.[110] Lezbiyen feministlerin, bir zamanlar karşı çıktığı kadınlarda kadınsı görünüm de 1990'lar itibariyle "rujlu lezbiyenler"** arasında daha yaygın ve makbul olmaya başladı. Bu "kadınlığın kutlanması" hali, onları düzcinsel kadınlardan daha zor ayırt edilir kıldı; bilhassa Gayle Rubin, bunun geleneksel cinsiyet rollerini kuvvetlendirebileceğini düşünüyordu.[111]

Aslında maço görünüm "sadece yeni bir 'drag' şekli"ydi, aynısı rujlu lezbiyenlik için de geçerliydi.[112] Ancak yeni normlar giderek daha artan ve her tarafa nüfuz eden biçimde işliyordu. Daha önceleri, Stonewall'un hemen sonrasındaki yılların daha küçük olan cemaati, gizlenmekte o kadar başarılı olmayan ya da o kadar da gizlenme isteğinde olmayan, cinsiyet normlarına uymayı reddeden LGBT'leri, görünür LGBT çevrelerin büyük

* Klon: 1970 ila 1980'lerde ortaya çıkan, bıyıklı, erkeksi geyler. (y.h.n.)

109. Hekma 1994, s. 238.

110. Stryker 2008, s. 95. Ancak klon tarzının yıldızı öyle birdenbire parlamamıştı. 1980'lerin sonları gibi yakın bir tarihte, ressam Keith Haring, New York'un gey gettosu Greenwich Village ile yoksul muhiti East Village arasındaki geçiş yollarındaki kaldırımlara "Klonlar Defolun" stensilleri yapıyordu (Carr 2012, s. 166). 1980'lerin East Village ortamı birçok yönden 1990'ların queer ortamının habercisi gibiydi.

** Orijinal tabir *lipstick lesbians*'dır. (y.h.n.)

111. Faderman 1991, s. 273; Rubin 1992, s. 214.

112. Kinsman 1987, s. 188.

oranını oluşturuyordu. Lezbiyen/gey cemaatler genişledikçe, daha "normal görünen" lezbiyen ve gey kitleleri, henüz yirmi, otuz yıl önce "tersler" diye adlandırılanların –ve esasen başlıca homoseksüellik türü olarak görülen, yine de transgender olarak diğerlerinden ayrı kategoriye konmayanların– tablodaki mevcudiyetlerini silikleştirmişti. Bazı geyler efemine homoseksüelleri oldukları gibi kabul etmeyi sürdürürken, pek çokları onları "dinozor, yakında soyu tükenecek olan bir türün son örnekleri"[113] olarak görüyordu. Yakın zamanlarda yapılan bir araştırma, çoğu gey ve lezbiyen aktivistin, itibarlarını ve akıl sağlıklarını ispatlamak için bilfiil kendilerini translardan ve diğer cinsel muhaliflerden ayrı tutmaya çabaladıklarını gösteriyordu.[114] Transların gey kulüplere alınmamasına (örneğin bu, Arjantin'de bir örgütlenme sorunudur) giderek daha çok rastlanmaktadır.[115] Transların geçmişten bugüne en çok işçi sınıfından gelenler ve yoksullar arasında yer aldığı dikkate alınacak olursa, bu dışlama aynı zamanda bir tür sınıf ayrımcılığıydı.

İronik bir biçimde, tıp kurumunda, homoseksüelliğin doğası itibariyle patolojik olmadığını kabul etme yönünde giderek artan eğilim; cinsiyet kalıplarına uyma reddi konusuna daha çok önem verilmesiyle, transları geylerden ayırma ve tecrit etmenin daha çok görülmesiyle başabaş gidiyordu. 1970'lerin yeni gelişen, üniversite tabanlı cinsiyet klinikleri "etraflarında dönüp duran, kültürel devrim boyunca onlara yardım etmekten ziyade, tuhaf ve tehditkâr bir doğrultuda dönüştüğü izlenimi veren cinsiyet sistemini yeniden dengeye getirme" kaygısını çok daha fazla taşıyorlardı. California'da 1977'de başlayan cinsiyet geçiş cerrahisi, giderek artan biçimde nüfus kâğıdı değiştirmek için yasal bir gerekçe olarak kabul edilmeye başladı. Ancak buna, "çoğu kez ikili cinsiyet"i desteklemek üzere, sadece "kerhen ve az sayıda izin veriliyordu".[116]

113. Halperin 2002, s. 18.
114. Jordan-Young 2010, s. 265 (alıntı: Davide Valentine).
115. Sarda 1998, s. 41.
116. Stryker 2008, s. 93-4.

Neoliberalizm, translar için hem yeni olasılıklar hem de yeni tehlikeler yarattı. Hormon kullanımı ve hormonlara ulaşabilirlik (resmi ve gayri resmi kanallarla) yaygınlaştı; 1993'te, Hollanda'da erkek olarak "doğmuş" 11.900 bireyden biri, kadın olarak "doğmuş" 30.400 bireyden biri hormon alarak cinsiyet özelliklerini değiştirmişti.* ABD'deki pek çok üniversite tabanlı klinik 1970'lerin sonlarında cinsiyet muhafazakârlığına yenik düşüp cinsiyet geçiş ameliyatlarını yapmayı bırakma noktasına varınca, özel klinikler hızla bu boşluğu doldurmaya girişti. Ameliyat olmak isteyenleri inceleyip elemekle veya ameliyatla ilgili kendi normlarını dayatma konularıyla çoğu kez o kadar ilgilenmeyen yeni özel klinikler, transların istekleri konusunda daha açık olabiliyordu. Ancak bu kliniklerdeki düzenlemeler pek sıkı değildi, zaman zaman yetersiz, seri imalat hızında veya özensiz kasaplara denetimsiz yetki veriyorlardı. Gerçekleştirilen operasyonların çoğu ise, azami kâr elde etmek için planlanan indirimli ve niteliksiz operasyonlardı.[117]

Bundan kısa bir süre sonra transların patolojikleştirilmesi yaygınlaştı. Amerikan Psikiyatri Derneği'nin çıkardığı *Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı*'nın 1980 baskısında –homoseksüelliği listesinden çıkardığı 1973 baskısından sonraki ilk baskı– yeni bir kategori olarak Cinsel Kimlik Bozuklukları'na (GID) eklemişti. Tıbbın "cinsiyeti anlama, planlayıp düzenleme ve 'düzeltme' çabasına" giderek artan ilgisi kısmen "feminist cini tekrar lambaya sokma girişimi"ydi. GID'in patolojik vaka olması ideolojisi transların karşısına bir kaybet-kaybet durumu çıkardı: Birçoğu bu tıbbileştirmeye direnirken, pek çoğu da GID tanısının ön koşul olduğu tedavi yöntemlerine talip oluyordu.[118] Bu ideoloji aynı zamanda, on-

* Yazarın aklında "biyolojik cinsiyetle" ilgili bir nebze olsun kafa karışıklığı var. Tayin edilmiş cinsiyeti "doğal" cinsiyet gibi ele alabiliyor. Bu yüzden "cinsiyet değiştirme" ifadelerinin hepsini "cinsiyet geçişi" olarak değiştirdik. Bu cümledeki "doğmak" fiilini tırnak içine alarak orijinal metne belki aşırı müdahale etme riski aldık. (y.h.n.)

117. Meyerowitz 2002, s. 9, 256, 271-4.

118. Stryker 2008, s. 111, 113, 13-16.

lara uyan "doğru" cinsellikle birlikte "iki doğal cinsiyet olduğu fikri"nin kabulüne bilimsel bir onay sağlamış oluyordu.[119]

Paradoksal bir biçimde, erkek ile kadın, erkeksi ile kadınsı arasındaki keskin farkların yeniden tesis edilip ön plana geçmesini mümkün kılan şey, neoliberalizmde kabul edilir görülen erkekliklerin ve kadınlıkların kapsamının oldukça genişlemiş olmasıydı. Değişen cinsiyet rolleri, lezbiyenlerin ve geylerin "normal" erkeklik ve kadınlık arasındaki biraz daha esnek sınırlar içerisindeki yaşamlarını bir parça daha kolay ve daha rahat kıldı. Artık kadınlar pantolon giymelerinin kabul edilir olmasının yanı sıra, "güçlerini, hatta kaslarını" daha kolay ortaya koyabiliyor, seks rollerinin sınır çizgileri içinde kalmaktan mutlu değillerse, butch değil, feminist olarak tanımlanabiliyorlardı.[120] Sağlıklı ve formda olma pazarının giderek büyümesi, "güçlü kaslar ile sıkı vücutlar"ı ön plana çıkaran yeni bir "ideal vücut" ortaya çıkardı: düzcinsel kadınlar ile cisgendered* (natrans) lezbiyenler için "yeni kadınlık simgeleri".[121] Önleyici amaçla memenin ameliyatla alınması ve performans artıran ilaçların kullanımı gibi bedende ufak değişiklikler yapma biçimlerinin yaygınlaşması, aynı zamanda erkeksi ve kadınsı beden görüntüsü çeşitliliğini de artırdı.[122]

Bu, çok daha fazla kadına ve erkeğe daha çok seçenek sundu fakat aynı zamanda, kendi erkekliğini veya kadınlığını tartışma konusu yapmakta diğerlerinden çok daha fazla mesafe katetmiş olanların tercihlerine daha net bir rahatlık getirdi. Eğer gey veya lezbiyen olarak tanımlanırlarsa, "modernizm öncesi geçmişten bir kalıntı"[123] olarak görülüyorlardı ya da bambaşka şeylerle tanımlanabiliyorlardı.

---

119. Beccalossi 2012, s. 227.
120. Faderman 1991, s. 304.
* Tayin edilmiş cinsiyetiyle uyumlu anlamına gelen sıfat. (y.h.n.)
121. Bolin 1994, s. 478.
122. Stryker 2008, s. 19.
123. Halperlin 2002, s. 18.

Böylelikle, lezbiyen/gey cemaatler gitgide kendilerini, –cemaatleri yeni lezbiyen/gey kimliğini yüzyıllar öncesinden yaşamış olan– transları ve cinsiyet normlarına uymayan diğerleri arasından görünür olanlarını kenarlara, hatta tamamen çizgi dışına konumlayan şekillerde tanımlamaya başladılar. Belli bir toplumda belli bir zamanda farklı cinsiyet ve cinsellik inşalarının eşzamanlı olarak gerçekleşmesine rağmen, cinsiyet ile cinsellik arasındaki ilişkinin düzenlenişi belli bir zamanda, belli bir yerde ve toplumun belirli katmanlarında zorla dayatılabilir. Fordizm'den neoliberalizme geçiş döneminin dönüm noktası (kabaca 1970'lerin sonları ile 1980'lerin başları), emperyalist ülkelerde trans kimliklere alan açılmasının çoktan tarihin karanlık sularına gömüldüğü zamanlardı.[124]

1990'larda, eşcinsel çevreler içerisinde inatla süren cinsiyet normlarına uymama haliyle birlikte yeni lezbiyen/gey kimliğin güçlenmesi, "transgender" sözcüğü yaygın kullanıma girdikçe, farklı trans kimlik tanımlarının kullanımını da teşvik etti. 1990'ların ortalarında, "LGBT", "kimlikleri sorgulamaksızın şeyleştiren", kaynaşık sözcüklerden türetilmiş yeni bir kimlik halini almaya başladı.[125] Böylelikle, bu kısaltma, transları bir azınlık şemsiyesi altında yer alan tali bir azınlık olarak kapsamına aldı. Transların çok büyük oranda okuma yazması olmayan, eğitim düzeyi düşük, yoksul ve suça karışmış olmakla bağdaştırılmasına destek olan şey önyargıydı. Bu meşrulaştırılmış ve uç noktadaki önyargının, bir kısırdöngü halinde, özellikle dışa

124. Bu, aynı zamanda Kevin Floyd'un söz etmiş olduğu, "gey cinsel pratiğin iştirak eden erkekleri kadınlaştır[ıp]" kadınlaştırmadığı hakkında "süregiden, radikal belirsizli[ğin]" dibe vurduğu zamanlardı (2006, s. 64). Bu belirsizlik en çok, eşcinsel pratiğin partnerlerden birini *kadınlaştırdığı* üzerinde ısrar eden transgender kuram ile kesinlikle öyle bir durumun söz konusu olmadığının üzerinde ısrar eden gey kuram arasındaki geçiş zamanlarında veya geçişin yaşandığı yerlerde telaffuz ediliyordu. Floyd bizzat bu geçiş döneminden bir örnek (91) vermiştir: Hemingway'in *Güneş de Doğar* romanında İspanya'da bir erkek karakter bir diğer erkeğe "Bu dünyada herkesten çok sana düşkünüm" der ve şöyle ekler: "New York'ta olsak bunu sana söyleyemezdim. Yoksa hemen ibne olürdum" (Floyd 2006, s. 91).
125. Dyer 2010, s. 6-7.

bağımlı dünyada ölümcül sonuçları olmaktaydı. Sözgelimi, Brezilyalı transların hayatlarında bunun sonucu, "sürekli tekrar eden şiddet döngüleri" ve "şiddetin merkeziliği" oluyordu.[126] Arjantin'de, 1983 – 2000 yılları arasında, polis yüzün üzerinde transı öldürdü.[127] Lezbiyenlerin maruz bırakıldığı "düzeltici tecavüz" denilen şeye ilişkin raporlar, genellikle bunların transfobik boyutuna işaret etmez, örneğin hem Güney Afrika kasabalarındaki butch'lar hem de Filipinler'deki tomboy'lar [erkek fatmalar] "hâlâ kadın" olup olmadıklarını "göstersinler" diye zorla soyuluyordu.[128] ABD'de de, nefret suçu yüzünden ortalama olarak ayda bir transın öldüğünü gösteren rakamlarla, translar en yüksek şiddete ve cinayete maruz kalma oranının görüldüğü grup olmaya devam ediyordu.[129]

Devlet yaptırımıyla getirilen cinsiyet ikiliği, transların "örneğin evlenmek, ülke sınırlarından geçiş yapmak, meslek sahibi olmak için vasıf sahibi olmak, gerekli sosyal hizmetlere erişim sağlamak veya [çocuklarının] yasal velayetini temin etmek"[130] hususlarında ehliyetsiz kabul edilmeleri sonucunu doğurdu. Cinsiyet geçişinin yasal olarak tanınmasının koşulları –ki, bazı ülkelerde hangi koşul altında olursa olsun yasal açıdan mümkün değildi– muazzam bir çeşitlilik göstermektedir ve keyfi kriterlerden oluşan uzun listeler içerir: Örneğin, Batı Avrupa ülkelerinde psikolojik değerlendirme ve tanı, "uzman" beyanları, hormon tedavisi, cerrahi operasyon veya cerrahi operasyon planlanması, resmi jüri heyeti veya mahkeme onayı, boşanma ve/veya kısırlaştırma koşulları mevcuttur.[131] Karşılaşılan tüm bu engellerin üstesinden gelinmesi halinde, başka birçok şeyin yanı sıra, hayati bir sağlık hizmetinin verilmemesi veya şiddet durumlarıyla karşı karşıya kalma durumu oluşabilmektedir:

126. Klein 1998, s. 30.
127. Moriarty 2007, s. 8.
128. Pokade 2012, s. 472; De Vela, Ofreneo ve Cabrero 2012, s. 357.
129. Stryker 2008, s. 142.
130. Stryker 2008, s. 6.
131. Verkerke 2012, s. 15-17.

ABD'de 2008 yılında gerçekleştirilen bir araştırma, transların yüzde 40'ının algılanan cinsiyetleriyle uyumsuz bir kimlik beyan ettiklerinde tacize, yüzde 3'ünün fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ortaya çıkardı.[132] Leslie Feinberg'in sözcükleriyle ifade etmek gerekirse, "Bağnazlık, ödettiği bedelleri insanın etiyle, kanıyla ödetir."[133]

Daha kapsamlı ifade etmek gerekirse, transların, toplumun ikili cinsiyete uymayanlara uyguladığı yaftalama ve marjinalleştirme olarak yaşadıklarının psikolojik bedeli çok ağırdır. Genç LGBT'lerde genel olarak heteronormativitenin yüksek oranda intihara yol açmasıyla birlikte, özellikle translarda intihar oranı daha da yüksektir. Sözgelimi, İrlanda'da bir ankete katılan transların yüzde 78'i daha önce intiharı düşünmüş, yüzde 41'i ise fiilen intihar girişiminde bulunmuş; ABD'de de intihar girişimleri yüzde 41 oranında, Fransa'da ise yüzde 34 oranındadır.[134]

Cinsiyet muhalefetiyle flört etmeye devam eden lezbiyenler ve geyler, tıpkı yüz yıl öncesinde homoseksüellik kavramı insan bilincini giderek etkisi altına aldıkça hemcins romantik arkadaşlıkları yaşayan kadın ve erkeklerin karşı karşıya kaldığına birçok yönden benzer şekilde, çetin bir kararla karşı karşıya gelmeye başladı. Bir parça butch olan lezbiyenler veya bir parça efemine olan geyler kendilerini trans olarak mı tanımlamalıydı yoksa (transların dünyanın geri kalanını adlandırmaya başladığı gibi) "cisgender" olarak mı? En azından translarla dayanışma göstermeli miydiler yoksa onlarla aynı kefeye konmanın ekonomik, toplumsal ve hatta fiziksel riskleri çok mu fazlaydı? Transların LGB'lerden ayrılması, "homoseksüelliğin ve biseksüelliğin tanımları gereği 'cinsiyet normatif' olduğu" ve geleneksel "erkek" ve "kadın" kimliklerinden sapanların otomatikman transgender kategorisine girdiği düşüncesini pekiştirdi. Cinsiyet normlarına uyan lezbiyenler/geyler "anaakımın onları

132. Grant, Mottet ve Tanis 2011, s. 5.
133. Feinberg 1998, s. 3.
134. Verkerke 2012, s. 14.

kabulüne hazır" oldukları izlenimini verdikçe, cinsiyet normlarına uymayı reddetmenin bedeli daha ağır olmaya başladı.[135] Transfobi, lezbiyenler ve geyler için, kendilerini transgender olarak tanımlamaktan, cinsiyet sınırlarına karşı çıkmaktan, hatta bunları sorgulamaktan caydıran etmenler sunuyordu.

David Halperin, yere göğe sığdırılamayan "gey tarzının" sürekli olarak "meşru ve makbul erkekliğe yapılan reddi" ve "normal gözüyle bakılana alttan altta getirilen büyük bir eleştiriyi" ifade ettiğine dikkat çekmiştir.[136] Fakat pek çok ülkede, 21. yüzyılda düzcinsel erkekler de, kısa bir zaman öncesinde erkeğe yakışmaz diye yaftalanabilecekleri şekilde davranmakta daha özgür olmuştur. Şayet düzcinsel erkekler kozmetik ürünler kullanıp, giyime para harcayabiliyorsa, bu geyler için de transgender, hatta efemine algısı yaratması riski olmaksızın benzer şekilde davranmak için daha çok hareket özgürlüğü sağlamış oluyordu. Doğrudan düzcinsel "metroseksüel"in yanında yerini alıp, ona uyum sağlayabilirdi. Bu terim Mark Simpson tarafından 1994 yılında icat edilmiş, yine kendisi tarafından 2002 yılında şöyle tanımlanmıştı: "Harcayacak parası olan, en iyi mağazaların, kulüplerin, spor salonlarının ve kuaförlerinin bulunduğu yerler oraları olduğu için bir metropolde ya da metropole erişimi çok kolay bir yerde yaşayan genç erkek."[137]

Neoliberalizm etkisi altında gerçekleşen değişimler, yalnızca LGBT cemaatler içerisinde transları marjinalize etmekle kalmadı, aynı zamanda geylerin erkeksiliği ve lezbiyenlerin kadınsılığı tablosuna giderek sınıfa göre iniş çıkışları olan eğriler getirdi. Hint queer cinsiyet topluluğu LABIA'nın işaret etmiş olduğu gibi, "kişinin girebileceği alanları ve buralarda ne şekilde davranmasına izin verildiğini", "belli sınırların ihaline ne kadar izin verildiğini, bu iznin kimlere ve hangi hallerde verildiğini"[138] sınıf –Hindistan özelinde ise sınıfın yanı sıra kast

135. Stryker 2008, s. 138, 152.
136. Halperin 2012.
137. Simpson 2002.
138. Shah, Raj, Mahajan ve Nevatia 2012, s. 225.

ve din– belirler. "Meslek uzmanı ve yönetici erkeklerin onayladığı erkeklik tarzları, kamyoncular ve marangozlarınkinden keskin çizgilerle ayrışır."[139] Daha varlıklı olan geyler mesleki etiket taşıyan bir erkeksilikle, asla başa çıkamayacakları bir mavi yakalı erkeksiliğinden daha tatminkâr bir uyum içerisinde olacaklarını düşünebilir.

1970'lerin ve 1980'lerin görünüşte sınıfsız lezbiyen feminist cemaatleri peyderpey sınıflı parçalara ayrılmaya başladıkça, lezbiyenler de gittikçe biçimsel tercihlerle karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Pek çok kolektif, kâr amacı güden işletmelere dönüştü; lezbiyenlerin sahibi olduğu bazı işletmeler acı emek-yönetim uyuşmazlıkları yaşadı; lezbiyen mağazaları, dükkân kiralarının "hızla artmaya" başladığı muhitleri terk etmek zorunda kaldı. Yeni ekonomik koşullarda ayakta kalan veya kâr sağlayan lezbiyenler, tıpkı selefleri olan 1950'lerin orta sınıf lezbiyenleri gibi, çok havalı ve tarz sahibi olmayan lezbiyen kız kardeşlerini "pejmürde"[140] diye küçümseyebiliyorlardı. 1970'lerin lezbiyen dünyası, sol ile solun keskin çizgilerle kendisinden ayrı tuttuğu kopup ayrılan parçalarından bazılarının kendine neoliberal kadın veya gey iş dünyasında yer bulduğu hareketlerle birlikte düşüşe geçti.

Cinsiyet farklılıklarının yanı sıra, sado-mazoşizmden "ayılara"*, "tombul kadınlardan"** "tombul kadın düşkünlerine"*** ve daha pek çoğuna, bir cinsel tercih çeşitliliği her geçen gün daha çok niş pazarlar, altkültürler ve altkimlikler neoliberalizminin temelini oluşturmaya başladı. İnternet; LGBT ergenlerin kimliklerini keşfetmesindeki öneminin yanı sıra,[141] trans hareketinin 1990'ların ortalarında gelişmesi açısından,

139. Rubin 2011, s. 246.
140. Rubin 2011, s. 356.
* Bears: Şişman ya da iriyarı erkeklerden hoşlanan şişman ya da iriyarı erkekler. (y.h.n.)
** Orijinal tabiriyle *chubbies*. (ç.n.)
*** Orijinal tabiriyle *chubby chasers*. (ç.n.)
141. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 373.

interseksler açısından[142] ve dışa bağımlı ülkelerde aktivistler ile "güvenli bir alan arayışındaki sıradan geyler ve kadınlar"[143] arasında bağlar oluşturmak suretiyle, "özellikle cinsel istek ve ilgiler üzerine bir araya gelmiş topluluklar"ın örgütlenmesini kolaylaştırmıştır.[144] "Normal" lezbiyen/gey kimlik şemsiyesi altında, bu altkimliklerden bazılarına yer vardı. İş piyasasında ve neoliberal kamusal alanda istikrarlı bir pozisyona uyum sağlamakta yetersiz olan diğerleri için ufukta marjinalleştirilme vardı ve queerlik uzaktan el sallayarak onları yanına davet etmekteydi.

Homo-Nasyonalizm

Değişmez bir azınlık grubu olarak sınırlarının çizilerek diğerlerinden ayrılması, giderek artan biçimde cinsiyet normlarına uyum ve gey ile transın birbirinden ayrılmasının yanında yeni gey normalleşmesinin dördüncü özelliği, bazı lezbiyenlerin ve geylerin emperyalist ulus bünyesine giderek daha çok dahil edilmesi olmuştur. Bu noktada cinsiyet kimliği ile cinsellik, özellikle erkekler açısından halen yakından ilişkiliydi. Gerek orduda, gerek gündelik hayat içerisinde diğer erkeklerle gerçekleşen etkileşimlerde, gerekse yüceltilen biçimde spor alanında, feodal ve kapitalist toplumlarda erkeklik yüzyıllardır olumlu değer yüklenmiş bir şiddet eğilimi olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, kavgada ve sporda ehil olmamak ve ordudan ihraç edilmek yetersiz erkekliğin göstergeleriydi; bununla birlikte bu konularda alışılmadık biçimde yeterlik göstermek, sporculuk ve askerlik kariyeri ise yetersiz kadınlık göstergeleriydi.

Ordudan, dolayısıyla da tam erkek kabul edilen vatandaşlar grubundan ihraç edilmek, çoğunlukla ayrımcılığın çökertilecek son biçimlerinden biri olmuştur. Bu, örneğin, eşcinselliğin Britanya'da 1967'de (ancak 2000'de resmi olarak kaldırıldı) suç olmaktan çıkarılmasında ve ABD Başkanı Bill Clinton'ın

142. Stryker 2008, s. 146; Feinberg 1998, s. 90-1.
143. Makarem 2011, s. 102.
144. Woltersdorff 2011, s. 169.

tuhaf şekilde çelişkili "sorma, söyleme" politikasının 1993'te benimsenip ancak 2011 yılında resmen kaldırılmasında açık biçimde yeniden doğrulanmış oldu. Yeni, milliyetçi homo-normativitenin kurucu unsuru, orduda cinsel yönelime dayalı ayrımcılığın kaldırılması talebi olmuştur. Bu özellikle İsrail'de belirgindir, açık gey Yahudilerin orduya katılımı Siyonist projeye dahil olmalarının göstergesi oluyordu, ki bu, İsrail'deki diğer Filistinliler gibi askerlikten ihraç edilmek gerekçesiyle yaygın ayrımcılıkla karşı karşıya kalan Filistinli queerlerin –anlaşılır bir biçimde– coşkuyla karşıladığı bir görüş değildi.

Jason Ritchie, Tel Aviv'deki her gey barın "işi kimin bu gey/İsrailli alana ait olup kimin olmadığına karar vermek olan, İsrail milliyetçiliğini temsil eden bir queer tarafından bekçiliğinin yapıldığı...bir tür denetleme noktası" bulunduğuna dair yaptığı keşfini aktarmıştır. Daha genel açıdan ifade etmek gerekirse, gey İsrailliler, "queer Filistinlilerin teftiş edildiği, kontrol altında tutulduğu, nadiren de Filistin kültürünün 'kurbanları' olarak İsrailli gey tabakasına kabul edildiği" ya da çoğunlukla "fazla Arap oldukları veya yeterince 'gey' olmadıkları için girişlerinin kabul edilmediği sembolik bir denetleme noktasının kapı bekçileri" olarak davranarak "millete mensubiyetlerini sağlamlaştırmaktadır".[145]

21. yüzyılda daha genel olarak, Puar'ın "homo-nasyonalizm" olarak adlandırdığı, lezbiyen/gey haklarının emperyalist ve İslamofobik ideolojilere hizmet edecek şekilde araçsallaştırılması, lezbiyen/geylerin neoliberal düzene entegre edilmesinde kritik bir rol oynamıştır.[146] Bunun neticesi ya da en azından amaçlanan neticesi, "queerliğin emperyal ulus devletine görünüşte kusursuz biçimde eklemlenmesidir".[147] Özellikle –ancak onlarla sınırlı kalmaksızın– hem eşcinsel partnerlik haklarının hem de göçmen karşıtı ırkçılığın çok

145. Ritchie 2010, s. 557, 560-1.
146. Puar 2007, s. xxiv, 38-9.
147. Rosenberg ve Villarejo, s. 10.

gelişkin olduğu Hollanda[148] ve Danimarka gibi ülkelerde bu homo-nasyonalizm, lezbiyen/gey kimliğin pekiştirilip ehlileştirilmesinde kilit nokta olmuştur. Daha genel olarak ifade etmek gerekirse, bu homo-nasyonalizm, kapitalizmin bölgesel ve ırksal hiyerarşilere dayandığını maskeleyen neoliberal çokkültürlülüğün ayrılmaz bir parçasıdır.[149] Avrupa'da daha genel anlamda, cinsellik konusu "Avrupa Birliği'nin yüce gönüllülüğünün simgesi" ve Avrupalı olmayanlara karşı önyargının meşrulaştırılması haline gelmiştir.[150]

Apaçık ırkçılığın ortadan kalktığı söylenemez; bilhassa siyah cinselliğine ilişkin kalıp yargılar biçiminde sürmektedir.[151] Ancak son yirmi yılda giderek artan oranda, ten rengine dayalı genel ve sağcı ırkçılık, çoğunlukla sahte biyolojikten ziyade sahte kültürel ve özellikle İslamofobiye alan açan bir ırkçılığa yol açmıştır. Kuzey Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da; sürekli, yadsınabilir, değişen; ancak yine de egemen gruplar ve uluslar ile tahakküm altındaki gruplar ve uluslar arasında can alıcı nitelikte bir küresel bölünmeyi yayan çokkültürlülüğün yapay bir biçimiyle bir arada varlık göstermektedir.

Bunun Fransa'daki şekli, farklılığa ilişkin ifadeleri özel alan kategorisine koyan "cumhuriyetçi evrenselliğe" yapılan güçlü vurgudur. Anaakım Fransız LGBT bu cumhuriyetçi ideolojiyi, LGBT'ler arasında sınıf ve ırk çizgilerini aşan cinsel ilişkilerin ve dayanışma bağlarının gerçekleşmesini daha da güç kılan toplumsal ve ekonomik eşitsizliği ve ırkçılığı muğlaklaştıracak biçimde benimsemiştir. Fransız gey dergisi *Têtu*'da yayınlanan son araştırmalardan biri, göçmen kökenli LGBT'lerin bir defaya mahsus karşılaşmalar ya da kısa süreli ilişkiler haricinde beyaz seks partneri bulmakta güçlük çektiklerini gösteriyordu. Tüm emperyalist ülkelerde, ırk ayrımcılığının giderek arttığı toplumlarda hâkim gey imajı giderek daha beyaz ve orta sınıf

148. Mepschen, Duyvendak ve Tonkens 2010; Jivraj ve De Jong 2011.
149. Rosenberg ve Villarejo, s. 2.
150. Ferguson ve Hong 2012, s. 1060.
151. Wekker 2006, s. 249.

olurken, etnik azınlıklar ve işçi sınıfından olanlar özellikle pornografide erotize edilmektedir.[152]

Birçok kapitalist toplumda iş dünyasında veya mesleki, siyasi kariyer yapmaya çalıştıklarından ötürü, giderek daha çok sayıda gey ve lezbiyen bu gibi dışlanmaları kabul etmeye veya görmezlikten gelmeye hazırdır. Bu insanların pek çoğu, toplumsal normdan farklılıklarını illa ki inkâr etmeksizin veya gizlemeksizin, bu farklılıklarıyla "gösteriş" yapmamayı tercih etmektedir. Tümü de son yılların ekonomik açıdan gerçek kazananlar arasında olduğu halde, onlar adına aralarında kendileri gibi olanlar tarafından sözcülük edilmesinden yana olanlar şöyle dursun, geçimini gey işletmelerden ve kâr amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlardan sağlayan orta sınıf lezbiyen/gey tabakaları bile genel olarak lezbiyen/gey cemaate özgü ifadelerin kültürel anlamda kimseyi incitmeyecek biçimde kullanılmaya çalışılmasını tercih ediyordu. *Kariyerlerini* anaakım işletme ve kurumlarda yapan diğer bir orta sınıf veya orta sınıf kabul edilen lezbiyen/gey tabakası ise, zaman zaman, onları kendi sınıflarından diğer bireylerden çok uzak bir yere konumlandıran LGBT cemaatin dışavurumlarından hoşlanmıyorlardı. Bu bireylerin pek çoğu, düzcinsel şirket ve kurumlarda kariyer kovalarken eşcinsel ilişkileri hakkında da açık olmak, bunun dışındaki hallerde ise kendileri ile beyaz, orta sınıf norm arasındaki farklılıkları inkâr etmek veya en aza indirgemek istiyorlardı; artık, geçmişe nazaran içlerinden çok daha azı, eşcinsel hayatlarını gizli tutarak karşı cinsle evlilikler gerçekleştirmeye razıydı.

Lezbiyen/geylerin profesyonel iş yaşamında yükselişi, akademik lezbiyen/gey çalışmalarının geçirdiği dönüşümde farklı, daha derinlikli biçimler aldı. ABD'deki Siyah ve Latino çalışmalarının 1960'lar ve 1970'lerdeki ilk zamanlarındaki radikalizmi aşama aşama ve kısmen neoliberal çokkültürlülüğün etnik çoğulculuğuna dönüşürken, alanları Siyah ve

152. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 17-18, 80, 23, 134, 69, 71, 146.

Latino çalışmalar model alınarak oluşturulmuş olan lezbiyen/gey akademisyenlerden bazıları da benzer bir yol izledi. Queer yaklaşımlara açılan alanın edebiyat bölümlerinde sosyal bilimler bölümlerinden daha hızlı artması, kültürün kutlanmasına doğru, egemenlerin getirdiği zorluklardan uzaklaşma yönünde bir dönüşün vurgulanmasına zaman zaman yardım etmiştir. Ayrıca queer çalışmaların ABD'de başka yerlerle göreceli ya da mutlak suretle çok daha fazla gerçekleştirilmesi, ABD'deki queer çalışmaların postmodern temayüllerinin tüm dünyada yayılmasına yaramıştır.

Çoğunlukla sürekli fikir ayrılıklarına sebebiyet vererek gerçekleştirilen abartılı dil kullanımına rağmen, profesyonellerden oluşan bir tabaka, LGB hareketlerin içerisindeki en ılımlı akımlara sağlam bir toplumsal temel sağlamıştır. Harekete daha güvenli hale geldiği 1980'lerden itibaren katılan ılımlılar, hareket içerisinde ölçülülüğü daha da pekiştirdi ve profesyonelliği, 1960'lar ve 1970'lerde çoğunlukla olduğu gibi zan altında bırakan bir şey olmaktan çıkarıp "başarının işareti" haline getirdi.[153]

Normal Gey Aileler

Bahsi geçen bu ılımlılar, eşcinsel evliliği çoğu zaman gey özgürleşmesi sürecinin doruk noktası olarak görmüştür. Evlenme ve evlat edinme hakları pek çok farklı sınıftan gelen eşcinsel çiftlere doğrudan, pratik ve önemli faydalar getirmekle birlikte, *bazı* geylerin cinsiyetçi kapitalizmin üretken ve üremeye dayalı düzenine entegre olma sürecinin en üst seviyeye ulaşması anlamına da gelebilmektedir. Bu hakların elde edilmesini istemek bir eşitlik talebidir ancak aynı zaman bazı durumlarda eşit sınıfsal ve ırksal ayrıcalık –ve "özellikle mülkiyet ve miras hakkı"[154] – elde etme talebidir.

153. Faderman 1991, s. 274-5.
154. Puar 2007, s. 29.

Çelişkili olan şudur ki, neoliberalizmin aile bağlarını gevşetmesinin pek çok yolu vardır. Tıpkı tek bir şirketle ve tek bir meslekle kurulan bağların yıpratıcı oluşu gibi, neoliberalizm de, düşük maliyetli imalat ağlarıyla paralel bir tür "modüler... *yalın imalat*"ı teşvik eder.[155] Dolayısıyla da daha kapitalist olan toplumlarda eşcinsel evlilik, ironik bir biçimde, bazı açılardan evliliğin taşıdığı önemin büyük oranda düştüğü bir zamanda mümkün hale gelmiştir. İsveç'te ve diğer Kuzey Avrupa ülkelerinde, "birlikte yaşamak ile evlilik arasında esas itibariyle yasal ve toplumsal açıdan hiçbir ayrım kalmamıştı".[156] Aynı zamanda, sosyal hizmetlerde gerçekleştirilen neoliberal kesintiler temel ihtiyaçların sağlanması hizmetini özelleştirmek suretiyle, aile birimini merkezi konumundan alarak yerine tekrar –sınıflara ayıracak şekillerde– emeğin toplumsal yeniden üretimini geçirmiştir.

Bu bağlamda, yasal eşcinsel evlilik veya partnerlik eşcinsel çiftlere sadece genel olarak çok gereksinim duyulan sosyal yardımların güvencesini sağlamakla kalmayıp, kendilerini daha güvence altında hisseden işçi sınıfı lezbiyenler ve geylere orta sınıfa özgü belli avantajlar da sağlamaktadır. Bu durumda, "queer politikanın ufkunu" "evlenme hakkı"yla sınırlamak, talebin gerçekten hakkaniyetli olmasına rağmen, hem heteronormatif tekeşlilik modelini hem de "burjuvaya özgü biçimde mahremiyetin mülkiyetle birlikte ifade edilmesi"ni desteklemiş olmaktadır.[157] Örneğin, Kanada'dan bir çalışma, eşcinsel partnerliklerin yasal olarak tanınmasının, yüksek gelirli LGBT'ler için daha yüksek gelir ortalamaları, düşük gelirli olanlar içinse daha düşük gelir ortalamaları getirdiğini ortaya koyuyordu. Bu örüntünün ırkla da bağlantısı bulunmaktadır.[158] Devletin hemcins ilişkileri tanımasının, çift olmalarıyla sınırlanması bu

155. Woltersdorff 2011, s. 175-6.
156. Coontz 2005, s. 271-2.
157. Floyd 2006, s. 398.
158. Barker 2012, s. 100.

şekilde yeni dışlanma biçimleri üretmektedir.[159] Britanya ve Hollanda gibi ülkelerde toplumcu sosyal devlet yapısına en çok bağımlı olanlar için, partnerliklerinin yasal olarak tanınması, aldıkları sosyal yardımlarda kesintilere yol açabilmektedir. Alman hükümeti, her türden birlikte yaşamayı, destekte bulunma yükümlülüğünü zorunlu olarak içeren, "bakım işlerinin özelleştirilmesiyle birlikte" neoliberal "bireyselleştirme arzı"yla birleştirilen "ihtiyaç ortaklıkları" olarak sınıflandırmaktadır.[160] Bir ilişki sona erdikten sonra mali yükümlülükler çoğu kez devam etmektedir; Kanada'da eşcinsel çiftin tanınmasına ilişkin ilk hukuk davasında nafakaya hükmedilmişti.[161]

Eşcinsel evlilik yaygınlaştıkça, evlilik modelini birebir olarak örnek almayan başka partnerlik biçimlerinin tanınması çoğu kez kaldırılmakta, böylece yardım veya resmi olarak tanınma arayışında olan çiftler mevcut evlilik modeline mecbur bırakılmaktadır. Her ne olursa olsun, karşı cinslerden çiftlerde olduğu gibi, evlilik ile birlikte yaşamanın diğer biçimleri arasında uygulamadaki farklar giderek azalmaktadır. Nicola Barker, çiftlere ilişkilerini sözleşme aracılığıyla yapılandırmaları için biraz alan tanıması dolayısıyla Fransa'daki birlikte yaşama sözleşmesi PACS'ı (birebir çevirisiyle "medeni dayanışma sözleşmesi") yasal olarak tanımanın en esnek yollarından biri olarak tanımlamaktadır. Ancak bu sözleşme de, partnerler arasında karşılıklı yardımlaşmayı, borçlara ilişkin ortak yükümlülük üstlenmeyi ve çift ayrıldıktan sonra dahi eş yardımını şart koşmaktadır.[162]

Partnerlikleri birbirine denk hale getirmek, çiftler arasında olacağı gibi çiftlerin kendi aralarında da eşitsizliği pekiştirebilir. San Francisco'da 1990'larda yapılan bir araştırma, çoğu kez bizzat çiftler tarafından da ifade edildiği gibi eşcinsel çiftlerin nitelikleri gereği eşitlikçi oldukları görüşünün evde eşitsiz işbölümü olduğu gerçeğiyle yalanlandığını gösteriyordu. Bir

159. Woltersdorff 2011, s. 178.
160. Browne 2011; Woltersdorff 2011, s. 177.
161. Barker 2012, s. 79, 162.
162. Barker 2012, s. 55-8.

partner kadın mesleği olarak nitelenen bir ücretli işte, bir partner erkek mesleği olarak nitelenen bir ücretli işte çalıştığında, kadın mesleğini icra eden partner (cinsiyeti ne olursa olsun) daha çok ev işi yapan partner olma eğilimi gösteriyordu. İşbölümünün daha eşit olduğu evlerde, bunun nedeni çoğunlukla ev işlerini ücretli bir yardımcının yapıyor olmasıydı.[163] Orta sınıf eşcinsel çiftler bile homonormatif örüntüleri ummadıkları kadar kısıtlayıcı bulabilmektedir. Stephanie Coontz'un aktardığı bir öyküde, önde gelen gey bir tarihçinin çalışmayan erkek arkadaşı kendisini "kişisel bağımlılık hali içerisine saplanıp kalmış", "kendi hayatını bağımsız bir anlam"dan yoksun ve Betty Friedan'ın 1963 yılında yazdığı *The Feminine Mystique*'te *[Kadınsı Gizem]* resmettiği ev kadınlarıyla aynı anksiyetelerden muzdarip halde bulur.[164]

Lezbiyen ebeveynliğin (velayet mücadeleleri, evlat edinme veya sperm bağışına başvurma yoluyla) öncülük eden ilk günlerinde bile, lezbiyen/gey cemaatlerde ebeveynliğin yaygınlaşmasının zaman zaman muhafazakârlaştırıcı bir etkisi olabiliyordu. Lezbiyen kuşağın bir kısmı –doğru veya yanlış bir çıkarımla– anneliğin "hayata daha ılımlı yaklaşma"yı[165] gerektirdiği sonucuna vardı. Daha yakın zamanlarda, tıpkı genel olarak daha varlıklı ebeveynler arasında giderek daha çok görüldüğü gibi, daha varlıklı lezbiyenler ve geyler arasında, hayatlarının geri kalanında çocuksuz olmanın getireceği ekonomik faydalardan ve özgürlükten vazgeçmeye gönüllü olanlar "destek ve bakım konularında dışarıdan destek" [166] alabilmektedir. Böylelikle, Alexandra Kollontay'ın tanımladığı burjuva ebeveynlerin çocuklarını "parayla tutulan emekçilerin: Dadıların ve mürebbiyelerin sorumluluğu"na[167] bırakılması durumunu yeniden hayata geçirmiş olmaktadırlar.

163. Barker 2012, s. 155-6, 199 (alıntı: Christopher Carrington).
164. Coontz 2011, s. 162.
165. Faderman 1991, s. 291.
166. Woltersdorff 2011, s. 176.
167. Kollontai 1978, s. 145.

Orta sınıf ebeveynlerin tümü mutlak suretle sınıfsal konumları gereği temizlikçi ve dadı tutacaktır gibi bir durum söz konusu olmamakla birlikte; kişisel değer yargıları ve politik seçimler bu gibi kararlarda önemli rol oynamaktadır. Ancak neoliberal ekonomide, yüksek gelirli bireyler için dışarıdan bakım desteği almak kolay ve caziptir. Bu seçimi yapan lezbiyenler ve geyler, "hizmetkâr sınıfların dönüşü"[168] fikrini benimseyip desteklemektedir. Doğal olarak, günümüzde bu bakım işini yapanlar muhtemelen, "ev içi işlerin ırka göre formasyonu, cinsiyetçi işbölümü ve ücret tarifesinde sömürgeci ayrım"[169] ön şartlarına dayalı bir evde çalışacak olan göçmenler ve/veya beyaz olmayan bireylerden olacaktır. Dadısı olmayan orta sınıf lezbiyen ve gey ebeveynler bile saplantılı, pahalı bir "çocukları için en iyi olan şey" arayışına girme fikrini benimseyebilir, bu arayış çoğunlukla orta sınıf ebeveynlerin taşıdığı çocuklarının kendi sınıf ayrıcalıklarını miras alamayabileceği olasılığına ilişkin kaygıyı ifade etmektedir.[170] Ücretli yardım alma ve/veya özel kreşlerden faydalanma, çocuk bakımının masraflarını karşılayamayan işçi sınıfı eşcinsel ebeveynler için nadiren geçerlidir, dolayısıyla da, ebeveynliğin gerektirdiği sorumlulukları paylaşacak başka kimse bulamadıkları veya bunu tercih etmedikleri hallerde ücretli iş ile ebeveynlik arasında bir seçim yapmak bir zorunluluk olmaktadır.

Genel olarak, eşcinsel çiftlerin sorumluluğundaki hanelerde yetiştirilen çocukların sayısı arttıkça, eşcinsel evlilik ve evlat edinme, lezbiyen ve gey çiftlerin toplumsal üretim, tüketim ve üremede oynamakta olduğu önemi giderek artan rolünün meşrulaşmasına ve işleyişte düzenleme altına alınmasına hizmet edebilir. Bu çiftler, "çoğalma teknolojisi –yapay ortam, sperm bankaları, klonlama, cinsiyet belirleme, genetik testler– satın alma yoluyla heteronormatif babalığın birebir temsili"ni gerçekleştirebilir ya da başka ülkelerden evlat edinme yoluna

168. Angell 2014, s. 20.
169. Reddy 1998, s. 356.
170. Angell 2014, s. 21.

başvurarak küresel hiyerarşiden faydalanabilirler. Bu durum, "kapitalist çoğalma ekonomisinin...artık münhasıran heteronormativiteyi kayıtsız şartsız olarak gerektirmediğini; onun bir simülasyonun da iş görebileceği"[171] izlenimi vermektedir. Ancak lezbiyen ve geylerin aileden (sperm bağışı, evlat edinme, düzcinsel ailelerde boşanma veya başka nedenler sonucu) zorunlu olarak ayrı olmayı sürdürdüğü haller sebebiyle, eşcinsel çiftlerin sorumluluğundaki çekirdek ailelerin ortaya çıkışı eşcinsel/düzcinsel ayrımını aşmaktan ziyade onu yeniden tanımlamakta, hatta pekiştirmektedir.

Evlilik zaman içerisinde değişmiştir; "sabit, evrensel bir öz"ü yoktur artık. Ancak cinsiyetçi kapitalizm ve özellikle son yirmi, otuz yılda neoliberalizm etkisi altında şekillenmiş olan evliliğin değişimi, daha az normatif biçimler de dahil olmak üzere ancak belli bir yere kadar esnetilebilir. Sözgelimi, partnerlerin ilişkilerinin şartlarını müzakere edeceği veya değiştireceği yasal alanın daima sınırları vardır. Evlilik, eşlerin bir bütün olarak kabul etmesi gereken büyük bir pakettir. ABD'deki Hükümet Sorumluluk Ofisi, sadece federal yasa kapsamında evliliğin getirdiği 1.138 adet sonuç sıralamıştır. Dünyanın her yerinde evliliğin getirileri zenginler arasında varlığın aktarımını ve yoksullar için belli bir yük anlamına gelen özelleşmiş bir mali destekte bulunma yükümlülüğünü içermektedir. Boşanma kolaylığı çeşitlilik gösterse de, evliliğin daima istikrarlı ve çözülmesi görece zor bir kurum olması amaçlanmaktadır. Örneğin, İngiltere'de sıkılmak, geçimsizlik, iletişim kopukluğu veya çiftler arasında artık ortak hiçbir nokta kalmaması boşanma gerekçesi olarak açıkça *yetersiz* sayılmaktadır.[172]

Eşcinsel evliliği savunan muhafazakârlar, onun "sorumluluk sahibi" cinselliği teşvik etme ve özel olarak geyleri "medenileştirme" rolünü övmektedirler: Bu, normalleştirme ve "sorumluluk yükleme" aracılığıyla düzenleme altına almanın

171. Puar 2007, s. xiv, 30-1 (alıntı: David Eng).
172. Barker 2012, s. 5, 181-2, 22, 28, 26.

bir örneğini oluşturur. Eşcinsel evlilik kabul görmeye ve LGBT'ler artık otomatikman " 'kötü' veya tehlikeli cinsel niteliği olan vatandaş" olarak sınıflandırılmamaya başlayınca, bu rol cinsel açıdan aykırı olan başkalarına yüklendi. Bununla birlikte; istikrarlı, mahremiyet kazanmış bir partnerlik birimiyle hangi cinsel davranışların bağdaştığı, hangilerinin ise onu tehdit ettiğinin yeniden tanımlanması süreci hâlâ seyrine devam etmektedir. Yine de, yasal bir evliliğin bir anlamda, Massachusetts Yüksek Mahkemesi'nin de vurgulamış olduğu gibi "*mahrem*" ve asli bir adanmışlığı zorunlu kılması gerektiği açıktır. İngiliz bir yargıcın söylediği gibi, "kısa süreli, sorumsuz ve güvencesiz ilişkiler" niteliksiz ve tanım dışıdır. Fakat evlilik dışı seks giderek azalan oranda şablon bir boşanma gerekçesi olarak tanımlanmaktadır; mevcut İngiliz yasasına göre, zina ancak bir eş "davalıyla yaşamayı tahammül edilemez bulmakta" ise bir evliliğin sonlanmasına neden olabilir.[173]

Bu, yani başkalarıyla rastgele, tek seferlik seksin kabul edilebilir olduğunu ancak bir ilişki mevcutken başkalarıyla hem cinsel hem duygusal yakın bağlar kurmanın fazlasıyla tehlikeli olduğunu söyleyen sözleşme, medeni kanunun, pek çok gey çiftin uzun zamandan beri cinsel sadakatten ziyade duygusal sadakate yaptığı vurguyu da kapsayıp kuşatacak kadar esnek olabileceğini göstermektedir:[174] Bu çerçevede, üçlü seks dahi, romantik ilişki içerisindeki çiftin duygusal ve ev birliği temelindeki önceliğinin bir kez daha tasdik edilmesine hizmet edebilir. Tam tekeşlilik modeli kadar katı olmamakla birlikte, bu modelin heteroseksüel evlilikten, kocaların fahişelere gitmesine gösterilen yaygın muhafazakâr hoşgörünün gerçekleştirdiğinden daha net bir ayrışma tesis ettiği anlamına gelmez. İnsanın fiziksel veya duygusal olarak doyurmaya yönelik temel ihtiyaçlarının özelleştirilmiş hükmü, burjuva

173. Barker 2012, s. 94-5 (alıntı: David Halperin), 169-70 (alıntı: Steven Seidman), 175, 35, 173, 25-6.
174. Barker 2012, s. 178-9 (alıntı: Jeffrey Weeks, Brian Heaphy ve Catherine Donovan).

evliliğin cinsellik bakımından biricik olmasından daha esasi bir niteliğini oluşturmaktadır.

Özetle, yeni gey normalleşmesi tipinin temelinde, eşcinsel/düzcinsel ikiliğine istikrar kazandırılması, geylerin erkeksileşmesi ve lezbiyenlerin kadınsılaşması, translar ile diğerlerinin marjinalize edilmesi, homo-nasyonalizmin ortaya çıkışı ve özelleştirilmiş toplumsal yeniden üretim işlevini yerine getiren lezbiyen/gey ailelerin oluşumu gibi birçok gelişme yatmaktadır. Bu normalleşme üzerine kurulu eşcinsellik formasyonu neoliberal birikim rejimine tam olarak uymaktadır, tıpkı daha önceki farklı lezbiyen/gey kimlik şeklinin Fordizm'le uyumlu olduğu gibi. Bu, özellikle dünyanın lezbiyen/gey haklarının en çok güvence altında olduğu bölgelerindeki orta sınıf ve görece iş güvencesi daha iyi olan işçi sınıfı LGB'lere uymaktadır; çünkü eziyetin daha büyük olduğu bölgelerde gey normalleşmesinin ön koşul olarak gerektirdiği hayat tarzı; ancak en kapalı ve/veya korunaklı şekilde yaşayan, genellikle de üst sınıftan geyler için mümkündür.

LGBT'ler bu yeni normalleşmeye uyum sağlayarak siyasi açıdan ılımlı veya muhafazakâr ve/veya kişisel olarak dindar olabilmektedir; bununla birlikte hiçbir şekilde gerici erkeklik ve kadınlık normlarını sürdürmek ya da cinsel açıdan tutucu (hatta katı biçimde tekeşli) olmak durumunda değildirler. Aksine, homonormativitenin alameti farikası; özgürleşmeyle, moderniteyle ve (geniş, kültürel anlamda) "liberal" tutumlarla özdeşleşmektir. Normal gey hayat tarzı genel itibariyle, otuz yıl önce Reagancılığı veya Thatchercılığı niteleyen gey olumsuzlamasından dağlar kadar farklılaşmıştır. Neoliberalizme bağlılığı; neredeyse münhasıran, sürekli bir işte tutunmak veya (bugün dünyadaki kamusal alanların ezici çoğunluğunu oluşturan) heteronormatif kamusal alanda görünür ve rahat olmakla uyum sağlayamayan cinsiyet karşıtlığı ve cinsel muhaliflik biçimlerine karşı sınırların korunması gerektiğinde görünür olan, pamuk ipliğine bağlı bir uyumdur.

Elbette "homonormativite" bireylerin kendi kendilerine tercih ettikleri bir etiket değildir. İnsanlar, tutumlarında daima tutarlı olmadıkları (ve olamayacakları) için, gey normalleşmesini destekleyip sürdürenleri LGBT'lerin genelinden ayırt etmenin basit bir turnusol testi yoktur. Hiç kimsenin normlardan tamamen özgürleşmiş olarak yaşama lüksü yoktur. Aynı şekilde, herhangi bir anda görünür, agresif biçimde queer olmayan her LGBT'yi homonormatif olarak yaftalamanın veya makul ücret kazanan her işçi sınıfından gelen geyi aşırıtüketimle suçlamanın da hiçbir anlamı yoktur.

Her halükârda, neoliberalizmin dünyada ezici bir üstünlükle baskın olduğu gerçeği, ona en iyi uyan heteronormatif ve homonormatif biçimlerin her yerde tümüyle, sağlam bir biçimde tesis edilmiş olduğu anlamına gelmez. İnsanlar, sürekli değişen baskı ve karşı baskı silsilelerine karşılık olarak günbegün cinsel kimliklerini şekillendirdikçe gey normalleşmesi, queer ve pek çok ara aşama da halen şekillenmeye devam etmektedir. Cinsel pratiklere, cinsiyet kimliğine, ten rengine veya gelire dayalı olarak iyi/kötü ayrımı yapmaya çalışmanın hiçbir anlamı yoktur; bu, belli bir gruba ait hissetmeyi sevenler için rahatlatıcı olabilse de, ne analitik olarak mümkün, ne de politik olarak arzu edilir bir şeydir. Mesele daha ziyade, kendi hayatımızda eleştirel düşünmeye ve uygulamada başkalarıyla dayanışmaya olanak sağlamak amacıyla hepimizin hayatlarında geçerli olan baskıları ve bunların hangi yönde işlediğini, hangi sonuçları doğurduğunu saptamaktır.

Kırılmalar

Fordizm'in sona ermesiyle lezbiyen/gey kültürün bariz biçimde tektip olması aslında, neoliberalizmin doğuşuyla LGBT'ler arasında ortaya çıkan toplumsal ve ekonomik ayrışmaları gizlemeye yaradı. Sonuç olarak, 1970'ler itibariyle, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da şekillenmiş olan görece homojen lezbiyen/gey kimlikler, sonraki yıllar boyunca, farklı ülkelerde farklı derecelerde olsa da, sorgulanıp parçalandı. Özellikle,

aşağı yukarı anaakım ticari faaliyet alanının dışında kalan alternatif cinsel kimlikler veya cinsiyet kimlikleri ile lezbiyen/gey kimliği normalleştiren parametreler hızla çoğalmıştır. Bu alternatif kimliklerin hepsi olmasa da bazıları, yeni ortaya çıkan ve 20. yüzyılın büyük bir kısmında güçlenen eşcinsel/düzcinsel ayrımına karşı verilen mücadelelerin temsilcisidir.

Çoğu gey karşıtı söylemin aksine, kuşe kâğıda basılmış gösterişli lezbiyen/gey dergilerinin ağırlık verdiği varlıklı çiftler asla çoğu LGBT'nin tipik örneğini teşkil etmiyordu. ABD Milli Kamuoyu Araştırma Merkezi'nin 1990'larda bir araya getirdiği veriler, lezbiyen ve biseksüel kadınların meslek uzmanı olmaları ya da teknik işlerde çalışma olasılığının halen diğer kadınlara göre çok daha düşük, hizmet sektöründe ya da mavi yakalı işlerde çalışma olasılığının ise daha yüksek olduğunu ortaya koyuyordu. Gey ve biseksüel erkeklerin mesleki uzmanlık gerektiren/teknik, büro/satış veya hizmet sektöründeki işlerde çalışma olasılığı diğer erkeklere göre yüksekti; ancak yönetici kademesindeki işlerde çalışma olasılığı daha düşüktü.[175] Görünen o ki, çoğu ekonomik sektördeki heteronormatif kısıtlamalar –heteroseksüel davranış normuna uyulmasına yönelik baskılar– pek çok LGBT işçiyi, "queer bir çevrede çalışmanın görece rahatlığı"[176] karşılığında daha düşük ücrete razı gelmeye itmektedir.

Sebepleri ne olursa olsun (cinsiyetçi işlerin beklentileri karşılamakta yetersiz ya da buna gönülsüz olması, daha rekabetçi iş piyasalarına geçiş, ayrımcılık), bariz sonuç, sadece gey karşıtı ideologlar tarafından değil, aynı zamanda bazı gey yayınlar tarafından da ortaya atılan temelsiz iddiaları çürütüyordu. En azından ABD'de, bilhassa geyler yüksek gelir gruplarında olması gerekenden yüksek seviyede temsil edilirken, hem geyler hem de lezbiyenler yüksek gelir gruplarında olması gerekenden düşük seviyede temsil ediliyordu.[177] Daha yakın tarihlerde

175. Badgett 1997, s. 81.
176. Sears 2005, s. 106.
177. Badgett ve King 1997, s. 68-9.

yapılmış bir çalışma, 2013 yılında ABD'de yaşayan yetişkin LGBT'lerin yüzde 29'unun 30.000 $'ın altında geliri olduğunu gösteriyordu, tüm yetişkinler genelinde bu oran yüzde 28'di.[178] Eşcinsel partnerlikleri bulunan kadınlar ortalama olarak düzcinsel evli kadınlardan daha fazla kazanırken, gelirleri, elbette, erkeklerin gelirlerinden daha düşüktü.[179]

Translarda yoksulluk oranı daha da yüksektir. 2006 yılında gerçekleştirilen bir çalışma, San Francisco'daki transların yüzde 60'ının yılda 15.300 $'ın altında kazandığını, sadece yüzde 25'inin tam zamanlı işlerde çalıştığını ve yaklaşık yüzde 9'unun hiçbir gelir kaynağı bulunmadığını ortaya koydu.[180] Kuşkusuz, tüm dünyada milyonlarca yoksul LGBT bulunmaktadır, bunların orantısız biçimde büyük çoğunluğu transgender, beyaz olmayan insanlar ve kadınlardan oluşmaktadır. Ancak elde bulunan sabit veri çok azdır. California Üniversitesi Los Angeles Hukuk Fakültesi Williams Enstitüsü 2009'da bu konu üzerine bir rapor yayınlamış olsa da, LGBT yoksulluğu queer akademinin ihmal ettiği bir konu başlığı olmuştur.[181] Her durumda, yapılan çalışmalar yoksulluk oranlarının bilhassa beyaz olmayan, yaşlı veya kırsal bölgelerde yaşayan LGBT'ler arasında yüksek olduğunu göstermektedir. New York'ta, evsiz gençlerin yüzde 20 ila 40'ının LGBT olduğu tahmin edilmektedir.[182]

Gey ticari faaliyet alanları merkezinde toplanan LGBT çevrelerin büyümesi, düşük gelirli LGBT'lerin durumunu iyileştirmemiştir. Aksine, Jeffrey Escoffier'in belirttiği üzere, tüm piyasalar gibi gey piyasası da "cemaati gelire, sınıfa, ırka ve cinsiyete göre...ayrıştırma" eğilimi göstermektedir.[183] Bu özellikle eşcinsel çiftler, bunların içerisinde de özellikle birlikte çocuk yetiştiren eşcinsel çiftler için geçerlidir; çünkü birlikte

178. Pew Araştırma Merkezi 2013.
179. Wolf 2009, s. 241.
180. Wolf 2009, s. 147.
181. Hennessy 2000, s. 140-1.
182. DeFilippis 2011/2012a.
183. Escoffier 1997, s. 131.

yaşan iki kadın, bir anlamda her birinin kadın olarak yaşadığı ekonomik dezavantajların ikiye katlanması demektir. Dahası, LGBT'lerin aile desteği ağlarında yer bulamaması daha muhtemeldir. Sosyal güvenlik ağı zayıfladıkça, ücretlerdeki farklılıklardan doğan eşitsizlikler bu bireyleri özellikle daha büyük oranda etkilemektedir.[184]

Kapitalist dünyanın tümünde sosyal devlet ufak ufak parçalanmış, sendikalar zayıflamış ve eşitsizlik artmıştır. Neoliberalizm, tüm bunları ve fazlasını amaçlamıştır. Neoliberalizm, "geniş kapsamlı bir siyasi ve kültürel proje, bir dizi kaynağın üst tabakalara yeniden dağılımını destekleyecek yollarla kapitalizmde gündelik hayatın yeniden yapılandırılması"dır. Neoliberal projenin ırka, cinsiyete ve cinselliğe yansıyan sonuçları vardır. İdeolojisi, sözde nötr değer yüklediği ekonomik temel kuralları siyasetten ve kültürden ayırırken, uygulamada ekonomi devletten veya aileden soyutlanamaz. Ne yazık ki, solun büyük bir kısmı ekonomi, siyaset, kültür ve cinsellik arasındaki bağlantıları görememiştir.[185]

Dışa bağımlı ülkelerde neoliberalizm etkisi altındaki tüketim toplumu, toplumun daha yoksul katmanlarına emperyalist ülkelerde olduğundan daha çok sıkıştırılmıştır. Başta translar ve lezbiyenler; ancak pek çok gey ve biseksüel erkek de dahil olmak üzere, genellikle konuta ve dışarı çıkmaya para ayıramayacak kadar düşük gelirler kazanmaktadır. Güney Kore gibi "yükselen ekonomiler"in en müreffeh olanlarında bile, sosyal devlet Batı Avrupa'da, Kanada'da veya Avustralya'daki kadar gelişkin değildir.

Bu bağlamda, LGBT cemaatler içerisindeki kutuplaşma, oluşum noktalarında dahi son derece büyüktü. Eşcinsel kimlikler, sözgelimi Meksika'daki serbest ticaret bölgelerinin üretim bölümlerinde, farklılık gösteren biçimlerde sınıf ilişkileriyle kesişmektedir. Başlangıçta bu serbest ticaret bölgelerindeki işgücünden gayri resmi olarak dışlanan gey işçiler, 1990'lardaki

184. Jacobs 1997.
185. Duggan 2003, s. xi, xiv, xvi.

açılımda işe alınmaya başladı ancak: "yeni kadınlar" olarak, işgücü hiyerarşisinin en alt kademelerinde sayılarak. Bununla birlikte, artık yönetimde, farklı roller üstlenen ve çok farklı statülere gelen geyler mevcuttur. Bu sırada, kadın işçileri hizaya getirmek için korkutucu bir şüphe olarak lezbiyenlik kullanılıyordu: "Pek çok kadın normatif heteroseksüel *machista [şoven erkek]* kültürünü o denli bozulmaya uğratan örgütleyiciler haline gelmişti ki, kocaları tarafından tehdit edilip lezbiyen olmakla suçlanıyorlardı."[186]

İşyerinde geçerli olan, toplumun büyük kesiminde de aynı derecede görünür olmaktadır. Yoksullara ve azınlıklara yapılan saldırıların katlanarak artmasıyla, ırkçılığın ABD'de daha da çok yoğunluğunu artırmasıyla ve Avrupa ülkelerinde siyah ve göçmen çevrelere (özellikle Müslüman kökenli olanlara) düşmanlığın yeni biçimlerinin ortaya çıkıp yaygınlaşmasıyla, düşük gelirli LGB'ler, translar, sokak gençliği ve siyah LGBT'ler son yıllarda çeşitli şekillerde saldırıya maruz kalmaktadır. Özellikle genç LGBT'ler ve seks işçileri, şiddetini artıran biçimleriyle baskıcı polis faaliyetlerinin mağduru olmaktadır.[187]

Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkmasından sonra ortaya çıkan ekonomik krizin, insanların bir hayatta kalma stratejisi olarak gitgide daha çok yeraltı ekonomide çare aramasına yol açmasıyla ve daha yakın zamanlarda rejimin piyasaya açılmaya başlamasıyla Küba'da dahi LGBT'ler arasında ekonomik ve toplumsal kutuplaşma ortaya çıkmıştır. 1990'larda, girişi ücretli, genele kısmen açık gey "on pesoluk partiler" yaygınlaştı; zira bir baştan çıkarma aracı olarak –özellikle çok daha fazla kaynağa sahip olan yabancılar tarafından verilen– hediyelerin kullanımı anlamına gelen *jinterismo* geleneksel olarak fuhuş sektörünün önünü alan bir şey olarak görülüyordu. Orta sınıf geylerle –maaşlarının değeri az olan, kur değeri yüksek para birimine ve hükümet bağlantılarına bir o kadar az sahip olan meslek sahiplerinde o kadar değil– fakir siyah ve işçi sınıfı LGBT'ler arasındaki uçu-

186. Hennessy 2006, s. 393-4.
187. Sears 2005, s. 103.

rum o kadar masumane olmsyacak biçimde büyümüştür. Koyu ten rengi cinsel güçle özdeşleştiriliyordu ancak aynı zamanda eğitimi, kültürü ve parası olmamakla da ilişkilendiriliyordu.[188]

Seks Savaşları

LGBT çevrelerin kendi içindeki toplumsal kutuplaşma, açıkça cinsiyet ve güç farklılıklarına ağırlık veren cinsel kimlik ve pratik biçimlerinin çok daha fazla öne çıkmasıyla örtüşmüştür. Şüphesiz, bu değişimler tüm LGBT'lerin arzularında veya cinsel pratiklerinde aniden ve kendiliğinden gelişen köklü bir dönüşümü yansıtmıyordu. Ancak cinsel kimlikler ve tasvirler tam da onları kuşatan toplulukların eşitsizlikte sert, uzun vadeli bir artış döneminden geçtiği bir zamanda daha eşitsiz ve iki kutuplu cinsiyet biçimlerine bürünmüşken, aralarındaki karşılıklı ilişkiyi sadece tesadüf olarak görüp önemsememek mantıklı olmayacaktır.

Neoliberalizmin yükselişe geçmesiyle LGBT kimlikte ilk göze çarpan dönüşümlerden biri; 1980'lerin başları itibariyle, daha anaakım olan "klon" ortamının yanı sıra, emperyalist ülkelerdeki geyleri etkisi altına alan daha erkeksi kültürde sado-mazoşizmin ve derinin oynadığı roldü. New York'ta 1955 gibi erken bir tarihte deri temalı bir gey bar açılmış olduğu ve ardından 1970'lerin başlarında çok sayıda başkası geldiği halde, deri kültürünün daha geniş lezbiyen/gey kitlelerince bir merak ve tartışma konusu haline gelmesi ancak 1976'dan sonra gerçekleşti,[189] bu tarihten itibren gey SM ve deri partileri "örgütlenmenin, sofistike olmanın ve sermaye yatırımının yeni tepe noktaları oldu". Sado-mazoşist veya bakirliğini o anda yitirecek olan, fetişist olan, sadece butch imajı taşıyor olmayı tercih eden veya partnerinin böyle olmasını isteyen geyleri içeren kapsamlı bir kategori haline geldi.[190] 1980'lerde zihinlerde SM ile erkek eşcinselliği arasında, kısmen daha önceki

188. Lumsden 1996, s. 140-2, 138, 146-8.
189. Rubin 2011, s. 132; Califia 1982, s. 280, 244-8.
190. Rubin 2011, s. 225, 308.

efemine bağlantısının yerine geçen bir çağrışım yer etti.[191] New York'taki Mineshaft gibi SM kulüpler "geylerin erkeksileşme arenası"[192] haline heldi. Bunlar aynı zamanda geyler arasında tüketime yapılan vurguyu artırarak güçlendirebiliyordu çünkü SM'e dahil olan geniş kapsamlı dişlilerin maliyeti, bilhassa teknik anlamda özel bir yetkinliğe sahip olmayan uygulayıcılar için son derece artabiliyordu.

Geyler arasında SM popülerliğinin artması, feminist çevrelerde ve hareketlerde büyük şaşkınlığa neden oldu. 1980 yılında, ABD Ulusal Kadın Örgütü; kuşaklararası seks, pornografi ve kamusal alanda seksle birlikte SM'i de kötüledi. Buna cevaben, Rubin "neredeyse farklı her cinsel dışavurumu anti-feminist olmakla suçlayan"[193] bir feminist akımı ifşa ederek bunu topa tuttu. ABD'deki kadın müzik festivalleri 1980'lerde lezbiyen sado-mazoşizmine ilişkin anlaşmazlıklar nedeniyle sekteye uğradı, SM pratiği içerisinde olanlar genelde gey cinsel radikaller arasından müttefikler edinme, özelde ise geyleri SM'e dahil etme arayışındaydılar.[194]

Bu aşamada paradoksal bir biçimde, daha önceleri olsa özgürlükçü nedenlerle yaygın olarak reddedilecek, "top" ile "bottom" olanlar* arasındaki ayrımlar kabul edilebilir, kimi zaman da apaçık yapılır olurken, ortamdaki hemen hemen bütün erkekler süreç içerisinde erkeksileşti. SM adeta, toplumun geniş kesiminde artan şiddeti ve eşitsizliği hem eyleme dökerek hem de azat edip defederek bir arınma ritüeli işlevi görüyordu.[195] SM pratiği içerisinde yer alan lezbiyenler kendi adlarına, yürüttükleri feminist politika ve karşısında oldukları tüm cinsiyet hiyerarşileri konusu üzerinde ısrarla durmaktaydı; birinin söylemiş olduğu gibi, üstte ve altta olma rolleri**

191. Altman 1982, s. 191.
192. Moore 2004, s. 20.
193. Rubin 2011, s. 124, 172.
194. Faderman 1991, s. 251-2, 254-6.
* Cinsel açıdan "aktif" (top) ya da "pasif" (buttom) olanlar. (y.h.n.)
195. Altman 1982, s. 195.
** Yani "top" ile "buttom" rolleri. (y.h.n.)

"toplumsal roller değil. Sadece cinsellikle ilgili" idi.[196] Rubin'in ifade ettiği gibi "sınıf, ırk ve cinsiyet ne S/M oyunlar içerisinde benimsenen rolleri belirler, ne de bunlara tekabül eder."[197] "Uzlaşmaya dair bir cinsel etik", SM pratiği içerisindekilerin toplumsal iktidar içerisinde eşit, hatta keskin ayrımların ötesinde muamele görmelerini pekiştirir; zira SM bazen "önceden görünmez olan kurumsallaşmış güç eşitsizliklerini görünür kılar".[198]

1980'lerin başları itibariyle, bilinen feminist normdan başka bir yöne sapan cinsellik biçimleri, önceden lezbiyenler arasında baskın olan feminist kültür tarzını da etkiledi. Lezbiyenlerin genel olarak ticari faaliyet alanlarına geyler kadar dahil olmadığı ve alternatif ortamların varlığını sürdürmeye çalışmak konusunda daha tutucu oldukları algısının devam etmesiyle, lezbiyen feminist kültür, bir bakıma 1970'lerde çoktan başka bir yöne saptıklarının mesajını vermişti. Ancak lezbiyen feministler 1970'lerde, onlarca yıldır kendi içlerinde yaygın olan butch/femme ilişkileri terk etmeleri için kadınlara büyük baskı kurarken, 1980'lerde bazı lezbiyenler butch/femme ikiliğini hararetle savunmaya başladı,[199] bu tarihler de yaklaşık olarak bazı lezbiyenlerin SM kültürünün görünür bir parçası olduğu zamanlara denk geliyordu. Bununla birlikte, 1980'lerde ortaya çıkan butch/femme altkültürü, 1950'lerdeki ortamdan daha çok çeşitlilik içeriyordu ve daha esnekti. Yaşlı ve işçi sınıfından gelen lezbiyenlerin doğaları gereği butch veya femme olduklarında ısrar etmelerine daha sık rastlanıyor olduğu söylenebilirken, genç ve orta sınıftan gelen lezbiyenlerin, "bir macera duygusu, sınırları zorlama arzusuyla", "tabu ve gelenekleri yıkma" rollerini oynamalarına daha sık rastlanıyordu. Lezbiyen SM'de olduğu gibi, butch ve femme rolleri de çoğunlukla ev içi veya

196. Faderman 1991, s. 2560-3.
197. Rubin 2011, s. 134.
198. Woltersdorff 2011, s. 174-5 (alıntı: Darren Langdridge ve Trevor Butt).
199. Nestle 1989; Hollibaugh ve Moraga 1983, s. 397-404.

ekonomik rollere tekabül etmiyordu;[200] hatta rol üstlenmenin yeniden ortaya çıkışı daha incelikli şekillerde, giderek artan toplumsal eşitsizlikle bağlantılıydı.

Butch/femme ikilisinin geri dönmesi ve SM'in ortaya çıkması, kendilerini "pornografi karşıtı" olarak tanımlayan akımlar ile seksi "hem zevk hem de tehlike" alanı olarak gören ve kendilerini "seks yanlısı" olarak tanımlayan akımlar arasındaki çatışma aracılığıyla lezbiyen dünyasında başgösteren genel bir çalkantıyla birleşti.[201] Rubin'in çığır açıcı makalesi "Cinselliği Düşünmek",[202] dar bir bakış açısıyla cinsiyet ve lezbiyen/gey kimlik üzerinde yoğunlaşan odağı oradan kaydırarak kamusal alanda seks, kuşaklararası seks, fuhuş, fetişizm ve SM konularını politik olarak ele aldı. Bir dizi yayın ve film yapımcılık şirketi, lezbiyen pornografi üreteren teoriyi pratiğe geçirdi. Kültürel feministler buna, bu trendlerin, "bir kişinin diğeri (kadın olan) üzerinde tahakküm kurduğu veya onu nesneleştirdiği ataerkil sistemi meşrulaştırdığı" ve feminizme karşı güçlü bir tepkiyi temsil ettiğini söyleyerek yanıt verdi. Ancak bir zamanların kendi kendine yeten ve keskin hatları olan, dengeli ve güçlü lezbiyen feminist kültürü yıllar içerisinde zayıfladı.[203]

Neoliberalizm döneminde, şiddet içeren pornografi ve açıkça cinsiyetçi olan pornografi türleri de dahil olmak üzere ticari pornografi üretiminde tartışmasız bir patlama gerçekleşmiştir. Rubin, "Pornografinin çoğu *kesinlikle* cinsiyetçidir" diye yazdı. Fakat Pornografide ve Medyada Şiddete Karşı Kadınlar adında bir topluluk, yalnızca şiddeti ve cinsiyetçiliği değil, SM'i ve "kadın bedenini nesneleştir[en] en basmakalıp pornografi türünü de" kötüledi. Andrea Dworkin, pornografiyi "kendisi hariç her şeyin kaynağı olan bir ideoloji"[204] olarak tanımladı. Dworkin gibi pornografi karşıtı feministlerin, (cinsel ya da

200. Faderman 1991, s. 263-5.
201. Vance 1984; Linden vd. 1982; Califia 1982, s. 250-9.
202. Rubin 2011, s. 137-81.
203. Faderman 1991, s. 258-9, 250-1.
204. Rubin 2011, s. 271, 210, 269.

başka türlü) tüm insan ilişkilerine içkin olan nesneleştirmeyi kapitalizmin özellikle yoğun ve insani niteliklerden yoksun bırakacak şekilde şeyleştirme niteliğiyle özdeşleştirmek konusunda György Lukács gibi bir Marksistle aynı yanlışa düşmesi ilginçtir. Üstelik, cinselliğin ve cinsel görüntülerin (her ne kadar eleştirmeyi gerektirse de) ticarileşmesinin istikrarlı biçimde artmasını "her şeyin kaynağı" olarak görmek, neden ile sonucu birbirine karıştırmak oluyordu.

LGB azınlık içerisindeki azınlığı oluşturan cinsel kimliklerin yaygınlaşması, tüm dünyadaki LGB çevrelerde, feministler arasında olduğundan daha iyi karşılanmadı. Amber Hollibaugh o günlere ilişkin hatırladıklarını şöyle aktarmaktadır: "drag queen'ler, stone butch'lar,* S/M lezbiyenler ile deri giyen eşcinsel erkekler, giyimi, makyajı ve topuklu ayakkabılarıyla aşırı kadınsı lezbiyenler ile queer seks işçileri, radikal ibne oğlanlar ve biseksüel aktivistler ile özel olarak adlandıralamayacak veya sınıflandırılamayacak kadar tuhaf olanlar...'gey' standartlarına göre bile yerleşik normların çok dışında kalıyorlardı". Çoğu lezbiyen/geyin çekindiği bir ilegalliği temsil ediyorlardı ve onlara ancak "edilgen biçimde müsamaha" gösteriliyordu.[205] "Seks savaşları" içerisinde en çok patlamaya hazır olan mesele, kısaca, 1979 yılındaki I. ABD Ulusal Lezbiyen/Gey Hakları Yürüyüşü'nün örgütlenmesi sürecindeki başlıca yüzleşme konusu olan kuşaklararası seks meselesiydi. Bazı akımlar, otoritenin tehdit ve tacizine ilişkin meşru kaygıların ötesine geçerek, yetişkinler ile gençler arasındaki güç farklılıklarını cinsel ilişkiye verilecek rızanın olanaksızlaştırılması olarak algılıyordu.

Bugünden dönüp o döneme bakıldığında, 1980'lerdeki klon kültürü, rujlu lezbiyenlik ve seks savaşlarının, LGBT kimliğin uzun vadede parçalanışının sadece başlangıç aşaması olduğu görülür. 1980'lerin ortalarında Reagancılık ile

* Fazlasıyla erkeksi kadın. (ç.n.)
205. Hollibaugh 2011/2012a.

Thatchercılığın güçlenmesi, bir nesilde sert bir kırılma olarak yaşanan bir travmayla, LGBT'lerin AIDS salgınının güçlü etkisi altında kalmalarıyla aynı döneme denk geldi. Salgın, neoliberal devletin ve ona eşlik eden mağduru ayıplama ikliminin, genel olarak sağlık ve sosyal güvenlik üzerindeki etkilerinin ilk, zalimane örneğini oluşturdu. Simon Watney sonradan bu dönemden söz ederken şöyle aktarıyordu: "Hasta olanların rezil olduğunu ve en berbat istismarın en sert şekilde yıkıma uğramış çevrelere mahsus olduğunu düşünüyorduk".[206] Bunların içine, müşterilerin menfaati için ahişelere getirilen 19. yüzyıldan kalma bir düzenleme olan zorunlu HIV testine gönderilmekle karşı karşıya kalan seks işçileri de dahildir.[207] Pek çok şehirde, faal olarak prezervatif ve güvenli seks bilgileri içeren broşürler dağıtanları bile dahil olmak üzere, gey hamamları kapatıldı. Bu sözde halk sağlığı önlemi, "erkekler"i daha önceleri kulüplerin olduğundan "daha güvensiz olup olmadığı tartışmaya açık olan caddelere, sokaklara ve parklara sürükledi."[208]

AIDS gibi küresel krizler en sert biçimde dışa bağımlı dünyayı vurduğundan, günah keçisi bulma dürtülerinin yaygınlığı buralarda özellikle güçlüydü. Hastalığın belirtilerinin küresel çapta artışı sürekli sınıfsal ve ırksal ayrımlar ile tüm dünyadaki eşitsizlikleri tekrar ediyordu, yıkımı en büyük yaşayan kıta da Afrika oldu. Egemen ülkelerde zaten varolan eşcinsel cinselliği hastalıkla, yozlaşmayla ve emperyalizmle ilişkilendirme eğilimini de güçlendirdi. AIDS, 1970'lerin gey hareketi liderlerinden birçoğunu öldürmekle kalmadı; tedavisi olmayan bir hastalığın ölüm ile cinsellik arasında bir bağ yarattığı zamanlarda, "suç teşkil eden tüm cinsellik biçimleri, hem dehşet verici hem de ölümcül"[209] şeklinde tasvir ediliyordu.

206. Herzog 2011, s. 177.
207. Shah 2011/2012.
208. Rubin 2011, s. 238; ayrıca bkz. Drucker 1984.
209. Hooks 1990, s. 196.

Bununla birlikte, ilk yılların yarattığı tahribatın ardından, AIDS salgını dünyanın bazı kısımlarında bazı LGB'lerin daha geniş kitlelerce kabulü yönünde eğilimlerin ortaya çıkmasına katkı sağladı. Batı Avrupalı hükümetlerden bazıları, prezervatif kullanımını erotize eden güvenli seks kampanyaları yaptı veya en azından bu kampanyaları finanse etti. Bu, "gruplar arasında değil ancak her bir grup *üzerinden* oldukça görünür biçimde geçen cesur ile sıkıcı, fetiş ile geleneksel, rastgele cinsel ilişkiler yaşayan ile tekeşliler arasındaki çizgiler"in[210] belirginleşmesine yardım etti. ABD'de, trans cemaat bile korunma ve zararı en aza indirgemede "kültürel yetkinlikte" stratejilere sağlanan mali kaynaktan faydalanabildi.[211] 6. Bölüm'de de ele alındığı gibi, AIDS, o zamana dek gerçekleştirilmiş en radikal, hatta antikapitalist olan queer örgütlenmelerden bazılarını ateşlemiş oldu.

Yine de, AIDS konusuna bulaşmadan çalışmalarını sürdüren çoğu LGBT, sunulan hizmetlere odaklandı ve politikadan uzak durdu; zira cemaatler, neoliberal eğilimli devletin sırtını döndüğü hasta ve ölmekte olan bireylerle ilgilenme ve onların bakımını üstlenme işlerine boğulmuş haldeydi. Bu salgın, aktivizmden gelip büyük çoğunlukla eğitim almayıp kendi kendini geliştirmiş olanların yanı sıra sağlık sektöründe görevli pek çok lezbiyen/gey meslek uzmanına yıllar süren zor, özveri gerektiren bir çalışma sürecinin yanında kariyerlerinde ilerleme olanakları da sundu. Çoğunlukla da gey cemaatlerde, enfeksiyonu kapmamayı ya da atlatmayı başaran pek çok erkek, yaşları ilerledikçe, artık "ciddileşme" zamanının geldiğine, daha sağlıklı ve daha macerasız hayatlar sürmeye ve durulup geçimlerini sağlamaya odaklanmaya karar verdi. Doğru eğitimi almış, doğru sınıfsal geçmişlerden gelen ve doğru kaynaklara sahip olanlar için bu, orta sınıf kariyerlere daha yoğun biçimde ağırlık vermek anlamına gelebilirdi.

210. Herzog 2011, s. 179-80, 182-3.
211. Stryker 2008, s. 132-3.

Queerin Ortaya Çıkışı

AIDS ve neoliberalizm döneminde reşit olan pek çok genç önünde, güvenli orta sınıf varoluşuna giden engellerle dolu bir yol buldu. 1980'lerin ortalarından itibaren queer bir sosyal çevre ortaya çıktı; büyük ölçekte, ekonomideki yeniden yapılandırmadan kaynaklanan eşitsiz toplumsal göstergelerin en altında yer alan gençlerden oluşuyordu.[212] Toplumsal gerçekliğin veçhelerinden biri, genç queerlerin gelirleri ne kadar düşükse ve iş bulma olasılıkları ne kadar azsa, 1960'lar ve 1970'lerden beri büyüyen lezbiyen/gey cemaatle özdeşleşmelerinin veya ona katılma isteklerinin ortalamanın o kadar aşağısında kalmasıydı. Torvald Patterson'ın belirttiği gibi, çoğu genç queer için ekonomideki yeniden yapılandırma, çoğunu "o zamana dek yerleşiklik kazanmış gey orta sınıf içerisinde kendilerine bir yer göremez"[213] konumda bırakan daha çok part-time ve götürü iş demekti.

Özellikle başlarda, resmi dili İngilizce olan gelişmiş kapitalist ülkelerde –toplumsal kutuplaşmanın had safhada olduğu emperyalist ülkelerde– genç queerler, bar merkezli bir getto türü olan disko kültürüne ve etnik kökene dayalı tarzda azınlık grubu politikasına uyan bir türdeki ayrımcılığa karşı koydu. Kendilerini queer olarak tanımlayanlar, gettolarda rahatça yaşamayı reddetti.[214] İngilizce konuşulan yerlerdeki queer ortamlar, bazı şekillerde kıta Avrupa'sının batısındaki gecekondu çevrelerinde yaşayan queerlerce taklit edildi. Bu kuşak aynı zamanda, eşcinsel haneleri geleneksel düzcinsel haneleri model alarak oluşturma fikrini onlar için çok daha inandırıcılıktan uzak kılacak şekilde, daha çeşitli ve değişime açık aile yapıları içerisinde yetişmişti. İsyancı gençlerin bulunduğu bazı çevrelerde cinsiyet ve cinsellik kategorileri, anaakım düzcinsel, gey veya lezbiyen faaliyet alanlarında genellikle olduğundan daha akışkan hale geldi.

212. Drucker 1993, s. 29.
213. Patterson 2000.
214. Seidman 1997, s. 193; Drucker 1993, s. 29.

Ekonomik marjinalleştirme ile kültürel yabancılaştırma, yeni ortaya çıkan bir queer çevrenin içerisinde birbirleriyle yakından ilişkiliydi; bu, pek çok durumda yoksulluğun ne derecede yabancılaştırma nedeni olduğunu, queer hayat tarzı tercihinin neredeyse gönüllü bir yoksulluğa ne derecede katkıda bulunduğunu ve bazı queerlerin ne derece, bazı durumlarda belki de sadece birkaç yıllık bir "sapmanın veya genelgeçer sosyal davranışlara uygunluğun içinde ve dışında seyretme"[215] dönemi içerisinde meteliksizler gibi giyinip konuşan orta sınıf geyler –özellikle öğrenciler ve akademisyenler– olduklarını söylemeyi güçleştiren bir ilişkiydi. Daha başka durumlarda, queerlik, daha çok bir tüketici tercihi ve reddettiği orta sınıf gey kimlikler gibi bir şeyleştirme ifadesi halini alacak kadar giyimle, tarzla veya performansla tanımlanabilmektedir.[216] Bununla birlikte, düşük gelir (hatta işçi sınıfı kimliği) ve kendini queer olarak tanımlama arasında genel bir korelasyon mevcuttur.

Ekonomik baskıların gelişmiş ülkelerdeki pek çok genç ve dezavantajlı queer için egemen lezbiyen/gey kültüre dahil olmayı karşık bir mesele haline getirdiği ölçüde, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki yoksul ve işçi sınıfı LGBT'ler için de engeller çok daha büyük olmaktadır. Bu bireylerin Batılılaşmış, ticarileşmiş gey ortama entegre olmalarını kolaylaştıran (gelirler şöyle dursun) kimliklere sahip olmaları, orta sınıf LGB'lere göre çok daha düşük olasılık dahilindedir.[217] Aynı zamanda transgender, şiddete maruz kalmış ve hayatta kalmak için aile ve/veya cemaat yapılarına bağımlı olanlardan oluşmaları da daha muhtemeldir.

Maruz kaldıkları ekonomik marjinalleştirme, onlar için Fordist dönem sonrası, normal lezbiyen/gey kimliği; en az Kuzey Amerika'daki veya Britanya'daki kendini queer olarak tanımlayan gençler için olduğu kadar sorunlu ve ithal kılma eğilimindeydi. Örneğin, "pek çoğu Afrika kökenli olup yine de

215. Califia 2003, s. xiv.
216. Hennessy 2000, s. 140-1.
217. Oetomo 1996, s. 265-8.

gey dünya içerisine girme fırsatlarına çok uzak kalan" düşük gelirli Brezilyalılar için durum böyleydi. 1970'lerin başlarında gelen buna ilişkin işaretlerden biri, seks işçiliğinin hızla yaygınlaşmasıydı. Bir yandan maddi rahatlık daha çok sayıda orta sınıf erkeğin seks satın alması için gerekli parayı sağlarken, Brezilya "ekonomik mucizesi" nindışında kalan diğerleri, yoksulluk nedeniyle karşı cins kıyafetleri giyerek veya erkek fahişeler olarak fuhuşa mecbur kalıyordu.[218]

Misal Latin Amerika'nın büyük bölümünde, Güney ve Güneydoğu Asya'da giderek çoğalan militan translar gibi çeşitli cinsel muhalif çevreler daha görünür ve sesleri daha yüksek çıkar hale gelmiştir. İlk başta "queer" etiketini benimsemeleri zaman almakla birlikte, 21. yüzyılda, en azından Asya'daki LGBT akademi çevrelerinde giderek daha çok yaygınlaşmıştır. Tayvan'da da 1990'larda, 21. yüzyılda Çin Halk Cumhuriyeti'ne dahil olmasının öncesinde popüler oldu.[219] Hindistan'da lezbiyen topluluk Stree Sangam, 2002 yılında ismini LABIA olarak değiştirdi ve kendini "queer ve feminist lezbiyen, transgender ve biseksüel kadın kolektifi" olarak yeniden tanımladı.[220]

Bu LGBT'ler, dışa bağımlı dünyada birkaç farklı cephede toplumsal, hatta kimi zaman politik mücadele vermek zorunda kalmıştır. Pek çoğu, Fordist döneme dayalı toplumsal ve politik düzenlerin yıkılmasıyla birlikte tüm dünyada toplumların düzeninin altüst olmasının körüklemiş olduğu önyargılara ve baskılara karşı mücadele vermektedir. Bu mücadelede, onları baskılayan yerel yapıları zayıflattığı için bütün o en gey yanlısı görünümleriyle neoliberalizm, zaman zaman onların lehine çalışan bir güç gibi görünebilir. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki görünüşe bakılırsa müreffeh ve özgür olan lezbiyen/gey cemaatlere ait görüntüler güçlü bir cazibe alanı oluşturabilir.

Ancak aynı zamanda, dışa bağımlı ülkelerdeki pek çok LGBT, onları neoliberalizmin şekillendirmeye devam ettiği

218. Green 1999a, s. 284, 251-2, 254-5.
219. Jackson 1989, s. 388 n. 3; Rofel 1999, s. 465.
220. Shah, Raj, Mahajan ve Nevatia 2012, s. 189-90.

homojen, orta sınıfın hâkim olduğu lezbiyen/gey cemaate girmeyi istemelerini sağlama, kimliklerine dair "eski moda" görüşlerinden vazgeçirme veya eşdeğerde destek sistemleri sağlamaksızın onları ailelelerinden ve çevrelerinden kopartacak noktaya getirme çabalarına karşı direnmektedir. Sözgelimi, Şilili yazar Pedro Lemebel, Santiago'da haksızlığa uğrayan *loca*'larla kendini özdeşleştirdiğini ve New York'ta karşılaştığı geylik kalıbını reddettiğini anlatmıştır.[221] Pekin'de yukarı doğru hareketlilik deneyimlemiş bir erkek "biz düzeysiz *(suzhi)* [queerler] bir topluluk kurmalı, düzeysiz olmaya dair yaşadığımız sorunlar hakkında konuşmalıyız"[222] diyerek bir noktada patlamıştı.

LGBT'ler arasındaki sınıfsal farklılıklar, aynı zamanda üzerinde ırk, göçmen kökenli olma, engellilik ve yaş farklılıklarının uzandığı bir hatla da örtüşmektedir. Daha çok sayıda lezbiyen görünür oldukça, "aynı cinsel yönelime sahip olmanın tek başına, o kategoriye mensup olanların ortak noktasının çok olacağını garanti etmediği" farkındalığı daha da yaygınlaştı. Irkçılığa ve diğer ayrımcılık biçimlerine duyulan öfke ve bunlara karşı örgütlenme, 1980'lerden beri yaygınlaşmaktadır.[223] Göçmen kadınlar zaman zaman, içinde tutsak oldukları "ekonomik, duygusal ve psikolojik bağımlı olma haline" isyan etmektedir.[224] Başka kadınlar, seks ve ilişkilere dair neoliberal pazarlarda hâkim olan genç, sağlam bedenin çekiciliğine ilişkin dar kalıplara isyan etmektedir.

Tüm dünyada milyonlarca LGBT'nin yoksul, genç ya da siyah oldukları için marjinalleştirilmesi, içlerinden pek çoğunu homonormatif gey kimlik örüntülerinden bir ölçüde kopmuş olan kimlikler geliştirmeye veya böyle kimlikleri benimsemeye yöneltmiştir. Görmüş olduğumuz gibi, özellikle daha müreffeh LGB'lerin hayatlarının gerçeğine dayalı olan

221. Mansilla 1996, s. 23 (alıntı: Palaversich 2002, s. 104).
222. Rofel 1999, s. 467.
223. Faderman 1991, s. 286, 288-90.
224. Wekker 2006, s. 242.

ve 1970'lerden beri egemen olan trend; lezbiyen/gey cemaatin kendini durağan ve farklı bir azınlık olarak tanımlaması, cinsiyet normlarına uyumun giderek daha çok eğilim göstermesi, kendi cinsel azınlıklarını marjinalleştirmesi, ulusa entegre olması ve homonormatif aileler kurmasıydı. Bunun aksine, daha çok marjinalleştirilmiş olan katmanlar arasında sayıları artan cinsel kimlik ve cinsiyet kimliği normlarına uymayı reddeden bireyler, homonormatif olmama eğilimleri göstermiştir: Toplumun baskı gören ya da başkaldıran bireylerden oluşan daha geniş kitleleriyle (kültürel ve bazen politik anlamda) özdeşleşmek, hâkim cinsiyet normlarına (cinsiyetçi kapitalizmin gerçeklikleri göz önünde bulundurulduğunda onlardan tamamen kaçınamayarak da olsa) direnmek; hâkim lezbiyen/gey görüntüsünün kapsam dışı bırakma eğiliminde olduğu güç ayrışmalarına vurgu yapmak ve alternatif aileler ve topluluklar oluşturmak gibi özellikler bunun örnekleridir. Farklı karşı-kimliklerin birbirleriyle çatışma ihtimali olsa da ve bu karşı-kimlikler zaman zaman gerçekten çatışsalar da,[225] neoliberalizmdeki yükü taşıyan rollerinin yapısal benzerliklerine karşılık gelen nitelikleri paylaşmaktadırlar.

Yaşa, sınıfa, bölgeye ve/veya etnik kökene göre tanımlanan, marjinalleştirilen homonormativite karşıtı kimlikler; en iyi ihtimalle (kimi zaman büyük) niş pazarlar, en kötü ihtimalle de merdiven altı pazarlar oluşturmaları nedeniyle ticari faaliyet alanı içerisinde marjinal kabul edilen cinsel altkültürlerle örtüşmektedir. Alternatif kimlikler ile marjinalleştirilen cinsel pratikler arasındaki ilişki tanımlanması güç bir ilişkidir; ancak bu ikisi arasında karşılıklı bir bağ olduğu kesindir. Elbette, çoğu LGBT cinsel isyanını belli bir türdeki barların güvenli ortamıyla sınırlı tutmaktadır. Ancak insanlar kendilerini cinsel kimliklerine daha da ait hissettikçe, içlerinden çoğu bu kimliklerinden işyerinde veya kamusal alanda vazgeçmek konusunda daha da gönülsüz olmaktadır.

225. Örneğin bkz. Drucker 1993, s. 29.

Cinsiyet ve cinsellik normlarına muhalif olanların görünürlükleri ne kadar artarsa, çoğu toplumda iyi gelir getiren, sürekli ve Fordist dönem sonrası ekonomilerde daha seyrelmiş olan tam zamanlı işler ile daha çok arzulanan ürünlere ulaşma ihtimalleri o denli düşük olmaktadır. Üstelik, bazı insanların çoğunlukla, doğru ya da yanlış biçimde ne düzcinsel ne de "normal" gey olan cinselliklerle ilişkilendirilen kimliklerinin –özellikle erkeklerde efeminelik ve kadınlarda butch'luk– görünen yüzlerini gizlemeleri hiç veya hemen hemen hiç ellerinden gelmemektedir. Cinsiyette ya da cinsellikteki sapmaya ilişkin en açık göstergeler, istemli veya istemsiz biçimde, çoğunlukla yöneticilerin, kişileri profesyonel mesleklerden veya hizmet sektöründeki işlere almamasına veya iş arkadaşlarının kişileri belli işyerlerinden uzak durmaya ya da uzaklaşmaya itmesine yol açmaktadır.

Paradoksal bir biçimde, işçiler için iş güvencesi veya işyerinde kendini ifade etme özgürlüğünü genel anlamda garanti altına alacak şeyler mevcut değilken, LGB'leri genel anlamda koruma altına alan ayrımcılık karşıtı yasaların cinsellik anlamında marjinalleştirilen queerler için hemen hiçbir faydası yok denebilirdi.[226] Ruthann Robson'ın söz ettiği gibi, "Bir şirket dört lezbiyen istihdam ediyorsa, yeni gelen bir müdür hiç çekinmeden içlerinden burnunda piercing olanını veya en sözünü esgirmez olanını veya dyke gibi yürüyenini işten çıkarabilirdi."[227] "Erotizmi çağrıştıracak kadar alışılmışın dışında" olan kişiler işlerini kaybetme ya da hiç işe girememe riskini göze almaktadırlar. Bir iş ne kadar önemli ve dolgun maaşlı olursa, çalışanlar "aleni erotik sapma"ya[228] karşı o kadar az hoşgörülü olmaktadır.

Bu etkenler, toplumsal hiyerarşinin en alt kısmında yer alan seviyeler ile gey normalleşmesinin standart kalıplarına uymayan çeşitli alternatif cinsel faaliyet alanları ve kimlikler

226. McCreery ve Krupat 1999, s. 6.
227. Robson 1997, s. 175, n. 13.
228. Rubin 2011, s. 163.

arasında varolan karşılıklı ilişkinin açıklanmasına yardım eder. Bu, homonormatif olmayan kimlikler ile işçi sınıfının konumlanışları arasında dolambaçsız bir karşılıklı ilişki değildir. Aksine, işçi sınıfından LGBT'ler ile beyaz olmayan LGBT'ler (elbette bu grupların her ikisine girenler de olabilir), kendini queer ya da diğer cinsel muhalif topluluklar olarak tanımlayanları kimi zaman tepkiyle karşılamıştır. Bazen queerler görünürlük konusunda o denli ısrar etmişlerdir ki, bu işçi sınıfı LGBT'lerin ve beyaz olmayan LGBT'lerin bilhassa işyerlerindeki ya da kendi cemaatlerindeki hayatlarını daha zor kılmıştır.[229] Fakat queer kimlikler ile –ortalama olarak görece genç, sendikalaşmamış ve düşük gelirli– belli işçi sınıfı kesimleri arasında 1970'lerden beri büyümekte olan karşılıklı bir ilişki mevcuttur.

Queer kuşağın bir kısmı, 1980'lerin başlarındaki seks savaşları boyunca saldırılara maruz kalan cinsel pratiklerden bazılarını farklılık gösteren ölçülerde ve yeni yeni yollarla savunmuştur. SM, bu yeni cinsel ayaklanmada bir zamanlar olduğu kadar ön planda değil gibidir. Belki de, tıpkı piercing, dövme ve deri modası ile aksesuarlarında görüldüğü gibi, giderek daha seyreltimiş biçimiyle kültürün daha büyük bölümüne yayılmaya başladıkça, LGBT ortamlar için eskisi kadar merkezi bir konumda olmamaya başlamıştır. Bununla tezat bir şekilde, queer kuşak; cinsiyet, eşitsizlik ve güç farklılıkları meselelerini bunların yapaylığını teşhir eden ve yıkılmalarını kolaylaştıran başka yollardan düşünmeye daha çok meyletmişlerdir. Bunlar arasında cinsiyet bükücülük ve trans kimlikler bilhassa öne çıkmış durumdadır.

Queerler böylelikle, bir yandan kriterlere uymayı başaramayanları marjinalleştirirken, LGBT'lerden bazılarını "hoşgörülen 'ötekiler' " olarak kabul eden "kuşatıp sınırlayan deli gömlekleri"ne isyan etmiştir.[230] Queerin, yeni bir kategoriyi, "hetero-homo ayrımlarının bir ucundan diğer ucuna geçen

229. Drucker 1993, s. 29.
230. Sears 2005, s. 100.

ya da onları birbirine karıştıran sapıklar"[231] kategorisini de kapsadığı söylenebilir. Kısacası queer, pek çok şekilde, hem cinsel hayatın ticarileştirilmesine ve metalaştırılmasına karşı bir isyanı ifade edip hem de özellikle neoliberalizmde vahim şekillere bürünen eşcinsel/düzcinsel ikiliğini yıkabilir. Özellikle yeni queer kavramı, 1990'larda transgender politikanın yeniden hayata döndürülmesine yardımcı oldu.[232]

Gender Queerler, Diğer Queerler

Cinsiyetin ve iktidarın tutarsızlıkları, 1990'lardan bu yana transgender ve cinsiyet bükücü altkültürlerde özellikle görünür olmuştur. Drag, "kendini ortaya koymak için toplumun beklentilerine karşı çıkan güçlü kadına bir saygı" göndermesi yaparak, anaakım cinsiyet rollerini belli bir ölçüde de olsa daima yıkmaktadır.[233] Butler ise bunun aksine, drag'in *illa ki* yıkmayı amaçlamadığını savunmuştur: "Tüm cinsiyetlerin drag gibi olması"[234] bakımından, cinsiyet normlarının doğalından çıkarılmasına ya da idealize edilmesine hizmet edebilir. Fakat drag, cinsiyeti yapay bir şey olarak teşhir etmektedir aslında: "Drag, cinsiyeti taklit etmesiyle, bizzat cinsiyetin –rastgeleliğinin yanı sıra– öykünmeci yapısını açığa çıkarmaktadır."[235]

Cinsiyet bükücülük biçimleri yıllar içerisinde değişmiştir. 1980'lerde, Hollibaugh, kendisinin femme/butch görüşünün mevcut cinsiyet kategorilerinin bir yeniden doğrulanması olmadığını, daha ziyade yeni bir "eşcinsel cinsiyet" sistemine dayalı olduğunu açıkladı. Günümüze daha yakın zamanlardan beri, genç transların, tümünü de mevcut kadın veya erkek rolleri altında sınıflandırmanın güç olduğu cinsiyet kimliklerini benimseme olasılıkları daha yüksek görünmektedir. Patrick Califia, "Bugün lezbiyen butch/femme kavramı, benim açıl-

231. Hennessy 2000, s. 113.
232. Stryker 2008, s. 122-3.
233. Altman 1982, s. 154.
234. Butler 1993a, s. 125.
235. Butler 1999, s. 175.

dığım tarihler olan 1970'lerde olduğundan daha çok esneklik kazanmakta" demiştir. Bu, kısmen butch/femme'in, "bottom butch'lar" ve "top femme'lere" olanak yaratacak biçimde SM'le olan çapraz birleşmesi sayesinde gerçekleşmiştir.[236] Bu esneklik, tam da "transgender" sözcüğünün tanımı içerisine inşa edilmişti; en azından 1990'ların başlarında tanımlandığı haliyle, bu sözcük sadece "trans" kavramının kısaltılmışı değildir, cinsiyet çeşitliliği yelpazesinin tümünü kapsar. Gloria Anzaldúa, "melezlik" konusu ile karışık olmanın veya katışıksız olmamanın, sınırları aşmanın, yerleşik kategorileri yıkmanın gücüne önem veren bir feminizm türüne odaklanarak bu esnekliğe kesişimsel bir boyut eklemiştir. [237]

Bu daha esnek ve muğlak transgender örüntüler, hem bin yıllardır tüm dünyada var olmuş sayısız transgender türüyle hem de henüz 1980'lerin sonlarındaki lezbiyen/gey anaakıma karşı gerçekleşen ayaklanmadan bu yana ortaya çıkmış olan queer çevrelerle ilişkilendirilebilir. Küreselleşme tüm dünyada cinsiyet çeşitliliğine ilişkin farkındalığı artırmış ve uluslaraşırı bir trans görünümünü çoğaltmıştır.[238] Dolayısıyla, günümüzdeki trans kimlikleri bir anlamda hem çok eski hem de çok yenidir. Örneğin Hindistan'daki *hijra*'lar, günümüzde, bazen kadınsılıklarını belirginleştirmek için hormon almakta, sade ev hanımları gibi giyinmekte ve natrans erkek "kocaları"na sadık kalmaktadırlar veya çoğunlukla cinsiyet kimliklerinin muğlaklığını vurgulamak amacıyla bunların hiçbirini yapmamaktadırlar.[239] Genç siyah queerler de sıklıkla "evrenseli kendi faaliyet alanları olarak çok daha yoğun biçimde kullanmaktadır."[240]

Konusunda en yetenekli olanlarının kendilerini gitgide daha çok "gender queerler" olarak adlandırdığı yeni transgender örüntüler; transvestizmin eski türleriyle ve transgenderları

236. Califia 2000, s. 186-9.
237. Stryker 2008, s. 123-5 (alıntı: Holly Boswell).
238. Stryker 2008, s. 25-6.
239. Nanda 1994, s. 404, 397-8.
240. Wekker 2006, s. 50.

yeni cinsiyetlerinin normlarına uyum sağlamaya zorlayan tıp kurumu tarafından tanımlanmış olan, 1950'ler ile 1960'larda ortaya çıkan translık türleriyle zıtlık oluşturmaktadır.[241] Bugün, neoliberal cinsel düzene nüfuz eden performatif cinsiyet yelpazesinde gender queerler, yelpazenin en bilinçli ve açık biçimde performatif dilimini oluşturmaktadır.

Queer olarak tanımlanan translar, sözgelimi, hormon tedavilerini veya ameliyat olmayı mutlak surette reddederler diye bir durum yoktur ancak kendileri için yapmayı ya da yapmamayı tercih edecekleri şeyler konusunda seçici olabilmektedirler. Aslına bakarsak, transların ancak çok küçük bir azınlığı (örneğin Hollanda'da yüzde 12,5'luk bir kısmı) cinsiyet geçişini tercih etmektedir, bu mutlaka bu olanaktan veya bunun gerektirdiği cesaretten yoksun olmaları nedeniyle değil, kimi zaman, oldukları gibi olmaktan memnun olmaları nedeniyle böyledir.[242] Translar arasındaki bu yeni trend, bazı şeyleri de SM pratiği içerisindeki bireylerin "bedensel değişiklik uygulamaları"na ilişkin tutumuna borçludur: "Cinsiyet geçişine, piercing ya da dövme yaptırmaya dair duyabilecekleri bir istek, bir eğilim gibi yaklaşan yeni tür bir transgender ortaya çıkmıştır."[243]

Sonuçta ortaya çıkan "iki uç nokta arasında hemen hemen tanımlanmadan kalan, geniş bir bölgede, aşırı erkeksiden aşırı kadınsıya uzanan bir sürekli uzanım"[244] üzerinde "kadın ile erkek arasında bir yerlerde duran 'ara' bedenler"[245] olabilir. Bazı gender queerler, farklı cinsiyet özelliklerini benzersiz şekillerde karıştırıp birleştirme tercihleri nedeniyle süreklilik uzanımı içerisinde belli bir noktaya yerleştirilemezler. "Bedeni halen ikincil dişil nitelikler ile eril niteliklerin bir karışımı olan" Michael Hernandez şöyle söylemiştir: "Ben benim. Adlandırmalar ve denklikler artık o kadar önemli değil." Feinberg

241. Califia 2003, s. 52-85.
242. Verkerke 2012, s. 28.
243. Califia 2003, s. 224.
244. Bergero, Asiain ve Cano-Caballero 2010, s. 61 (alıntı: Kim Pérez).
245. Rubin 2011, s. 251.

gibi diğerleri de, "Ben bedenimi sırf otoriteler tatmin olsun diye cinsiyetimin dışavurumuna 'uyacak' şekilde değiştirmek zorunda olduğuma inanmıyorum."[246] demektedirler.

Holly Boswell'in 1991'de çıkan önemli makalelerinden birinde ifade ettiği gibi, bu bireylerden bazıları için trans kimlik "eski çağlardaki androjen geleneğinde de sağlam bir temeli bulunan karşı cinsin kıyafetlerini giyen kişi ile trans arasında yapılabilecek bir tercih" anlamına gelebilmektedir. Bu değişim, ABD'de 1980'lerde eski üniversitelerle işbirliği içindeki cinsiyet kliniklerinin kapatılıp yerlerini daha geniş yelpazede tedavi seçeneklerinin süregiden "cinsiyet ve cinselliği birbirinden ayrıştırmayı" kolaylaştırdığı bağımsız, daha müşteri merkezli kliniklerin almasıyla ivme kazandı.[247] Bu değişim, daha genel anlamda, biyomedikal teknolojinin yarattığı yeni olasılıkların çoğalıp yaygınlaşmasının bir parçasıdır,[248] cinsel özgürlüğü ve üreme özgürlüğünü yayma ve/veya kapitalist metalaştırmayı artırma potansiyeli hakkında tartışmaları alevlendirmiştir.[249] Metalaştırmanın artması, sözgelimi müşterileri "kadın gibi görünen ama yatakta erkek gibi davrananları"[250] isteyen Brezilya'da olduğu gibi, karşı cins kıyafetleri giyen seks işçileri için özellikle bariz bir durumdu. Bu, kadın memeleri ile erkek ereksiyonunun birleşimini önemli bir ticari değer haline getirebilmektedir.

Bunların tümü Woltersdorff'un özlü bir şekilde şöyle açıkladığı muazzam bir değişimi yansıtmaktadır: Cinsiyet "bedenden sökülmüş" ve onda olduğu "addedilen doğallığa...şüphe atfedilmiş" olmakla birlikte, yeni tıp teknolojileri "*cinselliğin* geleneksel olarak düzenlenmiş çift biçimliliğinin doğruluğunu sorgulayan bedenlerin yaratımına olanak vermektedir".[251]

246. Feinberg 1998, s. 75-6, 19.
247. Bolin 1994, a. 467, 593, n. 46, 463, 465.
248. Stryker 2008, s. 28.
249. Arditti, Klein ve Minden 1984.
250. Green 1999a, s. 254.
251. Woltersdorff 2001, s. 171.

Bugün translar çoğunlukla, kendilerini erkekten kadına ya da kadından erkeğe geçiş yapan bireyler olarak değil, erkeğe de kadına da zıt düşecek denli trans olarak görmektedir. Yaftalanmak ile tedavi almak arasında benzeri kaygılar taşıyan "cinsiyeti yer değiştirmiş birçok kimlikten" insan, aşağı yukarı ortak bir "üçlü cinsiyet paradigması" etrafında birleşmiştir.[252] Bu, resmi belgelere de yansımaya başlamıştır, örneğin, bazı kişiler için cinsiyet kavramını bozuma uğratmaya yararken, bazı başkaları için onu yeniden doğrulamaya yarayan sınırlı ve çelişkili bir adım olmakla birlikte Almanya'da, erkek ve kadının yanı sıra artık "diğer" seçeneğine yer verilmektedir.

Transgender kimlik birçok toplumda yavaş yavaş kabul gördükçe, cinsiyet muğlaklığını ve gender queerlerin uyguladığı cinsiyet yıkımını ortadan kaldıracak ya da en aza indirgeyecek şekillerde tanımlanmaya başladı. Tıpkı, 1980'ler itibariyle, çoğu insan için "gey" sözcüğünün özgürlükçü içeriğini yitirmiş ve neredeyse yalnızca "homoseksüel" için kullanılan başka bir sözcük olmaya indirgenmiş olduğu gibi, bugün de "transgender"; "trans" için, "yanlış bedende tutsak kalmış" olmak için kullanılan bir başka sözcüğe indirgenmiş durumdadır, hatta buna, cinsiyet değiştirmeyi "problemler"ine bir çözüm olarak görmeyen gender queerlere şaşkınlıkla veya antipatiyle bakan "hoşgörülü" bir tepki eşlik etmektedir. Bu sınırları olan hoşgörü gerçekte bir dışlama mekanizması olabilir ve güç ilişkilerinin anlaşılmasını zorlaştırabilir.[253] Translara gösterilen hoşgörü ve anlayış dolu tavır ve tutumlar özel olarak onların lezbiyen/gey cemaatlerden dışlanmasını ve diğer LGBT'ler karşısında marjinalleştirilmelerini ve iktidardan yoksun olmalarını maskeleyebilir. Bu tutumlar, translar ile cinsiyet muğlaklığıyla temasları bir parça "gey tarzı"yla sınırlı olan lezbiyen/geyleri birbirinden ayıran duvarın ayakta kalmasına yaramaktadır.

Dışa bağımlı ülkelerde yaşayanlar da dahil, aileden yoksul ve işçi sınıfından gelen pek çok trans kendi payına, çoğunlukla

252. Bolin 1994, s. 461, 485.
253. Mepschen 2009 (alıntı: Wendy Brown ve Slavoj Žižek).

yıllarca ameliyatları için para biriktirmeye çalışmış veya geleneksel tıbba başvurmaksızın üreme organlarını değiştirme yoluna gitmiştir. Bölgelerindeki en yoksul kesim arasında, bilhassa da Bombay'daki 2004 Dünya Sosyal Forumu'nda, giderek daha görünür ve militan olmaya başlayan Güney Asyalı binlerce *hijra*, içlerinden bazıları hariç olmak üzere, gender queerlerin cinsiyet kategorilerini aşmak veya belirsizleştirmek görüşlerini her zaman paylaşmıyordu. Hatta, yine tümü olmasa da, pek çok interseks (bedenleri kimliklerini açık bir biçimde erkek ya da kadın olarak tanımlanamayacak denli karmaşık kılan) "erkek ya da kadın cinsiyet kimliklerinden birini benimsemek konusunda gayet rahattır."[254] Erkek ya da kadın kimliğinden birini seçmeye karşı gelen interseksler için ise, bazı ülkelerde sosyal alanda ayrı bir interseks kimlik açılmaktadır; ancak bu, bu zamana dek çok yaygınlaşmış değildir.

Tıpkı 19. yüzyıl sonlarında Almanya'da olduğu gibi, dışa bağımlı dünyanın ilk açık eşcinsel cemaatleri de çoğunlukla cinsiyet normlarına karşı olan bireylerden oluşuyordu; ancak tek bir farkla: artık neoliberal dünya düzeni dahilinde yaşıyorlardı. Tüm dünyadan translar, kendi deneyimlerinden çok iyi bilmektedir ki, küreselleşmenin gelmesi mutlaka onların marjinalleştirilmesine veya yüksek yoksulluk riskinde olmalarına son verecek diye bir şey yoktur. Yüz elli yıl önce, Karl Marx kapitalizmin, kârlılığın düştüğü dönemlerde üzerinden silkeleyip atacağı insanlardan oluşan "yedek işçi ordusu"na yapısal açıdan bağımlılığına dikkat çekmişti. Bu yedek işçi ordusu genellikle küresel ekonomide marjinal kalan veya küresel ekonomi içerisinde tali bir yer işgal eden ülkelerde daha büyük olmaktadır. Kapitalizmde ihtiyaç fazlası olmak, gözden çıkarılabilir bir insan olmak demek " 'hem eski yollardan hem de yeni yollardan'...ırka göre ayrıştırılmak, cinsiyetlendirilmek ve cinselleştirilmek"[255] demektir.

Her yere nüfuz eden eşitsizlik koşullarında gender queerler için hayatı kısıtlayan şeyler, dünyanın dışa bağımlı her bölge-

254. Wolf 2009, s. 230.
255. Rosenberg ve Villarejo 2012, s. 13 (alıntı: Grace Kyungwon Hong).

sindeki trans kültürlerde açıkça görünürdür. Sınıf, gender queer kimlikleri farklı farklı yollarla şekillendirir. Tayland'daki *tom-dee* (butch/femme) altkültüründe, butch *tom* rolü için tüketim önemlidir: alışveriş merkezleri *tom-dee*'lerin sosyalleşmesinde çok önemli yerlerdir ve küçük işletmeler bazı *tom*'lara kendi cinsel anatomileri için hayati önem taşıyan ekonomik temeli sağlamaktadır. Bununla birlikte, "Çoğu tom –tıpkı Bangkok'daki bekâr çoğu kadının olduğu gibi– kendi başlarına daire tutacak kadar kazanmamakta, dolayısıyla aile evinde kalmaya devam etmektedir."[256] Kuşaklar arası farklılıklar da önemlidir: Cakarta'da gelişmekte olan lezbiyen cemaat içerisindeki gençlerin kendilerini trans olarak adlandırması daha olasıyken, daha yaşlı olan kadınlar "butch gibi" veya "erkek fatma" gibi ifadeleri kullanır.[257] Artan eşitsizliğin kast sisteminin ekonomik işlevini kısmen kestiği, kısmen güçlendirdiği neoliberal Hindistan'da, neredeyse kendi içinde bir kast olan *hijra* dünyası alternatif bir model sunmuştur, buna göre *hijra*'lar ek iş olarak performans, dilencilik ve fuhuş eylemlerini[258] –ve görünür muhalif eylemlerini ve ihlal eylemlerini– idare eden *naik*'lerin (amirler) idaresindeki yedek aile ve topluluklara ait "evler"de yaşarlar.

Butch/femme, Güney Afrika'da siyahilerin yaşadığı yerlerde hayatları ve onurları için mücadele veren lezbiyenler arasında da yaygındır.[259] Küba'daki translar, 1960'larda ve 1970'lerde rejim baskısının en ağır kısmını yaşadı. Ancak 1990'ların ortalarından beri, geçim zorluğunun ve eşitsizlikleri yükselten piyasalardaki eleman açıklarının ortasına, transların kendilerini sahne üzerinde, hatta sokaklarda ifade etme yolları için önemli açılımlar olmuştur.[260] Hatta 2013 yılında, açık bir trans belediye meclisine seçilmiştir.

256. Jackson 1989, s. 364-5, 369 (alıntı: Ara Wilson).
257. Agustine, Sutrisno, Sugianto, Maria, Augustine, Sigit ve Mariani 2012, s. 311, 324.
258. Nanda 1994, s. 409-10, 415-6.
259. Pokade 2012, s. 474-6.
260. Lumsden 1996, s. 195-7

Surinam'da, düşen boksit fiyatları, 1984 ile 1997 arasında neredeyse üçte iki oranında düşen gelirler, sosyal hizmetlerin kesilmesi, Hollanda'dan gelen hibelere veya seks işçiliğine bağımlı olma halinin yarattığı son derece sert bir kriz, sınıfsal farklılıkların da altını çizmekle beraber Afro-Surinamlı kadınlar arasındaki hemcins *mati* ilişkilerinin devamlılığını korumuştur. Hatta kriz, Afro-Surinamlı kadınların erkeklerle evlenmelerinin ihtimal dahilinde olmama halini pekiştirdi, 1992 yılında bir erkek partnerle düzenli ilişkisi olan, burada yerleşik olup Avrupalı yerleşimcilerin soyundan gelen kadınların yalnızca yüzde 9'u onlarla evlendi. Bir işleri olsa ve hanenin reisi olsalar da, kadınların bekâr ve yoksul kalma olaslığı halen yüksekti. Bu, doğum günü kutlamaları ve küçük seyahatler gibi yerleşmiş *mati* geleneklerinde azalma, Surinamlı "erkek" *mati*'ler için cinsel partner bulma olanaklarında düşüş ve Hollanda'dan gelen gelir kaynakları mevcut olsun olmasın *mati*'ler arasında büsbütün eşitsiz ilişkilerin olması anlamlarına geliyordu.[261]

Transların orantısız bir farkla seks ticaretine daha bağımlı olması, özellikle dışa bağımlı ülkelerde işleri karmaşıklaştıran bir faktördür. Sistemin cinsiyet geçişlerine mali kaynak sağlamadığı yerlerde (ki çoğu yerde durum budur) seks ticareti, translar için tedavi masraflarını karşılamanın sık başvurulan bir yoludur.[262] Seks ticaretiyle ilişkilendirilen damgalamaların gücü muhtemelen, seks ticaretinin yerini aldığı yerlilerin cinselliği meselesine göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin Tayland'da, görünen o ki, seks ticareti Taylandlıları daha rahat anlaşmaya varılan transgender *kathoey*'lerle fuhuşa yöneltmiş, böylelikle onların statülerini düşürmüştür.[263] *Loca*'ların daima damgalandığı ve cinselliklerinin metalaştırıldığı Latin Amerika'da muhtemelen böyle bir değişikliğe yol açmamıştır. Ancak seks işçiliğinde, baskının en şiddetli biçimde, (örneğin

261. Wekker 2006, s. 221, 62-4, 136, 60, 118, 66, 207-9.
262. Shah 2011/2012.
263. Jackson 1989, s. 227.

fahişeler gibi) kazançları en az ve istikrarsız olana yöneltildiği hiyerarşiyi ve seks işçilerinin ne denli "bir hiç olarak, harcanabilir olarak"[264] görüldüğünü ortaya koyan şiddet tehdidini kuşatan ikiyüzlülükte sabit değerler mevcuttur.

Diğer insanlarda olduğu gibi translar nezdinde de sınıf, cinsiyet kimliğinin anlamını biçimsel olarak değiştirebilir. New York'ta kadından erkeğe geçiş yapmış trans bir yönetici veya avukat, Bombay'daki bir *hijra* seks işçisinden çok farklı bir konumdadır. Az çok marjinal, az çok müreffeh olan gender queer yazarlar ve sanatçılar çeşitli toplumsal konumlarda bulunabilmektedir. Ancak sözde herkesi kuşatan LGBT kısaltması tek bir toplumsal konuda kapsayıcı olmayı başaramazken, farklı transgender örüntüler bir ölçüde, Fordizm etkisinde ortaya çıkan lezbiyen/gey kimliği radikal biçimde çökertmektedir. Kendilerini (her ne kadar "yanlış bedende doğmuş" olsa da) düzcinsel olarak tanımlayan translar, sıklıkla lezbiyenlerle, geylerle ya da biseksüellerle ortak noktalarının ne olabileceğini sorgularlar. İki cinsiyetle de özdeşleşmeyen Güney Asyalı *hijra*'lar, yasal olarak ne eşcinsel ne de düzcinsel olarak sınıflandırılabilirler. Aynı şey, erkek ve kadın olmanın ötesine geçtiklerini ısrarla söylemeye devam eden gender queerler için de geçerli.

Ortalamada translarının, lezbiyen ya da gey olarak tanımlanan bireylere göre daha alt sınıfsal konumlarda bulunma olasılığı daha yüksek olsa da, bu, lezbiyen/geylerin kimliklerinin özellikle daha yoksul ülkelerde küresel, orta sınıf gey normalleşmesine mükemmelen uyduğu anlamına gelmez. Lezbiyen kimliğe doğru bir değişimin olması, her durumda ve kesin bir Avrupai lezbiyen normalleşmesinin benimseneceğini göstermez. Buna karşılık, lezbiyenlik "yeni gruplar bu ifadeyi sahiplendiğinde, başka anlamlarla iç içe" geçebilir.[265] "Gey" sözcüğünün benimsenmesi çoğunlukla, taşıdığı etiket kadar küresel ya da homonormatif olmayan kimlikleri gizlemektedir. "Gey" ve "lezbiyen" sözcükleri ile farklı dillerde bunların

264. Shah 2011/2012 (alıntı: Ignacio Rivera).
265. Wekker 2006, s. 240.

karşılığı olarak kullanılan çeşitli yerel sözcükler, çoğunlukla karşılıklı olarak birbirlerini dışlamazlar. Bazı bağlamlarda kendilerini *"tongzhi"* (aynı zamanda eşcinsel yan anlamları olan "yoldaşlar") olarak adlandıran Çinliler bazı bağlamlarda ise yine kendileri için "gey" sözcüğünü kullanabilmektedir, bunu özellikle uluslararası lezbiyen/gey kültürüyle özdeşleştikleri hallerde yapmaktadırlar.[266] Benzer biçimde, Hintçedeki *sakhi* sözcüğünün "lezbiyen" sözcüğüyle ikircikli ve tamamlayıcı bir ilişkisi vardır.[267] Gey toplulukları içerisinde yer alan bazı Filipinliler, başka bağlamlar çerçevesinde kendilerini transgender *bakla* olarak görürler.[268] Brezilya'da bazı insanlar "gey" sözcüğünü düpedüz *bicha* demenin yeni bir yolu gibi kullanırlar.[269]

Tom Boellstorff, Endonezya'da transgender *waria*'nın Endonezya kültürüne özgü olarak gördükleri kimliklere sahipken, kendilerini lezbiyen/gey olarak tanımlayanların ise, işçi sınıfından gelseler ve hayatlarında hiç seyahat etmemiş olsalar bile kendilerini ulusal ve uluslararası lezbiyen/gey cemaatin bir parçası hissettiklerini ifade etmiştir. Çoğunlukla, (binlercesi Endonezya televizyonlarında yayınlanan) ABD yapımı filmler ve televizyon programları, lezbiyenlerin ve geylerin kendilerini tanımlama süreçlerinde dönüm noktaları oluşturmaktadır. Ancak ekonomik ve toplumsal kısıtlamalar, Endonezyalı *lesbi*'lerin ve *gey*'lerin tüm dünyadaki benzerleriyle tam olarak eşleştirilmesini engellemektedir. Sözgelimi, kendini gey olarak tanımlayan Endonezyalı erkekler, genellikle kadınlarla evlenmekte ve onlardan çocuk sahibi olmaktadır. "Çoğu *gey*, [kadınlarla] evlenmek istemekte", [ancak] gerçekte "aynı zamanda bunu ertelemenin ya da bundan kaçınmanın, evlendikleri takdirde ise *gey* dostluklar ve cinsel partnerler bulup devamlılığını sağlamanın planlarını yapmaktadır."[270]

266. Chou 2000, s. 194.
267. Thadani 1999, s. 86.
268. Altman 2000, s. 141.
269. Green 1999a, s. 269.
270. Boellstorff 1999, s. 480-3, 485, 488-91.

Afrika'da da, bir insan "gururlu biçimde açık olabilir, [ve] fakat aynı zamanda evlenip çocuk sahibi olmayı arzula[yabilirdi]."[271] Kadınlarla ilişkileri olan Afro-Amerikalı kadınlar içerisinde lezbiyen olarak tanımlanması daha muhtemel olanlar orta sınıftan gelen kadınlardı, gerçi onlar da zaman zaman bu kimliği hayatlarının ilerleyen dönemlerinde benimseme ve bunu gizli tutma eğilimindedir. Bunun aksine, işçi sınıfından olup kadınlarla ilişkileri olan Afro-Amerikalı kadınlar, kendilerini trans olarak tanımlamayanlar da dahil olmak üzere, daha erkeksi görünüp kendilerini "gerçek eşcinseller"[272] olarak tanımlama eğilimi göstermektedir.

Bazı queer cemaatler çok geniş bir kimlik çeşitliliğini kapsamaktadır. New York'taki homofobi, ırkçılık ve ekonomik, cinsel sömürü mağduru gençleri betimleyen *Paris is Burning [Paris Yanıyor]* belgeselinde geyler, translar, translar ve beyaz olmayan diğer queerler yer alıyordu. "Evlerinde" oturan herkes kendilerinin esas ailelerini reddettiğini ve atıldıkları yuvalarında hâkim olan ideolojilere karşıt olduklarını doğruluyordu. Genç queerlerin "köşe başlarında işe çıkan" çocuklarına bakan "anneler" yönetimindeki bu alternatif yuvaları; "tam olarak heterojenlik ve benzer olmama üzerine kurulmuş olan kolektiviteleri kucaklayarak", "aileleri olmayan...bu çocuklara" "yeni bir aile anlayışı" sundu.[273] Bunlar, dünyanın öbür ucundaki hijra'ların evleriyle çarpıcı paralellikler taşıyordu; aynı küresel, neoliberal ekonominin farklı çatlaklarıydılar.

Hindistan'daki *hijra'ların* hayatı da, New York'taki evsiz queer gençlerin hayatı da neoliberal vaatlerin kofluğunu ortaya koymaktadır. Cinselleştirilen ticaretin baştan çıkarıcı imgeleri, aşırı tüketimin çoğu kez ancak bir azınlıkça desteklenmesini sağlar, bu da onlar için bile ancak birikim oluşturma yarışından çalınan kısa zamanlar için olur. Neoliberal küreselleşme ile neoliberal çokkültürlülük, dünyadaki siyah ve göçmen

271. Epprecht 2009, s. 1271.
272. Moore 2011.
273. Reddy 1998, s. 373, 370.

LGBT'lerin büyük çoğunluğunu ve tüm dünyadaki LGBT'lerin beşte dördünü oluşturan yoksul olanlarını pratikte marjinalleştirmektedir. Homo-nasyonalizm, gerçek lezbiyen/gey kimliğin emperyal güçlerin vatandaşlarına mahsus bir ayrıcalık olduğu izlenimi yaratır. Cinsiyet-normatif lezbiyen/gey kimlik yalnızca transları ve gender queerleri dışlamakla kalmaz, genel olarak LGBT'leri erkeksi veya kadınsı kalıplarıyla sınırlandırır. Ayrıca eşcinsel evlilik ve normal lezbiyen/gey aile hayatı vaatleri; gelirlerinin artmadığını, aldıkları sosyal yardımların kesildiğini, sundukları hizmetlerin özelleştirildiğini ve çocuk bakımının zamanlarını ve gelirlerinin kapasitesini fazlasıyla aşan ve zorlayan gereklilikleri olduğunu gören işçi sınıfı LGBT'lere aşılmaz engeller çıkarmaktadır.

Neoliberal toplumların toplumsal gerçeklikleri, neoliberal cinsel politikaya homonormativitenin zorunluluklarını gey sağının ve merkezinin neoliberal destekçisi politikaya ve gey merkez solunu sosyal liberal politikalara dönüştürmesi için zemin sağlamıştır. 4. Bölüm'de, bu neoliberal ve sosyal liberal cinsel politikaları daha derinlemesine inceleyeceğiz.

4. Bölüm
Neoliberalizmin Cinsel Politikası

Gey normalleşmesi, neoliberalizmin cinsel parametrelerine karşı çıkmaktan ziyade onlara uyum sağlayan bir cinsel politikayı tanımlamak için kullanılınca, gey normalleşmesinin yükselişe geçmesi politik bir etki oluşturmuştur. 3. Bölüm'de tanımlanan homonormativitenin tüm toplumsal ve cinsel unsurlarının politik bağlantıları vardır, bu bölümde bunlar tasvir edilecektir. Örneğin, homonormativite yalnızca emperyalist ülkelerdeki lezbiyen/gey kimliğin değil, gey sağını da içine alan çağdaşlaştırıcı sağın politikasının da temel unsurudur. Normal eşcinsel partnerlik, günümüz orta sınıf lezbiyen/gey hayat tarzının temelini oluştururken, eşcinsel evliliğe ılımlı yaklaşım göstermek de anaakım lezbiyen/gey sosyal liberal politikasının

mihenk taşıdır. Queer isyan da sadece bir altkültür değil, aynı zamanda bir politikadır. Homonormatif-egemen rejimde queer cinselliklerin marjinal bir yere konması, queerleri neoliberalizm karşıtı büyük bir ittifakın potansiyel bir bileşeni kılar.

Ancak queer radikalizm şimdiye dek, ne yazık ki, LGBT politik panorama içerisinde marjinal kalmıştır. Kısa vadede mevcut düzenden gerçek bir kopuş beklenmemektedir, hatta mevcut düzene göre ayarlamalar her zaman olduğundan daha yaygın biçimde kabul görmektedir. Bu, LGBT'lerin onlara eskiden olduğundan çok daha bağlı olmaları dolayısıyla, sağı ve merkezi birbirlerinin ciddi rakibi haline getirmektedir. Bu, solun, queer radikalizmi için bir vasıta haline gelebilmesinin önünde büyük güçlüklerle karşı karşıya kalması anlamına gelmektedir. Bu bölümde neoliberal eşcinsellik politikasının genel panoraması incelenmektedir.

1970'lerden beri tüm dünyada ivme kazanmış olan sağ trendler, 21. yüzyılın başları itibariyle, hatta 2001 sonrası "teröre savaş açma" dönemi boyunca daha da büyük oranda, birçok ülkenin LGBT hareketinde yaygınlaştı. Gey karşıtı, çoğunlukla köktendinci olan sağın yanında, neoliberalizmi coşkuyla kucaklayan yeni bir gey sağ ortaya çıkmıştır. Gey, sosyal liberal merkez ile sol merkez de kendi paylarına neoliberalizmle büyük ölçüde barış yapmış durumdadır. 1980'lerden bu yana zayıflayan radikal sol, gey normalleşmesine güçlü bir alternatif getirmeyi veya queer direnişle ilişkilenmeyi bugüne dek başarabilmiş değildir. 1990'lardan beri, gey normalleşmesine *gerçekten* karşı çıkan bir queer radikalizm gelişmiştir; ancak taşıdığı çeşitli özellikler onun marjinal konumunun sürmesine yaramış ve etkili bir queer antikapitalizmin gelişimine ket vurmuştur.

Bu bölümde yer alan genel değerlendirme, kısa dönemde iyimserlik doğuracak nedenler sunmuyor olabilir. Ancak siyasi yelpazenin farklı dilimlerinde heteronormativite ve homonormativitenin dinamiklerinin nasıl işlediğine ilişkin fikir vermektedir. Ayrıca bizler için mevcut LGBT politik akımların

sınırlarını aşabilecek bir queer antikapitalizmi örme çabamızda yapılması gereken işler ile elde edilebilecek ve kaybedilebilecek olanlara dair net bir düşünce ortaya koymaktadır.

Gey Karşıtı Sağ

Günümüzde, tıpkı genel olarak LGBT hayatın olduğu gibi, LGBT politika da neoliberalizm tarafından deforme edilmiştir. Neoliberalizm saldırısı, politik ve ideolojik olarak Thatchercılık, Reagancılık ve (1983'te Fransa'da sosyal demokrat Mitterand hükümetinin eskiden savunduklarının tersini savunmaya başlamasıyla habercisi olduğu) reformist sosyal demokrasi ile sol liberalizmin güçsüz ve zayıf bir sosyal liberalizme doğru geri çekilmesiyle başladı. Bu sürecin ortaya çıkmasına yol açan nedenler, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991 yılında SSCB'nin çökmesi değildi; bugünden o döneme bakıldığında söylenebilir ki, sağ zaferini 1980'lerin ortalarında küresel ölçekte kazanmış durumdaydı. Ancak pastayı ideolojik bir sos ilavesiyle sundular, böylece "tarihin sonu"nu ilan etmek çok daha inandırıcı oldu.

Lisa Duggan'ın işaret etmiş olduğu gibi, neoliberal politikalar, toplumsal yeniden üretim maliyetlerinin özelleştirilmesini "ailede ve sivil toplumda yerine getirilen *kişisel sorumluluk*" vasıtasıyla teşvik eder, "böylelikle maliyetleri devlet dairelerinden alıp bireylere ve hanelere yönlendirir." Neoliberal politikacılar bu gibi rağbet görmeyen politikalara siyasi destek zemini sağlamak amacıyla "kamu kurumlarını küçültmek ve bunların uygulamalarını iş dünyasının öncelik kaideleriyle aynı çizgiye çekmek için 'kültür savaşları" taktiklerini stratejilerle"[1] birleştirmiştir. AIDS olanlar "sorumsuz cinsel davranışla suçlandı ve hiçbir destek görmeksizin ölüme terk edildi."[2]

Ancak neoliberal kemer sıkma politikası, farklı kültürel tatlar eşliğinde yaygınlaşır. Hem "geleneksel" diye tanımladığı

1. Duggan 2003, s. 14, 34.
2. DeFilippis 2011/2012b.

aile biçimlerini savunan kültürel tutuculukla, hem de farklı eşcinsel aile biçimlerine biraz olsun imkân veren daha geniş bakış açılarıyla bağdaştığı vakidir. Özellikle 1970'lerin sonlarındaki kürtaj ve eşcinsel hakları karşıtı hareketlenmelerin 1980'lerde, Ronald Reagan yönetimi dönemindeki gericiliğin kitle tabanının büyük kısmını oluşturmuş olduğu ABD'de, cinsel tutuculuk tekrar canlanan sağın ilk takındığı tutum oldu. Yeni muhafazakâr Norman Podhoertz, 1977 yılında, Sovyetler Birliği'nin ABD'ye uyguladığı sözde yatıştırma politikası için homoseksüelliği suçladığı bir makalesinde bu bağlantıyı entelektüel açıdan kuruyordu.[3] Kitlesel ölçekte ise 1977'den başlayarak Florida eyaletinin Dade ilçesinde kuruldu, burada gerici bir kampanya lezbiyen/gey ayrımcılığı karşıtı bir kararnamenin bozulmasını sağladı ve bu daha sonra bir dizi ABD kentinde benzeri bir dizi yenilgiye yol açtı. ABD sağı, AIDS'e karşı, HIV-pozitif olanların karantinaya alınmasını ve göçmenler ile askeri personelin zorunlu teste tabi tutulmasını önerdi. 1996'da eşcinsel evliliğe ilişkin ilk kazanım olasılığına tepki olarak, sağcıların ağırlıkta olduğu ABD meclisi, evli eşcinsel çiftlere devlet yardımı sağlanmasına izin vermeyen (Demokrat Partili Başkan Clinton'ın da imzaladığı) Evliliğin Korunması Yasası'nı çıkardı.[4]

Gey karşıtı sağcı kampanyalar, genel olarak LGBT'leri suçlu göstermenin bir yolu olarak zaman zaman, damgalanmış cinsel pratiklerden birini seçip özellikle ona yoğunlaşmıştır. 1970'lerin sonlarında ve 1980'lerde bir süreliğine SM özel hedef oldu. 1978'de Kanada polisi, Toronto'da deri konseptli bir hamam olan Barracks'a baskın düzenleyerek burada gerçekleşen cinsel faaliyetlerin tabiatı gereği "uygunsuz" olduğu gerekçesiyle, burada bulunan erkeklere "genelev" yasalarına göre suçlamalarda bulundu. Bunu takip eden birkaç yıl boyunca Kanada'nın başka yerlerinde benzeri baskınlar gerçekleşti. ABD'de, CBS belgeseli *"Gey Gücü, Gey Politika"*da SM, gey cinsel pratiklerin

3. Rubin 2011, s. 290, 144.
4. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 346-7, 354-5, 364.

esasını oluşturan, San Francisco'daki gey politik etki gücünden fayda sağlayan "tehlikeli ve çoğu zaman ölümcül bir faaliyet" olarak tasvir ediliyordu.[5] Sağ, aynı zamanda kuşaklararası seks konusuna da odaklanıyordu, bunun örnekleri sadece konuyu basılı olarak ele aldığı için Kanada'nın gey gazetesi *Body Politic*'e defalarca açılan adli kovuşturmalarda ve ABD'li senatör Jesse Helms'in, "pedofili"ye göz yuman tüm LGBT toplulukların BM tarafından tanınmaktan men edilmesi için yaptığı ve başarıya ulaşan girişiminde görülebilir.[6]

Tıpkı birçok sınıfı kapsayan bir olgu olan cinsel radikalizmin işçi sınıfı ve ezilenler arasından bazı destekçilerinin olması gibi, cinsel muhafazakârlığın da burjuva ve orta sınıf bir tabanı olduğu açıktır. Ancak gerici sağ, neoliberal ekonomi politikalarının onlar için hiçbir ilgi çekiciliği olmayan ya da çok düşük seviyede ilgi çekiciliği olan işçi sınıfı ve ezilenler arasından kendine destek sağlamak için cinsel muhafazakârlığı kullanmıştır. Bu cinsel muhafazakârlık, zaman zaman beyaz ırkçılara bariz biçimde hitap eden bir şey olmuştur, örneğin Fransa Ulusal Cephe Partisi lideri Jean-Marie Le Pen 2001 yılında, Kuzey Afrikalı göçmenlerin "Cumhurbaşkanını sodomize etmek"[7] için fırsat kolladığını ileri sürmüştü. Daha dolaylı bir örneği ise, Gary Kinsman'ın, silahlı kuvvetlerin cinsel azınlıkların yanı sıra ırksal ve etnik azınlıklara da yönelik talim yapmasını sağlamak ve kent merkezinin yeniden gelişimi için yapılan planları güvence altına almak için Kanada devletinin 1970'lerde ve 1980'lerde hamamlara düzenlenen baskınlara başvurduğunu öne sürmüş olmasıdır.[8]

Bazı zamanlarda ise, dinci sağ, örneğin New York şehrinde de olduğu üzere işçi sınıfı, Hispanik, Afro-Amerikalı ve Asyalı kesimleri arasında sürdürülen gey karşıtı kampanyalar, LGBT'leri ırkçılık ya da fakirliğin yol açtığı hüsran için bir

5. Rubin 2011, s. 114-16.
6. Rubin 2011, 218.
7. Shepard 2012, s. 80.
8. Kinsman 1987, s. 208.

günah keçisi olarak kullanmıştır.[9] ABD'deki gericiler homofobik fikirlerini yalnızca kendi yerellerinde değil, Avrupa ve ABD'nin yüzlerce yıllık zulüm ihraç etme geleneğinin devamı gibi işleyerek küresel çapta da yaymışlardır. Nikaragua'daki ABD destekli sağın 1990 yılındaki zaferinin ardından, Sandinistaların yönetiminde geçici LGBT hak kazanımlarına gerileme yaşandı ve eşcinsel ilişkiler suç sayılmaya başladı.[10] Bu ancak 2008'de, FSLN göreve döndükten sonra yürürlükten kaldırıldı. Buna benzer biçimde sağcı Hıristiyan köktendinciliği, sözgelimi Brezilya'da olduğu gibi, Protestanların gey haklarıyla ilgili yasaları önlemek için 1980'lerden beri Katolik hiyerarşisine eklemlendiği yerlerde yaygınlaşmıştır.[11]

Emperyalist ülkelerde yerleşik köktendinci gruplar ahlaki panikleri kışkırtmak veya harekete geçirmek için sıklıkla politikacılarla veya medyayla birlik olmuştur. Scott Long, bu ahlaki paniklerin "yeraltındaki eski çağlardan kalma bir ergimiş kütleden gelen 'kültürel' püskürmeler değil", daha ziyade toplumsal ve politik kaygılara verilen politik karşılıklar olduğuna dikkat çekmiştir.[12] Afrika'daki sağ görüşlü ABD kampanyalarına ilişkin 2012 yılına ait bir rapor, ABD'li Hıristiyan sağ grupların, yani Katolikler, Mormon'lar ve Protestanların, "Afrikalı görüntüsü altında Amerika tabanlı bambaşka bir gündem" gizleyerek, "ABD Hıristiyan sağının altyapısını Afrika kıtasına doğru genişletmekte" olduğunu ortaya koydu. Bunun sonucu, Sahra Altı Afrika'nın çok büyük bölümünde geylere karşı şiddetin artması oldu. Bunun en önemli örnekleri 2011'de Uganda Cinsel Azınlıklar Derneği (Sexual Minorities Uganda) üyesi David Kato'nun[13] ve 2013'te Kamerun AIDS Vakfı (Cameroonian Foundation for AIDS) üyesi Eric Lembembe'nin öldürülmesidir.

9. Hennessy 2000, s. 165.
10. Lumsden 1996, s. 202.
11. Green 1999a, s. 283.
12. Long 2013.
13. Kaoma 2012, s. 1-3.

Cinsiyet ve cinsellik, aynı zamanda Batı ve Doğu Avrupa arasındaki ayrımlar için de birer gösterge işlevi görmektedir. Katolik ve Ortodoks kiliseleri ile bunlara bağlı siyasi akımlar, kapitalist yeniden yapılanmanın ve neoliberal eşitsizliklerin doğurduğu sonuçların Doğu Avrupalılar arasında yarattığı infiali kendi yararlarına çevirmiştir, favori hedefleri de LGBT'lerdir. Bu atmosferde, Doğu Avrupa'daki gey onur etkinliklerine gerçekleştirilen şiddet kısmen, AB'nin " 'ibnetorlar' tarafından yönetildiğine"[14] inanan neo-faşist grupların eseri olmaktadır.

Homofobi, kendileri de neoliberal ekonominin farklı versiyonlarını benimsemiş olmakla birlikte, Siyonizmle ve "Haçlılar"la savaştıklarını iddia eden İslamcı köktendincilerin de ayırt edici özelliklerindendir. Afsaneh Najmabadi, asi ergen genç kadınların karşı cinsin kıyafetlerini giymesi kadar, kadınlar arasındaki erotik bağların da izini süren ve bunları bastıran İran İslam Cumhuriyeti'ne "eşcinsellik heyulasının musallat olduğu"nu söylemiştir.[15] Köktendinci İslamcılarda homofobinin artması, İslam dünyasındaki görünüşte seküler olan rejimlerde de LGBT karşıtı zulümleri artırmıştır. Örneğin, 11 Eylül'den birkaç ay önce, Mayıs 2011'de Mısır'da Queen Boat adlı gece kulübüne düzenlenen baskın, giderek gözden düşen ve sıkışmış durumdaki Mübarek rejiminin Müslüman Kardeşler ve diğer İslamcı köktendincilere karşı üstünlük sağlama çabasının bir parçasıydı.

Gey Sağı

Bununla birlikte, emperyalist ülkelerin bazılarında, özellikle Batı Avrupa'da, cinsellik alanında gericilik ilgi çekiciliğini yitirdi, bu tam da ekonomide neoliberalizmin ilgi görmeye başladığı döneme denk gelmişti. Bu toplumsal iklimde, eşcinsel ilişki biçimlerinden bazıları, yalnızca sağın bir kanadı, çağdaşlaştırıcı kanadı için problemli bir konu olmaktan günbegün

14. Herzog 2011, s. 190-1.
15. Najmabadi 2005, s. 244, 58.

uzaklaşmıştır. Gey dostu bir muhafazakârlığın, refah devletini yıpratma hamlelerini sözde erkeğin tek başına geçimini sağladığı aileyle ilişkilendiren ABD Cumhuriyetçi Parti'sinin hâkim dünya görüşüyle uzlaşması halen zordur.[16] Ancak; burjuva ve orta sınıf kadınların gerçekleştirdiği ilerlemeleri yücelten, aile içerisinde cinsiyet eşitliğini savunan, bir yandan da bu modelin yoksul ve işçi sınıfı kadınlara yüklediği yükleri görmezden geldiği veya önemsemediği halde, ailenin kamusal sosyal hizmetlerin yerini almasını sıkıntılı gören neoliberalizm yanlısı "feminizm" türüyle daha çok bağdaşmaktadır

Nancy Fraser, 2009 yılında, geçmişteki ikinci dalga feminizme dönüp bakıldığında, tam da onun ekonomiye "yeniden artan bir dikkatle" yaklaşımına gerek duyulduğu anda "ekonomizm için ıslah ediciliğine duyulan gereksinimin" abartıldığını ileri sürdü. Sonuç olarak, "yeni bir kapitalizm şeklinin: Fordist dönem sonrası, ulusaşırı, neoliberal kapitalizmin" yükselişini meşrulaştırmak için bu feminizme bir nevi "celp gelmişti."[17] Kanadalı feministler Joan Sangster ve Meg Luxton bir adım daha ileri giderek, liberal feminizmin kadın hareketi içerisinde uzun zamandır *"neoliberalizmin çok daha öncesinde"* bile etkili ve bilinçli biçimde kapitalizm yanlısı bir güç olduğunu savundular. 1989 yılında, Johanna Brenner'dan alıntı yaparak, "sağla aşık atmaya ve anlaşma yapmaya" indirgenen bir "burjuva feminist devrimi"ne ilişkin uyarıda bulundular.[18] 2010 yılına gelindiğine, Brenner anaakım feminizm hakkında yazarken ondan "kapitalist sınıfın gönülsüz hizmetçisi"[19] olarak söz ediyordu.

Geçmişe bakıldığında, Thatchercılığın dahi lezbiyen/gey camiaların açık bir biçimde baskıcı olan politikalar eşliğinde yükselişine bir tepki vermediği görülür. Okullarda ve hükümet destekli programlarda eşcinselliğin ve "özenti ailelerin" teşvik

16. Self 2012.
17. Fraser 2009, s. 108-9, 99.
18. Sangster ve Luxton 2012, s. 289, 293, 297, 293.
19. Brenner 2010, s. 57.

edilmesini yasaklayan Thatcher hükümeti Yerel Yönetimler Kanunu'nun 28. Maddesi (Section 28), esasen " 'sorumluluk sahibi' (mahrem, kapalı, gizli) geyleri 'tehlikeli' olanlardan" ayırıyordu. 28. Madde'deki geçiş dönemi zihniyeti tezahürü temelde, ABD'nin Demokrat Parti'li Başkanı Clinton'ın ABD ordusu için geçerli kıldığı "sorma, söyleme" politikasında (veya bunun benzeri, 2013 yılında "gey propagandası"na karşı çıkarılan Rus yasasında) yer verilen zihniyetin tezahüründen farklı değildir.[20] Bu günden o günlere bakıldığında, 1990'ların ortalarındaki sağ cenah ağırlıklı ABD Meclisi bile kendi LGBT karşıtı gündemini oluşturma çabaları içerisinde sıkışıp kalmıştı; "cinsel değişimin gidişatını tersine çevirmektense statükoyu korumuştu".[21]

21. yüzyılda, hem Batı Avrupa'da hem ABD'de, sağ bile LGBT'lere bir parça alan açmaya başlamıştır. Eşcinsel politikanın bu dönemde esas şeklini alan başat çerçevesi, " 'çeşitliliği' ve 'toleransı' destekleyen ama bunları en dar [neoliberal ifadelerle] tanımlayan", "küresel tüketim için tasarlanmış, sadeleştirilmiş, yeniden dağılımı düzenlenmiş bir 'eşitlik' " idi.[22] Gey sağı bu çerçevede, Duggan ve Richard Kim'in tanımıyla "gey haklarını damlama teorisi"yle açıklayacak biçimde, "egemen kurumlar içerisinde lezbiyen ve gey temsilinin artmasının tüm queerleri yukarı çektiği"ni ileri sürmektedir.[23]

Bu tür kuramların toplumsal bir tabanı vardır. Geçimini gey işletmeler ve kâr amacı gütmeyen kurum/kuruluşlardan sağlayan lezbiyen/gey orta sınıf tabakaları genel olarak, queer camia dışavurumlarını politik açıdan ılımlı düzeyde tutmayı tercih ederler. Orta sınıf veya orta sınıftan kabul edilen lezbiyen/geylerden *kendi* kariyerlerini anaakım işletme ve kurumlarda yapmakta olanların oluşturduğu bir diğer tabaka, reformcu gey hakları hareketlerini en iyi ihtimalle yersiz bir ihtiyaç olarak

20. Hennessy 2000, s. 152 (alıntı: Anne Marie Smith).
21. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 366.
22. Duggan 2003, s. xxi, 21.
23. Duggan ve Kim 2011/2012.

görebilmektedir. Sadece ayrımcılık karşıtı önlemlerin peşinde olmakla sınırlı kalan bir gündemin en azından bir temelini bu oluşturmaktadır. Bu önlemler, diğer ezilen hareketleriyle herhangi bir bağlantı kurmaktan kaçınmakla birlikte, çıtayı eşcinsel evlilik sınırına koymakla yetinmiştir. Orta ve üst sınıf geyler, temel gey haklarının halen kazanılmamış olduğu, örneğin LGBT topluluk HELEM'in bilhassa bunu ortaya çıkardığı Lübnan gibi ülkelerde, daha da temkinli ve muhafazakâr olabilmektedir. Ülke dışından olanların Lübnan'daki gey kimliğin "Batılılaşmış orta sınıfın eseri" olduğu şeklindeki varsayımlarının aksine, erkeklerle seks yapan üst sınıf erkekler HELEM'le herhangi bir şekilde ilişkilenmekten kaçınmaktadır.[24]

Cumhuriyetçi Parti'nin yerleşik homofobisine rağmen, ABD'de gey muhafazakârlar için yeni olasılıklar ortaya çıkmıştır. Bu, 1990'ların sonlarına doğru ulusal lezbiyen/gey politikasında gerçekleşen büyük dönüşümde açığa çıktı. 2000 yılında düzenlenen 4. Ulusal Lezbiyen/Gey Yürüyüşü liderlik, tarz ve program yönünden önceki dönemlerin solun başını çektiği girişimlerinden esaslı bir farklılığa damgasını vurdu. Sağ eğilimli İnsan Hakları Kampanyası Fonu (şimdiki adıyla İnsan Hakları Kampanyası, HRC) ve Metropol Topluluk Kiliseleri Kardeşliği, yüz binlerce lezbiyeni ve geyi Washington'a getirten "inanç ve aile" teması etrafında gerçekleşen bir hareketlilikle, girişimi ele geçirdi. Örgütlenme yukarıdan aşağıydı ve tartışmaya açık değildi; 1979, 1987 ve 1993 ABD ulusal yürüyüşlerini (ve BM'ye yapılan 1994 yürüyüşünü) ören özenli ve kapsayıcı örgütlenmeyle aralarındaki tezatlık çarpıcıydı. ABD'nin LGBT solu, inisiyatifi yeniden ele geçirmeyi henüz başaramamıştır. Sonuç olarak, eşcinsel evlilik ve orduda görev alma için getirilmiş olan güçlü talepler, ABD'deki hareketin bir zamanlar altını çizdiği bir dizi daha kapsamlı meseleyi bir kenara itmiştir.[25]

24. Makarem 2007, s. 105.
25. Duggan 2003, s. 45. Ayrıca bkz. Cohen 1999, s. 115.

Tanınmış ABD'li eşcinsel yazarlardan bazıları –Andrew Sullivan, Camille Paglia, Norah Vincent– birçok meselede birçok açıdan politik sağla özdeşleşmiştir. Özellikle Sullivan, "Yeni Sol feminizmine" sert eleştirilerde bulunmuş, 2001'de bir konferansta "eşcinsel politikanın zayıflatılmasından" yakınmıştır.[26] Bağımsız Gey Forumu (IGF), "Bir Gey Anaakım Oluşturmak" başlıklı bildirisinde ABD'nin gey hakları ideolojisini formüle etti; onun "Amerikan sisteminin kurucu değerlerine", en başta da "piyasa ekonomisine" bağlılığını açıkladı. IGF, "geylerin ve lezbiyenlerin toplumsal ahlaka veya politik düzene herhangi bir tehdit oluşturduğuna" da, radikal bir değişimi desteklemek zorunda olduklarına da itiraz ediyordu. IGF üyesi Bruce Bawer, "Amerikalı geylerin büyük bölümünün umudunun işçi sınıfı devriminde değil, tam onun zıttında, gey dostu duyarlılıkların elit yönetim kurullarının toplantı odalarından akmasında yattığını"[27] savundu.

Dünyada da, geride bıraktığımız son birkaç yılda, anaakım lezbiyen/gey örgütlenmelerle bile çok az bağlantısı olan, LGBT cemaatin ve kimliğin mevcut dışavurumlarına çoğunlukla ikircikli tutumlarla yaklaşan ancak giderek daha açık tezahürleri olan bir yeni gey sağına tanık olunmaktadır. 2002 yılında, sağ görüşlü, popülist, açık gey Pim Fortuyn etrafında birleşen Hollanda'dan bir siyasi partinin hızlı yükselişi bunun belki de en çarpıcı örneklerinden biridir. Daha genel olarak ele alınacak olursa Avrupa'da, giderek daha görünür olan ve politik açıdan aktif bir gey azınlığı, kıta Avrupa'sında "liberal" olarak tanımlanan seküler sağla özdeşleşmektedir; örneğin, şimdilerde Hollandalı lezbiyen/gey liderler büyük bir oranda sağ liberal VVD partisiyle ilişkilenmektedir. Danimarka'da da benzer gelişimler yaşanmaktadır.

Elbette, yeni gey sağının yükselişi, geylerin yüzeysel bir biçimde de olsa kabulünün politik itikadın neredeyse evrensel bir şartı olduğu Hollanda ve Danimarka gibi ülkelerle sınırlı

26. Goldstein 2002, s. 11; Duggan 2003, s. 63.
27. Duggan 2003, s. 48, 54.

değildi. İngiliz Muhafazakâr Parti ve Alman Hıristiyan Demokrat Parti gibi Batı Avrupa sağ partilerinde eşcinsel yanlısı tutumlar son birkaç yılda olağanlaşmaya başlamıştır;[28] Muhafazakâr Parti'li İngiliz Başbakan David Cameron'ın eşcinsel evliliği kabul ettirme çabaları buna örnek olarak gösterilebilir. Elbette, Muhafazakârlar ve Hıristiyan Demokratlar bunu değerlendirmeye bile almadan yıllar önce eşcinsel evliliği savunan lezbiyenler ve geyler vardı. Ancak bugün, eşcinsel evliliğin gerçek anlamda hayata geçmesi, öncü kuvvet olarak anaakım lezbiyen/gey ile merkez sol veya merkez sağ ana kuvvetinin ittifakının sağladığı işbirliğinin giderek büyüttüğü çaba sayesinde gerçekleşmektedir.

Gey sağ belirli bir eşcinsel kimliğin bayrağını taşımaz. Aslında, farklı ülkelerde, birbirinden son derece farklı cinsel tutumları yansıtmaktadır. Makul olma ve uyum üzerine verilen ahlakçı vaazların ABD gey sağında bile genelgeçer nitelikler taşımadığı açıktır; bu, neoliberal gey normalleşmesinin yalnızca bir yüzüdür ve mutlak surette hâkim olan yüzü de değildir. Hollanda'da, Fortuyn cinsel özgürlükçülüğün simgesiydi ve bazı queer cinsel pratikleri eleştirmeyen, bunları açık biçimde öven bir yaklaşımı vardı; bu da, tekeşli olmamanın başlıbaşına, tipik neoliberal toplumun insan ilişkilerine yönelik araçsal tutuma her durumda karşı olmadığının bir başka göstergesidir. Ancak çoğu ülkede gey sağ, queer kimliği ve queer cinselliği önemsememe eğilimindedir ve "normalliği", yani mevcut aile ve kilise kurumlarına entegre olunmasını savunmaktadır. ABD'deki 2000 yılı Lezbiyen/Gey Yürüyüşü'nün "inanç ve aile" pankartıyla yapılması tesadüf değildi.

Gey sağın cinselliğe yönelik tutumları ne kadar değişkenlik gösterirse göstersin, görünen odur ki, herhangi bir alternatif queer cemaatle ilişkilenme ya da herhangi bir alternatif queer kimliğin tanımlanmasına katkı sağlama potansiyeli bulunmamaktadır. Onun ancak gey kapitalizmini övme ve queer

28. Herzog 2011, s. 197.

cinselliği tercihen eşcinsel evlilik içerisinde yatak odasına hapsedilen, mahrem bir mesele olarak tanımlamak arasında kalma potansiyeli olabilir. Bu da, en azından şimdiye dek, gerçek anlamda queer bir sağ ya da benzeri bir oluşumun ortaya çıkmasını olanaksızlaştırmıştır. Aksine, cinsiyetin normatif olarak ele alındığı bir lezbiyen/gey kimliğin güçlenme süreci, kısa bir süreliğine trans veya diğer herhangi gender muhalif aktivistin radikal lezbiyen/gey topluluklar içerisinde öne çıkan ve zaman zaman kilit niteliğinde oynadığı rolle kesintiye uğratıldıktan sonra, gey sağın yükselişi 1968-1973 lezbiyen/gey kurtuluşu ara döneminin kapanmasını sağlamıştır.

Gey sağdan LGB merkez ve merkez sola yayılan, onun homofillerin eski, cinsiyetin normatif olarak ele alındığı homoseksüel anlayıştan ayırt edilmesini neredeyse imkânsız kılan bir "lezbiyen/gey" yorumu kök salmıştır. İronik bir biçimde, John D'Emilio'nun işaret etmiş olduğu gibi, başlarda antikapitalist olan gey kurtuluş hareketi "gey seks ticaretine yatırım yapmanın yasallaşmasının kapısını açtı" ve yeni gey kapitalizmi için uygun koşulları oluşturdu. Bu, 1960'ların ortalarından önce palazlanan homofil hareketler ile son yıllardaki gey sağ arasında şaşırtıcı biçimde devamlılıklar bulunmasının nedenini açıklamaktadır;[29] ikisi de, aralarındaki özgürlükçü geçiş döneminden kalan radikal mirasın üzerinden atlayıp geçmiştir.

Sağ ve Homo-Nasyonalizm

Gey sağ, tümüyle homo-nasyonalisttir. Soğuk Savaş yıllarında, ABD ordusu, Colin Powell'ın komutaya getirilmesiyle sembolleşen ırkçı liberalizmin, hatta timsalini George W. Bush hükümetinde Condoleezza Rice'ın oluşturduğu bir tür feminizmin başlıca dayanak noktası haline gelmişti. Emperyalizm, ABD'deki kadınları başka yerlerde baskı gören kadınların "kurtarıcısı, cankurtaranı" olarak tasvir ederek bir cinsiyet boyutu kazandı. Zaten emperyalist ideolojinin daima bir cinsellik

29. D'Emilio 2012, s. 69, 227.

boyutu olmuştu. 11 Eylül sonrası ABD'de genelinde görülen vatanseverlik hezeyanı, ABD'deki LGBT cemaatleri de sarmıştı: "Amerikan bayrağı tüm gey alanlarında, gey barlarda ve gey spor salonlarında, gey onur yürüyüşlerinde yer alıyor, [buna] bağlılık yemini, ulusal marşın söylenmesi ve ulus birliğine adanmışlığı vurgulayan gösteriler" eşlik ediyordu. Orta sınıf çoğu gey ve lezbiyen de, bu "homo-nasyonel tüketici imgesini mükemmel Amerikan vatanseveri simgesi olarak göstererek" ABD'yi, satın almayı sürdürmek suretiyle kurtarma çağrılarına yanıt veriyordu.[30]

Neoliberal çokkültürlülük de, Jodi Melamed'in sözleriyle, "tuhaf bir biçimde terörist ayartmalarına karşı hassas o sınıfı... ırkçılığa maruz kalan yoksullar olarak tasvir etmek yoluyla" neoliberal düzene karşı gerçekleştirilecek herhangi bir hareketliliği savuşturur. 2006 yılı ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde söylenen sözlerle ifade etmek gerekirse: "Bazı demokrasilerde, bazı etnik ya da dini topluluklar, farklı koşullar altında toplumda mümkün olan özgürlüğün faydalarını kavrama yetisinden yoksundurlar veya bu konuda gönülsüzdürler."[31]

11 Eylül'ün, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'yı yönetenler için Soğuk Savaş sonrası gereksinim duydukları düşman imgesini Arap ve İslam dünyasının oluşturduğunu söylemek bugün artık basmakalıp kaçmaktadır. Bu düşman imgesi çoğunlukla cinsiyetçidir. Dünyanın farklı bölgelerindeki veya nüfusun farklı katmanlarındaki kadına yönelik cinsel baskı vakaları, emperyalist ülkelerin sözümona daha medeni niteliğinin kanıtı olarak ideolojik anlamda sömürülmektedir. Müslüman kadınların özgürleşmesi için düzenlenen kampanyalar –bunlara katılım olsun ya da olmasın veya coşkuyla karşılansınlar ya da karşılanmasınlar– bunun bariz bir örneğidir. ABD'deki Feminist Çoğunluk Vakfı, Afgan kadınların ABD savaşı için orduya yazılmasını sağlamaya çalıştı, bu da Afganistan Devrimci Kadın Birliği'nin vakfın bu tavrını "hegemonyacı, ABD-merkezci,

30. Puar 2007, s. 40, 5 (alıntı: Inderpal Grewal), 2, 43, 66-7.
31. Melamed 2006, s. 16-17.

ego güdümlü, şirket feminizmi" kavramlarının bir tecellisi olmakla suçlamasına yol açtı. 2006'da, tam da ABD'deki Bush hükümetinin askeri müdahale girişimine cephane sağlanacağı bir zamanda, İran'da kısa ve yoğun bir gey karşıtı baskıları kınama dönemi yaşandı; bu dönem, aralarında uluslararası insan hakları gözlemcilerinin tartışma konusu olduğu; ancak yürürlükteki baskıcı İran cinsel yasalarının tartışma konusu olmadığı belli başlı olayların detaylarını içermekteydi.[32]

Homofobik kriterlere yönelik kınamalar, LGBT'ler arasında verimli bir zemine denk düşmektedir. Dini bağnazlığa duyulan öfke, LGBT çevrelerde, özellikle Katolik, Protestan veya Yahudi olarak yetiştirilmiş olup bundan bizzat mağdur olmuş kişiler arasında, derinleşip kemikleşmektedir. İslamcı köktendinci rejimlerin ve hareketlerin LGBT'lere uyguladığı zulme duyulan öfke, Hıristiyan bağnazlığına karşıtlığın mantıksal bir sonucu olmaktadır. İnsanların duyduğu öfke kendi bağlam ve deneyimlerinden uzaklaştırılıp, sanki İslam tabiatı gereği Hıristiyanlıktan daha homofobikmiş gibi –ki bu, tarihsel olayların kanıt üstünlüğüyle tamamen çelişen bir görüştür– İslam dünyasına yansıtıldığında, özellikle de bu öfke emperyalist bir gündeme uyacak şekilde kullanıldığında esas politik sorun ortaya çıkmaktadır. Öfke; bireylerin LGBT meselelerine ilişkin nasıl konumlandıklarından bağımsız bir biçimde, Müslüman kökenli ve/veya Arap olan herkesi kapsayacak şekilde genellendiğinde tehlikeli bir hal alabilir.

"Homoseksüel eylemler İslam hukukuna aykırıdır" nakaratı –birey olarak Müslümanların ya da Müslüman toplulukların ne düşündükleri veya ne yaptıkları sorusunun üzerinden atlayarak– yekpare bir Müslüman ve Arap imajı yaratmak için kullanılmıştır. Bu özcülük, zaman zaman şiddet içeren, hatta ölümcül sonuçlara yol açacak şekilde kullanılmaktadır. Antropolog Raphael Patai'nin *The Arab Mind* adlı eseri, özellikle eserin Arap kültüründe cinsel tabular üzerine olan

32. Puar 2007, s. 6, ix-xi.

bölümü yalnızca yeni muhafazakârlar için Arapların davranışları hakkında bir nevi kutsal kitap işlevi görmekle kalmadı, aynı zamanda Iraklı mahkûmların eşcinsel cinsel ilişkilere girmeye zorlamak suretiyle muhbir yapılmaya çalışılmasını meşrulaştırmak için de kullanıldı. Oysa bir asır önce, Arap homoseksüelliğinin yaygın tasvirleri Avrupa'nın sömürgeci baskısı (ya da homoseksüel seks turizmi) için vesile teşkil ediyorken, Ebu Gureyb hapishanesinde "ABD'li gardiyanların gemi azıya almış şehvet düşkünlüğünde aşırıya kaçmalarını arka planda bırakacak biçimde Arap mahkûmlara uygulanan (sapkın) baskı" vurgulanmaktaydı.[33]

On – yirmi yıllık bir zaman aralığında, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın hegemonyacı İslam dünyası görüşlerinde cinselliğin yeri neredeyse tamamen tersine döndü. Bugün, Avrupa ve Kuzey Amerika, cahil ve geri kalmış olarak görülen İslam dünyasına cinsel aydınlanmayı –daha çok kadın özgürleşmesini, daha küçük bir ölçekte ise LGBT haklarını– götüren birer timsal olarak görülmektedir. Müslüman kökenli bireyler arasında ve İslam dünyasında eşcinsel formasyonlar meselesi, 11 Eylül'den sonra politik ve entelektüel açıdan daha da büyük bir mayın tarlasına dönüştü. Onlarca yıldır feminizme ve lezbiyen/gey hareketine düşman olan yeni muhafazakârlar ve diğer sağcılar, tuhaf bir dönüşle, ezilen Arap kadınların ve eşcinsellerin koruyucuları kisvesine büründüler. Bu ideolojik prizma, Will Roscoe ve Stephen Murray'in de işaret ettiği gibi, Arap cinselliklerine ilişkin yorumları ciddi biçimde çarpıtmakta ve "İslam toplumlarındaki eşcinsel örüntülerin [tarihten gelen] çeşitliliğinin, dağılımının ve uzun geçmişinin"[34] hakkını hiçbir şekilde vermemektedir. Kendisi ne neoliberalizm ne de "teröre açılan savaş" taraftarı olan Fidel Castro'nun sözleriyle örneklendirmek gerekirse, kadın eşitliği destekçisi kisvesine bürünmüş İslamofobi, örneğin Küba'da maçoluğun sürüp git-

33. Puar 2007, s. 4, 138-9 (alıntı: Seymour Hersh), 83-4, 94.
34. Roscoe ve Murray 1997, s. 4-6.

mesinin suçunu İspanya vasıtasıyla gelen "Mağribi" etkilerine atarak, en beklenmedik yerlerde boy göstermektedir.[35]

Buradaki ironi, "toplumdaki hetero-normalleşmesi 19. yüzyılda bir modernlik göstergesi olarak kabul edilir[ken], [bugün] durumun bunun tam tersi haline gelmiş" olmasıdır. Ancak değişmeyen bir şey vardır: " 'Batı', modernliğin neyi içerdiğini tanımlama, modernliğin kurallarını adil olmayan biçimde...kendi uygun gördüğü şekilde değiştirme iktidarını kendinde bir hak gibi görmeye devam etmektedir."[36]

11 Eylül, Avrupa ve Kuzey Amerika'da sağa, kendini feminist ve cinsellik konusunda hoşgörülü olarak yeniden tanımlaması için eşsiz bir fırsat sundu. İslam dünyasına askeri müdahale kısmen, Müslümanları "ister baskılanmış ve engellenmiş, ister çokeşli ve cinsellikte ölçüsüz, isterse aynı anda her iki nitelikte olsun, cinsel sapkın"[37] olarak betimlemek suretiyle meşrulaştırılmıştır. Bu, yarım yüzyıl boyunca feminist değişim ile cinsel değişimde pek de etkin bir fren işlevi göremedikten sonra pek çok sağcının kendilerini kısa bir zaman zarfında Batılı aydınlanmanın, kadınların, hatta "İslam faşizmine" karşı olan geylerin savunucusu gibi yeniden şekillendirmesine yaradı. LGBT ve feminist hareketler, sömürgeciliğin ve küresel eşitsizliğin sorumluluğunu üstlenme meselesinin üzerini örtmek amacıyla, bunlar yerine, Batılı olmayan ülkelerin, sözde onlara mahsus olan kadın düşmanlığına ve homofobisine odaklanan bir siyasi projeye doğru güdümlenmiştir.[38]

Beyaz olmayan ve yoksul kesimin bir kısmı tarafından benimsenen LGBT karşıtı tutumlar, sağa meyleden orta sınıf beyaz geylerin kendilerine LGBT siyahların ve göçmenlerin destekçisi süsü vermesini, bir taraftan da diğer siyahları ve göçmenleri de homofobik olarak yaftalamasını mümkün kıl-

35. Lumsden 1996, s. 46.
36. Rao 2012.
37. Jakobsen 2012, s. 25.
38. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 144.

maktadır.[39] Hollanda ve Danimarka gibi ülkelerde sağ görüşlü güçler, 2001'den itibaren sağ görüşün anaakım lezbiyen/gey örgütlenmelerdeki kabulünü, hatta hegemonyasını elde etmek için İslamofobinin nasıl kullanılabileceğini göstermiştir. Bunu istemeden teşvik eden de, 2001 yılında eşcinsel evliliği tasvip eden Avrupalıları "domuzlardan ve köpeklerden daha aşağılık"[40] ilan eden Rotterdam imamı Khalid El-Moumni gibi köktendinci Müslümanlar olmuştur.

Fransa'da, Paris'in ve diğer büyük kentlerin göçmen mahalleleri homofobinin beslendiği topraklar olarak, medyanın anlaşılmaz biçimde dini önyargıya odaklanarak ayrımcılık ve yoksulluk konularını önemsememeye meyletmesinden beri "Cumhuriyetçi özgürlüğün ışığının henüz erişemediği birkaç alan" olarak betimlenmektedir.[41] 2013'te, eşcinsel evliliğe karşı kitlesel hareketlenmeler milyonlarca beyaz Fransız arasında homofobinin ne yoğunlukta olduğunu ortaya çıkarınca, kenar mahalleler önyargı konusundaki sözde tekelliğini hızla yitirdi. Yine de, çevrelerini saran çok daha büyük, heteronormatif cemaatler arasında kalan LGBT'leri mıknatıs gibi çeken Paris'teki Marais veya San Francisco'daki Castro gibi gey gettolarla tanımlanan norm, beyaz olsun ya da olmasın, daha geniş anlamdaki toplumun içerisinde düzcinsel normun pekiştirilmesine yaramaktadır.

ABD'de bile, yeni muhafazakârlar – Hıristiyan köktendinciliğine ideolojik anlamda en az bağlı olan Cumhuriyetçi fraksiyon – daha önceden benimsedikleri toplumsal muhafazakâr ve homofobik seküler imajlarını yıkarak[42] neredeyse feminist kisvesine büründüler. Sağın, Irak'ta uğradığı bozgun sonrası en azından geçici bir süreliğine sarsılmış ve bölünmüş olması, ABD'nin siyasi dünyası içerisinde merkezde ve merkez sağda geylerin seslerini duyurabileceği daha çok alan açtı.

39. Puar 2007, s. 28-9.
40. Herzog 2011, s. 201.
41. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 39, 141-3.
42. Örneğin bkz. Dicter 1980.

Yeni homo-nasyonalist sağ aynı zamanda ateşli bir biçimde Siyonist'tir. Ne yazık ki, daha geniş kapsamlı uluslararası ve bölgesel lezbiyen/gey ağlar, özellikle emperyalist ülkelerdekiler veya buralardan yönetilenler, InterPride'ın World Pride'ı 2006 yılında Kudüs'te gerçekleştirme kararı alması örneğinde olduğu gibi, İsrail homo-nasyonalizmine kucak açma ve Filistinlilerin itirazlarını görmezden gelme veya sürüncemede bırakma eğiliminde olmuştur.[43] Toronto Pride'ın 2010'da (sonradan geri adım atılacak olan) Queers Against Israeli Apartheid topluluğunu yürüyüşe katılmaktan men etme kararında ve New York LGBT Merkezi'nin bir Filistin dayanışma grubunu 2012'de New York'ta yapılacak olan toplantıya katılmaktan men etme kararında –ki bu, tabandan gelen bir taleple alınan değil, bir kurumu temsil eden bir yöneticinin kabul ettirdiği bir karardı– görülen bu eğilim Kuzey Amerika'da çok güçlü olmuş, sonradan bu eylemler geçici olarak durdurulmuş,[44] durdurma kararı ancak 2013'te kaldırılmıştır. Benzeri bir temayül, Lübnan'dan HELEM gibi LGBT toplulukların protestoları üzerinden, Uluslararası Gey ve Lezbiyen Seyahat Birliği'nin 2009 yılı konferansını Tel Aviv'de düzenleme kararında da görüldü.[45] Genel olarak, İsrail, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki anaakım lezbiyen/gey topluluklar, "pinkwashing" konusunda suç ortağı olmuşlardır: açıkça veya üstü kapalı biçimde Filistinliler, diğer Araplar ve Müslümanlar dışlanırken, İsrail aydınlarının oluşturduğu büyüleyici çevreye dahil edilerek İsrail'deki gey hayatının ve haklarının övülmesi bunun örneğini oluşturur.

Batı Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın aşırı sağ kesimlerinde homo-nasyonalizmin ortaya çıkması aşırı sağı, dünyanın en homofobik güçlerinden pek çoğunun neoliberal gündemini bile isteye göz ardı etmeye sevk etti. Mısır'da 2001 yılındaki Queen Boat baskınının ve 11 Eylül'ün birkaç ay öncesinde

43. Puar 2007, s. 16.
44. Schulman 2012, s. 117-18, 121, 157-8, 170.
45. Schulman 2012, s. 116.

meydana gelen LGBT karşıtı baskı dalgasının sorumlusu olan Mübarek rejimi kuşkusuz, ABD'nin Ortadoğu'daki önemli müttefiklerinden biri ve neoliberal politikaların başlıca Arap yandaşlarından biriydi. Yeni gey dostu olmuş sağ, aynı zamanda, Fas, Körfez devletleri ve (dünyadaki açık ara en teokratik devlet ve ABD'nin Ortadoğu'daki en eski müttefiği olan) Suudi Arabistan Krallığı gibi ABD müttefiklerinde süregiden homofobik baskıları görmekten genelde kaçınmaktadır.[46] Avrupa ve Kuzey Amerika'daki medya 2005'ten bu yana, (gey aktivistleri "Freedom Camp"ten* atan) Lübnan'daki emperyalist bağlantılı, Suriye karşıtı bloğun açık homofobisini ya da LGBT mağdurları koruyamayan Batı'nın finanse ettiği insan hakları örgütlerinde yaygın olarak görülen ön yargıyı ya da cesaretsizliği haber yapamamıştır.[47]

ABD sağcılarının lezbiyen/gey haklarına olan riyakârca yaklaşımı, LGBT Araplar için faydasız olmaktan da beterdi. Bugün Irak'ta egemen olan Şii partiler, milisler ve çeteler, eşcinsel cinsellikler yaşayan insanlara uygulanan ve ABD'li işgalcilerin durdurmak için parmaklarını bile kaldırmadığı korkunç baskıların suçlusudur. 2007'de yaşanan bir olayda, Iraklı bir LGBT aktivist, Irak polisi kendisine işkence yaparken yan odada Amerikalıların konuştuğunu duymuştu.[48]

Gey Sosyal Liberalizmi

LGBT cemaatlerde giderek artan homo-nasyonalizm ve cinsiyet normlarına uyumluluk ile düzcinsellerin gey normalleşmesine giderek artan toleranslı yaklaşımının bir araya gelmesi, anaakımda lezbiyen/gey hakları gündemine alan açılmasına katkı sağlamıştır. Radikal solun zayıflaması, LGBT hareketlerle arasındaki bağların aşınmasına katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte, çağdaşlaştırıcı sağ homonormatif politikaya sıcak

46. Archar 2002, s. 31-5.
* Mısır'da bir halk plajı. (y.h.n.)
47. Makarem 2011, s. 102-7.
48. Ireland 2007.

bakmakta olsa bile, pek çok LGBT topluluk, homofobik sağ tarihinin bıraktığı anılar yüzünden onunla birlik oluşturmaktan geri durmaktadır. Bu, LGBT aktivizmi için politik partnerler olarak çoğu zaman "sosyal liberal" olarak adlandırılabilecek geniş kapsamlı güçler kümesini bırakmaktadır: Bunlar, neoliberalizmin temel parametrelerini kabul eden ancak politikaya daha insani, toplumsal bir boyut getirmeye çalışan güçlerdir. Bunların arasında ABD'deki Demokrat Parti ve Avrupa'daki sosyal demokrat, yeşil ve sol liberal partiler yer almaktadır. Ayrıca, bir zamanlar radikal bir güç olan Brezilya İşçi Partisi (PT), daha yakın zamanların popülistleri olan Meksika Demokratik Devrimci Partisi (PRD) ve Güney Afrika'daki ANC gibi eski ulusal kurtuluş hareketleri yer almaktadır.

Son yirmi – otuz yıldaki pek çok Batı Avrupalı sosyal liberal hükümet, lezbiyen/gey hakları yasalarını ihtiyatlı bir biçimde desteklemiştir. Tony Blair, Yeni Emek adı altında toplanan parti politikalarının Thatcher'ın çoğu ekonomi politikasını ve genel olarak toplumsal meseleler üzerine onun aile değerleri retoriğini sürdürmesine rağmen, yaptığı gey dostu resmi açıklamaları kendi ilericiliğini göstermenin ucuz bir yolu olarak kullandı. ABD Başkanı Barack Obama, ilk döneminin büyük kısmında LGBT meselelerine tedbirli yaklaşımına karşın, 2012 yılında yeniden seçilme kampanyaları zamanında eşcinsel evlilik konusunda çoğunluğun tarafına geçerek, bunu yapmamış olduğu takdirde hayli zarar görecek olan ilerici imajını parlatmış oldu. Fransa'nın Sosyalist Parti'si, 2006 yılından itibaren, milliyetçi ve cumhuriyetçi bir söylemle de olsa eşcinsel evliliği ve eşcinsellerin evlat edinmesini onaylatmaya uğraşma taktiğini seçti.[49] Eşcinsel evlilik ve evlat edinme sonradan, 2012'de, cumhurbaşkanı François Hollande tarafından, bir dizi tasarruf tedbiri eşliğinde yasallaştı. Neoliberal ekonomi ile gey hakları mevzuatının bir arada yürümesi, zaman zaman diğer kıtalarda da aynı biçimde uygulanmıştır. Sözgelimi, ANC yönetimindeki

49. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 21, 31-4.

Güney Afrika, dünyada anayasasında cinsel yönelime dayalı ayrımcılığı yasaklayan ilk ülke olmuştu.

Eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasının ve ayrımcılık karşıtı yasaların lezbiyen/gey reform programlarına birer alt başlık gibi eklemlenmesinin ardından, eşcinsel partnerlerin birlikte yaşaması ve evliliği konuları, sosyal liberallerin gündemine birçok yönden bilhassa uygun gelmiştir. Bir taraftan, meşrulaştırılması gitgide zorlaşan ayrımcılığı ortadan kaldırıyor gibi görünmektedirler, diğer taraftan, devletin durdurduğu sosyal yardım fonksiyonlarını üstlendiği varsayılan aile yapılarına ideolojik bir adanmışlıkla yan yana yürümektedir. Eşcinsel partnerlik ve evlilik, Avrupa'daki sosyal demokrat ve yeşil partilere, sözgelimi emeklilik maaş ve ikramiyelerinde, göçmen haklarında ve bunlar gibi olanaklarda genel bir artırıma gitmekten çok daha düşük bir maliyete kendilerine ilerici bir hava verme imkânı sağlamaktadır. Bu, Avrupa'da Hollanda ve Belçika'yla, Kuzey Amerika'da Kanada, Afrika'da Güney Afrika ve Latin Amerika'da Meksiko şehriyle başlamak üzere bir dizi ülkede ve bölgede eşcinsel evlilik hakkının kazanılmasının nasıl mümkün olduğunu açıklamaya yardımcı olur.

Bir dizi ülkede 1990'lardan itibaren medeni kanun çerçevesinde eşcinsel birliktelik hususunda yasaların ve daha yakın tarihlerde eşcinsel evlilik yasalarının geçmesi, lezbiyen/gey özgürleşmesinin başarıda zirveye ulaşması gibi sunulmuştur. Fransa'da ve Almanya'da medeni birliktelik mevzuatı; eşcinsel partnerlerinin AIDS'ten ölümünden sonra ve açık eşitsizliğin başka örnekleriyle evlerinden atılmış olan hayatta kalanların yaşadığı adaletsizliğe tepki olarak yüz binlerce insanın sokağa çıkmasını sağlayan LGBT hareketlerin gerçekleştirdiği hareketliliklerin ardından geldi. Ancak ilginç bir biçimde, Avrupa ülkeleri arasında evlilik kurumunu eşcinsel çiftlere açık hale getiren ilk iki ülke olan Hollanda ve Belçika'da bu, herhangi bir somut LGBT hareketliliği olmadan gerçekleşti. Aslında, Felemenk LGBT hareketi, Belçika'nın eşcinsel evlilik mevzuatına eleştirel bir mesafede dururken, Hollanda

LGBT hareketi geçmişinden bugüne eşcinsel evlilikten ziyade "ilişkilerin çok çeşitliliğini" savunmuştu. LGBT mücadelenin içerisinde, kazanılmış bir zaferin yanı sıra başka bir şeyler de olup bittiği açıktır.

Esasen, partnerlik yasaları iki uçlu bir konudur. Bu yasalar ancak LGBT hareketlerinin yükselişi ve gücüyle mümkün olabilmiştir. Fakat bunlar her durumda LGBT hareketlerin birinci önceliği veya motivasyonu olmadı. Bu yasalar aynı zamanda, mevcut hükümetlerin kabul ettiği ve kabul ettirdiği biçimleriyle, LGBT'leri tekeşli, ahlak kurallarına uygun ve sıkı bir düzenlenme altına alınmış kılan bir öngörüye uyan tedbirlerdir. LGBT'lerden normalleşmeleri, daha kapsamlı, "aile yanlısı" bir gündeme uyumlu olmaları, kendi partnerlerine destek sağlamak suretiyle sosyal sorumluluklara getirilen neoliberal özelleştirmeye katkı sunmaları beklenmektedir.

ABD'nin özgürlükçü düşünce kuruluşu Cato Enstitüsü'nden David Boaz eşcinsel evliliği, serbest piyasa ile birlikte düşünüldüğünde evliliğin yoksullar arasında disiplini dayattığı ve tek taraflı bağımlılığı özelleştirdiği şeklindeki sarih dayanaklar üzerinden tartışmıştır.[50] Anaakım Birleşik Krallık LGBT lobisi Stonewall da, eşcinsel çiftlerin, tıpkı karşı cinsin kıyafetlerini giyen çiftler gibi, "birbirlerinin geçimini sağlamakla yükümlü"[51] olmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Birçok ABD eyaletinde gerçekleştirilen zorunlu atölye çalışmalarında, evliliğin sosyal yardımlardan faydalananlara yoksulluktan kaçış yolu sağladığına yönelik vaazlar verilmektedir.[52] Sözgelimi hapishanede bir süre yatmış olan dört Afro-Amerikalı erkekten üçünün işe alınmadığı, konut ve sosyal yardım alamadığı Washington gibi şehirlerde varolan, yoksulluğun ırkçı ve mücrimleştirici nitelikleri, bu durumun tersinin geçerli olduğunu ortaya koymuştur.[53] ABD'nin tamamında, "heteroseksüel evliliğin teşvik

50. Duggan 2003, s. 64.
51. Barker 2012, s. 99.
52. Sidel 2012, s. 14-15.
53. Alexander 2010, s. 4.

edilmesi, yoksulluk oranlarını düşürme çabalarında tümüyle başarısız olmuştur."[54]

Bu durum; işçi sınıfının, yoksulların ve siyahların, en azından ABD'de, evlenmelerinin veya evli kalmalarının genel olarak daha düşük ihtimalli bir olgu olmasıyla birlikte düşünüldüğünde,[55] eşcinsel evliliğin işçi sınıfından olan pek çok kişiye de sağladığı faydalar inkâr edilemez ise de, bunu savunmanın ezici bir çoğunlukla orta sınıf ve beyazların meselesi olmasını olağanlaştırmaktadır. Eşcinsel evliliğin, "inşa edilmiş aile" ya da "seçilmiş aile" kavramlarına –akrabalık yapılarına değil, yakınlık duyulan insanların birlikte hayatta kalma amaçları doğrultusunda irticalen gerçekleşmiş düzenlemelere dayanan aileler*– öncülük eden LGBT'ler arasında popüler bir hayat gayesi olmayışı da şaşırtıcı değildir.[56] Romantizm ideolojisinin gücü çoğu LGBT'nin kendi menfaat algısını zaman zaman çarpıtsa da, hayatlarının gerçekliği, evlenme hakkının "çoğu queerin karşı karşıya kaldığı sorunlar için kısıtlı ve tümüyle yetersiz bir çözüm"[57] olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Eşcinsel evliliği savunanların; lezbiyen annelere veya ne kendi hayatlarında ne de çocuklarının hayatında var olmasını

54. DeFilippis 2011/2012a.

55. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 370-1.

* 1980'lerin altkültüründe biyolojik aileleri tarafından evden atılan ya da özgürce yaşamak istediği için evden ayrılan bireylere kalacak güvenli yer sağlayan, alternatif bir aile sunan drag queen'lerin kurduğu evler vardı. Evlerinden ayrılmak zorunda kalan trans, eşcinsel, siyah ve Latin bireyler bu evlerde yeni bir aileye sahip oluyor, onlara kendileri olabilme imkânı sunan evlerde, aileleriyle birlikte düzenledikleri çeşitli yarışmalara katılarak sosyalleşiyorlardı. Evlatlıktan reddedilen, büyüdüğü evden atılan ya da toplum tarafından istismar edilmiş, dışlanmış insanlar için aile kavramı bu evler aracılığıyla farklı bir anlam kazanıp yeniden tarif ediliyordu. Balo kültüründe evleri kurmuş olan ve yürüten kişilere "anne" deniyordu. Bunlar "houseball communities" [balo evi] olarak geçiyordu. Bu kısımda geçen "inşa edilmiş aile" de "houseball communities" gibi, gey/lezbiyen aileler gibi, debdebe ailesi gibi biyolojik temelli değil, alternatif, "seçilmiş aile" türlerinin tümünü kapsayan bir çatı ifade olarak kullanılmaktadır. (ç.n.)

56. Hollibaugh 2011/2012b.

57. Duggan 2011/2012b.

istedikleri eski erkek partnerleriyle evlenmeleri yönünde ev içi şiddet mağdurlarına olası baskı kurabilecek evlilik teşvik programlarının tehlikelerine bu kadar nadiren değinmeleri ancak bir nebze şaşırtıcıdır.[58]

Eşcinsel evlilik, neoliberalizmin toplumsal gündemine uymasının yanı sıra, devletler arasında yeni bir uluslararası hiyerarşinin belirlenmesine de yardım eder. "Barbarlık ile medeniyet arasındaki mesafenin bir diğer göstergesi" haline gelmiştir, yani: Doğu Avrupa ile Batı Avrupa'nın, İslam dünyası ile Avrupa'nın arasındaki mesafenin.[59]

Sosyal liberal sol, partnerlik haricindeki konularda çoğu zaman sağ kadar muhafazakâr olmuştur. Pek çok emperyalist ülkede dikkatlerin gitgide daha çok LGBT ergenlere, çoğu kez intihara götüren tecrit ve tacize çevrilmesine rağmen, korkular ve tabular, genç cinselliğinin siyasi yelpazenin tümü kapsamında tartışılmasını sınırlandırmaktadır. Örneğin, 2012 yılında bir Hollanda mahkemesi, kuşaklararası seksin ve bu alanda yapılacak yasal bir değişikliğin toplumsal kabulünü savunmanın dahi kamusal düzene tehdit oluşturduğu gerekçeleriyle Martijn vakfını lağvettiğinde, hemen hemen hiçbir Hollandalı siyasetçi bu karara itiraz etmedi. Böyle bir atmosferin yarattığı soğutma etkisi, LGBT toplulukların 16 yaş altındakiler ile üzerindekilerin aynı toplantıda bir arada olmasına bile olanak tanımaktan çekinmelerine yol açmaktadır.

Ancak sosyal liberal partilerin LGBT meselelerindeki eksiklikleri hiçbir zaman LGBT hareketlerin yöneldikleri doğrultuda ilerleyişlerini sarsmamıştır. Bu durum, LGBT hareket içerisinde gerçekleşen bir değişimi yansıtmaktadır. 1970'ler ve 1980'lerde emperyalist ülkelerde ve 1980'lerin sonlarından itibaren Güney Afrika'da, Latin Amerika'nın büyük bölümü ile Güney ve Güneydoğu Asya'da kurulmuş olan en büyük lezbiyen/gey hakları örgütleri, ilk başlarda misyonlarını içinde bulundukları toplumların heteroseksüel normlarıyla mücadele

58. DeFilippis 2011/2012b.
59. Puar 2007, s. 20.

etmek olarak gördü ve diğer toplumsal değişim hareketlerini, özellikle feminist hareketleri müttefikleri olarak görme eğiliminde oldu. Ancak 1980'ler ve 1990'larda merkezin solundaki partilerin eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması, ayrımcılık karşıtı yasalar ve eşcinsel partnerliklerin yasal olarak tanınması konularına açık olduklarını ortaya koyduğu zaman olduğu gibi, kadın hareketleri ve diğer hareketler, lezbiyen/gey hareketlerin kazanımlarına ayak uyduramadılar. Bu, geniş kapsamlı ittifakların stratejisini giderek, gey haklarının kazanılmasına yaramaktan ziyade, bir ayak bağı gibi göstermeye başladı. Etki alanı geniş bir toplumsal değişim gündemini amaçlamak, 20. yüzyılın sonunda ya da 21. yüzyılın başında politik açıdan dost kazanmakta veya insanları etkilemekte pek de işe yarar olamadı. Belli başlı LGBT örgütler, çoğunlukla halen geniş kapsamlı ve ilerici bir gündeme bağlı olduklarını ilan etmekle birlikte, gitgide daha çok LGBT orta sınıf katmanları ile en güçlü sosyal liberal politik güçler arasında bağlantı kurmaya çalışan bir lobi işlevi görmeye başladı.

Yoğun toplumsal değişimin –orta veya üst orta sınıftan olmayan ve ekonomideki darboğaz zamanlarında sıkıntı çeken çoğu LGBT'nin gereksinim duyduğu türden bir toplumsal değişimin– dışlamalarına getirilecek yasal reformlara odaklanan lezbiyen/gey hareketler arasında politik gündem böyle güç kazanmıştır. LGBT hareketlerin hegemonyacı, sosyal liberal kanadı yasal reformları yalnızca ayrımcılığa, önyargıya ve baskıya karşı koymanın bir aracı olarak değil, aynı zamanda bir azınlık açısından belli bir toplumsal statü ile toplumsal hareketliliği güvence altına almanın bir yolu olarak görmüştür. O bakımdan, reformların gündemi bir uyum sağlama gündemi halini almıştır. Başlıca lezbiyen/gey örgütlerde çalışan ya da liderlik eden kişiler her zaman bir uyum sağlama gündemi oluşturma ve izleme taraftarı olmayabiliyordu; en azından başlangıçta çoğunlukla uzun vadeli, yoğun bir değişimi en azından destekler gibi göründüler, kimi vakalarda bireysel olarak bu gündeme halen hakikaten inananlar olabilir. Ancak

pratikte, büyük ölçüde paranın ve onun arkasındaki toplumsal baskının etkisiyle yumuşamaya ve ılımlılığa boyun eğmişlerdir. Günümüzde geylerin uyum sağlama gündemi Batı Avrupa ve Kanada'da merkez-solda baskındır; Latin Amerika'da, ABD'de ve sayıları giderek artan birçok başka bölgede ise büyük ilerlemeler kaydetmektedir.

Lezbiyen/gey hakları, örnek vermek gerekirse bilhassa 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması'na cinsel yönelim haklarının yazılmış olmasından bu yana, Avrupa Birliği tarafından iyileştirilmektedir. AB içerisinde bu alanda ilk girişimin daha çok sosyal demokratlar, sol liberaller ve yeşillerden gelmiş olmasıyla birlikte, o zamandan beri daha kapsamlı girişimler olmaktadır. İçlerinden pek çoğu AB'yi (her ne kadar esas olarak askeri olmayan "yumuşak güce" dayalı olsa da) büyük bir güç olarak gören AB liderleri, bir çeşit Avrupalı kimliğini teşvik etme gereksinimi duyar. Peki Avrupalı kimliğini oluşturan ne olabilir? Birer Avrupa geleneği olsalar da: güçlü bir işçi hareketi ve sosyal devlet olamaz; AB Lizbon Gündemi, küresel ekonomide daha büyük rekabetçilik adına bunların altını oymayı hedeflemektedir. Bu kimliği oluşturan şeylerden biri, gerçekte hiçbir maliyeti olmayan (sekülerlik, idam cezasına karşı olma ve gey karşıtı ayrımcılığın resmen kaldırılması gibi) insan haklarıyla güvence altına alınmış olan bir "değerler topluluğu"na sahip olmak olabilir.

Manevi değerler, Avrupa'nın, komşusu olan İslam dünyası ülkelerden ayrılmasının yanı sıra, George W. Bush yönetimindeki ABD'den de ayrılmasında özellikle yararlı oluyordu. Giderek daha çok sayıda Avrupalı, Avrupa'nın sert kemer sıkma politikalarına entegrasyonuyla işbirliği içerisine girdikçe, bu değerler AB'nin kriz süresince alternatif, daha cazip yüzü olmaları açısından faydalı olmaya devam etmektedir. Böylece, LGBT hakları bir anlamda, piyasaları açık olmaya zorlanan ve sosyal korumalarının pek çoğu aşama aşama ellerinden alınan Avrupalılara sunulan demokrasi yaldızının bir parçası olmaktadır.

Bunun, birçok AB ülkesinde (ilk olarak İrlanda ve Avusturya'da, yakın tarihlerde ağırlıklı olarak Doğu Avrupa devletlerinde) gey karşıtı yasaların hükümsüz kılınması ve hemcins ilişkide cinsel rüşt yaşının karşı cinsle ilişki için geçerli olan cinsel rüşt yaşıyla aynı olması için baskı oluşturulması gibi bazı olumlu sonuçları olmuştur. Portekiz'de eşcinsel evliliğe şiddetle karşı çıkan, İspanya'da ona karşı kitlesel hareketlilik örgütleyen ve İtalya'da herhangi bir olasılığına dahi (şimdiye dek başarıyla) direnen Katolik Kilisesi gibi gey karşıtı güçlerin karşısında LGBT kazanımlarının elde edilmesinde modern, seküler bir Avrupalı kimliğinde ısrar etmenin yararı olabilir. Ancak bizzat bu reformları desteklemiş olan bu politik güçler –bir dereceye kadar tereddütle, bir dereceye kadar çekingen biçimde– aynı zamanda dar gelirli LGB'lerin, transların, sokak gençliğinin ve beyaz olmayan LGBT'lerin de dahil olduğu yoksullara ve azınlıklara yönelik saldırı hamlelerinde rol almışlardır.

ABD'nin Demokrat Parti'si anaakım gey hakları gündemine faydalı olmakta daha yavaş kaldı, en azından Clinton yönetimi zamanından Obama yönetiminin ilk döneminin büyük kısmına dek ulusal düzeyde böyle oldu. Bu suretle, politik sisteme daha büyük çaplı bir gey entegrasyonuna yönelmiş olan uluslararası trendin bir ölçüde istisnası olan Ulusal Gey ve Lezbiyen İş Gücü gibi büyük bir organizasyonu kendinden uzaklaştırmış oldu. 1993 yılındaki ABD ulusal lezbiyen/gey yürüyüşü pek çok açıdan, Cumhuriyetçi sağı olduğu kadar Clinton yönetimini de hedefine almıştı. ABD'deki hareketin ağırlık merkezinin Demokrat Parti'nin solunda bir noktaya değil, bilakis sağına kayması ancak 2000 yılındaki yürüyüşle gerçekleşti. Obama'nın eşcinsel evliliği desteklemesi, ABD'li LGBT güçlerin geniş bir kısmının Demokrat Parti'nin ardına aynı hizada dizilerek geri çekilmesine yol açmıştır.

Birkaç dışa bağımlı ülkede de, sosyal liberal sistemler içerisinde LGBT politik aktivizmi için bir parça alan var olmuştur. 1980'lerde İşçi Partisi (PT), LGBT yanlısı konum alınmasına öncülük ettiği Brezilya'da 2002 yılından itibaren Cumhurbaş-

kanları Lula Ignacio da Silva ve Dilma Rousseff yönetimlerinde sosyal liberal bir partiye dönüşerek LGBT politikası için bir nirengi noktası olmayı sürdürmüştür. Ancak iktidar partisi olan PT'nin politikaları, cinsel meselelerle ilgili, ekonomi meselelerinde olduğu kadar ihtiyatlı davranmıştır. Örneğin, ayrımcılık karşıtı yasalar bazı eyaletlerde ve belediyelerde geçmiş ancak devlet düzeyinde geçmemiştir. PT'li bazı politikacılar eşcinsel evlilik için baskı kurarken, partinin yöneticileri Katolik veya aşırı Protestan kiliselerini ya da sağı düşman edinmemeyi tercih ederek, eşcinsel çiftlere de karşı cinslerden olup evli olanlarla aynı hakların verilmesi meselesini 2011 yılında Federal Yüksek Mahkemesi'ne bırakmıştır. Meksika Demokratik Devrim Partisi, en azından eşcinsel evliliği yasa olarak 2009'da geçirdiği Meksiko şehrinde, daha fazlasını yapmıştır.

Bununla birlikte, çoğu Asya ve Afrika ülkesinde, LGBT aktivizmiyle politik düzeyde işbirliği yapacak büyük sosyal liberal partiler bulunmamaktadır. Pek çok ülkede bunun dengi olmaya en yakın olan şey, LGBT STÖ'ler ile yabancı (çoğunlukla Avrupa'dan) sosyal liberal destekçiler arasında kurulan ilişkilerdir. Bu STÖ'ler, emperyalist ülkelerden, özellikle (doğrudan ya da dolaylı olarak) Hollanda ve İskandinav hükümetleri ile lezbiyen/gey kuruluşlarından alınan fon destekleriyle ilgili olarak alışılmadık bir albeni yaratan hususlarla karşılaşmaktadır. Tüm dünyadaki feminizm trendleri, kadın hareketlerinin STÖ'leştirilmesi vasıtasıyla yapılan bu baskılara katkıda bulunmuş;[60] genel olarak Latin Amerikalı feministler, özel olarak lezbiyenler arasında meşruiyet ve temsil meseleleri üzerine sancılı tartışmalara yol açmıştır.[61] Dünya Bankası, Hollanda ya da İskandinavya hükümetleri veya kalkınma ajanslarının toplumsal hareketlere fon sağladığı yerlerde, ister devletten ister sivil toplum temsilcisi olsun, bağışçıların "hükümleri ve şartları dikte etmesi"[62] tehlikesi mevcuttur. Hareketlerin

60. Alvarez 2000.
61. Mogrovejo 2000, s. 85-7.
62. Joseph ve Dhall 2000, s. 174.

emperyalist ülkelerden, emperyalist devletlerdeki homonormatif toplulukların görüp ayırdına varabileceği kimliklere ve modellere dayalı fonlar sağlıyor olmalarındaki risk büyüktür. Bu kimlikler en çok orta sınıftan, ticarileşmiş hayat tarzlarıyla en çok uyum içerisinde ve neoliberalizme karşı çıkma eğilimi en düşük olan kimliklerdir.

Yabancı fon sağlayıcıların, dışa bağımlı ülkelerdeki LGBT hareketlerin çalışmalarını sürdürmesini sağlamakta çok önemli rol oynayabildiği için, hareketlerin onlara yanıt verip onlarla uzlaşması kaçınılmaz olmaktadır. Sorun, STÖ'lerin yabancı fonları ne ölçüde LGBT'leri desteklemek için kullandıkları ve fon sağlayanların gündemini LGBT'lere ne ölçüde pazarlamaya çalıştıkları konularıdır. Lübnanlı LGBT topluluk HELEM başlarda, herhangi bir koşulu bulunan tüm fonları geri çevirerek ve belli politikalarla veya politik etki oluşturma girişimiyle doğrudan bağlantılı olan fonlardan uzak durarak bu baskılara direndi. Ancak diğer yerlerde olduğu gibi, Arap bölgesinde de sıkışmış halde olan LGBT topluluklar da, pek çok Avrupalı ya da Kuzey Amerikalı fon sağlayan ve danışmanın "alıp yürümüş ticarileştirme ve imaj yaratımı, sağa, kurumsal kimlik politikalarına doğru değişim ve cemaatin asıl gereksinimlerinden kopuk olma" niteliğinden her zaman muaf olamamıştır.[63]

Henüz Queerleşmemiş Sol

Merkez solun sosyal liberal politikasının haricinde, LGBT radikallerin neoliberal karşıtı sol, hatta antikapitalist sol içerisinde yer alma seçeneği vardır. Ancak bu seçeneğin son yıllarda politik eyleme tanıdığı alan kısıtlı olmuştur. Genel sağ eğilimiyle başa çıkan lezbiyen/gey hak kazanımlarına karşın, 1970'ler ve 1980'lerin LGBT solu, genel olarak solun kabuğuna çekilmesiyle giderek zayıfladı. Son yirmi yılda, dünyanın hiçbir yerinde radikal solun LGBT mücadelelerinde veya tartışmalarında; 1920'lerin cinsel reformunda Sovyet ve Alman

63. Makarem 2011, s. 105-6, 110.

Komünist Partileri'nin, 1968-1973'deki lezbiyen/gey kurtuluşu hareketinde (çoğu bağımsız olan) Marksistlerin, hatta 1980'lerin başlarında Meksika lezbiyen/gey hareketinde Devrimci İşçi Partisi'nin (PRT) oynadığı rolle kıyaslanabilecek bir rolü olmamıştır. Sözgelimi, ABD'de Urvashi Vaid'in Ulusal Gey ve Lezbiyen İş Gücü'ndeki yöneticilik görevinin ilerici LGBT liderliğinin ulaştığı en üst nokta olması buna örnek gösterilebilir, ki bu da 1993'te, görev başı yaptığı ilk aylarda, Clinton'ın geylerin ordudaki durumu meselesinde çark ederek umutları boşa çıkarmasıyla son bulmuştu.[64]

Batı Avrupa'da, daha militan reformcu solun büyük partileri, LGBT meselelerinde sosyal liberal merkez soldan çok da farklılık göstermemiştir. Çoğu zaman en iyi ihtimalle, konuyu geciktirmesi ve tereddütleri nedeniyle merkez solu kıyasıya eleştirerek eşcinsel evlilik meselesinde arayı kapatmaya çalışmıştır; radikal bir eleştiri ortaya koymakta pek başarılı olamamış, radikal bir eleştiri etrafında kenetlenip harekete geçmekte ise daha da başarısız olmuştur. Önemli kuramsal çalışmalar yapmış ve konuya ilişkin doğru konumlar almış olan Marksist akımlar,[65] somut bir politik etki oluşturacak örgütsel bir ağırlığa hemen hiç sahip olamamıştır. Az sayıda istisna haricinde, 1990'ların başlarından beri zaman zaman ortaya çıkan radikal queer topluluklar, radikal solun geri kalanıyla yakından ilişkilenmemiştir. Bazı Occupy [İşgal hareketi] grupları içerisinde faal olan birtakım LGBT grup toplantıları ve girişimleri gerçekleşmiş olsa da, radikal queer topluluklar ile herhangi bir partiye bağlı olmayan oluşumlar arasında, Occupy veya *indignad@s* gibi eşzamanlı kurulan güçlü bağlar olmamıştır.[66]

64. Vaid 1995, s. 148-77.

65. LGBT kurtuluşu üzerine oldukça kapsamlı bir metin çıkartmış olan Dördüncü Enternasyonal gibi (2003).

66. Örneğin Occupy Boston'ın özel bir Genel Toplantı gibi bilinç yükseltme etkinlikleri koyan bir LGBT çalışma grubu oldu ve bu grupta son derece faal çalışan birkaç trans aktivist vardı (Carolyn Magid'den gelen 2 Ağustos 2012 tarihli e-posta).

Latin Amerika'da, 1991 yılında kurulan Şilili Eşcinseller Kurtuluş Hareketi'nin (MOVILH) kurucularından bazıları Komünist Parti üyesiydi ve ülkenin ilk lezbiyen/gey radyo programı bir süre KP'ye ait bir istasyondan yayın yaptı.[67] Ancak parti, 2011'de eşcinsel evlilik lehine oy vermeyi vaat etmek haricinde hemen hemen hiçbir şey yapmamıştır. 21. yüzyılda Latin Amerika'da, hatta dünyanın herhangi bir yerinde şimdiye dek neoliberalizme karşı ortaya konmuş en güçlü meydan okuma olan Venezuela'daki Bolivarcı radikalleşme, LGBT'ler için daha fazlasını yapmıştır. Fakat aynı zamanda, büyük ölçüde karizmatik bir teklidere ve kemikleşmiş bir devlet aygıtına bağımlı olan ve küresel düzenden kararlı bir şekilde ayrışma noktasına henüz gelememiş bir sürecin ne kadar sınırlı olabileceğini de açığa çıkarmıştır.

Venezuela, 1980'lerin başlarında Nikaragua'daki Sandinista yönetiminin ilk yıllarını niteleyen heteroseksizmin benzerini hiçbir zaman yaşamadı. Aksine, Hugo Chávez'in devlet başkanlığında alınan ilk tedbir kararlarından biriyle cinsel yönelime dayalı ayrımcılık yasaklandı, iş kanunu 1999'da kabul edildi. Bununla birlikte, Katolik Kilisesi ve sağın baskısı ile somut bir LGBT hareketliliğinin mevcut olmaması, LGBT'yi destekleyen hükümlerin anayasaya eklenmesi için yapılan girişimlerin önce 1999'da, daha sonra da 2007'de başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açtı. 2009'da kurulan Devrimci Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Çeşitliliği İttifakı'ndan Maria Gabriela Blanco 2012 yılında, "devrimin 7-8 yıl sonrasında artık hiç kimse cinsel çeşitlilikten bahsetmiyordu; devrim halen son derece muhafazakârdır" şeklinde bir yorumda bulunmuş ve "burası bir 'aile yeri' veya 'burada çocuklar var' diyerek eşcinsel çiftlerin el ele gezmesine asla izin vermeyecek" olan bir piknik ve eğlence alanı örneğini aktarmıştı.[68]

Başta Filipinler ve bilhassa Endonezya'da olmak üzere Güneydoğu Asya'da radikal sol ile LGBT aktivizmi arasındaki

67. Robles 1998, s. 38-9.
68. Blanco, Spronk ve Webber 2012.

bağlar başlangıçta, 1997 ekonomik krizinin patlak verdiği dönem sonrasında umut verici görünmüştü. Seks işçileri, 1998'de Endonezya'nın diktatörü Suharto'nun devrilmesini sağlayan gösterilerde yer aldı, solcu Demokratik Halk Partisi bir dönem Endonezya'daki LGBT hareketini destekledi ve onun yararına çalıştı.[69] Takip eden yıllarda, Güneydoğu Asya'nın radikal solu yükselişe geçmeyi ne yazık ki başaramadı.

Asya'daki queer örgütlenme ile radikal sol arasındaki bağlantılara ilişkin son dönemlerin en çarpıcı örneği Nepal'dir. Maocu gerillalarla barış sürecinin bir parçası olarak monarşinin kaldırılması, transların yasal olarak tanınması ve haklarının tanınmasına yol açan değişimleri hızlandırdı. Yine bu sürecin bir parçası olarak, ülkedeki LGBT Mavi Elmas Derneği'nin liderlerinden biri, (Birleşik) Nepal Komünist Partisi'nin (ülkenin çok sayıdaki komünist partisinden biri) Kurucu Meclisi'ne seçildi. Meclis, sonradan bir cinsel ve cinsiyet azınlıkları komitesi kurdu. En büyük Komünist Parti (Maocu), uzun zamandır yerleşik olan Maocu öğretiyle ilişkilenmek suretiyle, parti gruplarından iki kadını aralarında cinsel ilişki olması nedeniyle ihraç ettiğinde, Mavi Elmas Derneği partiyi yumuşatarak çiftin dönmesine izin vermeye ikna edebildi, ki bu Maocu gelenekten olağanüstü bir kopuş anlamına geliyordu.[70] Bununla birlikte, Maocu hareketten daha yakın dönemde gerçekleşen bir kopuş, antikapitalist bir gündeme doğru ilerlemenin güçlüklerine işaret etmektedir. Bu, Nepal'de queer bir antikapitalizmin gelişmesi için gereken alanı daraltabilir.

Queer Marjinalliği

Antikapitalist solun daha geniş kapsamlı güçleriyle gerçekleşen ittifaklar sayıca az ve sınırlı olmaya devam ettiği müddetçe, bizzat radikal queer aktivistler de queer antikapitalist politikaya ilişkin tutumlarına karar vermek ve bunları

69. Oetomo 1999.
70. Peterson ve Pokharel 2009.

kamusal örgütlenme ve aktivizme aktarma görevleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Kendilerini radikal queer olarak tanımlayan topluluklar "lezbiyen ve gey kültürün uç sınırlarında gezinen biraz punk, asimilasyon karşıtı, itaatsiz bir hareket"[71] ve "evlilik ve ordu kurumlarının nefret ettiği ve [radikal bir görüşe] geri dönmek için can atan" bir çevre olarak, aralıklarla da olsa, geçtiğimiz yirmi beş yıl boyunca var olmuştur.[72] Politik anlamda, 1987 tarihli Washington yürüyüşünün ve ACT UP'ın ortaya çıkışı sonrasında ara vermeden devam eden Queer Nation toplulukları dalgası, aslında 1970'lerden itibaren LGBT aktivizminin en büyük ve en militan dalgasıyla birlikte ABD'den çıkmıştı. İlk olarak ABD'de ve Britanya'da 1980'lerin sonu ila 1990'ların başlarında ortaya çıkan AIDS aktivizmi ve queer aktivizmin farklı biçimleri, yerleşik lezbiyen/gey hakları örgütleri için radikal bir tehdit oluşturdu. Kendilerini queer aktivist olarak tanımlayan topluluklar, daha yakın zamanlarda bazı kıta Avrupa'sı ülkelerinde de ortaya çıkmıştır. Paris'teki ve Lizbon'daki Pembe Panterler toplulukları,[73] uluslararası queer radikalizminin dinamik, Latin Avrupalı bir başka şeklini yaratmıştır. Queer olarak tanımlanan topluluklar, dışa bağımlı ülkelerde de yer yer ortaya çıkmaya başlamıştır.

Fakat queer radikallerin, LGBT hareketler içerisinde etki yaratma mücadelesindeki ve daha genel anlamda cinsel politikanın gündemini belirlemedeki yeteneği çok sayıda etkenle sınırlanmıştır. Queer radikalizm, LGBT militanlığının, mantıksal olarak müttefikleri olması gerekenler tarafından büyük ölçüde yalnızlaştırıldığı ve desteklenmediği genel bir örgütsel tepki bağlamında doğdu. Bu bazı rahatsız edici belirsizliklere yol açtı. Queer ideolojinin tam olarak bir kalıba oturtularak tanımlanması güçtür. Bugüne dek radikal queerlerin merkez üssü olmuş olan emperyalist ülkelerde, kendi içlerinde egemen olan ideolojik akım, hayli yaygın biçimde anarşizmdir. Queer

71. Morton 1996, s. 15 (alıntı: Dennis Cooper).
72. Schulman 2012, s. 143-4.
73. Bkz. http://www.pantheres-roses.org/ ve http://panterasrosa.blogspot.nl/

gruplar henüz geniş ölçekli hareketliliğe doğru önemli bir yönelim gösterememiş, ırk ve milliyetleri nedeniyle baskı görenler arasında tutunamamış ya da dışa bağımlı dünyada istikrarlı bir uyarlanabilirlik göstereceklerini kanıtlayamamıştır.[74] Büyük antikapitalist partiler queer radikalizmle nadiren ilişkilenirken, queer radikaller de geniş politik kitlelere ulaşmanın bir yolunu nadiren bulabilmiştir. Bu anlamda, antikapitalist partilerin ve küçük radikal queer toplulukların sınır çizgileri, karşılıklı duran iki ayna gibi birbirlerini yansıtmaktadır.

İlk Queer Nation toplulukları, hareketin belleğinden kesin bir kopuşu yansıtmaktaydı. Pratikteki duruşlarının ve felsefi veya kuramsal anlamda verdikleri cevapların çoğunun aslen lezbiyen/gey kurtuluşu hareketinin daha önceki kuşaklarınca yapılıp edilmiş şeyler olmasına rağmen, genç queerler çoğu zaman bunun bilincinde değildi. Dolayısıyla, Queer Nation'ın farklı, direnişçi bir akım olarak ortaya çıkışı, lezbiyen/gey kurtuluşunun kendi tarihini aktarmadaki, kendi değerlerini mevcut güncel LGBT cemaatlerde yaygın kılmaktaki ya da LGBT hareket içerisinde dinamik bir sol görüşü ayakta tutmaktaki başarısızlığını ortaya koyuyordu.

İlk lezbiyen/gey özgürlükçülerine kıyasla, ilk Queer Nation toplulukları daha çok gönüllülük esasına dayalı, hatta idealist bir zihniyete sahipti. Queer kimliği bilinçli olarak tercih edilmiş ve işlenip emek verilmiş bir kimlik olarak görme eğilimindeydiler. Aslında çoğu LGBT kimliğin gönüllülüğe dayalı bir boyutu vardı. Bu, bazı durumlarda, LGBT ayrımcılığını genel olarak seçilmemiş ancak görünür, fiziksel ve kaçınılmaz olan ırk, cinsiyet veya engelliliğe dayalı ayrımcılıktan ayırmıştır. Ancak bu, LGBT ayrımcılığının sadece bir yüzüdür. Erkeklerle yaşamayan kadınların daha düşük yaşam standartlarına sahip olması tercih edilmiş bir şey değildir; en kapalı LGBT'lerin dahi nesiller boyu işlerini veya evlerini kaybetmiş olmaları tercih

74. İlk Queer Nation topluluklarının potansiyelleri ve sınırları ile günümüzdeki radikal queer çevreye ilişkin antikapitalist bir bakış açısıyla ele alınan tartışmalar için bkz. Drucker 1993 ve Drucker 2010.

edilmiş bir şey değildi; LGBT'lerin büyük çoğunluğunun hâlâ düzcinsel ailelerde büyümeleri tercih edilmiş bir şey değildir.

Ayrıca, "gender queerler" olarak queer çevreye ne kadar iyi uyum sağlamış olursa olsun çoğu trans da, kendi kimliğini kendisi seçmiş gibi hissetmemektedir. Henüz 1992 gibi erken bir tarihte, Queer Nation San Francisco'nun trans meselelerini etkin biçimde ele almayı başaramaması ayrı bir Transgender Nation oluşumuna yol açtı; bununla birlikte, queer ortamın genelde, 1970'lerdeki lezbiyen/gey ve feminist ortamlara nazaran çok daha destekleyici olduğu ortaya çıktı. 1993'te Kuzey Amerika İnterseks Derneği'nin kurulmasıyla politik olarak örgütlenmeye başlayan interseks cemaatin[75] queer şemsiye altına dahil olması o kadar kolay değil gibidir, bunun nedeni büyük ölçüde intersekslerin interseks olma hususunda genellikle başka hiçbir seçeneği olmamasıdır.

Neoliberalizme hem örtük hem de giderek daha açık bir hal alan karşıtlığına rağmen, queer radikalizmin aynı zamanda ticari gey faaliyet alanıyla bir ilişkisi vardı. Queer radikalizm, ticari faaliyet alanının teşvik ettiğini düşündüğü asimilasyon taraftarlığına karşı çıkmıştır. Ancak Queer Nation'ın 1990'lardaki tüm eylemleri alışveriş merkezlerini istila etmeye ve tişörtlerin üzerindeki logolar üzerinde değişiklikler yapmaya odaklıydı; bu, tüketicilik eleştirilerinin yerine tüketimin alternatif biçimlerini koyma riski taşıyan bir taktikti.[76] Bu, örneğin ACT UP San Francisco'nun birkaç yıl öncesinde attığı "Buradayız, queeriz, alışveriş etmeyiz!" sloganında olduğu gibi, queer doğrudan eylem topluluklarında da mevcut olan tüketiciliğe daha cepheden gelen itirazlarla tezat oluşturmaktaydı.

Queer politikanın cinsel radikalizmi ile cinsiyet, ırk ve sınıf realiteleri arasında karmaşık ve çelişkili bir ilişki vardır. ACT UP ilk başlarda, AIDS'e "ırk ile cinsiyeti, sınıf ile uyruğu, vatandaşlık ile cinsel yönelimi ayıran tüm çizgilerde...bir tür

75. Stryker 2008, s. 135-6, 138-9
76. Hennessy 2000, s. 127-8.

ittifak politikasıyla"[77] tepki göstermeye duyulan açık gereksinimi karşılıyordu. Ancak queer aktivizm zaman zaman bu gerçeklikleri öne çıkarmaktan ziyade gizlemiştir, bunu kendisinin cinsiyetle, sınıfla ve ırkla kesişimlerini ortadan kaldıracak şekilde yalnızca cinselliğe odaklanarak yapmıştır. Queer politikanın radikal ayrılıkçılık karşıtlığından beyaz orta sınıf bir modelin "söze dökülmemiş bir biçimde cazip gelmesi"ne dayalı olabilecek daha başka bir kimlik politikası türüne kayması, bu kesişimlerin ortadan kalkması durumunu kolaylaştırabilir.[78]

Özellikle kadınlar açısından, kadınları yalnızca kurbanlar olarak görmekten kaçınmakla birlikte, her zaman queerin merkezine koyan cinsel temsile yapılan vurgu, "haz ve cinselliği...onları düzenleyen toplumsal yapılardan"[79] ayırma riski taşımaktadır. Queer Nation'ın ismi ve öfkeli ayrılıkçı ruhu Lesbian Nation'ı* anımsatsa da, orijinal grubun yalnızca yüzde 20'si lezbiyendi. Lezbiyen, işçi sınıfı ve siyah üyeleri, grubun ilk zamanlarından itibaren onu kendilerinin kaygılarını önemsememekle suçlamaya, başladı.[80] Barbara Smith, Queer Nation'ın "ırkçılığı, cinsel baskıyı ve ekonomik sömürüyü [queer meseleler olarak] nitelendirmemesine" itiraz ediyordu.[81] Queer Nation, 1980'lerin sonları, 1990'ların başlarında, beyaz olmayanlar ve kadınlar arasında yerleşiklik kazanacak alternatif faaliyet alanları ve kimlikler için cazibe oluşturmakta büyük ölçüde başarısız oldu; birçok Queer Nation topluluğu, ırkçılık ve cinsiyetçilik suçlamaları arasında bölünüp parçalandı. Özellikle –queer solun umut vaat eden bir bileşeni olan– 1999 Seattle protestolarından sonra küresel adalet hareketi içerisinden ya da ona dahil olmak suretiyle ortaya çıkan queer gruplar ve topluluklar da, alternatif queer kimliklerin şekillendirilme-

77. Stryker 2008, s. 134.
78. Hennessy 2000, s. 227 (alıntı: Wendy Brown).
79. Hennessy 2000, s. 178.
* Radikal feminist lezbiyen yazar JillJohnston'ın 1973 tarihli kitabı. (y.h.n.)
80. Faderman 1991, s. 300-1.
81. Cohen 2005, s. 36.

siyle önemli bir ilişkilenmede bulunmayı veya onlara katkıda bulunmayı başaramadı.

Bu bakımdan, queer radikalizm ile işçi sınıfı politikası arasında doğrudan bir bağlantı bulunmadığı açıktır. Aksine, LGBT çalışanlar ve bilhassa beyaz olmayanlar, onlardan kendi cemaatleri, aileleri veya sendikaları içerisinde yaşamlarını daha da güçleştirecek bir şey olan daha görünür olmalarını talep eden queer radikalizme zaman zaman tepki gösterdiler. Sorun, asimilasyona veya homonormativiteye getirilen alternatifin, uzun vadeli ayakta kalmaya uygun şekillerde gerçekleşecek bir örgütlü direniş olarak değil de, "kural çiğneme" ya da "normlardan kurtulma" olarak addedilmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Burada, "*diğerleriyle birebir aynı şekilde özgür olmayan* bir noktada duranların"[82] dışlandığı iması vardır.

Queer antikapitalistler mevcut queer radikal toplulukların içerisinde görev aldıkları zamanlarda da, bu toplulukların politikasına karşı çıkan, farklı bir yaklaşım ortaya koyma gereksinimi duyarlar. Queer antikapitalistler, LGBT aktivizmi içerisinde sınıf meselesinden geri çekilmeye direnerek, yalnızca düzcinseller arasındaki heteroseksizme ve gey normalleşmesine değil, kendini queer olarak tanımlayanlardan bazıları arasında görülen düzcinsellere ve queer olmayan geylere karşı genel düşmanlığa da karşı çıkmalıdır. Bu düşmanlık geylere yöneltildiğinde, ayrıcalıklı ve güçlü geyler şeklindeki geleneksel homofobik klişeleri bile bile yeniden üretme riski taşır: Ayrıcalıklı ve güçlü, homonormativitenin yükselişe geçtiği bir zamanda cazip gelen ancak süregelen gey baskısı gerçekliğini yansıtmadığı takdirde sorunlu imajlardır. Tüm bu tuzak noktalardan kaçabilmek için queer topluluklar içerisinde örgütlenmenin yeni taktiklerini ve yollarını aramak gerekmektedir.

Bu, dümdüz ve sıradan bir eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin yerine bir o kadar basite indirgeyici queer/düzcinsel ikiliğini koymayı reddetmek anlamına gelmektedir. Cathy Cohen'in

82. Puar 2007, s. 22 (alıntı: Sara Ahmed).

1990'ların ortalarında uyarmış olduğu gibi, queer aktivizmin "heteroseksüel ile 'queer' olan her şey arasındaki basit ikilikleri pekiştirme"[83] eğilimi oldu. Bu, belki de David Halperin'in belirttiği değişmez süreci yansıtmaktadır, bu süreç dahilinde yeni "eleştirel sözcük dağarcıkları...umarsızca eski ve daha aşina olunanlarla dolup taşar ve tekrar onlara dahil olur" ve kuramsal eğilimler "dogmatizm karşıtı, eleştirel ve deneysel itkileri" bastırır.[84] Queer radikalizm eşcinsel/düzcinsel ikiliğine meydan okuma itkisinin yanında, baştan beri apaçık özcülükten bir iz de taşımaktadır. Bu iz, sözgelimi, Queer Nation'ın kurucu niteliğindeki veya en azından habercisi olarak kabul edilen ve "Dünyaya o kadar çok şey verdik ki: demokrasiyi, güzel sanatların tümünü, aşk, felsefe ve ruh kavramlarını"[85] diyen manifestolarından birinde, 1990 tarihli "Queerler Bunu Okusun!" manifestosunda oldukça görünürdü. Bu tür şovenist, kendini diğerlerinden ayrı tutan bir ideoloji, bilincinde olmaksızın 1970'lerin lezbiyen ayrılıkçılarını taklit ederek,[86] queer radikallerin kendi altkültür gettolarından kaçıp kurtuluşunu imkânsız kılma riski taşır.

Küresel, çok boyutlu bir perspektif, queer radikalizmin "cinsel kategorilerin dengesini bozma, hatta onları yapısöküme uğratma" vaadine sadık kalmasını sağlayabilir. Cohen'in sözleriyle, "cinselliğimizi normalleştiren, emeğimizi sömüren ve görünürlüğümüzü sınırlandıran sistemlere sürdürülebilir ve birçok yerde gerçekleşecek bir direniş"te ısrarını sürdürebilir.[87]

Şimdiye dek, mevcut queer radikal toplulukların çoğunda bunu yapacak güç ve açıklık mevcut değildir. Henüz queerleşmemiş olan mevcut radikal solda da, queer antikapitalizmle kurulacak istikrarlı ve önemli bir ittifakın gerektirdiği ya da artık yerleşiklik kazanmış gey sağının ve merkezinin hegemon-

83. Cohen 2005, s. 22.
84. Halperin 2002, s. 86, 46.
85. Halperin 2002, s. 16.
86. Örneğin bkz. Faderman 1991, s. 237-9.
87. Cohen 2005, s. 24.

yasına karşı verilecek mücadelenin gerektirdiği güç ve açıklık bulunmamaktadır. Bu nedenle, bizzat queer solcular; tıpkı 1968 sonrası lezbiyen/gey kurtuluş hareketinin ilk yıllarında olduğu gibi, mümkün olan her yerde mevcut solla ve bu vazifenin aciliyetini ve önemini anlayan queer radikal çevrelerle birlikte çalışarak, gerekli politika için sağlam bir temel oluşturmakta Marksist ve feminist gelenekler ile diğer radikal paradigmalardan yararlanmak mecburiyetindedir. Belki de, yeni yüzyılın cinsellikle ilgili ya da diğer meselelerdeki sorunlarına ilişkin daha donanımlı, yeni bir radikal solun yeniden doğma ihtimali kısmen bu temelden yükselecektir.

3. Kısım
Queer Antikapitalizmin Karşılaşacağı Sorunlar

5. Bölüm
Queer Bir Cinsel Politikaya Doğru

Buraya dek, kitabın 1. ve 2. Kısım'larında yalnızca gey normalleşmesinin kökenlerinin izi sürülmüş, günümüzde LGBT'ler için sıkıntı yaratan kötü yanları tanımlanmış ve ona dayanak oluşturan asimilasyon politikası eleştirilmiştir. Görmüş olduğumuz gibi, bu kriz zamanında tüm dünyada lezbiyen/gey kimlik, hem birleştirici, hem de kırılmalara yol açmış olması açısından bölücü olmuştur. Giderek daha çok bölgede ve çevrede normal karşılanmaya başladıkça; ekonomi, cinsiyet ve ırk ana başlıklarıyla neoliberal düzene de giderek daha çok uyum sağlamıştır.

Aynı zamanda, bu cinsiyet normlarına uyan, tüketimci gey normalleşmesinden bir grup muhtelif alternatif cinsel kimlik

çıkmakta, giderek daha farklı yönlere sapmaktadır. Bu alternatif kimliklerden bazıları –queer olarak gruplandırabileceklerimiz– tam da eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin temeline açıkça meydan okumaktadır. Queer kimlikler, etkin bir queer antikapitalizmi ve küresel bir gökkuşağı politikası geliştirmenin çıkış noktası olabilir. 3. Kısım'da, böyle bir queer antikapitalist politikanın karşılaşacağı güçlükleri tanımlama ve bu güçlüklerin nasıl karşılanıp üstesinden gelinebileceğine ilişkin bazı fikirler sunma çabasına girişeceğim. 5. Bölüm'de, belirli bir queer cinsel politikaya giden yollar incelenmekte ve transgender kurtuluşundan küresel queer dayanışmaya, oradan poliamoriye uzanan konular üzerine beş kesitten oluşan bir gündem oluşturulmaktadır. 6. Bölüm'de, toplumsal dönüşüm içerisinde yaşamsal önemdeki cinsellik boyutunu da şekillendirmek için siyasi arenanın yanı sıra daha kapsamlı, sınıf temelli ve –sağlık alanındaki mücadeleler ve emek gibi– diğer toplumsal hareketlerin "queerleştirilmesinin" nasıl mümkün olabileceği ve gerçekleşmesinin de gerektiği ortaya atılmaktadır. Geniş kapsamlı hareketler ve bizzat demokrasi queerleşmediği takdirde, radikal cinsellik tasavvurları salt ütopyacı tasavvurlar olarak kalacaktır.

Cinsiyet bükücülük ile cinsel esneklik kavramlarını birleştirmesi nedeniyle queerin, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir radikallik potansiyeli vardır. Yüz yıl öncesinde cinselliği reforme edenler eşcinselliği egemen cinsiyet rolleriyle uyumsuz bir varoluş olarak görüyordu; ancak terslerin cinsiyet karşıtlığı "bulaşıcı", yani sonradan edinilebilen bir şey olarak değil de doğuştan gelen bir şey olarak görüldüğü müddetçe, radikallik potansiyeli sınırlıydı. Elli yıl öncesinin lezbiyen/gey özgürlükçüleri, kendilerinden çok emin bir şekilde cinsel sınırları aşmalarının tüm insanlığı ilgilendiren bir şey olduğunu düşünüyorlardı fakat lezbiyen/gey kimlik cinsiyet bükücülükten kopunca, *onların* meydan okuyuşunun radikal potansiyeli de hızla dizginlenip kontrol altına alınıverdi. Günümüzdeki queer-

ler, kendilerini hem cinsiyet hem de cinsellik alanında itaatsiz, aynı zamanda da giderek neoliberalizm ve homo-nasyonalizm karşıtı olarak görme eğilimi göstermektedir. Bu onları, bugün inşa edilmiş olduğu haliyle cinsiyetçi kapitalizm için potansiyel tehdit kılar. İşte 5. Bölüm'de, mevcut baskı yapılarının karşısındaki bu queer tehdit konusu üzerinde durulmaktadır.

Queer radikalizm aynı şekilde, mevcut çoğu LGBT hareketine de meydan okur. LGBT politikada egemen olan çizgi; neoliberalizmin sürekli yenilemenin yollarını bulduğu önyargı musluklarını kapama mücadelesini bırakmış ya da bu mücadelede başarısız olmuştur, yalnızca çarpıtılmış ve sınırlandırılmış bir cinsel özgürlüğe izin vermekte, LGBT'leri daimi azınlık statüsüne razı etmektedir. Baskın lezbiyen/gey akımları, kendilerini büyük ölçüde, sadece toplumun temelinde yer alan heteronormativitenin birer göstergesi olan açıkça görülen önyargı ve ayrımcılıkla mücadele etmekle sınırlamaktadır. Hatta zaman zaman gey karşıtı saldırılara verdikleri tepki, sağ cenahın suç gördüklerine müsamaha göstermeyen gündeminin menfaatine olabilecek şekilde baskıcı tedbirleri desteklemek olmaktadır. Bu akımlar aslında, hoşgörülen bir azınlık olma halini ve özgürlüğe ilişkin sınırlı, liberal bir kavrayış biçimini benimsemiş olmaktadır.

Dolayısıyla LGBT hareketlerin, emek hareketi ve diğer toplumsal hareketler gibi, dönüşen küresel şartları ciddiyetle ele almaya başlayarak yeniden inşa edilmesi ve yeniden yapılandırılması gerekecektir. Etkili bir queer sol ancak böyle bir sürecin bir parçası olarak ortaya çıkabilir. Kimlik çeşitliliği temeline dayalı ve daha kapsamlı cemaatleri seferber edecek girişimlerin örgütlenmesinin henüz ufukta görünmeyen bir birleşimini gerektirecektir. Eğer bu güçlüğün üstesinden gelmeyi başarırsa, 21. yüzyılın başlarında görülen 1968 sonrası lezbiyen/gey kurtuluşu, LGBT ile Güney Afrika'daki ANC, Nikaragua'daki Sandinistalar ve ilk dönemlerindeki

haliyle Brezilya'daki PT'nin arasında kurulan sıkı bağlar ile AIDS karşısında gerçekleştirilen bir örgütlenme dalgası gibi örneklerin oluşturduğu cinsel özgürlük hareketlerinin radikal vaadini gerçekleştirme potansiyeli mevcuttur. Ancak bunu başarmak için, giderek parçalanan ve anlaşmazlıklara düşen LGBT politik panoraması üzerine ciddiyetle eğilmesi gerekmektedir.

Tüm potansiyeline, aktivist adanmışlığına ve entelektüel gücüne rağmen, bugünkü queer radikal sol, küresel LGBT politik faaliyet alanında ancak kıyıda köşede küçük bir yer kaplamaktadır. Lezbiyen/gey kimlik 1970'lerin ve 1980'lerin LGBT dünyasındaki merkezi konumunu kaybetmiş olmakla birlikte, halen marjinalleşmiş olmaktan uzaktır. Aksine, yeni gey normalleşmesi, geleceğe ilişkin öngörüler içerisinde, queer darbelerine yenik düşeceğine ilişkin hiçbir işaret vermemektedir. 1940 öncesindeki elli yılda –(günümüzde transgender kimlik olarak adlandıracağımız kavrama paralel olan) cinsiyet karşıtı tersliğin yaygın form olduğu zamanlardaki– eşcinselliğin inşası içerisindeki tali konumuna dönmekten uzak olup, hemcins örüntüsü hâkim düzene mükemmelen uyduğu müddetçe, eşcinsel topluluklar içerisindeki hegemonyacı konumunu koruyacak gibi görünmektedir. Ancak bu, 1970'lerde ve 1980'lerde olduğundan daha güvensiz ve kesinlikle daha tartışmaya açık bir konumdur. Günümüzdeki eşcinsel politika, büyük ölçüde neoliberal gey normalleşmesi ile queer politika arasında varolan bir çatışmadan oluşmaktadır.

3. Bölüm'de, gey normalleşmesi beş niteliğiyle özetlenmektedir. Kitabın başında, giriş bölümünde kısaca söz edildiği ve 5. Bölüm'de derinlemesine inceleneceği üzere, radikal bir queer cinsel politikanın en önemli zorunlukları, bu beş niteliğin taban tabana karşıtlarıyla tanımlanabilir.

Neoliberal Gey Normalleşmesi	*Radikal Queer Cinsel Politika*
Radikal lezbiyen/gey azınlık / neoliberal getto bölgesi	Sınırları belirsizleştirmek / polimorf sapkınlık
Cinsiyet normlarına uyma	Toplumsal cinsiyeti yıkmak / üçüncü dalga sosyalist feminizm
Genderqueerleri ve diğer queerleri dışlamak	Queeri dahil etmek: Trans ve gençlik kurtuluşu
Homo-nasyonalizm	Küresel ve ırkçılık karşıtı dayanışma
Homonormatif aileler	Mahremiyet ve ev hayatını queerleştirmek / poliamori / sevgi ile yoldaşlık kavramlarını queerleştirmek

Radikal queer cinsel politikanın beş niteliği henüz tamamlanmış olgular değildir; halen girişilmesi gereken vazifeler, ete kemiğe büründürülmesi gereken uzanımlar olarak durmaktadır. Queer radikalizm özü itibariyle bir cinsel özgürlük politikası iken, ki bu onu en çok queerleştiren yönüdür; queer *politika* queer olarak görünür ve cüretkâr biçimde cinsel olmaktan daha fazlasını içermelidir. Queer bir politikanın yürütülmesi için gerekli beş görevden her biri, özel hayatta ve topluluk hayatında değişimlerin yanı sıra, örgütlenme taktikleriyle de şekillenmelidir. Tam bir cinsel özgürlüğe ulaşılması için, queer politikanın meydan okuması ve ekonomik seviyede, devlet ve gücün toplandığı diğer yerlerle aynı seviyede güç kazanması gerekmektedir. Stratejik bir plan olmadığı müddetçe, queer radikalizm kendini daimi marjinalliğe mahkûm edecektir. Bu anlamda, queer politika henüz oluşturulma sürecinin başlarındadır.

Queer politikayı bu şekilde tanımlamak, cinselliğe ilişkin sağduyulu düşünüş geliştirmekle ve radikal queerler arasında bile büyük ölçüde bir ortak akıl halini almış olan şeyle çelişmektedir. Kapitalist kültürler özel ile kamusal arasındaki ayrım

etrafında örgütlendiğinden, cinsel olan, her şeyden önce mahrem olmaktadır. Radikal queerler elbette bu görüşe katılmaz; bizler heteroseksüelliğin her gün kamusal alanda "övülerek gözler önüne serildiğini" ve gerçek queer eşitliğin queer cinselliğini kamusal alana taşımayı ve onun kamuda tanınması konusunda ısrar etmeyi gerektirdiğini biliyoruz.[1] Ancak çoğu queer, cinselliği bariz biçimde kültürel bir olgu olarak görmez. Neoliberalizmin hegemonyası altında politik kabul edilenden ikrah eden ve büyük ölçekli kuruluşlar ile devlet kurumlarının politikasına ilişkin toptan bir anarşist redde meyleden pek çok queer, cinsel politikayı bireysel veya küçük grupların eylem ve kültürel üretim alanı olarak görür. Gerçek bir queer politikanın oluşturulması, bu ikili karşıtlığa karşı mücadele edilmesiyle ve bu yanlış düşüncenin çürütülmesiyle başlamalıdır.

Kültürel olan ile kişisel olan, ekonomik, politik ve toplumsal alanlardan ayrı bir alan içerisinde mevcut değildir; sürekli olarak, *kendilerinin* menfaatine yönelik ekonomik, politik ve toplumsal neticeleri üretmek için varolan güçler tarafından uygulanmakta ve manipüle edilmektedir. Lisa Duggan'ın da işaret ettiği gibi, "*Neoliberalizm, kültürel politika ve kimlik politikası içerisine ve bunlar aracılığıyla inşa edildi.*" Üstelik, radikal kültürel ve bireysel değişim ancak hem bireylerin ve küçük grupların oluşturduğu mikro düzeyde hem de şehirlerin, ulusların, bölgelerin ve dünyanın oluşturduğu makro düzeyde kültürel ve bireysel hayatın temelini oluşturan devlet ve ekonomi yapıları ile diğer yapıların dönüştürülmesiyle mümkün olur. "*Kültürel meseleler ile kimlik meseleleri, içerisine yerleştirildikleri ekonomi politikten analitik ve örgütsel olarak ayrı düşünüldüğü*"[2] müddetçe, dönüşüm mümkün olmayacaktır.

Bu nedenle, oluşacak radikal bir cinsel politikanın gündemi birçok kültürel, toplumsal, ekonomik ve politik mesele hakkında söz söylemek olmalıdır. Cinsiyeti yıkarak, çoğaltıcı özgürlük için sosyalist feminist bir programla yakından bağlantılı olma-

1. Barker 2012, s. 187.
2. Duggan 2003, s. 3 (vurgu yazara ait).

lıdır. Queerin dışlanmamasını ve küresel çapta ırkçılık karşıtı dayanışmayı hayata geçirerek, queer gençlerin ve transların mücadeleleri gibi öncü mücadelelere, İslamofobi karşıtı kampanyalara, yoksul ülkelerdeki yardım kesintilerine ve İsrail'in gey dostu bir devlet gibi "pinkwashing" yapmasına odaklanması gerekmektedir. Aynı zamanda, queer yakın ilişkiler ve "seçilmiş aile" görüşlerinden başlayarak, hemcins partnerliği meselesine radikal fakat birleştirici bir yaklaşım tanımlamalıdır. Bu, bir yandan ebeveynleri desteklemenin ve yakın ilişkilerin esnek biçimlerini yaratmanın yeni yollarını arayıp bulurken, bakımla ilgili hususların özelleştirilmesine ve sınıf ayrıcalığının aktarımına karşı çıkmak anlamına gelmektedir.

Sınır Çizgilerini Flulaştırmak

Bugün, pek çok ülkede lezbiyenleri, geyleri, biseksüelleri, hatta transları hâkim cinsel düzene ve aile düzenine dahil etme çabası vardır. Bu düzen, cinsiyetçi kapitalizm hâkimiyetinde, cinsel ve romantik bir bağla birleşmiş heteroseksüel çiftlerin kurduğu ve çocukların çok büyük çoğunluğunun ebeveynlerden en azından birinin biyolojik anne veya baba olduğu ailelerde büyüyüp sosyalleştiği bir yapısı olan bir düzendir. Özellikle çekirdek ailenin kapitalist hanenin baskın biçimi olarak güçlendirildiği coğrafyalarda, çoğu LGBT çocuğun büyüdüğü aileler de bunlardır. Bu en iyimser görüşle, en açık görüşlü ve entelektüel olduğu varsayılan yerleşim bölgelerinde bile, LGBT'lerin kendi farklı kimliklerini kabul etme sürecinde bir farklılaşma ve yabancılaşma dönemi yaşayacaklarının kesin olduğu anlamına gelmektedir. İleride kendi aile formasyonlarını oluşturma süreçlerinin istisnai ve karmaşık bir süreç olacağı muhakkaktır. Özetle, mevcut düzenin LGBT'lere sunabileceği tek şey, en iyi ihtimalle, bir tür ikinci sınıf vatandaşlıktır.

Bu durumda, LGBT yaşam tarzları, uyum ile gettolaşma arasında ya da daha doğru bir ifadeyle bu ikisinin farklılaşan bir birleşimine ilişkin değişmez bir seçim yapmayı gerektirmektedir. Çoğu LGBT refah içinde yaşamak şöyle dursun,

hayatlarını idame ettirmeyi ancak heteronormatif şirketlerde veya kurumlarda ücretli işlerde çalışmak suretiyle başarabilir. Onlar için hayatı idame ettirmek, kendisi de sürekli bir işte çalışan partnerlerle sürekli bir ilişki kurmaları halinde kolaylaşır, böyle bir çiftin her ikisi de son çare olarak başvurmaları halinde onları makul surette destekleyecek olan heteroseksüel aile ağlarına sahipse daha da kolaylaşır. Ancak bu tür bir iş ve aile hayatı, sürekli bir uyum sürecini, dile getirilen veya getirilmeyen varsayımları düzeltmek durumunda kalmayı veya düzeltemeyerek kendi sözlerini, mimiklerini sürekli tartarak yaşamayı gerektirir. Çoğu insanın boş zamanlarını değerlendirdiği mekânlar bile heteronormatiftir; düzcinsellerin gittiği barlarda queerlerin protest bir eylem olarak öpüşmesi veya bazen kamusal alanda sadece hemcins sevgisinin bir işaretinin görülmesi düşmanlık uyandırır. Bu her koşulda mutlak suretle düzcinsellerin önyargısını ya da duygudaşlık kurmaya gönülsüz oluşunu yansıtmamaktadır; sadece, hayatı kuran heteronormatif yöntemlerin sonucudur. Bu nedenle, çoğu LGBT; iş, aile ve boş zamana ait egemen formlardan kaçar veya bunları hemen hemen anaakım gey barlar, kulüpler ve dernekler ile aşağı yukarı alternatif olan queer ve trans ortamlardan oluşan ayrı bir LGBT dünyasıyla bütünlemeye çabalar. Önyargının ya da ayrımcılığın bulunmadığı hallerde bile, gey normalleşmesi; heteronormatif bir dünyada yaşamak ile bir LGBT gettosuna çekilmenin birleşiminden oluşmaktadır.

Queer bir radikal politika, bir azınlık grubu olarak uyum ve gettolaşma arasına sıkışmış lezbiyenler/geyler homonormatif modeline karşı, yüzünü eşcinsel/düzcinsel ikiliğini aşan bir geleceğe dönebilir. Bu, lezbiyen/gey kurtuluşunun ilk dönemlerindeki hedeflerine ve Herbert Marcuse'ün insan erotizminin genele yayılacak şekilde özgürleştirilmesi görüşüne de uygun olacaktır. Heteronormatif düzene karşı çıkmak ve alternatifler –yalnızca daha queer bir getto değil, normları ve gettoları aşan cemaatler– geliştirmek, LGBT'lerin yararınadır. Radikal queerler, eşcinsel ve düzcinsel arasındaki toplumsal

sınırlarla farklı yollarla mücadele ederler. Bu yollardan biri, basitçe toplumdaki heteroseksüel normu ihlal eden –sözgelimi düzcinsel bekârların gittiği barlarda hemcinslerin Fransız usulü öpüşme eylemleri gibi– şekillerde ve mekânlarda cinsel eylemlerde bulunmaktır. Scott Tucker'ın sözleriyle "dünyadan haklarımızı"[3] istemektedirler. Benimsedikleri tüm meseleler ve karşıtlıklar, Queer Nation San Francisco'nun zirve dönemindeki odak gruplarının listesinde yer alan meselelere ve karşıtlıklara denk düşmektedir: sokaklar; medya; ordu; devlet kurumları; üniversiteler; banliyölerdeki alışveriş merkezleri; siyah cemaatler; diğer ülkeler.

Bazı queerler, cinsel kimliğin ister istemez "süreklilik, istikrar, değişmezlik ve değişime karşı neredeyse bağışıklık kazanma gibi karmaşık ögeleri olduğu"[4] düşüncesini öne sürerek, mevcut heteronormatif toplumlarda bile kendine özgü LGBT cemaatlerin ve altkültürlerin arzulanan bir hedef olup olmadığını sorgulamıştır. Cinselliğin, öz benlikle özdeşleştirilmesi, Avrupa kültürlerinde derinden kökleşmeye başlamıştır. Ancak sadece Avrupa'ya özgü değildir. Geleneksel Tayland kültüründe transgender *kathoey*'ler de doğal, değişmez kimliklere sahip bireyler olarak algılanıyordu, öyle ki, *kathoey*'lerin erkek ya da erkeklerin *kathoey* olması, bir cadılık çeşidi olarak kabul edilip Budist kutsal yazılarda yasaklanmıştı.[5] Dünyanın her kıtasında, çok genç yaşlarından itibaren kendilerine başka bir kimlik atandığı için farklı bir kimlik geliştirmek gibi bir seçimi hemen hiç olmayan binlerce trans vardır. Her ne kadar queer çalışmalarda "gerçek benlik" kavramının modası geçmiş olsa da, transların bedensel değişimi hayata geçirmek konusundaki onlarca yıllık ve ulusların sınırları aşan azimleri, "kim olduklarına dair kökleri derinde yatan algıları"nın olduğunun altını çizmektedir.[6]

3. Tucker 1997, s. 25-39.
4. Wekker 1999, s. 132.
5. Jackson 1989, s. 26.
6. Meyerowitz 2002, s. 138-9.

Diğer taraftan bir LGBT cemaatinin üyesi olmak, muhakkak beraberinde tek taraflı, değişmez bir cinsel yönelim iması taşımıyordu. Kendini biseksüel olarak tanımlayanların çoğu, bu cemaatlerin biraz içinde, biraz da dışında yaşıyordu. Geri kalanlar eşcinsel kimliği benimseyip, karşı cinsle uzun süreli –hatta kimilerinin ilk kez– ilişkileri varken bile LGBT cemaatler içerisinde yer almaya devam ediyordu, bu seçimleri cemaattekilerin bazıları tarafından kabul görürken, bazıları buna şüpheli bakıyordu. Tüm bunlar, pek çok insanın hayatında zamanla ve farklı koşullar altında değişen cinsel arzunun ve davranışın akışkanlığının kanıtıdır.

Bu gerçeklik göz önüne alındığında, dünyanın pek çok bölgesinde LGBT'ler için "açılmanın", özgürlüklerini kazanmakta kilit önemde bir an olup olmadığı her zaman net değildir. Bazı örneklerde, zaten hiçbir zaman "dolapta" olmamışlardır. Başka genç kadınlarla cinsel ilişkisi olan genç kadınların her zaman bunu annelerine nasıl anlatacakları yönünde bir iç mücadele yaşaması gerekmez: Bazen "Annelere...söylenmez; onlar görür."[7] Örneğin, insanların illa gey olarak tanımlanması gerekmeksizin hemcinsleriyle cinsel ilişkiye girebildiği bir kültürde, onları açılmaya davet etmenin ardında yatan şeyin ne olabileceği şaibelidir. Hayatında hem hemcins hem de karşı cinsle ilişkilere yer olanlar eşcinsel/düzcinsel ikiliği hususunda ister gelgitler yaşasın ister muallakta kalsın; ne zaman, nerede, ne şekilde seslerini yükselteceklerine karar vermekte özgür olmalıdır. Cinsel kimliğini açıkça ilan etmekteki taktik esneklik, eşcinsel/düzcinsel ikiliği arasındaki kalın çizgiyi flulaştırmanın bir yolu olabilir.

Başka örneklerde, LGBT'ler bir parça ağzı sıkı olmanın, hemcins ilişkilerinin sadece bir parçasını oluşturduğu bir hayat tarzı sürdürmenin makul bir yolu olduğunu düşünmektedir. Eşcinsel ile düzcinsel arasındaki sınırları flulaştırmanın bir yolu da bu olabilir. Çoğu LGBT, LGBT ortamlarda "her durumda yeknesak, değişmez bir kimlik"[8] taşımaksızın duyduğu hem-

7. Wekker 2006, s. 187.
8. Boellstroff 1999, s. 496.

cins arzusunu ifade etmekte kendini özgür hisseder. Biyolojik aileleriyle yakın ilişkilerini sürdürürken, onları "yarı gizli yaşanan bir cinsel ve toplumsal altkültüre" ait kılan "karmaşık bir çifte hayat" sürebilirler.[9] Hollanda'da, İslam ülkelerinden gelen LGBT göçmenlerden, biyolojik aileleri ve etnik cemaatleriyle önemli bağlarını sürdürürken, bazı zamanlarda ve yerlerde cinselliklerini gururla ve özgürce yaşayabilecekleri "etkin bir çifte hayattan" söz edenler mevcuttur.[10]

Bu, bahsi geçen çifte hayatların kolay olduğu anlamına gelmez. Filistinli lezbiyen topluluk Aswat'ın liderlerinden Ghadir, İsrail'de yıllar boyu yalnızca İsrailli Yahudi kadınlarla lezbiyen bir hayat sürmüş, sonrasında Filistin'e dönüp evlenip bir çocuk sahibi olmuş, daha sonra boşanmış ve Aswat'a katılmıştı; ne kendi ailesiyle, ne de en yakın Filistinli düzcinsel arkadaşlarıyla cinselliği hakkında hiç konuşmamıştı.[11] Açılmaktan söz etmemenin, bu konu üzerinde direten İsrail Yahudilerinin yanı başında yaşayan komşuları olarak Filistinliler için özel bir anlamı vardır. Haneen Maikey, "Görünürlük ve 'açılmak' gibi Batı'ya özgü stratejiler bizi alakadar etmiyor" demiş ve şöyle devam etmiştir: "Farklı yerlerde farklı kişiler olabiliriz. Açılma "seremonisi" gerçekleştirmeden de kimliğimize ilişkin bu esnekliğe sahip olabiliriz. Biz Hıristiyan bir kültür değiliz, bizde günah çıkarma geleneği yoktur."[12] "Açılma anlatısını", insanları etiketlemek için kullanılan baskıcı bir standart olarak tanımlamıştır, buna göre: açılanlar "sağlıklı, güçlü, olgun" olarak, açılmamış olanlar ise "zayıf, olgunlaşmamış, gelişmemiş ve geri kalmış" olarak etiketlenmektedir.[13]

Biyolojik aileyle kişisel yüzleşmeler gerçekleştirme peşinde olmama tercihi, queer kimliğin kamusal alanda dışavurumlarına meydan vermemeyi gerektirmektedir. Ancak; şayet havadis

9. Green 1999, s. 281.
10. Drucker 2000b, s. 216.
11. Schulman 2012, s. 153.
12. Maikey ve de Jong 2011.
13. Schulman 2012, s. 138.

bir şekilde eve uçarsa, kamusallık gerçekten de, istemeden açılmak durumunda kalma riskini beraberinde taşır.[14] Bu risk gerçekleşse bile, ebeveynlerin yüzleşmek, suskun kalmak, üstü kapalı olarak kabullenmek ve az çok aleni şekilde destek olmak arasından yapacakları seçim kendilerine ait olacaktır; bu seçimlerin her biri ailenin queerleşmesi sürecini başlatabilir. Ebeveynler, sırf queer çocukların " 'normal' çocuklardan... daha sorumluluk sahibi ve güvenilir"[15] çıkması nedeniyle çocuklarının queerliğini gönülsüzce kabul ettiğinde, queerleşme zaman zaman "şartlı kabul" ekonomisi aracılığıyla ilerleyen bir süreç olabilir.

Mevcut kimliklerden ve komün yapılarından tümüyle kopulması için yapılan çağrılar, zaman zaman, bu gibi tümden kopuşlar için gerekli olan sınıf ayrıcalığını gözden kaçırır.[16] Korunup uyum sağlamış olmaları halinde aile bağları, LGBT'ler için bir güç ve destek kaynağı bile olabilir. Sözgelimi, devrim öncesi Rusya'da ve 1920'lerin Sovyetler Birliği'nde, kendi cinsiyet karşıtı ve cinsel muhalif kızları ve kız kardeşleri için ılımlı bir ev ortamı sağlayan babaların ve kardeşlerin görüldüğü vakalar mevcuttu.[17]

ABD'de de, beyaz olmayan LGBT'lerin çoğu, aile bağlarını ve cemaatle olan bağları tehlikeye sokan –özellikle ailenin ve cemaatin hayatta kalmakta çoğu zaman belirleyici olacak kadar önem taşıdığı AIDS krizi karşısında– açılma modeline karşı çıkmaktadır.[18] ABD'deki deneyimler, anaakım LGBT örgütlerin zaman zaman, "karşılaşmaları muhtemel olan onlara muhalif güçlere ilişkin gerçek anlamda [hiçbir] idrak" veya "onların ihtiyaçlarını karşılama taahhüdü" sunmaksızın "gençleri açılmaya teşvik ettiğini" ortaya koymaktadır.[19] İn-

14. Pokade 2012, s. 482.
15. De Vela, Ofreneo ve Cabrero 2012, s. 360.
16. Cohen 2006, s. 34.
17. Healey 2001, s. 57-8.
18. D'Emilio 2002, s. 186-7.
19. Christian ve Mukarji -Connolly 2011/2012.

sanlar gayet anlaşılabilir nedenlerle, açılmanın önyargıları her halükârda azaltacağı görüşüne şüpheli yaklaşabilmektedir. Nihayetinde kadınlar, siyahlar ve Yahudiler zaten neredeyse daima "açık" olmuştur, bunun onlara karşı önyargının önüne geçip geçmediği ise tartışmaya açıktır. Judith Butler, özellikle de kişinin kimliğinin her zaman tam olarak açıkça adının konamayabileceği yönleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bir kimsenin ne derece tümüyle "açılabileceğini" sorgulamıştır: "*Dolap* ifadesi, tanımı gereği asla açığa çıkamayacak olan bir ifşaat vaadi üretmektedir."[20]

Örneğin, Fransa'daki Cumhuriyetin Yerlileri Partisi'nden Houria Bouteldja 2012'de ve 2013'te, Fransa'daki göçmen mahallelerinde hemcins cinsel pratiklerinin mevcut olmasıyla beraber, bunların evrensel bir gey kimliği iması taşımadığını öne sürmüştür. Açılmayı reddetmekle suçlamanın bir homofobi göstergesi olduğuna karşı çıkmıştır. Bunu daha ziyade, pek çok LGBT göçmenin, düzcinsel ya da LGBT karşı cinsten bir partnerle evlenme tercihini, ırkçılığın birçok şekilde tehdit ettiği aile ve cemaat düzenini savunmak için gerçekleştirilen meşru bir eylem olarak tasvir ediyordu. Hatta Bouteldja, eşcinsel evlilikle ilgili "beyaz gündemi" hususunda taraf olmayı reddederek; işsizlik, polis tacizi, ayrımcılık ve barınma konularının aksine, bir göçmen olarak "bu sorun beni ilgilendirmiyor" diye bir açıklamada bulunmuştu. Eşcinsel evlilik lehine ya da aleyhine düzenlenen büyük gösterilere çok az sayıda göçmenin katıldığını; çünkü yasa olarak geçmesi halinde bile, göçmen mahallelerinde bunun etkisinin asgari seviyede olacağını bildiklerini söylemişti.[21]

Bununla birlikte, siyah cemaatler ve göçmen cemaatleri tecrit halindeki adacıklar değildir; kendilerini çevreleyen toplumlardaki, cinsel trendlerin de dahil olduğu daha geniş kapsamlı trendlerde (bireyden bireye farklılık gösterecek şekilde az ya da çok) kısılıp kalmış haldedir. Dolayısıyla, tüm siyahlar veya

20. Butler 1993, s. 309.
21. Bouteldja 2012.

göçmen kökenli bireyler arasında queerleşen ailelere ilişkin mevcut olması beklenebilecek ya da beklenmelidir denebilecek tek bir yöntem yoktur. Bouteldja'ya cevaben, göçmen kökenli bir başka Fransız olan Madjid Ben Chikh, Bouteldja'nın "beyaz gündemi" reddedişini desteklemekle birlikte, kendisi gibi bir "Kinsey 6"* ("salt" gey) olanların "her yerde" olduğunun ısrarla altını çiziyordu. Bouteldja'nın ona kabul ettirmeye çalıştığı görünür olmama halini reddediyordu. Homofobik –Batılı– bir toplumda bir hayatta kalma aracı olarak politik gey kimliğinin gerekliliği konusunun altını çiziyordu: Bu onu sözgelimi, James Baldwin gibi siyah bir geyle ve LGBT Filistinlilerle ilişkilendiren bir kimlikti. Ayrıca karşılıklı saygıya dayanan bir diyalog çağrısında bulunuyordu.[22]

Bouteldja'nın da, Ben Chikh'in de savunduğu yöntemlerin ayrı ayrı riskleri ve avantajları vardır. Mevcut aileler ve cemaatler içerisinden çalışma yöntemi, aşırı özveri gerektirmesi riskini taşır. İnsanların, yaptıkları seçimlerde çoğu zaman payı bulunan baskıyı görmezden gelemeyerek aldıkları taktiksel kararlara saygı duymak mümkündür. Kadınları seven kadınların, kimi zaman istismarcı da olan erkeklerle seks yapmayı sürdürme tercihlerinde, bazı örneklerde büyük ölçüde yoksul olmaları ve kadın olarak ekonomik açıdan bağımlı konumda olmaları belirleyici olabilmektedir. Çinli bir kadının, cinselliği hakkında açık olmasının onu "insanların zihninde bir şeytan" kılabileceği ve "bir eş, kız evlat ve anne olarak yükümlülüklerini ve sorumluluklarını yerine getirmemiş" göstereceğini ifade etmiş olması, korumak istediği "uyumlu aile düzeninin" kısmen kendisinin yapacağı fedakârlıklara dayalı olduğuna işaret ediyor olabilir.[23] Ancak kişilerin aileleriyle veya köklerinin dayalı olduğu cemaatleriyle olan bağları onlar için bireysel açıdan ve özgürleşme mücadelelerinde bir güç kaynağı olabilir.

* Kinsey Raporu'na göre cinsel yöenlim skalası 0'dan 6'ya kadar çeşitlendirilmiştir. 0 "salt" heteroseksüelken 6 "salt" gey'e işaret eder. (y.h.n.)

22. Ben Chikh 2013.

23. Chou 2000, s. 201.

Diğer taraftan, siyahların ve göçmenlerin aileleriyle ve etnik cemaatleriyle ilişkisinin kesilmesi riskini taşımakla birlikte, kamusal alanda açık bir LGBT kimliği talep eden yöntem, queer yaşamlara öncülük etmekte ve queer alternatifler inşa etmekte bir güç kaynağı oluşturabilir. Her birey kendi seçimini kendi yapmalıdır ve yapılan çeşitli tercihler nihayetinde bir yöntem çeşitliliğine dayalı güçlü bir stratejinin temelini kuracaktır.

Radikal queer açısından bakıldığında, mevcut aileler ve cemaatleri içeriden queerleştirme yöntemi de, queer kamusal alan talebinde bulunan yöntem de, düzcinsel dünyanın "homoerotik arzunun baştan çıkarıcılığına asla bağışıklık kazanmadığı"[24] kabulünde olabilir. Bu, queerlere nihai bir amaç doğrultusunda ilerlemeyi sürdürebildikleri takdirde, evrensel bir cinsel özgürlük görüşünü güçlü tutma potansiyeli sağlar. Marcuse'ün yaptığı tanıma göre bu nihai amaç, "polimorf sapkınlığa" döndürmeyi sağlamak için, üreme organlarına odaklı heteroseksüelliğin üstünlüğünü yıkmaktır. Buradaki polimorf sapkınlığın tanımı: Freud'un reşit olmayanların özel alanı olarak gördüğü erotik hazza duyulan başkalaşım göstermemiş uyum ve itaat gösterme halidir. Marcuse şöyle yazmıştı: "Artık işgücü için tam zamanlı bir araç olarak kullanılmayan beden, tüm erojen bölgelerin yeniden canlandırılmasıyla...yeniden cinselleştirilecektir. Bütünlüğü içerisinde bir beden...zevk alınacak bir şeye, bir haz aracına dönüşecektir." Marcuse, kapitalizm sonrası "yüksek medeniyet" içerisinde gördüğü biçimler arasına açıkça hemcins erotizmini dahil ediyordu.[25] Bu, hem bugünün gey gettolarının normalleşmesinden, hem de dünyanın geri kalan hemen her yerinde benimsenen heteroseksüel normdan oldukça farklıdır. Bugün her ne kadar zor görünse de, eşcinsel ile düzcinsel arasına konan sınırların hatlarının flulaşmasını sağlamak o ikiliği sarsıp zayıflatmaya başlayabilir.

Hem ezilenlerin cemaatlerinin içerisinden hem de gey gettolara isyan edenlerden doğacak olan, oluşturdukları çeşitliliğin

24. Chou 2000, s. 206.
25. Marcuse 1966, s. 201, 203.

içerisinde "çoklu, esnek, dinamik, erkek ve kadın unsurları taşıyan"[26] şeklinde bir kendilik anlayışını paylaşan queer cemaatler tasavvur etmek mümkündür. Queer cemaatler bağlayıcı biçimde değişmez olmaktan ziyade, akışkan olmasına olanak verilen kimliklerle tanımlanabilir. Queer hareketler, gettoları olumlayıp savunmaktan ziyade, daha çok cinsel özgürlük için mücadele etmek isteyen herkesi kucaklayan hareketler olarak tanımlanabilir. Mevcut eşcinsel kimlikler tasvip edilmeyen ya da fetişleştirilen kimlikler olarak görülmek yerine, saygı duyulan ve özgürleşmeye doğru atılan adımlarla, birçok farklı yöne götürebilecek basamaklarla inşa edilen kimlikler olabilir.

Bu diyalektik kimlik yaklaşımı farklı durumlarda, farklı yöntemleri gerektirecektir. Ancak her yerde kimlik diyalektiğinin oluşmasının anahtarı, değişimin ve değişebilirliğin kaçınılmaz olduğunun, bunların hazzın meşru kaynakları ve birer kutlama sebebi olduklarının kabul edilmesi olacaktır. Queer kimliklerin kapsamı, arzunun heteroseksüelliğe ya da homoseksüelliğe indirgenmesinin halen tamamlanmamış veya buna direnilmekte olan yerlerde ve daha serbest biçimde değişken olan örüntü unsurlarının 20. yüzyılı sağ salim atlatmış olduğu yerlerde bilhassa geniş olacaktır.

Getto olmayan cemaatlerin ve ayrımcılık iması barındırmayan özgürleşmenin var olma olasılığı çoğunlukla, günümüzdeki eşcinsel formasyonda hâkim olan tüketici kapitalizminin ekonomik ve kültürel donanımının büyük kısmını ıskartaya çıkaran bir LGBT cemaati fikriyle birbirini tamamlar. Mark Gevisser, "bireyci Batılı sağ politika ile Afrikalı ortak bilinci kaynaştıran Güney Afrika'nın taşıdığı o vaatkâr olasılık, geyleri topluma entegre etmenin çok daha kolay bir yolu olduğunu –bu yolun, New York ve San Francisco gibi şehirlerde egemen olan güçlü gey altkültürü tarzında olması pahasına da olsa– tüm dünyaya gösterebilir" diye yazmıştır.[27] Nikaragua'da yaşayan Kosta Rika'lı bir kadın, Nikaragualı LGBT'lerin Sandinista

26. Wekker 1999, s. 132; Wekker 2006, s. 192.
27. Gevisser 2000, s. 136.

Devrimi sonrasındaki toplum ile Kosta Rika'da ortaya çıkışını gördüğü bir tür gey gettosunu mukayese etmiştir: "Biz toplumu bize yer açmaya zorlamak istemiştik, sadece lezbiyenlere ve geylere özel bir alan oluşturmasını değil."[28] Doğru koşullar altında, bunun "hem asimilasyon karşıtı hem de ayrılıkçılık karşıtı, makbul cinsel kimliklerin 'in your face' [yüzüne karşı] reddi"[29] şeklindeki bir queer politikanın radikal potansiyeliyle olasılıklı bir yakınsaması gerçekleşebilirdi.

Cinsiyeti Yıkmak

Feminist politika kadar radikal queer politikanın da ana ekseni; heteronormatif ailenin, üreten insanların, dolayısıyla da genel olarak kapitalizmin yeniden üretimini yapılandıran cinsiyeti bozuma uğratmaktır. Cinsiyet, belki cinselliğin olduğundan bile daha net biçimde, sadece kişisel düzlemde başarıyla mücadele edilebilecek bir kültürel olgudan veya benzeri bir şeyden ibaret değildir. Yalnızca aileyi değil, işyerini, devleti ve –günümüzdeki cinsiyet-normatif gey normalleşmesini tanımlayan kurumlar da dahil olmak üzere– diğer toplumsal kurumları yapılandırmaktadır. Bu nedenle cinsiyeti bozuma uğratmak aynı anda hem kişisel, hem kültürel, hem kolektif, hem de politik bir projedir. Örneğin, partnerlik ve evliliğe ilişkin radikal queer bir yaklaşımın, radikalleşmiş bir feminist ittifakın bir parçası olmadığı müddetçe gerçekleşmesi imkânsızdır.

Kadınların ve kadın hareketlerinin, lezbiyenlerin de kilit önemde rol üstlendiği bu projedeki asıl özneler oldukları açıktır. Queer çevrelerdeki lezbiyen öz-örgütlenme, cinsiyet meselelerine ilişkin onların özel içgörülerini yansıtmaktadır. Kadınlar, erkeklerin (bazen apaçık, bazen örtük) kadın düşmanlığına veya onları tali konumlara geriletilmeye katlanmaktan kurtulmak için kendi topluluklarını örgütlemeleri gerektiğinin çabuk

28. Randall 2000, s. 100.
29. Hennessy 2000, s. 52, tekrarlanan alıntı: Hennessy 1994, s. 87.

farkına varır. Lezbiyenlerin de "heteroseksüel feministlerden olduğu kadar, dolaplı lezbiyenlerden de gelen içselleştirilmiş lezbofobiye"[30] gösterecek sabırları hemen hiç yoktur. Aslında, bağımsız lezbiyen örgütlenmenin, GBT'lerle yapılacak ittifaklara engel oluşturması için hiçbir neden yoktur. Sözgelimi, Filistinli LGBT örgüt Al Qaws, zaman zaman feminist bir örgütün bağımsız bir bileşeni olan Filistinli eşcinsel kadın topluluğu olan Aswat'la birlikte çalışmaktadır. Bu işbirliği kendi doğallığı içerisinde gelişmektedir: LGBT örgütlenme doğası itibariyle, Filistin toplumunun ataerkil yapısına, cinsel tabulara ve İsrail toplumunda yaygın görülen ırkçılığa karşı mücadeleyi kapsamaktadır.[31] Latin Amerika'da, bazı lezbiyenler erkeklerin kadın düşmanlığına tepki olarak karma grupları ve etkinlikleri boykot ederken, bazıları ise bunu kendi "eleştirel bilinçleri" yararına görerek karma gruplar içerisinde olmayı sürdürmeyi tercih etmektedir.[32]

Latin Amerikalı lezbiyenlerden bazıları da aynı şekilde, lezbofobiye rağmen, "annelerinin sadık kız evlatları olarak, feminist hareket içerisinde...bir alan açmak için mücadele vermeye"[33] devam etmiştir. Kadın örgütlenmeleri üzerinden gerçekleşen dayanışmanın, tüm dünyada lezbiyen hareketlerin gelişmesinde önemli payı olmuştur. Nairobi'de 1985 yılında, BM'in ilan ettiği Kadın On Yılı bağlamında yapılan Dünya Kadın Konferansı'nda, hıncahınç dolu geçen lezbiyen çalışma atölyelerinde birkaç kez, bir Kenyalı kadının ayağa fırlayıp "Ülkemizde böyle bir şey yoktur" diye bağırması ve diğer Kenyalı kadınların "Vardır! Vardır!" şeklinde yanıt vermesi buna örnek bir anekdottur.[34]

Sosyalist feminist ve lezbiyen feminist akımlar gitgide zayıflarken, LGBT hareketler, sol feminist kuramcıların kapsamı

30. Mogrovejo 2000, s. 75.
31. Maikey ve De Jong 2011.
32. Sarda 1998, s. 41.
33. Mogrovejo 2000, s. 87.
34. Drucker 1996, s. 96-7.

büyüyen görüş ve fikirlerinden bir şeyler öğrenmeye devam etmiştir. Kadın mücadelelerinin ve kuramlaştırmalarının Zetkin ve Kollontay gibi Marksistlerin içerisinde yer aldığı, yaklaşık yüz yıl önceki birinci dalgası ile ilk sosyalist feministlerin yer aldığı 1960'lar ve 1970'lerdeki ikinci dalgasının ardından, günümüzde üçüncü dalga, neoliberal feminizmin saptığı yanlış yönlerin bazılarına karşı LGBT politika için muazzam bir umut vaat eden yollardan mücadele vermektedir.

Üçüncü dalga feministlerden bazıları "feminist politikanın tamamında 'kadını' baz almanın faydalı" olup olmadığını sorgular. Bazı kuramcılar cinsiyetin dile benzediğini öne sürmüştür: "Onunla özdeşleşmek ve onu 'dillendirmeyi' kültürel cinsiyet sistemi içerisinde belli bir yerden öğrenmek için biyolojik kapasitemiz mevcut olmakla birlikte, dünyaya önceden belirlenmiş bir cinsiyet kimliğiyle gelmeyiz." Konuya ilişkin tartışmaların yarattığı gerginliklerin devam etmesine rağmen, gitgide daha çok feminist 1970'lerdeki bazı aktivistlerin transgender karşıtı dogmatizminden uzaklaşmakta ve seks savaşları tartışmalarını daha incelikli yönleriyle yeniden ele almaktadır. Cinsiyetin aslında ne kadar tarihsel, değişken ve olasılıklara açık olabileceği ve "içinde yaşanabilir beden türlerinin muazzam çeşitliliğini *sadece ve sadece* ikiye indirgemenin"[35] ne kadar anlamsız olabileceği hususlarına gitgide daha duyarlı olmaktadırlar. "İki kutba ayrılmış 'erkek' ve 'kadın' şeklindeki etiketlere karşı koyarak" cinsiyet kimliğinin "akışkan ve ucu açık"[36] olabileceğinin ayırdına varmaktadırlar. Vreer Verkerke'nin sözleriyle ifade etmek gerekirse; feminizmin "meselenin yalnızca kadın değil, cinsiyet"[37] olduğunu kabul ettiği vakit, transgender aktivizmin müttefiği olabileceğini görmektedirler.

Leslie Feinberg, "Bana göre cinsiyet, her birimizin bize öğretilen dille yazdığı bir şiirdir"[38] diye yazmış ve pek çoğu-

35. Stryker 2008, s. 3, 4, 11-12.
36. Bergero, Asiain ve Cano-Caballero 2010, s. 63.
37. Verkerke 2012, s. 13.
38. Feinberg 1998, s. 10.

muzun "bu dilin onunla düşünüp 'konuşmasını' öğrenerek büyüdüğümüz 'yanlış' bir cinsiyet lehçesiyle" yazılmış bir şiir diyerek şerhini koymuştu.[39] Onlarca yıldır, yapılan çalışmalarda eğer cinsiyetlendirilmiş davranış " 'yanlış' cinsiyette biri tarafından sonradan edinil[ebiliyor ise], aslında mantıken 'doğru' cinsiyetteki biri tarafından da sonradan edinildiği, kalıtsal olmadığı sonucunun çıktığı"[40] öne sürülmüştür. Transların deneyimleri de, cinsiyetin ilişkisel niteliğini ortaya koymaktadır: Beden tipleri, giyim ve davranış gibi görünür dışsal işaretler haricinde hiçbir cinsiyet kimliği, başkalarınca tanınıncaya dek veya tanınmaması halinde şayanı kabul surette kazanılmış ve bu kişiler başkalarıyla etkileşimde bulunurken onlara nasıl muamele edildiğine yansımış olmamaktadır.[41]

Biyolojik, daimi, keskin hatları olan bir cinsiyet kategorisi ile toplumsal, tarihsel olarak inşa edilmiş, hatları daha belirsiz bir cinsiyet kategorisi arasında bir zamanlar varolan sözde belirgin ayrım –ki, "muhtemelen kültüre göre değişen ve bilimsel olarak yanlış"[42] bir ikiye ayırmadır– geliştirilen son kuramla çürütülmüştür. Queer kuram; en başta da Butler'ın (tahminen 2 bin kişiden birinin interseks olduğunu ve cerrahinin tüm interseks çocuklara erkek veya kadın kimliği atama amaçlı otomatikman devreye girmesine karşı giderek daha fazla mücadele verilmeye başladığını gösteren) çalışmasıyla[43] ve başka çalışmalarla insanların biyolojik cinsiyetlerine göre sınıflandırılmasında toplumsal, kültürel ve tarihsel faktörlerin ne kadar etkili olabildiğini göstermiştir. "İnsanın anatomisi, doğanın tüm bebekleri iki ayrı taşıma bandı üzerinde getirdiği şeklindeki çağımız anlayışının sınırlarına sığmayıp taşmaya devam etmektedir."[44]

39. Newton 1989, s. 292.
40. Rubin 2011, s. 340 (alıntı: Örneğin, Esther Newton).
41. Bergero, Asiain ve Cano-Caballero 2010, s. 60.
42. Herdt 1994, s. 21.
43. Stryker 2008, s. 9.
44. Feinberg 1998, s. 7.

Sınıf ve cinsiyetin kadın mücadeleleriyle ne denli iç içe olduğuna ilişkin sosyalist feminist anlayış, LGBT mücadelelerine ilişkin radikal queer anlayışı etkilemelidir. Üreme özgürlüğü hareketleri 1970'lerden beri yalnızca kürtaj haklarını ve kısırlaştırma istismarına karşı mücadeleyi değil, cinsellikte kişinin hür iradesini de kapsayacak biçimde tanımlanıyordu. 2004 yılında, BM Özel Sağlık Sözcüsü bile, cinsel azınlıklara uygulanan şiddetin ve ayrımcılığın cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında engel oluşturduğunu beyan etti.[45] Bu mücadeleler, bir krizin ortasında olan neoliberal devletle yüzleşmeye yol açar.[46] Dolayısıyla, "işçi sınıfından kadınların kendi kendilerine faaliyet göstermesine dayalı olan" feminist örgütlenmenin, daha kapsamlı ve kararlı hareketliliğin yeni biçimlerini gerektirmektedir.[47] Bu tür bir feminist örgütlenme, işçi sınıfından LGBT'lerin kendi kendilerine faaliyet göstermesine dayalı queer örgütlenmenin doğal müttefiği olacaktır.

Sol feministler yıllardır, hem ücretli iş koşullarının iyileştirilmesi hem de bakım emeğine daha çok toplumsal ve ekonomik değer atfedilmesi gibi neoliberalizmle mücadele yolları önermektedir. Kadınların geleneksel çocuk yetiştirme sorumluluğu, çoğu kadının iş piyasalarında ikinci sınıf konumunda olması ve aile içerisindeki eşitsiz güç dağılımını birbirine bağlayan bu baş döndürücü, kuvvetten düşüren sarmala karşı atağa geçmek, "neoliberal kapitalizmin can damarı [olan] piyasa aracılığıyla tali kılma süreçlerini"[48] altüst edecektir. Bu tür bir sol feminizm, başarılı piyasa rekabetinin menfaatine olan romantik bağlanmadan ziyade, daha insancıl ve geniş kapsamlı değerlere dayalı alternatif haneler ve cemaatler inşa ederek hem gettolaşmaya hem de mevcut aile düzenine uyum göstermeye karşı mücadele etmekte LGBT'lerin ortaya koyduğu çabalarla aynı noktada buluşma potansiyeline sahiptir. Ancak böyle bir

45. Moriarty 2007, s. 25.
46. Young 1981, s. 63-4.
47. Brenner 2000, s. 205.
48. Fraser 2009, s. 115-17.

ittifak, anaakım lezbiyen/gey gündemini aşarak daha kapsamlı, gerçek anlamda özgürleşmiş bir cinsellik, gerçek anlamda özgürleşmiş evler ve gerçek anlamda özgürleşmiş bir kültür görüşüne geçilmesini mümkün kılabilir.

Queer Kapsayıcılık

Kitabın 1. Kısım'ında, özellikle de 3. Bölüm'ünde homonormatif-egemen neoliberalizm rejiminde baskın olan gey normalleşmesinin kökenleri analiz ediliyor ve eşcinsel kimliklerde meydana gelen kırılmanın derin köklerine ışık tutuluyordu. LGBT cemaatlerin, cinsiyetçi kapitalizmin üretim ve üreme düzenindeki temel değişimlerin bir sonucu olarak parçalandığı ortaya konuyordu. Bu süreç genç, düşük gelirli ve yoksul queerleri, transları ve diğer marjinalleştirilmiş grupları, bireylerin güçlenen gey anaakımı içerisinde karşılaştığı durumlardan farklı durumlara düşürmüştü. Bunun altında gizlenmiş olan politik anlam, bu grupların antikapitalist cinsel politikada çok özel bir rolleri bulunduğu yönündedir. Bu, genel olarak radikal politikaya ilişkin bazı soruları akla getirmektedir.

Homonormatif olmayan, alternatif kimliklerin aldığı şekiller, feministler ve sosyalistler arasında kolaylıkla ve mutlak surette kabul görmekte değildir. Geniş bir sol bakış açısından bakıldığında (sol, başlardaki homofobisini bir zamanlar büyük ölçüde yenmişti), 1970'lerde ortaya çıkan lezbiyen/gey kimliğinin övülecek pek çok yönü vardı. Buna karşılık, genderqueerler ve diğer queerler sol cenahtan pek çoklarını öfkelendirebilir; zira onların cinsellikleri bu pek çoklarına göre eşitlikçi, barışçıl, rasyonel bir gelecekte var olmasını umdukları ve umut ettikleri ahlak kurallarıyla ters düşmektedir.

Ancak kapitalizmde varolan hiçbir cinsellik, gerçek anlamda özgür bir toplumda öngörülecek veya arzulanacak cinsellikler için bir emsal teşkil edemez. Aynı şekilde günümüzdeki cinsel özgürlük mücadeleleri için, mevcut cinsellik biçimlerinde özel olarak herhangi birini ayrıcalıklı kılmanın da faydası olmaz. Radikallerin amacı, Gayle Rubin'in tanımladığı geleneksel

"hiyerarşik cinsel değerler sisteminin"[49] yerine oluşturacağımız yeni bir hiyerarşiyi koymak olmamalıdır. David Halperin şöyle yazmıştı: "Aşkta olduğu gibi tarihte de, güç dengesizliklerinin asıl zararı asimetrikliğinden değil, duygusallaştırmasından ya da kurumsallaştırmasından; cinsiyet, sınıf, ırk, statü, güzellik, zenginlik, aşk, mesleki otorite, milli kimlik, tarihsel farklılık kavramlarının gerçekliği olarak kendi normalleştirdikleri aracılığıyla güç eşitsizliği gerçekliğini inkâr etmesinden gelir."[50] Başkalarına bir zararı dokunmayan haz, onun kendi kendisini meşrulaştırmasına yetmektedir. Rubin'in cinsel eylemleri "partnerlerin birbirine davranışlarıyla, karşılıklı rızayla, zorlamanın mevcut olup olmadığıyla ve verdiği hazzın niceliği ve niteliğiyle" değerlendiren "çoğulcu cinsel ahlak" kavramı,[51] Alexandra Kollontay'ın Bolşevik Devrimi sırasında yorumladığı değerler sistemiyle tamamen tutarlıdır.

Amber Hollibaugh'nun çok yıllar önce işaret ettiği gibi, cinsel tarih her şeyden önce "insanların cinsel açıdan *ne* oldukları hakkında gerçekçi biçimde konuşabilmelidir."[52] Radikalizm "yalnızca yeni bir gelecek yaratmakla değil, o geleceğin neliğine ilişkin alan yaratmakla da alakalıdır."[53] Mevcut cinsel kategorilerin "sınırlarının dışında bir yerde yatan 'katışıksız' devrimci bir özne"[54] yoktur. "Çeşitliliği bir armağan olarak, anormallikleri [ise] kıymetli"[55] görmemiz gerekir. Ayrıca tıpkı üretim konusunda verilen radikal mücadelelerde olduğu gibi, cinsellik konusunda verilen radikal mücadelelerde de temel şart; sömürüye, dışlanmaya, marjinalleştirilmeye ve baskıya maruz kalan insanların, kendi deneyimlerinin gösterdiği en etkin sonucu verecek şekillerde öz-örgütlenmesini ve direnişini olumlu karşılamak ve teşvik etmektir.

49. Rubin 2011, s. 149-50.
50. Halperin 2002, s. 21.
51. Rubin 2011, s. 154.
52. Hollibaugh ve Moraga 1983, s. 396.
53. Crosby vd. 2012, s. 144 (Heather Love).
54. Kinsman 1987, s. 220.
55. Rubin 2011, s. 175, 253.

Bununla söylenmek istenen, queer antikapitalistlerin basitçe, "ne olursa olsun" anlayışıyla genel olarak cinsel çeşitliliğin üzerine hiç düşünülmeksizin kabulü gibi liberal bir tutum benimsemesi gerektiği değildir. Bizlerin temel kaygısı, bugün aralarında düzcinsellerin, LGBT'lerin ve -özellikle toplumun en çok ezilenleri arasında olan- genderqueerler ve diğer queerlerin bulunduğu toplumu dönüştürecek konumda olanların cinsel özgürlüğünü ve güçlenmesini yükseltmek olmalıdır. 1960'ların kurtuluş ülküsünün, neoliberal "özgürlük"[56] tanımının kusurundan arındırılarak yeniden bir hak olarak talep edilmesi gerekmektedir. Yalnızca gücü satın alanlar veya halihazırda kendini cinsiyet normlarından ve cinsel normlardan azade görenler için değil, genel olarak kişisel ve cinsel özgürlükleri için somut bir dayanağa gereksinim duyanlar için de mümkün olan bir queer özgürlük idealinin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi gerekmektedir.

Stonewall sonrası LGBT hareket, ayrımcılığa karşı etkin bir mücadele verdi ve büyük ölçüde hemcinsleriyle erotik veya duygusal ilişkileri olanların aynı paydada yer aldığı bir lezbiyen/gey kimliği bazında pek çok kazanım elde etti. Fakat bu klasik lezbiyen/gey kimlik, tarih boyunca cinsel özgürleşme hareketlerinin tek dayanak noktası olmamıştır. Sözgelimi, 1897'den 1933'e dek süren Alman homofil mücadelede, hareketin sol işçi sınıfına en yakın kanadı olan Magnus Hirschfeld'in Bilimsel Yardımlaşma Komitesi kutuplaştırıcı "üçüncü cinsiyet" kuramları ortaya koyma eğilimindeydi.[57] Transgender ve iki kutuplu cinsiyet örüntüleri işçi sınıfı ve yoksullar arasında daha uzun zaman boyunca varlığını sürdürürken, çift taraflı gey kimliklerin başlarda esas olarak bir orta sınıf olgusu olmasına bakarak bu çıkarımda bulunmak mümkündür.[58] Günümüzün dışa bağımlı dünyasında da transgender kimlikler, küresel ağlarla bağlantısı daha az olan alt sınıf statüsündekiler arasında daha

56. Jakobsen 2012, s. 20-1.
57. Bkz. Fernbach 1998, s. 51; Drucker 1997, s. 37.
58. Chauncey 1994.

yaygın gibi görünmektedir.[59] Sol; ne kadar yüzeysel biçimde eşitlikçi olursa olsun daha az baskıya maruz kalanlar arasında daha yaygın olan eşcinsel cinsellikleri ayrıcalıklı kılmaktan ziyade, ne denli kutuplaşmış olursa olsun en çok baskıya maruz kalanlar arasında daha yaygın olan eşcinsel cinselliklere dair daha açık ve daha özenli bir yaklaşım içerisinde olmalıdır.

Homojenleştirilmiş, asimilasyoncu homonormatif cinselliğe getirilecek queer reddin emperyalist ülkelerde marjinal altkültürün koruyucusu olmasına gerek yoktur; ileride, tüm dünyadaki LGBT'ler için ilgi ve merak uyandırıcı olma ihtimali mevcuttur. Özellikle insanların büyük çoğunluğunun yaşamakta olduğu ekonomik açıdan tahakküm altında olan ülkelerde, LGBT cemaatlerin hiçbir zaman homojenleşme ihtimali yoktur ve tümünü –özellikle de dışa bağımlı dünyada çok daha ağırlıklı bir rol oynayan translar ve seks işçilerini– marjinalleştirecek çok fazla çeşitlilikte altkültür mevcuttur. Kimliklerdeki büyük çeşitlilik, tek bir cinsel kimlik etrafında toplanan bir hareketten ziyade, cinsellik bazında baskılanan herkesin radikal bir *ittifak* oluşturması fikrinin doğruluğunu ortaya koymaktadır. Çeşitliliğin kapsamı "tek yapılı ve tek boyutlu bir söylemi"[60] olanaklı kılmamakla birlikte, ezilmedeki müştereklik, nihayetinde etkili bir muhalif güç kaynağı olabilir. Cinsel açıdan baskı ve zulüm görenlerin oluşturduğu kapsamlı bir ittifak içerisinde, genel bir program oluşturulmasında her grubun farklı bir katkısı olur. Transların, siyahların ve göçmenlerin, yaşlılar ile gençlerin, engellilerin veya marjinalleştirilmiş cinsel pratikleri olanların LGBT topluluklar içerisinde bağımsız olarak örgütlenmesinin güçlendirilmesi, daha demokratik ve çoğulcu bir cemaatin gelişmesine yardım edebilir.[61]

Örneğin, LGBT gençlerin bağımsız örgütlenmesi gerekliliği çok önemlidir. Genç yoksulluğuna karşı ve gençlerin ekonomik bağımsızlığı için verilen mücadelelerde, LGBT gençler

59. Oetomo 1996, s. 265-8.
60. Chou 2000, s. 203.
61. Kinsman 1987, s. 232.

için bu talebin özellikle önem taşıdığı dikkate alınmalıdır. LGBT gençliğin öz-örgütlenmesi, daha geniş kapsamlı LGBT örgütlenmelerde zor ya da olanaksız olan bazı tartışmaların gerçekleştirilmesini de mümkün kılabilir. Gençler kendi kurtuluşlarında, yaşlıların onlara dayattığı kısıtlamalarla onları koruma doğrultusundaki ataerkil eğilimlerine karşı üstlenmeleri gereken önemli rolde ısrar edebilir ve etmelidirler. Sözgelimi, gençlerin cinsel kurtuluşunun bilgiye ve görsellere erişimlerinin kısıtlanmasını değil, aksine daha çok sağlanmasını gerektirdiğini sürekli olarak ifade edebilirler.[62]

Bu, 1920'lerde devrimci Rusya'da benimsenen cinsel erişkinliğe ilişkin esnek anlayıştan,[63] yani beklendiği üzere keyfi olarak belirlenen cinsel rüşt yaşı uygulamasından bu yana kuşaklararası ilişkilere yeni bir yaklaşım getirilmesini mümkün kılabilir. 1990'larda kısa bir dönem araştırılmış olan cinsel rüşt yaşıyla ilgili yasalara getirilen reformlar konusu da yeniden incelenebilir. Örneğin Hollanda'da, 1991-2002 yılları arasında, 12 ila 15 yaş arasındaki biriyle cinsel ilişkiye giren daha büyük kişiler; genç partnerin, genç partnerin ebeveyninin ya da çocuk sağlığıyla ilgili kurumun şikâyette bulunmadığı hallerde yasal olarak kovuşturmadan muaf oluyordu. 1920'lerin Sovyet Rus yaklaşımı ile 1990'ların Felemenk yaklaşımı; gençlerin bilinçlenmesiyle ve "uzman" görüşünden ziyade inisiyatif almaya öncelik tanınmasıyla birlikte farklı cinsel faaliyetlere hazır olma halini tarif eden yasal bir cinsel olgunluk tanımında bir araya getirilebilir.

Özellikle dışa bağımlı ülkelerde LGBT cemaatlerin çeşitlilik kazanması, tek, geniş kapsamlı ve birleşik bir örgütlenme modeline alternatif veya ek bir ittifak örgütlenmesi modelinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bağımsız gruplar arasında değişip dönüşen ittifaklar, kimlikleri eşcinsel/düzcinsel ayrımının temel parametrelerine uyanlar ile uymayanlar arasında birleşik bir cephenin temelini oluşturabilir. Bu, "çok yönlü,

62. Dördüncü Enternasyonal 2003, 13. Hedef.
63. Healey 2001, s. 122.

yeniden şekillendirilmeye müsait, dinamik" bir cinselliğe ilişkin gerçek anlamda queer bir anlayış geliştirilmesine olanak sağlayabilir.[64]

Trans ve Bi Kapsayıcılık

Bugün, özel bir rol üstlenecek farklı queer destek grupları içerisinde, radikal queerin cinsiyeti bozuma uğratma projesinde translar giderek merkezi konumda yer almaktadır. Butler'ın sadece toplumsal cinsiyetin değil, biyolojik cinsiyetin de toplumsal olarak inşa edildiği yönündeki kavrayış biçimi, transgender ve interseks aktivizminde çok önemlidir.* Bu gibi analizler transgender'ın "herhangi bir varış veya geçiş halinden ziyade, *seçilmemiş bir başlangıç noktasının uzağından toplumsal olarak dayatılmış bir sınır boyunca ilerleyen bir hareket*" olduğunu açıklığa kavuşturmuştur. Transgender tam olarak bir eşcinsel cinsellik biçimi değildir, daha ziyade cinsel yönelimin ötesindedir: bir trans erkek gey, düzcinsel ya da biseksüel olabilir. Bunun ayırdında olunmaması, LGBT kimliklerin kaçınılmaz biçimde cinsiyet-normatif olduğu görüşünü pekiştirmektedir.[65] Aslında translar, androjenden ve kadınsı erkekten drag queen'lere, karşı cinsin kıyafetlerini giyen düzcinsel erkeklere uzanan bir "kimlik yelpazesi" içerisinde yer almaktadır.[66]

Dışa bağımlı ülkelerde, özellikle yoksullar arasında transgender örüntülerin orantısız dağılımı ve öneminin giderek artması göz önünde bulundurulduğunda, translarla ilgili so-

64. Wekker 1999, s. 132.

* Aslına bakılırsa, Butler'ın tezi biyolojik cinsiyetin de toplumsal olarak inşa edildiğinden ziyade, tam da bu sava dayanarak biyolojik cinsiyet diye bir şeyin hiç var olmadığı, sadece cinsiyetten (gender) bahsedilebileceği yönündedir. (y.h.n.)

65. Stryker 2008, s. 1, 131, 137-8. Bu meyanda, Stryker Gayle Rubin'i, 1982 yılında translar ve travestilerden bir cinsiyet kategorisi olarak değil, "küçümsenen bir cinsel kast" olarak bahsetmesini eleştiriyordu (Stryker 2008, s. 149). Bu eleştirinin yerinde olduğunu kabul eden Rubin 2010 yılında, 1982'de transgender çalışmaların henüz mevcut olmamasını hafifletici neden olarak gösteriyordu (Rubin 2011, s. 215-16).

66. Feinberg 1998, s. 55, 47, 16.

runların feminist kurama ve aktivizme her geçen gün daha çok entegre olması çok önemlidir. Emperyalist ülkelerde de 1990'ların sonları itibariyle translarla ilgili sorunları bıçak ağzı konular olarak görülüyordu.[67] Bu durum, 1970'lerden beri lezbiyen/gey kurtuluşunun yaşadığı tüm başarısızlıklara rağmen; lezbiyen/gey, biseksüel ve düzcinsel kategorilerinin, hatta erkek ve kadın kategorilerinin cinsel politikanın merkezindeki konumlarını kısmen yitirmeye başlamış bile olabileceği izlenimi uyandırmaktadır. Artık, feminist analizin cinselliği kendi araştırma konusunun daha çok merkezine alması gerekmektedir. Örneğin, Afsaneh Najmabadi'nin yazdığı gibi, İran'da feminizm ilk zamanlarında, "erkek homoerotizmini tanımamasıyla, inkârıyla ve yok etme çabasıyla oldukça kötü duruma" düşmüştü; feminizmin artık "cinsel yönden öteki olanlarla"[68] benzer yönlerini daha derinlikli çalışmalarla araştırması gerekmektedir.

Trans hakları mücadeleleri, elbette bilhassa translar için taşıdığı önemin yanı sıra, mevcut cinsiyet düzeninin bozuma uğratılmasının önemli potansiyel yolları olarak da görülmelidir. Cinsel yönelime dayalı ayrımcılığın yasaklanması için İşyerinde Ayrımcılığa Karşı Yasa'nın 1970'lerden beri defalarca ABD'de Meclis'e getirilmesi örneği, bağımsız trans örgütlenmesinin ne denli gerekli ve önemli olduğunu ortaya koymaktadır: 2007 yılında, kapsama dahil edilmesine ilişkin yıllarca artarak devam eden desteklerinden sonra Demokrat Parti, yasaya cinsiyet kimliğinin dahil edilmemesi kararını çıkardı, anaakım İnsan Hakları Kampanyası Vakfı da kapsama alınması konusundaki daha önceki desteğini geri çekti.[69] Aynı zamanda, trans karşıtı ve gey karşıtı ayrımcılıklara karşı verilen mücadeleler arasındaki bağlantı, cinsel kimliği cinsiyet kimliğinden ayırma çabası için, dolayısıyla da aslında gey normalleşmesi için tehdit oluşturmaktadır. Ayrımcılık karşıtı yasaların çıkarılması için

67. Stryker 2008, s. ix.
68. Najmabadi 2005, s. 235, 243.
69. Stryker 2008, s. 150-2.

çalışan her topluluğun "cinsiyet kimliği" meselesini "cinsel yönelim" meselesinin arkasına koyup koymayacağına karar vermesi gerekmektedir, bu sebeple transgender kapsayıcılığı meselesi LGBT hakları aktivistleri için kaçınamayacakları bir mesele halini almıştır. Sol, transların homonormatif amaca uygunluk meselesine feda edilmesinin kabul edilemez olduğu hususunda net olmalıdır.

Trans öz-örgütlenmesinin olmadığı yerde, hareketleri LGBT hareketler olarak tanımlamak tam ve hakiki bir kapsayıcılığı temin eden bir tanımlama olmayacaktır. Hatta bu, son derece ihtiyaç duyulan homonormativite eleştirisinden kaçınmanın bir yolu bile olabilir. Bağımsız bir trans örgütlenmesi, translar ile natrans lezbiyen/geyler (hatta veya kendini natrans olarak tanımlayan queerler; çünkü onlar da vardır) arasında bir birlik oluşturulması hakkında yürütülecek görüşmeler sürecini kolaylaştırabilir.[70] Transların öz-örgütlenmesi, natrans LGBT'leri karşıtları gibi gördüklerine değil; tamamen, transların kendi aralarında belli meseleler üzerine –genellikle de daha kapsamlı LGBT forumlarda bu meselelerin gündeme getirilmesi hazırlıklarında– daha net ve etkili biçimde eğilebileceklerine işaret etmektedir.

Trans örgütlenme, tahakküm altındaki ülkelerde bugünkü giderek çoğalan mevcudiyetinin yanında, aynı zamanda uzun bir tarihe sahiptir. Türkiye'deki LGBT hareketin en eski ve önde gelen liderlerinden Demet Demir, aynı zamanda seks işçilerinin örgütlenmesinde, feminist harekette ve HIV/AIDS destekçiliğinde önemli rol üstlenen bir transdı. Demir, 1991'de, cinsel yönelimi sebebiyle işkence gören Uluslararası Af Örgütü siyasi suçlusu olarak tanınan ilk kişiydi.[71] Brezilya'da translar, 1993'ten itibaren, hem bağımsız olarak örgütlenmiş, hem de LGBT hareketini onlara açık hale gelmeye zorlayacak çalışmalar gerçekleştirmiştir.[72] Queer radikalizmin yükselişi ABD'de de

70. Califia 2003, s. 256.
71. Drucker 2000b, s. 218.
72. Green 1999b, s. 104.

1990'ların başlarında trans aktivizme yeni bir ivme kazandırdı, Transgender Nation ve Transexual Menace gibi isimler taşıyan topluluklar kuruldu ve daha anaakım LGBT topluluklar, transgender talepleri alıp değerlendirmeye başladı.[73] Küresel çapta örgütlenme, 1987'de Birinci Uluslararası Transgender Kongresi'nin düzenlenmesiyle başladı.[74]

Cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığın yasaklanması, trans taleplerinden sadece birini oluşturmaktadır. Diğer talepler; genç translar için özgürce tercih edilen tıbbi bakıma, eğitime, güvenli ve dışlamayan evlere tam erişim, hapiste tecavüz ve diğer şiddet türlerinden koruma, güvenli tuvaletler ve kendini ne kadın ne de erkek olarak tanımlayanlar için cinsiyetsiz zamirler gibi taleplerden oluşmaktadır.[75] Şiddete ve intihara teşvik eden sansasyona dayalı, transfobik yayın içeriği nedeniyle medyadan hesap sorulmalıdır. Tıp endüstrisi onların gereksinimlerine karşılık verinceye dek trans ve intersekslerin önünde gidilecek uzun bir yol vardır: bir çalışma, interseks semptomları mevcut olan çocukların kendilerine uygulanan muayeneleri "bedensel bütünlüğe müdahale edici ve insanlık onuruna aykırı" diye değerlendirdiğini ortaya çıkarırken, yetişkin interseksle yapılan bir başka çalışmada katılımcıların klinik randevularını tanımlarken "tecavüz", "saldırı" ve "ihlal" gibi sözcükler kullandıkları ortaya çıkıyordu.[76] Arjantin'deki trans örgütlenmesinden çıkan talep listeleri bilhassa geniş kapsamlı olmuştur; bu taleplerden bir kısmı elde edilmiştir. Sözgelimi 1998'de, Buenos Aires şehrinde travestilere ve seks işçilerine polis tacizine karşı bir tedbir kararı benimsendi. Diğer talepler arasında, cinsiyet geçiş ameliyatları için halk sağlığı hizmetleri tarafından mali kaynak sağlanması ve insanların erkek ya da kadın olarak sınıflandırılmasını gerektiren belge ve durumların sayıca azaltılması yer almaktadır, bunlardan

73. Meyerowitz 2002, s. 283.
74. Bolin 1994, s. 472.
75. Feinberg 1998, s. 133, 71.
76. Jordan-Young 2010, s. 242.

ikincisinin gerekçesi bu tür sınıflandırmaların çoğunlukla meşru hiçbir amaca hizmet etmiyor olmasıdır, ki yalnızca bu bile cinsiyet ayrımlarına açık bir meydan okumadır.[77]

Son olarak bahsi geçen talep, pozitif ayrımcılık ve cinsiyetçi toplumlarda pek çok kadının kıymetli bir güvenli bölge olarak deneyimlediği sadece kadınların girebildiği alanlar gibi bilhassa karmaşık meseleleri gündeme getirmektedir. Hindistan'dan genderqueer topluluk LABIA üyelerinin ifade ettiğine göre, bu gibi alanlarda "norma uymayan bir beden, kişinin cinsiyetinin söz konusu ortamı ihlal edici bir görünüm oluşturmadığı hallerde bile, tehdit edici ve sıra dışı görülebilir". Bu gibi durumlar şiddete dahi yol açabilmektedir.[78] Meseleye, kadın kimliğiyle ilgili olarak özcülüğe düşmeksizin, yani kendini kadın olarak tanımlamayı belirleyici kriter olarak kabul etmek suretiyle, sadece kadınların girebileceği alanların öneminin görülüp kabul edileceği şekillerde eğilmek mümkün kılınmalıdır.

Eşcinsel örgütlenme içerisinde transgenderlar ile diğer gruplar arasında önemli bağlantılar kurulabilir. Doğru politik koşullar altında, translar natrans partnerlerinin yanında politik anlamda aktif konuma dahi gelebilirler. Gey olarak tanımlanmamakla birlikte "erkeklerle seks yapan erkekler" (MSM'ler), taşıdıkları erkek kimliğini savunmak adına ve heteroseksüel aileleri içerisinde sahip oldukları konumlarını yitirme kaygısıyla, seks yaptıkları ve zaman zaman cinsellik içeren ilişkiler kurdukları kimselerle açık olarak bağlantılandırılma olasılığından çoğu zaman çekinmektedirler. Trans partnerlerinin itibar görmesi ve tanınmasına ilişkin emareler, onların da dahil olduğu daha geniş toplum kesimlerinin queerleşmesinde dev adımlar olabilir. Örneğin, Güney Afrika'da apartheid'ın kaldırılmasının aynı zamanda LGBT'lerin topluma katılımının önündeki engellerin yıkılmasına yardım etmesinde olduğu gibi, yeni gelişmeler ve önemli dönüm noktalarının büyük toplumsal dönüşümlerin yaşandığı zamanlarda ger-

77. Bkz. Dördüncü Enternasyonal 2003, 18. Hedef.
78. Shah, Raj, Mahajan ve Nevatia 2012, s. 227.

çekleşmesi daha muhtemeldir. Sonuç olarak, Güney Afrika'lı bazı MSM'ler –trans *skesana*'ların Zulu *injonga* partnerleri gibi– kamusal alanda LGBT'lerle ilişkilendirilmeye istekli hale gelmiş, hatta 1992 Johannesburg Onur Yürüyüşü'nde ön saflarda yer almıştı.[79]

Transların cinsel partnerleri, aynı zamanda karşı cinsleriyle ilişkileri varsa biseksüel olarak görülebilirler, ki biseksüeller de yıllardan beri örgütlenmekte ve daha çok tanınmayı talep etmektedir. Ancak transların partnerlerinin biseksüel olarak tanımlanmadığı durumlarda, LGBT hareketlerle ilişkileri biseksüellerinkinden farklılık gösterebilir; bazen tümüyle benzersiz olurlar. *Injonga*'lar, farklı bir kimliğe sahip olmalarıyla ve kendilerini tanımlamak için geleneksel bir sözcük kullanmalarıyla istisna oluştururlar. Ancak LGBT hareketler yeterince güçlü ve popüler oldukları zaman, belki Latin Amerika'da veya Asya'da translarla cinsel ilişki kuran maço erkekler veya femme kadınlar da bir gün LGBT örgütlenmesinde görünür bir şekilde rol alabilecektir.

Belki de, gey kimliği reddedip kendilerinin aktif rolünde olduklarının altını çizmek isteyen maço Brezilyalı *michê*'ler, kimi zaman Afro-Amerikalı erkek arkadaşlarının hatırına, kendilerini "bi" olarak tanımladıklarında farklı bir LGBT kimliğine doğru çekimser bir adım atmaktadır. Uygun bir bedel karşılığında "altta" olmayı kabul edeceklerine dair yaygın bir varsayım, maçoluklarına ilişkin şüpheci biçimde yaklaşım sergilenmesini körüklemektedir. Ancak *michê* kimliğinin farklı bir tanımına açık olmak, *michê*'lerin aslında sadece bir noktada açılması gereken "derinlerde bir yerde" gey oldukları şeklindeki homonormatif ısrardan ayırt edilmelidir. Tektip bir gey kimliğe yapılan bu gibi bir vurgu; tıpkı Kosta Riko'lu erkek seks işçilerine yapılan, eğer kendileri de gey ilan edilmekten çekiniyorlarsa seksten çok zevk almamaya veya geylerle çok ilişkilenmemeye bakmaları yönünde uyarı gibi aktarılan kulaktan kulağa yayıl-

79. McLean ve Ngcobo 1994, s. 164-5.

mış şehir efsanelerinin de gösterdiği gibi; ancak damgalamayı artırarak daha çok açılmanın gerçekleşmesine engel olur.[80]

Yine de, karşı cinsleriyle evli olan erkeklerin ve kadınların kendi eşcinsel ilişkilerini açıkça kabul etmeleri heteronormativiteye –ve heteronormatif aile kavramına– büyük bir darbe olacaktır. Translar ile onlarla seks yapan natranslar arasındaki –ortada sınıfsal farklılıklar varsa daha da çok varolan– yersiz ve yanlış düşüncelerin, gerilimlerin, hatta zaman zaman aşağılamanın yerine saygıyı ve dayanışmayı koymak bilhassa büyük bir adım olacaktır.[81]

Trans hayatlar için yaşamsal önemde olan ayrımcılık karşıtı yasalar gibi yasal reformlara odaklanmakla trans örgütlenmenin radikalizmi hiçbir surette azalmaz. En azından ameliyat sonrası için transların cinsiyet bilgisi içeren hüviyetlerinde değişikliklere izin verilmesi; en azından birkaç ABD belediyesinin ayrımcılık karşıtı yönetmeliğine transların dahil edilmesi; 1994 *Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı*'nda (DSM) gey transların mevcudiyetinin tanınması gibi şimdiye dek elde edilmiş sınırlı sayıda kazanım ABD'den GenderPAC gibi trans toplulukların azimle örgütlenmeleri sayesindev gerçekleşmiştir.[82] Bu topluluklar radikal kampanyaların yolunu açmıştır. Örneğin, küresel bir kampanya olan Stop Trans Pathologisation (Trans Kimlikler Hastalık Değildir) kampanyası 2008 yılından itibaren, "cinsiyet kimliği bozukluğu" tanımının DSM'nin 2012 yılındaki beşinci baskısından tamamen çıkarılması için çalıştı.[83]

Aynı zamanda, yalnızca kurumların içerisinde lobi yapmak yerine, kurumların dışında bir zemin oluşturulmasına vurgu yapılması gereksinimi de vardır. Her şeyden önemlisi, translar arasında (sözgelimi, cerrahi operasyonu tercih edenler

80. Mitchell 201 1, s. 668-70, 675, 677-8, 675, 676 (alıntı: Jacobo Schifter).
81. Fransa, Luminy'de 1999 yılında Avrupa-Akdeniz Yaz Üniversitesi'nde Homoseksüellikler başlığı altında gerçekleştirilen Cezayir ve Fas çalışma atölyesi bu dinamikler hakkında daha çok fikir edinmemi sağladı.
82. Stryker 2008, s. 121, 142-3, 148-9, 120, 141.
83. Verkerke 2012, s. 5-6.

ile etmeyenler arasında) ayrımlara yol açabilecek ve mevcut, hatta hafifçe yeniden şekillendirilmiş cinsiyet normlarına dahil edilebilecek reformların ötesine geçilmesi için istikrarlı bir çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Mesela, cinsiyet geçişinin yasal olması için varolan cerrahi operasyon veya tıbbı tedavi şartının kaldırılmasını istemek sınırlı bir talep gibi görünebilir. Portekiz'de 2011'de kabul edilen, cinsiyet kimliği bozukluğuna ilişkin tek şart olarak beyan edilmesini koşan yasa, kişilerin kendi cinsiyet kimliğini yansıtan kimlik belgesi talebine karşılık vermek suretiyle kayda değer bir mesafe katetmişti. 2010 yılında pasaportlar için, 2011'de California'daki doğum belgeleri için, 2012'de oturma ve çalışma izinleri için ve 2013'te Sosyal Sigortalar Kurumu için çıkan düzenlemeler gibi yakın geçmişte ABD'de getirilen düzenlemeler de aynı yönde ilerledi. Ancak Ekvadorlu Farklı Bedenler, Eşit Haklar örgütünün de tartışmaya açmış olduğu gibi, "uzman" onayı şartının kaldırılması, Avrupamerkezci erkeklik ve kadınlık formlarının dayatılmasına karşı büyük bir zafer olabilir.[84] Bu aynı zamanda, özellikle 11 Eylül'den beri transları tahammülü mümkün olmayan açmazlarla karşı karşıya bırakan güvenlik devletine bir meydan okuma da teşkil edecektir. Mevcut haliyle bu uygulamaya göre, bireylerin ehliyetinde veya pasaportunda belirtilen cinsiyet biyolojik cinsiyetlerine uymuyorsa, genellikle para veya hapis cezası alabilecekleri bir suç işlemiş sayılıyorlardı; eğer algılanan cinsiyetlerine uymuyorsa, araba kullanmaktan veya seyahat etmekten men edilebilirlerdi.[85]

Daha genel anlamda, yasal talep üzerine cinsiyet değişimi özgürlüğünün kazanılması, " 'normal bedenlerin' doğal ve normal konumundan çıkarılması" ve trans imgesini "hastalık tasvirlerine başvurmaksızın...düşünülebilir" kılmayı sağlaya-

84. Verkerke 2012, s. 16, 29.
85. Feinberg 1998, s. 20.

cak yeni sözcüklerin bulunması sürecini başlatabilir.[86] Ayrıca, örneğin sadece umumi bir tuvaleti –ister erkekler tuvaleti, ister kadınlar tuvaleti olsun– kullanmanın karşılıklı meydan okumalara, hatta şiddete yol açabildiği son derece kötü durumlara bir son verebilir.[87]

Cinsiyet sınırlandırmalarını aşmanın özgürleştirici etkileri, farklı LGBT ya da trans alt kümeleri arasında hiçbir ayrım olmaksızın herkes için geçerlidir. Trans bağımsızlığı ve gerçek anlamda kapsayıcılıkla birlikte geniş kapsamlılığa erişecek bir LGBT hareketi, natrans LGB'leri de, yani aslında herkesi vuran baskı ve zulüm biçimlerinin önünü alabilir. Feinberg'in belirtmiş olduğu gibi, " 'gerçek' bir kadının ya da erkeğin nasıl olması gerektiğine" ilişkin yerleşmiş fikirler, herkesin "bireysel yolculuğunun...iki çakılı kazıktan birine sıkı sıkıya bağlı olacak" şekilde "ömür boyu cinsiyet adlı bir deligömleğine mahkûm edilmesini" dayatmaktadır. "Trans özgürlüğünün, kendi cinsiyetinizi ya da toplumsal cinsiyetinizi nasıl tanımladığınız veya ifade ettiğiniz fark etmeksizin, hepiniz için bir anlamı vardır." Bu, özel konumu mükemmel "gender queerlerle", daha düşük statüyü translarla bağdaştırma pratiğini zayıflatacaktır. "Herkesi kadınlık ve erkeklik çizgileri dışında yaşamaya zorlamak" mümkün değildir. "Hepimizin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet çemberi içerisinde kendi yerimizi bulmaya, bir yandan da bu çemberin bizim bulunduğumuzun haricindeki her bir noktasını savunmaya hakkımız vardır."[88]

1970'lerdeki lezbiyen/gey kurtuluş hareketinin ilk hedeflerinden biri olan cinsiyet farklılıklarının önemsizleştirilmesi, lezbiyen/gey hareketlerin giderek ihmal ettiği bir hedef haline gelmiştir. Ancak en azından trans cemaat, "toplumsal cinsiyet ve cinsiyet sistemlerinin toplumun dayattığı göreceli sistemler olarak" görülmesi konusunda ısrar etmektedir. Do-

86. Witty 2012, s. 11.
87. Feinberg 1998, s. 68-9.
88. Feinberg 1998, s. 3-4, 99, 6, 5, 118.

layısıyla transgender, lezbiyen/gey anaakımın geçtiğimiz otuz yıl içerisinde çıkarıp attığı cinsiyet normlarıyla uyumsuzluk gömleğini üzerine giymiştir. Belki de translar "geleceğimizin müjdecisidirler."[89] Kısa vadede bile, cinsiyet rollerine meydan okumak, muhalif queerlerin, onları sürekli arkada bırakıyormuş gibi görünen asimilasyoncu politikaya direnmesine katkı sağlayacaktır.

Cinsiyet karşıtları, feminizme hem güçlükler çıkarır hem de fırsatlar sunar. Esther Newton, "Biz feministler neden erkeksi kadınların ve efemine erkeklerin varlığından yakınmak veya onu inkâr etmek durumunda olalım?" diye sorar. "[İ]çimizden olanları, halen homofobinin en ağırına maruz kalan butch'ları ve queen'leri desteklememiz gerekmez mi?"[90] Madeline Davis ve Elizabeth Kennedy konuyu daha da ileriye taşıyarak, "butch-femme rollerinin, büyüyen bağımsız lezbiyen kültüre yaraşan özgün bir lezbiyen cinselliği yarattığını" vurgulamış ve bu rollerin "kadın temsiliyetine ve potansiyel feminist temsiliyetine dair güçlü bir anlayışın bir parçası" olacak şekilde kadınların "başka kadınların tümüyle tatmin olmasını mesele edinmesini" ifade ettiğini öne sürmüştür.[91] Transgender aynı zamanda, iş piyasasının inşa edilmesinde cinsiyetin rolüne dair temel feminist meselelere vurgu yapar.

Gender queerler, tam olarak "erkek ve kadın kategorilerini parçalamıyor" olabilirler. Fakat yalnızca o iki kategoriden biriyle tanımlanmayı reddedenler için "ilave olarak bir olasılıklar dünyası geliştirmek"[92] suretiyle, alanı hayli genişletebilirler. Bu bizi, cinsiyet farklılıklarının toplumsal öneminin kayda değer biçimde azaldığı, cinsiyete dayalı erk farlılıklarının tamamen ortadan kalktığı bir dünyaya yaklaştırabilir.

89. Bolin 1994, s. 447, 470 (alıntı: Holly Boswell).
90. Newton 1989, s. 292.
91. Davis ve Kennedy, s. 431, 437.
92. Feinberg 1998, s. 58.

Küresel ve Irkçılık Karşıtı Dayanışma

Irksal ve ulusal sınırları aşan bir queer dayanışma; ancak ırkçılık karşıtı ve küresel çapta bir dayanışmanın örülmesiyle mümkün olur. Antikapitalistlere göre dayanışma; tüm ezilenlerin, etkin biçimde karşı koyulması ve yenilgiye uğratılması ancak küresel, birleşik bir direnişle mümkün olabilecek olan küresel kapitalist ve neoliberal düzenle mücadele etmesi temel anlayışından ileri gelir. Kapitalizm artık tüm dünyayı ele geçirdiğinden, ona karşı koyarken "yerel düzenlemelerin sermayenin küresel yapılarıyla...yorumlanması"[93] da hesaba katılmalıdır. Diğer bir ifadeyle, tüm dünyada insanların cinsel yaşamlarının küresel bütünlüğün bir parçası olarak ve aynı zamanda çok çeşitli yerel faktörlerle aşırı belirlenmiş olarak anlaşılması gerekmektedir. Bugün tüm dünyadaki LGBT'ler somut, belli bir müşterek paydaya sahip olacak denli aynı noktada birleşmiştir. Bu, ezilme karşısında ve mücadelelerde dayanışma için nesnel bir temel oluşturmaktadır. Ancak acı deneyimler öğretmiştir ki, şayet beyaz Avrupalılar ile Kuzey Amerikalıların hâkimiyetini gizleyecek bir paravandan ibaret olmayacaksa; küresel birliğin siyahların, göçmen kökenlilerin ve ekonomik olarak tahakküm altında bulunan ülkelerin halklarının önderliğinde ve onların özerkliğine dayalı olması gerekmektedir.

Geride bıraktığımız yüz yılı aşkın sürede, ırkçılık ve milliyetçilik, bir işte çalışan insanlar arasında olduğu gibi LGBT cemaatler içerisinde de birer ayrıştırma kaynağı olarak son derece tesirli olduklarını defalarca ortaya koymuştur. Neoliberalizmde emperyalist ülkelerde, yeni homonormativitenin temel bileşeni olarak homo-nasyonalizm ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfının ve sosyalistlerin bu farklılıkların aşılması ve çok ırklı hareketlerde birleşilmesi için yaptıkları geleneksel çağrılar genellikle etkisiz kalmıştır. Marksistlerin büyük resme odaklanmak gerektiğine yaptığı vurgular zaman zaman Avrupamerkezci olarak görüldü, devrimci milliyetçilerden sert itirazlarla

93. Hennessy 2000, s. 9.

karşılandı. Hatta, bütünlükten –yani bir bütün olarak küresel sistemden– söz etmenin en ufak bir şekilde "emperyal, Amerikan evrenselliğini" ima edip etmediği sorusu gündeme geldi.[94] Ancak bu soru tersine de çevrilebilir ve çevrilmelidir; güçlü, emperyalizm karşıtı, Avrupamerkeziyetçiliği karşıtı bir ittifak örmeden emperyal, Avrupamerkezci bir evrenselliğe etkin bir şekilde karşı koymak mümkün müdür? Özellikle ABD ve Britanya'daki siyah queer akademisyenler, queer çalışmalardaki ve LGBT cemaatlerdeki ırkçı ve Avrupamerkezci kabulleri ve dinamikleri açığa çıkarmakla hayati önem taşıyan bir başarı göstermiştir. Geriye, günümüzdeki küresel antikapitalist mücadelelere ırkçılık karşıtlığının tümüyle merkezi bir konumda olduğunu gösterme görevi kalmaktadır.

Özellikle 1960'lardan itibaren, solda hâkim olan görüşte ağırlık; milliyeti ve ırkı nedeniyle ezilenlerin öz-örgütlenmesini birlik olmanın önemli, hatta olmazsa olmaz koşulu olarak görmeye doğru kaymıştır. Gökkuşağı politikasının kesişimsel bakış açısına göre, kimlik toplulukları birleşmeye hazır bekleyen potansiyel güç birlikleridir. Sözgelimi, Afro-Amerikalı hareketi bir anlamda Afro-Amerikalı erkek, kadın, LGBT ve düzcinsellerin güç birliğidir.[95] Bunun gibi, her queer topluluk da beyaz ve beyaz olmayan queerlerin, erkeklerin, kadınların ve transların güç birliği olarak görülmelidir.[96] Çeşitlilik meselesini bilinçli bir şekilde çözümlemeye dayalı bir güç birliği inşası, küresel ölçekte yeni bir queer hareket için başlangıç noktası olabilir. Bilhassa emperyalist ülkelerdeki LGBT siyahların ve göçmenlerin hem lezbiyen/gey kurtuluş hareketinden ve queer çalışmalardan, hem de kendi emsalsiz deneyimlerinden doğan kavramlardan yararlanarak her kıtada ortaya koyduğu yaratıcı LGBT analizde ve örgütlenmede küresel bir queer politikanın temelleri zaten mevcuttur.

94. Crosby vd. 2012, s. 140 (Roderick Ferguson), 138 (Kevin Floyd).
95. Crenshaw 1993, s. 1299.
96. Collins 1998, s. 934.

Gerçek anlamda küresel olacak bir ırkçılık karşıtı strateji geliştirmenin güçlüklerinden biri, tüm dünyayı saran ırkçılığın muazzam çeşitlilikte olduğunun kavranmasıdır. Sınıf ve cinsiyet kategorileri yapısal olarak cinsiyetçi kapitalist üretim ve üreme yönteminin içerisine gömülüyken, her ne kadar ideolojik olarak merkezi konumda olsalar da millet ve ırk kategorileri binbir türlü şekilde inşa edilmektedir. Örneğin, politik bilinci yüksek İngiliz ve Güney Afrikalı çevrelerde "siyah", aşağı yukarı ABD'de "beyaz olmayan" denilenle aynı toplulukları karşılamak için kullanılırken; "Siyahlar" ABD'de büyük oranda Afro-Amerikalılar için kullanılmaktadır. Stuart Hall, "siyahi" olarak, yani "siyah" olanlardan bir adım önde kabul edildiği anavatanı Jamaika'dan ayrılıp, halen "siyahi" olarak adlandırılacağı ancak hiç kimse için "siyahtan" farkının olmadığı İngiltere'ye geldiğinde, bu duruma oldukça şaşırmıştı.[97] Irksal inşada görülen diğer farklılıklar daha da fazladır. Sözgelimi, İslamofobinin tek başına en güçlü ırkçılık biçimi haline geldiği 21. yüzyılın kıta Avrupa'sında bunun mağduru olan Müslüman kökenli kişilerin kendilerini "siyah", "siyahi", hatta "beyaz olmayan" şeklinde tanımlama konusunda hiçbir görüş birliği bulunmamaktadır. "Siyah", "siyahi" ve "beyaz" kategorileri, örneğin Latin Amerika'nın büyük bölümünde mestizo'lar ile yerel halklar arasındaki ırkçı karşıtlıkları kavrama çabasında eşit derecede sorunlu kategorilerdir. Bu karışıklıklar arasında başarıyla yön bulmayı ancak emperyalizmin bir sistem olarak anlaşılması temelinin üzerinde geliştirilecek olan gerçek anlamda küresel bir dayanışma mümkün kılabilir.

Dışa bağımlı ülkelerde ve emperyalist ülkelerdeki ezilen gruplar arasında LGBT örgütlenmelerin, kendilerini destekleyen gruplarda dinin rolünü hesaba katmaları gerekir. Sözgelimi, ABD'li radikal queer topluluk Southerners on New Ground (SONG), Kuzey Carolina'daki kampanyalarından birinde, 16.000 gönüllüsünün yüzde 35'inin dindar olarak

97. Hall 1985, s. 108.

tanımlanan, çoğu zaman dini yapılanmalar içerisinde yer almaya devam eden, hatta hemcinsleri partnerlerini de buralara dahil eden kişilerden oluştuğunu belirtiyordu. Topluluk, "halen politikamıza ve dine dayalı üstünlüğe ve köktendinciliğe karşı mücadelemize sadık kalmakla birlikte", bilinçli olarak bu insanları kapsayıcı olmak durumundaydı.[98]

Siyah, göçmen ve Müslüman kökenli LGBT'ler birçok ülkede itibarları için, görünürlük ve kapsama dahil edilme talepleri için örgütlenmektedir. Çeşitli ırklardan bir araya gelenlerin oluşturduğu Fransız LGBT örgüt Kelma, 1997 yılında, "sahip olunan görünüm, para ve ten rengi diktatörlüğünün ötesinde, karma bir alan"[99] yaratma amacıyla kuruldu. Yaftalama, 21. yüzyılda gitgide –Hollanda'daki Yoesuf Vakfı, Almanya'daki göçmen dans partileri ve İngiliz pembe dizi *EastEnders* örneklerinde olduğu gibi– daha görünür olan Avrupalı LGBT Müslümanların mücadelelerini son derece çetrefilleştirmiştir. İslamofobinin ve Müslüman köktendincilerin, onların varlığının bile bir kavram kargaşası olduğunda birleşen diretmeleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar.[100]

Radikal sol içerisinde yer alan queerler, LGBT siyahlar ve göçmenlerle dayanışmayı öncelik olarak görmeye başlamıştır. Örneğin Danimarka'da, 2010 yılında, antikapitalist Kırmızı-Yeşil İttifak içerisinde yer alan Queer Komite, İslamofobinin LGBT'yi kendine siper etmek için kullanıldığını söylediği o yılın Onur yürüyüşünden çekildi. Daha görünür olmuş bir örnek ise, Judith Butler'ın 2010 yılında Berlin Christopher Street Day (Berlin Onur Yürüşü) Komitesi'nin kendisine verdiği Medeni Cesaret Ödülü'nü geri çevirmesinin dünyada yarattığı şok dalgasıydı. Butler: "Bu etkinliğin ev sahipliğini yapan kurumlar, ırkçılık karşıtı politikaları çalışmalarının önemli bir parçası olarak görmeye yanaşmamaktadır. Ben de, Müslüman karşıtı ırkçılığı da içeren bu ırkçı politikalarla yapılan suç ortaklığıyla

98. SONG 2011/2012.
99. Cervulle ve Rees-Roberts 2010, s. 130-2.
100. Herzog 2011, s. 203.

arama mesafe koymak durumundayım" dedi. Butler, haklı olarak bu ödülün Berlin'deki Transgeniale'e (Alternatif Onur Yürüyüşü) verilmesi gerektiğini söyledi.[101]

Emperyalizm gerçekliği, dünyada da emperyalist ülkelerden gelen iyi niyetli girişimlerin dışa bağımlı ülkelerdeki LGBT temsiliyetini desteklemekten ziyade kösteklediği birçok hususta büyük hassasiyeti gerekli kılmaktadır. Sözgelimi, Namibya'da LGBT bir STÖ kurulması üzerine gerçekleşen olaylar silsilesi, bazı Namibyalıların, hetero/homo ikiliğini dayatma amaçlı "homofobik rejimler ile yerel ve uluslararası aktivistler arasında [bir tür] kasıtsız komplo" olduğunu öne sürerek eşcinselliği bir "Norveç komplosu" olarak görmesine yol açtı.[102] Bunun uç noktada bir örneği de, ACT UP Paris'in, 2001'de Mısır'da gerçekleşen Queen Boat baskını üzerine Mısır Büyükelçiliği'nde gerçekleştirdiği protestoydu. Protestoda atılan sloganlar arasında "âşıklarımızı serbest bırakın" talebi de yer alıyordu, bu: Kendilerini Avrupa'dan sevgilileri olan erkekler olarak kabul etmek şöyle dursun, açık queer erkekler olarak da savunmayı tercih etmeyen Mısırlı davalıların pek yararına olmadı. Bu tür hatalardan ancak emperyalist ülkelerdeki ve dışa bağımlı ülkelerdeki aktivistler arasında, Afrikalıların ve Asyalıların –sahip oldukları politik ve kültürel çeşitlilikle– Avrupalılara ve Kuzey Amerikalılara "hakların işlerliğinin nasıl sağlanacağını" göstereceği şekilde daha fazla iletişim içeren bir işbirliği kurulmasıyla kaçınılabilir.[103]

Bunula bağlantılı hususlar, 2011'de, İngiliz Muhafazakâr Partili Başbakan David Cameron hükümetinin LGBT haklarını ihlal eden Afrikalı hükümetlere yardımı keseceğinin ilan etmesi örneğinde olduğu gibi öne çıkarılıyordu. Afrikalı aktivistlerden ve örgütlerden oluşan uzun bir liste dolusu isim, bu tehdidi kınayan bir açıklamayla buna karşılık verdi. Açıklamada, yardımları kesme kararının Afrika'daki LGBT hareketleri hiçe saydığı ve

101. Schulmann 2012, s. 115, 128-9.
102. Hoad 1999, s. 572.
103. Abolafia 2013.

"ciddi bir tepki yaratma riski" oluşturduğu söyleniyordu. "Hibelere getirilecek yaptırımlar doğaları gereği cebridir ve hibe veren ülkeler ile hibe alan ülkeler arasındaki orantısız güç dinamiklerini pekiştirirler." Bu politikanın arkaplanını oluşturan Afrika'daki cinselliklere ilişkin İngilizlerin haiz olduğu kabuller de LGBT'lerin daha geniş kapsamlı sivil toplumdan ayrı tutulmasına ve "eşcinselliğin 'Afrika'ya ait olmayan' bir şey olduğu" görüşünün desteklenmesine yaradı. Açıklamada, bunun yerine sömürgecilik tarihinin dikkate alınması için başvurulacak yol ve yöntemler bulunması çağrısı yapılıyordu.[104] Ancak yardım kesintisi tehditleri, Uganda Cumhurbaşkanı Yoweri Museveni'nin 2014 yılında imzaladığı gey karşıtı yasa sonrasında katlanarak arttı.

"Koşullu şartlı" gelişim yardımının dayatılmasına karşı çıkmak, ortaya en keskin haliyle, öncelikleri belirleyen kimdir sorusunu çıkarmaktadır. "Batılı liberal demokrasiler 'gey haklarını' makbul 21. yüzyıl demokrasisinin son önemli sınavı olarak tayin edebiliyorsa, o zaman bizler de, Shell Petrol Şirketi'nin Nijerya topraklarında ve kuruluşları üzerindeki şiddeti ve ekonomik sömürüsü hakkında tek söz söylemezken, takıntı halinde bir tek Nijerya'daki 'gey karşıtı' yasaları dert edinme hakkına sahibiz demektir."[105] Scott Long, LGBT eşitliği gündemi, temelinde eşitsiz bir yer olan dünyanın sefaleti ve şiddeti içinde yalnızca LGBT'ler için eşit haklar kazanma derdinde olacaksa, "indirgeyici ve çarpıklaştırıcıdır" diye yazmıştı. Özellikle, Afrika'ya yardımların kesilmesi, ekonomik eşitsizliği derinleştirme, dolayısıyla "bazı insanları daha eşit kılmak adına bazılarını daha az eşit"[106] kılma riski taşıyan cinsel eşitlik lehine işleyecek bir harekettir. Sözgelimi, orada her ay bir trans katledildiği için nasıl ki hiç kimse tüm ABD'nin cezalandırılmasını önermiyorsa, LGBT haklarında yapılan ihlaller nedeniyle tüm Afrika uluslarının cezalandırılmasıyla vurgulanan politik eşitsizlik de cabası olmaktadır.

104. Nana, Abbas, Muguongo, Mtetwa ve Ndashe 2011.
105. Farrow 2011/2012.
106. Long 2013.

Hangi taktiklerin gerçekten işe yaradığına ilişkin daha çok tartışma yürütülmesi gerekmektedir. En azından, medeni haklarla ilgili meselelerin toplumsal ve ekonomik bağlamlarından koparılmaması için, LGBT hakları daha geniş kapsamlı bir cinsel haklar ve üreme hakları çerçevesine yerleştirilmelidir. Ayrıca Avrupa ve Kuzey Amerika'dan gelen suçlama ve misillemelerin, LGBT Afrikalıları kendi ülkelerinde daha da yalnızlaştırabileceği ihtimali üzerine daha çok düşünülmelidir. Örneğin, 2009'daki gözaltıların ardından İngiltere ve Almanya'nın Malavi'ye yardım göndermeyi durdurması, LGBT aktivistlere yönelik homofobinin ve tehditlerin artmasına yol açtı, onları gizlenme mecburiyetinde bıraktı.[107] Long'un sözcükleriyle, sonuç "Daha çok kan. Daha çok acı." olabilir. Şayet uluslararası dayanışma *"hak savunucularının onlar öldükten sonra savunulmasına"* indirgenmeyecekse, LGBT Afrikalıların kendi görünürlüklerinin ne seviyede olacağına dair daha çok söz hakkı olması gerekmektedir. Son olarak, zulüm gören LGBT'ler için sığınma hakkının kesinlikle mevcut durumdakinden daha yüksek oranda kabul edilmesi ve işlerliği olması gerekmekle birlikte, aktivistler için sürgünün anlamı "kişilerin kendi kültürleri, ortamları, cemaatleri içerisinde bağları olan ve topluma karışan insanlar olarak yaşaması halinin" ortadan kaldırılması, yani "sosyal anlamda ölüm" demek olabilir.[108]

Ancak yine de, LGBT cemaatlerin kuşatma altında oldukları yerlerde, LGBT'lerin başka ülkelere mülteci ve göçmen olarak gitmeleri kendi ülkelerindeki queerlerin de arkasında durulmasına ve ayakta kalmasına faydalı olabilir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kişilere mülteci olma hakkının "haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu" mesnetleri arasına cinsel kimliği de dahil etmiş olmasına rağmen,[109] LGBT mültecilerin haklarının, göçmen karşıtı önyargıların bir parçası olarak klişeleşmiş şekilde yok sayılması ve yadsınması ülkeden

107. Abolafia 2013.
108. Long 2013.
109. Moriarty 2007, s. 25.

ülkeye sürekli olarak yaygınlaşmaktadır. Buna ilaveten, özellikle 11 Eylül'den itibaren, hareketin üzerindeki kısıtlamalar translar ile göçmenler arasında, mülteciler ile belgesi olmayan sığınmacılar arasındaki ortak özellikleri öne çıkarmıştır. Dolayısıyla LGBT'leri desteklemek, cinsiyet normlarına uymaya ve homo-nasyonalizme karşı mücadeleleri, cinsiyet ve ulusal sınırlar üzerindeki devlet denetimine direnmeye bağlayan kampanyalara katılımı gerektirir.[110]

Emperyalist ülkelerdeki ve dışa bağımlı ülkelerdeki LGBT hareketler arasındaki dayanışmanın üzerinde yükseldiği şey, çoğunlukla emperyalist kültürlerin geleneksel olarak ürettiği güçlü kültürel etkisidir. İlk olarak büyük oranda emperyalist ülkelerden lezbiyenler ve geyler tarafından kurulup devam ettirilen Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği (ILGA); dayanışma eylemleri düzenleyerek, malzeme ve para göndererek, zengin ve yoksul toplulukları "eşleştirerek" dışa bağımlı dünyadaki hareketlerin büyümesine katkı sağlamıştır. Uluslararası dayanışma Sovyetler Birliği'nde de, Rusya'da ve Doğu Avrupa'da da, LGBT aktivizmi için bir destek kaynağı olmuştur.[111] Bununla birlikte, Avrupa ve Kuzey Amerika'dan aktivistlerin vizyonu ve dayanışmasının zaman zaman talihsiz sınırlamaları olmuştur, sözgelimi; Toronto'daki 1985 ILGA konferansında emperyalizm karşıtı hareketlerin desteklenmesiyle ilgili bir karara ret çıkmıştı. Daha yakın zamanlarda, tüm dünyada ILGA yönetim kadroları daha çok Latin Amerikalı, Asyalı ve Afrikalılardan oluşmaya başlamıştır; ancak kaynakların büyük çoğunluğu Avrupa Bölgesi'ndeki, Avrupa Birliği'nden fon alan ILGA'lara akmaktadır.

Son yıllarda, belli bölgelerdeki LGBT hareketler arasındaki etkileşim, en az bunların emperyalist ülkelerdeki hareketlerle olan bağlantıları kadar önemli hale gelmiştir. 1990 yılında birincisi düzenlenen Asya Lezbiyen Ağı Konferansı ve 1986'dan itibaren düzenlenmeye başlayan Asya gey konferansları, As-

110. Stryker 2008, s. 150.
111. Healey 2001, s. 246-7.

ya'daki örgütlenmenin güçlenmesine fayda sağladı; Asya'daki ağ oluşumu engellere karşın sürmüştür, bu engellerin en belirgin olanı 2010'da İslamcı köktendincilerin Endonezya, Surabaya'daki ILGA Asya Konferansı'na gerçekleştirdiği saldırıydı.[112] 1987'den itibaren düzenlenmeye başlayan Latin Amerika ve Karayipler Lezbiyen Buluşması, bölgede daha da büyük rol üstlendi. Dışa bağımlı dünyadaki LGBT hareketler bazen o ülkelerin emperyalist ülkelerden geri dönen vatandaşları tarafından teşvik edilmiş veya bu hareketlere Kuzey Amerika ya da Avrupa'dan onlarla dayanışma ören göçmenler tarafından destek verilmiştir. Örneğin, Güney Asyalı ilk iki LGBT örgütü 1985 ve 1986 yıllarında Kuzey Amerika diasporasında kurulan örgütlerdi ve bu, sonradan Hindistan'a doğru yayıldı.[113]

Lübnanlı ve Filistinli LGBT toplulukların Arap coğrafyasının geri kalanındakilerle gösterdiği dayanışma da ayrıca önemli olmuştur. Bu coğrafyadaki trajik faktörlerden biri, LGBT mültecilerin de dahil olduğu, Ortadoğu'yu boydan boya kateden kitlesel bir iltica hareketi olmuştur. Lübnanlı topluluk HELEM, cinsel yönelimleri nedeniyle gördükleri zulümden kaçan Iraklı mültecilere destek sağlamış, Lübnan'da büyük ayrımcılığa maruz kalan Filistinli mültecilerin hakları için mücadele vermiştir. HELEM, bazı Lübnanlı üyelerini kaybetmek pahasına da olsa da, Lübnan'da yaşayan herkese kapılarını açık tutmayı sürdürmüştür.[114]

Konu İsrailli LGBT topluluklarla birlikte çalışmaya gelince, Arap coğrafyasında dayanışma meselesi daha karmaşık hale gelmektedir. Filistinli topluluk Al Qaws'dan Maikey: "Maalesef, İsrailli LGBT toplulukların pek çoğu ulus devleti kabul etmeye ve ona entegre olmak için çaba sarf etmeye başlamıştır" demiştir. Al Qaws, İsrail'den anti-semitist topluluklarla çalışmayı tercih etmiştir. Tüm dünyadan pek çok queer için Filistin mücadelesi aynı zamanda İsrail'de lezbiyen/gey haklarının öne

112. Mazdafiah 2012, s. 246.
113. Drucker 1996, s. 97.
114. Makarem 2007, s. 105.

çıkarılması ("pinkwashing") aracılığıyla İsrail'in kendinden menkul meşruiyetine karşı verilen bir mücadeledir, BDS* için Filistinli Queerler Koalisyonu'nun verdiği bir mücadeledir. Maikey, "İsrail insan hakları ihlalleri gerçekleştirmekte, bir başka halkı işgal etmekte, sonra da toplumumun geri ve homofobik olduğunu söyleyerek benim yaşadığım güçlükleri ve benim ismimi istismar etmektedir" demiştir. "Mücadelem boşa düşürülmekte, halkım şeytanlaştırılmaktadır."[115]

Tüm bu mücadeleler, Asya'nın, Afrika'nın ve Latin Amerika'nın hemcinsler arası ilişkiler geçmişini Avrupamerkeziyetçiliğine karşıt yollardan meydana çıkarırken queerleşme tarihinden faydalanmaktadır. Araştırmacılar son yirmi – otuz yılda, pek çok milliyetçi gücün çok uzun zamandır gömmeye uğraştığı şeyleri açığa çıkarmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Sözgelimi Afrika'da ve Asya'da, eşcinsel formasyonlara ilişkin çok zengin malzeme ortaya çıkarılmaktadır. Bu araştırmacılar aynı zamanda, örneğin Avrupa'daki ve İslam dünyasındaki tutsaklar, din değiştirenler, firariler, diplomatlar, yabancı ülkelerde yaşayanlar, turistler ve onları alıkoyanlar ya da misafir edenler arasında yüzyıllardır varolan cinsel etkileşimleri[116] ve Avrupa ile ABD'nin hem sömürge, hem de sömürge olmayan Asya üzerinde olan ile Çin cinsel kültürünün diğer Doğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri üzerinde olan büyük etkisini ortaya koymak suretiyle, Avrupamerkeziyetçi ve milliyetçi tarihçilerin birbirinden ayırmaya çalıştığı şeyleri birbiriyle ilişkilendirmek için de yoğun çaba sarf etmektedirler.[117] Ayrıca, sözgelimi Afrika'daki muazzam cinsel formasyon çeşitliliğini ortaya koymaktadırlar.[118]

---

* BDS: boykot, tecrit ve yaptırımlar. (ç.n.)

115. Maikey ve De Jong 2011.
116. Peirce 2009, s. 1326.
117. Loos 2009, s. 1312-13.
118. Epprecht 2009, s. 1259.

İslamofobiye Karşı

Sağcıların son yıllarda kendilerini ezilen Arap kadınların, hatta geylerin savunucusu olarak yeni bir imaja büründürmesine nasıl bir karşılık vereceği konusunda sol, zaman zaman kendi içinde bölünmüştür. LGBT veya uluslararası insan hakları toplulukları, Ortadoğu'daki (örneğin İran'daki) LGBT'lere yapılan eziyetler hakkında uyarılar yayınladığında, emperyalizm karşıtı LGBT'lerden bazıları yapılan eleştirileri ABD'nin savaşa sürükleme çabalarına katkıda bulunmakla suçlamıştır.[119] Diğerleri ise hem ABD müdahalesi karşıtı olup hem de LGBT'lerle dayanışmanın önemi konusunda ısrarlarını sürdürmüştür. Ancak uluslararası LGBT hareketler, Arap coğrafyasında görece zayıf olmaları ve buraya ilişkin bilgi eksiklikleri nedeniyle yetersiz kalmışlardır. Emperyalist ülkelerdeki bazı LGBT toplulukların, üzerinde yeterince düşünülmemiş taktikleri, zaman zaman da "düpedüz sömürgeci zihniyetleri" kimi zaman baskıcı güçlerin ekmeğine yağ sürmüş bile olabilir.[120] Emperyalizm, cinsiyet ve cinsellik arasında bir bağlantı kurulması aciliyet kazanmış bir gerekliliktir.

Buradaki önemli noktalardan biri, anti-emperyalizm ile kültürel olarak göçmenlere ve göçe karşı yerli halkın çıkarlarını koruma siyaseti arasında ne tarihsel ne de mantıksal bir bağlantı

---

119. Yine bununla ilgili bir tartışmada Joseph Massad, Arap coğrafyasındaki baskıların suçlusunun büyük oranda, kendisinin "Gey Enternasyonal" olarak adlandırdığı lezbiyen/gey topluluklar ve insan hakları örgütleri olduğunu söyleyerek şöyle bir iddia öne sürmüştür: "Gey Enternasyonal, daha önce var olmayan homoseksüeller hakkında baştan çıkarıcı söylemlerde bulunarak aslında, Batılı ikili sistemiyle düzenlenmeye zorlanan bir toplumu ve yaşayışı *heteroseksüelleştirmektedir*" (Massad 2007, s. 188). Uluslararası toplulukların protestoları etkiden ziyade tepki olmuştur; ancak emperyalist güçlerin veya çokuluslu sermayenin iktidarındansa, onların iktidarı yeğdir. Üstelik, "Massad, kendilerini queer olarak tanımlayan Arapları, özünde Batılı muadillerinin yapay kopyaları olarak dışlamakla onların bilinçli aktörler olarak eyleme kapasitelerini gözden kaçırmaktadır" (Ritchie 2010, s. 567). Her halükârda, "lambayı ovuşturan ister insan hakları toplulukları ister küresel medya ister sıradan aktivistler olsun...gey cin lambadan çıkmıştır" (Mitchell 2011, s. 674).

120. Makarem 2007, s. 104.

bulunuyor olmasıdır. İngiliz İmparatorluğu, hükmettiği Mısır ve Pakistan gibi ülkelerdeki sivil toplumda İslamiyetin egemenliğine karışmamaya özen gösterdi. Bunun aksine, Müslüman Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgeciliğe karşı amansızca direnmesi ve Müslüman Endonezya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki bağımsızlık mücadelesi, otoriter rejimler tarafından yukarıdan getirilerek de olsa, geniş ölçüde sekülerleşmeyi beraberinde getirdi. Bugün Türkiye'de ve Endonezya'da, hemen hepsi Avrupa sömürgeciliğinin tartışmalı yardımlarından nasiplenmiş olan Arap ülkelerinden daha güçlü LGBT cemaatler ve hareketlerin bulunması tesadüf değildir.[121]

Günümüzde Arap ülkelerinde LGBT kimliklerin görece nadir olarak görülmesi buralarda Avrupa ve Kuzey Amerika etkisinin bulunmamasından kaynaklanmaz; Arap coğrafyasında Avrupa etkisi, LGBT ortamların yeni yeni filizlenmeye başladığı Tayland gibi bir ülkede olduğundan daha güçlü görülmektedir. Joseph Massad'ın 19. ve 20. yüzyıl Arap edebiyatına ilişkin yapmış olduğu geniş kapsamlı analizin de gösterdiği gibi, sanılanın aksine, sömürge döneminde Avrupa'nın nüfuzu heteroseksüelliği teşvik etmek ve Arap hemcins formlarının yüzlerce yıllık zenginliğini bastırmak üzere seferber edilmişti.[122] Kadınların cinsel özgürlüğünü kısıtlayan, erkeklerin cinsiyet karşıtlığına geçebilecekleri hareket serbestisi ve olanaklarını sınırlayan, bölgede kadınların ücretli işlerde çalışma oranının görece düşük olması ve benzeri faktörler, LGBT kimliklerin ortaya çıkmasının önüne geçilmesinde muhtemelen daha önemli rol oynamıştır. En belirgin faktörlerden bir diğeri ise, Gilbert Achcar'ın deyişiyle "despot Arap kuraldışılık hali"dir: Yani ABD'nin, Latin Amerika'nın çoğu bölgesinde, Sahra-altı Afrika'da ve Asya'nın diğer bölgelerinde izin verdiği bir nevi sözde demokrasiye geçiş süreçlerinin yaşanması riskini almaktansa, oralarda sahip olduğu hayati önemde ekonomik ve jeopolitik menfaatlerine dayanarak Ortadoğu'daki diktatörlükleri des-

121. Bkz. Drucker 2000a, s. 29.
122. Massad 2007, s. 416.

teklemeyi 2011 Arap Baharı'nın çok yıllar öncesinden beri sürdürmesidir.[123] Bunun sonucu, Arap coğrafyasında politik ve toplumsal örgütlenme, bilhassa da LGBT örgütlenme için çok daha az özgürlüğün mevcut olması olmuştur.

Bu yüzden, queer örgütlenme ile emparyalizm karşıtı örgütlenmenin birbirine bağlanması çok önemlidir. Lübnanlı LGBT topluluk HELEM örneği, emperyalizm karşıtı geniş kapsamlı hareketlere etkin LGBT katılımının, LGBT'leri ve onların meselelerini topluma ve direniş söylemine ne şekilde entegre edebileceğini göstermektedir. HELEM, "cinsel özgürleşmenin emperyalizm aracılığıyla [ya da] daha büyük bir demokrasi mücadelesinden kopuk olarak gerçekleştirilemeyeceği" görüşüne dayanarak, 2003 yılında Irak savaşına karşı Lübnan'da gerçekleştirilen hareketliliğe dahil oldu, gösteride gökkuşağı bayrağı açtı ve medyada büyük ilgi topladı. HELEM 2006 yılında, İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesine karşı örülen dayanışma taban hareketine katıldı ve bağımsız en büyük direniş ve mülteciler ile savaş mağdurlarına destek kampanyasının bir parçası oldu. Beyrut'taki LGBT cemaatin merkez mekânı, dört hafta süren bombardıman boyunca Beyrut'un en yoğun destek idari merkezi oldu. Kampanyanın LGBT destekçilerinden biri, çalışmaları için Şii köktendinci Hizbullah'ın bir yetkilisi kendisine teşekkür ettiğinde, "daha önce hiç olmadığı kadar mutlu" hissettiğini belirtti; bu, Sedir Devrimi'nin arkasındaki liberal güçlerin açıkça gösterdikleri homofobiyle çarpıcı bir tezat oluşturmaktadır. Ne yazık ki, HELEM'in o sıralarda Montreal'de gerçekleşen Uluslararası LGBT Konferansı'yla dayanışma çağrısı, gördüğü desteğin yanı sıra, büyük bir karşı tepkiye de yol açtı.[124]

Bu umut vaat eden başlangıçların sonrasında Arap LGBT cemaatlerin ve hareketlerin nasıl veya ne şekillerde gelişeceğini bilmek mümkün değildir. Özellikle, hemcinsleriyle cinsel ilişki kuran Arapların ne kadarının kendini lezbiyen, gey, trans veya

123. Achcar 2004, s. 69-74.
124. Makarem 2011, s. 107-9.

biseksüel olarak tanımladığı ya da ne kadarının tanımlamaya başlayacağı bilinmemektedir. Ancak bu, LGBT kimliği olanların veya bu kimlikleri olmaksızın eşcinsel arzular taşıyanlardan bir tarafın ayrıcalıklı kılınması için bir neden oluşturamaz. Aynı şekilde, LGBT kimlikleri Avrupa'ya ve Amerika kıtasına özgü kılacak bir tür "tersine Oryantalizmi" bahane ederek dayanışmanın geri bırakılması için de bir neden oluşturmaz.[125]

Aslında, emperyalist ülkelerdeki LGBT'ler arasında görülen homo-nasyonalizme doğru güçlü eğilime aykırı biçimde, İslam dünyasında imparatorluk karşıtı dayanışma örnekleri görülmüştür. Aralarında Uluslararası Gey ve Lezbiyen İnsan Hakları Komisyonu ve uluslararası bir Müslüman topluluk olan al-Fatiha'nın da olduğu birçok uluslararası LGBT örgüt, 2003 yılında ABD'nin Irak'taki savaşına karşıtlıkta birleşti. Bununla birlikte, genel olarak radikal queerler uluslararası dayanışmaya, anaakım LGBT STÖ'lerin olduğundan daha istekli olmuştur. ABD'de ulus çapında savaş karşıtı LGBT güç birlikleri kuranlar, Queers for Peace and Justice [Barış ve Adalet İçin Queerler] ve (beyaz olmayan LGBT'lerden oluşan bir topluluk olan) Audre Lorde Project olmuştu.[126]

İsrail'de radikal queer dayanışması, 2001'de, ikinci Filistin intifadasının başlarında, İsrailli queer topluluk Onur Yürüyüşü'nde "İşgalde Onur Yoktur" yazılı siyah pankartla yürüdüğünde görünürlük kazanmıştı.[127] 2006'da, InterPride'ın Dünya Onur Yürüyüşü'nü Kudüs'te düzenleme kararına cevaben New York'tan bir queer ittifakı "Filistinli ve Arap queerler olmadan 'Dünya' Onur Yürüyüşü olmaz. Filistinlilerin özgürlüğünün karşısına queer kutlamaları koymayı reddediyoruz"[128] şeklinde açıklama yaptığında, Filistin'le gerçekleştirilen queer dayanışma uluslararası bir boyut kazanmış oldu. Nihayetinde, 22 LGBT örgüt Kudüs etkinliğini boykot etti. 2010'da, LGBT aktivizmi,

125. Makarem 2007, s. 110.
126. Puar 2007, s. 44, 246, n. 25.
127. Schulman 2012, s. 131.
128. Puar 2007, s. 16.

bu organizasyona katılımı minimumla, özel bir etkinlik olarak İsrail Onur Ayı etkinlikleri çerçevesinde İsrail konsolosluğunun fonuyla düzenlenen San Francisco Yahudi Film Festivali serisiyle sınırlandırmayı ve bir Tel Aviv belediyesi şirketinin Madrid Onur Yürüyüşü'ne katılımını engellemeyi başardı. 2010 yılında, Ramallah'ta Palestenian Queers for Boycott, Divestment and Sanctions* oluşumunun hayata geçmesi, hem uluslararası LGBT dayanışmasını hem de Filistin toplumundaki LGBT'lerin tanınmasını teşvik eden en önemli şeylerden biri oldu. 2011'de gerçekleştirdikleri küresel çaptaki ilk kampanyaları, Uluslararası Gey ve Lezbiyen Gençlik Örgütü'nün Tel Aviv'de düzenlemeyi planladığı bir toplantının iptal edilmesinde etkili oldu.[129]

Filistin mücadelesiyle queer dayanışmaya Ulusal Gey ve Lezbiyen İş Gücü Değişimi Yaratma konferansından başlayarak ABD'den gelen güçlü desteğin temeli, Filistinli LGBT liderlerin 2011 yılındaki ABD turuyla inşa edildi. Bu tur, Filistinli LGBT'leri görünür kılmasının yanı sıra, onları kendi hayatları ve kendi mücadeleleri hususunda esas söz söyleyenler kılmasıyla da bir dönüm noktasıydı. Bu olaylar, 2011'de Filistinli BDS lideri Omar Barghouti'nin New York'ta verdiği bir röportajda BDS'nin "tanımı gereği kapsayıcı olması gereken ve ister cinsiyet, cinsel kimlik [veya] başka herhangi bir kimlik formuyla olsun kimliği...ve...insanların haklarını tanımak durumunda olan daha iyi bir toplum inşa etmekle alakadar" olduğunu açıklamasıyla zirve noktasına ulaştı.[130] Ne var ki, esas mesele kimlik değildir. Örneğin, polis taciz ettiği, göz altına aldığı veya işkence ettiği kişilerin gey olarak tanımlanıp tanımlanmadığını hemen hiçbir zaman bilmez. Tarihçilerin ispatlamış olduğu gibi, neden ve sonucun gerçekleşme sırası tersine döner: Baskının

* Kısa adıyla PQBDS. BDS: Boykot, Tecrit ve Yaptırımlar. Oluşum Türkiye'de "Filistin için İsrail'i Boykot Girişimi" adıyla bilinmektedir. PQBDS için bakınız: https://pqbds.wordpress.com/ (ç.n.)

129. Schulman 2012, s. 115-17, 120-1, 126-7, 176.

130. Schulman 2012, s. 106, 109, 172.

ortak biçimde deneyimlenmesi transgender, gey, lezbiyen ve queer kimliklerin gelişimine katkı sağlayabilir.

Neoliberal küreselleşme çağında, (bilerek veya farkında olmaksızın) sömürgeleştiren ile sömürgeleşen arasındaki güç ilişkileri LGBT hareketleri, emperyalizm karşıtı hareketleri ve Marksist solu keser. Bununla birlikte, bugün *bütün* ezilenlerin, çok daha fazla kaynağa erişimi olan emperyalist ülkelerde ittifaklar kurmaya çok ihtiyacı vardır. Bireylerin kendi kaderini tayin etmesine saygının ve bu konuda kültürel duyarlığın oluşması çok önemlidir. Ancak en az bunun kadar önemli olan bir başka şey ise, cinselliğe ilişkin katı püritenlikleri çoğunlukla emperyal bir gündeme itaatkârlıklarıyla bir arada mevcudiyet gösteren rejimler tarafından ezilenlerin dayanışmasının önünde engel oluşturmamasıdır. Sonuç olarak, hem emperyalist hem de tahakküm altındaki ülkelerdeki queer antikapitalistler; hâkim büyük güçlere ve onların homonormatif kibrinin beraberinde getirdiği musibetlere ve dünyanın ayrıştırılmasının beslemekte olduğu homofobik baskıya karşı direnmek için güçlerini birleştirmelidir.

Queerleştiren Yakınlık Bağları ve Ev Yaşamı

"Normal olanın" inşasıyla karşılaşan çekirdek gey aileler, queer radikaller; daha özgür, daha esnek ve daha geniş anlamdaki topluma daha açık olacak şekillerde kişisel hayatlar ve aile hayatları kurmayı mümkün kılmanın güçlüğüyle karşı karşıya kalırlar. Bugün, tüm dünyadaki yaygın aile ve cemaat yapıları, zaman zaman daha incelikli biçimlerde olmakla birlikte, erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin, heteronormativitenin ve diğer adaletsiz toplumsal ilişkilerin sürdürülmesini ve kalıcı kılınmasını sağlayacak biçimlerde kurulmaktadır. Aileler ve cemaatler bunun bir sonucu olarak toplumda, yoksul ülkelerde, hatta çok sayıda yoksulun ve işçinin egemen ekonomi politikalarına karşı hareketlendiği yerlerde olduğu gibi, zengin ülkelerde de çoğu zaman muhafazakârlaştırıcı bir etki oluşturmaktadır. Uzun süreli ve dönüştürücü hareketlilik,

muhafazakârlaştıran etkileri özgürleştiren etkilere dönüştürmek için hane ve cemaat düzeyinde değişimleri gerektirir. Bu, ideolojinin ve geleneğin dikte ettiği aile ve cemaat yapılarının, mücadelenin ve öz-örgütlenmenin dinamiklerinden başlayarak tadil edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Temel, aile ve cemaat düzeyinde mücadele, queer antikapitalizmin esas dinamiklerinden biridir.

Özel olan politiktir şeklindeki meşhur feminist sözün anlamı, iktidar mücadelesinin en küçük toplumsal birimlerde ve her türlü insan ilişkisinde geçerli olduğudur. Michel Foucault'nun yarattığı etkinin faydalarından biri, iktidarın mikro düzeyde analizine giderek daha çok odaklanılması olmuştur. LGBT'ler için bunun anlamı, bir çift olmanın yanında, queer muhalifliğin dönüşümsel gücünün çoğu zaman hissedildiği hane ve cemaattir. Queerler, homonormatif aileler kurmaya alternatifler sunan bir ev hayatı ve yakınlık bağlarına ilişkin çeşitli stratejiler benimsemektedir. Elbette erotik bir ilişkide, bir arkadaşlıkta veya bir grup ev arkadaşıyla ve daha geniş politik alanda geçerli olan dinamikler arasında kendiliğinden bir bağ yoktur; reform ve devrim meselelerine doğru kendiliğinden gerçekleşen bir dönüşüm yoktur. Ancak feminist politika ve antikapitalist politika, nihayetinde bu mikro düzeydeki dönüşümleri makro düzeyle, sonuç olarak ekonomik, toplumsal ve politik iktidarın her mevkiinde yansımasını bulması gereken düzeyle bağlantılandırabilir, bağlantılandırmalıdır da.

Yakın ilişkileri ve aile birimlerini queerleştirmek çoğu zaman, birçok farklı queer taktiğin harekete geçirebileceği değişimlerle birlikte, bir başlangıç noktasıdır. Bu taktiklerden biri –çoğunlukla da pek çok ülkedeki translar için mümkün olan tek taktik– alternatif cinsel muhalif haneler ve cemaatler oluşturmak veya bunlara katılmaktır. Pek çok durumda, bu cinsel muhalif cemaatler, kayıt dışı sektörlerle, zaman zaman seks ticaretiyle sınırlı, ekonomik açıdan marjinal cemaatlerdir. Bununla birlikte, gerek Güney Asyalı *hijra*lar, gerekse New York'taki evden kaçmış gençler arasında mevcut olanlar olsun,

bunlar heteronormatif ailelere birer meydan okumadır. Normatif olarak tanımlanmış ailelerden ve çevrelerden bağımsız evler ve çevreler yaratıp buraları savunmaları konusunda insanlara güç verebilirler. *Hijra*lar, *hijra* topluluğuna katıldıkları "anda eski arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla aralarına mesafe koyarlar".[131] Paradoksal biçimde, bu onların geleneksel aileye sadık kalmanın beraberinde getirebileceği sınırlılığı ve yozlaşmayı gören, halen normatif ailelerin cenderesinde sıkışmış halde olan kimselerin saygısını kazanmalarını sağlayabilir. *Hijra*lara ilişkin bu daha az yozlaşmışlık algısı, onların seçimlerde tercih edilmesini sağlayan etkenlerden biri olmuştur: Bir *hijra* 1990'da Pakistan'da seçimler için adaylığını koymuş, bir diğeri 1995'te Hindistan'ın kuzey şehirlerinden Hissar'ın belediye meclisine seçilmişti.

Alternatif queer ilişkilerin, arkadaşlıkların, aile ve cemaat yapılarının yanında ayrıca, mevcut konut birimlerinin moleküler bir aşaması, komşudan komşuya, aileden aileye, bireyden bireye işleyen bir aşaması mevcuttur. Bazı geleneksel aileler içerisinde bile, ev işi ve ev içi yeniden üretim dahilinde aşağı yukarı kadınlara has bir alanda yaşayan kadınlar birbirleriyle duygusal ve erotik anlamda her türden bağlar kurmaktadır.[132] Kadınların birbirleriyle olan yakın ilişkileri mahrem kaldığı ve erkeklerin görüş alanının dışında gerçekleştiği müddetçe, muhafazakâr aile ideolojisiyle tamamıyla bağdaşır olabilmektedir. Ancak kadınlar mevcut aileler içerisinde birbirleriyle olan bağları hakkında kamusal alanda konuşmaya başladıkları zaman queerleştirme süreci uygulamaya geçmiş olacaktır ve bu sürecin aleni biçimde cinsel unsur içermesi şart değildir fakat cinsel ya da duygusal bir boyut ihtiva *edebilir.*

Kadınlar tarafından gerçekleştirilecek toplumsal ve bilhassa politik hareketlilik; sözgelimi, kadınların benzin, su veya çocuklarına süt alabilmek, (kürtaj ya da doğum kontrolü gibi) sağlık hizmetlerine ulaşabilmek veya kız çocuklarına uygulanan

131. Nanda 1994, s. 403-4.
132. Rich 1983, s. 192-3.

kadın sünnetine karşı direnmek için kamuda birlikte çalışmalar yaptıkları zamanlarda olduğu gibi kadın dayanışmasını ve birleşmesini teşvik edebilir. Özellikle Latin Amerika'da, feminizm kendi tanımını, başlarda feminist olarak tanımlanmıyor olan kadınların dahi öz-örgütlenme biçimlerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir.[133] Hareketlerin cinsiyetçi karşıtları çoğu zaman kadınların birleşmesinin queer potansiyelinin ayırdına varır ve onlara engel olmak için bu hareketlere lezbiyenler üzerinden saldırır. Aktivist feministler buna sıklıkla aralarındaki lezbiyenleri, biseksüelleri ve trans erkekleri marjinalleştirerek, görünmez kılarak ya da dışlayarak, kendi heteroseksüelliklerine ve kadınlıklarına vurgu yaparak karşılık verir. Bu heteroseksist dinamik, kayıtlı ekonomilerden dışlandıkları veya bunlar içerisinde dezavantajlı kılındıklarında kadınların yaşamlarını idame ettirmesini kolaylaştıran gayriresmi ve müşterek kadın üretim ağlarında da işliyor olabilir.[134] Fakat heteronormativiteyi birebir kopyalama potansiyeli, beraberinde bir queerleştirme potansiyelini de taşımaktadır. Kültürel etkenlerin, kişisel bağların ve bilinçli tercihlerin tümü, hangi potansiyelin üstün geleceğinin belirlenmesine katkı sağlayabilir.

Mevcut aileleri ve cemaatleri queerleştirme, farklı LGBT ilişkiler ve haneler kurup sürdürme süreçleri; ancak LGBT ve diğer haneler ile cemaatler birbirini kestiği zaman birleşecektir. Bu, LGBT ağlarını sınırlarla birbirinden ayıran damgalamaların ve tabuların aşılmasını gerektirir.[135] Hanelerin, cemaatlerin ve daha geniş anlamda toplumların queerleştirilmesi; cinsiyet ve aile yapılarının, cinsel yapıların toplumsal olarak inşa edilmiş, ideolojik karakterini gözler önüne serer. Geleneksel heteroseksüel ailenin "yakın akraba ilişkilerini ayrıcalıklı kılarken...dış dünyayı soğuk ve arkadaş yoksunu kıldığını, akrabalar haricinde güven ilişkileri ve güvenli ilişkiler kurup sürdürmeyi zor-

133. Dashner 1987, s. 67, 70, 72-3, 79-81.
134. Lind ve Share 2003, s. 61, 64.
135. McLean ve Ngcobo 1994, s. 164-5.

laştırdığını"[136] gösterebilir. İşte o zaman insanlar neyin "doğal" veya "kültürümüzün bir parçası" olduğu yerine, kendi fiziksel, sosyal, duygusal ve cinsel ihtiyaçlarını en iyi hangi tür ağların karşıladığı sorusunu sormaya başlayabilirler. Ağlar oluşturmak ve örgütlenmek, biyolojiye baskın çıkmaya başlayabilir.[137]

Heteronormativite, mevcut ailelerin ve cemaatlerin LGBT cinselliğinin ve kimliğin farklı biçimlerine uyum sağlayacak şekilde esnekleşmiş olup olmamasına dayalı olarak aynı toplumsal formasyonlar içerisindeki farklı bağlamlarda farklı biçimler alır. Dışa bağımlı ülkelerde, hatta akrabalığa, etnik kökene ve esasen nereli olunduğuna dayalı ağların çoğu zaman gündelik hayatı idame için kritik önem taşıdığı büyük kentlerde de, insanlar ailelerine ve cemaatlerine daha bağımlı olma eğilimindedirler. Bu, aile veya cemaatten kopmayı güçleştirmekte ve gerçekleştiği takdirde daha sert sonuçları olabileceği anlamına gelebilmektedir. LGBT'ler, mevcut aile yapılarıyla başa-çıkmanın ve bunları kendi gereksinimlerinden ve kimliklerinden tümüyle vazgeçmeden değiştirmenin yollarını bulmaya daha çok mecbur kalmaktadır. Sosyal devletin mevcut olmadığı hallerde aile, yoksul ülkelerde en basit yaşam mücadelesi için daha önemli olmaktadır. Birçok yoksul ülkede evlenmek ve çocuk sahibi olmak, yaşlılık veya sağlık güvencesi için tek formül olmaktadır. Bunun anlamı, evlilik dışı cinselliğin üstü kapalı şekilde hoşgörüldüğü yerlerde bile, ebeveynliğin ve aile düzeninin sorgulanmasına yol açmamak için, sözünün edilmemesinin önemli olduğudur.[138] Benzeri kısıtlamalar, zaman zaman homofobik olabilen Afro-Amerikalı kiliselere üye olmaları toplumsal aidiyet duyguları için hayati önem taşıyan birçok Afro-Amerikalı lezbiyeni de etkilemektedir.[139]

Bazı dışa bağımlı ülkelerdeki bazı insanların giderek artan refah düzeyi, birtakım LGBT'lere öz ailelerinden bağımsız

136. Barker 2012, s. 143 (alıntı: Michéle Barrett ve Mary McIntosh).
137. Jolly 2000.
138. Epprecht 1996, s. 15.
139. Moore 2011.

yaşamak için daha çok imkân yaratmaktadır.[140] Fakat Asya'nın 1997 ekonomik krizinin ardından hızla toparlanmasına rağmen ve 2008'den sonra kriz karşısında ilk başta gösterdiği dayanıklılıkta bile, büyük çoğunluğun yaşam standartları, krizde olan emperyalist ülkelerdeki yaşam standartlarının çok daha altında kalmaktadır. Bu, çoğu LGBT'nin ailesinden ve cemaatinden ayrılmasını daha da zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla, moleküler queerleştirme –yani tümden kopuşlardan kaçınmaya çalışmakla beraber, queer yakınlık bağlarını mevcut ailelerin içerisine sızdırma süreci– pek çokları için tercih edilen bir taktik olmaya devam edecektir.

Aksi durumda homonormatif olarak kalacak olan formların içerisine parça parça queer yakınlık bağlarını sızdırmak suretiyle, sadece sorgusuz kabul edip zevahiri kurtarmak için değil, mevcut ailelerle bıkıp usanmaksızın mücadele etmenin zamanla bir etkisi olabilir. Acı gerçekleri ağızdan kaçırıvermekten sakınmak bazen şaşırtıcı biçimde esnek sonuçlar üretilmesini dolaylı yollardan mümkün kılabilmektedir. Gey oğulları onlarla cinselliğiyle ilgili hiç konuşmamış olan Çinli bir anne-baba, bir süre sonra oğullarını AIDS aktivizmine daha çok katılması için yüreklendirmişti.[141] Başka bir Çinli anne-baba, oğullarının erkek sevgilisini aile yemeğine, hatta sonrasında evlerine taşınmaya davet etmişti.[142] Güney Afrika'daki siyahların yerleşim bölgelerinden ve Brezilya'daki *favela*lardan da benzeri hikâyeler, yani sevgililerin ailelerinin yanına taşınma hikâyeleri vardır. İsrailli Yahudi bir erkekle on sekiz yıllık ilişkisi olan queer bir Filistinli, ilişkilerinin adını koymaksızın ve sözünü geçirmeksizin partnerini düğünlere ve başka aile toplantılarına getirebiliyordu.[143] Tartışmaya açık olmakla birlikte, bu gibi düzenlemeler bir toplumun cinsel kültürünün değişmesi üzerinde, sevgiliyle birlikte başka bir

140. Altman 2000, s. 143.
141. Rofel 1999, s. 461.
142. Chou 2000, s. 196-7.
143. Ritchie 2010, s. 565.

şehre taşınmaktan –tabi böyle bir seçim şansı mevcutsa– daha etkili olabilir. Her halükârda, bu düzenlemeler lezbiyen veya gey bir çiftin sağlayacağı, özellikle de heteroseksüel çekirdek ailenin dinamiklerinden çoğunu kopyalayacak şekilde normal eşcinsel çekirdek aile oluşturmaları halinde sağlamış olacakları katkıdan çok daha fazlasını yapma potansiyeline sahiptir.

Son olarak, ne biyolojik aileleriyle yaşamaya devam etmeyi tercih eden ne de cinsel açıdan yasa dışı kabul edilen cemaatlere katılmaya mecbur kalan queerler, kendi "seçilmiş ailelerimizi" şekillendirmenin başka yollarını aramaya dair gündelik uğraşı ve deneyimlerle meşgul olmaktadır.[144] Deneyimleme özgürlüğü için mücadele vermek, yönteme ilişkin güç bazı tartışmaları ve kararları beraberinde getirebilir. Bu durum, 2006 yılında, ABD'de queerler ve göç hakkında radikal bir açıklama hazırlayanlar arasından büyük bölümünün, talepleri içerisinde yer almak üzere, ister hemcins ister karşı cins olanlardan oluşsun evli çiftlere ayrıcalık tanınmasının aleyhinde kararlar almasında açık olarak görüldü. Bunun yerine, "dahilinde LGBT göçmenlerin yaşayıp çalışacağı esnek yakınlık ve dostluk ağlarının" tanınması çağrısında bulundular. Bu, birçok büyük örgütün açıklamayı imzalamaktan vazgeçmesine yol açtı, ayrıca bu açıklama etrafında gerçekleşen seferberliği sınırlandırmış da olabilir.[145] Ancak yine de, egemen aile biçimlerinin ötesine geçme hedefi, uğrunda mücadele vermeye değer bir hedeftir.

Queer çevrelerde cinsel özgürlük tartışmaları her geçen gün daha çok poliamoriye, yani "birden çok partnerle eşzamanlı (genellikle uzun süreli) yakın ve cinsel ilişkiler kurulması" görüşüne yoğunlaşmaktadır.[146] Bu görüşü savunanlar, ilk lezbiyen/gey özgürlük hareketinin tekeşli olmama çağrılarına uyuyor, bunun yanı sıra da, devam eden duygusal bağlar konusunda daha ısrarcı olması yönüyle ticarileştirilmiş olan kişilerin dilediği an yapılan seks nosyonunu siyasi grupların

144. Barker 2012, s. 179 (alıntı: Kath Weston).
145. DasGupta 2011/2012.
146. Barker 2012, s. 176 (alıntı: Jin Haritaworn, Chin-ju Lin ve Christian Klesse).

kendi saflarına kazandırma çabasına o denli maruz kalmamış oluyor. Poliamori ideali, Kollontay'ın yaklaşık yüz yıl önce ifade ettiği görüşle inanılmaz derecede benzerlik göstermektedir; o da " 'aşkın' birçok yüzü ve yönü vardır, [birçok] farklı duygu vardır" diye dikkat çekmişti. Kollontay, çevresinde gördüğü, o zamana kadar karşılaşılmamış çeşitlilikteki cinsel ilişki biçimlerini son derece olumlu karşılamış; "çok sık cinsel partner değiştirmek hiçbir suretle cinselliğe aşırı düşkünlüğüne işaret etme[diğinden]", tekeşliliğin herhangi bir şekilde norm olarak dayatılmasına, uzun süreli ve kısa süreli ilişkiler arasında herhangi şekilde ayrım yapılmasına ve "aşka getirilen her türlü biçimsel kısıtlamaya" karşı çıkmıştı. Aşkın karmaşıklığının en iyi şekilde; münhasır olmayan ve karşılıklı saygıya, karşılıklı duyarlılığa, karşısındakini dinleme kabiliyetine değer veren, "alışılmadık görüşlere sahip olan, tümüyle özgürlüğe, eşitliğe ve hakiki dostluğa dayanan" bir "aşkta yoldaşlık" idealiyle anlaşılabileceğini ileri sürüyordu.[147]

Bunların hiçbiri ayrıntılı birer plan değildir. Ne dostluk ne de aşk dikte edilebilir ya da rasyonel şekilde kurallarla belirlenebilir; iki kişinin ne zaman ya da neden karşılaşıp aynı anda bir şeyler hissedeceğini veya hissetmeyeceğini hiç kimse kesin olarak söyleyemez. En azından, (antik Yunanlıların inandığı gibi) dostluğun kesinlikle seks içermeyen bir şey olduğu, (geçmişteki Boston evliliklerinde olduğu gibi) yakın hemcins dostluklarının dış dünya tarafından seks içermeyen ilişkiler olarak görülmesi gerektiği veya (özellikle 1970'lerde bazı geyler açısından olduğu gibi) ancak eski sevgililerin dost olabileceği gibi dogmalara karşı olmak artık mümkündür. Artık dostluğun, seksteki davranış biçimleri ve penetrasyon meselelerinin belirleyici olmadığı bir fiziksel sevgi spektrumuyla birleşmesi, dolayısıyla poliamori sapkınlığını teşvik etmesi ve eşcinsel/düzcinsel ikiliğini zayıflatması mümkün olmalıdır. Birçok farklı sayıda arkadaş ve/veya sevgilinin çeşitli duygusal

147. Kollontai 1978, s. 241, 287, 289, 288, 291, 229.

ve cinsel kombinasyonlarından oluşan çok kapsamlı biçimlenmelere olanak tanınmalıdır. Hatta bunlar zaman zaman arkadaş, sevgili ve "seçtiğimiz aileler" arasındaki ayrımları belirsiz hale getirebilir.

Bu biçimlenişlerin tümü, yeni gey normalleşmesinin en detaylı tezahürlerine, özellikle ev içi yaşama dair yeni paradigma ve şimdilerde sözde gey dostu psikanalister tarafından üretilip yayılan yeni "aşk öğretisine" direnme biçimleri oluştururlar. Bu 1950'lerin Yeni Freudçuluğunun yeni binyıldaki canlanmış hali karşısında cinsel muhalifler ve cinsel suç işlemekle suçlananları savunmaya geri dönme ihtiyacı,[148] "sırf kalıpların dışında düşünmeye çalışmak" için ise büyük ve acil ihtiyaç vardır.[149] Ev içi yaşamı queerleştirmek, çift olmanın ve aşırıtüketimin romantikleştirilmesi üzerine kurulu "normal" gey/lezbiyen aileler oluşturma itkisine rest çekmek demektir.

Queer radikallerin aynı zamanda, radikal solda halen mevcut olan cinsel ilişkiler ve yakın duygusal bağlar meselelerini politik olmayan meseleler gibi ele alarak onları mahremiyet alanına havale etme eğilimine direnmesi gerekmektedir. İlişkiler meselesinin tanınmasının kapitalist devletlerde getireceği reel ve bazen hayati önemdeki somut faydaların yanında, –cinsel olsun ya da olmasın– aşkı olumlama ve paylaşma itkisi olumlu bir insan dürtüsüdür ve daha büyük kapsamlı toplulukların güçlenmesine yardım eder. İlişki kavramına dair yapılacak queer bir politika, "Eşcinsel Evliliğin Ötesinde" başlığıyla ABD'de 2006 yılında yapılan bir beyanatta "özgün ve adil bir topluma her yerde duyulan özlem" ve "müşfik bir toplum ve bağlanmışlık duygusu" denilen şeyle ilişkilendirilmelidir.[150]

Duygusal ilişkinin yanı sıra, queer yakınlık da yoğun ve doğal bir ilişkidir. "Doğru şekilde bir araya getirildiğinde ekonomik adalet ve queerlik, bizlerin aşkın ve en derin kendini ifade etme biçimlerinin ötesinde...aynı zamanda da...birbiri-

148. Herzog 2014 (alıntı: Kenneth Lewes).
149. Shah 2011/2012 (alıntı: Ignacio Rivera).
150. Abramovitz vd. 2006.

mizi destekleyeceğimiz yollarla birbirimize bağlı olduğumuzu anlatır." Buna, çocuk ve yaşlı bakımı sağlayan ağlar ile yaşam alanını ve ulaşım aracını paylaşmayı tercih eden insanlar da dahildir.[151] Buradaki bityeniği, bakımın "temel ve karşılıklı olarak zenginleştiren" bir şey olmakla birlikte, kapitalizmde, "kaynaklarını –zaman, para, ücretli veya ücretsiz izin– kullanarak...hayatın rutin kaprislerine karşı kendini koruma yeteneğini azaltan" bakıcı için de riskli olmasıdır. Yasal evlilik bakım sağlayanlar için bir tür güvence olabilir[152] ancak bu, mevcut eşitsizlik yapıları içerisine kapanıp kalmış bir güvencedir. Sürekli olarak, dostluklar ve sevgi bağları kurup sürdürmek için gereken zamandan, alandan, istikrardan ve duygusal enerjiden yiyen neoliberal toplumda ideal bireysel çözümler yaratmanın mümkün olduğu aldatmacası karşısında daima direnmelidir.[153]

Partnerlik

Neoliberal toplumun ilerlemesi için bir orta sınıf stratejisi olarak evliliği redderek ve onun ötesine geçerek, eşcinsel medeni birlikteliklerine ve evliliklerine ilişkin olarak alınacak queer konumların temel kalıbını yakınlık bağlarının ve ev hayatının queerleştirilmesi tasavvuru oluşturmalıdır. Bağlılığı simgeleyen LGBT törenleri sıklıkla, çoğu evlilik töreninin klişelerinden ayrılmaktadır, LGBT ebeveynlik de sıklıkla çocuk bakımını paylaşmak için akrabalık bağı bulunmayan yetişkinlerden yardım istemeyi gerektirmektedir.[154] Ancak hemcinsler arası aşkın tanınmasının evlilik hakkıyla güvence altına alınmasını talep etmek, çoğunlukla, çok belirli bir yakınlık türü olan romantik aşkın yüceltilmesine yol açar. Romantik aşk ideali, ortaçağ şövalyeliğinden Protestan aile hayatı ideallerine, 19. yüzyıl aşk romanlarına dek belli bir Avrupa tarihine aittir. Avrupa ve Kuzey Amerika'nın evlilik idealleri, bu tarihin ürünüdür.

151. Raffo 2011/2012.
152. Vaid, Duggan, Metz ve Hollibaugh 2013.
153. Sears 2006/7.
154. D'Emilio 2002, s. 190.

Bu idealler küresel medya tarafından yaygınlaştırılmakta ve LGBT'leri de etkilemektedir. Fakat pek çok cinsel ilişkinin romantizmle olduğu kadar arzunun tatmin edilmesiyle, ailenin ve cemaatin bir arada tutulmasıyla ya da ekonomik açıdan hayatını idame ettirmekle de ilgilidir. Queerler taleplerini kesin ve açık şekilde belirtirken, onun aracılığıyla yakınlık bağları ve ev hayatı etrafında verilen mücadelelerin birer ışık tayfı gibi kırılması gereken evrensel bir prizma olarak romantik aşka dayanan ilişkileri ayrıcalıklı kılmamalıdırlar.

Queer antikapitalizm bunların yerine, cinsel meseleler üzerine Rus Devrimi'nin ilk yıllarında tomurcuk veren ütopyacı özgürlükçülük çizgisini tekrar olumlayabilir, olumlamalıdır da. Kollontay'ın özgürlükçü ve yarına dair "özel mülkiyetin, cinsiyet eşitsizliğinin ve ikiyüzlü ahlak düzeninin sınırlarından özgürleşmiş" eros görüşünü ve onun "aşk ilişkilerinde... deneyselliğin kıymeti" kabulünü sürdürmelidir.[155]

Bu, halihazırdaki normalleşmiş gey aileler modelinin yerine farklı bir kurgu için tüm ayrıntılarıyla tasarlanmış bir planı geçirilmeli anlamında söylenmemektedir. Ilımlıların bizlere sunduğu lezbiyen/gey cemaati modeli steril, ticari ve "pembe pazara" dayalı bir modeldir. Bununla birlikte, birçok LGBT o modele de, queer özgürlük görüşüne de mutlak surette sadık değildir. Çoğu insan ideolog değildir. Çoğunlukla, kimi ılımlı, kimi radikal olan çelişkili görüşlere sahiptirler ki, bunları her zaman çelişkili dahi bulmazlar. Radikal görüşler kimi zaman etkili bir şekilde teşvik edilebilir, ılımlı görüşler ise LGBT cemaatin geniş ölçekte seferber edilmesiyle zayıflatılabilir.

Örneğin, "gelinin" beyazlar içerisinde olduğu, heteroseksüel evliliği taklit eden şekillerde evlenen iki erkek veya iki kadının, mutlaka salt tepkisel bir olgu oluşturduğu söylenemez. Nicola Barker'ın sözleriyle ifade edilecek olursa, merasim "benzerliğin değil, *farklılığın* olumlu olarak anlaşılması talebi biçiminde şekillendiril[ebilir]"; hatta merasimde apaçık homofobiyle

155. Healey 2001, s. 110-11.

mücadele yeminleri varsa veya evlenen iki erkek ellerinde çiçeklerle nikâh masasının önünde dans ediyorsa, bu bahsi geçen önermeye daha da uygun olur.[156] Didier Eribon da, 2006 yılında, evliliğin "mevcut düzeni sars[acak]" şekilde yeniden anlamlandırılması için benzeri bir çağrıda bulundu.[157] Fakat eşcinsel evlilik merasimi bir yandan heteroseksüel evliliği yapısöküme uğratıp zayıflatabilecekken ve zayıflatmalıyken, ne her durumda ne de münhasıran zayıflattığı söylenemez. Onun yerine, kasti olarak ya da kasıtsız biçimde, aynı anda farklı şeyler gerçekleştirdiği vakidir. Sözgelimi, bir erkekle evlenmek isteyen bir erkek veya bir kadınla evlenmek isteyen bir kadın muhtemelen tecavüz etmek için yasal ruhsat arayışında değilse bile, günümüzde bazı ülkelerde halen, hukuki açıdan evlilik içi tecavüz olarak tanımlanan bir şey yoktur. Büyük olasılıkla, partnerler –tümü de olumlu şeyler olan– aşklarını, ilişkilerini ve eşcinsel arzunun meşruluğunu tasdik etmek istemektedir, pekiştirdikleri kurumun olumsuz yönlerinin mutlak surette bilincinde olmayabilirler.

Bu anlamda, Kevin Floyd haklıdır: eşcinsel evlilik "doğası gereği muhafazakâr veya asimilasyoncu" değildir ve "queer politika içerisinde şimdiye dek olduğundan daha çok ciddiye alınmayı hak etmektedir." Ancak buradan, meselenin sadece bir "politik üslup" meselesi olduğu sonucu çıkmaz.[158] Evlilikte eşit haklar meselesi şimdiye dek ağırlıklı olarak, bir kurum olarak evliliği meşrulaştıran, kolektif olarak ele alınabilecek ve hatta öyle ele alınması gereken sosyal ihtiyaçları özelleştiren, dolayısıyla da meseleyi neoliberal, bireyci bir görüşe indirgeyen şekilde gelişmiştir. Solun önündeki zorlu iş, aynı zamanda evliliğin önemli bir bileşeni olduğu daha kapsamlı eşitsizliklere de meydan okuyan, evlilik hakkına erişim eşitsizlikleriyle bir mücadele planlayarak, reformun da ötesine geçecek biçimde partnerlik yasalarında değişiklikler yapılmasını talep etmektir.

156. Barker 2012, s. 93, 125-6.
157. Cervulle ve Rees-Roberts 2000, s. 28-9.
158. Floyd 1998, s. 197.

Bu nedenle, hemcins partnerlerin sağlık yardımları, vergi indirimleri, göçmen statüsü ve konut hakları gibi pratikteki gereksinimlerinin aciliyetine dayanarak yapılan ateşli bir eşcinsel evlilikte eşit haklar savunusu, evlilik kurumuna ve kapitalist çekirdek ailenin sosyal gereksinimlerin karşılanmasını özelleştirmesine ilişkin dolaylı da olsa eleştiriler içeren bir politika eşliğinde gerçekleştirilmelidir. Evlilik geçtiğimiz yüzyılda ne kadar evrim geçirmiş olursa olsun, halen çekirdek aileyi oluşturan parçalardan biridir. Bu, çift yönlü bir gündeme duyulan gereksinimi; eşitliğin temel meselelerinden biri olarak kişilerin medeni evlilik hakkının savunulması ve aynı zamanda, insanın sevgi dolu bir ilişkiyi yüceltme dürtüsüne o ilişkiyi devlet onaylı evlilik formu haricindeki yollardan itibar edilebileceğine vurgu yapılması gereksinimini ortaya koymaktadır. Evlilik için eşit haklar mücadelesi aynı zamanda hem çocuk bakımı ve insani ihtiyaçların özelleştirilmiş yasal hükümlere tabi olmasının getirdiği kısıtlamaların, hem de evlilik kurumunda somutlaşan duygusal ve entelektüel ihtiyaçlar hususunda yetersiz kalmakla birlikte bunun istikrarlı biçimde sürdürülmesi ısrarının altını çizebilir.

Ayrıca radikal queer bir partnerlik yaklaşımı, bu partnerliğin cinsel yönüne ilişkin bugün romantik ilişki yaşayan veya aynı evi paylaşan birçok çiftin cinsel sadakat konusunda giderek esnekleşmeye başlayan tutumlarının ayırdında olan, gelişkin bir analizinin gerçekleştirilmesini gerektirir. Geliştirilecek radikal queer bir alternatif, bu tür tutumları aşmakla beraber onları olumlamalı; çift olmanın getirdiği özel taleplere *ve de* ticarileşen seksin baştan çıkarıcı nitelikleri karşısında, farklılık gösteren derecelerde ve biçimlerde erotik olasılığa açık olan, cinsel normları kıran arkadaşlık ve topluluk kavramlarını yüceltmenin, desteklemenin ve savunmanın yollarını keşfetmelidir.

Şimdiye dek kazanılmış olan eşcinsel evlilik yasalarıyla sınırlı kalmayacak daha fazla talep, daha radikal talepler oluşturmak için asla henüz erken olduğu düşünülmemelidir. Bunun

gerçekleştirilmesi; mevcut yasaların tanıdığı hakların kısıtlarını anlamaya ve bu yasalar çerçevesinde gereksinimleri en az ifade edilen LGBT cemaatlerindeki bireylere ulaşma çabasına dayalı devam eden, genişleyen ve daha kapsayıcı bir hareketliliğin gerçekleştirilmesi anlamına gelebilir. "Evlilik eşitliğinin, ailenin ve geleneksel evlilik kalıplarının yansıtabileceğinden daha karmaşık ve daha doyurucu bir olgu olduğunu bizlere gösteren queer ailelerin çığır açıcı uğraşlarının yok edilmesine veya marjinalleştirmesine izin vermek trajik olacaktır."[159]

Radikal queer yaklaşım daha uzun vadede ise, ABD'de yayınlanan "Eşcinsel Evliliğin Ötesinde" başlıklı açıklamada *"cinsel yönelimi, ırkı, cinsiyeti/cinsiyet kimliği, sınıfı veya vatandaşlık statüsü fark etmeksizin bir dizi esnek ekonomik avantaja ve tercih hakkına erişim"* şeklinde ifade edilen talebin gerçekleşmesinde etken olmalıdır.[160] Bu durum, çeşitli "belirli aile ilişkisi"[161] ihtimallerini barındıran, eşitliği "evlilik dahilinde ya da haricinde aile kurma ve hane kaynaklarını paylaşma hakkı"[162] olarak yeni ve farklı bir çerçeveye oturtan çok katmanlı bir sistem halini alabilir. Bu; kişilerin kiminle seks yapacağı, kiminle birlikte yaşayacağı, gelir ve masrafları kiminle paylaşacağı ve çocukları kiminle birlikte yetiştireceği meselelerini birbirinden ayırarak, cinsel, duygusal ve yaşama dair çok daha geniş çeşitlilikte düzenlemenin tanınması ve desteklenmesini talep etmek anlamına gelmektedir. Nihayetinde, "Evliliği resmi kurum olmaktan çıkarın. Devleti bu konunun dışında bırakın. Yasallık kategorisi olarak onu yürürlükten kaldırın", onun yerine "bilhassa mahrem yükümlülüklerin çeşitli yollardan gözetilmesini sağlayacak şekilde özel olarak oluşturulmuş bir yakın birliktelik medeni hali yaratın" gibi radikal taleplerle aynı noktada buluşmaktadır.[163]

159. Harris-Perry 2013, s. 10.
160. Abramovitz vd. 2006.
161. Barker 2012, s. 201-2 (alıntı: Nancy Polikoff).
162. DeFilippis 2011/2012a.
163. Vaid, Duggan, Metz ve Hollibaugh 2013.

Bu, eşcinsel evlilik meselesinin ele alınışında radikal sola, sağ ve merkez soldan farklı bir açı kazandırabilir. Evlilikte eşitlik talebini önemseyen eşcinsel çiftlere tümüyle sırtımızı dönmemeliyiz; evliliğin sağlayacağı pratik veya sembolik faydalar mevcut olduğu müddetçe, eşcinsel çiftler bunlara erişimde eşit haklara sahip olmalıdır. Fakat bu meseleye ilişkin, eşitlik talebini evlilik hakkından daha fazlasına yöneltebilecek biçimde destekleyen bir ara yaklaşım benimseyebiliriz.

Bu, sözgelimi, çoğunlukla karşı cinsle gerçekleştirilmiş evliliklerden boşanmış ve her zaman eşcinsel partnerle yeni bir ilişki içerisinde olmayabilen, bir de bilhassa lezbiyen annelerden oluşan LGBT ebeveynlerin hareketliliğinin sağlanması anlamına gelmelidir. Neoliberal devlet, tıpkı heteroseksüel çekirdek aileler gibi, üyelerinin gereksinim duyduğu bakım masraflarını kendileri üstlendikleri müddetçe alternatif aile türlerine giderek daha hoşgörülü yaklaşabilir. Ancak kapitalist bir toplumda devletin –özellikle neoliberal eğilimli devletin– işgücünün yeniden üretimi sürecinin özelleştirilmesini sağlamaktaki esas çıkarının eşcinsel ve bekâr ebeveynlerin ikinci sınıf konumunun devamlılığını sağlamak olması muhtemeldir. Ebeveynlerin zahmetli ve ücretsiz bir iş olan çocuk yetiştirme işini üstlenmelerini sağlamanın açık ara en etkili yolu, kemikleşmiş ve ideolojik bir şey olan ebeveyn ile çocuk arasındaki doğal –ani biyolojik– bağa bel bağlamaktır. Lezbiyen ve gey ebeveynlikle birlikte diğer alternatif aile türlerine daha çok alan açılmış olsa bile, bu alternatiflerin istisnai ve belli koşullara bağlı olarak tanımlanmasını sağlamaya devam edecek olan güçlü baskılar mevcuttur.

Bu baskılar, LGBT ebeveynlerin ikinci sınıf muamelesi gördüğü ve heteronormatif standartlarla kuşatıldığı birçok yöntemde açıkça görülür. Sözgelimi, eşcinsel evlilik hakkının elde edildiği ülkelerde bile, biyolojik ebeveynliğin değiştirilemez biçimde imtiyazlı kılması halini zayıflatan tıbbi destekle üreme hakkının elde edilmesi için hemen her zaman çetin

mücadeleler verilmesi gerekmektedir.[164] Şimdiye dek, partnerliğe veya evliliğe ilişkin mevcut yasaların hiçbiri, biyolojik annelerin kadın partnerlerine tam eşitlik tanınmasını sağlamamıştır. Çoğu zaman, iki anneden doğurmamış olan anneye ancak masraflı, zaman alan evlat edinme prosedürlerine erişim olanağı sunulmaktadır. Yasalar, en iyi ihtimalle (2013 yılından itibaren Hollanda'da olduğu gibi), yalnızca anonim bir sperm bağışçısının söz konusu olduğu hallerde (ki aslında mevcut yasanın engellemekte olduğu bir seçenektir) biyolojik anne olmayan annenin otomatikman yasal ebeveynlik hakkı olmasına izin vermektedir.[165] Radikal olarak kabul edilebilecek bir talep; annelerin yasaların tanımladığı çeşitli seçenekler arasından seçim yapabileceği formlarda biyolojik babaların ve diğer anne eşlerin hak ve sorumlulukları kısmına yer verilirken, partner olan kadınların her ikisine doğum anından itibaren otomatikman ebeveynlik hakkının tanınması talebi olabilir.

Sol, aynı zamanda çocukların cemaatin tümünden destek almasını talep etmeli; stres yaşayan yüz milyonlarca ebeveyn bu talebi içtenlikle benimsemelidir. Toplumsal ebeveynliğin getirdiği hakların ve sorumlulukların, çoğu zaman sorgulanamaz bir olgu olarak kabul edilen biyolojik babalıktan ayrılmasını talep etmeliyiz. Bu, solu, eşyanın tabiatına uygun biçimde, yalnızca günümüzde eşit ebeveynlik hakları inkâr edilen tüm lezbiyen annelerin değil, yapısal açıdan düzcinsel olarak tanımlanan ailelerde büyümenin ne kadar yabancılaştırıcı olduğunu hiç unutmayan milyonlarca LGBT'nin de sesi kılacaktır.

Radikal queer yaklaşım aynı zamanda, çift olmayan ve çift olmak istemeyebilen, özellikle de finansal açıdan bir başkasına bağımlı olmayı tercih etmeyen LGBT'ler için hakların kişiye özel hale getirilmesinin talep edilmesine yol açacaktır. Örneğin sağlık hizmetleri, sosyal yardımlar veya yasal oturma izni hakları, işi olan biriyle yaşama şartına bağlı olmamalıdır. Bekâr olanlar da, çiftlerin sübvanse edilmesine katkıda

164. Barker 2012, s. 50-1.
165. Hofman 2013, s. 39.

bulunmak zorunda olmamalıdır. Bu talepler dolaylı biçimde neoliberal gündeme bir saldırı anlamında gelmektedir çünkü sosyal yardım hükümleri para ve kârlarda daralmayı gerektirir. Bilfiil LGBT'lerin bilfiil gereksinimlerine karşılık gelen talepler, radikal sol taleplerdir. Ayrıca bu talepler solu, koşullar gereği veya tercihen bekâr ve yalnız olan milyonlarca daha insanın savunucusu da kılabilir.[166]

Özetle, radikal queer yaklaşım, *ne* yasal evlilik ya da partnerlikleri iyi hale getirmeye çalışmakla veya bunları queerleştirmekle, *ne de* partnerlikleri dikkate almaksızın salt toplumsal ve ekonomik taleplerle sınırlandırılmalıdır. Yeterli seviyede toplumsal destek olmaksızın en ideal partnerlik şekli bile yine de içinde yer alan insanları yabancılaşmış ve tecrit edilmiş halde bırakacaktır; duygusal ve cinsel bağlar sürdürülmeksizin, maddi gereksinimlerinin tümü karşılanan insanlar bile yine de yalnız hissedecektir. Dolayısıyla, hem evliliğin ötesinde toplumun bütününe bakmamız, hem de evlilik kurumunun temel öğeleriyle mücadele etmemiz gerekmektedir. Sözgelimi, evlilikte eşitlik talepleri, bireylere medeni hali dikkate alınmaksızın avantajlar sağlanması talepleriyle birleştirilmeli, böylelikle yasanın mevcut halde yarattığı ve devamlı kıldığı onur kırıcı bağımlılık biçimlerinin ortadan kaldırılması sağlanmalı ve sermaye kazançları ile miras işlemlerinin daha kademeli hale getirilmesi talepleriyle birleştirilmeli, böylelikle zaten çok fazla şeye sahip olanlar için evlilikte eşitliği daha da büyük bir nimet haline dönüştürmekten kaçınılması sağlanmalıdır. Bu, evliliğin heteronormatif yönünü toplumsal kaynakların dağıtımı için uygun mekanizma olarak kabul etmeksizin ona karşı çıkmayı mümkün kılacaktır.[167]

Partnerliğe iki yönlü bir yaklaşımla bakmak, hem onu queerleştirmek hem de onun ötesine bakmak, hukukçuları "gelişmekte olan bir Ütopya'nın teknokratları" olarak görme tuzağına

166. Eşcinsel evlilik meselesine ilişkin bu yaklaşım, Dördüncü Enternasyonal 2003, 17. Hedef'te özetlenmiştir.
167. Barker 2012, s. 197.

düşmekten kaçınmayı sağlayacaktır. Bizleri, örneğin eşcinsel evliliğe karşı yasal olarak partnerliğin tanınmasının başka biçimlerinin detaylarına saplanıp kalmaktan kurtaracaktır. Ne yazık ki, eşcinsel evlilik hususundaki istikrarlı ilerlemeler, diğer yasal tanınma biçimlerinin zaman zaman sunduğu belli derecedeki esnekliği çoğu zaman ortadan kaldırmaktadır. Sözgelimi, Güney Afrika'da eşcinsel resmi nikâhın yasallaşması, toplumda önemi büyük olabilen geleneksel ya da İslami usullere göre evliliğe eşcinsellerin de dahline ilişkin uğraşları baltalamıştır.[168] Radikal queerler, çeşitli usuller arasındaki farklılıkların önemini de abartmaksızın şu anda mevcut olan esnekliği, gelecekte çok daha geniş bir olasılıklar yelpazesini savunurken kanıt olarak kullanabilir.

Ayrıca, aynı anda hem partnerlikleri queerleştirmeye hem de onu aşmaya odaklanmak, olası tartışmalar içerisinde en az faydalı olanını; eşcinsel bir çiftin evlenmekle "doğru şeyi" yapıp yapmadığı tartışmasını da savuşturabilir. György Lukács'ın bundan yaklaşık yüz yıl önce öne sürdüğü gibi, burjuva devletin nasıl işlediğinin gerçek anlamda kavranması; "*acil yararlılık* dayanağıyla...irticalen karara bağlanacak" yasal usullerle uğraşıp uğraşmama meselelerini bir kenara bırakarak –zira "Bu tümüyle ilkesiz çözüm yolunun altında burjuvanın yasal sistemine getirilebilecek olası tek pratik ve ilkeli itiraz yatmaktadır"– "yasallığın getirdiği miskinlikten de, yasadışılığın romantizminden de sıyrılma[mızı]" sağlamalıdır.[169]

Queer antikapitalistlerin radikal bir cinsel politika geliştirmek konusunda bir dizi zorlu görevle karşı karşıya olduğu açıktır. Eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin sınır çizgilerini kamusal alanı queerleştirerek, aynı zamanda da ezilenlerin cemaatleri içerisindeki özel hayata dair yapılandırmaları nispeten farklı biçimde queerleştirerek silikleştirmemiz gerekmektedir. Üreme özgürlüğü ve cinsel özgürlük için bir işçi sınıfı hareketinin inşa edilmesine katkıda bulunarak ve lezbiyenlerin, biseksüellerin,

168. Barker 2012, s. 169 (alıntı: Carol Smart), 108-9.
169. Lukács 1972, s. 270, 264.

transların ve interseksilerin mücadeleleri vasıtasıyla bu mücadelelerin beraberinde getirdiği tüm reform talepleriyle daha geniş kapsamlı dönüşüm için mücadele ederek toplumsal cinsiyeti çökertmemiz ve sol feministlerin gündemini savunmamız gerekmektedir. Örneğin, genç queerlerin öz-örgütlenmesini ve cinsel bağımsızlığını destekleyerek, çeşitli cinsel muhalifler ve cinsiyet karşıtlarının tümüyle queer cemaatlerin içerisine dahil edilmesi için baskı yapmalıyız. Queer mültecileri ve göçmenleri savunan mücadelelerde ve koşullu yardımlara, İslamofobiye ve pinkwashing'e karşı verilen mücadelelerde, küresel ve ırkçılık karşıtı queer dayanışmayı desteklemeliyiz. Ayrıca, alternatif queer cemaatler inşa ederek, mevcut aileleri queerleştirerek, poliamoriyi şekillendirerek ve partnerlik ile ebeveynlik konularında alternatif queer öneriler üzerinde çalışarak yakınlık bağlarını ve ev içi yaşamı queerleştirmemiz gerekmektedir.

Bununla birlikte, bu yoğun gündem bile, esasen zahmetli değildir. Queer antikapitalistlerin, queer radikal politikaya ilişkin özellikle cinsellik üzerine olan bir programın ötesinde, aynı zamanda daha dolaylı biçimde cinsel odaklı olan bir dizi başka hareketi de queerleştirerek cinsel ve toplumsal dönüşümü gerçekleştirmeye çalışması gerekmektedir. 6. Bölüm'de daha fazla görevden söz edilecektir.

6. Bölüm
Hareketleri Daha Geniş Kapsamlı Biçimde Queerleştirmek

Queerlerin arzuyu sahiplenmeleri, arzuyu talep etmeyi taviz vermeden olumlamaları, doğrudan neoliberal tüketiciliğin en büyük çelişkisiyle burun buruna geldi. Neoliberal toplumlar sayısız arzuyu üst üste yığmakta ve bunların kolaylıkla karşılık bulacağını öne sürmektedir. Ancak gerçek hayatta, "bu arzuların tatminine ulaşmak, elbette maliyetini karşılayabildikleri ölçüde, bireylerin meselesidir." Queerler, queer arzunun meşru olduğunu vurgularken dolaylı bir biçimde, arzunun, neoliberal düzende ihtiyaçların karşılanması için gereken paradan ve imtiyazdan bağımsız olarak gerçekleştirilebilmesi talebinde

bulunmaktadır. Dolayısıyla, queer aktivizmin en baştan beri neoliberalizme karşı çıkma eğilimi mevcuttu.[1]

Queer politika, şayet neoliberalizme başarılı biçimde karşı koyulmasına ve onun yenilgiye uğratılmasına yardımcı olma hedefi taşıyor ise, salt bireysel ya da kültürel bir tasavvur olmakla yetinemez. 5. Bölüm'de ortaya koyulduğu gibi, radikal cinsel talepler için mücadele eden bağımsız bir queer politik hareketin mevcudiyetini gerektirir. Aynı zamanda, bir başına LGBT'lerin gerçekleştirmesinin mümkün olmadığı bir toplumsal dönüşümü de gerektirir. Queerlerin müttefiklere ihtiyacı vardır. Daha geniş kapsamlı, sınıf temelli ya da diğer toplumsal hareketlerin, queer politika için etkin müttefikler olabilmeleri için queerleşmeleri, yani queerlere, queer liderlere, queer meselelere ve örgütlenmeye ilişkin queer yaklaşımlara açık olmaları gerekmektedir. 6. Bölüm'ün odak noktasını, bu geniş kapsamlı hareketlerin queerleşmesine yönelik ihtimaller ve görüşler oluşturmaktadır.

Queer ilişkiler yaşayanlar için barınma, queer gençler için güvenlik ve bağımsızlık gibi temel LGBT gereksinimlerini ancak queerleşmiş hareketler karşılayabilir. ACT UP hareketinden Güney Afrika Tedavi Eylem Kampanyası'na, sağlık hizmetlerini odağına alan birçok hareket, queerleşmiş toplumsal hareketlere örnek oluşturmaktadır. Bu hareketlerin de ötesine geçilmesi, geniş anlamıyla işçi sınıfı toplumsal dönüşümden ayrı düşünülemeyeceğine göre, emek eksenli aktivizmin de queerleşmesi gerekmektedir. Bu, mevcut sendikaların mücadele ettiği alanlar arasında henüz yer almayan –sözgelimi seks ticareti gibi– çalışma hayatıyla ilgili örgütlenmeleri de işin içine dahil edebilir. Mevcut sendikaların queerleşmesi, aynı zamanda bürokrasiye karşı mücadeleler ve sınıflar arası işbirliği meseleleriyle de bağlantılandırılmalıdır.

Neoliberalizmde toplumsal hareketlerin her birinin ne kadar sıkışmış durumda oldukları açık olmakla birlikte, 21. yüzyıl,

1. Woltersdorff 2011, s. 178-9, 165.

neoliberalizm karşıtı farklı hareketleri bir güç birliği içerisinde toplama çabasındaki yükselişe tanıklık etmiştir: Küresel adalet hareketi. Bu hareketin de queerleşmesi gerekmektedir. Aynı şey, sermayeye ve devlete karşı mücadeleye politik yön vermesi gereği devam eden fakat bunu amaca uygun şekilde gerçekleştirmek ve mevcut zayıflığının son bulması için yeniden inşa edilmesi ve yeni bir dinamizm kazanması gereken antikapitalist sol için de geçerlidir. Son olarak, bu bölümde, bugün neoliberal demokrasinin dışladığı her şeyi ve herkesi kapsamasını sağlamak ve kapitalizmin hayatın demokrasi sınırlarının dışında kalmış diye ilan ettiği cinsellik ve diğer alanlarını içine alması için bizzat demokrasinin queerleştirilmesi gerektiği öne sürülmektedir.

Queer Antikapitalizmin Temel Prensipleri

Yukarıdaki genel değerlendirme kısmının da açıklık getirdiği gibi, kuşkusuz bireysel olarak politika yapmak da önemli olmakla birlikte, radikal bir queer politika aynı zamanda örgütlenmeyi ve aktivizmi kamusal alana taşımalıdır. LGBT'ler mevcut dünya düzeniyle mücadelede önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Doğrudan doğruya neoliberalizmden en çok mustarip olanların hareketliliği ve öz-örgütlenmesi, her derde deva olan bir çare sunamazsa da, olmazsa olmaz bir bileşendir. LGBT öz-örgütlenmesi de dahil olmak üzere öz-örgütlenme, devlet ve sermayenin yukarıdan dayattığı politikalara karşı çıkmak için, toplumun en temel birimleri –aileler (geleneksel arabalık temeline dayalı aileler veya "seçilmiş aileler") ile cemaatler– içerisinde gerçekleşmelidir.

Bir diğer ana dinamik, dayanışma olmalıdır. Mevcut hükümetlerden veya anaakım akımlardan hiçbirinin gündemine uymayan kapsamlı queer talepleri ancak etkili bir muhalif güç inşa ederek kazanılabilir. Neoliberal cinsel politikaya alternatifler geliştirip bunları sürdürmenin inandırıcı bir gerçekleşme ihtimali, toplumsal güçlerin büyük bir çatı altında toplanarak harekete geçmesini gerektirir. Cinsiyetçiliğe, ırkçılığa ve neo-

liberal küreselleşmeye karşıt güç birliklerini de kapsayan kesişimsel ya da çaprazlama bir politika, yalnızca LGBT politikada mesafe kaydetmenin pratik gereklerinden biri olmakla kalmaz; etkin bir radikal queer gücün olabileceği şeylerin bir bileşenini oluşturur. Queerler, queerleşmiş emek ve sağlık hareketlerinin bir parçası olmadıkları müddetçe, çoğu işyerinde kendilerini oldukları gibi ifade edemez, sağlıklı hayat süremez. Queerlerin demokrasiye gerçek anlamda katılım sağlaması; ancak şekilsel, manipülatif demokrasiyi gerçek, bağımsız ve sağlam bir temeli olan demokrasiye dönüştürecek olan daha büyük bir hareketin bir parçası olmalarıyla mümkündür.

Peki queer bir antikapitalizm nasıl olur? Mevcut antikapitalist solla bazı ortak yönleri olması gerekir. Hiçbir durumda, yaşça büyük LGBT'lere, sürekli bir ilişkisi olanlara, iyi maaşlı işlerde çalışanlara sırtını dönmemelidir. Queer antikapitalistler, Occupy ve *indignad@s* gibi krize karşı bir araya gelen hareketlerin "yüzde 99" oranında doğal bileşenini oluşturmaktadır. Queer antikapitalizmin potansiyeli, 2013 yılında Brezilya'da ve Türkiye'de gerçekleşen kitlesel protestolar içerisindeki LGBT görünürlüğünde açığa çıkmıştı. Ghassan Makarem'in söz ettiği gibi, olumsuz bir örnek, Mısır devriminde cinsiyet ve cinsellik meselelerinin "ilk günden itibaren" ortaya atılmasının esas nedeninin, ayaklanmalara karşı cinsiyete ve cinselliğe ilişkin önyargıları hem eski rejimin hem de İslamcı köktendincilerin kullanmış olmasıydı. İlerleyen zamanlarda, genç asilerin feminist ve queer farkındalığı üzerinde bunun olumlu bir etkisi olabilir.[2]

Queer antikapitalizm, yasal reformlar için mücadele etmeyi bırakamaz. Elbette, cinsellikle ilgili her mesele yasal reforma uygun değildir; kimi zaman önemli olan bireysel eylemdir ya da toplumsal iklimi değiştirmektir. Ancak eşitlik için, örneğin ebeveynlikte eşitlik için daha büyük bir azimle verilen mücadelelerin yanı sıra şiddete, eşcinselliğin suç sayılmasına ve ay-

2. Ghassan Makarem'den gelen e-posta, 21 Temmuz 2013.

rımcılığa karşı verilen temel mücadelelerde de devlet baskısını durdurmak ve devlet kaynaklarından pay almak çoğu zaman kritik önemdedir. Bu mücadeleler, farklı LGBT kimlikleri kapsayan, olası en büyük birliğin sağlanmasını gerektirir. Halen hiçbir toplumda tümüyle sona ermemiş olan ayrımcılığa karşı birlik olunması tüm LGBT'lerin yararınadır; ayrımcılığa karşı kazanılan zaferler, en azından potansiyel olarak, tüm cinsel muhaliflere ve cinsiyet karşıtlarına öyle veya böyle kazanımlar sağlayacaktır. Başka meseleler dahilindeki LGBT hakları en iyi şekilde sendikalar, kadın hareketi ve küresel adalet hareketi gibi daha da geniş kapsamlı hareketler içerisinde çalışmakla ve alan talep etmekle savunulabilir. Dolayısıyla, belli LGBT meselelerine dair sağlam, radikal bir yaklaşım, bireyleri seferber etmekte ve belli meselelerde birlik sağlanmasına teşvik etmekte etkili stratejiler ve taktikler aranmasını gerektirmektedir.

Reformlara ilişkin queer antikapitalist bir yaklaşımın, aynı zamanda reformlardan fazlasını da görmesi gerekir. Uzun vadede, sistemin reformları dizginlemesi ve içini boşaltması karşısında, onları savunmanın ve derinleştirmenin kaçınılmaz olacağı bir sistem dönüşümüne odaklanılması gerekir. Ayrıca, reformlar için verilen mücadelede gerçek anlamda bir birlik oluşturulmalı ve bu birlik ne zengin ne de meslek sahibi olan, anaakım örgütlenmelerin sahte birlik imajı içerisinde çoğu kez marjinalleştirilmiş olan kişileri de tümüyle kapsamalıdır. Reformların kazanımına ilişkin queer antikapitalist yaklaşım, cinsiyetçi kapitalizmin getirdiği zorunlukların ve bunlara direnme ihtiyacının anlaşılmasına dayalı olmalıdır. Bunun anlamı, neoliberal heteronormativiteye karşı seferber eden ve kapsayıcı bir birlik anlamında olası en geniş kapsamlı LGBT birliği için mücadele edilmesidir.

Lezbiyen/gey hakları reformist görüşüne ilişkin geliştirilecek olan alternatif, genel olarak alternatif küresel görüşü, daha toplumsal, daha demokratik, daha feminist bir dünya görüşünü oluşturan parçalardan biri olmalıdır. Bu görüşü hayata geçirmenin başlangıç noktası, toplumsal hareketler içerisinde

ezilenlerin öz-örgütlenmesidir. LGBT'ler kendi toplumsal hareketlerini yaratmışlardır; aynı zamanda, LGBT hareketlerin diğer toplumsal hareketlerle ne şekillerde birbirini kestiğinin açığa kavuşturulması gerekmektedir. Toplumsal hareketlerin queerleştirilmesi, birden çok mesele üzerine yoğunlaşan ittifaklar oluşturmak maksadıyla tüm dünyada ele alınması gereğinin devam etmekte olduğu çok büyük bir vazifedir.[3]

Neoliberal küreselleşmenin çalışan insanlarının dünyanın her köşesinde birbiriyle boğaz boğaza rekabet eder şekilde konumlandırılması, öz-örgütlenmenin önüne engeller koyar. Ancak yine de, ekonomideki yeniden yapılandırma sonucu ortaya çıkan ani ve büyük değişiklerle ve sorgulamalarla bir araya geldiğinde neoliberalizmin hükmü altındaki kaderlerinden duydukları hoşnutsuzluk; geleneksel aileler ve cemaatler içerisindeki tali aktörleri –kadınları ve LGBT'leri– kendi içlerinde örgütlenmeye teşvik etmiştir. LGBT'lerin öz-örgütlenmesi, kadınların öz-örgütlenmesine göre daha da büyük bir dirençle karşılaşmasına ve ondan daha küçük ölçekte gerçekleşmesine rağmen, taban seviyesinde gerçekleşmesine gereksinim duyulan değişimlerin oluşmasına yardımcı olmakta benzeri potansiyele sahiptir. Kadınların ve LGBT'lerin öz-örgütlenmeleri, ister ayrı ayrı kadınların ya da LGBT'lerin alanlarında ister mevcut kurumlar içerisinde gerçekleşsin, mevcut egemenlik ilişkileri gibi eşitsiz ilişkiler geniş toplumda yaygın olmayı sürdürdüğü müddetçe, daima bu tür ilişkileri tekrarlama ya da taklit etme riskini taşırlar. Fakat Penelope Duggan'ın da dikkat çektiği gibi, bu kez farklı olarak, geleneksel biçimde hetero-erkek egemen, cinsiyet normatif ve heteronormatif sendika ve hareketlerin alışkanlıklarına ve örgütlenme biçimlerine bir meydan okuma da teşkil edebilirler.[4]

Yerel düzlemde ele alacak olursak, 2002 yılında kurulan New York'lu topluluk Ekonomik Adalet için Queerler, on iki yıl boyunca örgütlenmenin yeni, umut vaat eden, alternatif queer

3. Feinberg 1998, s. 104.
4. Duggan 1997.

yolunun benzersiz bir örneğini sunmuştu. Hedef tanımında da açıklandığı gibi, topluluğun amacı "cemaatlerimizde yoksulluğa ve ekonomik adaletsizliğe neden olan sistemlere karşı çıkmak, onları değiştirmek ve cinsel çeşitliliği, cinsiyet çeşitliliğini benimseyen bir ekonomi sistemini teşvik etmek" idi. Topluluk, toplumsal ve ekonomik kaynaklara erişimin temel bir hak olduğu ilkesini benimseyerek çok sayıda toplumsal meseleyle ilgilendi. Topluluğun "yoksulluk içinde yaşayan queerlerin yaşanmış tecrübelerinden ve dile getirilmiş olan gereksinimlerinden daima haberdar olan" taban örgütlenmesi, yoksul queerlerin hem LGBT hakları hem de ekonomik adalet hareketleri içerisindeki görünür olmama hallerinin değişmesine çalıştı.[5] Topluluğun yönetim kadrosundan Amber Hollibaugh'ın kendi sözcükleriyle aktaracak olursak topluluk, "Walmart çizgisindeki işlerin, seks işçilerinin ve evsizlerin kaldığı barınakların gerçekliğini queerleştiren", ekonomik açıdan queerlerin varlığını sürdürmesi ve kapitalizmin şekillendirdiği LGBT hayatlar meselelerine odaklanan bir hareketi arzulamıştı.[6]

Barınma, eğitim ve sosyal yardım programları için mücadele eden toplumsal hareketlerin, uğruna mücadele verdikleri bireyler arasında LGBT'lerin de var olduğunu ve bir toplumsal hareketin özgül öneminin cinsel özgürlüğü gerektirdiğini kabul ederek, bu örneği takip etmesi gerekmektedir. Belirli talepler LGBT deneyimini, gereksinimlerini ve yaratıcılığını yansıtacak şekilde, birçok ekonomik mesele üzerine kurulup şekillendirilmelidir. Queer bir sosyal hareketin örgütlenmesine ilişkin kapsamlı bir araştırmanın bu bölüme sığdırılması mümkün değildir; ancak şöyle bir genel yaklaşım oluşturma çabasına girişmek mümkündür: salt reformlar gerçekleştirilmesinin ötesine işaret edecek yollardan reformlara yönelik daha kapsamlı hareketliliğin sağlanması. Bu yaklaşım, her örnek temelinde farklı sebeplerle birkaç özel hareketi öne çıkarmaktadır. Barınma hakkına yönelik örgütlenmeyi, queer hayatlar yaşanmasının

5. DeFilippis 2011/2012a.
6. Vaid, Duggan, Metz ve Hollibaugh 2013.

olanaklılığı dahilinde yaşam alanının hayati önemi dolayısıyla ele almaktadır. Sağlık kapsamındaki örgütlenmeyi, özellikle o hareket içerisinde gelişmiş olan, ilham verici nitelikteki queer politika dolayısıyla ele almaktadır. İşyerinde örgütlenmeye ise, çalışan bireylerin toplumu dönüştürmek ve queerleştirmek hususundaki stratejik merkezi konumu yönünden bakmaktadır.

LGBT'lerin, barınma hakkının uygulamada bir insan hakkı olarak kabul edilmesinin kazanılmasından ayrıca bir menfaati bulunmaktadır çünkü insan ilişkilerinin ve cinselliğinin gelişebilmesinin önkoşulu fiziksel mekândır. Başlı başına önemli bir hedef olan yoksul ve düşük gelirli bireylerin düzgün yerlerde ve makul bedeller karşılığında barınma imkânı, hanelerinin ve cemaatlerinin çeşitliliği de dikkate alınmak suretiyle sağlanmalıdır. Örneğin, Güney Afrika'daki, çoğu zaman tek odada sekiz kişi yatan ailelerin bulunduğu siyahların yerleşim bölgelerinde, "gey olmaya, kelimenin gerçek anlamıyla, yer yoktur."[7] LGBT'lerin eşcinsel ilişkiler için gereksinim duyduğu fiziksel mekân meselesi Küba'da da görülür, burada hemcins çiftler aşırı kalabalık konutlarda kendilerine özel bir alan bulamaz, hatta iyi niyetli bir işletmecinin izni olmaksızın birlikte bir otel odası dahi tutamazlar. Plajlar, teras katları, boş arsalar veya umumi tuvaletlerle yetinmek zorunda kalırlar.[8] Sağlık ve eğitim konularında çok övülen Küba'da bile, 1990'lardan beri süregelen kriz dönemleri ve sosyal yardım hükümleri ile heteronormatif aile yapıları arasında bağlantılar olması, yaşanacak yer konusunda LGBT'leri biyolojik ailelerine daha da bağımlı kılmıştır.[9]

Bu, LGBT'lerin ve evlenmemiş bireylerin genel olarak barınma haklarının talep edilmesini çok önemli hale getirmektedir. Sözgelimi Venezuela'da, kiracıların kurduğu hareket ile Devrimci Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Çeşitliliği İttifakı arasındaki bağlantılar, cinsel yönelime dayalı ayrımcılığı yasaklayan konut

7. Gevisser 2000, s. 126-7.
8. Lumsden 1996, s. 155-6, 189; Arguelles ve Rich 1989, s. 452-3.
9. Lumsden 1996, s. 194.

yasasındaki iki maddenin benimsenmesi kazanımını sağladı.[10] New York, Greenwich Village'daki, büyük ölçüde beyaz olmayan LGBT gençlerden oluşan gençlik taban hareketi topluluğu FIERCE, lüks imar planlamaları nedeniyle beyaz olmayan LGBT'lerin, evsiz gençlerin ve seks arayışındaki erkeklerin yerlerinden edilmelerine karşı çıkmıştır. FIERCE 2007 ve 2008 yıllarında, kendi bileşenlerine bu imar planları içerisinde alan verilmesi lehine geçici birkaç kazanım sağladı.[11] Ekonomik Adalet için Queerler de son birkaç yılda bu gündemle ilgili olarak New York'ta başka kazanımlar elde etti. Örneğin, evsiz translara acil barınma sistemi içerisinde erkekler bölümünde mi, kadınlar bölümünde mi kalacaklarını seçme hakkı veren prensibin benimsenmesini sağladılar. Bir diğer prensibe göre de, birlikte yaşadığını tescil eden partnerlere acil durum aile barınaklarından evli çiftlerle aynı şekilde faydalanma hakkını verilir.[12] En çok gereksinim duyanlar ve gelirleri en düşük olanlar için hiçbir zaman yeterince makul maliyetlere konut imkânı sağlamamış olan, kâr odaklı bir yapılanması olan konut piyasasına karşı çıkabilmek için, queer barınma haklarına ilişkin örgütlenmenin bir noktada daha ileri seviyeye geçmesi gerekmektedir.

Yaşlılıkta yoksullukla mücadele çalışmaları, LGBT yaşlıların özel durumunu mutlaka tanımalı: çocuklardan, aileden ve akrabalık ağlarından görece daha cılız destek görmeleri, kentin yaşamın daha pahalı olduğu merkezlerinde yoğunlaşmış olmaları ve LGBT'lere daha açık olan geleneksel olmayan veya mesleki uzmanlık gerektirmeyen alanlardan geçimlerini sağlamış olmaları sonucunda emekli maaşlarının olmaması.[13] Toplumsal hareketlerin queerleşmesi, genelde bir toplumsal hareketin meselesi olarak görülmeyen meselelere faydalı bir yaklaşım da sağlayabilir. San Francisco'lu LGBT topluluk

10. Blanco, Spronk ve Webber 2012.
11. Mananzala 2011/2012.
12. Duggan 2011/2012a.
13. Hollibaugh 2011/2012b.

Şiddete Karşı Birleşmiş Bölge Halkı sokaklardaki nefret suçu kapsamındaki şiddet olayları ile evdeki şiddet ve devlet şiddeti arasında bağlantılar kurarak, şiddet içeren baskıcı yaklaşıma karşı alternatifler geliştirilmesine öncülük etti. New York'ta, Audre Lord Projesi'nin Güvenli Muhit Kampanyası'nda hem sokaklardaki şiddetle hem de polis şiddetiyle mücadele edilmesinde bölge halkının sorumluluğuna vurgu yaptı.[14] Şiddete karşı queer örgütlenme doğrudan heteronormativiteyle yüzleşir; çünkü queerlere uygulanan taciz ve şiddetin en büyük hedefi olanlar, heteroseksüel normdan en açık biçimde sapanlardır. Aynı zamanda, dolaylı olarak homonormativitenin altını oyar; çünkü "normal" olduğu varsayılan lezbiyenler ve geyler genellikle sokaklardaki ya da polisten gelen saldırılara daha az maruz kalmaktadırlar.

Bu tür taleplere hükümetlerin verdiği yanıt, doğrudan ret ya da bastırma olmadığında, çoğu zaman bu talepleri uygulamaya koymak için "para olmadığı" şeklindedir. Gerçeği gizleyen bu aldatıcı bahanenin, arkasına gizlenmek için yaratılan bu yapay sis perdesinin kaldırılması gerekmektedir. LGBT'lerin, diğer pek çok şeyin yanı sıra, sözgelimi AIDS ve tüm dünyadaki diğer ölümcül hastalıkların tedavisi için gereken nispeten küçük meblağlar (Birleşmiş Milletler'in 1994 yılındaki tahminlerine göre on yıl boyunca yılda 5-7 milyar ABD $)[15] ile her yıl borç yönetimi ve askeri harcamalara harcanan çok büyük meblağlar (neoliberal dünya düzeni uygulayıcılarının en başında gelen ABD özelinde, 2013 yılında küresel toplam tutarın yüzde 39'unu harcamak suretiyle 1,56 trilyon ABD $) arasındaki korkunç tezatlığa da vurgu yapması gerekir.[16]

Toplumsal hareketleri içeriden queerleştirmenin getirdiği potansiyel bazı sınırlandırmalar vardır. Toplumsal hareketlerin tabanlarının, gerçekleşecek bir değişimden en ivedi ve en doğ-

14. Whitlock 2011/2012.
15. Toussaint 1999, s. 238-9.
16. Bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_military_expenditures.

rudan menfaat görecek olanların onlarla yakın ilişki kurması gibi bir avantajı; ancak bir yandan da toplumsal tabanlarının onları hızlı sonuçlar alma ve olası en dar kapsamlı konulara odaklanmayı sürdürmeleri için baskı altına alabilecek olması gibi bir dezavantajı vardır. Bu, uzun vadede gerçekleşecek, kökten bir cinsel ve toplumsal değişim pahasına elde edilebilir. Sonuç olarak, feminist hareketler içerisinde olduğu gibi LGBT hareketler içerisinde de, taban grupları "kendi bölgelerindeki seçmenleri *seferber edenler* olmaktan ziyade onların baş *savunucuları*"[17] haline gelebilir. Bürokratikleşme, bağışlara dayalı olma ve translar ile diğer cinsel azınlıkların talileştirilmesi gibi riskler mevcuttur. Bundan korunmanın başlıca yollarından bir tanesi, örgütlenmeyi tüm işçi sınıfının uzun vadeli menfaatlerine yönlendirmektir; çünkü işçilerden en ayrıcalıklı konumda olanlarının dahi menfaatleri nihayetinde sermayenin ve sermaye için kalkan işlevi gören bürokrasilerin tam zıddıdır. Bir başka yolu ise, hem toplumsal hareketler hem de radikal politik hareketler içerisindeki sağlam LGBT aktivistlerin oluşturduğu tabanlar arasında güçlü bağlar oluşturmaktır.

Sağlık Hizmetleri Örgütlenmesini Queerleştirmek

Sağlık hizmetleri politikası, bir toplumsal hareket tabanının queerleştirilmesi konusunda muhtemelen şu ana kadar gerçekleşen en iyi örnektir. LGBT'lerin, özellikle de HIV-pozitif olanların veya serokonversiyon gözlemlenme riski yüksek olanların, sağlık hizmetlerinden faydalananların, bu hizmetlerin yasal koşulu hususunda da belirleyici nitelikte sözü olması gerektiğinde ısrar etmelerinin kendileri açısından önemli sonuçları vardır. Sağlık hizmetinin alınıp satılan bir şey değil, bir hak olarak görülmesinin ne denli önemli olduğunu kendi deneyimlerinden çok iyi bilirler. Çokuluslu ilaç şirketlerine ve küresel tıbbi ürünler endüstrisine karşı mücadele, bir in-

17. Brenner 2003, s. 81.

san hakkı olarak sağlık hizmetinin "fikri ve sınai haklardan" ve elde edilen kârlardan üstün olduğu hususunda kararlılıkla diretilmesine dayanır. Bu kararlılıkla diretmenin mantıksal uzantısı; tüm dünyada her türlü sağlık hizmetine erişimin bir ayrıcalık değil, hak olarak herkes için ve her yerde güvence altına alınması ve ticari değil, temel kamu hizmeti olarak sunulması talebidir. Queer sağlık hizmetleri örgütlenmesi halen özünde sosyalist olan bu taleplerin elde edilmesini sağlamış olmaktan uzak olmakla birlikte, birçok kıtada politik gündemde yer alan özel mülkiyet ayrıcalıklarına itirazlar getirmektedir. Kâr amacı güden ilaç araştırma geliştirme mantığıyla fikri ve sınai hakların kontrol altına alınması konusunda başarıya da ulaşmıştır.

LGBT'lerin güvenli seks ve virüslere karşı kullanılan ilaçların pazarlanmasında yapılacak değişiklikler konularında öncülük etmesi gitgide, erkekler arası seksin mutlaka enfeksiyona yol açacağı, enfeksiyonun da mutlaka ölümle sonuçlanacağı anlamına gelmeyebileceğinin anlaşılmasını beraberinde getirdi. Ancak ABD'de ömür boyu devam eden HIV tedavisinin maliyetinin yakın zaman önce 600.000 $ civarında olduğu tahmin ediliyordu. 2012 yılına ait bir raporda, "Dünyanın gelişmiş bölgelerindeki hiçbir halk içerisinde, ABD'deki erkeklerle seks yapan (MSM'ler) siyah erkekler kadar yoğun biçimde HIV'e rastlanmamıştır" sonucuna varılmaktaydı. Bahsi geçen grup ABD'deki yeni tespit edilen HIV enfeksiyonlarının yaklaşık dörtte birini, HIV'le yaşayan insanların altıda birini, ABD'de yeni tespit edilen tüm enfeksiyonların yüzde 22,4'ünü oluşturuyordu.[18] AIDS'e maruz kalmaya en açık olanlar, tedavi yerine çoğu zaman baskılamayla karşı karşıya kalıyordu. "Seks işçiliği ve sokakta uyuşturucu satıcılığı ile uyuşturucu kullanımının olduğu yerler en yüksek HIV riski teşkil eden yerlerdir" ve çok büyük çoğunlukla siyahların ve kadınların mevcut olduğu ve "polis denetimlerinin en ağır şekillerde gerçekleştirilmesi hedeflenen yerlerdir."[19]

18. Black AIDS Institute 2012, s. 37, 9, 15.
19. Hollibaugh ve Singh 1999, s. 82.

Translar da, özellikle geçimlerini seks işçiliğinden sağladıkları veya hormon iğnelerini başkalarıyla paylaştıkları hallerde, büyük çoğunlukla AIDS'e yakalanmıştır. Sonuç olarak, şu anda dünyadaki en yüksek HIV enfeksiyonu oranlarından biri bu grupta görülmektedir.[20] Dışa bağımlı ülkelerin pek çoğu da dahil olmak üzere gerçek anlamda evrensel düzeyde tedavi sağlamayan ülkelerde olduğu gibi ABD'de de, ülke bazında tedaviye erişimde eşitsizlikler korkunç seviyededir. Kâr amaçlı olarak düzenlenmiş sağlık hizmetleri, kapitalizme dayalı bir sistemde "ırksal ve ekonomik eşitsizliklerde ufacık bir gedik bile aç[a]maz"; bu sisteme göre: "Sadece iş modelleri hiçbir işe yaramıyordur."[21]

AIDS, birkaç yıl boyunca LGBT aktivistlerin dikkatini geleneksel politikadan başka yöne çevirmiş olsa da, AIDS ve AIDS yüzünden yapılan baskı, örgütlenme üzerinde hızla güçlü birer uyarıcı haline geldi. AIDS'in yayılması, pek çok ülkede LGBT çevrelerin ağlarının, üyelerinin sağlık hizmetlerinin güvence altına alınmasını sağlamaktaki rolünü artırmış ve öne çıkarmıştır. Dışa bağımlı bölgelerin çoğunda, ticari veya devletin sağladığı sağlık hizmetlerine LGBT erişimi asla doğal, kendiliğinden olagelen bir erişim olmamıştır. Ardı ardına tüm ülkelerde yaygınlaşan biçimde, mevcut LGBT ağları serolojik test sonuçları pozitif çıkanların tedavilerinin güvence altına alınması hususunda, sadece politik mücadelelerde değil, süregelen, günlük hizmet sağlayışlarında da son derece önemli hale gelmektedir.

Birçok dışa bağımlı ülkedeki LGBT örgütlenme, queer sağlık hareketlerinin taban oluşumuna zemin oluşturdu, bazı örneklerde daha önce hiç LGBT hareketi olmayan ülkelerde bu hareketlerin ortaya çıkmasını sağladı. Bazen bunu ateşleyen kıvılcım, sağlık makamlarının AIDS'e yeterli karşılığı verememesi veya baskıcı uygulamalarla karşılık vermesi oldu. Örneğin Kosta Rika'da, 1987 yılında Sağlık Bakanlığı'nın gey

20. Stryker 2008, s. 113-14.
21. Black AIDS Institute 2012, s. 22 (alıntı: David Malebranche).

barlara yaptığı baskınlar, zorunlu test uygulaması ve işlenen muhtelif cinayetler bir protesto dalgasına ve ülkenin ilk LGBT topluluklarının kurulmasına yol açtı.[22] AIDS aynı zamanda Guatemala, Kenya, Malezya, Singapur, Tayland ve Vietnam'da da, aslını söylemek gerekirse gey olarak adlandırılamayacak olsa da, ülkelerinin kabul gören ilk, ağırlıklı olarak LGBT halk örgütlenmeleri olan topluluk oluşumlarını hızlandırdı. Büyük çoğunlukla beyazlardan oluşan Zimbabve'nin Gey ve Lezbiyenleri, gerçekleştirilen güvenli seks atölyeleriyle, çıkışı itibariyle (1990 yılında kurulmuştu) gayri resmi bir siyah gey ağıyla irtibat kurmasını sağladı.[23] AIDS aktivizmi aynı zamanda, 1980'lerde Sovyetler Birliği'nde gey örgütlenmenin ortaya çıkışında da rol oynadı.[24] Bunlar gibi çarpıcı başka bir örnek, LGBT aktivistler ile Sandinista Nikaragua'sının Sağlık Bakanlığı arasında işbirliği gerçekleştirilmesiydi.[25] Bu konuda ilk girişimde bulunan kişi (1994'te) Çin hükümeti tarafından işten atılmış olsa da, daha sonra Çin'de de AIDS'le ve geylerle ilgili çalışmaların birlikte yürütülmesi mümkün hale gelmiştir.[26]

Dışa bağımlı dünya ülkelerinde AIDS aktivizmi, büyük ölçüde kadın aktivizminin rotasını takip etmiştir. Sözgelimi Latin Amerika'da, 1980'lerden itibaren kadın hareketleri giderek apolitik hizmet teminine odaklanan STÖ'lere yönlenmiş,[27] dayanışmadan savunmaya ve kimlikten politikaya doğru kaymış, zaman zaman demokrasiyi amaca uygunluğa feda etmişti.[28] Zaman zaman da uluslararası finansal kuruluşların "dikkatleri [kendi programlarının] açıkça güçsüz kılan etkilerinden uzaklaştırmak için 'kadınların güçlenmesi' kavramını" kullanmaları gibi örneklerde suç ortağı olmuşlardır.[29] AIDS aktivizmi aynı

22. Schifter Sikora 1989.
23. Drucker 1996, s. 95; Mburu 2000, s. 187.
24. Healey 2001, s. 245, 247.
25. Randall 2000, s. 96-7.
26. Rofel 1999, s. 452.
27. Dashner 1987, s. 70.
28. Alvarez 2000, s. 3-4, 23.
29. Brenner 2010, s. 60.

zamanda, uluslararası kalkınma ajansları ve finansal kuruluşlar tarafından da benimsenmiştir ve bunun birbiriyle çelişkili sonuçları olmuştur. Uluslararası ajanslardan, sağlık bakanlıklarından ve özel vakıflardan gelen yardımlar, 1980'lerden itibaren, mücadele veren AIDS aktivist topluluklarının pek çoğunu köklü ve iyi bilinen birer STK'ya dönüştürmüştür.[30] Bunun sonucu ise genel olarak, bu örgütlerin kurucularının cinsel özgürlük saikları ile bağışçılarından gelen mesajı yumuşatma yönündeki baskılar arasında süregiden bir gerilimin ortaya çıkması olmuştur.

HIV/AIDS örgütlenmesi, tüm dünyada HIV-pozitif olanların bir ülkeye girişi ve ikamet etmesiyle ilgili olarak 64 ülke tarafından getirilmiş kısıtlamalar getirildiğinde ulusaşırı niteliği bir yandan açığa çıkmış diğer yandan sükutu hayale uğratılmıştır. Bu tür kısıtlamalara karşı mücadele sürmektedir; yıllarca azimle sürdürülen örgütlenmenin ardından, 2010 yılında ABD'nin getirdiği yasağın kaldırılmasıyla yeniden yükselişe geçmiştir.[31]

ABD'de, 1987'de 600.000 kişinin katılımıyla Washington'da gerçekleştirilen LGB Yürüyüşü, bu krizin yeni bir öfke ve militanlık türü ürettiğini ortaya koydu.[32] Aynı yıl New York'ta kurulan Gücün Açığa Çıkması İçin AIDS Koalisyonu (ACT UP) sağlık meselesi etrafında militan, görünür biçimde queer bir hareketin oluşması için uluslararası bir itici güç sağladı. 1987'deki yürüyüşün ardından, sadece Los Angeles ve San Francisco gibi büyük ABD şehirlerinde değil, Oklahoma, Shreveport ve Orlando gibi daha küçük şehirlerinde de başka başka ACT UP toplulukları kuruldu. Hep birlikte, ABD'de ilaçların test edilme ve onaylanma şeklini dönüştürdüler ve Engelli Amerikalılar Yasası'yla birlikte HIV-pozitif kişilerin korunmaya alınması kazanımını elde ettiler.[33] Cathy Cohen, New York ACT UP'ın iğne değiştirilmesi ve hapishane projelerinden, "ilkeli

30. Lind ve Share 2003, s. 56.
31. Ordover 2011/2012.
32. D'Emilio 1989, s. 472.
33. D'Emilio ve Freedman 1997, s. 366-8.

dönüştürücü güç birliği çalışmasının"[34] taşıdığı potansiyelin ilk örnekleri olarak bahsediyordu. 1990'ların başlarında bir dönem, New York ACT UP evrensel sağlık hizmetleri için ulusal yürüyüş düzenlemek üzere sendikalarla ve Ulusal Kadın Örgütü'yle birlikte çalıştı; bu, neredeyse yirmi yıl sonrasında Barack Obama başkanlığında nihayet benimsenecek olan tek programdan çok daha ilerici bir programdı; ancak bu girişim ACT UP'ın müttefiklerinin sorumluluk paylaşımı içerisine girmemesi nedeniyle sürekli ertelenerek çıkmaza girdi.[35]

New York ACT UP ve Kuzey Amerika'nın diğer şehirlerindeki benzeri ACT UP topluluklarının kurulmasından kısa bir süre sonra, AIDS'e karşı doğrudan eylem hareketi, enternasyonalist ruhunu ve potansiyelini ortaya koymaya başladı. Paris ve Amsterdam'daki AIDS aktivist toplulukları ACT UP ismini kullandı, başka yerlerdeki başka isimleri tercih eden topluluklar ise ACT UP modelinin bazı yaklaşımlarını benimsedi. Bu model hem heteronormativiteye hem de çokuluslu şirketlerin iktidarına karşı mücadelede önemli başarılar göstermiştir. AIDS aktivistleri, 2000 yılının Temmuz ayında Güney Afrika, Durban'da uluslararası bir buluşma gerçekleştirerek, burada uluslararası finansal kurumları ve onların ticaret serbestisi politikalarını "on milyonlarca kişiye HIV ile enfeksiyon bulaşmasının ve milyonlarca kişinin AIDS'den hayatını kaybetmesinin"[36] sorumlusu ilan ettiler.

HIV/AIDS aktivizminin queer tabanı şimdiye kadarki en yüksek noktasına muhtemelen Güney Afrika Tedavi Eylem Kampanyası'yla (TAC) ulaşmıştır. Daha erken dönemlerdeki LGBT aktivizmi ile apartheid karşıtı aktivizm arasındaki bağların üzerine inşa edilmiş olan TAC, ANC hükümetini cendereye sokmak ve sonunda dışa bağımlı bir ülkede yoksul ve düşük gelirli insanların HIV ilaçlarına daha önce görülmemiş (yine

34. Cohen 2005, s. 45.
35. O dönemde New York ACT UP'tan aktivist Steve Ault ile olan görüşmeler, 26 Şubat 2013 tarihli e-postayla teyit edilmiştir.
36. ACT UP 2000.

de hâlâ yetersiz) düzeyde erişimini sağlama amacını taşıyordu. Daha da etkileyici olan ise, şayet böyle bir şey mümkün olsaydı, çokuluslu ilaç şirketlerinin ellerinde olan ilaç patentlerine ve fikri mülkiyet haklarına karşı mücadelede TAC'ın neredeyse esas oyuncu, uluslararası neoliberalizmin serbest ticaret gündemi içerisindeki kilit unsur haline gelmiş olmasıydı. Bu, toplumsal hareketin gündemlerinden birinin queerleşmesinin muazzam bir örneğini oluşturdu. Bütün ülkelerde ama özellikle yoksul ülkelerde HIV'e karşı kullanılan ilaçlara erişim için verilen ve ABD'nin başka ülkeleri güçlükle kazanmış oldukları patent dışı ilaçları imal veya ithal etme haklarından vazgeçmeye zorlamasına karşı verilen mücadeleler çok önemli ve dolaylı biçimde antikapitalist talepler olmaya devam etmektedir.[37]

TAC'ın elde ettiği zaferlerinden sonra Güney Afrika'daki AIDS tedavisi ile kapitalist olmayan Küba'daki AIDS tedavisi arasında açık bir karşıtlık kurulabilir. Küba'da nüfusun çoğunluğunu oluşturan yoksul kesime yönelik sağlık hizmetlerinin standartları, Güney Afrika'dakinden çok daha yüksektir; HIV ilaçlarının mevcut ve erişilir olması, güçlükle kazanılan zaferden ziyade, neredeyse doğal karşılanan bir gerçeklik olarak görülüyordu. Küba'da HIV-pozitif bireylerin karantinaya alınmasının meşrulaştırılamaz, son derece kısıtlayıcı yönlerine karşın, kamu sağlığı tedbirleri (ambargoyla birlikte), Güney Afrika şöyle dursun, diğer Latin Amerika ülkelerinden bile daha düşük oranda HIV enfeksiyonuna rastlanmasını sağlamıştır. Bunula birlikte *machista* ve heteronormatif kabuller, Küba'da güvenli seks eğitimi verilmesini güçleştirmiş ve profesyonel, merkezileştirilmiş tıbba çok fazla güven yüklemiştir ve Mariela Castro'nun yönettiği Ulusal Cinsel Eğitim Merkezi'nin gerçekleştirdiği çalışmalarla son dönemlerde durumun bir parça düzelmiş olmasına rağmen, erkeklerde eşcinsel birleşmelerden kaynaklı enfekte olma oranı artmıştır.[38]

37. Bkz. Dördüncü Enternasyonal, 16. Hedef.
38. Lumsden 1996, s. 160-77.

Transgender geçmişi nedeniyle sağlık hizmetinden faydalanamayıp yumurtalık kanserinden hayatını kaybeden ABD'li trans erkek Robert Eads vakasında olduğu gibi trajik örnekleri bulunan,[39] sistematik olarak ayrımcılıkla karşı karşıya kalan transların sağlık hizmetlerine erişimde eşitlik elde etmesi için halen verilmesi gereken, HIV ve AIDS'i de kapsayan ve onun ötesine geçen büyük bir mücadele vardır. İnterseksler, yeni doğan interseks bebeklere rutin olarak uygulanan (bunlarda on vakadan dokuzunda "'daha kolay' olduğu gerekçesiyle cinsiyet ataması kız bebek olarak yapılır) cerrahi operasyonlara karşı bunun benzeri bir mücadele yürütmektedir. Bu meseleyi öne çıkaran durumlardan biri de, 1996 yılında, ABD Meclisi'ne getirilen, Afrikalı göçmenlerin kız çocuklarına sünnet amaçlı klitoral cerrahinin yasaklanması tasarısında Kuzey Amerika İnterseks Derneği'nin protestolarına rağmen yeni doğan interseks bebeklere cerrahi operasyon uygulamasının devam etmesine izin verildiğinin yazılı olmasıydı. Bu tartışma yalnızca, "usa ve bilime aykırı" Afrikalıları hedef alan bir yasanın ne kadar riyakâr olduğunu açığa vuruyordu.[40]

Amacımız, sağlık hizmetlerinde çalışan insanları yaftalamak değildir. Aksine, sağlıkta değişim sağlık hizmetlerinde çalışanlarla bir diyalog kurulmasını gerektirir.[41] Daha genel açıdan ise, emek – cemaat güç birliklerinin kurulması sosyal hizmetlerin savunulması, geliştirilmesi ve dönüştürülmesi için hayati önem taşımaktadır.

İşyeri Örgütlenmesini Queerleştirmek

Queer radikalizmin ütopyacı potansiyeli toplumsal hareketlere dayalıdır, buna "queer direnişler arasında ve içerisinde güç birliği kurulması, antikapitalist ve ırkçılık karşıtı emek, göçmen hakları için mücadeleler, sömürge karşıtı mücadeleler ve halkın

39. Stryker 2008, s. 140.
40. Feinberg 1998, s. 89, 91 (alıntı: Cheryl Chase).
41. Feinberg 1998, s. 82.

kendi kaderini tayin etme hakkıyla ilgili hareketlere"[42] odaklanan mevcut queer gündemleri de dahildir. Fakat sermayenin hükmünü devirmek şöyle dursun, ona ciddi biçimde meydan okuyabilecek kadar geniş kapsamlı ittifakların, şimdiye dek gerçekleşenlerden daha geniş bir skalada örgütlenerek birkaç adım daha ileri gitmesi gerekmektedir. Özel olarak, bir yandan sınıf temelli örgütlenmenin tam dönüştürücü potansiyelini hareketliliğe geçirirken, cinsiyet ve cinsellik boyutlarını ele almak durumunda olacaklardır. İşçi sınıfının işçi sınıfı olarak betimlemek üzere örgütlendiği ana mekânlar olan işyerlerindeki LGBT aktivizmi, genel toplumsal dönüşümün queerleştirilmesi için çok önemlidir. LGBT emek örgütlenmesi halihazırda kadınları, siyahları ve göçmenleri kendisine çekmek konusunda mevcut çoğu radikal queer topluluktan daha başarılı olsa da, şimdiye dek işyerlerinde radikal queer perspektif pek de hayata geçirilebilmiş değildir.

Cinsel radikalizmin kapsamı içerisinde örtük biçimde bulunan sınıfsallık ve ırkçılık karşıtı nüvenin görünür hale getirilip ön plana çıkarılması meselesi bir sorun olarak ortada kalmaya devam etmektedir. 1980'lerde Hollibaugh, Cherrie Moraga ve Joan Nestlé gibi cinsel radikaller bunu, kendi işçi sınıfı kökleriyle yine kendi butch/femme cinsellikleri arasında açık bir biçimde bağlantılar kurarak yaptılar. Günümüzdeki genderqueerler de, translara uygulanan sınıf baskısının altını çizerek ve dışa bağımlı dünyadaki trans örgütlenmeleri ile tüm dünyada ırkı nedeniyle baskılanan cemaatlerle daha çok güç birliği yaparak aynısını yapabilir. Bu, queer olmanın, onu gerçek anlamda daha küresel, daha geniş kapsamlı, dolayısıyla da hakikaten daha radikal kılacak biçimde yeniden tanımlamayı kolaylaştıracaktır. Hollibaugh gibi işçi sınıfından gelen, cinsel radikal olan birinin, daha sonra New York'taki Ekonomik Adalet için Queerler içerisindeki en önemli kişilerden birine dönüşmesi tesadüf değildir.

42. Rosenberg ve Villarejo 2012, s. 4-5.

Queerin sınıf meselelerine ilgisi, en dar tanımıyla emek örgütlenmesinin çok ötesine gitmektedir. İnsanların geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olmasının etkilerine değinen her mesele, bir işçi sınıfı meselesidir. Anaakım LGBT örgütler pek üzerinde durmasa da, bunlar milyonlarca LGBT için önemli meselelerdir. ABD Ulusal Gey ve Lezbiyen İş Gücü'nün yıllık konferanslarında yapılan sınıf üzerine atölye çalışmaları her zaman çok yoğun katılımla gerçekleşir.[43] Örneğin hemcins partnerlerin aldığı sosyal yardımlar ile bekâr olanlar dahil olmak üzere ve cinsel yönelimleri her ne olursa olsun tüm işçiler için geçimi sağlamaya yetecek maaş talepleri arasında olabileceği gibi, bu iki mesele arasında kurulabilecek pek çok bağlantı vardır.[44]

Queer bir işçi sınıfı perspektifinin işçi sınıfını kuran standart tanımlara meydan okuması gerekir. Tanımın kapsamının, sözgelimi seks ticareti kapsamında çalışanları da içine alacak şekilde genişletilmesi gerekir. Baskılanan her grup gibi, onlar için de öz-örgütlenme değişimin kilit unsurudur. ABD'de 1970'lerde COYOTE (Eski Moda Ahlakınızdan Vazgeçin) topluluğuyla başlayan öz-örgütlenme girişimleri, günümüze daha yakın zamanlarda SWANK (Seks İşçileri Hareketi – New York) ve SWOP – NYC (Seks İşçileri Sosyal Yardım Projesi – New York City) gibi topluluklarla birlikte yeniden canlandı. Bu, etrafını saran tabular aktivistlerin kendi içlerinde yıkılabildiği takdirde, queer aktivizm için daha da çok odak noktası haline gelebilecek bir konudur. Hollibaugh'ın kendi deneyimlerine dayanarak yaptığı bir yorumda aktardığı gibi, seks işçiliği zaman zaman bir aktivist olarak hayatını idame ettirebilmesinde kritik önemde olmuştu, en azından mevcut alternatifler içerisinde "tam anlamıyla sefil" olanlara tercih edilmişti: "Kuru temizleme işletmelerinde çalışmak, büyük şirketlerin binalarında geceleri yerleri temizlemek, meyve toplamak ya da...konserve ton balığı fabrikalarında balık temizlemek."[45]

43. Shah 2011/2012.
44. Cohen 1999, s. 116.
45. Shah 2011/2012.

Seks endüstrisinde, damgalanmanın da ötesinde, etrafında örgütlenilmesi gereken, fuhşu da içermekle birlikte ondan da fazlasını kapsayan fazlasıyla konu vardır. Suç olmaktan çıkarılması talebinin yanı sıra (devlet kontrolü ya da yasal mevzuattan farklı olarak) yasal düzenleme için bir önkoşul olarak, endüstrideki işçilerin, maruz kaldıkları taciz, şiddet ve sömürüye direnmek için örgütlenmeleri gereklidir. Bu işçilerin büyük çoğunluğunu oluşturan kadınlar için, bu endüstriye özgü cinsiyet eşitsizliği biçimleriyle mücadele edebilecek bir feminist politikanın temelini bu konu oluşturmaktadır. Daha güvenli seks ve AIDS ile diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesi meselelerine ilişkin bilgi ve kaynağa ihtiyaç bulunduğu açıktır. Antikapitalist bir feminist politikanın bunu daha da öteye taşıyarak, ticari her şeyin olduğu gibi, günün birinde ticari seksin de sona erdirilmesi taleplerine varacak olan geçiş taleplerinin peşinde olması gerekir.[46] Bununla birlikte, devrim sonrası dönemde Havana'da veya Ho Chi Minh şehrinde olduğu gibi, seks işçileri sürece dahil edilmeksizin seks ticaretine getirilen yasaklar, seks ticaretinin kendisinden çok daha baskıcı uygulamalar olarak deneyimlenebilmektedir. Etkili ve kalıcı biçimde cinsel ticaretin sona erdirilmesi ancak bizzat bu işte çalışanların eseri olabilir. Bir gün, tüm işçiler gibi onlar da geçinmek ve arzu ettikleri hayatları yaşamak için bedenlerini, beyinlerini ve kabiliyetlerini ortaya koyma ihtiyacından özgürleşmelidir.

İşyerlerinde işyeriyle ilgili meseleler etrafında örülen LGBT örgütlenme, mevcut sendika yapıları vasıtasıyla, birden fazla konu üzerine çalışan queer topluluklar tarafından ya da her ikisinin birlikteliğiyle gerçekleştirilir. Queer topluluklar tarafından örülen LGBT emek örgütlenmesinin, sendikalar yerine ya da onların yanı sıra gerçekleştirilmesinin avantajları vardır. Her şeyden önce, heteronormatif bir yapıyı queerleştirme sürecine gitme gereksiniminden kurtulmuş olur. Bağımsız queer

46. Rubin 2011, s. 272-3; Rubin, ticari seksin kaldırılmasının bir hedef olarak belirlenmesine karşı çıkar.

kampanyalar, özellikle barlar ve kitapçılar gibi LGBT'lere özel olan işyerlerinde çevre halkının desteğini ve boykotları örgütlemeyi kolaylaştırarak etkili olabilir.[47] ABD'de, gey barların ve müşterilerinin, sahipleri hem sendika hem de gey karşıtı olan Coors birasını boykot etmeleri için 1975'te başlatılan kampanya, emek-queer sinerjisinin meşhur ve başarılı örneklerinden biri olmuştu.[48] Queer Nation, 1990'ların başlarında, San Francisco'da, EndUp adlı bir barda çalışan işçilere destek olmak için örgütlenmişti. Queer Nation yine 1990'larda, biraz daha ileri bir tarihte, açık gey karşıtı istihdam politikaları olan Cracker Barrel adlı restoranlar zincirine karşı bir kampanya yapmıştı.[49]

Ayrıca, LGBT işyeri örgütlenmesinde köklü sendikaların kaynaklarından yararlanmanın da yadsınamaz avantajları bulunmaktadır. 1980'lerden itibaren, AIDS karşıtı örgütlenmenin, Queer Nation'ın ve diğerlerinin altın çağları boyunca, pek çok ülkede sendikalar içerisinde istikrarlı biçimde LGBT klikler oluşmuş; 1998, 2002, 2006 ve 2009 yıllarında dönemsel olarak gerçekleşen uluslararası queer emek buluşmalarıyla (İşçiler Dolaptan Çıkın!) zirvesine çıkmıştır. LGBT işgücü, yeni queer solun önemli bir potansiyel unsurudur. Aynı zamanda, öyle ya da böyle, bugünlerde işçi sınıfı içerisindeki çeşitliliğin –ve daha kapsamlı emek hareketinin politik kısıtlarının– büyük kısmını görünür kılmaktadır. Sendikalar, mevcut sendikalardaki yöneticiliğe halihazırdaki geniş kapsamlı bir toplumsal hareket ve sınıf mücadelesi akımını taşıyan, daha kapsamlı bir yükselen dalganın parçası olarak queerleştirilebilirse, LGBT sendika çalışmalarının faydaları çok daha fazla olacaktır. Sonuç olarak, sendikaların queerleşme süreci –yani LGBT'lerin ve LGBT meselelerinin onların mücadeleleriyle tam olarak bütünleştirilmesinin sağlanması– ancak bu sürecin, emeği toplumsal değişimi hızla yaymaya yarayacak dinamik bir güç

47. Cohen 1999, s. 117.
48. Laird 2012.
49. McCreery ve Krupat 1999, s. 1.

kılmak üzere işyeri reformlarının ötesine geçen bir sendika hareketi radikalleşmesiyle birleştirilmesi halinde başarılı olabilir.

Sendikaların içerisinde birçok yaklaşım dahilinde şimdiye kadar pek çok kampanya örneği gerçekleşmiştir. 1981 yılında, Kanada Postacılar Sendikası (ayrımcılık karşıtı yasanın yalnızca Quebec'te mevcut olduğu bir dönemde) ülkede gey karşıtı ayrımcılığı yasaklayan bir sözleşmenin gerçekleştirilmesi kazanımını elde eden ilk sendika oldu; 1985'te, Kanada'da yasal eşcinsel evlilik hakkının elde edilmesinden yirmi yıl kadar önce, yerel bir sendika olan Kanada Kamu Çalışanları Sendikası kendi bünyelerinde gerçekleştirilen sözleşmelerde hemcins çiftlerin tanınmasını sağladı.[50] 1982'de, New York'taki bir alternatif haftalık yayın olan *Village Voice* dergisinde çalışanlara hemcins partnerler için sosyal yardım sağlanması hakkının kazanılması dergi bünyesinde çalışan ve açık bir gey olan Jeff Weinstein sayesinde gerçekleşmiş, pazarlık görüşmelerini gerçekleştiren komitedeki düzcinsel iş arkadaşları tarafından desteklenmişti. Aynı sendika bünyesindeki Birleşik Otomotiv İşçileri Sendikası, kısmen otomobil endüstrisindeki mavi yakalılar arasında LGBT işçilerin görünürlüğünün düşük olması esasına dayandırarak, Chrysler ile 1996 yılındaki sözleşme görüşmelerinde aynı talebi gündeme getirdi.[51] Ancak Chrysler ile yapılan sözleşme görüşmelerinde LGBT işçiler lehine kazanımlar üç yıl sonrasında gerçekleşti.[52]

Sendikaların ele alabileceği ve almaları gereken LGBT meseleleri üzerine uluslararası geniş kapsamlı bir fikir birliği doğmaktadır. Bu meseleler arasında cinsiyet ile cinsel kimliği kaynaklı veya HIV enfekte olma nedeniyle dayalı işe almama, işten çıkarma veya terfi ettirmeme ile LGBT'lerin belli işyerlerinden ya da işlerden kendilerini uzak tutabilmeleri (örneğin, gençleri veya kırılgan gruplarla çalışmayı içeren işler) yer almaktadır. Partner sosyal yardımları ise sağlık,

50. Moriarty 2007, s. 19-20.
51. Krupat 1999, s. 17-18.
52. McCreery ve Krupat 1999, s. 4.

çocuk bakımı, izin, emeklilik, sigorta ve vefat izni gibi pek çok meseleyi içeren bir başka konu başlığıdır; bunlar ister karşı cins ya da hemcins, ister yasal olarak tanınmış ya da tanınmamış birliktelikler olsun, herkes için eşit derecede erişilebilir olmalıdır. Homofobik veya transfobik şakalardan sözlü tacize, iftiradan şiddete kadar her türlü istismar, net ve etkili politikalarla ele alınması gereği, değişmez bir konu olmayı sürdürmektedir. Trans işçiler, hangi geçiş süreçlerini tercih ederlerse etsinler ve çalışma arkadaşlarıyla, yöneticileriyle ve müşterilerle etkileşimlerinde,[53] özellikle gizlilik kararlarına saygı gösterilerek kime neyi ne zaman söylemek istediklerine karar verme hakları konusunda desteklenmelidir. Kendilerini buna hazır hissetmeleri halinde, sendika ve çalışma arkadaşları trans işçilerin isim, kıyafet ve (tuvaletler gibi) cinsiyete göre sağlanan olanaklardaki tercihlerine saygı duymalı ve onları desteklemelidir.

Açık bir LGBT işyeri örgütlenmesini mevcut sendikalar aracılığıyla gerçekleştirmek için, heteronormatif kültürlerinin ve tüm üyelerinin düzcinsel olduğu varsayımının aşılması suretiyle önce o sendikaların queerleştirilmesi gerekmektedir. Çoğu LGBT halen işlerinde ya da sendikalarında göz ardı edilmektedir. Birçok LGBT, onları iyi karşılamadığı veya savunmadığı için sendikalardan çıkmakta ya da buralara üye olamamaktadır. Eşcinsel hayatlarını mahrem tutan sendika aktivistleri, hatta liderleri mevcuttur; bu onların, koşullara göre olarak yapacakları bir tercihtir ve sendikalar üyelerinin mahremiyetini korumalıdır. Ancak LGBT sendika üyelerinin, özgürce açık olma yönünde tercih yapabildiklerinde aktif üyeler olma, dolayısıyla da sendikalarını daha güçlü kılma olasılığı daha yüksektir. Sendika politikalarında, broşürlerinde, afişlerinde, gazetelerinde ve ofislerinde görünürlük çok önemlidir. Sendikanın üyelerine LGBT meselelerine ilişkin vereceği eğitimler de öyle.[54]

53. Moriarty 2007, s. 9, 19, 21-3.
54. Moriarty 2007, s. 5, 10, 14, 16, 34.

Kişinin bir sendika içerisinde cinselliği hakkında açık olması ancak bu şekilde "ateşle imtihan [değil], örgütlenmenin yeni ve yaratıcı yolları için bir fırsat"[55] olacaktır. Eğer işçiler "yaşamlarına ilişkin hususlar hakkında konuşmaktan, bunları telaffuz dahi etmekten çekiniyorsa, ruh[ları] tam da ses çıkarmaya en çok gereksinim duyduğu yerden kırılmaktadır."[56] Bu, sendikalar için de hayati bir meseledir. Yıllar süren düşüş döneminin ardından sendika hareketi yeniden gücünü ve canlılığını kazanmayı amaçlıyorsa çalışan çeşitliliğinin tamamının sıkıntılarına hitap etmek zorundadır. Bu, "ekonomik durum tarafından olduğu kadar toplumsal kimlik tarafından da tanımlanan...dinamik bir sınıf kavrayışının"[57] derinleştirilmesini gerektirecektir; buna da ırka, cinsiyete, cinselliğe dair ortaklıkların daima dayanışmayı ören araçlar olduğu anlayışından başlanmalıdır.[58] Bu, çoğu sendikanın "boğucu ekonomizminin" reddedilmesini ve "çok farklı dinamiklerle bir sınıf kültürü", "dönüştürücü bir politik kültür" vasıtasıyla "alternatif bir toplumsal dünya" inşa edilmesini gerektirecektir.[59]

Sendikanın queerleşmesi ve LGBT cemaatler içerisinde işçi sınıfının mevcudiyetinin sağlanması için LGBT etkinliklerinde sendika görünürlüğü önemlidir. Günümüz itibariyle, bunun tüm dünyadan pek çok örneği vardır. Bu örneklerin bir tanesinden söz etmek gerekirse, Brezilya'da, São Paulo'da hemşireler sendikası, kentte yılda bir kez düzenlenen Onur etkinliğini daha politik hale getirmek için etkinliğin organizatörleriyle birlikte çalışmıştır. Sendikalar baskılara tepki vermek veya değişim talep etmek için, örneğin Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü ve Nefret Suçu Mağduru Transları Anma Günü gibi anma günü etkinliklerinde, LGBT topluluklarıyla birlikte

55. McCreery ve Krupat 1999, s. 7.
56. Hollibaugh ve Singh 1999, s. 74.
57. McCreery ve Krupat 1999, s. 5, 2.
58. Krupat 1999, s. 15.
59. Hollibaugh ve Singh 1999, s. 75, 77, 80, 83.

çalışabilir ve çalışmalıdır.[60] Sendikalar aynı zamanda, işçilerin HIV ve güvenli seks hakkında bilgi almak için gideceği yerler olabilir, sendika eğitim programları koruyucu cinsel sağlık hizmetlerine dair meseleleri içerebilir.[61]

LGBT "işçilerin haklarının sendikal haklar olduğu, sendikal hakların da insan hakları olduğu" anlayışına erişilmesi sağlanmalıdır. 2007 yılında, Uluslararası Çalışma Örgütü, *İşte Eşitlik* raporunda ilk kez LGBT'lere karşı ayrımcılık hakkında veri ve analizlere yer verdiğinde, bunu dolaylı olarak tanımış oldu.[62] Aynı zamanda, queer işçilerin açık queer hayatlar yaşamak için ekonomik güvenceye ihtiyacı olduğundan, queer hareketin "işyerinde iktidar konusunda verilen mücadelelere katılması" gerektiğini de daha çok sayıda LGBT'nin anlaması gerekmektedir.[63]

Sendikaların başlangıçları itibariyle hemen her zaman heteronormatif örgütler olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, LGBT üyelerin öz-örgütlenmesi sendikaların queerleşmesinin ön koşuludur. Öz-örgütlenme, LGBT üyelerin kendi ağları ve girişimleri, e-posta listeleri, çalışma grupları, çalışma atölyeleri ve konferanslar gibi farklı biçimlerde olabilmektedir. Bunlardan bazıları gereğine göre yalnızca kendini LGBT olarak tanımlayanlarla sınırlandırılabilirken, bazıları ise LGBT meseleleri hakkında bilgi edinmek ve bunlar üzerine çalışmak isteyen herkese açık olabilir. Hangi şekilde olursa olsun, tüm bu gruplar sendikanın kabulünü, tanımasını ve sendika kaynaklarını, mekân ve olanakları sağlaması suretiyle desteğini hak etmektedir. Fakat bunlar LGBT'leri ya da LGBT meselelerini tecrit etmek için kullanılmamalıdır; daha ziyade LGBT üyelerin ve LGBT ile ilgili meselelerin sendikanın sözleşme görüşmelerine, yönetim gruplarına, tartışmalarına dahil edilmesi için bir sıçrama tahtası olmalıdır.[64]

60. Moriarty 2007, s. 17, 16.
61. Hollibaugh ve Singh 1999, s. 78, 82.
62. Moriarty 2007, s. 5, 6.
63. Blum 2011/2012.
64. Moriarty 2007, s. 13-16.

Sendikalar LGBT üyelerinin arkasında durdukları zaman, onları kuşatan toplumdaki önyargılara verilecek etkili bir yanıtın bir parçası olabilirler. Varşova'da, 2007 yılında bir bakan yardımcısının Polonya'daki okullarda "homoseksüelliğin ve diğer sapkınlıkların özendirilmesinin yasaklanması" için önerge vermesinin ardından, 12 bin eğitim işçisi, hükümetin cinsel yönelime ve siyasi görüşe dayalı olarak öğretmenlere uyguladığı ayrımcılığı protesto etmek için LGBT hakları topluluklarına katıldı.[65]

Fakat çoğu zaman, özellikle neoliberal saldırının beslediği savunma atmosferinde, sendikada LGBT örgütlenmesi pek çok (sert çatışmaların yol açtığı riskleri en aza indirgemekten menfaati olan) tam zamanlı sendika çalışanına ve yöneticisine has bürokratik yaklaşımlarla kısıtlanmış haldedir. Eğitim sendikaları ile kamu sektörü sendikaları özel vakalardır. Uluslararası LGBT emek ağının oluşumunda ve 2004 yılında, Brezilya – Porto Alegre'deki buluşmada benimsedikleri LGBT emek gücü üzerine gerçekleştirilen kapsamlı bir deklarasyonda öne çıkmalarının da göstermiş olduğu gibi, bu sendikaların LGBT meselelerinde öncülük etmesi daha kolay olmuştur.[66] Diğer taraftan, özellikle devletle olan yakın bağları onları, grev gibi daha cepheleşmeye götüren taktiklerdense kulis faaliyetleri ve kamuyu bilgilendirme kampanyalarını tercih etmeye çok daha yatkın kılmaktadır. Queer sendikacılar kamu sektörü sendikalarının, cemaatin menfaatlerini göz ardı eden devlet desteklerine erişmeye çalışmaktan ziyade, tasarruf politikaları ile toplumun aleyhine politikaların mağduru olan cemaatlerle güçbirliği yapması için mücadele etmelidir. Sözgelimi eğitim alanında, 2013 yılında Chicago'da gerçekleşen öğretmen grevinde kurulan güçbirliği gibi emek-cemaat güçbirliği, LGBT öğrencilerin aktivizmle ilişkilenmelerini ve "eşcinsel-düzcinsel güçbirliğinin" yayılmasını da kapsamalıdır; zira bunlar okullarda halen çok yoğun ve baskın olan heteronormativiteye

65. Moriarty 2007, s. 7.
66. Moriarty 2007, s. 12-13, 32-4.

karşı çıkan ve LGBT öğrenciler için güvenlik ve onur talep eden oluşumlardır.[67]

Genel olarak, LGBT emek örgütlenmesinin bürokratik yeni üye seçimi ve kısıtlayıcılık niteliklerine karşı en iyi koruma şudur: "sendikanın lezbiyen/gey hakları meselelerinde, kitle faaliyetiyle meşgul olmayı sürdürecek biçimde aktif mücadeleci rolünü üstlenmesi için ve "iyi niyetli" devlet memurlarının dizginleri ele almasına izin vermeyerek ve bir konuda başarılı olmayı bir sonraki konu için basamak yaparak lezbiyen/gey işçileri kendi taleplerinde yol almak üzere hareketlenmeleri için cesaretlendirmeyi sürdürmesi için ödün vermeksizin sendikaya baskı yapmak."[68]

Küresel Adaleti Queerleştirmek

1999 yılındaki "Seattle İsyanı"nın akabinde, birçok radikal toplumsal hareket neoliberalizme karşı direniş üzerine eşgüdümlülük sağlamak üzere küresel, ulusal ve yerel Sosyal Forumlar'da bir araya gelmeye başladı. Sosyal Forumlar, "küresel adalet" ya da "farklı bir küreselleşme" için uluslararası bir hareketin örgütsel düzlemdeki ifadesiydi. Yıllar içerisinde iniş çıkışları olmuş olsa da, Dünya Sosyal Forumları'ndan bazılarının başarısı; mevcut kriz boyunca tüm dünyada patlak veren neoliberalizm karşıtı isyanlarla bağlantı kurma ve bunları bir araya getirme, zaman zaman da daha net antikapitalist taleplere yönelme potansiyelini sürdürdüklerini kanıtlamıştır. Bu Sosyal Forumlar'dan bazılarına LGBT aktivistlerin ciddi oranda katılımı olmuştur, bunların en akılda kalıcı olanları arasında 2004'te Bombay'da gerçekleştirilen Dünya Sosyal Forumu'na *hijra*ların geniş katılımı ve 2012'de Porto Alegre'deki, Özgür Filistin başlığıyla toplanan Dünya Sosyal Forumu'na queer katılımı yer alır. Küresel adalet gündeminin, buraya taşınmış olan tüm queer taleplerin ve halen net çizgilerle belirtilip ka-

67. D'Emilio 2002, s. 177.
68. Dördüncü Enternasyonal 2003, 12. Hedef.

bul edilmeyi bekleyen queer taleplerin oluşturduğu prizmada kırılmaya uğratılması, bu gündemin muazzam biçimde değiştirilmesi potansiyelini taşımaktadır.

Küresel adalet hareketi, bir süre için hem antikapitalistler hem de queerler için önemli strateji meselelerini ortaya attı. Örneğin, "küreselleşme sürecinin tersine çevrilmesi" ve özellikle sermayeyle devletin "sivil toplumun sürekli gözetimine" tabi olması için yapılan çağrılar,[69] sivil topluma genellikle hangi hareketlerin ve cemaatlerin dahil edilmediği konusunu ortaya attı. Demokrasi, sivil toplum ve cemaat gibi kavramlar küresel adalet hareketi için ana kavramlar olmuştur, bu kavramların queerleştirilmesi de bu hareketin temel yönleriyle yeniden etraflıca ele alınmasına yol açacaktır. LGBT hareketleri Sosyal Forumlar'ın queerleşmesi süreci adına şu ana kadar güçlü bir itici güç veya yön duygusu sağlamamıştır. Bu, marifetlerin ön plana geçtiği zorlu bir görevdir. Küresel adalet politikasının queerleştirilmesi, bütünüyle gelişme kavramının queerleştirilmesine girişilmesine gidecek bir yol oluşturabilir, bu da ekonominin ve neoliberal –nihayetinde de kapitalist– düzene içkin olan tüm dünyada varolan hiyerarşinin yeniden tasavvur edilmesini gerektirecektir.

Seattle'dan önce de uluslararası sivil toplumun nasıl bir yöne girdiğinin tartışıldığı STÖ buluşmalarından bazılarında, LGBT aktivistlerin müttefikleri kadar aleyhtarları da olurdu. Sözgelimi, lezbiyenlerin açıkça tanınması ilk olarak 1995 yılında Pekin'deki Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu'nda oldu, o da sonradan sonuç belgesinden çıkarıldı. Yine de orada yüzlerce lezbiyenin bulunması "eşcinsel kimliklerin yarı kamusal düzeyde keşfedilmesini teşvik etti" ve bundan kısa bir süre sonra, 1997'de Çin'in ilk ulusal eşcinsel acil yardım hattı açıldı.[70] Tüm tartışmalara rağmen, Dünya Kadın Yürüyüşü platformunda lezbiyenlerin taleplerine yer

69. Bello 2000, krş. Bond 2003.
70. Rofel 1999, s. 452.

verildi.[71] 2003'te, uluslararası çiftçi hareketi Via Campensina da homofobiye son verilmesi çağrısında bulundu.[72] 2001 yılında, Johannesburg'daki BM Irkçılığa Karşı Mücadele Konferansı'na katılan Ekvadorlu ve Brezilyalı delegeler cinsel yönelime dayalı ayrımcılıkla mücadele çağrılarını destekledi ve bu, hazırlık çalışması niteliğindeki Dakar Afrika STÖ Forumu'nda da benimsendi; ancak diğer delegeler buna karşı çıktı.[73] LGBT aktivistler, örneğin Amerika Kıtası Serbest Ticaret Bölgesi'ne karşı verilen mücadelede olduğu gibi, bu buluşmaların sağladığı ağ oluşturma ve cinsel özgürlük ile küresel adalet arasındaki bağlantılara vurgu yapma fırsatlarını değerlendirmiştir.[74] Dışa bağımlı dünya ülkelerindekiler de uluslararası LGBT buluşmalarında bu bağlantılara işaret edip bunların kabul edilmesini sağlamaya çalışmıştır.[75]

Küresel adalet hareketi, ACT UP'ın daha önceki sivil haklar, barış ve nükleer karşıtı hareketlerdeki deneyimlerindeki nöbetlerinden alıp geliştirdikleri, 1987 yılından itibaren AIDS salgınına ilişkin politikalara karşı protestolarında kullandığı benzeri yaratıcı doğrudan eylem biçimlerini LGBT hareketine borçludur. İronik bir biçimde, küresel adalet eylemlerinde LGBT'ler çoğunlukla pek görünür olmasa da, 1999'da Seattle'da baş gösteren benzeri birçok taktik buradan tüm dünyaya yayıldı.[76]

İniş çıkışları olmasına karşın, Dünya Sosyal Forumları ile bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde gerçekleştirilen forumlar, küresel toplumsal hareketlerin gelişimini gözlemlemek için ilginç bir laboratuvar olmayı sürdürmektedir. Geleneksel toplumsal organizasyonlara ve siyasi partilere kıyasla Sosyal Forumlar, çeşitli hareketlerin buluşup daha az hiyerarşik bir biçimde irtibat kurabilecekleri bir mekân sunmaktadır.[77] Bu forumlar

71. Dünya Kadın Yürüyüşü 2001.
72. Via Campensina 2013.
73. Mtewa 2003, s. 37-8, 41-2.
74. GLBT South-South Dialogue 2003b.
75. GLBT South-South Dialogue 2003a.
76. Shepard ve Hayduk 2002.
77. Rousset 2005.

açıkça, meseleler ve akımlar arasında alışıldık biçimde varolan sınırları kesen dayanışma biçimlerine uygun yerler olarak görülmektedir. Bu, cinsellik meselelerinin de duyulur olmasını bir ölçüde kolaylaştırmıştır.

Sosyal Forum sürecine, önemli fakat istikrarsız bir LGBT katılımı olmuştur. En büyük artışlardan çoğu Latin Amerika'daki Sosyal Forumlar'da gerçekleşmiştir, bunların içinde en çok dikkat çekenleri 2002 yılında Brezilya – Porto Alegre'deki İkinci Dünya Sosyal Forumu ve yine Porto Alegre'de gerçekleşen, binlerce kişinin LGBT alanını ziyaret ettiği 2003 Forumu olmuştur. Binlerce transgender *hijra*nın caddelerde hep birlikte yürüdüğü ve tartışmaların gerçekleştirildiği çadırlarda mevcudiyetlerinin hissedildiği 2004 Bombay Dünya Forumu'nda ise daha da büyük bir atılım gerçekleşmiş oldu. Ne yazık ki, bu mevcudiyetleri Dünya Sosyal Forumu'nun Uluslararası Düzenleme Konseyi'nde ya da Sosyal Forum organizasyon sürecinin diğer temel kurullarında bir LGBT temsiliyetine dönüşmedi. Sorun kısmen, dışa bağımlı ülkelerdeki LGBT örgütlerin forumlarda ve özellikle forumlar arasında önemli roller üstlenen en büyük STÖ'lerin, sendikaların ve hareketlerin sağlam bir yapıdan ve mali kaynaklardan yoksun olması, büyük güçlerin LGBT'lerin ve diğer ezilen grupların temsiliyetini artırmak için hiç harekete geçmemiş olması olabilir.

2002 yılının sonlarında Floransa'da gerçekleştirilen ilk Avrupa Sosyal Forumu, başta İtalya ve Portekiz'den olmak üzere, Doğu Avrupa ülkeleri de dahil birçok ülkeden onlarca queer topluluğu bir araya getirdi. Floransa'da toplanan radikal queerler kendilerini öncelikle ekonomik ve toplumsal olarak dışlanmışlar diye tanımlıyorlardı. Nihayetinde otuz küsur örgütün imzasıyla bir çağrı yapıldı: "Avrupa'da hızla artan neoliberal ve sağcı saldırılar, LGBT'ler olarak bizlerin hayatları için tehdit oluşturmaktadır", örneğin "sosyal hizmetlerdeki ve özelleştirmelerdeki kesintiler, temel sosyal sorumlulukları ailelere kaydırdığı için (biyolojik ailelerimizin bizleri çoğunlukla desteklemediği ve yeni aileler kurma hakkımız bulunmadığı

göz önünde bulundurulursa) LGBT'lere özel bir tehlike oluşturmaktadır." Çağrı metni şöyle devam ediyordu: "Fakat neoliberal küreselleşmeye direnen hareketler de bizi hemen hiç dikkate almamaktadır. Bu durum değişmelidir, hemen değişmelidir!"[78] Floransa Çağrısı, queer emek örgütlenmesi ile göçmen ve transgender mücadeleler arasında açık biçimde kurulmuş bir özdeşimi ifade ediyordu. Lezbiyenler, bilhassa da –yöneticisi Titti di Simone'nin aynı zamanda İtalyan Senatosu'nda Komünist Yeniden Kuruluş Partisi'ni temsil ettiği– İtalyan ulusal örgüt ArciLesbica'nın merkezi bir rol oynaması örneğinde olduğu gibi, önemli bir rol üstleniyordu. Ne yazık ki, daha sonraki Avrupa Sosyal Forumları'nda LGBT toplantıları, sürekliliği ve ilgi odağını temin edecek altyapıdan yoksun olmuştur.

2010 Detroit – ABD Sosyal Forumu da radikal queer sol için bir ağ oluşturma fırsatı sundu. Halk Hareketi Toplantıları'ndan bir Queer Halk Hareketi çıktı ve 2012 yılında Baltimore'daki Değişim Yaratmak başlıklı konferansta buluştu.[79]

LGBT STÖ'leri ve hareketlerinin yavaş yavaş bir etkisi olmaya başlamıştır. 2007'de, birçok ülkeden uzmanın oluşturduğu bir grup tarafından taslağı oluşturulan Yogyakarta İlkeleri, uluslararası LGBT sivil toplumun giderek artan işbirliğini ve etkisini yansıtıyordu.[80] Birleşmiş Milletler bünyesindeki yapılar, halkların veya sivil toplumlarınkinden ziyade –bugün neredeyse tamamı kapitalist olan– devletlerin iradesini ve menfaatlerini ifade etse de, yaptıkları müzakerelerde STÖ'lerin kabul gören rolü, örgütlenmenin ve hareketliliğin kesin, dolaysız etkisini mümkün kılmaktadır. Bu, BM İnsan Hakları Konseyi'nin 2011'de dönüm noktası niteliğinde bir kararla eşcinsel haklarını kabul etmesiyle görünürlük kazandı. İlginç bir şekilde, –onlar haricinde başat olarak Avrupalı ve Kuzey Amerikalı "olağan şüpheliler" tarafından desteklenen– karar için çoğunluğun sağlanmasında Brezilya ve Güney Afrika

78. ArciLesbica vd. 2002.
79. SONG 2011/2012.
80. Alston vd. 2007.

gibi ülkelerin kritik rol üstlenmiş olması sonucunda, sözde uluslararası LGBT açıklamalarının pek çoğundan daha sahici bir biçimde evrensel bir tonda üslubu olan bir metin ortaya çıktı. Metin, sadece (emperyalist hükümetlerin çoğu zaman fetişleştirdiği) yasal meselelerden ziyade şiddet ve hayatta kalma meselelerine odaklanıyor ve "homoseksüellikten" veya "geylerden" ziyade cinsel azınlıkları ele alıyordu.[81] BM kurumlarının tüm kısıtlamalarına karşın, İnsan Hakları Konseyi kararı, küresel politik queerleşme süreci için dolaylı, deneme niteliğinde bir başlangıç olabilirdi.

Bölgesel düzeyde de benzer dinamikler işlemektedir. Örneğin Amerikan Eyaletleri Örgütü; Arjantin, Brezilya, Kanada, Şili ve Uruguay'da gerçekleştirilen bir kampanyanın ardından, 2013 yılında, LGBT ve interseks haklarını destekleyen ilk kararını geçirdi. Bu kararın geçmesi, Ekvador'un anayasasında cinsel yönelime koruma getirmesinden Peru'nun LGBT'lerin aile kurma hakkını yasalaştırmasına uzanan ulusal çapta bir dizi kazanımla mümkün oldu.[82]

Queer Bir Sol İnşa Etmek

1970'lerden itibaren, özellikle mevcut soldan bağımsız, onun cinsiyetçiliğinden ve diğer eksik yönlerinden uzak bir alan arayışıyla örgütlenen sosyalist feministler her şeye karşın; kapsamlı, kapsayıcı, bu geniş kapsayıcılığa rağmen dönüşmüş, radikal sol örgütler kurmanın yerini hiçbir şeyin tutamayacağını kabul etmişlerdir. Harekete dair kendi deneyimleri onları "yalıtılmış bir yerelciliğe özgü...yaralanmaya açıklığın ve kısıtlamaların" varlığına inandırdı. "Tüm ezilen grupların gereksinimlerini karşılayan, cemaatin toplumsal gücü ile üretimi sağlayanların endüstriyel gücünü bir araya getiren ve halkın bu gücünü mevcut devlete yönelterek onun yalpalamasını sağlayan ortak bir politik ve toplumsal değişim programına" gereksinim olduğunu

81. BM İnsan Hakları Konseyi 2011.
82. Strother 2013.

gördüler. Otuz yıldan uzun bir süredir devam eden saldırılar ve kesintiler döneminin başlarında, kapsamlı ve militan güç birlikleri olmadığından marjinalleştirmenin ne gibi tehlikeleri olduğunu gördüler. Sheila Rowbotham, tek başına kadın hareketinin (hatta tek başına ne emek hareketi ne de başka bir hareketin) "mükemmel bir alternatif" yaratamayacağı; ancak feminist pratik ve sürecin böyle bir alternatifin geliştirilmesine katkı sağlayabileceğine hükmetmişti.[83] Özerk cemaatler ve topluluklar inşa etmenin değişim yaratacak toplumsal ağırlığa sahip daha kapsamlı hareketler içerisinde çalışmakla bir arada gerçekleştirilmesinin gerektiği gibi, daha kapsamlı hareketler içerisinde çalışmak da nihayetinde, güçlerini toplumun iktidar yapılarını temelden dönüştürmek için birleştirebilen politik araçlara gereksinimi doğuracaktır.

Queer radikaller için bunun anlamı queer bir sol inşa etmektir. Bu iş kısmen, toplumsal hareketlerin, Occupy ve *indignad@s* gibi halk ayaklanmalarının ve küresel adalet hareketinin içerisinde yer alan queer antikapitalistlerin bağımsız çabalarıyla gerçekleşmektedir. Fakat aynı zamanda, mevcut radikal sol örgütlerin ve LGBT hareketin içerisinde de ortaya çıkabilirler ve çıkmalıdırlar. James Green, Brezilya deneyiminden yola çıkarak, LGBT hareketin özerkliğinin korunmasının politik açıdan solla birlikte çalışmakla birlikte gerçekleşebileceği sonucuna varmıştır.[84] LGBT ve radikal sol ortaklaşmasının yakın tarihten başarılı birkaç örneği mevcut olmakla birlikte, geçmişte Meksika Devrimci İşçi Partisi, Sandinistalar ve ANC ile çalışıldığında gösterilen ilerlemeler göstermiştir ki, görünür ve çekinmeksizin sesini çıkarır olup bir taraftan da bağlantılar gerçekleştirmenin bir bedeli olabiliyordu.

Günümüzde, radikal sol örgütlerin queerleştirilmesi her yerde, birçok yönüyle irdelenmesi halen zorlu bir iş olarak önümüzde durmaktadır. LGBT aktivistler ile solun işbirliği; Britanya'da Edward Carpenter ve Almanya'da Magnus Hirsch-

83. Rowbotham, Segal ve Wainwright 1979, s. 10-11, 5-6, 203, 45.
84. Green 2000, s. 68.

feld'den Cinsel Reform Dünya Birliği içerisindeki Sovyet rolüne, lezbiyen/gey özgürlükçülerinin Marksizm sempatisinden Güney Afrika'daki ANC ile Brezilya'daki İşçi Partisi'nin kurduğu bağlantılara 20. yüzyılın büyük bölümü boyunca aralıksız sürdü. Fakat kurulan bu bağlantıların ne kadarının 21. yüzyıla aktarılacağı sorusunun cevabı belirsizdir. Antikapitalist sol henüz queer aktivizmle, Komünistlerin 1920'lerde cinsel reformcularla kurduğu ya da gey/lezbiyen özgürlükçülerin 1968-73 yıllarında Yeni Sol'la kurduğu bağlar kadar sağlam bağlantılar kurmamıştır. İçinde bulunduğu zayıflamış konumuyla radikal solun, günümüzdeki gey normalleşmesinin kısıtlamalarını teşhir etmek veya gey normalleşmesini inkâr eden radikal queerleri de içine alan bir güç birliği oluşturmak konularında şimdiye dek çok da fazla bir şey yaptığı söylenemez. İçlerinden politik bilinci en yüksek ve en örgütlü olanları da dahil olmak üzere LGBT'ler artık solun her zaman cepte görebileceği bir seçmen grubu değildir. Heteronormatif parametreler içerisinde vakit öldürmekle yetinilmesine karşı çıkan radikal queerler bile solla karşılaşmalar yaşadıkları an onunla otomatikman özdeşleşmezler.

Bugün pek çok ülkede açık LGBT'lerin sayısı radikal solcuların sayısını geçerken, bunun solcular için bir önemi olmalıdır. Sol, bu doğrultuda üzerine iyi düşünülmüş, ilham verici bir program oluşturarak cinsel politikanın zorluklarına göğüs germek konusunda daha iyi bir iş çıkarmazsa, lezbiyen/gey hareketin tabandan sağa kayması devam ederek daha da ileri seviyeye çıkabilir. Radikal queerler tecrit edilmiş ve toplumdan dışlanmanın eşiğinde hayata küsmüş halde kalmaya devam ederken, kitleler halindeki LGBT'ler ana akım sosyal-liberal ve neoliberal politikaya kalıcı biçimde dahil olmak durumunda kalabilir. Taban olarak sağa kaymanın tek alternatifi, LGBT'lerin neoliberalizm karşıtı ve antikapitalist solun parçası olarak seferberliğidir.

Radikal sol ile devrimci solun queer politikada güvenilir güçler olabilmesi için, Bombay'daki Dünya Sosyal Forumu'na

müdahale eden *hijra*lar veya eylemleri yaygınlaşan translarla genderqueerler gibi cinsel baskı gören gruplara daha büyük ve anlamlı destek vaatlerinde bulunmaları gerekmektedir. Görünür biçimde queer, renkli ve heteronormativite karşıtı bir genel profile ihtiyaçları vardır, buna queer sözcü ve liderlerin görünürlüğünü de dahil etmeleri gerekir. Meksika'daki Devrimci İşçi Partisi 1980'lerde bu konuyla ilgili bir başlangıç gerçekleştirdi; ancak bu çok kısa sürdü ve ardından benzeri girişimler pek gelmedi. Daha yakın tarihlerde az sayıda örneğe rastlanmıştır. 1990'larda dünyada küresel neoliberalizme direniş rüzgârlarının en çok estiği ve yayıldığı yerlerden biri olan Latin Amerika'da, Meksika'daki Zapatista ayaklanması; LGBT'lerin Zapatista Aguascalientes Anlaşması'na katılımıyla[85] ve Subcommandante Marcos'un meclis üyesi Patria Jiménez'in LGBT haklarıyla ilgili çalışmalarını halk önünde açıkça övmesiyle[86], radikal LGBT gündemin yeniden güçlenen genel sola entegre olabileceğinin ilk örneklerinden birini oluşturmuş oldu. Ancak yine de bu birkaç örnek, radikal solu gerçek anlamda tümüyle queerleştirmeye yetmekten çok uzaktır.

Günümüzde, farklı hareketlerin öz-örgütlenme biçimleri birbirinden çok farklı, çeşitli ve ayrıdır. Artık birçok harekette insanların sorduğu soru çoğunlukla, belli bir ezilen grubu olarak kendilerini rahat hissettikleri yolları, yerleri ve atmosferi nasıl koruyabilecekleri sorusu olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, tarih içerisinde bulunduğumuz bu noktada demokratik denetim çoğu zaman, o denli bir güç ve etkinlik meselesi olarak görülmekten ziyade bir kimlik meselesi olarak görülmektedir. Bu durumda, radikal toplumsal hareketlerin –ki bizzat onlar da queerleşme yolundadır– mesul araçları haline gelmedikleri müddetçe, antikapitalist partiler LGBT aktivistleri kendi bünyelerine çekme beklentisine giremezler. Radikal sol örgütlerin programlarında ve faaliyetlerinde queer meselelere ön saflarda yer vermeleri gerekmektedir. Örgüt içinde üyelere eğitim ve-

85. Mejía 2000, s. 52-3.
86. Lamas 1998, s. 21.

rilmeli, queer aktivizmi ve meseleleri alt ve üst kademelerde tartışılmalı ve yaygın görülen, açıkça LGBT olduğunu beyan etmeyen tüm üyelerinin düzcinsel olduğu şeklindeki varsayımın yanı sıra, nerede ortaya çıkarsa çıksın tüm önyargılara karşı çıkılmalıdır.[87]

Tıpkı toplumsal hareketlerin tabanlarını oluşturmak için cemaatler açısından güvenilir olmayı sürdürmelerinin gerektiği gibi, politik örgütlenmelerin de, queer hareketler de dahil menfaatlerinin temsil edilmesi beklenen hareketler tarafından sürekli olarak hesap sorulabilir konumda olmaları gerekmektedir. Aksi takdirde, bizzat dönüşmesi beklenen devlet, günün sonunda bunun yerine politik örgütlenmeyi dönüştürüp kendi safına dahil ederek, onu yozlaştırabilir, talileştirebilir. Bu gerçekleştiğinde, antikapitalist partilerin düzcinsel mevkidaşlarından neredeyse ayırt edilemez olan bir grup lezbiyen/gey siyasetçiye açık olmaya başlamış olan Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki daha anaakım partilerin izini takip etme riski ortaya çıkar. Bu eşcinsel siyasetçiler genellikle cinsel meseleleri gündemlerinin en alt kısmında bir yerlerde, havada bırakırlar ve homonormativitenin tecessüm etmiş hali gibi yürüyüp konuşmalarını sağlayan kişisel tarzlar benimserler. Bunun eşcinsel/düzcinsel ikiliğini aşmakla hiçbir ilgisi yoktur, bu düpedüz düzcinsel hegemonyasına teslim olmaktır. Bu korkunç hali savuşturmak için radikal sol partilerin ve genel olarak antikapitalistlerin olduğu gibi queer antikapitalistlerin de ağırlık merkezlerinin devletin dışında olması çok önemlidir.

Tüm bu gündem başlıklarını hazırlamak ve onları mevcut radikal solun gerçekliğiyle kıyaslamak, onları ütopik gösterme riski taşır. Ancak queer aktivistler, oturup onların gereksinimlerini ve taleplerini karşılayacak, geniş kapsamlı bir radikal solun çıkagelmesini bekleyecek kadar ihtiyatsız davranmaktadır. Kapsamlı, queerleşmiş bir radikal sol olmaksızın radikal queer gündemlerin elde edilmesinin hiçbir çıkar yolu yoktur, dolayı-

87. Dördüncü Enternasyonal (2003, IV. Kısım), neler yapılması gerektiğine dair en azından iyi bir özet sunmuştur.

sıyla queerlerin daha kapsamlı antikapitalist solla ilişkilenerek ve onu inşa ederek meydan okumaya girişmesi gerekmektedir. Kabul edilmelidir ki, LGBT solcuların mesleklerini tehlikeye sokma riskleri söz konusudur, bu, aktivizmin ve kişilik bölünmesine meyletmenin oluşturduğu iki kat bir yüktür. Aktivistlerin üstündeki bu yük ve baskıların hafiflemesinin tek yolu sayıca artmaları ve hem LGBT, hem de antikapitalist örgütlenmelerde karşılıklı anlayışın artmasıdır.

Queer antikapitalistler toplumsal hareketlerin, halk ayaklanmalarının, küresel adalet hareketinin ve henüz queerleşmemiş radikal solun yanı sıra, mevcut diğer LGBT güçlerle de ilişkilenmek konusunda karmaşık taktik tercihleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Tek, kapsamlı bir LGBT hareketinin şimdiye dek hiç var olup olmadığı konusuna gelince, günümüzde böyle bir duruma pek de rastlanmamaktadır. Örneğin ABD'deki İnsan Hakları Kampanyası gibi, yeni gey sağının bağımsız olarak örgütlendiği ve kapsamlı olarak kabul edilen bir LGBT örgüt üzerinde hegemonya kurduğu yerlerde, oluşumlardaki saflar arasında queer antikapitalistlere yer olmadığı açıktır. Merkez sol yönetimindeki başka geniş kapsamlı LGBT örgütlerde, bu örgütlerin gündemleri yalnızca ana akım siyasi güçlerin kabul edilebilir olarak gördüğü sınırlar içerisinde kalan reformlar için devlet lobi faaliyeti sürdürmekle kalmayıp bağımsız LGBT hareketliliğini de kapsadığı takdirde antikapitalistler kendilerine daha fazla yer bulabilir. ABD'de, Ulusal LGBT İş Gücü'nün düzenlediği Değişim Yaratmak konferansları, radikal queerler için fikir alışverişinde bulunacakları faydalı bir buluşma yeri olmuştur. Küresel düzeyde, Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği (ILGA), özellikle Latin Amerika'dan ve Güney Afrika'dan sol eğilimli akımları bünyesine dahil etmiştir. Avrupa Bölgesi'nde faaliyet gösteren ILGA'da ise güçler arasındaki ilişki daha olumsuz ve dezavantajlıdır, en yüksek finansal desteği alır, devlete ve devlet benzeri kurumlara (bilhassa AB'ye) en çok entegre olmuş olan ILGA'dır ve görünüşte daha sosyal-liberaldir.

Birçok şehirdeki Onur Yürüyüşleri'nde sağ eğilimli ve ticari güçlerin egemen olması, queer radikaller için sürekli, göreli değerler olan eleştirel katılım ve alternatif örgütlenmeye dair açmazlar yaratır. Bugünden geriye dönüp bakıldığında, ABD'deki LGBT solun 2000 yılındaki anti-demokratik, sağ görüş egemenliğindeki ulusal yürüyüşü boykot etme kararı, yürüyüşün muhafazakâr organizasyon yönetimini rakipsiz bırakmış ve solun yenilgisinin altını çizmişti. Son yıllardaki Onur Yürüyüşleri'nden pek çoğunda eşcinsel evlilik konusuna odaklanılması, pek de yaratıcı bir radikal karşılık oluşmasını sağlayamamıştır. Solcular, büyük ölçüde eleştirel olmayan katılım ile hiç varlık göstermemek arasında gidip gelmiştir. Bununla birlikte gerçek şu ki, Onur Yürüyüşleri'ne katılanların büyük kısmı çoğunlukla eleştiri dinlemek değil, kutlama yapmak ve iyi vakit geçirmek için orada bulunmaktayken, queer grupların destek tabanı itici buldukları etkinliklere çoğunlukla ilgi göstermemektedir. Ayrıca cemaat içerisindeki ayrılıkçı eğilimler çoğu zaman queer radikallerin eseri değildir. Sözgelimi bugün New York'ta, LGBT Yürüyüşü organizasyon komitesinin ortak desteğiyle farklı günlerde farklı semtlerde düzenlenen bir Dyke Yürüyüşü, bir Trans Yürüyüşü, bir de Drag Yürüyüşü düzenlenmektedir. 2001 yılından beri Filistinlilerle dayanışma içerisinde olan radikal queerlerin ya ana Onur etkinliğinden ayrı etkinlikler düzenlediği ya da ana etkinliğin içerisinde programa dahil olmayan sürpriz etkinlikler düzenledikleri Tel Aviv örneğinde olduğu gibi, bazı ayrışmalar arasında köprü kurulması hiçbir şekilde mümkün olmamaktadır.

Politik yelpazenin diğer ucunda, queer antikapitalistler daha altkültür yönelimli, anarşist ya da yarı anarşist queerlerle birlikte çalışabilirler. Bu akımlar, sözgelimi pinkwashing'le mücadele edilmesinde ve emperyalist ülkelerde Filistinli queerlerle dayanışma örülmesinde büyük rol oynamışlardır. Anarşistler ile Marksistler arasındaki kuramsal veya stratejik farklılıkların, queerlerin beraber çalışmasına engel teşkil etmesine izin verilmemelidir. Bununla birlikte, çoğu queer çevrenin "kendin

yap" yaklaşımıyla bağdaşması kolay olmayabilecek, çoğunlukla iş ve/veya aile bağları ve sorumlulukları olan kimselerden oluşan işçi sınıfı, siyah ve göçmen LGBT'lerle yaygın biçimde iletişime geçme ihtiyacı doğduğunda sorunlar ortaya çıkabilir. Ancak iletişime geçmeyen queer topluluklar, en baştan beri taşıdıkları sınıf, cinsiyet ve ırk bileşimlerinin sınırlamalarını –bu sınırlamalar ilerleme göstermese veya katlanmasa bile– devam ettirmiş olacaklardır.

Queer antikapitalistler en rahat şekilde, New York'taki, bizzat büyük ölçüde antikapitalist bir perspektife ve yönetime sahip olan Ekonomik Adalet için Queerler gibi topluluklar içerisinde ya da aracılığıyla çalışabilirler. Ne yazık ki, henüz dünyada bu gibi topluluklar için yeterli çoğunluğun oluştuğu çok sayıda yer yoktur. Önümüzdeki yıllarda, antikapitalist ve emperyalizm karşıtı, dışa dönük queer topluluklara daha çok rastlanması, bunların ağ kurmaya ve uluslararası bir çekim noktası olmaya başlaması ihtimal dahilindedir.

Müttefikler arasındaki fikir ayrılıklarının, açık biçimde ırkçılar, cinsiyetçiler, homofobikler ve sağ görüşlülerle yüzleşmelerde yaşananın aynısı olan bir tür tumturaklı coşkuyla ele alındığı bir politik kültürün gelişimi queer akım ile diğer güçler arasında elzem olan diyaloğu daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu politik kültürde, kendilerinin temsil edilmediğini hissedenlerin sabrı çabuk tükenebilir ve cepheleşmeye sürükleyen taktikler benimseyebilirler. Kamusal eylemin medya ilgisi elde etmesinin etkin yollarından olabilen cepheleşme biçimleri, ilerici hareketler içerisinde görüş ayrılıklarının doğduğu durumlara vararak, alışkanlık haline gelebilir. Bu taktik tarzı, queer radikaller arasında daha çok yaygınlaşmıştır. Şimdilerde ortaya çıkmaya başlayan yeni nesiller için ne olup ne olmayacağı bilinemez, her şey her karar alma anında pratikte ortaya çıkmalıdır. Karşı karşıya geldikleri güçlere yönelik tutumları politik ya da sosyolojik analizden ziyade sözel, örgütsel biçimlere ve sözcülerin yaşına, cinsiyetine, ten rengine ve tarzına bağlı olabilir.

Bazen, birleşmiş örgütlenmelerde ısrar etmek yerine bir konjonktürel ittifaklar modeliyle hareket içerisindeki anlamsız çatışmalardan kaçınmak mümkün olabilir. İttifak modelinin esneklik avantajı vardır çünkü farklı queer destek grupları ile söz konusu meseleye bağlı olan çeşitli diğer gruplar arasında farklı ittifaklar yapılabilir. Son yıllarda birçok ülkede partnerlikle ilgili yasalar için verilen mücadele LGBT cemaatlerin oluşturduğu geniş bir yelpazeyi birleştirdi ancak bu meselenin kendileri açısından bir öncelik olmadığını düşünen bazı lezbiyenlerin ve radikal queerlerin geri durmasına yol açtı. Bu; tek, merkeziyetçi bir örgüt içerisinde öncelikler ve kaynaklar konusunda çatışmalara yol açabilirdi, belirli bir amaç için kurulmuş ittifaklarda ise böyle bir şeyin gerçekleşmesi şart değildir. Bugün, partnerlik haklarının elde edildiği yerlerde; örneğin, hakları halen karşı cinsle evli olan annelerin ebeveynlik haklarıyla eşit olmayan lezbiyen anneler ve artık aldığı sosyal yardımlar çift olanlarınkinden daha düşük kalan bekâr anne ya da babalar gibi bu yeni yasal düzenlemelerle dezavantajlı duruma düşen LGBT'ler tarafından bazı endişeler dile getirilmektedir. Burada, dar anlamıyla sınıf temelli olarak kalmak durumunda olmayan yeni ittifaklar inşa etmek için bir potansiyel mevcut olabilir ancak bu ittifakların yöneticileri genel olarak daha çok queer soldan gelenlerden olmalı ve her koşulda tüm LGBT cemaatleri tümüyle kapsayacak diye bir gereklilik olmamalıdır.

Sonuç olarak bir ittifak stratejisi, queer radikallerin bugün LGBT hareket içerisindeki en merkezi bölünme meselesini daha etkili biçimde aşmasını sağlayabilir: Bu bölünme, neoliberal düzen içerisinde kendilerine yer bulan yeni "normal" lezbiyenler ve geyler ile buna uyum sağlayamayan, sağlamak da istemeyen queerler arasındaki bölünmedir. Sınıflar arasındaki sınırlara hünerle uyum sağlamadığı müddetçe, son tahlilde bu yalnızca sınıfın dış görünümündeki bir farklılıktan ibarettir. Diğer tüm cinsiyet, ırk, etnik köken ve cinsel çeşitlilik farklılıklarını keser. Örneğin "trans" kategorisi, hem "onları acımasızca dövdükten sonra seks yapmak isteyen polislere büyük öfke duyan evsiz

ergen drag queenleri", hem de "bankaların ve demiryollarının sahipleri olan, üst düzey devlet makamlarında bulunan ve televizyon stüdyoları işleten cross-dresser'ları"* kapsar.[88] Tek bir yönetime sahip olan birleşmiş politik örgütlerden hiçbirinin bu uçurumun iki yakasındaki insanlara tümüyle adil olması ihtimal dahilinde değildir. Şayet hak ettiği değeri görmek istiyor ve gözden çıkarılıp feda edilmek istemiyorlarsa, neoliberalizm mağdurları ve karşıtlarının bağımsız olarak örgütlenmeleri gerekmektedir.

Demokrasiyi Queerleştirmek

Neoliberal çağ, çok sayıda ülkede, özellikle de daha önceleri post-kapitalist, emperyalizm yanlısı ya da popülist diktatörlükler tarafından yönetilen ülkelerde resmi demokrasinin yaygınlaşmasına tanıklık etmiştir. Bununla birlikte, çok partili seçimlerin ve muhalif medyanın olduğu birçok ülkede dahi, LGBT'ler birçok kez hemen hemen her düzeyde demokrasiden, yani: sözde demokratik kurumlardan, asgari düzeydeki demokratik haklardan, hatta demokrasi için mücadele veren hareketlerden dışlandıklarını görmüştür. Anayasası herkesin gösteri yapma ve örgütlenme hakkını temin eden ülkelerde bile, polis çoğu zaman LGBT gösterilerine saldırır ve bu yüzden ceza almazken, devlet memurları LGBT örgütlere üye olmaktan imtina etmektedir.

Üstelik, cinsel özgürlüğe doğru mesafe katedilmesi genellikle asgari demokratik özgürlüklerden ziyade, daha kapsamlı bir demokrasi biçimini gerektirir. Son yıllarda dünyanın büyük bölümünde daha çok yaygınlaşmış olan resmi demokrasiler, evsizler, sokak çocukları ve transların da dahil olduğu milyonlarca dışlanmış için halen pek az anlam ifade etmektedir. Bu insanların hayatları polisin, paramiliterlerin veya katillerin aklına estiği gibi yönetildiği, zaman zaman da mahvedildiği

* Tayin edilmiş cinsiyeti açısından ele alındığında, karşıt cins kıyafetleri giyen kişi. (y.h.n.)

88. Feinberg 1998, s. 132.

müddetçe, demokratik yönetimden veya katılımcı kalkınma halkalarından söz etmek boşunadır. Homofobinin ve özellikle lezbofobi ve transfobinin oluşturduğu zorluklara karşı verilen mücadeleler, LGBT'lere ve diğer birçok ezilen gruba karşı yaygın olarak görülen baskı ve şiddetin önlenmesi konusunda büyük önem taşır.[89]

Demokrasi sadece özgür basın (internetin merkezi konumda olduğuna sıklıkla dikkat çekilir) ve seçimler değil, aynı zamanda içerisinde kurumlar haricinde de aktivizme alan bulunan bir politik kültür demektir. Bu alan, seferberlik vasıtasıyla kazanılmış olmalıdır. LGBT siyahlar da dahil olmak üzere, Güney Afrika'da toplumun apartheid karşıtı olan büyük kesiminin seferberliği, sonraki yılların getirdiği hayal kırıklığına rağmen, dinamik bir politik kültür yarattı. Bunun Afrika'daki LGBT'ler açısından doğurduğu kazanımlar emsalsizdir, bunların başında da dünyanın cinsel yönelime dayalı ayrımcılığı açıkça yasaklayan ilk anayasası gelmektedir. Bu kazanımlar, homofobinin yoğun olarak görüldüğü bölgelerin yanı sıra, gey normalleşmesinin görüldüğü kuşatılmış alanların bulunduğu bir toplumda LGBT örgütlenmenin ayakta kalmasına yardım etmiştir. Anayasanın önemini kısaca değerlendirdiği bir konuşmasında bir trans kadının söylediği gibi: "Bana tecavüz edebilirsiniz, beni gasp edebilirsiniz, bu durumda ben ne yapacağım...? Suratınıza anayasayı sallayacağım sanırım. Ben bir hiç olarak görülen bir siyah kraliçeyim...Ama...anayasayı öğrendiğimden beri, içsel olarak kendimi özgür hissediyorum."[90] Buradan doğan güçlenme hissi, hem ayrımcı yasaların hükümsüz kılınmasını ve başka reformların gerçekleşmesi gibi kazanımları, hem de neoliberal politikalara karşı taban örgütlenmelerinin ayakta kalmasını ve Tedavi Eylem Kampanyası'nda olduğu gibi kazanımların güvence altına alınmasını olanaklı kılmıştır.

2008 ekonomik krizinin patlak vermesinden itibaren diğer ülkelerde ortaya çıkan *indignad@s*, Occupy, Arap Baharı ve Bre-

89. Kleitz 2000.
90. Gevisser 2000, s. 136.

zilya'daki, Türkiye'deki isyanlar gibi hareketliliklerin hepsinde, görünür bir LGBT mevcudiyetine zaman zaman rastlanmıştır. Türkiye'den bir gey şöyle aktarıyordu: "Gezi Parkı'nda [2013'te], daha önce kendilerini küçümseyen gruplarla beraber çalışan LGBT örgütler gördüm" ve ekliyordu: "Daha önceleri [LGBT] hareketle pek bir ilgisi olmamış olan başka gruplar da son Onur Yürüyüşü'nde destek gösterdiler."[91] Bu, başka yerlerde de benzeri bir güçlenmeye dair umut kaynağıdır. Sözgelimi Arap coğrafyasında bunun anlamı, Arap Baharı ile şimdiye kadar gerçek anlamda uluslararası bir queer aktivizmi üzerinden varlığını sürdüren her şey için asli olan Siyonizm karşıtlığı arasında bir bağ kurulmasıydı. Mücadelelerini İsrail işgaline karşı bir mücadele olduğu kadar "Filistin toplumunda varolan cinsel hiyerarşilere ve cinsiyet hiyerarşilerine meydan okuma ve onları yıkma" mücadelesi olarak gören LGBT Filistinliler için durum apaçık böyledir.[92]

Derin toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleriyle mimli ülkelerdeki, yani dünyanın her geçen gün daha büyük bir bölümündeki cinsel özgürlüğün sınırları göz önünde bulundurulacak olursa, radikal örgütlenme son derece elzemdir. Tam bir LGBT eşitliğinin gerçekleşmesi, yoksulluktan ve bağımlılıktan kurtuluşu gerektirir. LGBT'lerin aynı zamanda, transları ve gençleri seks ticaretine bağımlı olmaktan kurtaracak işlere gereksinimi vardır. Erkek erkeğe seksin bulaşıcılıkta en büyük faktör olduğu ülkelerde, sağlık hizmetlerini önemli ölçüde azaltan yapısal düzenleme programlarına karşı konulmaksızın, AIDS'in üstesinden gelinemez. Güçlü bir sosyal güvenlik ağının koruması olmaksızın, LGBT'ler ailelerinden uzaklaşamaz veya onları yeniden şekillendiremez. Bu meselelerin ele alınması, demokrasinin toplumsal ve ekonomik kapsamını büyütmek için sürekli bir hareketliliği gerektirir. Dolayısıyla, LGBT özgürleşmesi yalnızca resmi demokrasinin mekanizmaları vasıtasıyla elde edilen yasal haklar değil, aynı zamanda baskıya, ırkçılığa,

91. Delleman 2013, s. 51.
92. Maikey ve de Jong 2011.

köktendinciliğe, neoliberalizme ve kapitalizme karşı mücadele veren diğer toplumsal güçlerle birlikte gerçekleştirilen geniş kapsamlı dönüşümler anlamına da gelmektedir.

Bununla birlikte, queer aktivistlerin bu mücadelelere katılmanın gerekliliğini görmeleri halinde bile, buradan diğer demokratik ve radikal güçlerin queer müttefiklere kucak açacağı anlamı ortaya çıkmaz. Bu nedenle, queerlerin diğer hareketlerden bağımsız olarak örgütlenmesi gerekmektedir. Bağımsız queer örgütler, inisiyatifler ve düşünce olmazsa olmazdır.

Bunun yanında, queerlerin katılımcı demokrasi ve onun antikapitalizmdeki öneminin anlaşılmasına sağlayabileceği özel bir katkı vardır. Demokrasiye tam ve eşit LGBT katılımı en az iki büyük engelin ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir: katılımı sağlayacak olanlara ilişkin cinsiyet farkı gözeten ve heteronormatif tanımlar ile sosyal ve kültürel farklılıkları yeterince dikkate almayan yurttaşlık tanımları. Porto Alegre'deki ve birçok başka Brezilya şehrindeki katılımcı bütçe formülasyonu sürecinde "toplumsal kapsayıcılık" konularına ilişkin "tematik toplantılarda" LGBT'lerin mutlak bir yeri olmuştur.[93] Fakat bu, münferit bir örnek olarak kalmıştır. Gayrı resmî sektörle ilgili katılımcı kalkınma programlarının seks ticareti bünyesindeki trans ve LGBT katılımcıları kapsaması gerekmektedir.

LGBT hareketlerin demokrasiye ilişkin, toplumsal hareketlerle ve daha genel olarak solla paylaşacağı dersler de vardır. Örneğin, ABD'de 1979, 1987 ve 1993 yıllarında gerçekleşen üç ulusal lezbiyen/gey yürüyüşü birçok açıdan doğrudan temsiliyetin nasıl sağlanabileceğinin örnekleri olmuştur. Örgütlenmeye dair kilit niteliğindeki tüm kararlar, genel ulusal konferanslarda alınıyordu. Bu konferanslara katılan temsilciler, yüzde 50 kadın temsiliyeti, yüzde 25 beyaz olmayanların temsiliyeti, bölgesel kotalar ve benzeri gibi hususlara dikkat edilerek seçiliyordu. Bu yapılar, yürüyüşlerde büyük hareketliliğe olanak sağlanmasında etkili oluyordu. Taban demokrasisi, bizzat LGBT örgütlerde

93. Bruce 2003, s. 98-9.

de gerçekleşmesi yakın ve muhtemel bürokratikleşmede bir araç olarak da anlaşılabilir. Taban demokrasisi, "cemaatte gey işletme hâkimiyetinin rolü ve hizmetlerin demokratik cemaat hâkimiyetinde belirlenip konulmasına" karşı çıkarak, "profesyonel/yönetici elit kesimin ortaya çıkmasının engellenmesine" katkı sağlamalıdır.[94]

Ayrıca LGBT'lerin, demokrasiye dahil olmalarını güvence altına almak için, sözde demokrasinin vücut bulmuş hali olan mevcut kurumlardan bağımsız olarak öz-örgütlenmeye ihtiyacı vardır. Nihai hedef, kurumlar tarafından seçilip kabul edilmekten ziyade, onları dönüştürmek ve yalnızca şekli olarak demokratik değil, sürekli ve gerçek anlamda demokratik olan kurumlar yaratmak olmalıdır.

Özellikle Latin Amerika'da, LGBT öz-örgütlenmesi, özerklik ve demokrasi tartışmaları er ya da geç Küba meselesinin ortaya gelmesine bağlanır. Son yıllardaki bütün ilerlemelere rağmen, Küba devleti, kendi kontrolü altında olmayan durumları desteklemeye razı gelmez. Devletin "bürokratik niteliği, gereksinim duyulan özerk, özyönetimli mücadeleleri [halen] engellemektedir",[95] LGBT'ler "kendi menfaatlerini savunmak adına devlet politikasına ve işleyiş tarzına muhalefet etmek için hâlâ bağımsız olarak örgütlenememektedir."[96] Küba Gey ve Lezbiyen Derneği kurucularının "ayrımcılığa, istismarlara ve şantaja karşı" ve "kültürel ve bireysel özgürlük için mücadele"[97] etmekteki kararlılığını ilan ettiği 1994 yılından beri Küba'da bir LGBT örgütlenmesi oluşturma çabalarının önündeki en büyük engel işte budur.

Bir Küba Komünist Partisi konferansında "cinsel yönelime dayalı önyargılar ve ayrımcı tutumla yüzleşme" amacının benimsenmesi 2012 yılını buldu. 1996 yılından itibaren Küba'daki okullar için ulusal cinsel eğitim merkezi açılması fikri ortaya

94. Kinsman 1987, s. 223.
95. Lumsden 1996, s. 112, 117.
96. Farber 2011, s. 221.
97. Lumsden 1996, s. 197-8, 211-14.

çıktı, gerçi Ulusal Cinsel Eğitim Merkezi direktörü Mariela Castro 2012 yılında şöyle bir yorumda bulunmuştu: "Fikir hayata geçirilirken yola büyük tereddütle çıkıldı: 'Cinsel eğitim aydınlanması'. Mesela çeşitlilikle ilgili konuları eklemek savsaklanıyordu. Bugünse içerikte yer almaları konusunda halen ihtiyatlı davranılmakta, bazı yerlerde ise buna karşı direnç hâlâ devam etmektedir."[98] 1993 yapımı gey temalı film *Fresa y chocolate* [Çilek ve Çikolata] filminin Küba'da çok popüler olmasının nedeni kısmen "örtük biçimde rejimin eşcinsel erkeklere yaklaşımına eleştiri getirmesiyle Küba devletinin günlük hayattaki başka baskıcı, mütecaviz müdahalelerine getirdiği daha geniş kapsamlı eleştirinin birleşmiş olması" idi.[99] Bürokrasi karşıtı örgütlenme, Küba Devrimi'nin kazanımlarını rejimin son zamanlarda "Çin modeline" dönmesi halinden kurtarmanın yanında, LGBT'ler için gerçek anlamda özgür bir alan oluşturmak açısından da çok önem taşıyacaktır.

Resmi demokrasinin büyük ölçüde bir kılıftan ibaret ve LGBT'lerin kuşatma altında olduğu ülkelerde de hem burjuva demokrasinin hem de gey normalleşmesinin yerleşik hale geldiği ülkelerde de, radikal queer örgütlenmenin hem heteronormativiteyi hem homonormativiteyi yenmek için gerekli olan demokrasinin muazzam oranda genişletilmesini sağlaması gerekmektedir. Poliamoriye sapma, cinsiyet kavramının yıkılması, queer kapsama, dayanışma dünyası ve queerleşmiş aileler ve cemaatler doğrudan doğruya bireylerin, hatta genişletilmiş bir queer altkültürünün başarısı olamaz. Bunlar ancak cinsiyetçi kapitalizmin yapılarına doğrudan saldırıyı da içeren yoğun ve uzun süreli taban demokrasisi süreçlerinden oluşan kolektif bir projenin getirisi olarak mümkün olabilir. Demokrasinin queerleştirilmesi hususunda nihai olarak mevzubahis budur.

98. Reed 2012.
99. Lumsden 1996, s. 181, 195.

Sonuç: Umut İlkesi

Ernst Bloch, *Umut İlkesi* kitabında şöyle yazar: "Düşünmek, ötesini göze almaktır."[100] Zamanımızda bundan daha büyük önem –ya da güçlük– taşıyan bir ifade daha olamaz. Neoliberal düzen etrafımızda parçalanıp dağılıyor; fakat neredeyse her devlet ve de politik ve toplumsal güçlerin ezici bir çoğunluğu pratikte Margaret Thatcher'in şu kanısını desteklemeye devam ediyor: "Başka bir seçenek yok." Aynı zamanda, radikal solun geçen yüzyılda saptamış olduğu alternatif olasılıkların çoğu ya ortadan kalkmış ya da artık cazibesini yitirmiştir. 20. yüzyılın cinsel radikalizm kavramının bile üzerine yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

Bugün küresel güzergâhın LGBT'lerin payına adeta ortalamanın da aşağısında, çok cılız bir umut verdiği doğrudur. Barack Obama bile nihayetinde, eşit evlilik hakkı için hemcins çiftlere "umut etme cüretkârlığı" verecek raddede, esen hâkim rüzgârlara kapılmıştır. Ancak birkaç yıl öncesine kadar gerçekleşeceğine inanmanın mümkün olmadığı bir umudun gerçekleşmesinin yarattığı bu tatlı sürpriz, LGBT'lerin umutlarının, pek çok başka açıdan son derece eksik kalmaya devam ettiği gerçeğinin üstünü örtmemelidir. Neoliberalizm hâkimiyeti altındaki pek çok başka umudun olduğu gibi, çoğu LGBT emeli de uygulamada ancak bunları maddi olarak karşılayabilecek olanlar tarafından elde edilebilir. Bu, yalnızca birtakım kriterleri karşılayabilecek olanlar için mümkün olan bazı emeller açısından varolan bir normalleşmedir, bu kriterler de şunlardır: üst veya orta sınıftan olmak ya da en azından işçi sınıfının güvencesi olan fakat istikrarsız kademelerinde yer almak, bir işi ve kazancı olmak, uzun süreli bir ilişkisi olan bir çift olmak veya en azından o gayrette olmak ve tercihen heteroseksüel aileleri taklit eden çekirdek aile benzeri birimler kurmak. Tüm bu zorlu engellerin üstesinden gelmeyi başa-

100. Bloch 1986, s. 4-5.

ranlar bile bir ölçüde çocukluk, gençlik dönemi farklı olma ve yabancılaşma deneyimlerinin izini muhakkak taşır. Ayrıca muzafferane biçimde normal etiketine kavuştuktan sonra bile halen, "normal" geyleri dahi ya da bilhassa onları farklı, yabancı, ayrıcalıklı, zengin, günahkâr, beyaz(laşmış) ve/veya Batılı(laşmış) olarak görenlerin düşmanlığı ve önyargılarıyla karşı karşıya kalırlar.

LGBT haklarında son yıllarda görünürde kaydedilen hızlı ilerleme, bulgusal olarak, "özgürleşme" sözcüğünün hareketin sözlüğünden neredeyse silinmesi halinin tersine döndürülmesini sağlayacak hiçbir şey yapmamıştır. Bu sözcüğün lezbiyenlerin ve geylerin 1960'larda ve 1970'lerde Paris'te, New York'ta, Mexico City'de ve Buenos Aires'te kullandıkları hali, hayatın yalnızca cinsel muhalifler için değil, herkes için niteliksel olarak daha özgür ve daha mutlu olabileceği anlamını ifade ediyordu. LGBT hareket, Vietnam, Filistin ve Güney Afrika gibi yerlerdeki kadın özgürlüğü, siyah özgürlüğü gibi özgürleşme mücadeleleriyle özdeşleşme arzularını ifade ediyordu. Bugün açık ırkçılık ve cinsiyetçilik genel olarak tabu olsa dahi, LGBT örgütlerin, hatta radikal queer toplulukların daha kapsamlı özgürlük mücadelelerine katılması pek bir anlam ifade etmemektedir.

Yine de aslında, gerçek anlamda LGBT özgürlüğü sadece LGBT'leri değil çok daha fazla sayıda insanı etkileyen çok kapsamlı dönüşümleri de mutlaka içerecektir. Özellikle, cinsel ilişkinin her bireyin cinsel yönelimine veya "cinselliğine" temellendiği varsayımının terk edileceği bir cinsel yaşam yeniden yapılandırmasını; bildiğimiz şekliyle cinsiyetin ortadan kaldırılmış haline dayanan temel hane birimlerinin dönüşümünü; ulusların ve "ırkların" küresel hiyerarşisinin aşılmasını ve kapitalizmin parametrelerine bir kez daha karşı çıkılmasını mümkün kılacak olan sol ufukların yeniden açılmasını gerektirecektir.

Cinselliğin Ötesinde

Radikal queer politika, şu anda hâkimiyeti altında olduğumuz homonormatif-egemen hemcins formasyonunun yerine doğrudan doğruya yeni bir formasyonun geçirilmesini öneremez. İnsanlık tarihinde bundan önce varolan herhangi bir cinsellik rejimine dönülmesini de önermesi pek mümkün olmaz. Tarihsel olarak, hemcins ilişkileri karşı cins ilişkilerinden asla daha ahlakdışı ya da daha sağlıksız olmamıştır. Fakat bir gey mitinin söylediğinin aksine, kuşatıcı toplumsal düzenlerin baskıcı yapılarından muaf ya da özü itibariyle karşı cinsler arasındaki yakınlık bağlarından daha eşitlikçi de olmamıştır. Örneğin, insanlık tarihinde şu ana kadar en yaygın görülen hemcins örüntüsü olan transgender ve kuşaklararası örüntüler daima cinsiyet, yaş ve sosyal statü hiyerarşilerine bulanmıştır. Sınıflı toplumlar geliştikçe, bunların oluşturduğu farklı hemcins formasyonlarının tümünde de ortak bir olumsuz özellik görülmüştür: Daima cinsiyet özcülüğü ve cinsiyet eşitsizliğiyle nitelenmiş olan daha kapsamlı toplumsal düzenler içerisinde, cinsel partnerin cinsiyetine birçok kriter içerisinde belirleyici olabilecek en önemli olgu olarak bakmaları. Sözgelimi, köle toplumları ve feodal toplumlardaki hemcins ilişki rejimleri, genç erkeklere duyulan aşk ile kadınlara gösterilen küçümsemeyi birbirine bağlarken, âşık olunan gençlerin çoğunlukla yetişkin erkek âşıklarıyla aynı düzeyde haz alma hakkı olmadığı düşünülürdü.

Geçtiğimiz bir buçuk asırlık zaman diliminin belirgin biçimde kapitalist olan hemcins rejimleri, her bireyin cinselliğinin ayrılmaz bir parçası olarak şeyleştirilmiş, cinsiyetlendirilmiş bir arzu tanımlayarak partnerin cinsiyetine odaklanma meselesini daha da yoğun biçimde sürdürmüştür. Emperyalizmde cinsellik, hayatın geri kalanından tarihte hiç görülmemiş ölçüde ayrı ve ilişki içerisindeki insanlardan her birinin kişiliğinin tamamına nüfuz eden bir alan olarak anlaşılmıştır. Klasik emperyalizmin ters-egemen rejiminde, "homoseksüellerin" doğuştan ucube yerine koyulması, emperyal ırkın devam et-

tirilmesiyle görevli yeni "heteroseksüel" erkeğin ve kadının makul, üretken ve üremeyi sağlayan erkekliğinin ve kadınlığının desteklenmesine hizmet etti. Fordizm'in gey-egemen rejiminde, lezbiyenler ve geylerden; ancak ve ancak kendi ticarileşmiş gettoları içerisindeki daimi azınlık statüsünü kabul ederek ve bu geçişi yeni ucube kategorileri olarak idare etmeyi başaramayan ya da bunu yapmayı reddedenleri içinde barındırmayarak makul, üretken ve yurttaş haline gelenleri aşama aşama konum atlayabilecekti. Bugünkü neoliberalizm döneminin homonormatif-egemen hemcins ilişkiler rejimi bu sürecin getirdiği sonuçtur.

Bu geçmişin her döneminde, kendilerine dayatılan sistemlere isyan eden cinsiyet karşıtları ve cinsel muhalifler oldu. Örneğin, klasik emperyalizm döneminde Surinam'da *mati*ler, Güney Afrika'da madenci evlilikleri ile Arap coğrafyasında kuşaklararası ilişkilerin tarafları cinsiyetçi ve şeyleştirilmiş yeni arzuya ve dayatılan homo/hetero ikiliğine riayet etmedi. Bolşevik Devrimi'nin erken dönemi ve onun reformcu müttefikleri bir yandan ikiliği kabul ederken, en azından homoseksüellerin mustarip olduğu ahlakçılık ve ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik önemli adımlar atmıştı. 1968-1973 yılları arasında, lezbiyen/gey özgürlükçüleri homofil toplulukların konformist itibarına başkaldırmış, cinsiyet bükücülüğünü ve sosyalist feminizmi savunmuş, kısa bir süreliğine "lezbiyen" ve "gey" ifadelerine "homoseksüelden" farklı çağrışımlar yükleyerek devrimci solla özdeşleşmişti. Bugün queerler homonormativiteyi birçok farklı yoldan ihlal ederek bu gelenekleri sürdürmektedir. Ancak tam da olgunlaştığı söylenemeyecek olan tüm bu başkaldırılar baskı altında ve savunma konumunda gerçekleştirilmektedir.

Radikal queer perspektif, gey normalleşmesi kapsamı içerisinde sayılamayacak olan gender queerler ve diğer queerler de dahil olmak üzere günümüzdeki geniş hemcins ilişki örüntüleri yelpazesinde kabul görebilecek olan daha sürdürülebilir ve başarılı isyanlar ortaya çıkarma hedefine yönelik olmalıdır.

Bugünün alternatif, na-homonormatif cinsellikleri lezbiyen, gey, biseksüel ve düzcinsel kategorilerinin tümünü kapsayan biçimde cinsel arzunun şeyleştirilmesinin önünde çoğu zaman en azından dolaylı biçimde bir engel oluşturmaktadır. Na-homonormatif cinsellikler, günümüzde yaşayan, fiiliyatta yaşamları bu kategorilere tam olarak uymayan çok sayıda insanı tariflemektedir. Queer radikalizm bu çetin meseleyi sonuna kadar götürmeli ve onu, tüketiciliği zorunlu olarak içeren gey normalleşmesini sorgulamanın yollarını bularak görünür hale getirmelidir. Sözgelimi, tıpkı "doğru" ürünleri elde etmenin onları eşsiz bireyler olarak tanımlayacağı ve mutlu olacaklarının garantisini vereceği inancı gibi neoliberalizmde tüketicilere yönelik yaratılan fantezilere karşı çıkıldığı gibi, aynı şekilde bireyleri ve mutluluklarını "doğru" partner arayışı temelinde tanımlayan romantik yanılsama da eleştirilmelidir. Şunu aklımızdan çıkarmamalıyız ki "romantik aşk ve anlaşmalı evlilik ideolojileri" kapitalizmi "(bazen) yaşanılır" kılsa da[101] bu ideolojiler nihayetinde içerisinde yaşanması mümkün olmayan bir düzene uyumun bir şeklidir.

Tüm cinsel kimliklere yaklaşımımız, Rosemary Hennessy'nin "öğrenilenleri unutmak" olarak tanımladığı şeyin tanınması gereksinimini içermelidir: "Bizi onları doğal kabul etmeye sevk eden düşünce biçimlerinden kaynaklı...hiç sorgulamadığımız kimlikleri" silip yıkmak. Bu, "tüm kimliklerden –eşcinsel, düzcinsel, erkek, kadın– doğrudan vazgeçilmesi" anlamına gelmez. Daha ziyade, onları eleştirel biçimde ele almak, onların tarihsel ve fiziksel köklerini ve sınırlamalarını anlamanın, yaşamanın ve onları aşarak sevmenin daha geniş kapsamlı yollarına yönelmek anlamlarına gelir.[102]

İnsanların uzun süredir hayalini kurduğu erotik yaşamın mümkün olma koşullarını yaratmaya ancak bu şekilde başlayabiliriz: Cinsel organ takıntısı yerine polimorf şehvet; sahip-

101. Crosby vd. 2012, s. 132 (Tavia Nyong'o).
102. Hennessy 2000, s. 229-30.

lenme yerine eşitlikçilik.[103] Bu, cinsel yaşamın, insan duygu ve ilişki biçimlerinin oluşturduğu geniş yelpaze içerisinde yeniden konumlandırılması demektir. İnsanın üretme ve üreme faaliyetlerinin genel olarak güzellikle ve erotik enerjiyle donatılması demektir. Ve eşcinsel arzunun, tüm çeşitliliği ve benzerlikleriyle hoş karşılanan ve anlaşılan daha geniş kapsamlı bir arzu evreni içerisine karışıp ona dahil olması için eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin kırılması demektir.

Herbert Marcuse, "sapkınlıkların" gerçek anlamda cinsel özgürlüğü mümkün kılmaktaki potansiyel rolünü görüp anlamak konusunda bir Marksist kadar kabiliyetliydi. Marcuse'den etkilenmiş olan 1970'lerin lezbiyen/gey kurtuluşu önderlerinin en radikal olanlarından birçoğu, birer sosyal kategori olarak hem heteroseksüelliğin hem de homoseksüelliğin ortadan kaldırılmasını nihai hedefleri olarak gördü.[104] Çağdaş queer kuramcılar da eşcinsel cinselliğin günümüzdeki sınırlarını ve tabularını araştırmakta, her geçen gün daha çok sayıda sınırlara meydan okuyan queer aktiviste ilham vermektedir. 1960'ların gey özgürlükçüleri gibi bugünkü queerler de Marcuse'ün kapitalist baskıcı yüceltim bozma olarak gördüğü şeyin ayrılmaz bir parçası olan ticari gey faaliyet alanını eleştirmektedir.

Gey gettoya getirilen queer eleştiri, yalnızca normları bakımından değil, aynı zamanda dolaylı biçimde onun var olması gereksinimine getirilen bir eleştiri, nihayetinde onun dışında kalan düzcinsel dünyanın ve orada hüküm süren düzcinsel kimlik ve normun meşruiyetinin sorgulanmasıdır. Bu, karşı cinse yönelik cinsel arzu ve davranışlarının meşruiyetinin ya da karşı cins arzu ve pratiklerinin karşısında hemcins arzu ve pratiklerinin üstünlüğünün tartışmaya açılmasını ima etmez. Bir insanın "Genellikle hemcinslerime karşı cinsel çekim his-

103. D'Emilio 2002, s. 58.

104. Bkz. Altman 1971, s. 227-38; Mieli 1980, s. 23-31; Fernbach 1981, s. 105-12. Kevin Floyd'un aksine, bu önderlerin pek çoğu Marcuse'ün eşcinsel eros ve diğer "yıkıcı ütopik fantezilerin" övülmesi fakat ayrı olarak gey kimliklere bu şekilde yaklaşılmaması görüşüne katılıyordu (Floyd 2009, s. 150).

setmiyorum", "Hemcinsim biriyle hiç seks yapmadım" ya da "Eşcinsel ilişki arayışında değilim" demesinde herhangi bir yanlışlık olduğunu ima etmez.

Ancak heteronormatif bir toplumda, "Ben düzcinselim" ifadesi tüm bu yukarıdaki ifadelerden hem daha az, hem daha çok kesin ve apaçık bir beyandır. Kendini "düzcinsel" olarak tanımlayan birçok kişi eşcinsel çekim ya da seks *deneyimlemiş olduğu* için daha az kesin ve açık bir anlam ifade eder. Kendini aynı grupta gördüğü diğer düzcinsellere "Bakın, ben onlardan değilim" mesajı, eşcinsel olasılıklara açık kişilere de "Ben sizin için ihtimal dışıyım" mesajı verdiği için ise daha kesin ve açık bir anlam ifade eder. Kısacası, *"düzcinsellik", queer olasılığın inkârıdır.* Dolayısıyla buradan yeni bir soru ortaya çıkar: Cinsellik bakımından özgür olan bir toplumda, sadece karşı cinsle cinsel ilişkiler kuran bir kimse niçin "Ben düzcinselim" deme ihtiyacı duysun? Hatta niçin böyle bir kategori bulunsun?

Eşcinsel ve düzcinsel kategorilerine karşı çıkmak ve kapsayıcı, queer bir cinsel özgürlük anlayışı geliştirmek, Marcuse'ün yarım asır önce *Eros ve Uygarlık*'ta* tanımladığı o gerçek anlamda özgür medeniyete doğru ilerlemenin bir yolu olabilir. Bunu şöyle açıklamıştı: Cinsellik bakımından özgür bir toplumda "tüm yasalar bireyler tarafından şekillendirilir", "oyun ve sergileme" değerleri "üretkenlik ve performans" değerlerinden üstündür, "sapkınlıklar" ise insan kişiliğinin bütününün erotikleştirilmesinde ifadesini bulabilir.[105] Yeni gey normalleşmesi queer saldırılara hemen teslim olmayacak olsa da, queer antikapitalizm, gerçek anlamda ancak kapitalizmin sınırlarının aşılmasıyla başarılabilecek bir gündelik hayatın yoğun biçimde erotikleştirilmesine götüren bir yol haritası belirlememize yardımcı olabilir, işte o özgür toplumda da "herkes eşcinsel olacaktır."[106]

---

* Herbert Marcuse, *Eros ve Uygarlık*, Çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul, 2016.

105. Marcuse 1996, s. 191, 195, 203.

106. D'Emilio 2002, s. 57 (Alıntı: Allen Young).

Lezbiyen, gey, biseksüel ve düzcinsel kategorilerinde somutlaşan arzunun şeyleştirilmesi olgusuna karşı çıkmanın yeni yollarının bulunması, nihayetinde; "hesap, alışkanlık, hatta entelektüel yakınlıktan" ziyade "aşka veya anlık şehvete" dayanan, Kollontay'ın "çok sayıda ve çeşitlilikte aşk ve arkadaşlık bağı" dediği şeyin yararına olacaktır. Kollontay "kapitalizmdeki ticari toplumda bilinmeyen türden bir aşkın hazlarının" yalnızca bu duyguları deneyimleyenlerin mutluluğuna değil, "hayata, topluma, işe, sanata ve yaşantı kurallarına dair yeni bir tutum" benimsenmesine de vesile olacağını öne sürdü. "Aşk son derece toplumsal bir duygudur" anlayışından yola çıkıyordu. Yoldaşlık ve dayanışma, " 'içten duygular': duyarlık, şefkat, anlayış ve hassasiyet" gerektirir diye yazıyordu. Çok eşli ve biseksüel hayatlar keşfetmenin güçlükleriyle karşılaşan insanlara güç ve cesaret vermek üzere bu itkilerden yararlanılmalıdır. Kollontay'ın savunduğu "kanatlı Eros", aşkın tüm bu keşmekeşliğini kuşatacaktır.[107]

Bu, aynı zamanda çağdaş kapitalizmi nitelendiren duygusal yoksullaşmaya da son verecektir. Bugün, insana has yaşamsal ihtiyaçlar olan sevgi ve bağlanma, "yasa dışı ihtiyaç" biçimleri olmuştur.[108] Toplumlarımızda insanın daha önce emsali görülmemiş biçimde atomlaşması, duygusal varlığını sürdürebilmek için daha önce emsali görülmemiş biçimde romantik aşka bağımlı olunma haline yol açar. "Sevilenin seveni artık sevmeyip terk etmesinin" korkunç sonuçlarından biri, Kollontay'ın sözcükleriyle "acı ve vahim bir terk edilmişlik, sınırsız bir yalnızlık hissiyatı"[109] olur. Hiçbir aşk sonsuz ve değişmez değildir, öyle olması da beklenmemelidir ve değişim her zaman acı verici olabilir. Fakat cinsel özgürlüğe ilişkin ütopyacı bir görüş, umutsuzca sıkı sıkıya bağlı olunan sonsuz ve değişmez aşk yanılsamasından kurtulmanın bir yolunu ortaya çıkarabilir.

107. Kollontay, s. 231, 230, 259, 276, 278, 285, 288.
108. Hennessy 2000, s. 216 (alıntı: Deborah Kelsh), 228.
109. Kollontay 1978, s. 69.

Bu ütopyacı görüşün hayata geçirilmesi, uzun ve dolambaçlı bir yolun katedilmesini gerektirecektir. Bu yolda hem bireylerin, arkadaşların ve âşıkların hayatı farklı yaşama uğrundaki kişisel çabaları, hem de salt reformlardan ötesini hedeflemekle birlikte reformlara yönelik büyük kapsamlı toplumsal hareketlilikler bulunmaktadır. Queer antikapitalistlerin, bireysel düzeyde mevcut olan cinsiyet bükücülük ile transları ve diğerlerini katı cinsiyet ikiliklerinden özgürleştiren yasal değişikliklerle bir araya getirmenin yollarını bulması gerekecektir. Poliamori denemeleri ile hanelere ilişkin yasal seçeneklerin artırılması ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesinin iptal edilmesi için alınacak önlemleri bir arada yürütmemiz gerekecektir. Bir yandan küresel sermaye kuruluşlarını devirmeye çalışırken, gündelik hayatta da homonasyonalizme ve ırkçılığa direnmemiz gerekecektir. Bir yandan da her şeyin herkese yettiği ve kaynakların demokratik biçimde yönetilip adil olarak bölüştürüldüğü bir toplum kurarken, aşırı tüketiciliği ardında bırakmış hayatlar sürmemiz gerekecektir.

Queer antikapitalizme giden yol üzerindeki zorluklar göz korkutucudur. Fakat ancak onlarla yüzleşirsek kökten farklı ve daha iyi bir dünya yaratmayı umut edebiliriz. Onları iyimser bir azimle ele almamız gerekmektedir, bizler de bunu yapmaya muktediriz.

Cinsiyetin ve Ulusun Ötesinde

Eşcinsel/düzcinsel ikiliğinin cinsiyetçi arzu kavrayışına karşı çıkmak, bugünün dünyasının kapsayıcı cinsiyet yapılarına eleştirel bir yaklaşımı getirecektir. Bu, Marksizm ile feminizmin "queer ittifakını"[110] gerektirir ve bu ittifak "cinsiyet sınırlarının geçirgenliği"[111] konusunda mutabakata dayalı olmalıdır.

Geçirgen cinsiyet sınırları arayışında olmak, kadın ve erkek kategorilerinin ya da erkeksi ve kadınsı özniteliklerinin yeryü-

110. Aruzza 2013, s. 124.
111. Shah, Raj, Mahajan ve Nevatia 2012, s. 234.

zünden silinmesi beklentisi içerisinde olmak demek değildir. Bu sadece karşımıza çıkan her insanın anında ya kadın ya da erkek olarak anlaşılması gerektiği ve erkek ya da kadın olarak tayin edilenlerin makbul erkeksi ve kadınsı davranış sınırları çemberinin çeperi içerisinde yaşayacağı şeklindeki baskın olma niteliğini koruyan beklentilere karşı çıkmak demektir. Oysa, gender queerlerin her geçen gün daha kendinden emin şekilde ileri sürdüğü gibi, her insan erkeksi ve kadınsı özniteliklerin kendine özgü ve akışkan bir birleşimini bünyesinde barındırabilir; interseksların ve transların her geçen gün daha görünür kıldığı gibi, pek çok insan erkek ve kadın fiziksel özelliklerinin kendine özgü ve değişkenlik gösteren birleşimleri barındıran "arada olan bedenlere" sahip olabilir. Evrensel tek cinsiyetli insan beklentisi (buna lezbiyen ve gey insanlar da dahildir) bir kez kırıldığında giysi, süs, beden tipi ve davranış değişkenliği için çok büyük bir özgürlük alanı açılabilir. Konuya arzu üzerinden yaklaşacak olursak da insanlar farklı ilişkilerinde veya hayatlarının farklı safhalarında ya da anlarında erkeksiliğin, kadınsılığın veya androjenliğin farklı yönleri ya da kesişim noktalarına çekilmeye, heyecan duymaya giderek daha açık olabilir.

Bunların hiçbirinin zahmetsizce ya da salt bireysel veya salt küçük bir grup düzeyinde gerçekleşmesi mümkün değildir. Cinsiyet, kültürel ya da tarihsel bir kaza değildir, cinsiyetli üretim ve üreme sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Neoliberalizm, kapitalizmin cinsiyet boyutunu bazı açılardan daha esnek ve tercihe bağlı kılmıştır fakat bazı açılardan da daha kolektif destek mekanizmalarını zayıflatarak, toplumun cinsiyetli temel birimlerini daha kaçınılmaz hale getirmiştir. Neoliberalizmin otuz yılı zarfında, LGBT politikası bile çarpıtılmıştır. Radikal bir eşcinsel politikanın ona yeni ve farklı bir şekil vermesi, trans karşıtı ayrımcılığa karşı ve bedensel geçiş operasyonlarına kamu kaynakları sağlanması için verilen mücadeleler gibi pek yaygın olmayan mücadelelere tam bir adanmışlık göstermesi gerekecektir. Aynı zamanda, sosyalist feminizmin

ana meseleleriyle –cinsiyet, aile ve emeğin toplumsal yeniden üretimi– yeniden ilgilenmeye başlanmasını ve LGBT'lerin günlük yaşamları ve hayatlarını idame ettirmeleriyle ilgili olarak bu meselelerde nelerin tehlikede bulunduğunu göstermesi gerekecektir. LGBT özgürleşmesi, üreme özgürlüğü ve çocuk bakımı ile beraber ev içi emeğin kamulaştırılmasıyla ilintili kapsamlı bir programa eklemlenmeli, bu program kâr oranlarının sürdürülmesi ve sermaye birikiminin ön koşullarıyla çatışan bir program olmalıdır.

Tüm kamu hizmetleri gibi, kamulaştırılan çocuk bakımı ve ev içi emek için de kamusal kaynakların olması gerekir. Bu, sermayenin bakış açısından kazanç havuzundaki –elbette (halen büyük bir çoğunlukla kadınlar, ücret karşılığında olması halinde siyah, göçmen ve düşük gelirli kadınlar tarafından gerçekleştirilen) aile içi ücretsiz emekle karşılaştırıldığında ehven olan– bir atık borusudur ve özellikle kriz zamanlarında göze batar. Bundan başka, siyahlara, göçmenlere ve yoksul ailelere karşı ısrarla sürdürülen suçlamaların bizlere sürekli hatırlattığı gibi, ailelerin halen çocukları ve gençleri verimli (kârlı) işlere yönlendirme ve kendi paylarına bunu aksatacak olan her türlü tutumu engelleme gibi çok önemli bir işlevleri vardır. Özellikle heteronormatif ailelerden kaçıp bağımsızlık kazanmaya çalışan genç LGBT'ler bakımından düşünülecek olursa LGBT'lerin gereksinimlerini karşılamak için kamusal kaynaklara talip olmaları veya homonormatif olmayan hane ve cemaat hakları talep etmeleri, haliyle hâkim neoliberal uzlaşıya bir meydan okuma içerir. Bu gerek Güney Asyalı *hijra*lar gerek evinden kaçmış New Yorklu gençler olsun, sadece alternatif hanelerin sosyal destek talepleri için geçerli değildir. Mevcut ailelerin ve cemaatlerin içeriden queerleştirilmesini teşvik etme çabaları için de geçerlidir. Bu çabalar da LGBT'lerin doğuştan içerisinde bulundukları aileleri ve cemaatleri içerisindeki konumlarını güçlendirmek için onlara gereken ekonomik kaynakların ve müttefiklerinin olmasına bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, iş, gelir, ağ ve politik örgütlenmenin olmasına bağlıdır.

Ev içi emeğin özelleştirilmiş hizmet kapsamında olmasına karşıt olunmasıyla birlikte mevcut erkeksilik ve kadınsılık normlarına direnilmesi de heteronormatif aile için aynı derecede tehdit oluşturmaktadır. Neticede, heteronormatif aile erkek ve kadın kimliklerinin atandığı (çocukların "oğlan" veya "kız" çocuklaştırıldığı) ve beklenen erkeksi ve kadınsı davranış temellerinin öğretildiği ilk yerlerden biridir. Heteronormatif aileler aynı zamanda (bugünlerde giderek artan biçimde) toplumsal cinsiyet rollerinden sapan çocukların kendilerine özgü lezbiyen, gey veya trans normalleşme biçimlerine nasıl erişebileceklerini öğrenmeye başladıkları yerdir. Uzmanlar, medyanın ve okulların sonradan oynadığı rolün büyük olmasıyla birlikte, ailenin anahtar niteliğinde olduğunda görüş birliği içerisindedirler ve genel geçer uzmanlara karşıt görüşlerde olan queer uzmanların bakış açısı da aynı yöndedir.

Yeni aile biçimleri oluşturmak için LGBT'lerin ortaya koydukları çabaların pek çoğu, atomlaştırıcı kapitalist akıma karşı yeniden daha geniş kapsamlı cemaatlerle bağlanma teşebbüsü niteliğindedir. Fakat bu çabanın başarıya ulaşması için devrimci bir sorunun ortaya atılması gereklidir: "Kapitalizmin hayatın düzenlenmesine ilişkin halihazırdaki yöntemleri –üreme ve çocuk yetiştirme alanlarının özelleştirilmesi; sürekli daha çok sayıda yetişkinin iş piyasasına girmeye zorlanması; çekirdek ailenin erişebileceği kaynakların azalması– yapılabilecek en doğru şey midir?"[112]

Kollontay bir asır önce, "zorunlu biçimde tecrit edilmiş ailenin" artık "yalnızca faydasız değil, zararlı" olduğu için "yok olmaya mahkûm" olduğuna ikna olmuştu.[113] Bugünün radikal queer politikası, ev içi yaşamın düzenlenmesinin daha bilinçli, daha açık, daha kolektif yöntemleri üzerine düşünmek konusunda Kollontay'ın bir asır önceki radikal Bolşevizm'ine yaklaşmalıdır. Bu ütopik görüş, hem cemaatin bağımsızlığının *hem de* bireysel bağımsızlığın gelişeceği bir dünyada, ekono-

112. D'Emilio 2002, s. 190, 43.
113. Kollontay 1978, s. 71, 226.

mik alternatifler oluşturulmasında queerleri birleştirmenin yollarını içermelidir.[114] LGBT dostu ev ortamı alternatiflerinin yaratılması, çocukların "güvenliğe ve düzenli sürekliliğe" olan gereksinimlerinin "çekirdek ailenin sıkı ve kendi içindekilerin haricini dışlayıcı ilişki biçimlerinin bir benzerini taklit etmeksizin" karşılanmasına katkı sağlayabilir; bu tanım aynı derecede sıkı ve dışlayıcı olabilen yeni normalleşmiş hemcins çift ve çocuklardan oluşan aile birimi için de geçerlidir. Dolayısıyla, bunlar gerçek anlamda birer alternatif olacaklarsa, düzcinsel normalliğini olduğu kadar gey normalleşmesini de aşmaları gerekmektedir. Bunların, özgür bir tercihle seçilmiş cinsel ve ortak ebeveynlik ilişkilerinin –birlikte ebeveynlik yapanların mutlaka cinsel partnerler olması gerekmediğini de tanımak suretiyle– değerini olumlamaları, ayrıca bunu gerçekleştirmek için cinsel bağımsızlığın ve zaman ve para imkânlarına erişimin son derece önemli olduğunun farkında olmaları gerekmektedir.[115]

Cinsellikleri ne şekilde olursa olsun ve ne şekilde ebeveyn olmuş olurlarsa olsunlar, tüm ebeveynler ve ebeveyn olmak isteyenler için, biyolojik anne-baba olmayıp çocukların bakımı ve yetiştirilmesiyle ilgili işleri ve onlarla birlikte yaşamanın mutluluğunu paylaşan bireylerin oluşturduğu hane biçimlerinin büyük avantajları olacaktır. Kollontay, babalığın "evlilik vasıtasıyla olan değil", gönüllü seçilen bir şey olması gerektiğini ve annelerin "herkesin [her çocuğun]...annesi olmayı öğren[ebileceğini]" düşünüyordu. "Komünist toplum, çocuğun eğitimiyle ilgili tüm vazifeleri üstlenecektir; ancak ebeveynliğin verdiği mutluluk, bunun kıymetini bilecek olanlardan esirgenmeyecektir"[116] şeklinde bir öngörüsü vardı. Ancak aşağı yukarı bu çizgiler çerçevesinde düzenlenecek olan bir ev hayatının var olduğu bir toplum, bireylerin içinde yetiştikleri hanelerde ve cemaatlerde eşcinsel arzunun tam anlamıyla bütünleşebildiği ve kabul gördüğü bir toplum olabilir.

114. Jakobsen 2012, s. 32.
115. Brenner 2000, s. 215, 259.
116. Kollontay 1978, s. 227-8, 230, 258.

Gerçek anlamda queer bir dünyanın yaratılması aynı zamanda, sadece emperyal askeri ve ekonomik iktidara karşı koymakla kalmayıp emperyalizmin cinsiyet ve cinsellik anlayışlarımızı çarpıtma yollarına da direnen yeni tür bir enternasyonalizmin yaratılmasını gerektirecektir. Queerler günümüzde, küresel bir dünyada, ulusaşırı bir imge ve üretilmiş nesne akışı, ulusaşırı turizm ve seks ticareti, queer kitlelerin kıtalar arası göçü gibi olgularla birbirlerine bağlanmış olarak yaşamaktadır. Ancak homonasyonalizm, "gerçek" lezbiyen/gey kimliği büyük çoğunluğu emperyalist ülkelerde yaşayan beyaz ve orta sınıftan erkekler ve kadınlardan oluşan "normal" bir azınlığın ayrıcalığı olmakla sınırlandırmaktadır. Homonasyonalizmin diktiği engellerin yıkılması için küresel ve ırkçılık karşıtı bir dayanışma gereklidir. Ancak o zaman ne devletlerin sınırlarının, ne ten renginin ne de hangi dine mensup bir sosyal çevreden gelindiğinin önemli olduğu, tüm dünyayı birbirine bağlayan erotik bir kültürün tüm bunların önüne geçeceği bir dünyayı mümkün kılarak, heteronormativiteye ve homonormativiteye karşı tüm dünya çapında bir itiraz, kapitalizm karşıtı küresel hareket ile kaynaştırılabilir.

Geleceği Queerleştirmek

Mevcut kapitalizmin, bunları karşılayamayacak olan LGBT'lere fiilen istihdam, konut ve müsait barınma olanaklarına erişimde eşit yasal haklar sağladığı bir dünyada cinsel özgürleşme, geçici olmayan ekonomik ve toplumsal eşitliğin elde edilmesini kapsamına dahil etmelidir. Bu yüzden, eşcinsel ve düzcinselin ötesinde, heteronormatif veya homonormatif ailelerin ötesinde olası bir queer gelecek talep etmek, kapitalizmin ötesinde bir olası geleceği talep etmek demektir. "Her yaratıcı sosyalist düşüncenin ütopik bir boyutu olması muhtemeldir"[117] diye yazan Perry Anderson'ın nokta atışı yaptığı tespitteki gibi, siyaset biliminin ütopyacı boyutunda diretmek demektir. "Bizler kapitalist geleceklerin imkânsız oluşuna karşı

117. Anderson 1980, s. 175, dipnot 34.

çıkarak, bu gelecekleri olumsuzlayıp bambaşka bir geleceği sahneye koyacağız."[118]

Kapitalizmi geride bırakacak bir queer gelecek talebi, "özerklik ve güvenliğin birbirini dışlamadığı, aksine yan yana var olduğu" bir toplum talebidir. Böyle bir toplumun esas zeminini "her birimizin güvenli bir yere sahip olduğu toplumsal birimi genişletecek komşu kurumların –kliniklerden gösteri merkezlerine– mevcut olduğu, mahremiyet ile cemaatin bir arada var olabildiği, cemaatin veya işçilerin idaresinde olan gündüz bakımı, barınma hizmetleri"[119] sağlayabilir. Bu tür sosyal destek biçimlerinin sürdürülüp yönetilmesi için, aynı zamanda bireysel bağımsızlığın cemaatle mümkün olabildiğince uyumlu biçimde ve eşzamanlı var olması için en iyi dayanak, son derece katılımcı olan bir demokrasi olacaktır. Bu vizyon, queerleşen ve queerleşmesi gereken toplumsal hareketlere bir ufuk açmalıdır, bu hareketler: ACT UP ve Tedavi Yönlendirme Kampanyası gibi grupların küresel çapta yeniden şekillendirdiği sağlık hareketleri ve queerleşmesi henüz ileri seviyede olmayan barınma ve eğitim hareketleriyle yaşlı ve genç bireylerin haklarıyla ilgili hareketlerdir.

Hennessy, "insan gereksinimlerini [karşılamanın] tarihin ana hattı" olduğunu hatırlatıyordu. Bunlar, tarihsel olarak gelişen; ancak sosyal ilişkiler vasıtasıyla karşılanabilecek olan ve "insanın duyumsama ve arzu duyma kapasitesini doyurmayı" içeren gereksinimlerdir. Kolektif olarak tatmin edilebilecek olan fiziksel gereksinimlerin yanında, aşkın farklı türlerine gereksinimler de mevcuttur: "Arkadaşlar arasında uzun süreli bağlılık ya da derin ve sürekli gönül bağı, bir çocuk ile bakıcısı arasındaki bağ veya çok sayıda başka aşk çeşidi."[120] Tüm bu gereksinimlerin karşılanması queer bir ütopyanın bir parçası olarak gerçekleşmelidir: Gerçekleştirilecek bir plan değil, eyleme yönlendirmek için hazırlanmış bir dizi hedef olarak.

118. Rosenberg ve Villarejo 2012, s. 7.
119. D'Emilio 1983a, s. 110-11.
120. Hennessy 2000, s. 210, 205.

Bununla birlikte, sosyalist gelenekte "ütopya" sözcüğünün olumlu anlamının yanında aşağılayıcı bir anlamının olması tesadüf değildir. Post-kapitalist gelecekte çare aramak, böylesi bir geleceği kurma kapasitesine sahip bir temsiliyete inandırıcı biçimde dikkat çekmediği müddetçe, mevcut kapitalizmin sözde kaçınılmazlığını doğrulama riskini taşımaktadır.

Marksist gelenek, haklı olarak, merkezinde işçi sınıfının toplumsal gücü –kapsamlı, büyüyen, çeşitlilik içeren ve parçalardan oluşan yaşamını sürdürmek için işe ihtiyacı olanların oluşturduğu kesim– olmaksızın bu tip hiçbir geçiş temsiliyetinin mümkün olmadığının üzerinde durur. İşçi hareketini içeriden ve dışarıdan queerleştirmeye çalışan LGBT işyeri aktivistlerine çoğu zaman şevk veren şey strateji anlayışı olmuştur. Ancak genel olarak bugünün LGBT hareketleri hemen hiçbir zaman bunun bir parçası olmamaktadır. Bu bakımdan, queerler 1980'lerde başlayan sınıf alanından çekilmiş olmakla göze çarpma halini devam ettirmektedir. Çoğunlukla "yeni" toplumsal hareketler olarak adlandırılan post-yapısalcılar ve post-modernistler, eski solun işçi sınıfının öncü rolü şeklindeki ekonomist görüşe ve onun öncü kuvvet olarak "tek" işçi sınıfı partisi düşüncesine ilk kez ve meşru biçimde karşı çıktıkları için queerlere sempati duyarlar. Sonradan, daha tehlikeli biçimde, ezilenleri temsil etmek üzere genel olarak toplumsal hareketlerin temsilcisi olma yarışına girdiler.

Hem anaakım LGBT örgütler hem de daha radikal queer topluluklar, sınıfsal ve post-modernist kuramsallaştırmadan geri çekilerek gerçek anlamlarından, farklı yollardan da olsa, kaymış oldular. Özellikle emperyalist ülkelerde anaakım örgütler genellikle kendilerini gerçek hareketlerden ziyade, birer lobi olarak görürler; queer topluluklar ise kendilerini genellikle, kendilerinden başka hiç kimseyi temsil etme arzusunda olmayan altkültür ve aktivist kolektifleri olarak görürler. Her ikisinin benlik algısı da dönüşüme dair umutların inkârıdır. Queer antikapitalistlerin LGBT hareketleri farklı bir zeminde yeniden kurmanın yollarını araması gerekmektedir.

Bugünün geniş kapsamlı ve çeşitlilik içeren işçi sınıfının gerçekliklerini yansıtacak şekilde güncellenmiş bir işçi sınıfı queer perspektifi, hem anaakım lobilere hem de marjinal queer kolektiflere güçlü bir alternatif oluşturabilir. Bu, geniş kapsamlı olarak tanımlanmış bile olsa işçilerle sınırlı ya da içerisinde işçi sınıfından olmayan queerlerin daha düşük bir statüde olacağı bir hareket olacağı anlamına gelmez. Dar bir bakış açısıyla işyerine ya da ekonomi meselelerine odaklanacak bir hareket de olmayacaktır. Ancak hem işçi sınıfının toplumu dönüştürmedeki stratejik rolü hem de işçi sınıfının doğrudan demokratik temeller üzerinde güçlü bir ses sahibi olma talebi göz önünde bulundurulduğunda, gerçek bir queer radikalizmin işçi sınıfının kendini rahat hissedeceği alanlarda mevcut olması gerekmektedir. Ayrıca tüm meselelerini ve kampanyalarını, günümüzde sınıftan ayrılamaz olan cinsiyet, cinsellik, ırk, kültür ve cemaat boyutlarıyla sıkı sıkıya iç içe geçmiş olan sınıfa yönelerek zerk etmesi gerekmektedir.

Radikal queerler demokrasiyi queerleştirerek, resmi demokrasinin alışkanlıklarından, en çok dışlananlar da dahil olmak üzere, uygulamada kitlelerin kendi görüşlerini ve menfaatlerini tam anlamıyla ifade edecekleri ve ileri seviyeye getirecekleri şekilde görev alabileceklerini ortaya koyabilir. 1960'lardan itibaren muhtelif zamanlarda, diğer aktivistler gibi queer aktivistler de aslında bunu göstermeye başlamıştır. Taban demokrasisine bunun gibi bir queer katkısı, küresel adalet hareketi için özellikle uygun ve ihtiyaç duyulan bir katkıdır; 2013 yılındaki Tunus Dünya Sosyal Forumu'nda önerilen ve Arap Baharı ile Güney Avrupa ayaklanmalarının yarattığı büyük değişimlerle harekete geçirilebilecek olan da budur. Buna bürokrasinin önünü tıkadığı işçi hareketi ve diğer toplumsal hareketlerde de, neoliberalizmde hayatın zorunluluklarına uyum sağlamaktada da aynı derecede ihtiyaç vardır. Tüm bunlar çerçevesinde queer radikalizm, dönüşümün temsilcileri olarak hareketlerin ortak misyonunu yeniden ortaya koyacak bir militan solun parçası olabilir ve olmalıdır.

Queer antikapitalizm potansiyelinin geniş kapsamlı şekilde tanımlanması, soldan sağa tüm LGBT yelpazesini de içine alacak şekilde bir tür "herkesi kapsayan" "bir" gey hareketinin dahi yeniden var olabileceği fikri üzerine düşünür. Kanun kaçağı sayıldıkları zamanlarda tüm cinsel muhaliflerin, önyargının duvarlarına hücum etmekte belli bir ortak menfaatleri vardı. Bugün, kimi geyler adeta o duvarlara tırmanmakta, hatta güvenle o duvarların ardında yaşamakta ve itibarsızlaştırılmış olan müttefiklerin ancak onları daha fazla refah ve güç kazanmaktan alıkoyabileceğini hissetmektedirler. Farklı akımların ve farklı bireylerin oluşturdukları güç birliklerinin yerini, konudan konuya göre çeşitlilik arz eden cinsel kimliklerin iş birliklerinin alması LGBT geleceğinin imajı bakımından daha çok anlam ifade edebilir. Bu güzergâha göre, geniş kapsamlı radikal sol, itibarlı yeni lezbiyen/gey sağına karşı çıkmasıyla yeni queer sol için güçlü bir müttefik haline gelmelidir.

Heteronormativiteyle tüm bağını koparan ve queer öz-örgütlenmeye tam destek veren bir sol –"birçok başka hak çiğnenmekteyken, yakın zamanlarda elde edilmiş olan gey haklarının kapsamının genişletilmesi şöyle dursun, güvence altında olabileceği"[121] yanılgısına getirilecek bir LGBT itirazıyla birlikte– anahtar niteliğindeki çözüm yoludur. Ya da Cathy Cohen'in ifade ettiği gibi: "Onların yalanlarına inanmayın, sadece onların arasına dahil edilmemiz her şeyi farklı kılmayacak." Bu yalnızca, kabul gören ayrıcalıklı grubun elde ettiği kazanım en iyi ihtimalle baskıcı bir topluma dahil edilmekken, "en sapkın ve atipik olarak görülen[lerin] bir başka dışlama sistemiyle karşı karşıya kalacakları" anlamına gelecektir.[122]

Bu, solun kendisinin dönüşmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Radikal politikanın, en detaylı yönlerini ve toplumun dışına itilmiş kimselerin en hakir görülenlerini de kapsayacak şekilde insan deneyiminin tamamını kuşattığı zamanlar olan 1960'lar ve 1970'lerin neredeyse unutulmuş olan özgürlükçü

121. Lumsden 1996, s. xxi.
122. Cohen 1999, s. 113-15.

saiklerini geri getirmesi gerekmektedir. Ayrıca, içerisindeki saflar arasında queerlerin kendilerini ilk defa diğerleriyle eşit ve tamamen rahat hissetmesi için, solun heteronormatif tutum ve alışkanlıklardan oluşan kendi kültürünü arındırması gerekmektedir. Amber Hollibaugh'un çağrısına kulak vermek gerekmektedir: "Son olarak, herhangi bir uzlaşma veya lütuf söz konusu olmaksızın, bırakın da cinsellik ve arzunun politikamızda gerçekten önemli ve etkin bir yeri olsun."[123]

Yeni radikal queer politika, hem LGBT'lerin büyük kesimini radikalleştirerek hem de toplumsal ve politik mücadelenin radikal queer çevrenin büyük bölümü tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlayarak, hemcins inşalarının ve benlik algılamalarının son yıllarda çarpık bir hal almış olan yönlerinden temelden farklı bir yöne kaydırılmasını gerektirecektir. LGBT özgürleşmesine ilişkin en verimli yaklaşımlar muhtemelen cinsel radikalizm ile güç birliği oluşturmayı bir arada gerçekleştirenler, LGBT taleplerini daha geniş kapsamlı toplumsal dönüşüm stratejileriyle ilişkilendirenler ve bağımsız queer toplulukların yanı sıra birleştirici sol örgütler kuranlar olacaktır. LGBT işçiler, siyahlar, göçmenler ve dışa bağımlı dünyada yaşayan insanlar hep birlikte, cinsel özgürlük fikrini "mücadelenin, direnişin ve toplumsal dönüşümün vazgeçilmez koşullarıyla"[124] zenginleştirerek queer solun yeniden inşa edilmesine kendi özgün katkılarını yapabilir.

Queer sol şayet bu çetin işlere kendini adar ve göğüs gerebilirse, ona çok ihtiyacı olan bir dünyada umudun, nihayet neoliberal krizin ve şiddetin sınırlarından her yere nüfuz etmiş bir haz dünyasına ve gerçek özgürlüğe doğru kaçıp kurtulma umudunun yeniden doğuşuna hayati önem taşıyan bir katkı yapabilir. Yeni, daha iyi bir dünya için verilecek bu mücadelede queer sol, dönüşüm sürecinin mütemadiyen yoldaşların içten sevgisinden ilham alması yönünde uğraş verebilir.

123. Hollibaugh 2011/2012a.
124. Gevisser ve Cameron 1994, s. 5.

Kaynakça

Abolafia Aguita, Luis, "We Recommend: Aid Conditionality and Respect for LGBT People['s] Rights" (2013) Erişim adresi: http://www.sxpolitics.org/?p=7369

Abramovitz, Mimi vd., "Beyond Same-Sex Marriage: A New Strategic Vision for all our Families & Relationships" (2006) Erişim adresi: http://www.beyondmarriage.org/full_statement.html

Achcar, Gilbert, *The Clash of Barbarisms: September 11 and the Making of the New World Disorder,* Çev. Peter Drucker (New York: Monthly Review Press, 2002)

Achcar, Gilbert, *Eastern Cauldron: Islam, Afghanistan, Palestine and Iraq in a Marxist Mirror,* Çev. Peter Drucker (New York: Monthly Review Press, 2004)

ACT UP 2000, "Treatment for all...Now!" (20 Temmuz) Erişim adresi: http://www.actupny.org/reports/durban-access.html

Adam, Barry D., "Structural Foundations of the Gay World" *Comparative Studies in Society and History* 27, 4 (1985), s. 658-71

Adam, Barry D., "In Nicaragua: Homosexuality Without a Gay World" *Journal of Homosexuality* 24, 3-4 (1993), s. 171-81

Adam, Barry D., Jan Willem Duyvendak ve André Krouwel, "Gay and Lesbian Movements beyond Borders? National Imprints of a Worldwide Movement" B.D. Adam, J.W. Duyvendak ve A. Krouwel (ed.) *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement* (Philadelphia: Temple University Press, 1999)

Adam, Barry D., J.W. Duyvendak ve A. Krouwel (ed.) *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement* (Philadelphia: Temple University Press, 1999)

Agustine, Sri, Evilina Sutrisno, Lily Sugianto, Ignatia Maria, Irene Augustine, Sigit ve Afank Mariani, "Female Transgender: Gender & Sexual Identities among Transgender Female to Male Persons in Jakarta" S.E. Wieringa (ed.) *Women-Loving-Women in Africa and Asia: Trans/Sign, Report of Research Findings* (Amsterdam: Riek Stienstra Fonds, 2012)

Aldrich, Robert, *Colonialism and Homosexuality* (Londra: Routledge, 2003)

Alekseyev, Nikolay, "Fighting the Gay Fight in Russia: How Gay Propaganda Laws Actually Only Help", *RT News*, Erişim adresi: http://www.rt.com/op-edge/russia-gay-rights-sochi-945/

Alexender, Michell, *The New Jim Crow: Mass Incarceration in the Age of Colorblindness* (New York: New Press, 2010)

Alston, Philip vd., *The Yogyakarta Principles: Principles on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity* (Cenevre: International Commission of Jurists, 2007) Erişim adresi: http://www.unhcr.org/refworld/docid/48244e602.html

Altman, Dennis, *Homosexual: Oppression and Liberation* (New York: Avon Books, 1971)

Altman, Dennis, *The Homosexualization of America, The Americanization of the Homosexual* (New York: St. Martin's Press, 1982)

Altman, Dennis, "Rupture or Continuity? The Internationalization of Gay Identities", *Social Text* 14(3) (1996), s. 77-94

Altman, Dennis, "The Emergence of Gay Identities in Southeast Asia", Peter Drucker (ed.) *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Althusser, Louis, *Lenin and Philosophy and Other Essays*, Çev. Ben Brewster (New York: Monthly Review Press, 1971)

Althusser, Louis, *For Marx*, Çev. Ben Brewster (Londra: Verso, 1979)

Alvarez, Sobia E., "Translating the Global: Effects of Transnational Organizing on Local Feminist Discourses and Practices in Latin America" *Cadernos de Pesquisa* 22 (2000), s. 1-27

Amer, Sahar, "Medieval Arab Lesbians and Lesbian-like Women" *Journal of the History of Sexuality* 18(2) (2009), s. 215-36

Anderson, Perry, *Considerations on Western Marxism* (Londra: Verso, 1979a)

Anderson, Perry, *Lineages of the Absolutist State* (Londra: Verso, 1979b)

Anderson, Perry, *Arguments within English Marxism* (Londra: Verso, 1980)

Andrews, Edmund L., "Economic Inequality Grew in '90s Boom, Fed Reports" *New York Times* (23 Ocak 2003)

Angell, Marcia, "The Women at the Top" *New York Review of Books* 61(5) (2014), s. 18-21

Aptheker, Bettina, "Keeping the Communist Party Straight, 1940s-1980s" *New Politics* 45 (2008), s. 22-7. Erişim adresi: http://www.newpol.org/content/keeping-communist-party-straight-1940s-1980s.

Arditti, Rita, Renate Duelli Klein ve Shelley Minden (ed.), *Test-Tube Women: What Future for Motherhood?* (Londra: Pandora Press, 1984)

Arguelles, Lourdes ve B. Ruby Rich, "Homosexuality, Homophobia, and Revolution: Notes Toward an Understanding of the Cuban Lesbian and Gay Male Experience", Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Arruzza, Cinzia, *Dangerous Liasions: The Marriages and Divorces of Marxism and Feminism* (Londra/Amsterdam/Pontypool: Resistance Books/IIRE/Merlin Press, 2013)

Badgett, M.V. Lee, "Beyond Biased Samples: Challenging the Myths on the Economic Status of Lesbians and Gay Men", Amy Gluckman ve Betsy Reed (ed.), *Homo Economics: Capitalism, Community and Lesbian and Gay Life* (Londra: Routledge, 1997)

Badgett, M.V. Lee ve Mary C. King, "Lesbian and Gay Occupational Strategies", Amy Gluckman ve Betsy Reed (ed.), *Homo Economics: Capitalism, Community and Lesbian and Gay Life* (Londra: Routledge, 1997)

Bannerji, Himani, "Building from Class: Reflections on 'Race', Gender, and Class", Sara Carpenter ve Shahrzad Mojab (ed.), *Educating from Marx: Race, Gender, and Learning* (New York: Palgrave Macmillan, 2011)

Bao, Daniel, "Invertidos Sexuales, Tortilleras, and Maricas Machos: The Construction of Homosexuality in Buenos Aires, Argentina, 1900-1950" *Journal of Homosexuality* 24(3/4) (1993), s. 183-219

Barbosa, Mariela, Heather Dashner, Penny Duggan, Carol McAllister ve Eva Nikell, "Introduction: Women and Economic Integration", Lisa Duggan ve Heather Dashner (ed.), *Women's Lives in New Globalized Economy* (Amsterdam: IIRE, 1994)

Barker, Nicola, *Not the Marrying Kind: A Feminist Critique of Same-Sex Marriege* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012)

Battan, Jesse F., " 'Socialism Will Cure all but a Bad Marriage': Free Love and the American Labor Movement, 1850-1910", Jesse F. Battan, Thomas Bouchet ve Tania Régin (ed.), *Meetings & Alcôves: Gauches et sexualités en Europe et aux Etats-Unis depuis 1850* (Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 2004)

Battan, Jesse F., Thomas Bouchet ve Tania Régin (ed.), *Meetings & Alcôves: Gauches et sexualités en Europe et aux Etats-Unis depuis 1850* (Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 2004)

Beachy, Robert, "The German Invention of Homosexuality" *Journal of Modern History* 82(4) (2010), s. 801-38

Beccalossi, Chiari, *Female Sexual Inversion: Same-Sex Desires in Italian and British Sexology, c. 1870-1920* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012)

Bello, Walden, "From Melbourne to Prague: The Struggle for a Deglobalized World" Erişim adresi: http://www.corpwatch.org/article.php?id=367

Ben Chikh, Madjid, "Chére Houria Bouteldja" *Minorités* 159. Erişim adresi: http://www.minorities.org/index.php/2-la-revue/1458-chere-houria-bouteldja.html

Bensaïd, Daniel, *Les Irréductibles: Théorémes de la résistance à l'aie du temps* (Paris: Textuel, 2001)

Bensaïd, Daniel, *An Impatient Life: A Memoir* (Londra: Verso, 2013)

Benstock, Shari, "Paris Lesbianism and the Politics of Reaction, 1900-1940" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Bergero Miguel, Trinidad, Susana Asiain Vierge ve Maria Dolores Cano-Caballero, "Hacia la despatologización de la transexualidad? Apuntes desde una lógica difusa" *Revista Norte de Salud Mental* 8(38) (2010), s. 56-64 Erişim adresi: http://www.psiquiatria.com/articulos/psiq_general_y_otras_areas/50521/

Bérubé, Alan, "Marching to a Different Drummer: Lesbian and Gay GIs in World War II" Ann Barr Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.), *Powers of Desire: The Politics of Sexuality* (New York: Monthly Review Press, 1983)

Bérubé, Alan, "Intellectual Desire" Susan Raffo (ed.) *Queerly Classed* (Boston: South End Press, 1997)

Besnier, Niko, "Polynesian Gender Liminality through Time and Space" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Black AIDS Institute, "Back of the Line: The State of AIDS Among Black Gay Men in America, 2012" (2012) Erişim adresi: http://www.blackaids.org/reports/back-of-the-line

Blackwood, Evelyn, "Breaking the Mirror: The Construction of Lesbianism and the Anthropological Discourse on Homosexuality" Evelyn Blackwood (ed.), *The Many Faces of Homosexuality: Anthropological Approaches to Homosexual Behavior* (New York: Harrington Park Press, 1986)

Blackwood, Evelyn ve Saskia Wieringa (ed.), *Female Desires: Same-Sex Relations and Transgender Practices across Cultures* (New York: Columbia University Press, 1999)

Blanco, Maria Gabriela, Susan Spronk ve Jeffrey R. Webber, "Now Is the Time!" *The Bullet* 683 (2012) Erişim adresi: http://www.socialistproject.ca/bullet/683.php

Bleys, Rudi C., *The Geography of Perversion: Male-To-Male Sexual Behavior Outside the West and the Ethnographic Imagination, 1750-1918* (New York: New York University Press, 1995)

Bloch, Ernst, *The Principle of Hope*, Volume 1 [Cilt 1], Çev. Neville Plaice, Stephen Plaice ve Paul Knight, (Cambridge, MA: MIT Press, 1986 [1954]) Erişim adresi: http://www.marxists.org/archive/bloch/hope/introduction.htm

Blum, Richard, "Equality with Power: Fighting for Economic Justice at Work" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/equality-with-power-fighting-for-economic-justice-at-work/

Boellstroff, Tom, "The Perfect Path: Gay Men, Marriage, Indonesia" *GLQ* 5(4) (1999), s. 475-510

Boellstroff, Tom, *The Gay Archipelago: Sexuality and Nation in Indonesia* (Princeton: Princeton University Press, 2005)

Bolin, Anne, "Transcending and Transgendering: Male-to-Female Transsexuals, Dichotomy and Diversity" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Bond, Patrick, " 'Deglobalisation?' Sure, but What's Next?" *Green Left Weekly* (26 Şubat 2003)

Boswell, John, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century* (Chicago: University of Chicago Press, 1980)

Bouteldja, Houria, "Universalisme gay, homoracialisme et 'mariage pour tous' " (2013) Erişim adresi: http://www.indigenes-republique.fr/universalisme-gay-homoracialisme-et-mariage-pour-tous-2/

Breitman, George, *The Last Year of Malcolm X: The Evolution of a Revolutionary* (New York: Merit Publishers, 1967)

Brenner, Johanna, *Women and the Politics of Class* (New York: Monthly Review Press, 2000)

Brenner, Johanna, "Transnational Feminism and the Struggle for Global Justice" *New Politics* 9 (2) (2003), s. 78-87

Brenner, Johanna, "Free-market Feminism" *Monthly Review* 62(7) (2010), s. 57-63 Erişim adresi http://monthlyreview.org/2010/12/01/free-market-feminism

Bréville, Benoît, "Homosexuels et subversifs" *Le Monde Diplomatique* (2011) Erişim adresi: http://www.monde-diplomatique.fr/mav/118/BREVILLE/47101

Brown, Carol, "Mothers, Fathers and Children: From Private to Public Patriarchy" Lydia Sargent (ed.), *Women and Revolution: A Discussion of the Unhappy Marriage of Marxism and Feminism* (Boston: South End Press, 1981)

Brown, Judith C., "Lesbian Sexuality in Medieval and Early Modern Europe" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr (ed.), *Hidden from History: Reclaiming Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Brown, Stephen, "Democracy and Sexual Difference: The Lesbian and Gay Movement in Argentina" B.D. Adam, J.W. Duyvendak ve A. Krouwel (ed.), *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics:*

National Imprints of a Worldwide Movement (Philedelphia: Temple University Press, 1999)

Browne, Kath, " 'By Partner We Mean...': Alternative Geographies of 'Gay Marriage' " *Sexualities* 14(1) (2011), s. 100-122

Bruce, Iain, *The Porto Alegre Alternative: Direct Democracy in Action* (Amsterdam: Pluto Press/IIRE, 2003)

Burt, Jo-Marie, "Sexual Politics in Latin America" [Giriş] *NACLA Report on the Americas* 31(4) (1998), s. 16

Butler, Judith, *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"* (New York: Routledge, 1993a)

Butler, Judith, "Imitation and Gender Insubordination" Henry Abelove, Michéle Aina Barale ve David M. Halperin (ed.), *The Lesbian and Gay Studies Reader* (New York: Routledge, 1993b)

Butler, Judith, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (New York: Routledge, 1999)

Califia, Pat, "A Personal View of the History of the Lesbian S/M Community and Movement in San Francisco" Samois (ed.), *Coming to Power: Writings and Graphics on Lesbian S/M* (Boston: Alyson, 1982)

Califia, Pat, *Public Sex: The Culture of Radical Sex* (San Francisco: Cleis Press, 2000)

Califia, Patrick, *Sex Changes: Transgender Politics* (San Francisco: Cleis Press, 2003)

Camfield, David, "Theoretical Foundations of an Anti-Racist Queer Feminist Historical Materialism" *Critical Sociology* (2014) Erişim adresi: http://crs.sagepub.com/content/early/2014/02/17/0896920513507790.abstract?rss=1&patientinform-links=yes&legid=spcrs;-0896920513507790v1

Carr, Cynthia, *Fire in the Belly: The Life and Times of David Wojnarowicz* (New York: Bloomsbury, 2012)

Carr, Edward Hallett, *The Bolshevik Revolution 1917-1923, Cilt 1* (New York: W.W. Norton & Company, 1985)

Carrier, Joseph (1975). *Urban Mexican Male Homosexual Encounters.* Yayımlanmamış doktora tezi, University of California, Irvine.

Castronovo, Russ ve Dana D. Nelson (ed.), *Materializing Democracy: Toward a Revitalized Cultural Politics* (Durham, NC: Duke University Press, 2002)

Cervulle, Maxime ve Nick Rees-Roberts, *Homo exoticus: Race, classe et critique queer* (Paris: Amand Colin, 2010)

Chauncey, George, "Christian Brotherhood or Sexual Perversion? Homosexual Identities and the Construction of Sexual Boundaries in the World War I Era" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Chauncey, George, *Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World, 1890-1940* (New York: Basic Books, 1994)

Chou Wah-shan, "Individual Strategies for *Tongzhi* Empowerment in China" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Christian, Reed ve Anya Mukarji-Connolly, "What's Home Got to Do with It? Unsheltered Queer Youth" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/whats-home-got-to-do-with-it-unsheltered-queer-youth/

Clark, Anna, *The Struggle for the Breeches: Gender and the Making of the British Working Class* (Berkeley: University of California Press, 1995)

Cleminson, Richard, "Male Inverts and Homosexuals: Sex Discourse in the Anarchist *Revista Blanca*" Gert Hekma, Harry Oosterhuis ve James Steakley (ed.), *Gay Men and the Sexual History of the Political Left* (Binghamton: Harrington Park Press, 1995)

Cohen, Cathy J., "What is this Movement Doing to My Politics?" *Social Text* 17(4) (1999), s. 111-18

Cohen, Cathy J., "Punks, Bulldaggers, and Welfare Queens: The Radical Potential of Queer Politics?" E. Patrick Johnson ve Mae G. Henderson (ed.), *Black Queer Studies* (Durham, NC: Duke University Press, 2005)

Collins, Patricia Hill, "The Tie that Binds: Race, Gender and US Violence" *Ethnic and Racial Studies* 21(5) (1998), s. 917-38

Coontz, Stephanie, *The Social Origins of Private Life: A History of American Families 1600-1900* (Londra: Verso, 1988)

Coontz, Stephanie, *Marriage, a History: How Love Conquered Marriage* (New York: Penguin, 2005)

Coontz, Stephanie, *A Strange Stirring:* The Feminine Mystique *and American Women at the Dawn of the 1960s* (New York: Basic Books, 2011)

Crenshaw, Kimberlé, "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color" *Stanford Law Review* 43(6) (1993), s. 1241-99

Crompton, Louis, *Byron and Greek Love: Homophobia in 19th-Century England* (Berkeley: University of California Press, 1985)

Crosby, Christina, Lisa Duggan, Roderick Ferguson, Kevin Floyd, Miranda Joseph, Heather Love, Robert McRuer, Fred Moten, Tavia Nyong'o, Jordana Rosenberg, Gayle Salamon, Dean Spade ve Amy Villarejo, "Queer Studies, Materialism, and Crisis" *GLQ* 18(1) (2012), s. 127-47

DasGupta, Debanuj, "Queering Immigration: Perspectives on Cross-Movement Organizing" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/queering-immigration-perspectives-on-cross-movement-organizing/

Dashner, Heather, "Feminism to the Tune of the Cumbia, Corrida, Tango, Cueca, Samba..." *International Marxist Review* 2(4) (1987), s. 61-96

Davis, Angela, "Masked Racism: Reflections on the Prison Industrial Complex" *Color Lines: News for Action* (1998) Erişim adresi: http://colorlines.com/archives/1998/09/masked_racism_reflections_on_the_prison_industrial_complex.html

Davis, Madeline ve Elizabeth Lapovsky Kennedy, "Oral History and the Study of Sexuality in the Lesbian Community: Buffalo, New York, 1940-1960" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Davis, Mike, *Prisoners of the American Dream: Politics and Economy in the History of the US Working Class* (Londra: Verso, 1986)

D'Emilio, John, "Capitalism and Gay Identity" Ann Barr Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.), *Powers of Desire: The Politics of Sexuality* (New York: Monthly Review Press, 1983a)

D'Emilio, John, *Sexual Politics, Sexual Communities: The Making of a Homosexual Minority in the United States, 1940-1970* (Chicago: University of Chicago Press, 1983b)

D'Emilio, John, "Gay Politics and Community in San Francisco since World War II" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

D'Emilio, John, *The World Turned: Essays on Gay History, Politics, and Culture* (Durham, NC: Duke University Press, 2002)

D'Emilio, John ve Estelle B. Freedman, *Intimate Matters: A History of Sexuality in America* (Chicago: University of Chicago Press, 1997)

De Vela, Tesa Casal, Mira Ofreneo ve Marion Cabrera, "Surfacing Lesbians, Bisexual Women and Transgendered People's Issues in the Philippines: Towards Affinity Politics in Feminist Movements" S.E.

Wieringa (ed.), *Women-Loving Women in Africa and Asia: Trans/Sign, Report of Research Findings* (Amsterdam: Riek Stienstra Fonds, 2012)

Decter, Midge, "The Boys on the Beach" *Commentary* 70(3) (1980), s. 34-48

DeFlippis, Joseph N., "A New Queer Agenda: Introduction" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012a) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/introduction/

DeFlippis, Joseph N., "Common Ground: The Queerness of Welfare Policy" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012b) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/common-ground-the-queerness-of-welfare-policy/

Delleman, Lars, "Turks én homo: dat is een paradox" *GayKrant* 667 (2013), s. 45-52

Dequeecker, Ida, "Belgium: As Some Women Climb the Career Ladder, Others Are Sent Back to the Kitchen" Penelope Duggan ve Heather Dashner (ed.), *Women's Lives in the New Globalized Economy* (Amsterdam: IIRE, 1994)

Downing, Christine, *Myths and Mysteries of Same-Sex Love* (New York: Continuum, 1989)

Draper, Hal, *Karl Marx's Theory of Revolution, Volume II: The Politics of Social Classes* (New York: Monthly Review Press, 1978)

Draper, Theodore, *American Communism and Soviet Russia: The Formative Period* (New York: Vintage Books, 1986)

Drucker, Peter, "Warning Signs from San Francisco" *Gay Community News* (9 Haziran 1984), s. 5

Drucker, Peter, "Gay Liberation's Second Wave: What is Queer Nationalism?" *Against the Current* 43 (1993), s. 28-30

Drucker, Peter, " 'In the Tropics There is No Sin' " *New Left Review* 218 (1996), s. 75-101

Drucker, Peter, "Gays and the Left: Scratching the Surface" *Against the Current* 218 (1997), s. 35-37

Drucker, Peter, "Introduction: Remapping Sexualities" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000a)

Drucker, Peter, "Reinventing Liberation: Strategic Challenges for Lesbian/Gay Movements" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000b)

Drucker, Peter, " 'More Freedom' or 'More Harmony'? Henriette Roland Host, Jacques Engels and the Influence of Class and Gender on

Socialists' Sexual Attitudes" Jesse F. Battan, Thomas Bouchet ve Tania Régin (ed.), *Meetings & Alcôves: Gauches et sexualités en Europe et aux Etats-Unis depuis 1850* (Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 2004)

Drucker, Peter, "Changing Families and Communities: An LGBT Contribution to an Alternative Development Path" *Development in Practice* 19 (7) (2009), s. 825-36

Drucker, Peter, "The New Sexual Radicalism: Socialist Feminist Reflections on Queer Activism" *Against the Current* 146 (2010), s. 23-8

Drucker, Peter, "Byron and Ottoman Love: Orientalism, Europeanization and Same-Sex Sexualities in the Early Nineteenth-Century Levant" *Journal of European Studies* 42 (2) (2012), s. 140-57

Drucker, Peter (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Duberman, Martin B., Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Duggan, Áine, " 'Nobody Should Ever Feel the Way I Felt': A Portrait of Jay Toole and Queer Homelessness" *Scholar & Feminist Online* 10 (1/2) (2011/2012a) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/nobody-should-ever-feel-the-way-that-i-felt-a-portrait-of-jay-toole-and-queer-homelessness/#identifier_2_103

Duggan, Lisa, "The New Homonormativity: The Sexual Politics of Neoliberalism" Russ Castronovo ve Dana D. Nelson (ed.), *Materializing Democracy: Toward a Revitalized Cultural Politics* (Durham, NC: Duke University Press, 2012)

Duggan, Lisa, *The Twilight of Equality? Neoliberalism, Cultural Politics, and the Attack on Democracy* (Boston: Beacon Press, 2003)

Duggan, Lisa, "Beyond Marriage: Democracy, Equality, and Kinship for a New Century" *Scholar & Feminist Online* 10 (1/2) (2011/2012b) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/beyond-marriage-democracy-equality-and-kinship-for-a-new-century/

Duggan, Lisa ve Richard Kim, "A New Queer Agenda: Preface" *Scholar & Feminist Online* 10 (1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/preface/

Duggan, Penelope, *The Feminist Challenge to Traditional Political Organizing* (Amsterdam: IIRE, 1997) (üzerinde çalışılan taslak, no. 33)

Duggan, Penelope, "Prologue" [Önsöz], Cinzia Arruzza, *Dangerous Liaisons: The Marriages and Divorces of Marxism and Feminism*, Çev. Marie Lagatta ve Dave Kelly (Londra: The Merlin Press, 2013)

Duggan, Penelope ve Heather Dashner (ed.), *Women's Lives in the New Globalized Economy* (Amsterdam: IIRE, 1994)

Dyer, Richard, "Préface" [Önsöz], Maxime Cervulle ve Nick Rees-Roberts, *Homo exoticus: Race, classe et critique queer* (Paris: Armand Colin, 2010)

Ebert, Teresa, "The Matter of Materialism" Donald Morton (ed.), *The Material Queer: A LesBiGay Cultural Studies Reader* (Boulder: Westview Press, 1996)

Edge, Simon, *With Friends Like These: Marxism and Gay Politics* (Londra: Cassell, 1995)

Ellmann, Richard, *Oscar Wilde* (New York: Vintage Books, 1988)

Engels, Friedrich, "To Karl Marx" *Marx-Engels Collected Works*, Cilt 43 (Londra: Lawrence and Wishart, 22 Haziran 1869)

Engels, Friedrich, "Origins of the Family, Private Property and the State" *Marxists Internet Archive* (2000 [1884]) Erişim adresi: http://www.marxists.org/archive/marx/works/1884/origin-family/cho2d.htm

Engels, Jacques [Jelle Boersma], *De communist en zijn sexueele moraal* (Overschie: Uitgeverij 'Iskra', 1926)

Epprecht, Marc, "Outing the Gay Debate" *Southern Africa Report* 11(4) (1996), s. 14-16

Epprecht, Marc, "Sexuality, Africa, History" *American Historical Review* 114 (5) (2009), s. 1258-72

Escoffier, Jeffrey, "The Political Economy of the Closet: Notes Towards an Economic History of Gay and Lesbian Life before Stonewall" Amy Gluckman ve Betsy Reed (ed.), *Homo Economics: Capitalism, Community and Lesbian and Gay Life* (Londra: Routledge, 1997)

Etty, Elsbeth, *Liefde is heel het leven niet: Henriette Roland Holst, 1869-1952* (Amsterdam: Uitgeverij Balans, 1996)

Faderman, Lillian, *Odd Girls and Twilight Lovers: A History of Lesbian Life in Twentieth-Century America* (New York: Penguin, 1991)

Farber, Samuel, *Before Stalinism: The Rise and Fall of Soviet Democracy* (New York: Polity Press, 1990)

Farber, Samuel, *Cuba since the Revolution of 1959: A Critical Assessment* (Chicago: Haymarket Books, 2011)

Farrow, Kenyon, "A New Queer Agenda: Afterward: A Future beyond Equality" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/afterword-a-future-beyond-equality/

Feinberg, Leslie, *Trans Liberation: Beyond Pink or Blue* (Boston: Beacon Press, 1998)

Ferguson, Roderick A. ve Grace Kyungwon Hong, "The Sexual and Racial Contradictions of Neoliberalism" *Journal of Homosexuality* 59(7) (2012), s. 1057-64

Fernbach, David, *The Spiral Path: A Gay Contribution to Human Survival* (Boston/Londra: Alyson/Gay Men's Press, 1981)

Fernbach, David, "Biology and Gay Identity" *New Left Review* 228 (1998), s. 47-66

Floyd, Kevin, "Making History: Marxism, Queer Theory, and Contradiction in the Future of American Studies" *Cultural Critique* 40 (1998); s. 167-201

Floyd, Kevin, "Lukács and Sexual Humanism" *Rethinking Marxism* 18(3) (2006); s. 397-403

Floyd, Kevin, *The Reification of Desire: Toward a Queer Marxism* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009)

Ford, Clellan S. ve Frank A. Beach, *Patterns of Sexual Behaviour* (New York: Harper & Brothers, 1951)

Foucault, Michel, *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences* (New York: Vintage Books, 1973)

Foucault, Michel, *The History of Sexuality, Volume [Cilt] 1: An Introduction*, Çev. Robert Hurley (New York: Pantheon, 1980)

Foucault, Michel, *The History of Sexuality, Volume [Cilt] 2: An Introduction*, Çev. Robert Hurley (New York: Pantheon, 1990)

Fourth International [Dördüncü Enternasyonal], "The Fourth International and the Struggle for Women's Liberation" (1979) Erişim adresi: http://www.internationalviewpoint.org/spip.php?article1586

Fourth International [Dördüncü Enternasyonal], "Resolution on Lesbian/Gay Liberation" (2003) Erişim adresi: http://www.internationalviewpoint.org/spip.php?article177

Franco, Jean, "The Long March of Feminism" *NACLA Report on the Americas* 31(4) (1998), s. 10-15

Fraser, Nancy, "Feminism, Capitalism and the Cunning of History" *New Left Review* 56 (2009); s. 97-117

Freud, Sigmund, *The Basic Writings of Sigmund Freud*, (Çev. ve ed.) A.A. Brill (New York: Modern Library, 1938)

Galbraith, James K. ve V. Garza Cantú, "Inequality in American Manufacturing Wages, 1920-1998: A Revised Estimate" James K. Galbraith

ve Maureen Berner (ed.), *Inequality and Industrial Change: A Global View* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001)

Garber, Eric, "A Spectacle in Color: The Lesbian and Gay Subculture of Jazz Age Harlem" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Garcia, J. Neil C., *Philippine Gay Culture: The Last Thirty Years* (Diliman: University of the Philippines Press, 1996)

Gay, Peter, *The Bourgeois Experience: From Victoria to Freud, Cilt 1: The Education of the Senses* (New York: W.W. Norton, 1999)

George, Rosemary Marangoly (ed.), *Burning Down the House: Recycling Domesticity* (Boulder: Westview Press, 1998)

Gevisser, Mark, "A Different Fight for Freedom" Mark Gevisser ve Edwin Cameron (ed.), *Defiant Desire: Gay and Lesbian Lives in South Africa* (Johannesburg: Ravan Press, 1994)

Gevisser, Mark, "Mandela's Stepchildren: Homosexual Identity in Post-Apartheid South Africa" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Gevisser, Mark ve Edwin Cameron, "Giriş" Mark Gevisser ve Edwin Cameron (ed.), *Defiant Desire: Gay and Lesbian Lives in South Africa* (Johannesburg: Ravan Press, 1994)

Gevisser, Mark ve Edwin Cameron (ed.), *Defiant Desire: Gay and Lesbian Lives in South Africa* (Johannesburg: Ravan Press, 1994)

Girard, Gabriel, "Théories et militantismes queer: réflexion à partir de l'exemple français" (2009) Erişim adresi: http://www.europe-solidaire.org/spip.php?article14760

GLBT South-South Dialogue, "South-South Recommendations, ILGA · 20th World Conference" (Roma, Temmuz 2000) Irene León ve Phumi Mtewa (ed.), *Globalization: GLBT Alternatives* (Quito: GLBT South-South Dialogue, 2003a)

GLBT South-South Dialogue, "Declaration on the Free Trade Area of the Americas (FTAA)" (Quito, Ekim 2002) Irene León ve Phumi Mtewa (ed.), *Globalization: GLBT Alternatives* (Quito: GLBT South-South Dialogue, 2003b)

Gluckman, Amy ve Betsy Reed, "Introduction [Giriş]" Amy Gluckman ve Betsy Reed (ed.), *Homo Economics: Capitalism Community and Lesbian and Gay Life* (Londra: Routledge, 1997)

Gluckman, Amy ve Betsy Reed (ed.), *Homo Economics: Capitalism Community and Lesbian and Gay Life* (Londra: Routledge, 1997)

Gopinath, Gayatri, "Homo-Economics: Queer Sexualities in a Transnational Frame" Rosemary Marangoly George (ed.), *Burning Down the House: Recycling Domesticity* (Boulder: Westview Press, 1998)

Gough, Jamie ve Mike MacNair, *Gay Liberation in the Eighties* (Londra: Pluto Press, 1985)

Grant, Jamie M., Lisa A. Mottet ve Justin Tanis, *Injustice at Every Turn: A Report of the National Transgender Discrimination Survey* (Washington: National Center for Transgender Equality and National Gay and Lesbian Task Force, 201 1) Erişim adresi: transequality.org/Resources/ntds_full.pdf

Green, James N., *Beyond Carnival: Male Homosexuality in Twentieth-Century Brazil* (Chicago: University of Chicago Press, 1999a)

Green, James N., " 'More and More Desire': the Building of a Brazilian Movement" B.D. Adam, J.W. Duyvendak ve A. Krouwel (ed.), *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement* (Philedelphia: Temple University Press, 1999b)

Green, James N., "Desire and Militancy: Lesbians, Gays, and the Brazilian Workers Party" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Green, James N., " 'Who is the Macho who Wants to Kill Me?': Male Homosexuality, Revolutionary Masculinity, and the Brazilian Armed Struggle of the 1960s and 1970s" *Hispanic American Historical Review* 92 (3) (2012), s. 437-69

Greenberg, David, *The Construction of Homosexuality* (Chicago: University of Chicago Press, 1988)

Grémaux, René, "Woman Becomes Man in the Balkans" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Griffin, Peggy, "Sexing the Economy in a Neo-liberal World Order: Neo-Liberal Discourse and the (Re)Production of Heteronormative Heterosexuality" *British Journal of Politics and International Relations* 9(2) (2007), s. 220-38

Haeberle, Erwin J., "Swastika, Pink Triangle, and Yellow Star: The Destruction of Sexology and the Persecution of Homosexuals in Nazi Germany" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Hall, Lesley, " 'No Sex Please, We Are Socialists': The British Labour Party Closes its Eyes and Thinks of England" Jesse F. Battan, Tho-

mas Bouchet ve Tania Régin (ed.), *Meetings & Alcôves: Gauches et sexualités en Europe et aux Etats-Unis depuis 1850* (Dijon: Editions Universitaires de Dijon, 2004)

Hall, Stuart, "Signification, Representation, Ideologhy: Althusser and the Post-Structuralist Debates" *Critical Studies in Mass Communication* 2(2) (1985), s. 91-114

Halperin, David M., "Sex before Sexuality: Pederasty, Politics, and Power in Classical Athens" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Halperin, David M., *One Hundred Years of Homosexuality and Other Essays on Greek Love* (New York: Routledge, 1990)

Halperin, David M., *How to Do the History of Homosexuality* (Chicago: University of Chicago Press, 2002)

Halperin, David M., "Normal as Folk" *New York Times* (21 Haziran 2012) Erişim adresi: http://www.nytimes.com/2012/06/22/opinion/style-and-the-meaning-of-gay-culture.html?_r=o

Harris-Perry, Melissa, "What Difference Will Marriage Equality Make?" *The Nation* 296(15) (2013), s. 10 Erişim adresi: http://www.thenation.com/article/173550/what-difference-will-same-sex-marriage-make

Hayes, Jarrod, *Queer Nations: Marginal Sexualities in the Maghreb* (Chicago: University of Chicago Press, 2000)

Healey, Dan, *Homosexual Desire in Revolutionary Rıssia: The Regulation of Sexual and Gender Dissent* (Chicago: University of Chicago Press, 2001)

Heaphy, Brian, "Gay Identities and the Culture of Class" *Sexualities* 14(1) (2011), s. 42-62

Hekma, Gert, " 'A Female Soul in a Male Body': Sexual Inversion as Gender Inversion in Nineteenth-Century Sexology" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Hekma, Gert, "Homosexuality and the Left in the Netherlands, 1890-1911" Gert Hekma, Harry Oosterhuis ve James Steakley (ed.), *Gay Men and the Sexual History of the Political Left* (Binghamton: Harrington Park Press, 1995)

Hekma, Gert, Harry Oosterhuis ve James Steakley (ed.), *Gay Men and the Sexual History of the Political Left* (Binghamton: Harrington Park Press, 1995)

Hennessy, Rosemary, "Queer Theory, Left Politics" *Rethinking Marxism* 7 (3) (1994), s. 85-111

Hennessy, Rosemary, *Profit and Pleasure: Sexual Identities in Late Capitalism* (New York: Routledge, 2000)

Hennessy, Rosemary, "Returning to Reproduction Queerly: Sex, Labor, Need" *Rethinking Marxism* 18 (3) (2006), s. 387-95

Herdt, Gilbert, "Preface [Önsöz]" ve "Introduction [Giriş]: Third Sexes and Third Genders" *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Herdt, Gilbert (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Herzer, Manfred, "Communists, Social Democrats, and the Homosexual Movement in the Weimar Republic" Gert Hekma, Harry Oosterhuis ve James Steakley (ed.), *Gay Men and the Sexual History of the Political Left* (Binghamton: Harrington Park Press, 1995)

Herzog, Dagmar, *Sexuality in Europe: A Twentieth-Century History* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011)

Herzog, Dagmar, "What Happened to Psychoanalysis in the Wake of the Sexual Revolution? A Story about the Durability of Homophobia and the Dream of Love, 1950s-2010s" Allessandra Lemma ve Paul Lynch (ed.), *Sexualities: Contemporary Psychoanalytic Perspectives* (New York: Routledge, 2014)

Hinsch, Bret, *Passions of the Cut Sleeve: The Male Homosexual Tradition in China* (Berkeley: University of California Press, 1990)

Hoad, Neville, "Between the White Man's Burden and the White Man's Disease: Tracking Lesbian and Gay Human Rights in Southern Africa" *GLQ* 5(4) (1999), s. 559-84

Hobsbawm, Eric, *The Age of Empire, 1875-1914* (New York: Pantheon Books, 1987)

Hobsbawm, Eric, *Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914-1991* (Londra: Michael Joseph, 1994)

Hobsbawm, Eric ve Terence Ranger (ed.), *The Invention of Tradition* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992)

Hofman, Paul, "Wet lesbisch ouderschap: uitstel of afstel?" *GayKrant* 677 (2013), s. 38-9

Hollibaugh, Amber, "Right to Rebel" Gay Left Collective (ed.), *Homosexuality: Power and Politics* (Londra: Allison and Busby, 1980)

Hollibaugh, Amber, "Defining Desires and Dangerous Decisions" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012a) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/defining-desires-and-dangerous-decisions/

Hollibaugh, Amber, "2, 4, 6, 8: Who Says that Your Grandmother's Straight" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012b) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/2-4-6-8-who-says-that-your-grandmothers-straight/

Hollibaugh, Amber ve Cherríe Moraga, "What We're Rollin around in Bed with: Sexual Silences in Feminism" Ann Barr Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.), *Powers of Desire: The Politics of Sexuality* (New York: Monthly Review Press, 1983)

Hollibaugh, Amber ve Nikhil Pal Singh, "Sexuality, Labor, and the New Trade Unionism" *Social Text* 17(4) (1999), s. 73-88

hooks, bell, *Yearning: Race, Gender, and Cultural Politics* (Boston: South End Press, 1990)

Huusen, Arend H., Jr., "Sodomy in the Dutch Republic during the Eighteenth Century" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Ireland, Doug, "Iraqi Gay Activist Arrested, Tortured" *Gay City News* (3 Mayıs 2007) Erişim adresi: http://direland.typepad.com/direland/2007/05/iraqi_gay_activ_html

Jackson, Peter A., *Male Homosexuality in Thailand: An Interpretation of Contemporary Thai Sources* (Elmhurst: Global Academic Publishers, 1989)

Jackson, Peter A., "Capitalism and Global Queering: National Markets, Parallels among Sexual Cultures, and Multiple Queer Modernities" *GLQ* 15(3) (2009), s. 357-95

Jacobs, Michael P., "Do Gay Men Have a Stake in Male Privilege? The Political Economy of Gay Men's Contradictory Relationship to Feminism" Amy Gluckman ve Betsy Reed (ed.), *Homo Economics: Capitalism, Community and Lesbian and Gay Life* (Londra: Routledge, 1997)

Jacobsen, Janet R., "Perverse Justice" *GLQ* 18(1) (2012), s. 19-45

Jivraj, Suhraiya ve Anisa de Jong, "The Dutch Homo-Emancipation Policy and its Silencing Effects on Queer Muslims" *Feminist Legal Studies* 19 (2) (2011), s. 143-58

Jolly, Susan, "What Use is Queer Theory to Development?" Institute for Development Studies, University of Sussex, [üzerinde tartışılan makale] Erişim adresi: http://www.ids.ac.uk/files/dmfile/jollytalk.pdf

Jordan-Young, Rebbeca M., *Brain Storm: The Flaws in the Science of Sex Differences* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2010)

Joseph, Sherry ve Pawan Dhall, " 'No Silence Please, We're Indians!" – Les-bi-gay Voices from India" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Kaoma, Kapya John, "Colonizing African Values: How the U.S. Christian Right is Transforming Sexual Politics in Africa" *Political Research Associates* (2012) Erişim adresi: http://www.publiceye.org/publications/globalizing-the-culture-wars/pdf/africa-full-report.pdf

Karlinsky, Simon, "Russia's Gay Literature and Culture: The Impact of the October Revolution" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Katz, Jonathan Ned, *Gay American History: Lesbians and Gay Men in the U.S.A.* (New York: Thomas Y. Crowell Company, 1976)

Katz, Jonathan Ned, *The Invention of Heterosexuality* (New York: Penguin, 1995)

Kautsky, Karl, "Class War and Ethics" Çev. J.B. Askew (1900) Erişim adresi: http://www.marxists.org/archive/kautsky/1900/11/ethics.htm

Kautsky, Karl, "Chapter VIII: The Object Lesson" *The Dictatorship of the Proletariat*, Çev. Henry James Stenning (1918) Erişim adresi: http://www.marxist.org/archive/kautsky/1918/dictprole/ch08.htm

Kergoat, Daniéle, "Dynamique et consubstantialité des rapports sociaux" Elsa Dorlin ve Annie Bidet-Mordrel (ed.) *Sexe, race, classe: pour une épistémologie de la domination* (Paris: PUF, 2009)

Khan, Badruddin, "Not-so-gay Life in Pakistan in the 1980s and 1990s" Will Roscoe ve Stephen O. Murray (ed.) *Islamic Homosexualities: Culture, History and Literature* (New York: New York University Press, 1997)

Kimball, Geoffrey, "Aztec Homosexuality: The Textual Evidence" *Journal of Homosexuality* 26 (1) (1993), s. 7-24

Kinsman, Gary, *The Regulation of Desire: Sexuality in Canada* (Montreal: Black Rose Books, 1987)

Klein, Charles, "Gender, Sexuality and AIDS Prevention in Brazil" *NACLA Report on the Americas* 31(4) (1998), s. 27-32

Kleitz, Gilles, "Why is Development Work so Straight?" Institute for Development Studies, University of Sussex, [üzerinde tartışılan makale] Erişim adresi: http://www.ids.ac.uk/files/dmfile/whystraight.pdf

Klotz, Marcia, "Alienation, Labor and Sexuality in Marx's 1844 Manuscripts" *Rethinking Marxism* 18(3) (2006), s. 405-13

Kollontai, Alexandra, *Selected Writings*, Çev. Alix Holt (Westport, CT: Lawrence Hill and Company, 1978)

Krupat, Kitty, "Out of Labor's Dark Age: Sexual Politics Comes to the Workplace" *Social Text* 17 (4) (tarihi belli değil), s. 9-29

Kumar, Arvind, "Hijras: Challenging Gender Dichotomies" Rakesh Ratti (ed.), *A Lotus of Another Color: An Unfolding of the South Asian Gay and Lesbian Experience* (Boston: Alyson Publications, 1993)

Laird, Cynthia, "Labor Leader Howard Wallace Dies" *Bay Area Reporter* (22 Kasım 2012) Erişim adresi: http://ebar.com/news/article.php?sec=news&article=68274

Lamas, Marta, "Scenes from a Mexican Battlefield" *NACLA Report on the Americas* 31(4) (1998), s. 17-21

Latimer, Tirza True, *Women Together/Women Apart: Portraits of Lesbian Paris* (New Brunswick: Rutgers University Press, 2005)

Lauritsen, John ve David Thorstad, *The Early Homosexual Rights Movement (1864-1934)* (New York: Times Change, 1995)

Lecklider, Aaron, "Coming to Terms: Homosexuality and the Left in American Culture" *GLQ* 18(1) (2012), s. 179-95

Lenin, Vladimir I., *What is to Be Done? Burning Question of Our Movement*, Çev. Joe Fineberg ve George Hanna, *Collected Works*, Cilt 5 (Moskova: Foreign Languages Publishing House, 1961 [1902]) Erişim adresi: http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1901/witbd/iii.htm

Lenin, Vladimir I., *The Revolutionary Proletariat and the Right of Self-Determination* Çev. N.K. Krupskaya, *Collected Works*, Cilt 21 (Moskova: Foreign Languages Publishing House, 1964 [1915]) Erişim adresi: http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1915/oct/16.htm

Lenin, Vladimir I., *The Discussion on Self-Determination Summed Up, Collected Works*, Cilt 22 (Londra: Lawrence & Wishart, 1970 [1916]) Erişim adresi: http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1916/jul/x01.htm

Léon, Irene ve Phumi Mtewa (ed.), *Globalization: GLBT Alternatives* (Quito: GLBT South-South Dialogue, 2003)

Lih, Lars T., *Lenin Rediscovered:* What Is to Be Done?, *Context* (Leiden: Brill, 2006)

Lind, Amy ve Jessica Share, "Queering Development: Institutionalized Heterosexuality in Development Theory, Practice and Politics in Latin America" Kum-Kum Bhavnani, John Foran ve Priya Kurian (ed.), *Feminist Futures: Re-Imagining Women, Culture, and Development* (New York: Zed Books, 2003)

Long, Scott, "Eric Ohena Lembembe: Not Again, or Never Again?" *A Paper Bird: Sex, Rights, and the World* (2013) Erişim adresi: http://paper-bird.net/2013/07/19/eric-ohena-lembembe-not-again-or-never-again/

Loos, Tamara, "Transnational Histories of Sexualities in Asia" *American Historical Review* 114 (5) (2009), s. 1309-24

Löwy, Michael, *Fatherland or Mother Earth: Essays on the National Question* (Amsterdam/Londra: IIRE/Pluto Press, 1998)

Lukács, Georg, *History and Class Consciousness: Studies in Marxist Dialectics,* Çev. Rodney Livingstone (Cambridge, MA: MIT Press, 1972 [1922])

Lumsden, Ian, *Homosexuality, Society and the State in Mexico* (Toronto: Canadian Gay Archives, 1991)

Lumsden, Ian, *Machos, Maricones and Gays: Cuba and Homosexuality* (Philadelphia: Temple University Press, 1996)

Lybeck, Mati M., "Gender, Sexuality, and Belonging: Female Homosexuality in Germany, 1890-1933" *Bulletin of the GHI* 44 (2009), s. 29-41

Magdoff, Fred ve Harry, "Disposable Workers: Today's Reserve Army of Labor" *Monthly Review* 55 (11) (2004) Erişim adresi: http://monthlyreview.org/2004/04/01/disposable-workers-todays-reserve-army-of-labor#top

Maikey, Haneen, "Signposts from Al Qaws: A Decade of Building a Queer Palestinian Discourse" (2012) Erişim adresi: http://alqaws.org/articles/Signposts-from-alQaws-A-Decade-of-Building-a-Queer-Palestininan-Discourse/

Maikey, Haneen ve Alex de Jong, "Palestine: Resisting Homophobia and Occupation" (2011) Erişim adresi: http://www.europe-solidaire.org/spip.php?article22232

Makarem, Ghassan, "The Story of HELEM" *Journal of Middle East Women's Studies* 7 (3) (2011), s. 98-112

Mananzala, Rickke, "The FIERCE Fight for Power and the Preservation of Public Space in the West Village" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/the-fierce-fight-for-power-and-the-preservation-of-public-space-in-the-west-village/

Mandel, Ernest, *Late Capitalism*, Çev. Joris de Bres (Londra: Verso, 1978)

Mandel, Ernest, *Long Waves of Capitalist Development: A Marxist Interpretation* (Londra: Verso, 1995)

Mensilla, Luis A., "El ángel caído" (Pedro Lemebel ile röportaj), *Punto Final* 23 (1996)

Marcuse, Herbert, *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society* (Boston: Beacon Press, 1964)

Marcuse, Herbert, *Eros and Civilization: A Philosophical Inquiry into Freud* (Boston: Beacon Press, 1966)

Martin, Robert K., "Knights-Errant and Gothic Seducers: The Representation of Male Friendship in Mid-Nineteenth Century America" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Marx, Karl, "Preface to A Contribution to the Critique of Political Economy" Karl Marx ve Friedrich Engels, *Selected Works in One Volume* (New York: International Publishers, 1968 [1859])

Marx, Karl, *Capital: A Critique of Political Economy*, Cilt 1, Çev. Ben Fowkes (Harmondsworth: Penguin Books, 1976 [1867])

Marx, Karl ve Friedrich Engels, *Selected Works in One Volume* (New York: International Publishers, 1968)

Marx, Karl ve Friedrich Engels, "The Holy Family, or Critique of Critical Criticism: Against Bruno Bauer and Company" *Collected Works*, Cilt 4 Çev. Richard Dixon ve Clement Dutts (Moskova: Progress Publishers, 1975 [1845]) Erişim adresi: http://www.marxists.org/archive/marx/works/1845/holy-family/cho4.htm#4.4.a

Massad, Joseph A., *Desiring Arabs* (Chicago: University of Chicago Press, 2007)

Mazdafiah, Siti, "To Support Activism: Building Communication among Lesbian Community in Surabaya" S.E. Wieringa (ed.), *Women-Loving-Women in Africa and Asia: Trans/Sign, Report of Research Findings* (Amsterdam: Riek Stienstra Fonds, 2012)

Mburu, John, "Awakenings: Dreams and Delusions of an Incipient Lesbian and Gay Movement in Kenya" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

McCreery, Patrick ve Kitty Krupat, "Our Front: Lesbians, Gays, and the Struggle for Workplace Rights (Giriş)" *Social Text* 17 (4) (1999), s. 1-7

McDermott, Elizabeth, "The World Some Have Won: Sexuality, Class and Inequality" *Sexualities* 14 (1) (2011), s. 63-78

McLean, Hugh ve Linds Ngcobo, "Abangibhamayo bathi ngimnandi (Those who Fuck me Say I'm Tasty): Gay Sexuality in Reef Townships" Mark Gevisser ve Edwin Cameron (ed.), *Defiant Desire: Gay and Lesbian Lives in South Africa* (Johannesburg: Ravan Press, 1994)

Mejía, Max, "Mexican Pink" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Melamed, Jodi, "The Spirit of Neoliberalism: From Racial Liberalism to Neoliberal Multiculturalism" *Social Text* 24 (4) (2006), s. 1-24

Mepschen, Paul, "Against Tolerance: Islam, Sexuality and the Politics of Belonging in the Netherlands" *International Viewpoint* (2009) Erişim adresi: http://www.europe-solidaire.org/spip.php?article14519

Mepschen, Paul, Jan Willem Duyvendak ve Evelien Tonkens, "Sexual Politics, Orientalism, and Multicultural Citizenship in the Netherlands" *Sociology* 44 (5) (2010), s. 962-79

Merrick, Jeffrey ve Bryant T. Ragan, Jr. (ed.), *Homosexuality in Early Modern France: A Documentary Collection* (New York: Oxford University Press, 2001)

Meyerowitz, Joanne, *How Sex Changed: A History of Transsexuality in the United States* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002)

Meyerowitz, Joanne, "Transnational Sex and U.S. History" *American Historical Review* 114 (5) (2009), s. 1273-86

Meyerowitz, Joanne, " 'How Common Culture Shapes the Separate Lives': Sexuality, Race, and Mid-Twentieth-Century Social Constructionist Thought" *Journal of American History* 96 (4) (2010), s. 1057-84

Mieli, Mario, *Homosexuality and Liberation: Elements of a Gay Critique* (Londra: Gay Men's Press, 1980)

Miller, Stephen D. (ed.), *Partings at Dawn: An Anthology of Japanese Gay Literature* (San Francisco: Gay Sunshine Press, 1996)

Mitchell, Gregory, "TurboConsumers™ in Paradise: Tourism, Civil Rights, and Brazil's Gay Sex Industry" *American Ethnologist* 38 (4) (2011), s. 666-82

Mogrovejo, Norma, "Lesbian Visibility in Latin America: Reclaiming Our History" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Moodie, T. Dunbar (Vivienne Ndatsche ve Brittish Sibuyi ile birlikte), "Migrancy and Male Sexuality on the South African Gold Mines" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Moore, Mignon R., *Invisible Families: Gay Identities, Relationships, and Motherhood among Black Women* (Berkeley: University of California Press, 2011)

Moore, Patrick, *Beyond Shame: Reclaiming the Abondoned History of Gay Sexuality* (Boston: Beacon Press, 2004)

Moriarty, Martin, *Trade Unionists Together for LGBT Rights* (Ferney-Voltaire/Brüksel: Public Services International/Education International, 2007)

Morton, Donald, "Changing the Terms: (Virtual) Desire and (Actual) Reality" Donald Morton (ed.), *The Material Queer: A LesBiGay Cultural Studies Reader* (Boulder, CO: Westview Press, 1996)

Morton, Donald (ed.), *The Material Queer: A LesBiGay Cultural Studies Reader* (Boulder, CO: Westview Press, 1996)

Moynihan, Daniel Patrick, *The Negro Family: The Case for National Action* (Washington: US Department of Labor, 1965) Erişim adresi: http://www.blackpast.org/?q=primary/moynihan-report-1965#chapter4

Mtewa, Phumi, "GLBT Visions for an Alternative Globalization" Irene León ve Phumi Mtewa (ed.), *Globalization: GLBT Alternatives* (Quito: GLBT South-South Dialogue, 2003)

Murray, Stephen O., Wayne R. Dynes, Warren Johansson, William A. Percy ve Stephen Donaldson (ed.), "Andean Cultures" ve "Haiti" [maddeleri], *Encyclopedia of Homosexuality* (New York: Garland Publishing, 1990)

Murray, Stephen O., "Gender-defined Homosexual Roles in Sub-Saharan African Islamic Cultures" Will Roscoe ve Stephen O. Murray (ed.), *Islamic Homosexualities: Culture, History and Literature* (New York: New York University Press, 1997)

Najmabadi, Afsaneh, *Women with Mustaches and Men without Beards: Gender and Sexual Anxieties of Iranian Modernity* (Berkeley: University of California Press, 2005)

Naqvi, Nauman ve Hasan Mutjaba, "Two Baluchi *Buggas*, a Sindhi *Zenana*, and the Status of *Hijras* in Contemporary Pakistan" Will Roscoe ve Stephen O. Murray (ed.), *Islamic Homosexualities: Culture, History and Literature* (New York: New York University Press, 1997)

Nana, Joel Gustave, Hakima Abbas, Wanja Muguongo, Phumi Mtetwa ve Sibongile Ndashe, "Statement of African Social Justice Activists on the Threats of the British Government to 'Cut Aid' to African Countries that Violate the Rights of LGBTI People in Africa" (2011) Erişim adresi: http://www.blacklooks.org/2011/10/statement-of-african-social-justice-activists-on-the-decision-of-the-british-government-to-"cut-aid"-to-african-countries-that-violate-the-rights-of-lgbti-people-in-africa/

Nanda, Serena, "Hijras: An Alternative Sex and Gender Role in India" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Nestle, Joan, "The Fem Question" Carole S. Vance (ed.), *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality* (Londra: Pandora, 1989)

Newton, Esther, "The Mythic Mannish Lesbian: Radclyffe Hall and the New Woman" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Ng, Vivien W., "Homosexuality and the State in Late Imperial China" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Norton, Rictor, *Mother Clap's Molly House: The Gay Subculture in England, 1700-1830* (Londra: Gay Men's Press, 1992)

Oetomo, Dédé, "Gender and Sexual Orientation" Laurie J. Sears (ed.), *Fantasizing the Feminine in Indonesia* (NC: Duke University Press, 1996)

Oetomo, Dédé, "The Struggle for Lesbian and Gay Rights" *Green Left Weekly* 351 (1999) Erişim adresi: http://www.greenleft.org.au/node/20305

Oetomo, Dédé ve Bruce Emond, *Homosexuality in Indonesia*, Çev. Sindhu Suyana (Yer belli değil: Yayımevi belli değil, 1992)

Ordover, N., "Defying *Realpolitik:* Human Rights and the HIV Entry Bar" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/defying-realpolitik-human-rights-and-the-hiv-entry-bar/

Padgug, Robert, "Sexual Matters: Rethinking Sexuality in History" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Palaversich, Diana, "The Wounded Body of Proletarian Homosexuality in Pedro Lemebel's *Loco afán*" *Latin American Perspectives* 29 (2) (2002), s. 263-82

Patterson, Torvald, "Queer without Fear" (Amsterdam: Yayımevi belli değil, 2000)

Peirce, Leslie, "Writing Histories of Sexuality in the Middle East" *American Historical Review* 114 (5) (tarihi belli değil), s. 1325-39

Peterson, Ben ve Subash Pokharel, "Nepal's Blue Diamond Society: Hopes High for LGBTI Rights" *Links* (2009) Erişim adresi: http://links.org.au/node/980

Pew Research Center, "A Survey of LGBT Americans: Attitudes, Experiences and Values in Changing Times" (2013) Erişim adresi: http://www.pewsocialtrends.org/2013/06/13/a-survey-of-lgbt-americans/

Pokade, Noman, "From the House's Mouth: Township Perceptions on the Black Butch Lesbian Identity" S.E. Wieringa (ed.), *Women-Loving-Women in Africa and Asia: Trans/Sign, Report of Research Findings* (Amsterdam: Riek Stienstra Fonds, 2012)

Post, Charles, "The Labor Aristocracy: A Reply" *Against the Current* 127 (2007a) Erişim adresi: http://www.solidarity-us.org/site/node/490#N5

Post, Charles, "U.S. Labor's Subterranean Fire" *Against the Current* 131 (2007b) Erişim adresi: http://www.solidarity-us.org/site/node/1186#R8

Post, Charles, *The American Road to Capitalism: Studies in Class Structure, Economic Development and Political Conflict, 1620-1877* (Chicago: Haymarket Books, 2012)

Poulantzas, Nicos, *State, Power, Socialism*, Çev. Patrick Camiller (Londra: Verso, 1980)

Prime Access, *2011 Gay Press Report* (Mountainside, NJ: Rivendell, 2012) Erişim adresi: http://rivendellmedia.com/documents/2011-Gay-Press-Report.pdf

Puar, Jasbir, *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times* (Durham, NC: Duke University Press, 2007)

Raffo, Susan, "The Practical Day-to-Day Details of Being Queer" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/the-practical-day-to-day-details-of-being-queer/

Raffo, Susan (ed.), *Queerly Classed* (Boston: South End Press, 1997)

Randall, Margaret, "To Change Our Own Reality and the World: A Conversation with Lesbians in Nicaragua" Peter Drucker (ed.), *Different Rainbows* (Londra: Millivres/Gay Men's Press, 2000)

Ranger, Terence, "The Invention of Tradition in Colonial Africa" Eric Hobsbawm ve Terence Ranger (ed.), *The Invention of Tradition* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992)

Rao, Rahul, "On 'Gay Conditionality', Imperial Power and Queer Liberation" (2012) Erişim adresi: http://kafila.org/2012/01/01/on-gay-conditionality-imperial-power-and-queer-liberation-rahul-rao/#more-11088

Reddy, Chandan C., "Home, Houses, Nonidentity: *Paris is Burning*" Rosemary Marangoly George (ed.), *Burning Down the House: Recycling Domesticity* (Boulder, CO: Westview Press, 1998)

Reed, Gail, "Revolutionizing Gender" *MEDICC Review* 14(2) (2012) Erişim adresi: http://www.medicc.org/mediccreview/index.php?issue=20&id=246&a=vahtml

Reich, Wilhelm ve Lee Baxandall (ed.), *Sex-Pol: Essays, 1929-1934*, Çev. Anna Bostock, Tom DuBose ve Lee Baxandall (New York: Vintage Books, 1972)

Reynolds, Paul, "Some Thoughts on Marxism and the Social Construction of Sexuality" "Sosyalizm ve Cinsellik" Konferansı bildirisi (Yer belli değil: University of Amsterdam, 2003)

Rich, Adrienne, "Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence" Ann Barr Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.), *Powers of Desire: The Politics of Sexuality* (New York: Monthly Review Press, 1983)

Ringrose, Kathyrn M., "Living in the Shadows: Eunuchs and Gender in Byzantium" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Ritchie, Jason, "How Do You Say 'Come Out of the Closet' in Arabic? Queer Activism and the Politics of Visibility in Israel-Palestine" *GLQ* 16 (4) (2010), s. 557-75

Robinson, Paul, "Freud and Homosexuality" Tim Dean ve Christopher Lane (ed.), *Homosexuality and Psychoanalysis* (Chicago: University of Chicago Press, 2001)

Robles, Víctor Hugo, "History in the Making: The Homosexual Liberation Movement in Chile" *NACLA Report on the Americas* 31 (4) (1998), s. 36-40

Robson, Ruthann, *Lesbian (Out)Law: Survival under the Rule of Law* (Ithaca: Firebrand, 1992)

Robson, Ruthann, "To Market, to Market: Considering Class in the Context of Lesbian Legal Theories and Reforms" Susan Raffo (ed.), *Queerly Classed* (Boston: South End Press, 1997)

Rodney, Walter, *How Europe Underdeveloped Africa* (Londra: Bogle-L'O-verture Publications, 1972)

Rofel, Lisa, "Qualities of Desire: Imagining Gay Identities in China" *GLQ* 5 (4) (1999), s. 451-74

Romero, Adam vd., "U.S. Census Snapshot" (2007) Erişim adresi: http://escholarship.org/uc/item/6nx232r4

Roscoe, Will, "How to Become a Berdache: Toward a Unified Analysis of Gender Diversity" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Roscoe, Will ve Stephen O. Murray, "Giriş" Will Roscoe ve Stephen O. Murray (ed.) *Islamic Homosexualities: Culture, History and Literature* (New York: New York University Press, 1997)

Rosenberg, Jordana ve Amy Villarejo, "Introduction: Queerness, Norms, Utopia" *GLQ* 18 (1) (2012), s. 1-18

Ross, Ellen ve Rayna Rapp, "Sex and Society: A Research Note from Social History and Anthropology" Ann Barr Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.), *Powers of Desire: The Politics of Sexuality* (New York: Monthly Review Press, 1983)

Rousset, Pierre, "The World Social Forum: A New Framework for Solidarities" *Bandung 2005: Rethinking Solidarity in Global Society* (Yogyakarta: Ghadjah Mada University/Yayasan Pondok Rakyat, 2005)

Rowbotham, Sheila, "Edward Carpenter: Prophet of the New Life" Sheila Rowbotham ve Jeffrey Weeks (ed.), *Socialism and the New Life: The Personal and Sexual Politics of Edward Carpenter and Havelock Ellis* (Londra: Pluto Press, 1977a)

Rowbotham, Sheila, *A New World for Women: Stella Browne, Socialist Feminist* (Londra: Pluto Press, 1977b)

Rowbotham, Sheila, Lynne Segal ve Hilary Wainwright, *Beyond the Fragments: Feminism and the Making of Socialism* (Londra: The Merlin Press, 1979)

Rubin, Gayle, *Deviations: A Gayle Rubin Reader* (Durham, NC: Duke University Press, 2011)

Rupp, Leila, " 'Imagine My Surprise': Women's Relationships in Mid-Twentieth Century America" Martin B. Duberman, Martha

Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Sangster, Joan ve Meg Luxton, "Feminism, Co-optation and the Problem of Amnesia: A Response to Nancy Fraser" Leo Panitch, Greg Albo ve Vivek Chibber (ed.), *Socialist Register 2013: The Question of Strategy* (Londra: The Merlin Press, 2012)

Sarda, Alejandra, "Lesbians and Gay Movement in Argentina" *NACLA Report on the Americas* 31 (4) (tarihi belli değil), s. 40-1

Sargent, Lydia (ed.), *Women and Revolution: A Discussion of the Unhappy Marriage of Marxism and Feminism* (Boston: South End Press, 1981)

Saslow, James M., "Homosexuality in the Renaissance: Behavior, Identity, and Artistic Expression" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Schalow, Paul Gordon, "Male Love in Early Modern Japan: A Literary Depiction of the 'Youth' " Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Schalow, Paul Gordon, "Giriş" Stephen D. Miller (ed.), *Partings at Dawn: An Anthology of Japanese Gay Literature* (San Francisco: Gay Sunshine Press, 1996)

Schifter Sikora, Jacob, *La Formación de una Contracultura: Homosexualismo y Sida en Costa Rica* (San José: Yayınevi belli değil, 1989)

Schmidt, Gunter, "Gibt es Heterosexualität?" (2001) Erişim adresi: http://www.taz.de/1/archiv/archiv/?dig=2001/03/17/a0215

Schulman, Sarah, *Israel/Palestine and the Queer International* (Durham, NC: Duke University Press, 2012)

Scott, Joan W., "Gender: A Useful Category of Historical Analysis" *American Historical Review* 91(5) (1986), s. 1053-75

Sears, Alan, "Queer in a Lean World" *Against the Current* 89 (2000). Erişim adresi: http://www.solidarity-us.org/site/node/965

Sears, Alan, "Queer Anti-Capitalism: What's Left of Lesbian and Gay Liberation?" *Science and Society* 69 (1) (2005), s. 92-112

Sears, Alan, "Lean on Me? The Falling Rate of Friendship" *New Socialist* 59 (2006/7), s. 36-7

Sears, Laurie J. (ed.), *Fantasizing the Feminine in Indonesia* (Durham, NC: Duke University Press, 1996)

Seccombe, Wally, *A Millennium of Family Change: Feudalism to Capitalism in Northwestern Europe* (Londra: Verso, 1992)

Seccombe, Wally, *Weathering the Storm: Working-Class Families from the Industrial Revolution to the Fertility Decline* (Londra: Verso, 1993)

Seidman, Steven, *Difference Troubles: Queering Social Theory and Sexual Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997)

Seidman, Steven, "Class Matters...but How Much? Class, Nation, and Queer Life" *Sexualities* 14 (1) (2011), s. 36-41

Self, Robert O., *All in the Family: The Realignment of American Democracy since the 1960s* (New York: Hill&Wang, 2012)

Shah Chayanika, Raj, Shalini Mahajan ve Smriti Nevatia, "Breaking the Binary: Understanding Concerns and Realities of Female Assigned/Born Persons across a Spectrum of Lived Gender Identities" S.E. Wieringa (ed.), *Women-Loving-Women in Africa and Asia: Trans/Sign, Report of Research Findings* (Amsterdam: Riek Stienstra Fonds, 2012)

Shah, Nayan, "Between 'Oriental Depravity' and 'Natural Degenerates': Spatial Borderlands and the Making of Ordinary Americans" *American Quarterly* 57 (3) (2005), s. 703-25

Shah, Svati P., "Sex Work and Queer Politics in Three Acts" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/sex-work-and-queer-politics-in-three-acts/

Shepard, Benjamin ve Ronald Hayduk (ed.), *From ACT UP to WTO: Urban Protest and Community Building in the Era of Globalization* (Londra: Verso, 2002)

Shepard, Todd, " 'Something Notably Erotic': Politics, 'Arab Men', and Sexual Revolution in Post-decolonization France" *Journal of Modern History* 84 (1) (2012), s. 80-115

Sheridan, Alan, *André Gide: A Life in the Present* (Londra: Hamish Hamilton, 1998)

Shohat, Ella, *Taboo Memories, Diasporic Voices* (Durham, NC: Duke University Press, 2006)

Sidel, Ruth, "We Don't Need a Piece of Paper from City Hall – or Do We?" *Women's Review of Books* 29 (6) (2012), s. 14-15

Simon, Scott ve Dick Leitsch, "Remembering a 1966 'Sip-In' for Gay Rights" National Public Radio röportajı (2008) Erişim adresi: http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=91993823

Simpson, Mark, "Meet the Metrosexual" *Salon.com* (2002) Erişim adresi: www.salon.com/2002/07/22/metrosexual/

Smith-Rosenberg, Carroll, "Discourses of Sexuality and Subjectivity: The New Women, 1870-1936" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Snitow, Ann Barr, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.), *Powers of Desire: The Politics of Sexuality* (New York: Monthly Review Press, 1983)

SONG (Southerners on New Ground), "Our People Are Worth the Risks: A Southern Queer Agenda from the Margins and the Red States" *Scholar & Feminist Online* 10 (1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/our-people-are-worth-the-risks-a-southern-queer-agenda-from-the-margins-and-the-red-states/

Spector, Scott, "Where Personal Fate Turns to Public Affair: Homosexual Scandal and Social Order in Vienna, 1900-1910" *Austrian History Yearbook* 38 (2007), s. 15-24

Steakley, James D., "Iconography of a Scandal: Political Cartoons and the Eulenberg Affair in Wilhelmin Germany" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Stern, Jessica, "This Is What Pride Looks Like: Miss Major and the Violence, Poverty, and Incarceration of Low-Income Transgender Women" *Scholar & Feminist Online* 10 (1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/this-is-what-pride-looks-like-miss-major-and-the-violence-poverty-and-incarceration-of-low-income-transgender-women/

Strother, Emma, "Progress and Challenges to LGBT Rights in Latin America" (2013) Erişim adresi: http://www.coha.org/progress-and-challenges-to-lgbt-rights-in-latin-america-in-light-of-the-recent-sixth-resolution-on-human-rights-sexual-orientation-and-gender-identity/

Stryker, Susan, *Transgender History* (Berkeley: Seal Press, 2008)

Thadani, Giti, "The Politics of Identities and Languages: Lesbian Desire in Ancient and Modern India" Evelyn Blackwood ve Saskia Wieringa (ed.), *Female Desires: Same-Sex Relations and Transgender Practices across Cultures* (New York: Columbia University Press, 1999)

Thoresen, Beste (ed.), "Inequality Watch" (Oslo: Norwegian People's Aid, 2012) Erişim adresi: http://www.npaid.org/News/2012/Inequality-Watch-launched

Toussaint, Eric, *Your Money or Your Life! The Tyranny of Global Finance* (Londra/Darüsselam: Pluto/Mkuki na Nyota, 1999)

Transgender Law Center ve San Francisco Bay Guardian, "Good Jobs Now!" (2006) Erişim adresi: www.transgenderlawcenter.org/issues/employment/good-jobs-now

Trevisan, João, *Perverts in Paradise*, Çev. Martin Foreman (Londra: Gay Men's Press, 1986)

Trumbach, Randolph, "The Birth of the Queen: Sodomy and the Emergence of Gender Equality in Modern Culture, 1600-1750" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Trumbach, Randolph, "London's Sapphists: From Three Sexes to Four Genders in the Making of Modern Culture" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Tucker, Scott, *The Queer Question: Essays on Desire and Democracy* (Boston: South End Press, 1997)

UN Human Rights Council [BM İnsan Hakları Konseyi], "Resolution on Human Rights, Sexual Orientation and Gender Identity" (A/HRC/17/L.9/Rev.1) (2011) Erişim adresi: http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11167&LangID=E

Vaid, Urvashi, *Virtual Equality: The Mainstreaming of Gay and Lesbian Liberation* (New York: Anchor Books, 1995)

Vaid, Urvashi, Lissa Duggan, Tamara Metz ve Amber Hollibaugh, "What's Next for the LGBT Movement?" *The Nation* (2013) Erişim adresi: http://www.thenation.com/blog/175015/whats-next-lgbt-movement#axzz2azsUV7NX

Valocchi, Steve, "The Class-Inflected Nature of Gay Identity" *Social Problems* 46 (2) 1999, s. 207-24

Vance, Carole S. (ed.) *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality* (Londra: Pandora, 1989)

Van der Meer, Theo, "Sodomy and the Pursuit of a Third Sex in the Early Modern Period" Gilbert Herdt (ed.), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History* (New York: Zone Books, 1994)

Van der Meer, Theo, *Jonkheer mr. Jacob Anton Schorer (1866-1957): Een biografie van homoseksualiteit* (Amsterdam: Schorer Boeken, 2007)

Van Grinsven, Iwan, *Limits to Desire: Obstacles to Gay Male Identity and Subculture Formation in Cairo, Egypt* (Nihimegen: Yayınevi belli değil, 1997)

Verkerke, J. Vreer (ed.), *Transgender: Wat is daar nou ziek aan?* (Amsterdam: Vreerwerk, 2012)

Via Campesina, "The Jakarta Call" (2013) Erişim adresi: http://viacampesina.org/en/index.php/our-conferences-mainmenu-28/6-jakarta-2013/resolutions-and-declarations/1428-the-jakarta-call

Vicinus, Martha, "Distance and Desire: English Board School Friendships, 1870-1920" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Warmerdam, Hans ve Pieter Koenders, *Cultuur en Ontspanning: Het COC 1946-1966* (Utrecht: Interfacultaire Werkgroep Homostudies, 1987)

Weeks, Jeffrey, *Sex, Politics and Society: The Regulation of Sexuality since 1800* (Londra: Longman, 1981)

Weeks, Jeffrey, "Inverts, Perverts, and Mary-Annes: Male Prostitution and the Regulation of Homosexuality in England in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries" Martin B. Duberman, Martha Vicinus ve George Chauncey, Jr. (ed.), *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past* (New York: Penguin, 1989)

Wekker, Gloria, "What's Identity Got to Do with It?" Evelyn Blackwood ve Saskia Wieringa (ed.), *Female Desires: Same-Sex Relations and Transgender Practices across Cultures* (New York: Columbia University Press, 1999)

Wekker, Gloria, *The Politics of Passion: Women's Sexual Culture in the Afro-Surinamese Diaspora* (New York: Columbia University Press, 2006)

Went, Robert, *Globalization: Neoliberal Challenge, Radical Responses* (Amsterdam/Londra: IIRE/Pluto Press, 2000)

Went, Robert (2001). *Essays on Globalization: A Journey to a Possibly New Stage of Capitalism.* Yayımlanmamış doktora tezi, (Amsterdam: University of Amsterdam)

Whitlock, Kay, "We Need to Dream a Bolder Dream: The Politics of Fear and Queer Struggles for Safe Communities" *Scholar & Feminist Online* 10(1/2) (2011/2012) Erişim adresi: http://sfonline.barnard.edu/a-new-queer-agenda/we-need-to-dream-a-bolder-dream-the-politics-of-fear-and-queer-struggles-for-safe-communities/

Wieringa, Saskia E. (ed.), *Women-Loving-Women in Africa and Asia: Trans/Sign, Report of Research Findings* (Amsterdam: Riek Stienstra Fonds, 2012)

Wilde, Oscar, 1990 [1891] "The Soul of Man under Socialism" *The Works of Oscar Wilde* (Leicester: Blitz Edition, 1990) Erişim adresi: http://www.marxists.org/reference/archive/wilde-oscar/soul-man/index.htm

Willis, Ellen, "How Now, Iron Johns?" *The Nation* (25 Kasım 1999) Erişim adresi: http//www.thenation.com/article/how-now-iron-johns#axzz2XgvPBXsP

Witty, Thijs, "Wat is normaal?" J. Vreer Verkerke (ed.), *Transgender: Wat is daar nou ziek aan?* (Amsterdam: Vreerwerk, 2012)

Wolf, Sherry, *Sexuality and Socialism: History, Politics and Theory of LGBT Liberation* (Chicago: Haymarket Books, 2009)

Woltersdorff, Volker, "Paradoxes of Precarious Sexualities: Sexual Subcultures under Neo-liberalism" *Cultural Studies* 25 (2) (2011), s. 164-82

World Bank, *Enhancing Women's Participation in Economic Development* (Washington: World Bank, 1994)

World March of Women [Dünya Kadın Yürüyüşü], "Demands of the World of Women" (2001) Erişim adresi: http://www.worldmarchofwomen.org/revendications/index_html/en/base_view

Young, Iris, "Beyond the Unhappy Marriage: A Critique of the Dual Systems Theory" Lydia Sargent (ed.), *Women and Revolution: A Discussion of the Unhappy Marriage of Marxism and Feminism* (Boston: South End Press, 1981)

Dizin

175. Madde (Almanya) 228

A
ABD Sosyal Forumu 570
Achcar, Gilbert 11, 15, 516, 517, 605
ACT UP 14, 33, 459, 461, 509, 540, 553, 554, 568, 600, 605, 634
Adorno, Theodor 278
Afganistan 136, 439
Afrika Kan Kardeşliği (ABD) 239
Afrikalı 12, 68, 102, 134, 157, 166, 167, 216, 241, 250, 266, 267, 282, 297, 298, 365, 430, 431, 484, 507, 509, 556
Afrika STÖ Forumu 568
Afro-Amerikalı 166, 167, 169, 183, 290, 297, 365, 366, 424, 430, 448, 500, 506, 524
Afro-Amerikalılar 365, 507
ahlaki panikler 222
AIDS (bkz. HIV) 14, 44, 86, 314, 332, 361, 405, 406, 407, 428, 429, 431, 447, 459, 461, 472, 480, 497, 525, 548, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 559, 560, 568, 582, 609, 623
AIDS Vakfı (Kamerun) 431
aile 28, 32, 33, 44, 51, 62, 74, 75, 101, 103, 105, 108, 112, 122, 125, 127, 132, 146, 147, 148, 159, 163, 167, 168, 170, 171, 174, 178, 179, 180, 181, 194, 197, 214, 216, 250, 251, 259, 261, 266, 267, 273, 275, 293, 296, 298, 301, 303, 312, 345, 346, 347, 349, 353, 358, 372, 388, 398, 407, 408, 420, 424, 425, 429, 433, 435, 437, 446, 447, 448, 449, 457, 475, 476, 480, 481, 482, 489, 501, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 529, 533, 534, 546, 547, 571, 578, 586, 596, 597, 598
Ailenin Kökeni (Engels) 227
aile ücreti 28, 163, 168, 170, 171, 178, 347
Akiko, Yosano 241
akrabalık 28, 33, 82, 83, 100, 123, 124, 125, 126, 132, 133, 134, 145, 146, 148, 149, 151, 156, 301, 366, 449, 529, 547
al-Fatiha 518
Allende, Salvador 329
Alliance Israélite Universelle (Evrensel Yahudi Birliği) 221
Alman, Dennis 165, 171, 172, 191, 192, 204, 223, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 237, 238, 239, 243, 267, 285, 389, 437, 455, 492
Alman Kadın Örgütleri Birliği 171
Almanya 29, 107, 154, 163, 171, 175, 176, 188, 190, 193, 204, 207, 222, 223, 227, 228, 238, 247, 248, 265, 278, 296, 301, 361, 368, 373, 418, 419, 447, 508, 511, 572
Al Qaws (Filistin) 35, 486, 513, 625
alternatif 25, 26, 32, 34, 46, 77, 80, 92, 102, 208, 317, 329, 352, 396, 402, 411, 412, 420, 424, 427, 437, 449, 452, 461, 462, 469, 470, 476, 489, 490, 494, 521, 532, 534, 538, 543, 544, 561, 563, 572, 577, 586, 590, 596, 598, 602
Althusser, Louis 37, 63, 94, 95, 96, 104, 107, 607, 620
Amerika Kıtası Serbest Ticaret Bölgesi 568
Amerikan Eyaletleri Örgütü 571
Amerikan Psikiyatri Derneği 306, 311, 376
Amerikan Yerlileri 167
Amsterdam 11, 48, 117, 149, 151, 452, 554, 606, 607, 608, 611, 614, 615, 616, 625, 626, 630, 631, 634, 636, 637, 638

anal seks 227, 273
ANC (bkz. Afrika Ulusal Kongresi) 68, 333, 446, 471, 554, 572, 573
And Dağları 92, 292
Anderson, Perry 142, 203, 599, 607
Anderson, Sherwood 142, 203, 599, 607
Angola 156
Ankara 275, 294
annelik (bkz. ebeveynlik) 245, 246
anti-emperyalizm (bkz. dayanışma) 300, 515
antik 27, 88, 93, 104, 123, 124, 135, 137, 140, 141, 146, 225, 227, 527
Antik 28, 135, 136, 151
Antinoi (Moskova) 233
antropoloji 81, 191
Anzaldúa, Gloria 415
apartheid 20, 167, 255, 298, 325, 333, 368, 499, 554, 581
Aptheker, Bettina 327, 328, 607
Arab Mind, The (Patai) 440
Arap 4, 13, 29, 102, 134, 135, 136, 137, 138, 140, 163, 205, 210, 214, 220, 221, 222, 295, 299, 313, 384, 439, 440, 441, 445, 455, 513, 515, 516, 517, 518, 581, 582, 589, 602
Arap bölgesi (Arap ülkeleri, Arap coğrafyası) 29, 163
Arapça 135, 140
Araplar 34, 220, 222, 313, 444, 445
Arcadie (Fransa) 279
ArciLesbica (İtalya) 570
Arjantin 20, 70, 188, 258, 275, 294, 298, 301, 302, 305, 311, 328, 345, 375, 379, 498, 571
arkadaşlık 158, 159, 164, 175, 185, 198, 204, 532, 593
Arnavutluk 136
Ashanti 128
askeri 130, 184, 257, 276, 305, 309, 332, 429, 440, 442, 452, 548, 599
Aswat (Filistin) 479, 486
Asya Lezbiyen Ağı 320, 512
Asya-Pasifik Seks İşçileri Ağı 364
aşırı tüketim 44, 350
aşk 24, 27, 44, 45, 102, 112, 122, 135, 137, 138, 139, 143, 144, 147, 148, 150, 168, 176, 180, 182, 197, 207, 213, 224, 227, 238, 241, 243, 251, 260, 262, 263, 273, 329, 365, 464, 491, 527, 528, 529, 530, 588, 590, 593, 600
Asya 22, 29, 71, 88, 115, 124, 132, 136, 142, 158, 163, 184, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 230, 236, 237, 249, 251, 257, 258, 274, 277, 292, 300, 320, 326, 330, 332, 343, 357, 363, 364, 365, 367, 408, 409, 450, 454, 457, 458, 500, 512, 513, 514, 516, 525
aşkta yoldaşlık 527
Atina 104, 135, 140
Avrupa 12, 22, 28, 29, 30, 34, 53, 58, 66, 67, 69, 70, 72, 77, 88, 90, 104, 107, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 121, 123, 124, 127, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 155, 156, 158, 163, 164, 165, 167, 175, 179, 182, 188, 190, 192, 193, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 217, 220, 230, 231, 233, 236, 237, 238, 241, 242, 243, 245, 248, 249, 250, 253, 254, 255, 258, 259, 264, 265, 266, 267, 274, 278, 292, 293, 294, 298, 299, 300, 306, 311, 326, 330, 331, 345, 349, 356, 358, 362, 363, 368, 369, 379, 385, 388, 395, 398, 399, 407, 409, 431, 432, 434, 436, 437, 439, 441, 442, 444, 445, 446, 447, 450, 452, 453, 454, 456, 459, 477, 501, 507, 509, 511, 512, 513, 514, 516, 518, 529, 569, 570, 575, 576, 602
Avrupa-Akdeniz Yaz Üniversitesi'nde Homoseksüellikler başlığı (Fransa) 501
Avrupa Birliği (AB) 349, 369, 385, 452, 512
Avrupalı komünist (partiler) 331
Avrupa Sosyal Forumu 569
Avustralya 398
Avusturya 224, 229, 248, 453
ayrımcılık karşıtı yasalar 451, 454, 501
Ayuquelen Lezbiyen Feminist Kolektifi (Şili) 320

B

bachi (Orta Asya) 158
Bağımsız Gey Forumu (IGF, ABD) 436
Bahia 157
bakım 33, 147, 177, 236, 389, 390, 391, 489, 529, 534

bakla (Filipinler) 423
Baldwin, James 482
Bali 132, 214
Baltimore 570
Bangkok 71, 277, 420
Bannerji, Himani 77, 608
Barghouti, Omar 519
Barış ve Adalet İçin Queerler (ABD) 518
Barker, Nicola 76, 348, 349, 388, 389, 390, 392, 393, 448, 474, 524, 526, 530, 531, 533, 535, 536, 537, 608
barlar 182, 183, 260, 272, 276, 319, 476, 560
Barracks (Toronto) 429
Basoto 126
Batı 29, 30, 72, 73, 88, 90, 107, 109, 110, 128, 144, 145, 146, 150, 151, 152, 154, 155, 157, 158, 161, 164, 165, 182, 211, 213, 214, 226, 233, 238, 245, 246, 248, 250, 253, 254, 255, 258, 259, 264, 266, 274, 278, 296, 319, 328, 330, 331, 343, 358, 361, 363, 367, 368, 369, 379, 395, 398, 406, 409, 432, 434, 437, 439, 442, 444, 445, 446, 450, 452, 456, 479, 575
Batı Afrika 128, 157
Batı Almanya 248, 278, 368
Batı Avrupa 29, 30, 72, 90, 107, 144, 145, 146, 150, 151, 152, 154, 158, 165, 182, 211, 214, 233, 238, 245, 250, 253, 254, 255, 258, 259, 264, 266, 274, 278, 330, 331, 358, 363, 368, 369, 379, 395, 398, 409, 432, 434, 437, 439, 444, 450, 452, 456, 575
Baudelaire, Charles 207
Bawer, Bruce 436
BDS 514, 519
BDS (Bkz. boykot, tecrit ve yaptırımlar) 514, 519
Beatles (krş. The Kinks) 329
Bebel, August 228
Beccalossi, Chiara 85, 92, 153, 177, 186, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 201, 202, 209, 223, 377, 608
Belçika 20, 154, 165, 294, 311, 447
Benbow, William 155
Ben Chikh, Madjid 482, 608
Benedict, Ruth 180
Benjamin, Harry 285, 634
Bensaïd, Daniel 45, 58, 608
berdache'lar
Berkeley 271, 273, 312, 612, 621, 628, 635
Berlin 21, 182, 428, 508, 509
Berlin Duvarı 428
Berlin Transgeniale
Bernstein, Eduard 228
beyaz olmayanlar (Bkz. Afro-Amerikalılar, Afrikalılar, Asyalılar, siyahlar, yerli halklar, Latino/Latinalar, Yerli Amerikalılar, beyaz olmayan radikal queer bireylerin getirdiği ırkçılık karşıtı eleştiriler) 42, 251, 462, 463
beyaz olmayan radikal queer bireylerin getirdiği ırkçılık karşıtı eleştiriler 25
Beyrut 517
Bicha
Bireysel Kendini İfade Etme Özgürlüğü Vakfı (ABD)
birinci dalga
Birinci Dünya Savaşı 66, 67, 179, 188, 196, 228, 298, 516
biseksüellik 135, 372
Black Cat, The (San Francisco) 307
Black Dwarf 155
Black Power (Siyah Güç) 325
Blair, Tony 446
Blanco, Maria Gabriela 35, 457, 547, 609
Bloch, Ernst 586, 609
Boaz, David 448
bofe panqueca (Brezilya) 288
Bolşevikler 230, 231, 232, 237
Bombay 419, 422, 566, 569, 573
Boston 175, 207, 305, 310, 456, 527, 609, 610, 611, 615, 617, 622, 624, 626, 628, 630, 632, 633, 636, 638
Boswell, Holly 144, 145, 415, 417, 504, 610
boşanma (Ayrıca bkz. nafaka) 231, 270, 379, 392, 393
Bouteldja, Houria 481, 482, 608, 610
Bowie, David 284
boykot 369, 486, 514, 518, 560, 577
Brand, Adolf 197, 204, 205
Brenner, Johanna 13, 15, 16, 36, 75, 76, 77, 172, 267, 340, 346, 433, 489, 549, 552, 598, 610
Brezilya 30, 60, 70, 154, 156, 157, 160, 188, 192, 211, 249, 250, 255, 258, 275,

276, 281, 283, 294, 300, 302, 305, 306, 311, 320, 325, 328, 329, 332, 341, 347, 356, 363, 364, 365, 366, 367, 371, 409, 417, 423, 431, 446, 453, 472, 497, 525, 542, 563, 565, 569, 570, 571, 572, 573, 581, 583
Britanya 20, 155, 168, 171, 177, 207, 209, 223, 225, 229, 247, 265, 270, 271, 272, 294, 298, 341, 371, 383, 389, 408, 459, 506, 572
Brooks, Romaine 197, 207
Browne, Stella 238, 389, 611, 632
Brown, Helen Gurley 145, 270, 345, 346, 418, 462, 610
Budapeşte 182
Buenos Aires 188, 345, 498, 587, 608
Bunch, Charlotte 314
Bush, George W. 438, 440, 452
butch/femme 183, 187, 189, 195, 281, 282, 300, 373, 402, 414, 415, 420, 557
Butler, Eleanor 36, 159, 199, 350, 414, 481, 488, 495, 508, 509, 611
Butler, Judith 36, 159, 199, 350, 414, 481, 488, 495, 508, 509, 611
Büyük Sovyet Ansiklopedisi 237
Byron, George, Lord 209, 612, 615

C-Ç
Cahun, Claude 193, 198, 248
Califia, Patrick 283, 400, 403, 408, 414, 415, 416, 497, 611
California 167, 183, 192, 314, 319, 375, 397, 502, 611, 612, 621, 628
Cameron 437, 509, 604, 618, 627
candomblé 211
Cape Town 116
Carpenter, Edward 225, 226, 229, 241, 572, 608, 632
Castrocu 304, 327
Castro, Fidel 302, 303, 338, 441, 443, 555, 585
Castro, Mariela 302, 303, 338, 441, 443, 555, 585
Cato Enstitüsü 448
Cava 212
Cercle Hermaphroditos (New York) 187
Chauncey, George 16, 83, 90, 102, 183, 186, 187, 193, 195, 206, 209, 247, 258, 492, 607, 608, 610, 612, 613, 615, 618, 619, 620, 622, 623, 626, 628, 629, 630, 633, 635, 636, 637
Chávez, Hugo 457
Chodorow, Nancy 76
Christopher Street Day (Berlin Onur Yürüşü) Komitesi (Berlin) 508
Chrysler 561
Chutchai, Khun 364
cinaedi (antik Roma) 104, 124, 140
Cinsel Bilim Enstitüsü (Almanya) 193, 243
Cinsel Kimlik Bozuklukları (GID)
cinselliğin tıbbileştirilmesi 163
cinsellik reformu 109
cinsel reform 226, 239, 327
cinsel rüşt yaşı 494
cinsiyet 30, 104, 130, 132, 184, 324, 376, 495
cinsiyet hoşnutsuzluğu 286
cisgendered (natrans) 377
Clark, Anna 155, 159, 160, 167, 168, 173, 612
Clinton, Bill 383, 429, 434, 453, 456
COC (Hollanda) 281, 328, 637
Cohen, Cathy 34, 77, 318, 435, 462, 463, 464, 480, 553, 554, 558, 560, 603, 612
Collins, Patricia Hill 76, 77, 506, 612
Colorado 272
completo 277
Compton's Cafeteria (San Francisco) 309
Conversion Our Goal (San Francisco) 286
Coontz, Stephanie 20, 147, 179, 199, 200, 203, 250, 266, 273, 283, 345, 388, 390, 612
Cooper's Donuts (Los Angeles) 309
Coors 560
Couperus, Louis 204
COYOTE (Eski Moda Ahlakınızdan Vazgeçin, ABD) 558
Cracker Barrel 560
Crenshaw, Kimberlé 61, 76, 506, 612
Cumhuriyetin Yerlileri Partisi (Fransa) 481
Cezayir 313, 501
Chicago 183, 187, 565, 610, 613, 616, 619, 620, 626, 630, 631, 638

cinsel özgürlük 22, 41, 235, 263, 296, 312, 472, 473, 483, 484, 490, 526, 537, 553, 568, 592, 604
cinsiyet 11, 19, 20, 23, 25, 27, 29, 30, 31, 35, 41, 42, 43, 47, 51, 53, 54, 58, 59, 62, 66, 73, 74, 76, 77, 78, 82, 83, 84, 85, 90, 93, 95, 96, 102, 103, 105, 106, 122, 124, 125, 128, 129, 130, 134, 140, 142, 149, 157, 163, 167, 171, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 188, 190, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 202, 206, 209, 213, 218, 219, 222, 225, 226, 231, 234, 236, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 250, 251, 254, 256, 257, 259, 261, 266, 267, 268, 269, 270, 273, 277, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 291, 296, 302, 308, 309, 310, 312, 316, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 334, 338, 339, 345, 346, 348, 349, 351, 352, 353, 361, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 383, 391, 394, 395, 396, 400, 401, 402, 403, 407, 411, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 421, 422, 433, 438, 445, 458, 460, 461, 469, 470, 471, 472, 480, 485, 487, 488, 491, 492, 495, 496, 497, 498, 499, 501, 502, 503, 504, 507, 512, 515, 516, 519, 523, 530, 533, 538, 542, 543, 544, 545, 556, 557, 559, 561, 578, 579, 582, 583, 585, 588, 589, 594, 595, 596, 597, 599, 602
Çekoslovakya 301, 368
Çin 127
Çin Devrimi 301
Çinli 88, 139, 141, 167, 363, 368, 482, 525
çocuk bakımı 234, 260, 268, 347, 349, 532, 562, 596
Çin 28, 29, 70, 88, 123, 127, 134, 136, 137, 138, 139, 141, 170, 214, 254, 292, 300, 301, 304, 328, 330, 334, 363, 367, 368, 409, 514, 552, 567, 585
çokkültürlülük 339, 424, 439

D
Dahomey 157
Dakar 568
Daly, Mary 283
Daniel, Herbert 45, 267, 313, 329, 330, 608, 628
Danimarka 14, 20, 54, 70, 224, 278, 285, 385, 436, 443, 508
Darling, Candy 284
Darwincilik 179
Daughters of Bilitis (DOB) 281, 283
Davis, Madeline 77, 187, 195, 272, 288, 341, 358, 504, 613
Davis, Mike 77, 187, 195, 272, 288, 341, 358, 504, 613
dayanışma 32, 73, 300, 313, 326, 332, 353, 369, 380, 385, 389, 444, 473, 505, 507, 511, 512, 513, 517, 518, 541, 569, 577, 585, 593, 599
Değişim Yaratmak 570, 576
Dell, Floyd 238
D'Emilio, John 16, 20, 43, 44, 61, 74, 81, 82, 85, 94, 106, 127, 148, 155, 156, 157, 160, 161, 169, 170, 171, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 187, 192, 196, 200, 201, 202, 248, 249, 250, 251, 260, 266, 270, 271, 272, 273, 274, 278, 279, 281, 282, 305, 306, 308, 310, 311, 312, 313, 316, 317, 318, 319, 321, 322, 325, 326, 327, 349, 362, 382, 429, 434, 438, 449, 480, 529, 553, 566, 591, 592, 597, 600, 613
Demir, Demet 4, 497
Demokrasi 567, 581
Demokratik Halk Partisi (Endonezya) 458
Demokrat Parti (ABD) 434, 437, 446, 453, 496
Detroit 570
Devrimci Hareket İçin Homoseksüel Cephe 311, 312
Devrimci İşçi Partisi 332, 456, 572, 574
Dewey's (büfe, Philedelphia) 309
Diaghilev, Sergei 207
Doğu 136, 274, 292, 301, 361, 363, 365, 367, 368, 369, 432, 450, 453, 512, 514, 569
Doğu Afrika 136
Doğu Almanya 301, 361, 368
Doğu Avrupa 292, 363, 368, 432, 450, 453, 512, 569
doğum kontrol 199, 271
Douglas, Lord Alfred 205
Dördüncü Enternasyonal 331, 332, 456, 494, 499, 536, 555, 566, 575, 617

drag 141, 189, 283, 284, 304, 307, 308, 309, 311, 322, 374, 404, 414, 449, 495, 580
Draper, Hal 68, 123, 614
Duggan, Lisa 11, 15, 47, 49, 50, 62, 78, 95, 97, 114, 147, 268, 316, 349, 398, 428, 434, 435, 436, 448, 449, 474, 529, 533, 544, 545, 547, 608, 613, 614, 615, 616, 636
Duggan, Penelope 11, 15, 47, 49, 50, 62, 78, 95, 97, 114, 147, 268, 316, 349, 398, 428, 434, 435, 436, 448, 449, 474, 529, 533, 544, 545, 547, 608, 613, 614, 615, 616, 636
Durban 554
Dünya Sosyal Forumu 419, 566, 569, 573, 602
Dworkin, Andrea 403

E
Eads, Robert 556
EastEnders (İngiliz) 508
Eastman, Crystal 238
Eastman, Max 238
ebeveynlik 391, 529, 535, 538, 579, 598
Ebu Gureyb 441
efebofili 135, 140
efemine 28, 121, 123, 140, 141, 149, 151, 155, 186, 189, 195, 281, 302, 373, 375, 380, 381, 401, 504
Effeminists (ABD) 323
eğitim 174, 176, 178, 185, 200, 259, 270, 349, 378, 406, 545, 546, 564, 565, 574, 584, 585, 600
ekonomizm 58, 98, 228, 433
Ekvador 279, 306, 571
Ellis, Havelock 193, 196, 201, 202, 223, 226, 632
El-Moumni, Khalid (imam) 443
emeğin yeniden üretimi 172
emperyalizm 28, 30, 31, 65, 68, 73, 80, 106, 107, 108, 162, 166, 185, 208, 216, 230, 254, 295, 296, 300, 313, 331, 334, 342, 506, 512, 515, 517, 520, 578, 580, 589
Encyclopédie 153
Endonezya 88, 128, 141, 211, 213, 261, 299, 308, 423, 457, 458, 513, 516
EndUp (San Francisco) 560
Engelli Amerikalılar Yasası 553
Engelschman, Nick 328
Engels, Friedrich 74, 75, 226, 227, 234, 240, 241, 262, 614, 616, 626
entendido 276, 277
Eribon, Didier 531
Eros ve Uygarlık (Marcuse) 592
Escoffier, Jeffrey 397, 616
eşcinsel 14, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 45, 47, 48, 50, 51, 54, 57, 79, 80, 81, 82, 84, 87, 88, 89, 90, 92, 100, 102, 104, 107, 108, 109, 112, 114, 115, 116, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 137, 139, 140, 143, 144, 145, 148, 149, 150, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 181, 182, 184, 185, 188, 193, 194, 196, 198, 201, 202, 203, 204, 209, 212, 213, 214, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 230, 231, 233, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 245, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 262, 264, 266, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 284, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 295, 296, 297, 299, 301, 302, 308, 312, 317, 334, 340, 344, 354, 362, 364, 371, 372, 373, 378, 384, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 394, 396, 397, 404, 405, 407, 414, 419, 422, 423, 425, 426, 429, 431, 432, 435, 436, 437, 438, 441, 443, 445, 446, 447, 448, 449, 451, 453, 454, 456, 457, 463, 464, 470, 472, 476, 478, 481, 483, 484, 486, 490, 493, 494, 495, 501, 514, 518, 526, 527, 529, 531, 532, 534, 537, 546, 555, 561, 565, 567, 570, 575, 577, 585, 590, 591, 592, 595, 598, 599
"Eşcinsel Evliliğin Ötesinde" (ABD, 2006) 528, 533
Eşcinseller Kurtuluş Hareketi (MOVILH, Şili) 457
Etheridge 354
Europride 21
ev içi emek 172, 596
ev işi 75, 168, 234, 260, 348, 390, 522
evlat edinme 387, 390, 391, 392, 446, 535
Evliliğin Korunması Yasası (ABD) 429
evlilik 21, 44, 45, 84, 89, 125, 134, 139,

147, 148, 149, 150, 173, 175, 178, 182, 189, 203, 209, 213, 224, 244, 260, 269, 270, 271, 273, 348, 388, 389, 391, 393, 425, 435, 438, 446, 447, 450, 454, 456, 457, 459, 481, 524, 529, 531, 532, 533, 534, 536, 537, 561, 577, 586, 590, 598
Evlilik Yasası (İngiltere, 1753) 153

F
Faderman, Lillian 92, 159, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 183, 184, 187, 194, 197, 202, 203, 239, 264, 271, 281, 282, 286, 288, 290, 305, 307, 311, 314, 316, 319, 321, 325, 328, 355, 374, 377, 387, 390, 401, 402, 403, 410, 462, 464, 616
fahişelik 104, 143, 145, 222
Fanon, Frantz 298
Farklı Bedenler 502
Fas 109, 140, 445, 501
faşizm 244, 247
Feinberg, Leslie 54, 150, 191, 310, 326, 341, 380, 383, 416, 417, 487, 488, 495, 498, 502, 503, 504, 544, 556, 580, 617
Female Revolt (İtalya) 319
Feminine Mystique, The (Friedan) 390, 612
Feminist Çoğunluk Vakfı (ABD) 439
feminizm 14, 25, 32, 57, 103, 195, 196, 255, 282, 314, 315, 316, 320, 323, 325, 327, 331, 415, 433, 454, 473, 489, 496, 523
femme 183, 187, 189, 194, 195, 281, 282, 288, 300, 373, 402, 403, 414, 415, 420, 500, 504, 557
feodalizm 27, 80
Fernbach, David 12, 74, 81, 254, 492, 591, 617
Ferraz de Macedo, Francisco 191
fetişizm 99, 403
FHAR 311, 312, 313, 323
Filistin 519
Filipinler 129, 211, 265, 320, 341, 379, 457
Filistin 53, 88, 313, 384, 444, 479, 486, 513, 518, 519, 566, 582, 587
Firestone, Shulamith 317
Flandra 145
Flaubert, Gustave 222
Floransa 145, 146, 149, 569, 570
Florida 429
Floyd, Kevin 47, 56, 94, 97, 100, 190, 198, 199, 200, 237, 238, 262, 273, 280, 281, 323, 378, 388, 506, 531, 591, 613, 617
Ford, Henry 87, 129, 258, 268, 617
Fordizm 29, 31, 93, 105, 106, 107, 185, 253, 254, 256, 258, 259, 261, 263, 268, 273, 274, 275, 278, 290, 292, 295, 333, 342, 344, 351, 372, 373, 378, 394, 395, 422, 589
Ford, Kevin 87, 129, 258, 268, 617
Fortuyn, Pim 436, 437
Foucault, Michel 26, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 58, 65, 81, 88, 94, 103, 125, 135, 153, 173, 186, 193, 200, 202, 521, 617
Fourier, Charles 226
Fourierciler 226
Frankfurt Ekolü 278
Fransa 14, 28, 60, 123, 144, 145, 154, 155, 176, 223, 244, 259, 265, 272, 279, 306, 310, 311, 313, 318, 354, 357, 364, 380, 385, 389, 428, 430, 443, 446, 447, 481, 501
Fransız Devrimi 146, 152, 155, 159, 278
Fraser, Nancy 170, 315, 347, 433, 489, 617, 633
Fresa y chocolate 585
Freudçuluk 25, 58
Freud, Sigmund 36, 37, 38, 85, 180, 201, 202, 251, 268, 277, 278, 483, 617, 618, 626, 631
Friedan, Betty 250, 283, 315, 390
FSLN 304, 333, 431
fuhuş 141, 150, 170, 173, 175, 212, 213, 260, 275, 399, 403, 420

G
Galler 159, 248, 270
Gana 128
GANG (sanat kolektifi, New York) 361
Garland, Jack 177, 628
Gay Community News (Boston) 310
Gay Left (Londra) 310
gender 30, 415, 416, 418, 419, 420, 422, 425, 438, 461, 495, 503, 589, 595, 635
gender queerler 415, 416, 422, 461, 589
Genet, Jean 222, 313
gettolaşma 30, 339, 475, 476

Gevisser, Mark 189, 333, 484, 546, 581, 604, 618, 627
gey 9, 14, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 44, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 70, 71, 72, 73, 74, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 94, 102, 106, 107, 108, 109, 114, 115, 116, 117, 121, 122, 123, 125, 129, 161, 163, 185, 191, 204, 206, 212, 213, 224, 243, 248, 252, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 263, 264, 265, 266, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 289, 291, 293, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 337, 338, 339, 341, 344, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 377, 378, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 390, 391, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 415, 418, 422, 423, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 443, 444, 445, 446, 447, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 459, 460, 461, 463, 464, 465, 469, 470, 471, 472, 473, 475, 476, 478, 481, 482, 483, 484, 485, 490, 492, 495, 496, 500, 501, 503, 504, 506, 510, 512, 513, 515, 517, 519, 520, 526, 528, 530, 534, 543, 546, 552, 560, 561, 566, 573, 575, 576, 581, 582, 583, 584, 585, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 595, 597, 598, 599, 603
gey-egemen formasyon 80
gey hakları hareketi 373
gey normalleşmesi 20, 26, 27, 30, 32, 51, 54, 70, 71, 80, 91, 92, 109, 163, 337, 367, 394, 395, 472, 476, 496, 589, 592
Ghadir 479
Gide, André 205, 206, 222, 634
Ginsberg, Allen 273
glasnost 301
GLQ 56, 63, 610, 613, 621, 622, 624, 631, 632
Goa 157
Goldman, Emma 175, 229, 239
Gorbaçov, Mikhail 301
Gough, Jamie 99, 260, 261, 263, 305, 619
göçmenler 341, 391, 429, 512, 513, 604
göç 114, 115, 344, 526
Gramsci, Antonio 53, 169, 290
Green, James 110, 154, 191, 192, 211, 250, 276, 281, 294, 300, 306, 311, 320, 325, 328, 329, 330, 332, 333, 371, 409, 417, 423, 431, 479, 497, 572, 610, 619, 629
Guatemala 552
Guérin, Daniel 313
Gücün Açığa Çıkması İçin AIDS Koalisyonu 553
güç birliği inşası 506
Güney 20, 29, 30, 33, 60, 68, 70, 102, 109, 116, 126, 127, 128, 132, 134, 163, 167, 182, 184, 188, 189, 209, 211, 212, 214, 215, 216, 241, 255, 275, 284, 295, 298, 325, 326, 328, 330, 332, 333, 344, 356, 363, 365, 367, 379, 398, 409, 419, 420, 422, 446, 447, 450, 471, 484, 499, 500, 507, 513, 521, 525, 537, 540, 546, 554, 555, 570, 573, 576, 581, 587, 589, 596, 602
Güney Afrika 20, 29, 30, 33, 68, 70, 102, 109, 116, 126, 128, 163, 167, 184, 189, 214, 215, 216, 241, 255, 275, 284, 295, 298, 325, 333, 356, 367, 379, 420, 446, 447, 450, 471, 484, 499, 500, 525, 537, 540, 546, 554, 555, 570, 573, 576, 581, 587, 589
Güney Amerika 30, 127, 134, 182, 188, 214, 284, 330, 344
Güney Avrupa 209, 602
Güneydoğu 34, 132, 184, 211, 212, 214, 274, 277, 357, 363, 367, 409, 450, 457, 458, 514

H
Haiti 157, 628
Halk Birliği 329
Halk Cephesi 327
Hall, Radclyffe 183, 193, 629
Hall, Stuart 507, 620
Halperin, David 16, 64, 81, 82, 88, 91, 92, 94, 101, 110, 111, 135, 138, 140, 146, 153, 190, 191, 256, 264, 266, 375, 381, 393, 464, 491, 611, 620

Hansberry, Lorraine 282
hapishane 358, 553
Haring, Keith 374
Harlem 183, 188, 238, 290, 618
Harlem Rönesansı 238
Hausa 128
Havana 188, 276, 301, 559
Hawaii 209
Hayes, Jarrod 211, 620
Hay, Harry 327
Healey, Dan 58, 90, 129, 144, 151, 158, 190, 202, 226, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 237, 245, 246, 247, 301, 480, 494, 512, 530, 552, 620
Hekma, Gert 190, 204, 240, 287, 373, 374, 612, 620, 621
Hélio 281
Helms, Jesse 430
Hemingway, Ernest 203, 378
Hennessy, Rosemary 16, 39, 47, 56, 58, 59, 61, 62, 69, 82, 96, 97, 98, 101, 106, 169, 172, 173, 178, 191, 199, 200, 206, 208, 314, 316, 317, 319, 340, 342, 343, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 355, 359, 361, 397, 399, 408, 414, 431, 434, 461, 462, 485, 505, 590, 593, 600, 621
Hernandez, Michael 416
Herzog, Dagmar 15, 16, 22, 24, 29, 43, 65, 84, 114, 180, 182, 201, 207, 209, 224, 232, 242, 243, 244, 247, 248, 264, 270, 272, 273, 278, 279, 281, 306, 311, 318, 319, 361, 363, 369, 405, 406, 432, 437, 443, 508, 528, 621
Hıristiyanlar 137
HIV 405, 429, 497, 549, 550, 551, 553, 554, 555, 556, 561, 564, 629
Hiller, Kurt 238
Hirschfeld, Magnus 182, 188, 193, 197, 225, 226, 228, 231, 236, 243, 285, 492, 572
Hissar 522
Hıristiyan 127, 143, 152, 215, 219, 248, 297, 298, 311, 431, 437, 440, 443, 479
Hıristiyanlık 91, 128, 149
Hindistan 70, 90, 184, 209, 213, 221, 294, 328, 350, 356, 357, 358, 381, 409, 415, 420, 424, 499, 513, 522
Hinduizm 128, 132, 294
Hitler, Adolf 239, 243
Ho Chi Minh 559
Hodgson, Marshall 88
Hollanda 13, 14, 15, 20, 28, 48, 70, 91, 123, 146, 148, 149, 150, 152, 154, 165, 192, 212, 214, 222, 224, 240, 244, 267, 289, 376, 385, 389, 416, 421, 436, 437, 443, 447, 450, 454, 479, 494, 508, 535
Hollande, François 446
Hollibaugh, Amber 44, 47, 78, 314, 315, 402, 404, 414, 449, 491, 529, 533, 545, 547, 550, 557, 558, 563, 564, 604, 621, 622, 636
Hollywood 114
homonasyonalizm 599
homonormatif 30, 50, 80, 104, 106, 108, 109, 161, 339, 344, 360, 369, 371, 390, 395, 410, 411, 413, 422, 445, 455, 476, 490, 493, 497, 500, 520, 521, 525, 588, 589, 590, 596, 599
homoseksüellik 28, 84, 90, 91, 92, 96, 107, 112, 117, 139, 148, 158, 164, 185, 186, 191, 192, 198, 201, 202, 204, 205, 207, 209, 210, 213, 214, 224, 226, 237, 239, 240, 277, 300, 372, 375, 380
Hong Kong 301, 368
Hormon 376

I-İ
II. Edward (İngiltere) 143
III. Julius (Papa) 143
ILGA 512, 513, 576, 618
Illinois 278
InterPride 444, 518
Iowa 20, 319
ırkçılık karşıtlığı 68, 257
ırkçı liberalizm 254
IKEA 359
İdeoloji 100
iğdiş 132, 133, 141, 156, 299, 346
ikili 41, 122, 134, 186, 375, 380, 474, 515
ikilik (homo/hetero ya da eşcinsel/düzcinsel) 85, 109, 211, 254
İkinci Enternasyonal 65, 66, 67, 228
interseks 54, 132, 133, 193, 219, 419, 461, 488, 495, 498, 556, 571
İran Devrimi 127
İskenderiye 298
İslam dünyası 88, 220, 441, 450, 452

İslamiyet 88, 123, 128, 135, 136, 298
İslamofobi 441, 475
İsrail 519
İstanbul 2, 7, 12, 95, 227, 229, 275, 294, 299, 592
işgücünün yeniden üretimi 534
Irak 443, 445, 517, 518
ırkçılık 25, 30, 31, 32, 52, 54, 58, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 76, 77, 163, 166, 167, 238, 254, 257, 290, 291, 292, 313, 314, 326, 343, 385, 424, 430, 462, 473, 475, 505, 506, 507, 508, 538, 556, 557, 587, 599
İngiltere 28, 107, 123, 143, 152, 160, 205, 210, 222, 224, 228, 238, 248, 270, 278, 311, 392, 507, 511
internet 94, 357, 359, 370
İran 127, 136, 158, 221, 297, 299, 432, 440, 496, 515
İrlanda 67, 380, 453
İskoçya 173
İslam 28, 30, 88, 91, 128, 134, 136, 137, 141, 220, 222, 294, 295, 298, 339, 432, 439, 440, 441, 442, 450, 452, 479, 514, 518
İsrail 33, 53, 299, 384, 444, 475, 479, 486, 513, 514, 517, 518, 519, 582
İşçi Partisi 68, 240, 255, 328, 332, 446, 453, 456, 572, 573, 574
İtalya 109, 142, 145, 146, 154, 155, 169, 177, 190, 209, 223, 244, 271, 272, 290, 311, 319, 453, 569
İzmir 275, 294

J
Jackson, Peter 71, 73, 87, 113, 212, 213, 274, 277, 293, 359, 409, 420, 421, 477, 622
Jakarta 117, 606, 637
Jamaika 507
Japonya 28, 70, 123, 142, 143, 145, 213, 241, 249, 250, 259, 274, 275, 363
Jim Crow 291, 606
Jiménez, Patria 574
Johannesburg 189, 333, 500, 568, 618, 627
Johnson, Marsha 318, 323, 612
Jordan-Young, Rebecca 74, 85, 86, 87, 192, 349, 375, 498, 623
Jorgensen, Christine 285, 286

K
kadınların (eğitimi) 48, 66, 75, 76, 77, 123, 126, 127, 128, 129, 132, 134, 137, 140, 144, 147, 154, 159, 164, 169, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 185, 196, 202, 203, 207, 218, 219, 221, 230, 232, 233, 234, 259, 266, 267, 268, 269, 274, 280, 284, 289, 293, 299, 303, 309, 314, 317, 319, 321, 324, 329, 331, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 368, 396, 421, 432, 433, 438, 439, 441, 442, 460, 478, 482, 486, 489, 499, 501, 504, 506, 515, 516, 522, 523, 535, 544, 550, 552
Kafkas 210
Kahire 294, 299
Kameny, Frank 325
kamusal ataerki 346
Kanada 14, 20, 210, 249, 261, 279, 306, 311, 355, 388, 389, 398, 429, 430, 447, 452, 561, 571
Kanada Kamu Çalışanları Sendikası 561
Kanada Postacılar Sendikası 561
Kansas 272
Kapital 59, 74, 99, 104
kapitalist 27, 28, 39, 47, 54, 56, 60, 72, 74, 80, 84, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 108, 112, 113, 114, 115, 116, 121, 123, 124, 146, 160, 162, 164, 179, 181, 198, 203, 208, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 222, 235, 242, 247, 258, 260, 261, 263, 267, 274, 275, 277, 292, 293, 300, 307, 337, 342, 344, 346, 355, 363, 370, 371, 373, 383, 386, 388, 392, 407, 417, 432, 433, 475, 505, 507, 528, 532, 534, 555, 567, 570, 580, 588, 591, 597, 599, 601
Karaçi 294
Kara Panterler 326
Karayipler 189, 320, 359, 363, 513
Karlinsky, Simon 232, 623
Karnaval 283
karşı kültür 271, 284, 310, 315
Katalonya 171
Kato, David 431
Katolik Kilisesi 223, 294, 453, 457
Katolikler 148, 157, 431
Katz, Jonathan 127, 160, 177, 178, 192, 623
Kautsky, Karl 27, 66, 67, 237, 623

Kelma (Fransa) 508
Kennedy, Elizabeth 187, 195, 272, 288, 504, 613
Kenya 128, 552, 627
Kergoat, Daniéle 77, 623
Kerkhof, Emilie 240
Kırmızı-Yeşil İttifak 508
kimlik politikası 63, 462, 474
Kim, Richard 416, 434, 615
Kinks, The 284
Kinsey, Alfred 272, 286, 482
Kinsman, Gary 54, 57, 77, 171, 173, 196, 210, 227, 249, 261, 279, 280, 306, 311, 312, 316, 355, 374, 430, 491, 493, 584, 623
Klah, Hastíin 219
klasik 28, 32, 66, 80, 105, 106, 107, 135, 136, 137, 162, 164, 208, 216, 225, 242, 250, 277, 295, 342, 492, 589
Klyuev, Nikolai 233
Koedt, Anne 318
Kollontay, Alexandra 24, 45, 103, 174, 175, 177, 232, 234, 235, 236, 237, 242, 268, 322, 390, 487, 491, 527, 530, 593, 597, 598
Komünist Enternasyonal 68, 239
komünistler (genel, İkinci Dünya Savaşı sonrası) 35, 247, 327
Konkistadorlar 127
köçek 140
Kolombiya 306
Komünist Parti 238, 239, 246, 303, 327, 328, 330, 333, 457, 458
Kongo 156
Kosta Rika 484, 485, 551
Krafft-Ebing, Richard von 190, 193, 200
Kudüs 444, 518
Kumagusu, Minakata 204, 205
Kurumsal Devrimci Parti 298
kuşaklararası ilişkiler 123, 141, 148
Kuzey Afrika 214, 221, 363
Kuzey Amerika 29, 70, 96, 104, 113, 115, 127, 130, 139, 164, 182, 184, 188, 189, 192, 211, 214, 219, 245, 253, 255, 258, 259, 265, 274, 286, 293, 300, 311, 326, 385, 395, 408, 409, 439, 441, 442, 444, 445, 447, 461, 511, 512, 513, 516, 529, 554, 556, 575
Kuzey Amerika İnterseks Derneği 461, 556
Kuzey Avrupa 156, 294, 358, 385, 388
Kuzey Carolina 507
Kuzmin, Mikhail 233
Kuran 135
kürtaj 84, 242, 271, 429, 489, 522
Küba 29, 127, 156, 157, 189, 210, 254, 276, 292, 300, 301, 302, 303, 304, 328, 329, 330, 334, 399, 420, 441, 546, 555, 584, 585
küresel adalet hareketi 33, 462, 543, 567, 602
küreselleşme 31, 73, 111, 114, 340, 343, 355, 368, 424, 520, 566, 567
KwaZulu 116

L
Labouchére (yasa değişikliği) (İngiltere) 224
Ladder, The (ABD) 282, 614
Last, Jef 248, 610, 618
Latin Amerika 29, 34, 107, 115, 154, 163, 184, 211, 212, 214, 241, 251, 255, 257, 258, 265, 279, 292, 294, 300, 301, 304, 311, 320, 328, 332, 347, 363, 365, 367, 408, 409, 421, 447, 450, 452, 457, 486, 500, 507, 513, 514, 516, 523, 552, 555, 569, 574, 576, 584
Latin Amerika ve Karayipler Lezbiyen Buluşması 320, 513
Lauritsen, John 226, 228, 229, 232, 235, 236, 239, 243, 245, 247, 624
Lemebel, Pedro 410, 626, 630
Lemembe, Eric 431
Lenin, V. I. 27, 63, 67, 68, 166, 232, 235, 236, 242, 331, 607, 624, 625
Le Pen, Jean-Marie 430
Lesotho 177, 217
Letonya 369
LeVay, Simon 85, 86
Levi's 358
Leyland, Winston 15, 300
lezbiyen 9, 14, 19, 25, 27, 29, 30, 32, 36, 44, 48, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 71, 72, 73, 74, 77, 79, 80, 81, 82, 87, 88, 89, 90, 94, 102, 107, 109, 114, 116, 123, 129, 161, 163, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 189,

191, 193, 194, 195, 196, 198, 202, 203, 206, 207, 208, 213, 233, 246, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 263, 264, 265, 266, 273, 274, 275, 277, 280, 281, 282, 284, 287, 288, 289, 293, 295, 298, 299, 300, 301, 304, 305, 306, 308, 309, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 330, 331, 332, 333, 334, 338, 339, 341, 344, 351, 352, 353, 354, 355, 358, 359, 360, 361, 362, 366, 367, 368, 370, 371, 372, 373, 375, 377, 378, 380, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 390, 391, 392, 394, 395, 396, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 418, 420, 422, 423, 424, 425, 426, 429, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 441, 443, 444, 445, 446, 447, 449, 450, 451, 453, 454, 455, 456, 457, 459, 460, 461, 462, 464, 465, 469, 470, 471, 473, 476, 479, 485, 486, 490, 492, 496, 497, 503, 504, 506, 513, 515, 517, 520, 526, 528, 530, 534, 535, 566, 573, 575, 579, 583, 589, 590, 591, 595, 597, 599, 603

lezbiyen/gey kurtuluşu 300, 308, 314, 315, 331, 438, 456, 460, 471, 591

lezbiyenlik 249, 314, 374, 399, 404, 422

Lezbiyen ve Gey Eylem Örgütü (OLGA, Güney Afrika) 333

LGBT çalışmaları 115

Lima 184

livata (sodomi) 135

loca 410

Lombroso, Cesare 191

Londra 90, 91, 149, 150, 155, 173, 182, 239, 310, 316, 606, 607, 608, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 637

Long, Scott 369, 431, 510, 511, 617, 625, 626

Lorde, Audre 16, 328, 518

Los Angeles 184, 305, 308, 309, 310, 397, 553

Lubbe, Marinus van der 247

Luckács, György 262

Luxton, Meg 74, 170, 347, 433, 633

Lübnan 53, 88, 220, 288, 295, 364, 435, 444, 445, 513, 517

M

Macaristan 301, 368

macha 189

machista 399, 555

macho 188

MacNair, Mike 99, 261, 263, 619

maden evlili'leri 216

Madrid 21, 359, 519

Mağrip 295

Mahfuz, Necib 299

mahremiyet 158, 197, 278, 358, 393, 528, 600

mâhû (Polinezya) 209

Maikey, Haneen 35, 479, 486, 513, 514, 582, 625

Makarem, Ghassan 15, 16, 34, 220, 221, 288, 289, 295, 364, 383, 435, 445, 455, 513, 515, 517, 518, 542, 625

Malavi 511

Malay 212

Malcolm X 68, 610

Malezya 275, 341, 552

Malinowski, Bronislaw 180

Managua 304

Mandela, Nelson 618

Mann, Thomas 209

Maoculuk 300

Marcuse, Herbert 26, 32, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 46, 49, 58, 102, 261, 263, 362, 476, 483, 591, 592, 626

Mariátegui, José Carlos 241

Marksizm 13, 25, 55, 56, 57, 58, 59, 65, 66, 67, 75, 79, 81, 82, 94, 98, 227, 228, 241, 262, 318, 322, 323, 330, 573, 594

Marshall, Alfred 88, 164

Martinique 298

Marx, Karl 37, 45, 46, 56, 66, 68, 69, 74, 75, 94, 99, 100, 104, 164, 226, 227, 262, 278, 351, 419, 607, 608, 614, 616, 624, 626

Masaya 304

Massachusetts 272, 319, 393

Massad, Joseph 122, 135, 220, 221, 295, 299, 515, 516, 626

McCarthyci 267

McCay, Claude

McNair, Mike 260, 305

Mead, Margaret 180, 269

medeni birliktelik 447

Medeni Cesaret Ödülü 508
Meksika 30, 70, 156, 189, 255, 258, 275, 288, 294, 298, 301, 302, 311, 320, 332, 341, 347, 398, 446, 454, 456, 572, 574
Meksika Demokratik Devrimci Partisi 446
Meksika Demokratik Devrimci Partisi (PRD) 446
Meksika Devrimci İşçi Partisi 572
Melamed, Jodi 257, 439, 627
Metropol Topluluk Kiliseleri Kardeşliği 435
Mexico City 312, 587
Mısır 445
Millett, Kate 74
Milwaukee 177
Mısır 298, 299, 432, 444, 509, 516, 542
Ming 139
miras 45, 84, 161, 176, 260, 301, 348, 387, 391, 536
Mitchell, Gregory 4, 209, 276, 359, 362, 364, 365, 366, 501, 515, 627
Mitterand, Frédéric 364, 428
moffie 189
Moldova 369
Money, John 74, 86, 269, 636
Montreal 280, 517, 623
Moodie, T. Dunbar 216, 217, 628
Moore, Marcel 198, 248, 401, 424, 524, 628
Moraga, Cherrie 402, 491, 557, 622
Morityus 267
Moskova 150, 233, 236, 369, 624, 626
Moynihan, Daniel Patrick 267, 628
MSM (erkeklerle seks yapan erkek) 499, 500, 550
Mugabe, Robert 297
Muhafazakâr Parti (İngiliz) 437
Murray, Stephen 128, 140, 157, 210, 441, 623, 628, 629, 632
Museveni, Yoweri 510
Musevilik 128
Muhammed 91
Mübarek, Hüsnü 432, 445
mülteciler 512, 517
Müslüman 88, 110, 136, 141, 158, 221, 230, 236, 246, 299, 358, 399, 432, 439, 440, 441, 507, 508, 516, 518
Müslüman Kardeşler (Mısır) 432
Müslümanlar 137, 145, 443, 444

N
Najmabadi, Afsaneh 136, 138, 158, 221, 298, 432, 496, 628
Namibya 509
Napolyon Kanunları 154, 278
Navaho 219
Nazizm 29, 163, 248, 283
neoliberalizm 27, 30, 47, 49, 50, 54, 60, 63, 106, 107, 108, 116, 166, 334, 338, 346, 353, 361, 362, 372, 388, 392, 398, 407, 409, 427, 428, 433, 441, 471, 490, 541, 566, 573, 580, 589
Nepal 20, 458, 630
nesneleştirme 100, 261
Nestlé, Joan 557
Nevada 282
New England 155
New Statement 196
Newton, Esther 280, 282, 488, 504, 629
Newton, Huey 325
New York 14, 48, 68, 90, 160, 182, 183, 184, 187, 191, 192, 209, 269, 277, 284, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 319, 323, 325, 355, 359, 360, 374, 378, 397, 400, 401, 410, 422, 424, 430, 444, 484, 518, 519, 521, 544, 547, 548, 553, 554, 557, 558, 561, 577, 578, 587, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637
New York LGBT Merkezi 444
New York Tıp Akademisi 269
New York Times 355, 607, 620
Nijerya 128, 510
Nikaragua 30, 255, 279, 304, 332, 431, 457, 471, 484, 552
Nkoli, Simon 333
Norton, Rictor 150, 151, 611, 618, 629
Norveç 509

O-Ö
Obama, Barack 446, 453, 554, 586
Ohio 314
Oklahoma 553

Ontario 191
oral seks 87, 126
Oregon 192
Orlando 553
Orta 51, 136, 147, 156, 158, 159, 169, 174, 182, 198, 199, 200, 205, 206, 225, 230, 236, 237, 276, 280, 292, 353, 359, 362, 390, 391, 399, 434, 435, 439
Owencılar 226
Orta Amerika 156, 292
Ortadoğu 208, 221, 275, 445, 513, 515, 516
özgür aşk 168
özgürleşme 25, 36, 40, 41, 46, 180, 255, 260, 271, 355, 482, 492, 587, 599
özgürlük 21, 22, 23, 36, 37, 41, 46, 68, 147, 148, 208, 235, 236, 263, 296, 312, 361, 363, 364, 367, 472, 473, 474, 483, 484, 490, 492, 526, 530, 537, 553, 568, 584, 587, 592, 595, 604

P
PACS 389
Paglia, Camille 436
Pakistan 140, 298, 308, 516, 522, 623, 629
Palladii, Bishop 144
Pankhurst, Christabel 224, 234
Paris 21, 91, 149, 150, 154, 155, 182, 188, 197, 207, 238, 312, 330, 356, 424, 443, 459, 509, 554, 587, 608, 611, 616, 623, 624, 631
Paris Yanıyor 424
Parnok, Sophia 233
partnerlik 33, 384, 388, 389, 393, 426, 447, 448, 450, 485, 531, 532, 536, 538, 579
Paskalya Ayaklanması (İrlanda) 67
Patai, Raphael 440
Patterson, Torvald 14, 407, 630
pedofili 430
Pekin 368, 410, 567
Pembe Cumartesi (Hollanda) 48
Pembe Panterler (Lizbon, Paris) 459
Penta, Pasquale 193
performatif cinsiyet (Butler) 256, 416
Peronculuk 298
Pers 134, 135, 136, 138
Peru 189, 265, 306, 341, 571
Pétain, Philippe 244
Piercy, Marge 317
pinkwashing 33, 444, 475, 514, 538, 577
Pinochet, Augusto 320, 344
poliamori 32, 473, 527
Polinezya 209
polis 93, 152, 279, 309, 325, 329, 344, 368, 379, 399, 481, 498, 519, 548, 550, 580
Polonya 60, 368, 369, 565
Ponsonby, Sarah 159
pornografi 260, 401, 403
Portekiz 14, 154, 453, 502, 569
Porto Alegre 565, 566, 569, 583, 611
Porto Riko 275, 279, 294, 311
Post, Charlie 13, 15, 123, 146, 205, 601, 618, 620, 630, 634
Poulantzas, Nicos 42, 208, 630
Powell, Colin 438
Prag 312, 363
PRD 446
PRI 298
Pride 21, 48, 444, 635
Profit and Pleasure (Hennessy) 56, 621
Protestanlar 147, 294, 298
PRT 456
Prusya 223
psikanaliz 103
psikoloji 51, 103
PT 332, 333, 446, 453, 454, 472
Puar, Jasbir 34, 35, 53, 65, 115, 167, 210, 249, 297, 355, 357, 358, 359, 361, 363, 384, 387, 392, 439, 440, 441, 443, 444, 450, 463, 518, 630
Püritenler (Massachussets) 43

Q
Quebec 306, 311, 561
Queen Boat baskını 509
Queens' Liberation Front (ABD) 323
queer 9, 12, 13, 14, 20, 25, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 80, 81, 82, 92, 94, 97, 103, 104, 108, 109, 110, 115, 122, 124, 139, 161, 198, 205, 213, 255, 317, 326, 339, 340, 352, 353, 357, 360, 374, 381, 383, 384, 387, 388, 395, 396, 397, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415, 416, 419, 420, 422, 424, 425,

427, 428, 434, 437, 438, 449, 456, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 479, 480, 483, 484, 485, 489, 492, 493, 495, 505, 506, 507, 509, 513, 515, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 525, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 545, 546, 547, 548, 551, 553, 554, 556, 557, 558, 559, 560, 564, 566, 567, 569, 570, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 582, 583, 585, 587, 588, 589, 591, 592, 594, 597, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 609, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 618, 622, 626, 629, 630, 631, 634, 635, 637
queer (ayrıca bkz. aile) 9, 12, 13, 14, 20, 25, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 80, 81, 82, 92, 94, 97, 103, 104, 108, 109, 110, 115, 122, 124, 139, 161, 198, 205, 213, 255, 317, 326, 339, 340, 352, 353, 357, 360, 374, 381, 383, 384, 387, 388, 395, 396, 397, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415, 416, 419, 420, 422, 424, 425, 427, 428, 434, 437, 438, 449, 456, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 479, 480, 483, 484, 485, 489, 492, 493, 495, 505, 506, 507, 509, 513, 515, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 525, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 545, 546, 547, 548, 551, 553, 554, 556, 557, 558, 559, 560, 564, 566, 567, 569, 570, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 582, 583, 585, 587, 588, 589, 591, 592, 594, 597, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 609, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 618, 622, 626, 629, 630, 631, 634, 635, 637
queer çalışmaları 56
queer kuram 25, 81, 103
queerler 54, 60, 63, 72, 359, 370, 407, 413, 415, 416, 422, 424, 460, 461, 470, 473, 474, 476, 477, 490, 497, 504, 508, 518, 526, 537, 567, 569, 573, 576, 579, 589, 591, 601, 602
queerleşmiş 33, 540, 542, 575, 585
Queer Nation (ABD) 14, 459, 460, 461, 462, 464, 477, 560
queer radikalizm 14, 54, 64, 427, 463, 473, 602
queer radikalizmi 255, 427
Queers Against Israeli Apartheid (Kanada) 444

R

Radicalesbians (New York) 319
radikal 10, 12, 25, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 45, 46, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 66, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 79, 81, 90, 97, 108, 155, 168, 175, 225, 234, 239, 242, 254, 255, 268, 279, 312, 313, 315, 323, 325, 327, 331, 333, 339, 343, 344, 374, 378, 404, 406, 422, 427, 436, 438, 446, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 462, 463, 464, 465, 470, 472, 473, 474, 475, 476, 485, 489, 490, 491, 493, 495, 501, 507, 518, 526, 528, 530, 532, 533, 534, 536, 537, 538, 540, 541, 542, 543, 549, 557, 566, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 579, 582, 583, 585, 586, 587, 591, 597, 601, 603, 604
radikal liberalizm 343
Ramallah 519
Reaganculık 404, 428
Reform 57, 231, 236, 239, 247, 573
Reich, Wilhelm 238, 239, 631
Reklamcılık 200, 355
Rio de Janerio 160
romantik 86, 123, 139, 150, 158, 159, 160, 161, 175, 177, 181, 182, 185, 197, 198, 203, 270, 273, 348, 380, 393, 475, 489, 529, 530, 532, 590, 593
romantik aşk 139, 590

S-Ş

sağ 31, 52, 55, 61, 197, 205, 238, 243, 313, 321, 339, 427, 428, 430, 431, 434, 436, 437, 438, 443, 444, 445, 446, 450, 455, 471, 484, 534, 577, 578
sağlık hizmeti 33
Sahra Altı Afrika 292, 431
Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi) (Nikaragua) 304
San Francisco Yahudi Film Festivali 519

seks işçiliği 141, 233, 558
seksoloji 190, 191, 193, 194, 251, 296
siyahlar 266, 291, 326, 341, 481, 508, 581, 604
sol 25, 26, 32, 34, 51, 54, 55, 56, 57, 60, 63, 64, 228, 243, 255, 301, 311, 312, 317, 329, 330, 331, 333, 382, 427, 428, 437, 446, 450, 452, 455, 457, 458, 460, 471, 472, 486, 489, 490, 492, 508, 515, 536, 538, 541, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 587, 603, 604
Sosyalist İşçi Partisi 68, 328
Sosyalist Parti 446
sömürgecilikten el etek çekme 29
sözde bilimsel 28, 57, 163
sperm bağışı 392
STÖ'ler 454
suç olmaktan çıkarılma 223
San Francisco 14, 273, 283, 284, 286, 305, 307, 309, 332, 338, 356, 389, 397, 430, 443, 461, 477, 484, 519, 547, 553, 560, 611, 613, 614, 627, 633, 636
São Paulo 563
sendikalar 398, 543, 559, 560, 562, 563
şeyleştirme 27, 80, 81, 98, 99, 100, 404, 408
Şiddete Karşı Birleşmiş Bölge Halkı (San Francisco) 548
Soğuk Savaş 14, 39, 65, 243, 249, 250, 251, 257, 438, 439
sosyalist 12, 13, 16, 27, 29, 30, 32, 33, 55, 58, 63, 66, 67, 74, 163, 174, 175, 222, 227, 228, 229, 248, 254, 314, 317, 323, 330, 473, 474, 487, 489, 550, 571, 589, 595, 599, 601
Sovyetler Birliği 231, 244, 292, 302, 330, 399, 429, 480, 512, 552
sömürgecilik 31, 78, 88, 103, 112, 157, 206, 211, 237, 297, 510
Sömürgecilik 31, 141, 155, 290, 297
Stalinizm 29, 163, 225, 244, 328
Şili 279, 305, 320, 329, 344, 571

T

Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM, ABD) 376, 501
tarihsel materyalizm 25, 74, 75, 81, 84, 97, 98
Tarih ve Sınıf Bilinci (Luckàcs) 95, 262
tecavüz 316, 379, 498, 531, 581
tecrit 10, 49, 60, 115, 145, 168, 171, 215, 221, 236, 241, 292, 296, 302, 305, 328, 368, 372, 375, 450, 481, 514, 536, 564, 573, 597
tekeşlilik 361, 388, 393
Tel Aviv 384, 444, 519, 577
terslik 190, 193, 197, 198, 206, 225, 237, 277, 288
tıbbi destekle üreme 534
ticarileşmiş transgender örüntü 186
ticarileşmiş transgender örüntüsü 185
ticarileştirme 354, 455
Tokyo 274
Toronto 310, 355, 429, 444, 512, 625
Trans ve İnterseks Derneği 512, 576
Troçkist akımlar 331
Tunus 60, 222, 602
Türkiye 519
Türkiye 71, 88, 136, 275, 294, 298, 299, 497, 516, 542, 582

U-Ü

Ulusal Cinsel Eğitim Merkezi 555, 585
Ulusal Cinsel Eğitim Merkezi (Küba) 555, 585
Ulusal Geyve Lezbiyen İş Gücü 453, 456, 519, 558
Ulusal Güvenlik Stratejisi (ABD) 439
Ulusal Kadın Örgütü (ABD) 283, 401, 554
ulusal kurtuluş hareketleri 446
Uluslararası Af Örgütü 497
Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi 278
Uluslararası Cinsiyet Kimliği Sempozyumu 324
Uluslararası Çalışma Örgütü 564
Uluslararası Gey ve Lezbiyen İnsan Hakları Komisyonu 518
Uluslararası Gey ve Lezbiyen Seyahat Birliği 444
Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü 563
Uluslararası Lezbiyen 512, 576
Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği 512, 576
Umut İlkesi (Bloch) 586

uzun dalga 107
üçüncü dalga 32, 473, 487
üreme özgürlüğü 33, 596
Üretime Yardımcı Askeri Birlikler (UMAP, Küba) 302

W
Witwatersrand Gey ve Lezbiyen Örgütü (Güney Afrika) 333
World Pride 444

X
XIV. Louis 152

Y
Yahudiler 137, 145, 221, 222, 481
yaptırımlar 510, 514
yardım 49, 60, 65, 180, 187, 340, 348, 355, 358, 375, 387, 389, 391, 406, 413, 447, 448, 450, 475, 493, 499, 510, 511, 528, 529, 536, 545, 546, 561, 567, 581
Yeni Ekonomi Politikası (NEP, Sovyetler Birliği) 235
yeni gey (Stonewall sonrası dönem) 51, 52, 291, 327, 361, 383, 394, 436, 438, 472, 528, 576
Yeni Gine 87
yeni muhafazakârlar 441, 443
Yeni Sol 55, 324, 436, 573
Yeni Zelanda 209
yerli halklar 60
yoksullar 169, 197, 211, 347, 352, 375, 392, 439, 448, 492, 495
yoksulluk 291, 341, 350, 397, 409, 419, 443, 449, 545
Yunanistan 210

Z
Zimbabve'nin Gey ve Lezbiyenleri 552

"Sekülerleşme yolunda farklı hızlarda gerçekleşen ilerlemeler de LGBT toplulukların daha hızlı ya da daha yavaş ortaya çıkmasında bir başka etkendi. ABD'de aşırı tutucu Protestanlar ile Latin Amerika'da Katolik Kilisesi'nin, sürecin Kuzey Avrupa'daki en seküler toplumların gerisinde kalmasında payı oldu. Bununla birlikte, Belçika ve İspanya gibi isimde Katolik olan ülkeler, isimde Lüterci İskandinavya'yı hızla yakaladı. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi Türkiye kentleri örneği, İslam dünyasında LGBT kimliklerin ortaya çıkışında sekülerleşmenin (Türkiye örneğinde sömürge karşıtı devrimin bir sonucudur) önemini gösterdi. Bu ülkedeki ticari faaliyet alanlarının ve örgütlenme çabalarının, ta 1990'ların sonlarına değin, Kahire ve Karaçi gibi belli başlı metropollerde bile bir benzeri görülmedi."

* * *

Peter Drucker, Türkiye LGBTİ+ hareketini yakından takip ediyor. Drucker, bu kitapta queer'in bir tarihini sunarken aynı zamanda radikal queer'in radikal solla, yani anti-kapitalizmle harmanlanmasını öneren bir ütopya sunuyor. Queer tarihinin "homoseksüel" kavramı icat edilmeden önceki biçimlerini efeboli, kuşaklar arası cinsellik örüntüsü gibi kavramlara dayanarak ele alırken, bunlara efemine-egemen formasyon diyor. Liberalizm ve sömürgecilik rejimlerine dayanan ve "homoseksüel" kavramının icadına denk düşen dönemi ters-egemen formasyon olarak nitelendirirken, hareketin daha sonraki zaman zarfında geçirdiği evreleri Fordist ekonomi ile neoliberalizm temelinde sırasıyla şu formasyonlar üzerinden tarihselleştiriyor: gey-egemen formasyon ile homonormatif-egemen formasyon. Yazar, bu ekonomik yapıların gey/lezbiyen cemaati giderek gettolaştırmasına dikkat çekiyor. Homonormatif örüntünün homo-nasyonalizmle, yani özünde ırkçılıkla flörtünün ve gey/lezbiyen çiftlerin giderek daha çok heteroseksüel çekirdek aile modeline özenmesinin tehlikelerine işaret ederken, bu tip bir çekirdek aileleşme sürecinin yerine Poliamori/queer yoldaşlık idealini koyuyor. Drucker bu kapsamlı çalışmasında queer cinselliğinin merkez/çevre, sınıf ve ırkçılık gibi parametreler dışında ele alınamayacağını, bunların birbirleriyle girift biçimde iç içe geçtiğini gösteriyor. Cinselliği ele alırken sadece queer kurama değil, önde gelen sosyalist feminist Kollontay'ın aşk ve cinsellikle ilgili çekirdek aile karşıtı görüşlerine yer verirken, Kollontay'ın içinde yaşadığı Sovyet düzeni içerisinde nasıl dışlandığını da gösteriyor. Yazar, solun günümüzde hâlâ queer'i dışlamaya eğilimli olmasını eleştirirken, queerlerin de giderek marjinalleşmesi tehlikesine karşı anti-kapitalizm şemsiyesi altında birleşilmesi gerektiğini öne sürüyor.

978603-745075
113.00